NAŠ ZBORNIK - 1997

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1997 / LETNIK 30 / ŠTEVILKA 1

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

PREDLOG

GENERALNI KONCEPT IN IZVEDBENA NAČELA SOŽITJA

NAŠ ZBORNIK
LETO 30 - ŠT. 1/97
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.600 SIT, za ustanove 7.500 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje mesec dni pred izidom!

Na naslovni strani:

V ČUDOVITEM SVETU BARV

"Sošolec" - avtor slike Pascal Rommelaere, Belgija

Mladi umetniki, ki slike ustvarijo iz svojih najglobljih čustev, vsak zase in na svoj način preoblikujejo čustveno energijo v samoizražanje. Izpostavljajo se nam, da bi nam pokazali svoj svet, kakršen je: pristen, čist in predvsem EDINSTVEN.

Na predzadnji strani si preberite povabilo k sodelovanju na likovni razstavi za osebe z mentalno prizadetostjo "Mavrica '97".

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje - The Association for Help for Mentally Handicapped of Slovenia. It is published six times a year. The first issue is a presentation of the Sožitje. This time there is only one topic: You Asked - We Answer (legal advices).

Spoštovani bralci!

Prvo številko v tem letu smo namenili Sožitju, naši Zvezi in njenemu delovanju. Sožitje prenavlja svojo zasnovo in pravila in zdelo se nam je prav, da vsi spoznate osnutek zasnove prihodnjega delovanja, saj je naša Zveza namenjena vsem in si prizadeva za pravice slehernega svojega člana. V času, ko pripravljamo gradivo za novo številko, so morda na posvetu predsednikov društev Sožitja že vnesli kakšne dopolnitve. Ne zamerite, če teh nismo mogli upoštevati. Bo pa Sožitje izdalo besedilo v posebni izdaji, ko bo prečiščeno in dokončno sprejeto.

Ostalo je le nekaj malega prostora za pravne nasvete in razpis za likovni natečaj na zadnjih straneh revije. Naslednja številka v aprilu pa bo spet bolj običajna, z vsemi rubrikami, ki ste jih vajeni. Želim vam zanimivo branje in vas lepo pozdravljam!

Renata Bačer

OBVESTILO O VSEBINI ŠTEVILK V LETU 1997

Uredniški odbor je za letos izbral tele teme posameznih številk:

Delovanje Sožitja v prihodnje	*- februar*
Zimska olimpiada	*- april*
Integracija	*- junij*
Društva in zavodi proslavljajo	*- avgust*
Zgodnja skrb za otroke	*- oktober*
Nove oblike dela in pomoči	*- december*

Vabimo vas, da nam svoje prispevke (na teme ali o vaših izkušnjah, mnenja ali vtise) pošiljate do 1. v mesecu pred izidom številke. To pomeni, da mora prispeti gradivo, za katerega bi želeli, da bi bilo objavljeno v februarski številki, v uredništvo Sožitja do 1. januarja, za aprilsko številko do 1. marca, za junijsko do 1. maja, za avgustovsko do 1. julija, za oktobrsko do 1. septembra in za decembrsko do 1. novembra. Seveda si pridržujemo pravico, da članek uvrstimo tudi v katero naslednjih številk.

V upanju, da nam boste pisali in da boste še naprej ostali naši bralci, vas lepo pozdravljamo!

Za uredniški odbor:
glavna urednica

PREDLOG

GENERALNI KONCEPT IN IZVEDBENA NAČELA

SOŽITJE -

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ OSEBAM Z DUŠEVNO PRIZADETOSTJO SLOVENIJE

VSEBINA:

1. Uvod

2. Pravica do življenja in kakovost življenja oseb z duševno prizadetostjo

3. Duševna prizadetost - normalno je biti drugačen
4. Samouresničevanje v socialni integra-ciji
5. Na poti do samoodločanja

6. Organizacija Sožitja

7. Združenje staršev, strokovna zveza in izvajalska organizacija
8. Zastopanje interesov - subjekt civilne družbe v odnosu do države in družbe

9. Družina s prizadeto osebo

10. Življenje s prizadetimi osebami
11. Pomoč za vso družino
12. Starši in strokovnjaki - naravna in logična komplementarnost

13. Živeti tako normalno, kot je mogoče

14. Odgovornost pred rojstvom
15. Zgodnja pomoč je najučinkovitejša
16. Življenje v zgodnji mladosti
17. V šoli se učimo za življenje
18. Delo je več kot zaposlitev
19. Stanovati pomeni biti doma
20. "Da" partnerstvu in spolnosti
21. Tudi odraslim je učenje v korist in zadovoljstvo
22. Spodbujanje ustvarjalnih oblik izražanja
23. Prosti čas - sprostitev in spodbuda
24. Veselje do igre in športa
25. Ne želimo biti bolni in nemočni
26. Pomoč pri doživljanju duhovnosti in vere
27. Dostojanstveno staranje

28. Sožitje - izziv in naloga

1 UVOD

Sožitje - pomeni sprejeti soodvisnost dajanja in prejemanja do sočloveka. Pomeni toleranco, spoštovanje različnosti, pozitivno naravnanost in dejaven odnos do soljudi. Ta odnos temelji na moralnih in etičnih vrednotah družbe in posameznika, in priznava, da smo ljudje v vsej svoji pojavnosti vrednota, potrebna našega elementarnega spoštovanja v različnih fazah in okoliščinah svojega življenja.

Sožitje zato simbolno in dejansko izraža vsebino našega pojmovanja vrednot življenja oseb z duševno prizadetostjo od njihove neodtujljive pravice do življenja do vseh oblik pomoči, ki jih potrebujejo.

Naloge Sožitja - zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije so zajete kot program in stalnica v vseh temelnjih dokumentih od ustanovitve organizacije leta 1963 dalje. Ta program, ki se v enem stavku izraža v "celostni skrbi za osebe z duševno prizadetostjo od rojstva do smrti in njihove družine", je smernica stalnega uspešnega razvoja Sožitja na krajevni, lokalni in narodni ravni. Vse, kar se je v začetku oblikovalo kot cilj, je v letih razvoja postajalo korak za korakom naša resničnost s konkretnimi rezultati. Zavedamo se, da naše zahteve in želje nikoli ne bodo dokončno uresničene, saj smo kot subjekt družbe soodvisni od njenega stanja v danem prostoru in času.In ravno zato smo v svojih hotenjih stalnica, ki v svojih temeljnih ciljih nikoli ne sme pozabiti, komu in zakaj smo namenjeni in katerim vrednotam smo namenili svoje delovanje. Nova spoznanja, nove potrebe, prehod v kvalitativne vsebine življenja, vsakdanjik družbene realnosti so pred naše združenje vedno znova postavljali nove izzive, etapne cilje in se izražali v oblikah ter metodah našega dela. Sposobni smo, znamo in hočemo svoj temeljni program in cilje prilagajati spremenjenim razmeram in aktualnim spoznanjem.

Po več kot 30-letnih izkušnjah smo v Sožitju sklenili, da moramo svojo zasnovo in preskušena načela spet povzeti, premisliti in razviti za prihodnost. Program naše zasnove in načel želimo oblikovati kot

orientacijski okvir. Bil naj bi temelj za naše skupno delovanje.

Vsi rezultati Sožitja so odvisni od tega, kako je naša zasnova uresničena v dejanjih. Temeljne smernice, ki so izražene v njem, naj bi bile vodilo, ne pa zbir natančnih predpisov za prakso. Zanjo so potrebni dodatni akcijski načrti. Vsak teh operativnih programov pa naj bi izhajal predvsem iz splošnih načel in splošne zasnove. S pomočjo tega skupnega splošnega programa, usmerjenega tako v sedanji čas kakor v prihodnost, se želimo pripraviti na izzive prihodnjih let. Zato se zavedamo, da tudi potem, ko je Sožitje že "staro eno generacijo", še vedno hodi po svoji stalni poti. Naloga tega programa je določati načela in cilje, v upanju, da bomo s tem sooblikovali dobro prihodnost za vse osebe z duševno prizadetostjo in za njihove svojce.

2 PRAVICA DO ŽIVLJENJA IN KAKOVOST ŽIVLJENJA OSEB Z DUŠEVNO PRIZADETOSTJO

Cilj Sožitja je splošna blaginja oseb z duševno prizadetostjo in njihovih svojcev. Zavzemamo se za to, da bi vsaka oseba z duševno prizadetostjo lahko živela tako samostojno in kakovostno, kolikor je mogoče glede na njene sposobnosti, in da bi bila deležna toliko varstva in pomoči, kolikor obojega potrebuje. V tem so odločilne individualne osebnostne potrebe, ki izhajajo iz vrste in teže prizadetosti. V smislu posebnega varstva Sožitja so tako osebe različnih stopenj duševne prizadetosti, ki bodo vedno tako ali drugače v življenju potrebovale pomoč soljudi. Sožitje želi tako osebam z duševno prizadetostjo kakor njihovim svojcem vse življenje in celostno zagotavljati najboljše mogoče oblike kakovosti življenja.

PRAVNO-ETIČNE OSNOVE

Za osebe z duševno prizadetostjo veljajo vse temeljne človekove pravice, kakršne veljajo za vse ljudi. Pravni okvir zanje dajejo mednarodne deklaracije in vsa pravna regulativa, ki normira sobivanje ljudi. Tudi ustavno varstvo državljanov Republike Slovenije jim zagotavlja enake človekove pravice in temeljne svoboščine kot drugim državljanom, od pravice do osebnega dostojanstva in varnosti, pravice do socialne varnosti pod pogoji, določenimi z zakonom, pravice invalidov do varstva, usposabljanja in izobraževanja, pravice otrok do posebnega varstva in skrbi in drugih temeljnih pravic. Kljub temu da se je v zadnjih tridesetih letih v skrbi za osebe z duševno prizadetostjo in njihove družine marsikaj spremenilo na bolje, pa še vedno ugotavljamo, da se uresničevanje temeljnih pravic za osebe z duševno prizadetostjo in tudi njihove starše v naši pravni ureditvi pogosto še obravnava na ravni, ki je pod njihovim človeškim pomenom in večkrat kot obrobno vprašanje, predvsem glede tega, kako se prenaša obveznost za skrb zanje v pristojnost družine. Zato ostajajo naša ustavna ureditev in njena določila še vnaprej tudi vodilo za vse delo Sožitja. Ustava nas zavezuje k temu, da imamo osebe z duševno prizadetostjo brez omejitev za polnopravne člane naše družbe. Predvideva njihovo posebno varstvo, ko je za njihovo stanje potrebno. Zahteve za enakopravno obravnavo in pravica do svobodnega razvoja osebnosti merijo na normalizacijo njihovih življenjskih razmer.

Sožitje si bo tudi v prihodnje prizadevalo za uresničevanje vseh omenjenih temeljnih pravic. V tem smislu pa si bomo prizadevali, da se bo vsa posebna zakonska ureditev izenačevala v smeri splošnih norm za državljane, seveda s specifikami, ki predvidevajo dodatno zakonsko varstvo v oblikah, ki bodo te osebe postavljale v položaj, da bodo zaradi svojega življenjskega stanja dosegle možnost izenačevanja položaja. Sožitje si bo prizadevalo, da bi se zmanjševala diskriminacija, ki se žal še vedno odkrito ali prikrito pojavlja. Prizadevali si bomo, da bi se pojmovanje njihove opravilne sposobnosti v naših zakonih uresničilo tako, da ne bi bile okrnjene nekatere njihove elementarne pravice, za katere ni prav nobenega vzroka, da bi jih omejili. V tem pogledu bomo vztrajali, da se tudi slovenska zakonodaja izenači z določili, ki na tem področju veljajo v evropski skupnosti. Ustavna določila nas zavezujejo, naj bomo zelo pozorni in usmerjeni tudi v prihodnost. Zato bomo zelo veliko pozornosti namenili soodvisnosti nekaterih ustavnih določil in razvoja znanosti ter njene posledične normiranosti. To velja predvsem za neomejeno pravico do življenja. Bojazen, da bi se nova spoznanja na področju genetike

lahko razumela in sprejela kot družbena norma, ki razglaša "tveganje, ki se mu lahko izognemo" na poti do dozdevno možnega popolnega življenja brez trpljenja in še nekatere podobne formulacije, je zelo realna in se ji moramo že v temelju upreti in jo onemogočiti.

Sožitje je z veliko naklonjenostjo pozdravilo 1971 sprejetje Deklaracije OZN o splošnih in posebnih pravicah duševno prizadetih, kakor tudi kasnejše deklaracije, sprejete v današnji Inclusion International. Naša naloga je, da se zavzemamo, da bi se te deklaracije uresničile v konvencijah, ki zavezujejo vse države članice OZN in bile vnesene v pravne rede svojih držav. Sožitje mora biti pozorno tudi na današnje svetovne in lokalne razmere. Ne sme se ponoviti obdobje človeške zgodovine, ki je osebam z duševno prizadetostjo odrekalo pravico do življenja in njihovo sodelovanje v življenjski skupnosti. Za to si moramo prizadevati tudi za nenehno preverjanje aktualnega družbenega in predvsem znanstvenega razvoja, glede njegovega pomena za vse osebe z duševno prizadetostjo in njihove družine.

Sožitje zahteva tudi nenehno preverjanje in preprečevanje nevarnosti za zdravje, ki lahko povzročajo duševno prizadetost, npr. ekološki vzroki, sevanja, zlorabe narkotikov, pomanjkljiva prehrana in medicinske napake. Obenem Sožitje zahteva, da se vsak človek prizna kot enakovreden, ne glede na to ali je prizadet ali ne. Zato se zavzema za razmere, ki vsem, tudi osebam z duševno prizadetostjo, omogočajo življenje, ki ga je vredno živeti.

OSEBA S TEŽJO DUŠEVNO PRIZADETOSTJO - NAŠ SOČLOVEK

Posebno pozornost moramo nameniti ljudem s težjo duševno prizadetostjo. Zanje je, kot kažejo izkušnje, še skoraj na vseh področjih na voljo premalo storitev zaščite in pomoči, poleg tega pa tudi nista dovolj prilagojeni potrebam. V veliki meri gre za ljudi, ki so nebogljeni. Njihova potreba po pomoči je lahko še toliko večja, če so zaradi telesnih oblik prizadetosti dodatno prizadeti in imajo v življenju v skupnosti velike težave. Mnogi izmed teh oseb, tako teže duševno prizadeti, večkratno oz. kombinirano prizadeti, imajo bistveno večjo potrebo po pomoči drugih, ker ne zmorejo niti nekaterih elementarnih funkcij opravljati sami. Pogosto osebe z obliko prizadetosti družba prepušča staršem, pri tem pa so predvsem matere postavljene v človeka nevreden položaj. K dolžnostim naše družbe, pa tudi Sožitja kot gibala razvoja skrbi za ljudi z duševno prizadetostjo spada, da družine in njenih posameznih članov ne prepuščamo samih v dani usodi, temveč jih še posebaj podpiramo, predvsem v zagotavljanju storitev, ki razbremenjujejo družino. Ljudi s težjo prizadetostjo moramo na vseh področjih in starostnih obdobjih vključevati v vsa področja življenja in dejavnosti. Za to je treba razvijati konkretne oblike svetovanja, spodbujanja in spremljanja, ki odpirajo nove možnosti sodelovanja med različno prizadetimi in neprizadetimi ljudmi. Trenutni položaji ljudi s težjo prizadetostjo in kombinirano prizadetostjo pogosto ne ustrezajo družbeno samoumevnim strandardom. Skupno življenje (delo, bivanje, prosti čas) različno prizadetih ljudi je mogoče zagotoviti samo z ustreznimi materialnimi in osebnimi okvirnimi razmerami, ki jih terja tudi Sožitje. Sem spada npr. osnovno materialno zavarovanje namesto odvisnosti od socialnih pomoči. Pri tem nas vodi pravica do dostojnega življenja in mora šteti več kot argument stroškov.

Sožitje potrjuje svoje načelne opredelitve predvsem takrat, ko s svojim zgledom skrbi za uresničitev operativnih obravnav ljudi s težjo duševno prizadetostjo. To pomeni, da jih sprejema enakopravno v vse svoje programe in zahteva, da so tudi institucionalno izenačeni z osebami drugih skupin duševne prizadetosti v vsej vsebinski širini. Skupno življenje različno prizadetih ljudi zahteva, tako kot vsaka človeška skupnost, potrpežljivost, toleranco, razumevanje in vzajemno pomoč. Pomagati šibkemu je za človeka velika pridobitev in osebnostna izkušnja. Zato se tudi zavedamo, da v skrbi zanje potrebujemo ljudi s "srcem", primerno usposobljene in predane svojemu poklicu ali poslanstvu. Sočasno bomo zato zavestno gojili tudi medsebojno starševsko solidarnost, ki temelji na zavedanju o pomoči različnim skupinam oseb z duševno prizadetostjo po teži stopnje celostne skrbi, ki je potrebna.

Sožitje se zato zavzema za to, da so možnosti pomoči na voljo tam, kjer so potrebne, kjer ljudje živijo in da imajo glede na različnost lastnih možnosti in hotenj tudi pravico do izbire različnih izvedbenih oblik.

Vsak človek je enkraten in nezamenljiv. Zato je

3 DUŠEVNA PRIZADETOST - NORMALNO JE BITI DRUGAČEN

razumljivo, da smo različni: vsak ima svoja posebna nagnjenja, odlike in šibke plati. Nihče ni le neprizadet ali prizadet, tako kot nihče ni samo zdrav ali samo bolan. Iz tega zornega kota oznaka "duševno prizadet" ali "oseba z duševno prizadetostjo" nikoli ne more biti pravična do pravega bistva nekega človeka. Nanaša se samo na nekatera področja, za katera smo si norme postavili ljudje sami, npr. področje intelekta, ne pa tudi na druge značilnosti, kot sta npr. občutiti radost, jo doživljati in širiti ali se dobro počutiti. Ljudje z duševno prizadetostjo imajo povsem enake temeljne potrebe kot vsi drugi. Duševna prizadetost - v nasprotju s še vedno razširjenim pojmovanjem - ni bolezen. To je posledica različnih specifičnih vzrokov, so sledi, ki so dane v drugačnem življenjskem stanju.

Vzrokov za nastanek duševne prizadetosti je nešteto. Veliko jih poznamo, precej pa še vedno ne. Prav tako različni kot vzroki so tudi pojavne oblike duševne prizadetosti in vplivi na življenje teh oseb. Pri njih ostanejo povezave zaznav v izkušnje in pojme, pa tudi reševanje problemov, praviloma močno vezani na konkretne nazorne položaje, v vsakokratnem neposrednem doživetem danem položaju. Vendar pa bi bilo popolnoma zmotno ljudem s prizadetostjo odrekati sposobnost mišljenja in čustvovanja. Ravno nasprotno, pogosto so izredno tenkočutni. Čustveni sestavini, ki se izražata v tem, ustreza njihova socialna odzivnost, ki sega mnogo dlje, kot sami navadno domnevamo. Ti ljudje so sposobni komunicirati, čeprav ne obvladajo jezika ali običajno veljavnih oblik medsebojnega sporočanja. Sposobni so sodelovati v življenju, soobликovati svoje življenje in v dokajšnji meri tudi na posameznih življenjskih področjih človeške biti samostojno živeti. Zato se tudi v Sožitju zavedamo, da je v veliki meri veljavno stališče, da je bolj kot sama pojavnost duševne prizadetosti pomemben odnos do nje, zato si vedno smo in bomo prizadevali odnose drugih do tega vprašanja "normalizirati", tako na zavestni kakor na objektivni ravni.

Pogled na celotno osebnost mora imeti zato prednost pred posameznimi značilnostmi. V tej zvezi nam togo klasificiranje, razvrščanje v skupne ocene, posplošenja, ki izhajajo iz delnih šibkosti, niso ravno v pomoč. Vedno moramo v enaki meri upoštevati osebnostni razvoj in vse telesne, psihične in socialne sposobnosti. O sami prizadetosti tako lahko govorimo šele tedaj, ko neka specifičnost ali okvara bistveno vpliva na življenje takega človeka. Bolj ko so družba in njeni posamezniki na vseh področjih pripravljeni in zmožni ljudi z duševno prizadetostjo sprejemati medse, toliko manj bodo ti ljudje zaradi svojega življenjskega stanja tudi resnično prikrajšani. Pri vsej pravici oseb z duševno prizadetostjo do zaščite in pomoči pa se njihovi primanjkljaji in potreba po pomoči, ki iz tega nastane, ne smejo preveč poudarjati. Obstaja namreč povsem realna bojazen, da se raznovrstne oblike nesorazmernih omejitev ne ujemajo z nepotrebnimi intervencijami tujega odločanja. Če so osebe z duševno prizadetostjo udeležene v našem življenju, se lahko namesto utesnjujoče prikrajšanosti razvije samostojnost - to pa je nekaj, kar si vsi želimo.

4 SAMOURESNIČEVANJE V SOCIALNI INTEGRACIJI

Zavzemamo se, da naj imajo osebe z duševno prizadetostjo možnost, da razvijejo svojo osebnost in da živijo čim bolj povezano z drugimi ljudmi. To je tudi zahteva Sožitja vse od njegove ustanovitve. Vse izkušnje potrjujejo pravilnost načela "samouresničevanja v socialni integraciji" in spodbujajo Sožitje, da ga uresničuje na vedno nove načine.

V šestdesetih letih so se v Sožitje združili starši, strokovnjaki in drugi občani, ki so ljudem z duševno prizadetostjo želeli najti prostor v družbi, tam kjer so živeli s svojimi družinami. Te osebe so bil takrat še zelo izključene iz vrtcev in šol, odrasli niso imeli nikakršnih možnosti za delo in starostno obdobje. Ker so bili večinoma doma, je to v glavnem pomenilo tudi odpoved vsaki spodbudi zunaj doma in razbremenitvi družin. Zato je bilo nujno začeti tkati mrežo pomoči tako za najmlajše kakor za otroke in mladostnike v dobi šolanja ter kasneje odrasle osebe v delavnicah oz. dnevnih centrih, delno pa tudi z oblikami celostne oskrbe v posameznih zavodih.

Z vsemi svojimi spodbudami, zahtevami in tudi konkretnimi dejanji je Sožitje dokazalo, da so osebe z duševno prizadetostjo sposobne izobraževanja in usposabljanja in v družbi z drugimi razvijejo več samostojnosti, kot se je v preteklosti menilo, da je sploh mogoče. S temi prvimi uspehi je bil položen temeljni kamen za ves nadaljnji trud glede normalizacije in integracije. Danes so odprte nove poti. Primeri za to so skupno življenje in učenje v vrtcih in šolah, delo in varstvo pod posebnimi pogoji, skupno življenje v manjših skupinah s pomočjo drugih ljudi, skupno organiziranje različnih prostočasnih dejavnosti z neprizadetimi prijatelji ipd.

Z mnogo pobude, volje, znanja in tudi domišljije je treba na vedno novih področjih preskušati možnosti sodelovanja med posebnimi in običajnimi ustanovami in uveljavljati integracijo. Vse javne ustanove, ne glede na lastništvo in izvedbene oblike, morajo biti odprte in dostopne vsem osebam z duševno prizadetostjo, neodvisno od vrste in obsega njihove prizadetosti. Ob tem pa je treba v celoti upoštevati njihove specifične potrebe. Samo tako se lahko izognemo temu, da bi še nadalje obstajali dve skupini ljudi; taki, ki se lahko integrirajo, in drugi, ki iz kateregakoli vzroka ne spadajo zraven.

Seveda pa se integracija ne sme izrabljati za pretvezo varčevalnih ukrepov ali biti izvajana samo fizično. Integracija je po eni strani proces, ki v svojih izraznih oblikah zahteva predvsem preoblikovanje splošnih stališč, poleg tega pa morajo biti zanjo zagotovljeni nekateri elementarni pogoji, zlasti materialni, kadrovski in raznovrstni strokovni potenciali. Načeloma je treba paziti tudi na to, da kakovost spodbud in rezultatov ne zaostaja za standardi, ki se dosegajo in ohranjajo v posebnih ustanovah.

Sožitje se zavzema s svojim znanjem in izkušnjami za vse tiste oblike, ki teže k normalizaciji in integraciji in ne temelje samo na eni ekskluzivni resnici, temveč podpira usmeritve v razvoj tako različnih oblik integrativne narave, kakor tudi posebnih izvedbenih organizacij, ki pa sprejemajo in delujejo na omenjenih principih.

5 NA POTI DO SAMOODLOČANJA

Ljudje z duševno prizadetostjo si prizadevajo za samostojnost in samoodločanje in Sožitje jih v teh hotenjih podpira. Pri tem je lahko okvir za vsakega posameznika zelo različno postavljen. Medtem ko nekateri za oblikovanje svojega vsakdanjika potrebujejo le najmanjšo pomoč, je za druge že najmanjši napredek velik uspeh. Za povprečneže morda banalni opravili, kot sta samostojno sporočanje o lastnem počutju ali samostojno hranjenje, sta zanje velik korak v samostojnosti in samoodločanju. Prav pri najteže prizadetih je pomembno, da smo pozorni in priznavamo ter sprejemamo tudi druge oblike sporočanja, ki so jih te osebe sposobne, in jih ne smemo spregledati. Samo takrat imajo možnost, da žive s tolikšno mero samoodločanja, kolikor je mogoče.

Partnersko sožitje na vseh življenjskih področjih pomeni, da posamezno osebo z duševno prizadetostjo potrjujemo v njeni samostojnosti, kolikor je mogoče, ne da bi jo s preobremenjevanjem prepustili njeni nemoči ali zbeganosti.

Pogosto se ljudje z duševno prizadetostjo počutijo zapostavljene v primerjavi z drugimi. Želijo si, da bi bili bolje obveščeni in da nanje ne bi toliko vplivali. Želijo si več vaje v izražanju svojih hotenj in več možnosti za razreševanje konfliktov. Pri tem svoje starše, spremljevalce, učitelje in druge pogosto občutijo kot osebe, ki imajo premoč.Trpijo, pa če priznamo ali ne, če imajo občutek, da jih njihova neposredna okolica niti javnost ne priznavata ali pravilno ocenjujeta.

Zato je treba pozvati vse, tako neprizadete v družinah, ustanovah pa tudi v samem Sožitju, seveda pa tudi v širši javnosti, da naj žive v večjem partnerstvu z osebami z duševno prizadetostjo. To predvsem pomeni, da jim v njihovem okolju pustimo, da se uče na danostih in da preizkušajo svoje sposobnosti, in nasploh, da od njih več pričakujemo. Potrebujejo širše okolje za nabiranje lastnih izkušenj in za uravnovešenje svojega občutka lastne vrednosti. Neprizadeti morajo zato iskati predvsem nove možnosti komunikacij. Partnerja moramo jemati resno, ko zastopa svoja mnenja, in sicer tudi takrat, če jih le težko izrazi. Ljudje z duševno prizadetostjo se lahko doma, v ustanovah, na lastnih prireditvah in v stiku z neprizadetimi učijo izražati svoje želje.

Po drugi strani pa morajo biti tudi neprizadeti pripravljeni vaditi skupni pogovor in razvijati ustrezne oblike komuniciranja.

Sožitje se zaveda, da mora osebe z duševno prizadetostjo vključevati več, kot je bilo v navadi doslej. To je treba upoštevati v ponudbi nadaljnjega izobraževanja staršev ter drugih sodelavcev. Za same ljudi z duševno prizadetostjo bi moral obstajati večji spekter ponudbe na krajevni in regionalni ravni, da bi bili dejavni sami zase in bi izmenjevali izkušnje.

Poziv k večjemu sožitju mora biti močneje usmerjen v javnost, kajti osebni stiki so najboljši način, da zboljšamo pogosto napačno podobo o duševno prizadetih. Kot člani skupnosti te osebe ne bi rade prejemale samo pomoči, temveč izpolnjevale tudi dolžnosti, izvajale pravice in sooblikovale okolje, ki je zanje pregledno.

Za vsakega človeka je zelo pomembno, da svoje življenje kolikor mogoče oblikuje sam, da lahko ima na vseh področjih, ki ga zadevajo, "besedo in soodloča." Ljudem z duševno prizadetostjo se ta demokratična temeljna pravica pogosto odreka. Čeprav se tudi pri nas že uveljavljajo različne oblike sodelovanja, predvsem v ustanovah in društvih, ta načela še niso dovolj upoštevana. V nekaterih razvitejših državah, predvsem družbah z večjo bolj demokratično tradicijo, je udeležba teh ljudi celo formalno zakonsko predpisana. Tako sodelujejo kot enakopravni člani v raznih svetih. V ZRN uredba o dnevnih centrih predpisuje primerno zastopanje prizadetih sodelavcev. Zato so priporočila njihove straševske organizacije orientacija za konkretno oblikovanje, npr. izbiro in naloge zastopstva sodelavcev. Tudi sveti staršev morajo priznati prednost samoodločanja in sodelovati le tam, kjer potrebujejo duševno prizadeti pri zastopanju svojih interesov podporo. Menimo, da bi bilo treba ta načela uveljaviti tudi pri nas, oziroma jih v prvi fazi sprejeti vsaj kot možni način našega razmišljanja.

6 ORGANIZACIJA SOŽITJA

Čeprav obstajajo še nekatere formalnopravne dileme glede članstva v društvih Sožitja, predvsem iz zornega kota vloge samih oseb z duševno prizadetostjo, in se v tej fazi razvoja razglašamo kot starševska organizacija, odprta tudi za vse druge občane, bomo v prihodnosti morali rešiti nekatere subtilne podrobnosti. V organiziranosti, ki temelji v "skrbi za njih", bomo morali sprejeti odločitev, ki bo omogočala tudi njihovo dejavno udeležbo, seveda če smo sposobni storiti sami korak, ki ga na vseh področjih zahtevamo od drugih. Slovenska zakonodaja o društvih je trenutno zastavljena zelo splošno in po eni strani tudi formalno. Zato vidimo rešitev tega vprašanja v toliko želeni zakonodaji, ki bi specifično opredeljevala invalidske organizacije. Marsikatera sorodna organizacija v drugih državah že danes postavlja same osebe z duševno prizadetostjo na prvo mesto med svojimi člani. Vsi drugi so navadno uvrščeni v skupine, ki jih poznamo tudi pri nas. Seveda so to predvsem starši, skrbniki, bratje in sestre ter drugi svojci ali ljudje, ki so tej skupini blizu. Poleg njih navadno govorimo o ljudeh, ki se poklicno ukvarjajo ali zavzemajo za duševno prizadete in njihove starše. Nadalje govorimo o "ljudeh dobre volje", ki iz humanih nagibov sodelujejo na tem področju in kot prostovoljci vlagajo v delo društev svojo znanje, energijo, ideje in čas. Obstaja še skupina, ki sama sebe označuje kot prijatelje in tiste, ki podpirajo Sožitje. Vsi našteti so seveda v okviru naše zakonodaje in dejanske prakse enakopravni člani društev. Biti pa moramo realni in videti položaj tudi iz zornega kota avtentičnih interesov. Sožitje se zaveda, da je treba pri razumevanju vloge članstva izhajati z različnih ravni interesov, ki so nekoliko drugačni v naših društvih kot v drugih društvih, kjer prevladuje ljubiteljski interes. Predvsem za naše starše in tudi same osebe z duševno prizadetostjo so društva Sožitja v določeni meri življenjska nuja, saj

lahko le s takim združevanjem dosegajo svoje osebne in skupne pravice. Poleg tega je razvoj Sožitja dokazal, da smo v nekaterih programih zapolnili vrzeli na področjih za starše, ki jih v naši družbi ne izvaja nihče drug. Končno dokazuje to tudi dejstvo, da je bilo ravno Sožitje ustanovitelj kasnejšega javnega sistema dnevnih oblik varstva za odrasle osebe z duševno prizadetostjo, ustanovitelj prvega slovenskega podjetja za usposabljanje in zaposlovanje oseb z lažjo prizadetostjo ipd., da ne govorimo o iniciativni in izvedbeni vlogi pri zagotavljanju oblik kakovosti življenja prizadetih, vlogi pri uveljavljanju ustrezne varstvene ali specifične zakonodaje, založniški dejavnosti, zagotavljanju prevozov in obilici drugih dejavnosti.

Zato danes in v prihodnje zagotovo ostaja stalnica naše organiziranosti v dejstvu, da Sožitje, tako glede lokalne organiziranosti kot glede krovne organizacije, vidi svoj pomen v angažiranosti ljudi, ki so zaradi svoje usode v položaju, da jim združevanje ob različnih vsebinskih prijemih omogoča lažje in boljše življenje. Zlasti zato vidi Sožitje svojo vlogo v odgovornosti za ljudi z duševno prizadetostjo in njihove svojce. Izrazna oblika te vloge je tudi v pojmovanju Sožitja kot združenju ljudi za samopomoč. To načelo temelji na spoznanju, da so državni ukrepi sicer nujno potrebni, vendar sami nikoli objektivno ne zadoščajo za učinkovito izboljšanje življenjskega položaja manjšin, ki so potrebne pomoči. V Sloveniji že obstaja temeljna zakonska podlaga, da so organizacije, kot je Sožitje, lahko tudi izvajalske organizacije. Uresničitev te možnosti je vsekakor velika priložnost za izvedbo vsebinske, kakovostne in deficitarne dejavnosti v korist duševno prizadetim. Seveda pa se zavedamo, da je ta naloga izredno zahtevna in jo zato pojmujemo kot dano možnost, ki se lahko prevzame selektivno samo tedaj, ko so zagotovljeni vsi najnujnejši pogoji prevzema odgovornosti, ki je, če se začne z različnimi oblikami institucionalnega varstva, zelo velika. Zato pojmujemo ta del svoje vloge kot proces, kjer lahko nastopimo tudi kot izvajalci, vendar nikakor ne kot ekskluzivni nosilci operativne izvedbe pravic oseb z duševno prizadetostjo. Tako bomo v skladu s svojimi medsebojnimi dogovori predvsem izvedbeno dajali prioritete vsebinam, ki so najbolj deficitarne in ki dopolnjujejo tako kakovostno kakor po obsegu možno ponudbo staršem in prizadetim osebam. Poleg javnega sektorja, ki je v temelju nosilec izvedbenih funkcij, z veseljem sprejemamo možnosti, ki so dane v zadnjem času, da se uresničevanje posameznih pravic prenese tudi v druge oblike izvajanja, od zasebne iniciative do različnih oblik institucionalnega varstva, izvedenega po drugih nosilcih. Seveda pa z vso odgovornostjo zahtevamo v vseh primerih poprej ustrezno predpisane mehanizme, ki bodo zagotavljali tako strokovno in splošno kakovost, omogočali nadzor in zagotavljali enaka izhodišča v kadrovskem, tehničnem, prostorskem in

materialnem pomenu. Izhodišče našega razumevanja oblik institucionalnega varstva temelji na vsebinski danosti formalnih pravic duševno prizadetih, ki se realizira v mreži institucij različnih oblik in vsebin. Vloga Sožitja v tem zagotavljanju različnih izvedbenih pravic pa je predvsem v tem, da je spodbujevalec razvoja, nosilec in koordinator v smislu snovanja potrebnih institucionalnih oblik in izvajalec v tistem delu, kjer so za to dane možnosti, izražene operativne potrebe in predvsem v položajih, kjer z novimi prijemi dopolnjujemo obstoječo mrežo, tako z novimi ali manjkajočimi oblikami ali kot prehodni nosilec izvedbenih storitev, ki so načeloma že formalno dane, njihova izvedba pa v praksi zaostaja ali ni enakomerno izpeljana. Če bi se iskalo rešitve celostne skrbi za osebe z duševno prizadetostjo prek Sožitja, tako kot deloma počno nekatere evropske države, bi morali poprej reorganizirati ves socialni in materialni konceptualni prijem na področju celostnega varstva duševno prizadetih. V tem kontekstu se zavedamo, da moramo biti zelo pozorni do sebe, da ne bi razvrednotili svoje vloge subjekta civilne družbe in izgubili lastne identitete, kar se marsikje dogaja tudi ob prevzemu celostne izvajalske funkcije.

7 ZDRUŽENJE STARŠEV, STROKOVNA ZVEZA IN IZVAJALSKA ORGANIZACIJA

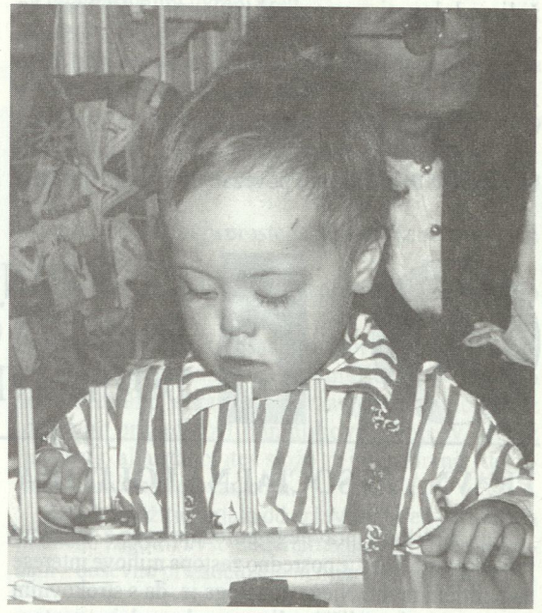
V Sožitju so se združili elementi združenja staršev, strokovna zveza in delno izvajalska organizacija, to je praksa v celoti tudi potrdila. Na to se v veliki meri navezuje tudi element samopomoči, tako pri starših kakor v zasnovi samih oseb z duševno prizadetostjo.

Povezanost, soodvisnost in tudi ustvarjalno napetost, ki nastaja iz te elementarne celostnosti, mora Sožitje izkoristiti kot izziv in možnost svojega nadaljnjega razvoja. Sožitje mora zaznamovati predvsem naravo združenja strašev. Starši morajo ostati nosilni element, sicer bi Sožitje izgubilo to, kar je zanj še posebno značilno; starši imajo zaradi svojega življenjskega položaja neodložljivo nalogo, da za svoje otroke z duševno prizadetostjo znotraj Sožitja in navzven opravljajo zastopniško in varovalno vlogo. Starši jamčijo tudi za to, da v Sožitju uresničijo svoje vloge v samopomoči. Zato ni dovolj prepustiti samim staršem delež v njihovi pobudi, ampak moramo njihove odnose, medsebojno povezanost in solidarnost načrtno gojiti kot eno največjih vrednot, ki se uresničuje z njihovim združenjem.

Če ima Sožitje vlogo izvajalca lahko ustanavlja, izvaja in upravlja, z uporabo javnih sredstev, potrebne institucije in jih je dolžna v tem primeru tudi zgledno voditi. Predvsem ponuja zelo kakovostno pomoč, kadar je treba.

Kot strokovna zveza Sožitje zastopa interese in je nosilec zastopanja interesov, novosti in izboljšav na vseh življenjskih področjih oseb z duševno prizadetostjo in njihovih družin. Obenem pa mora budno spremljati in analizirati družben razvoj ter opozarjati na vso potrebnost sprememb. Vsi, ki se povezujejo v Sožitje, morajo partnersko sodelovati. Tudi sodelovanje oseb z duševno prizadetostjo v združenjih Sožitja mora postati samoumevno. Na vseh področjih naj bi bile ustrezno zastopane. Razvijati in utemeljevati se mora smiselno in enakopravno sodelovanje v društvih. Le tako lahko Sožitje javnosti prikaže model skupnosti sobivanja med prizadetimi in neprizadetimi.

Sožitje je politično, strankarsko, svetovnonazorsko in versko neodvisna organizacija. Vodijo jo demokratična pravila ustvarjanja mnenj in odločanja ter

odprtost za javnost. V Sožitju se združujejo vsi rodovi ljudi. Želi si tudi postati forum za nasprotujoče si nazore, kajti le ustvarjalen dialog ter analitično in sintetično razmišljanje lahko služi ustvarjanju mnenja v dobro ljudem z duševno prizadetostjo in njihovim družinam.

Sožitje je razčlenjeno v svojo zvezo kot krovno nacionalno organizacijo ter lokalne organizacije, kjer se organizacijsko združujejo ljudje na podlagi lastnega življenjskega prostora. V tem primeru to pomeni, da so lahko lokalna združenja oblikovana na območjih občin, več občin skupaj ali tudi na druge dogovorjene načine, so pravno in ekonomsko neodvisna, vendar pa zastopajo skupno osnovno opredeljenost, ki je zapisana v tem programu. Kljub razlikam v izvedbenih nalogah med lokalnimi združenji in skupno zvezo se vse ravni delovanja dopolnjujejo in veljajo za dele celote, ki so enako pomembni in nujni za doseganje skupno dogovorjenih ciljev.

ZAŽELENO IN NUJNO SODELOVANJE

Sožitje je prostor interesnega povezovanja vseh ljudi z duševno prizadetostjo in njihovih družin ne glede na to, kako so prizadete ali kje živijo. Partnersko želi sodelovati z vsemi skupinami, združenji in ustanovami, ki se zavzemajo za prizadete ljudi. Svojo vlogo vidi tudi v sooblikovanju celostne politike skrbi za osebe z duševno prizadetostjo in njihove družine v odnosih z državnimi organi, stokovnimi in izvedbenimi institucijami ter sploh vsemi, ki se kakorkoli ukvarjajo z dejavnostmi, povezanimi s samo duševno prizadetostjo in posledično samimi subjekti ali njihovimi starši. Poleg tega goji Sožitje stike tudi z drugimi sorodnimi organizacijami v tujini, se od njih uči, izmenjuje izkušnje, njegova naloga pa je tudi, da ponuja pomoč ljudem z duševno prizadetostjo in njihovim organizacijam v drugih državah, kjer je pomoč posebno potrebna, na načine in v oblikah, ki jih je sposobno. Če gre za drugačne ali tuje kulture, morajo ukrepi ustrezati potrebam prizadetih in njihovih straršev tam, kjer ljudje živijo, ne le našim predstavam. Nujen je stalen nadzor nad lastnimi izkušnjami in izkušnjami drugih organizacij, s tem da je treba pri vseh projektih ohranjati preglednost in si prizadevati za neodvisnost od tuje pomoči.

8 ZASTOPANJE INTERESOV SOŽITJA KOT SUBJEKTA CIVILNE DRUŽBE V ODNOSU DO DRŽAVE IN DRUŽBE

PRAVNA IN SOCIALNA POLITIKA

Za izboljšanje pravnega položaja oseb z duševno prizadetostjo Sožitje posredno zastopa njihove interese na politični ravni. Njegova naloga je, da s strokovnim svetovanjem in stališči vpliva na zakonodajne postopke v vseh fazah. Zato samo izdeluje tudi lastne predloge za reformne projekte, ali pa jih oblikuje skupaj s sorodnimi organizacijami in strokovnimi zvezami. Za kakovost pomoči osebam z duševno prizadetostjo pa je odločilnega pomena poleg etičnih in moralnih pogojev tudi ustrezna socialna politika, ki pravno in materialno zagotavlja izvedbeno raven različnih oblik varstva. Prizadetost ni samo zasebna usoda, ki posameznike prisili v položaj samopomoči in lastne pobude. Vsa družba si mora prizadevati za solidarnost s prizadetimi osebami in izboljševati njihov življenjski položaj. Določilo v ustavi, da smo socialna država, državo zavezuje, da prizadetim osebam priznava zakonito pravico do rehabilitacije in da mrežo ponudbe pomoči razprede tako, da se lahko izrazijo individualne potrebe posameznika in se mu omogoči dostojno življenje.

Socialna politika za osebe z duševno prizadetostjo in njihove svojce mora mnogo bolj kot doslej zrcaliti predstavo o človeku, ki je podlaga za ustavne pravice, in jo pomagati uresničevati. Po ustavi je oseba z duševno prizadetostjo človek, enakopraven državljan v naši družbi, s pravico do spoštovanja njegovega dostojanstva, njegove osebnosti in njegove svobode delovanja. Osebe z duševno prizadetostjo so v naši družbeni sedanjosti, ki je usmerjena proizvodno v dosežke, zelo zapostavljene. Mnoge njihove vsakodnevne probleme je mogoče obvladovati le s pomočjo družin ali drugih oseb. Socialna politika, usmerjena v prihodnost, si mora prizadevati za to, da izravnava pomanjkljivosti, da se ustvarijo možnosti, v katerih tudi ljudje z duševno prizadetostjo in njihovi svojci žive "tako normalno, kot je mogoče".

Vodilo o izravnavi pomanjkljivosti bi moralo v prihodnosti nadomestiti princip odvisnosti in podrejenosti socialne pomoči. Le tako bi bile ustvarjene možnosti za vrednotenje lastne zmogljivosti prizadetih oseb, ki bi zagotavljale pomoč pri integraciji, negi itn., neodvisno od dohodkov ali premoženja oseb z duševno prizadetostjo in njihovih družin.

Zavzemati se je treba tudi za celosten sistem zavarovanja prizadete osebe, ki bi bilo neodvisno od dohodkov in premoženja, od začetka prizadetosti - kot solidarnostni prispevek storilnejših ljudi naše družbe za osebe, ki zaradi svojega stanja tudi pri diferenciranem spodbujanju, usmerjenem v njihove osebne zmožnosti, ostajajo vse življenje prikrajšane. Sožitje pa ne zahteva pravic za ljudi z duševno prizadetostjo in njihove družine le pri zakonodajalcu, ampak tudi pri izvršnih organih oblasti. Tu so mišljene tudi informacije in svetovanje prizadetim in njihovim družinam v pravnih vprašanjih in podpora pri uveljavljanju njihovih upravičenih zahtev.

Poseben izziv za Sožitje je združevanje Evrope ne le na gospodarski in politični ravni, temveč tudi socialni. Nacionalna zakonodaja mora upoštevati ustrezne zakonske iniciative drugih evropskih držav, njihove dobre in pozitivne rešitve in izkušnje. Ne smemo sprejemati poskusov zmanjševanja doseženih pravic, ne rešitve minimalnih standardov, ampak nenehoma zahtevati realizacijo načela, da si je treba prizadevati za najvišjo mero spodbujanja in pomoči ljudem z duševno prizadetostjo in njihovim svojcem.

TUDI ZA SAMOPOMOČ SO POTREBNA SREDSTVA

Sožitje vlaga v izpolnjevanje svojih nalog ves denar, ki je na voljo. Ta je v veliki meri že odvisen od lastnih ustvarjenih sredstev, namenskih neproračunskih sredstev in drugih oblik virov, ki se pojavljajo v družbenem tržnem položaju. Prav tako si ne moremo predstavljati izvedbe pomoči brez sredstev države ne glede na to, kje so danes locirana. Vendar za celo vrsto dejavnosti, ki jih pokriva Sožitje, še nimamo stalnih virov, ali pa so ti pomanjkljivi. Na eni strani to velja za raven lokalne organiziranosti, po drugi strani pa velja isto za raven zveze, ki že izvaja določene socialne programe, ki jih v naši družbi ne ponuja nihče drug. Veliki primanjkljaji so na področjih, ki jih navajamo za ponazoritev:

- ustvarjanje ponudbe in ustanov, ki so blizu družinam, z integrativnimi ukrepi vred
- finančno prilagajanje spremenjenim okvirnim pogojem (razni standardi, pravila ipd. tako za strokovnjake in druge materialne razmere)
- svetovanje družinam in storitve, ki razbremenjujejo družine
- različne izvedbene možnosti za konkretne oblike varstva ali nege
- storitve na področju prostega časa za osebe z duševno prizadetostjo
- izobraževanje drugih za spremenjen odnos do prizadetih
- razširjene naloge, kakršna je razvoj zasnov za prakso, in njihova znanstvena utemeljenost, dodatno izobraževanje, ohranjanje in razvijanje pravic oseb z duševno prizadetostjo in njihovih svojcev, stiki z javnostjo ali ustanovitev služb za informiranje, dokumentiranje in svetovanje itn.

Zato bo Sožitje terjalo od države na vseh ravneh, da finančno zagotovi vso deficitarno pomoč v korist osebam z duševno prizadetostjo in njihovim družinam.

STIKI Z JAVNOSTJO

Zadržki in diskriminacija v javnosti še vedno bremenijo osebe z duševno prizadetostjo in njihove svojce. Možnosti za to, da se priznajo in cenijo tako kot vsi sodržavljani, je najlaže ustvarjati v osebnih stikih. Zato mora tudi Sožitje ponuditi čim več možnosti za medsebojno spoznavanje in za skupno življenje.

Sožitje uporablja mnoge metode dela z javnostjo (sodelovanje z mediji, lastne publikacije, javne prireditve, predavanja, obiski itn.). S tem se obrača na širšo javnost ali posamezne ciljne skupine, kot so strokovnjaki različnih usmeritev, politiki, novinarji, izvajalci različnih organov oblasti ali drugi. Naš cilj je seznanjati z duševno prizadetostjo, zmanjševati predsodke in strah, si prizadevati za večjo dojemljivost za ljudi z duševno prizadetostjo in motivirati za lastna dejanja njim v prid.

Posebno mesto zavzema tudi interna izmenjava informacij med člani, društvi in njihovo zvezo. Osebne in pisne komunikacije je treba okrepiti na vseh ravneh, pri tem pa je treba misliti tudi na specifične potrebe samih prizadetih po sporočanju in informacijah, ki jih je treba upoštevati veliko bolj kot doslej.

Za izvajanje dobrih stikov z javnostjo za osebe z duševno prizadetostjo mora biti Sožitje znano kot ugledno in verodostojno združenje, ki zasluži zaupanje. Iz tega razloga je treba ustvarjati in gojiti enotno podobo in skladno nastopati v javnosti.

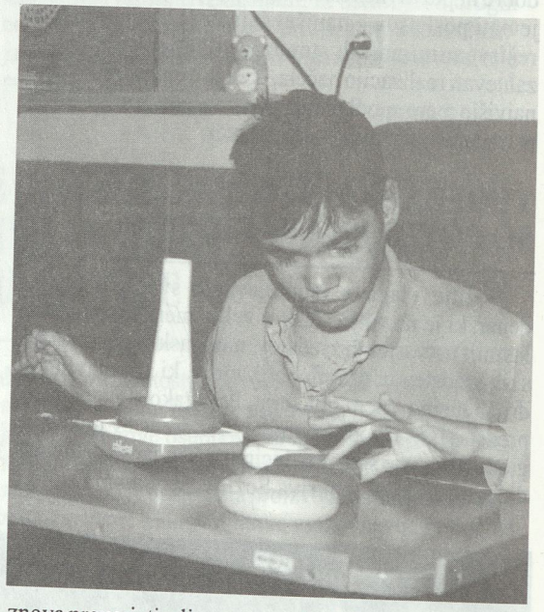
IZOBRAŽEVANJE, DODATNO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE

Kvalificirano uresničevanje zasnov Sožitja v praktičnem delu zahteva izobrazbo, ki se zgleduje po najnovejših spoznanjih in - posebno glede na nove zahteve - stalno izobraževanje vseh, ki delajo z osebami z duševno prizadetostjo ali so kakorkoli drugače dejavni zanje ter za starše. Sožitje omogoča lastno izobraževanje in si priadeva za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje, zavzema pa se tudi za to, da bi se v izobraževalnih programih drugih institucij, od srednjih šol do fakultet, duševna prizadetost natančnejše, kakovostno in stalno obravnavala.

ZNANOST IN RAZISKOVANJE

Znanstveno raziskovanje v različnih strokah je velikega pomena za poznavanje vzrokov, za terapevtske možnosti, predvsem pa za razvoj praktične ponudbe za učenje in spodbujanje ter za oblikovanje vsakodnevnih oblik življenja prizadetih oseb.

Sožitje se zaveda, da imajo tako osebe z duševno prizadetostjo kot njihovi svojci lahko veliko koristi od znanstvenih dosežkov. Po drugi strani pa mora vedno

znova preverjati, ali se znanost še dosledno orientira po tem, kar je dobro za prizadete ljudi, in svari pred mogočo zlorabo, npr. novih tehnik.

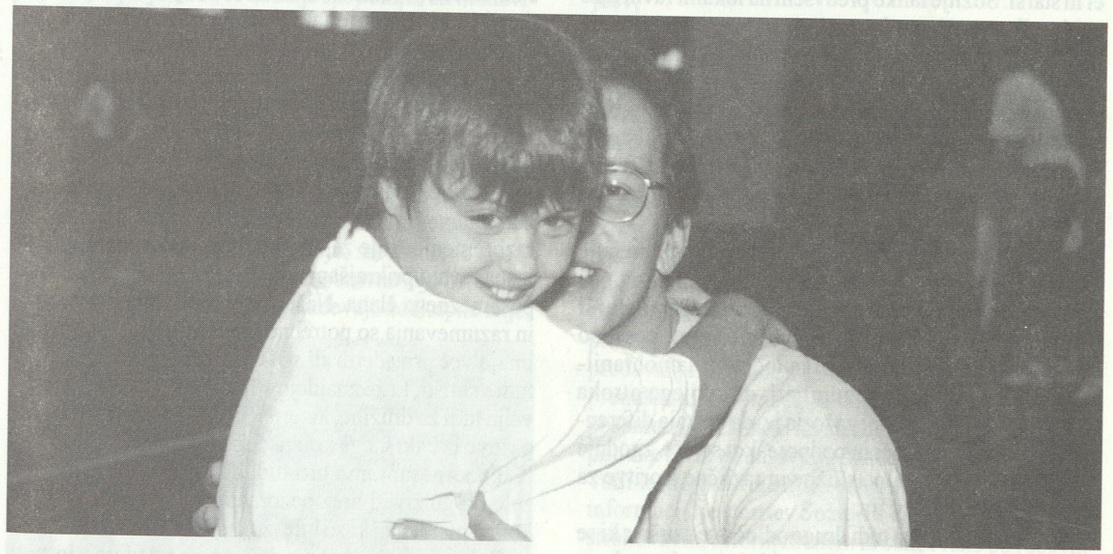
Sožitje ima zato na tem področju predvsem tele naloge:

- nadzor in morebitno vključevanje in uporabo novih znanstvenih spoznanj v lastni praksi
- dajati pobude raziskovalnim in znanstvenim dejavnostim glede postavljanja vprašanj, ki potrebujejo poglobljeno obravnavo
- kritično spremljati znanstvene in raziskovalne dejavnosti, da bi se lahko pravočasno postavili po robu mogočim napačnim smerem v razvoju.

Sožitje si prizadeva in želi dati svoj prispevek k usklajevanju dela znanstvenikov, ki se v različnih disciplinah in ustanovah ukvarjajo z vidiki duševne prizadetosti.

VARNOST V DRUŽINI

9 DRUŽINA S PRIZADETO OSEBO

10 ŽIVLJENJE Z OSEBAMI Z DUŠEVNO PRIZADETOSTJO

Otroci, mladostniki in odrasle osebe s prizadetostjo potrebujejo poleg same oskrbe predvsem ljubezen in varnost. Odraščanje in življenje v družini je dober pogoj za njihov razvoj, življenjsko srečo in razvoj osebnosti. Prav osebe z duševno prizadetostjo so zelo odvisne od tega, kako jih njihove družine sprejmejo. Odnosi z družino so izredno pomembni tudi, če se te osebe odselijo ali žive v različnih ustanovah.

Mnogi starši lahko svojega otroka s prizadetostjo sprejmejo šele po dolgem in bolečem procesu. Spoznanje, da imajo takšnega otroka, je za starše skoraj vedno velik udarec, povezan z veliko bolečino in posledicami, ki jih različno doživljajo. Navadno so predvsem zdravniki tisti, ki prvi povedo staršem, da je njihov otrok prizadet. Ta težka naloga zahteva mnogo tenkočutnosti, življenjske modrosti in znanja, saj naj bi se zdravnik v okviru možnosti vživel v položaj staršev in bil pri sporočanju skrbno previden, toda po drugi strani tudi realen. Sožitje pričakuje, da zdravniki poznajo najpomembnejše oblike možnih pomoči strašem in samim prizadetim, ki v Sloveniji že obstajajo. Poleg tega lahko v stikih z ljudmi z duševno prizadetostjo najlažje razvijejo lastno pozitivno razumevanje duševne prizadetosti.

Staršem zelo pomaga, če spoznajo, da lahko sami naredijo mnogo za svojega otroka in da jim stoje ob strani različni strokovnjaki. Starši se zelo pogosto še vedno počutijo osamljeni in zapuščeni v novem življenjskem položaju, predvsem zato, ker potrebne oblike pomoči še vedno niso dovolj dosegljive, ali pa preprosto niso seznanjeni s tem, kakšne so možnosti pomoči. Zato morata biti naloga in praksa Sožitja, da obvešča o svojem delu ne samo zdravnike, temveč tudi druge, od različnih terapevtov do institucij, ki jih obiskujejo otroci in starši. Sožitje lahko predvsem na lokalni ravni laže najde stik s starši, predvsem če je ustrezno povezano z različnimi ustanovami na svojem območju, kjer starši iščejo različne oblike storitev ali pomoči. Zato je pomembna tudi vloga samih staršev prizadetih oseb, ki so lahko družinam s prizadetim, ki še niso nikamor vključene ali dovolj obveščene, v veliko pomoč s prenašanjem izkušenj in medsebojno podporo pri sprejemanju duševne prizadetosti.

Družina ne sme biti odrinjena v izolacijo. Potrebuje razumevajočo in podpirajočo skupnost sorodnikov, prijateljev, sosedov in drugih ljudi, z drugimi starši prizadetih oseb vred. Glede tega je treba prav posebno pozornost nameniti materam in očetom samohranilcem. Starše je treba opogumljati, da svojega otroka vzgajajo v družini. Pogoj za to pa je, da obstaja diferencirana ponudba pomoči in podpore, kot so npr. zgodnje spodbujanje, svetovalne službe in različne storitve za razbremenjevanje družin.

Spoštovati je treba tudi druge odločitve staršev, ki se odločijo za drugačne oblike oddaje otroka, tako v rejništvo ali ustrezne ustanove, ki omogočajo otrokom, da žive v podobnih razmerah, v kakršni bi živeli v družini. Take starše je treba pri njihovih odločitvah še posebno skrbno spremljati in jim svetovati.

Sožitje se zavzema za to in podpira družine pri tem, da lahko s prizadeto osebo žive čim bolj normalno. Za prizadetega to pomeni, da je deležen vseh oblik medčloveških odnosov, da se razvija v skladu s svojimi pozitivnimi možnostmi, da razvije svojo osebnost in postaja kar najbolj samostojen. S tem se teži tudi k takim medsebojnim družinskim odnosom med člani družine, ki vsem omogoča največjo mero avtonomnosti in kakovosti sobivanja. Zato zagovarjamo stališče, da živi otrok z duševno prizadetostjo v svoji matični družini kot njen sestavni del, da pa imajo odrasle osebe s prizadetostjo možnost čim širše izbire, ki temelji predvsem na pravici do samostojnosti. Ta izvira iz postavke, da dobijo mladi odrasli prizadeti enake možnosti kot neprizadeti, da lahko žive zunaj matične družine, ob tem pa odnose z njo še naprej ohranjajo in negujejo. Seveda je to načelna opredelitev, ki dopušča tudi vse druge rešitve, ki jih imajo tako starši kakor sami prizadeti pravico in možnost uveljaviti. Odgovornost staršev, ki traja vse življenje in ki obstaja tudi po morebitni odselitvi prizadete osebe, se v denarni obremenitvi družine ne sme pokazati močneje kot pri starših neprizadetih otrok. Če odrasle osebe z duševno prizadetostjo žive s svojimi družinami, morajo imeti kot vsi odrasli, svoje pravice, dolžnosti in svoboščine. Pomembno je, da družina ne ni usmerjena enostransko, da ni le obremenjena z duševno prizadeto osebo. Staršem je treba omogočiti, da se ne žrtvujejo v skrbi za svojega prizadetega otroka, temveč da storijo tudi nekaj zase, da niso prikrajšani ali zapostavljeni drugi neprizadeti člani družine in da vsi žive v skladu s svojimi interesi človeka vredno, kakovostno življenje.

Pobude Sožitja naj bi tudi takrat, ko so primarno namenjene ljudem z duševno prizadetostjo, pomenile razbremenjevanje za družine in po možnosti naj bi se izenačevalo prikrajšanje, ki nastaja zaradi prizadetosti posameznega člana. Naše pozornosti, dejavne pomoči in razumevanja so potrebne predvsem tiste družine, ki imajo več prizadetih ali so le-ti večkratno prizadeti, pa tudi vsi tisti, ki se znajdejo v hudih osebnih stiskah. To velja tudi za družine, katerih člani niso naši državljani, pa žive iz kakršnega koli razloga med nami.

Pozorni moramo biti tudi do družin, ki so morale zelo dolgo živeti brez pozornosti soljudi ali brez strokovne pomoči in ki so bile iz raznih vzrokov v izolaciji.

Pogosto žive osebe z duševno prizadetostjo tudi odrasle ali celo v globoki starosti v družinah kot mladoletni otroci. Neredko se predvideva, da bodo kasneje skrbeli zanje bratje in sestre. Sožitje zagovarja stališče in zahteva, da se uveljavi načelo, da skrb za prizadete osebe ni obveznost njihovih bratov in sester. Za take družine je treba iskati tudi druge rešitve, ali ponuditi različne možnosti. V vsakem primeru je ena od primarnih nalog in ciljev Sožitja tudi v tem, da kot solidarna skupnost teži k rešitvam, ki bodo zagotavljale kakovostno življenje prizadetim osebam tudi takrat, ko staršev več ni ali niso zmožni skrbeti zanje. Vsi starši, ki že zdaj s svojim delovanjem v Sožitju pripomorejo k razvoju celostne skrbi za osebe z duševno prizadetostjo, s tem sooblikujejo tudi prihodnost svojih otrok in prizadetih oseb prihodnjih rodov. Pri tem velikokrat odkrijejo mnoge svoje, do tedaj neznane sposobnosti, so zelo uspešni in tudi doživljajo potrditve v skupnosti.

11 POMOČ ZA VSO DRUŽINO

Sožitje daje kot solidarna skupnost družinam z osebami z duševno prizadetostjo s svojimi oblikami dela ali lastne organiziranosti na voljo vrsto posebnih pomoči, ki jih je treba še nadalje spopolnjevati in razvijati:

- sodeluje v procesu zgodnjega odkrivanja in se zavzema za vse oblike svetovanja, spodbud in podpornih oblik dela, tako za samega prizadetega kakor njegovo družino;
- pomaga staršem prebroditi vse težave osebne narave pri sprejemanju drugačnosti otroka in jih usmerja v pozitivno smer njihovih življenjskih perspektiv;
- daje možnost, da se starši družijo, medsebojno spodbujajo, si izmenjujejo izkušnje, obravnavajo in rešujejo podobne probleme in si prizadevajo za skupne cilje;

- ukvarja se tudi z brati in sestrami oz. ožjimi sorodniki v družinah in jim pomaga v njihovih realnih položajih, ki jih je povzročila duševna prizadetost njihovih svojcev;
- prenaša strokovne svetovalne izkušnje z različnih področij, tako psihološkega, medicinskega, pravnega, pedagoškega in materialnega, in staršem na različne oblike pomaga pri uveljavljanju njihovih individualnih pravic, tako zanje kakor za same osebe z duševno prizadetostjo;
- na različne načine sooblikuje prosti čas staršev in prizadetih, v obliki skupnih počitnic, izletov, srečanj ipd. Vodene in programirane oblike izvedbe raznih dejavnosti prostega časa pomenijo tako za starše kot za prizadete razbremenitev in kakovostno izrabo prostega časa;
- predavanja, seminarji ali šole za starše so namenjene prenašanju informacij in dajejo možnost obravnave posameznih izkušenj ali stališč v oblikovanju skupne politike skrbi za duševno prizadete in njihove družine. Tudi lastni informacijski sistem, tiskano prenašanje informacij, je storitev Sožitja v korist staršem, tako v strokovnem, informativnem in starševsko povezovalnem pomenu;
- trajne in zahtevne naloge Sožitja pa so predvsem v nenehnem hotenju dosegati konkretne izvedbene oblike skrbi za osebe z duševno prizadetostjo na različnih področjih, v različnih starostnih obdobjih in pri različnih stopnjah prizadetosti. Prednost pri našem angažiranju imajo predvsem področja, ki so najbolj deficitarna ali postavljajo pred nas nove izzive, ki jih je tok življenja prinesel s stanjem družbenih razmer, spremenjenimi potrebami ali okoliščinami delovanja.

SLUŽBE, KI RAZBREMENJUJEJO DRUŽINO

Družina s prizadeto osebo potrebuje poleg nasvetov in podpore tudi praktične oblike pomoči, ki jo razbremenjujejo v vsakodnevnem življenju. Pravica do razvijanja osebnosti družinskih članov ne sme biti okrnjena zaradi otrokove prizadetosti in dolgoročno pripeljati do

tega, da bi se družinski člani odpovedali uresničevanju lastnih raznovrstnih interesov.

Zato so službe, ki razbremenjujejo družino, še posebno pomembne. V njih mora biti zaposleno kvalificirano strokovno osebje, ki omogoča različne oblike celostne skrbi za osebe z duševno prizadetostjo od občasnih, začasnih ali daljših, do trajnih časovnih obdobij. Tudi lociranost teh oblik je raznovrstna, od pomoči na domu, občasnih ali začasnih oblik pomoči do dnevnih oblik varstva v različnih ustanovah in trajnejših v oblikah raznih centrov ali zavodov. Vse te oblike razbremenitve pripomorejo tako h kakovosti življenja celotne družine kot tudi same prizadete osebe.

Sožitje se zavzema za vse oblike ponudbe, ki ponuja raznovrstne kakovostne storitve, tako za pomoč družini kakor tudi samim prizadetim. Te naj bi bile družinam dosegljive, tudi mobilne, predvsem pa zanesljive in izvajane z veliko entuziazma, volje in znanja. Žal se zavedamo, da so ta hotenja danes še vedno v premajhni meri izvedbeno zagotovljena, z marsikaterim nerešenim vprašanjem financiranja vred.

12 STARŠI IN STROKOVNJAKI - NARAVNA IN LOGIČNA KOMPLEMENTARNOST

Dobro delo za osebe z duševno prizadetostjo predpostavlja partnersko sodelovanje staršev in strokovnjakov. Medsebojno so odvisni; pripravljeni morajo biti na priznanje svoje enakovrednosti, medsebojno si morajo zaupati, si prizadevati za razumevanje ter biti pripravljeni na najvišjo stopnjo rednega medsebojnega obveščanja, svetovanja in izmenjave lastnih izkušenj.

Starši in strokovnjaki so različno motivirani, imajo različno raven avtentičnih interesov, različne izkušnje pa tudi različna možna pričakovanja glede pomoči osebam z duševno prizadetostjo. Medsebojno spoštovanje lahko pripomore pri reševanjih konfliktov in vodi do novih spoznanj. V življenju oseb z duševno prizadetostjo je sodelovanje staršev in strokovnjakov njihova stalnica. V različnih življenjskih obdobjih iščejo starši različno intenzivno in vsebinsko pomoč strokovnjakov. Predvsem v zgodnji otrokovi mladosti je vloga strokovnjakov, ki s svojim znanjem, naklonjenostjo in razumevanjem pomagajo družinam, zelo pomembna. Seveda pa mora biti tudi podpora strokovnjakov družini zelo strokovna in subtilna, o družini morajo vedeti precej podatkov, sočasno pa ji dopustiti lastno identiteto in avtonomnost; ne smejo prevzeti vloge edino zveličavnega razsodnika, tako v odnosih do samih prizadetih kakor tudi v sklopu celotnih družinskih razmerij.

Tudi v času predšolskega in šolskega obdobja otroka je sodelovanje med starši, vzgojitelji, učitelji in drugimi strokovnjaki nujno in mora presegati minimalna formalna določila, ki urejajo posamezno vsebinsko področje.

Odgovornost in skrb staršev za njihove odrasle osebe z duševno prizadetostjo se ne preneha s kronološko polnoletnostjo. V tem življenskem obdobju je treba tem ljudem zagotoviti vse možnosti za spoštovanje njihove zasebnosti ter neodvisnosti in jim dopuščati kar največjo možno mero pravico odločanja v vseh zadevah, ki zadevajo njihovo življenje. Tako razumljena nova kakovost tripartitnih odnosov med starši, osebami z duševno prizadetostjo in strokovnjaki zahteva povsem upoštevanje velike stopnje odgovornosti, uveljavljanje novih oblik odnosov in prilagojene oblike sobivanja. Seveda velja to tudi za odnose do težje, težko in večkratno prizadetih oseb. Da lahko začutimo in spoznamo njihove potrebe, si je treba prizadevati za še veliko večjo senzibilnost ter sprejemati drugačnost, ki jo sami še vedno ne poznamo dovolj in je drugačna od naših spoznanj, vedenja in razumevanja življenjskih položajev. Da bodo izpolnjeni elementarni pogoji za izvajanje njihovih pravic v oblikah, ki ustrezajo tem osebam, pa je potrebna še veliko večja mera odprtosti, pozornosti in spoštovanja.

Tudi v vseh oblikah skrbi za odrasle prizadete se mora bogastvo znanja in izkušenj staršev oz. skrbnikov izkoristiti in upoštevati pri njihovem zastopanju tako lastnih interesov kakor posredno samih oseb z duševno prizadetostjo v različnih oblikah ustvarjanja in odločanja o njihovem življenju in delu. Njihove tovrstne pravice in obveznosti pa se morajo dopolnjevati tudi z možnostjo sodelovanja samih oseb s prizadetostjo, saj moramo dovoliti dejansko uveljavljanje načel, ki jih tem osebam priznavamo.

13 ŽIVETI TAKO NORMALNO, KOT JE MOGOČE

14 ODGOVORNOST PRED ROJSTVOM

Sožitje zavrača družbene težnje, ki z genetskimi, ekonomskimi ali domnevno etičnimi pomisleki izražajo dvome o pravici do življenja še nerojenega ali rojenega človeka s prizadetostjo. Sožitje vidi svojo posebno nalogo in odgovornost v tem, da v praksi dokaže in javnost ozavesti, da je tudi za osebo z duševno prizadetostjo in njeno družino mogoče smiselno, bogato in srečno življenje. Te pozitivne izkušnje lahko Sožitje ponudi tudi v osebnem stiku s starši, ki doživljajo trenutke rizičnega pričakovanja otroka in jim olajša odločitve, ki so povezane s samim rojstvom pričakovanega otroka s prizadetostjo.

Medicinski, pravni in socialni razvoj je v preteklih desetletjih povečal možnost, da se v določenih mejah zavestno odločimo za starševstvo ali proti njemu. Tako lahko danes že soodločamo o svobodni volji sprejemanja starševstva z vsemi odgovornimi posledicami. Pri tem pa zavestno odgovorno ravnanje s to na novo dobljeno svobodo predpostavlja zavest, da je vsako človeško življenje že pred rojstvom nosilec neodtujlive pravice do življenja in kot tako potrebno posebnega varstva. To neomejeno velja tudi, če obstaja možnost duševne prizadetosti.

Mnogim vprašanjem, ki se porajajo v povezavi z

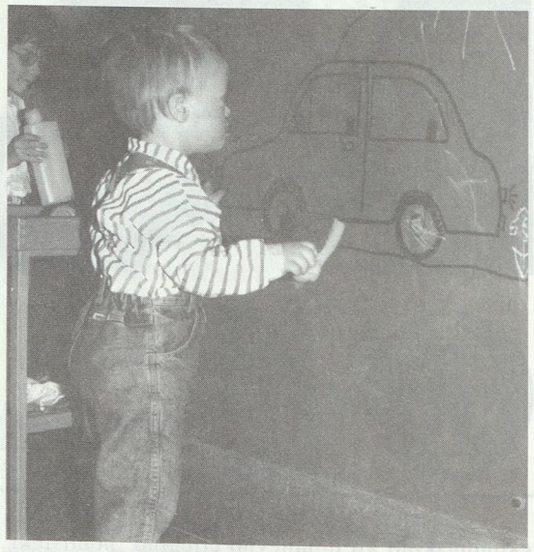
omenjenimi svoboščinami, se pridružuje tudi tisto, ki obravnava možno prizadetost otroka. Če je za starše njegova rešitev iz kateregakoli vzroka pretežka, tudi z eksistencialnega stališča, potrebujejo pomoč za svojo odgovorno odločitev. V teh položajih morajo imeti možnost, da jim kdo svetuje. Tem ljudem je treba predstaviti tudi dejstvo, da kljub današnjemu velikemu diagnostičnemu znanju še vedno ne moremo z gotovostjo izključiti različnih oblik morebitne prizadetosti. Cilj vsakega svetovanja je v tem, da starše ozaveščamo in jih obveščamo neodvisno, s tem da njihovih odločitev ne usmerjamo enostransko. Odločitve staršev je treba sprejeti ne glede na to, kakšne so. Sožitje si mora tudi v javnosti prizadevati, da imajo starši, ki se odločijo za otroka, kljub temu da tvegajo prizadetost, vso našo podporo in ne smejo biti diskriminirani ali zapostavljeni. Zato ima Sožitje, ki deluje v skladu s temi načeli, tudi praktično obveznost, da svetuje staršem, ki pričakujejo morebiti prizadetega otroka, in da jih opogumlja in jim tudi po porodu daje vso potrebno pomoč ali oblike posredovanja.

15 ZGODNJA POMOČ JE NAJUČINKOVITEJŠA

Zgodnja pomoč je najučinkovitejša pomoč. To ne velja le za otroka s prizadetostjo ali otroka, ki mu grozi prizadetost, temveč za vso družino. Zgodnja pomoč lahko družino utrdi in olajša sprejem dejstva, da je otrok drugačen in s tem tudi skrajša posamezne faze dojemanja novega položaja ter s tem že ustvarja možnosti za njegovo učinkovito vzgojo in kakovost življenja nasploh.

Nujno je sodelovanje delovanja medicinske, psihološke, pedagoške in socialne pomoči. Le tako lahko v individualnih danostih omogočimo prilagojeno ponudbo, in sicer tako glede samih otrok kot tudi njihovih staršev in družine kot življenjske skupnosti v njenem socialnem okolju. Da lahko pravočasno pomagamo, potrebujemo sistem zgodnjega odkrivanja. Zato si Sožitje prizadeva, da so tako v krogih zdravstvenih služb kakor svetovalnih storitev staršem na voljo različne oblike, kjer to prizadetost odkrijejo in evidentirajo v najzgodnejšem obdobju; tako je mogoče kar najhitreje pomagati tako samim prizadetim kakor njihovim staršem. Vsako ugotavljanje in evidentiranje prizadetosti pa mora temeljiti na celostni diagnostični podobi. Pri tem je treba zmeraj ustrezno upoštevati tudi opažanja in izkušnje staršev.

Težišča zgodnjega spodbujanja, od zgodnjega odkrivanja do morebitnega zdravljenja in pomoči staršem, so neločljivo povezana med seboj. Oblike pomoči so lahko različne, od mobilnih obravnav na domu do ambulantnih oblik, različnih specializiranih ustanov, s tem da dajemo v prvi fazi prednost mobilnim

oblikam, saj poteka ta pomoč po domovih oz. tam, kjer prizadeta oseba živi. Staršem so v oporo in jih krepijo v njihovi odgovornosti za otroka tako s strokovno pomočjo kot tudi s povsem osebno pozornostjo in naklonjenostjo ter z izmenjavo izkušenj z drugimi starši v različnih skupinah za samopomoč. Da bi bilo zgodnje spodbujanje in obravnava otrok v družini dosegljivo čim širšemu krogu, je treba tudi nadalje razvijati mrežo mobilnih oblik pomoči in doseči ustrezno denarno podporo te dejavnosti.

16 OBDOBJE ŽIVLJENJA V ZGODNJI MLADOSTI

Različne kategorije prizadetih otrok potrebujejo tudi v zgodnji mladosti specifične oblike obravnave. Poleg tega da je zaželeno, da bi bil otrok praviloma v tem obdobju v družini, obstaja cela vrsta vzrokov, da potrebuje tudi posebne oblike varstva, vzgoje in nege. Ta se lahko izpelje integrativno, če je to mogoče, s tem da je otrok vključen v življenjski položaj, ki je običajen tudi za njegove neprizadete sovrstnike. Velikokrat pa potrebuje še bistveno več različnih oblik spodbud, varstva ali specialne nege, zato se zavzemamo za vse raznovrstne oblike, ki izhajajo iz vsebinske realizacije zadoščanja otrokovim potrebam. Če je otrok vključen v vrtec, ne glede na to ali v redno, kombinirano ali posebno skupino, je že v tem obdobju temeljni cilj vključitve podrejen oblikovanju njegove osebnosti. Otrok je v vrtcu deležen raznolike stimulacije, ki mu omogoča, da si lahko postopoma razvije svojo socialno prilagojenost okolju in se z njim spoprime prek svojih doživetij in dejanj. Poleg tega je tu lahko deležen še različnih namenskih oblik spodbud ali terapij. V skupinah, ki so zanj življenjsko dojemljive, lahko razširi svoje socialne izkušnje.

Prizadevati si je treba za čim več skupnosti neprizadetih in prizadetih, tudi oseb z najtežjo duševno prizadetostjo. Iz več razlogov je treba dopolnjevati sistem zgodnjega vključevanja otrok v različne vsebinske oblike predvsem v okolju, kjer so doma oz. kjer živijo. Med drugim je ta vidik pomemben tudi zaradi ozaveščanja drugih do problematike ljudi z duševno prizadetostjo in vzgoje lokalnega okolja za sprejem različnih oblik drugačnosti v svojo življenjsko realnost.

Sožitje se zavzema za nadaljnji razvoj rednih in posebnih oz. kombiniranih predšolskih ustanov v obliki integrativne ponudbe, pri čemer je treba vedno izhajati iz otrokovih potreb ter upoštevati želje in potrebe njegovih staršev. Pri tem moramo zmeraj upoštevati, da potrebujejo otroci z duševno prizadetostjo posebno pomoč in elementarne okoliščine, kot so npr. majhne skupine, strokovnjake, ki so tudi osebnostno in izkustveno primerni, prožno časovno ponudbo in zadostno terapevtsko ter negovalno oskrbo. Sožitje si prizadeva, da bi se vse potrebe tega zgodnjega življenjskega obdobja prizadetih otrok reševale primarno integrativno v rednih organizacijskih oblikah, z vsemi navedenimi okoliščinami in posebnostmi. Seveda pa je tu mišljen tudi sistem financiranja, ki naj bi starše prizadetih otrok ne obremenjeval več, kot velja za neprizadete otroke. Samoumevno pa je, da je treba v vseh oblikah zgodnje vključitve otrok s prizadetostjo upoštevati tudi visoko stopnjo sodelovanja med ustanovo in starši vključenih otrok.

17 V ŠOLI SE UČIMO ZA ŽIVLJENJE

Pravica in dolžnost obiskovanja šole velja za vse, tudi za otroke z najtežjo duševno prizadetostjo. Tudi otroci in mladostniki naj se v šoli nauče vsega, kar potrebujejo, da se v skladu s svojimi individualnimi možnostmi in sposobnostmi na vseh področjih življenja dobro počutijo, znajdejo, vključijo, delujejo in se uveljavljajo. To so pogoji za čim bolj samoodgovorno oblikovanje lastnega življenja. Učne vsebine je treba oblikovati predvsem iz izhodišč konkretne realnosti. Tudi različne kulturne tehnike, ki se izražajo v učenju branja, pisanja, računanja ipd., morajo biti funkcionalno sestavni del programske ponudbe, pri vseh pa je treba izhajati iz otrokove celostne sposobnosti in paziti, da pouk ni sam sebi namen, ampak namenjen usposabljanju za življenje. V okvir celostnega učenja spadajo tudi vse prvine skupnega sobivanja, doživljanja in

skupnega učenja in delovanja z neprizadetimi.

Tako velja tudi za šolo, da mora upoštevati princip vsesplošnega spodbujanja in razvijanja tistih otrokovih sposobnosti, ki so mu dane. Ne smemo izhajati iz tega, česa ne zmore, ampak iskati, razvijati in ohranjati sposobnosti, ki jim je kos in ki mu bodo kar najširše zadostna podlaga za čim bolj samostojno in kakovostno življenje. Del teh zahtev lahko uresničimo tudi v obliki integrativnih povezav, tako v rednih oblikah šol kakor tudi z različnimi drugimi oblikami, ki zadovoljujejo posebne potrebe otroka s prizadetostjo in delujejo na načelih vključevanja kot različnih metodah dela. Želimo, da bi imeli starši glede na različne sposobnosti in interese za svoje otroke s prizadetostjo tudi veliko več možnosti izbire med različnimi programskimi možnostmi.

Sožitje se zavzema tako za sam kakovostni razvoj šolstva za otroke z duševno prizadetostjo kakor tudi za ustvarjanje in oblikovanje novih programskih ponudb zanje, z vzgojnimi prijemi vred, ki bi jim omogočali čim večjo stopnjo kasnejše življenjske integracije. Zato se zavzemamo tudi za ustrezno izobraževanje, tako splošno kakor specifično, za pedagoške delavce, ki bodo znali in hoteli s svojim deležem prispevati k izvedbi zgoraj navedenih ciljev.

Prizadevanja za dosego čim večjega sožitja ne smejo biti usmerjena samo enostransko, le v dosego socialnih ciljev. V polni meri morajo ustrezati posebnim učnim potrebam vsakega posameznega učenca. V različnih vzorčnih poskusih se je že izkazalo, da se -če se ustvarijo potrebne okoliščine - v družbi z drugimi otroci doseže tudi za učence z duševno prizadetostjo raven spodbujanja in zmožnosti, da svoje zmanjšane sposobnosti razvijejo do tiste mere, ki je najmanj deficitarna.

Poleg pouka mora šola ponuditi tudi različne terapevtske oblike pomoči, ki jih je treba v največji meri vključevati v sam pouk. Seveda pa naj bi šola zagotavljala tudi različne druge vsebinske oblike, od različnih vrst svetovanja do organiziranih oblik vsebinsko kakovostnega prostega časa.

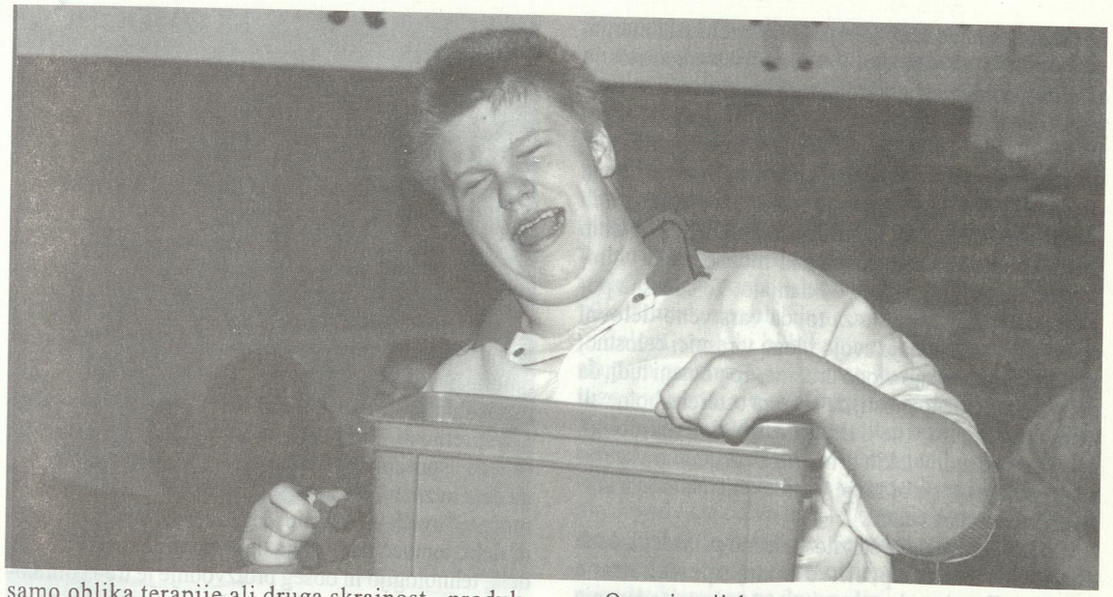
Potrebe vseh kategorij učencev z duševno prizadetostjo je treba upoštevati tudi pri ustrezni opremljenosti šol, pri različnih kadrovskih in tehničnih normativih in seveda pri specifičnih učnih in življenjskih pripomočkih, ki zagotavljajo najnujnejše okoliščine za kar najboljše doseganje učnih ciljev ter razvijanje otrokovih zmožnosti.

Neodvisno od oblike šole, njenega ustanoviteljstva in izvedbene realizacije mora biti šolsko delo vključeno v celostno zasnovo skrbi za osebe z duševno prizadetostjo v Sloveniji; to pomeni, da morajo biti vsi upravičenci deležni enakih vsebinskih in izvedbenih možnosti, kot predpisuje zakonodaja, s specifičnimi standardi in normativi vred, ki veljajo za posamezno področje. Vzporedno morajo biti izvedene tudi vse prejšnje in kasnejše življenjske povezave, ki dajejo odgovor na vprašanje kaj in kam pa zdaj? Zato je izrednega pomena medsebojno sodelovanje staršev in šole, s šolskimi oblastmi vred. Že večkrat omenjeno partnerstvo in komplementarnost med starši in strokovnjaki je tudi v šoli pogoj, da imajo vsi cilji izobraževanja in usposabljanja neki konkretni funkcionalni rezultat, ki zadovoljuje vse tri partnerje tudi v delu življenja, ki ga zajema t.i. šolsko obdobje.

18 DELO JE VEČ KOT ZAPOSLITEV

Vsakdanjik odraslih oseb v naši družbi bistveno zapolnjuje delo. Tudi ljudem z duševno prizadetostjo daje delo možnost za samopotrjevanje, samostojnost, socialno priznanje in življenje v skupnosti. Izkušnje v delovnem življenju bistveno vplivajo na razvoj osebnosti in lasten socialen razvoj. Ljudem z duševno prizadetostjo je zato treba zagotoviti pravico do trajne vključitve v svet dela. Vzroki za to, da se velik del oseb z duševno prizadetostjo izšola ali usposablja ter zaposli v neki organizaciji posebnega tipa, ne tičijo v sami prizadetosti, temveč tudi v strukturi našega razumevanja sveta dela. Zato si moramo prizadevati, da tudi v obdobju odraslosti duševno prizadetih delo v najširšem vsebinskem smislu čimbolj približamo splošnemu pojmovanju; po njem delo ni le oblika za ustvarjanje lastne ekonomske varnosti, ampak ponuja tudi vse druge prvine, ki sooblikujejo človekovo osebnost. Zato tudi pri osebah z duševno prizadetostjo delo ne sme biti

samo oblika terapije ali druga skrajnost - produktivizem za vsako ceno, temveč sestavina življenja, ki nam omogoča zadovoljstvo, ima količinske in kakovostne kazalnike in celostno odseva našo človeško samobitnost. Poleg tega da nam delo tudi ponuja prostor osebnega razvoja, je kraj življenjske in produktivne dejavnosti, mora biti vsekakor tudi smiselno, z doseganjem rezultatov vred, ki nam dajejo tako notranjo kakor zunanjo zadoščenje. Ker osebe z duševno prizadetostjo v našem današnjem pojmovanju ne ustvarjajo dejavne politike svojega dela, niso menedžerji in tehnologi, je tem bolj pomembna vloga njihovih sodelavcev, ki so prevzeli odgovornost, da zanje ustvarijo elementarne okoliščine za delo, in s tem tudi tip dela, njegovo tehnologijo in navsezadnje tudi ceno. Zavedati se moramo, da je pojmovanje dela pri osebah z duševno prizadetostjo odvisno od njihovih sposobnosti, teže prizadetosti, lastne motivacije in še vrste drugih elementov, tako da ga moramo pojmovati v določeni obliki kot metodo za razvijanje in ohranjanje njihovih elementarnih sposobnosti, ne le kot golo sredstvo za produktivno preživljanje. Seveda težimo k integrativnim oblikam zaposlitve in dela, tako v vsebinskem kot v oblikovnem pomenu, vendar nam mora biti jasno, da je pojmovanje dela tudi splošen družbeni, tehnološki ter ekonomski pojav, kjer ne moremo sprejemati enostavnih oblik izenačevanja sposobnosti oseb z duševno prizadetostjo do vseh njegovih izraznih in spreminjajočih se oblik.

Organizacijsko se zavzemamo za širok spekter možnosti vključevanja ljudi z duševno prizadetostjo v različne oblike dela. V mislih imamo tako možnosti vključevanja v "redne" oblike, v prilagojene ali vsebinsko specifično zasnovane oblike do tistih tehnološko in vsebinsko najmanj zahtevnih oblik, ki še ustrezajo sposobnosti ali teži prizadetosti naših odraslih prizadetih soljudi. Tudi glede lociranja dela se zavzemamo za različne možnosti, ki posameznim specifičnim skupinam ali posameznikom glede na njihovo življenjsko stanje optimalno omogoča njihovo vsebinsko pojmovanje ustreznega dela oz. zaposlitve.

Zato menimo, da vseh specifičnih oblik dela oseb z duševno prizadetostjo ni mogoče preprosto primerjati s pridobitnim gospodarstvom, pogoj za to pa je posebna mera državne in družbene podpore v širokem spektru pojmovanja zagotavljanja delovnih razmer, njihovo subvencioniranje in zagotavljanje elementarnih prostorskih, tehničnih in kadrovskih možnosti.

VARSTVENO-DELOVNI CENTRI SE MORAJO ODPRETI

Varstveno-delovni centri morajo biti tudi v prihodnosti zagotovljene oblike življenjsko-delovnega prostora za osebe, ki zaradi teže prizadetosti lahko najdejo svojo mesto le v njih. Vanje sodijo tudi težje in težko ter kombinirano prizadete osebe. Zanje je treba zagotoviti

še posebne ponudbe spodbujanja in spremeniti merila, po katerih se izključujejo. Vsako osebo s prizadetostjo moramo pojmovati v skladu z njenim specifičnim življenjskim stanjem za sposobno in upravičeno do sodelovanja v delu centra, seveda na način in po metodah, ki ustrezajo njenemu položaju. Tudi pri delu, zaposlitvi in osmišljanju življenja teh oseb moramo izhajati iz njih samih, in ne iz idejnih, nazorskih in drugih omejitvenih meril posameznikov ali skupin, ki možnost take vključitve iz različnih vzrokov odklanjajo. To sočasno pomeni, da se zavzemamo za to, da varstveno-delovni centri skrbe in izvajajo svojo vlogo v resnici celostno, tako da nadomeščajo vlogo družine. To pomeni tudi, da ne sprejemamo možnosti, da bi se za ostarele, bolne ali nemočne skrbelo v neki drugi institucionalni obliki, ampak da se tudi v takih primerih z različnimi vsebinskimi prijemi poskrbi zanje v njihovem matičnem varstveno-delovnem centru.

Doslej je le manjše število duševno prizadetih oseb dobilo možnost zaposlitve zunaj specializirane ustanove. Zato je treba usmerjati vsa naša prizadevanja v to, da bi se tudi tem osebam, vsaj v večjem deležu, zagotavljale možnosti vključevanja v druge delovne ponudbe. V mislih imamo različne kombinacije možnega zaposlovanja, od popolnoma enakopravnega zaposlovanja do nadzorovanih in vodenih in tudi občasnih oblik v redni tržni ponudbi zaposlitve. Za vse to seveda še nimamo najboljših možnosti, vendar praksa tako v svetu kakor v posamičnih primerih tudi doma kaže, da je precej del na takih področjih, ki doslej niso bila klasično pojmovana, da so primerna "za osebe z duševno prizadetostjo", vendar pa so, če je dovolj naše pripravljenosti za to. Velike možnosti so še v delih, ki so povezana z manj zahtevnimi opravili v vrtnarstvu, vrtičkarstvu, poljedelstvu in sadjarstvu nasploh, v različnih storitvenih dejavnostih ipd. Seveda je treba za zagotovitev teh ciljev ustvarjati tudi možnosti, od katerih so najpomembnejše:

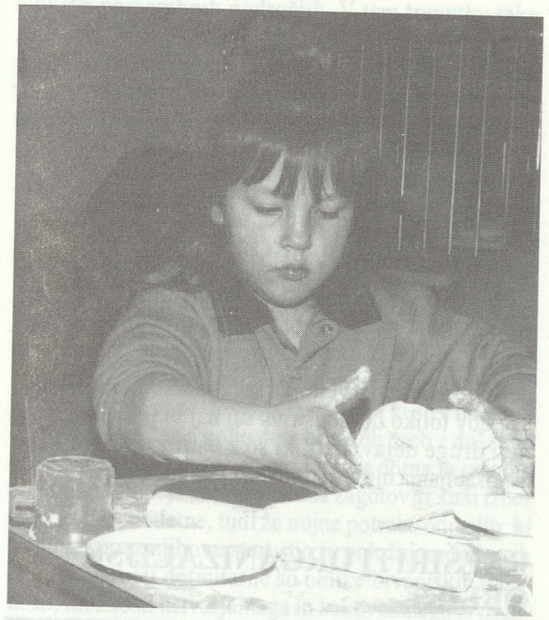
- boljše poklicno znanje, usposobljenost in prilagojenost samih prizadetih
- krepitev pripravljenosti javnih in zasebnih delodajalcev in njihova spodbuda za zaposlitev oseb z duševno prizadetostjo
- odstranjevanje pravnih in dejanskih ovir za zaposlitev oseb z duševno prizadetostjo v splošnem delovnem življenju
- zagotavljanje spremljajočih služb za nujno potrebno oskrbo tudi na splošnem trgu delovne sile.

USPOSABLJANJE, KI OMOGOČA SPREMINJANJE

Sožitje se zavzema za nadaljnji razvoj in močnejšo ponudbo diferenciranih poklicno-izobraževalnih možnosti, spodbujanja osebnosti in delovnih področij znotraj varstveno-delovnih centrov.

V sklepni fazi izobraževanja in usposabljanja naj bi se opravilo individualno svetovanje glede usmeritve v zaposlitev. Področje delovne prakse tako v izobraževalnih ustanovah kakor tudi VDC-jih se mora navezovati na naučeno in glede na posameznikove možnosti omogočati širino funkcionalnega izobraževanja - od usposobljenosti za najpreprostejša opravila do poklicnih spretnosti. Premisliti je treba o možnosti podaljšanega usposabljanja, povezanega z mnogo praktičnega dela in znanj. V varstveno-delovnih centrih se mora močneje uveljaviti načelo, da človek ne obstaja le zaradi dela, temveč da obstaja delo zaradi človeka. Potek dela, tehnologijo in obseg proizvodnje je treba oblikovati tako, da se upoštevajo in razširjajo različne sposobnosti posameznega prizadetega sodelavca. Raznolikost in različnost morata imeti prednost pred stalnostjo in monotonijo pri oblikovanju delovnih procesov. Ocenjevanje dela mora bolj upoštevati individualne sposobnosti in osebni prispevek, z motivacijo in sorazmernim deležem vloženega truda vred, in naj ne temelji le na ekonomsko razumljenem učinku rezultata. To velja seveda še najbolj za sodelavce s težjo in težko prizadetostjo.

Neprenehoma je treba ocenjevati, spreminjati in preoblikovati tudi profile in kroge dela delavcev, ki delajo s prizadetimi in vodijo posamezne procese. Za vse podporno osebje velja, da sta tudi zanje potrebna stalna dokvalifikacija in usposabljanje, glede na spreminjajočo se tehnologijo, vrste del in nove položaje, ki jim prinašajo v njihovo delovno okolje nove izzive. Merila za osebje, ki dela s prizadetimi, je treba neprenehoma preverjati, tudi njihovo osebnostno pozitivno naravnanost do sodelavcev s prizadetostjo. V ta okvir sodi tudi pojmovanje modernega upravljanja, ki ustreza tako pedagoškim, socialnim, tehnološkim in splošnogospodarskim zahtevam. Pri oblikovanju sestave osebja je treba upoštevati tudi odvisnost od vrste del in konkurence na trgu. VDC mora ustvarjati nove tehnologije, v kolikor za posameznika in skupnost odpirajo humane in zahtevne dejavnosti. Tudi tako oblikovanje dela, ki se močneje ravna po potrebah in sposobnostih vseh sodelavcev in sodelavk, bo lahko

pozitivno vplivalo na delovne rezultate in s tem lahko prispevalo k razvoju osebnosti.

Odgovornost, ki jo ima VDC do svojih prizadetih sodelavcev, precej presega delodajalčevo splošno odgovornost. Po tem se mora ravnati tudi oblikovanje proizvodnih procesov; ti se dopolnjujejo z vrsto dejavnosti, ki jih mora zagotoviti organizator, da se izenačujejo enostranske obremenitve in se spodbuja celostna osebnost. Poleg različnih vrst svetovanja in usmerjanja so tako zelo pomembna področja gibanja, športa, glasbe, ustvarjalnega oblikovanja pa tudi različnih oblik splošne poučenosti, do skrbi za razvijanje in ohranjanje znanja s področja kulturnih tehnik in spodbujanja splošnih interesov.

KAR NAJMANJŠE PLAČILO, NEODVISNO OD STORILNOSTI

Resnična integracija sodelavcev s prizadetostjo bi bila lahko v delovnem pomenu celostno izpeljana le, če bi jim - neodvisno od rezultata ekonomske uspešnosti - plačilo zagotavljajo možnosti za lastno preživljanje. Vendar se v današnjih družbenih razmerah lahko tako pojmovanje pojmuje kot iluzorno, ker nimamo ustreznih možnosti. Če bi zakonodajalci zagotovili take mehanizme, ki bi regresirali izpad produktivnosti, posamezna dela tudi ustrezno zavarovali z ekskluzivnimi koncesijami in davčnimi oprostitvami ter pravno regulirali položaj prizadetih delavcev, potem bi morda lahko računali tudi na to, da bi bilo delo prizadetih oseb temelj za njihov materialni obstoj. V danem položaju pa si moramo prizadevati, da bi se za VDC-je ustvarile temeljne materialne možnosti, ki zagotavljajo izvedbo njihove vloge, ti pa naj bi se kar najbolj dopolnjevali z lastno ustvarjenimi dohodki, ki bi se v celoti usmerjali v plačilo dela prizadetih oseb. Pri tem imamo v mislih tako individualna plačila s posameznimi stimulacijami in delom vred, ki bi bil namenjen za uresničevanje skupnih programov kakovosti življenja, ki jih te organizacije ponujajo svojim prizadetim sodelavcem. Vodilni delavci v teh organizacijah imajo veliko odgovornost glede tega, da je ta del ustvarjenih prihodkov čim večji, saj so rezultati samih prizadetih, tudi ekonomski, močno odvisni od vrste dela, organiziranosti, količine, stalnosti in njegove cene. Seveda velja to izhodišče v primeru, da je osnovna socialna in materialna varnost prizadetih urejena na drug način.

Vsekakor tudi v našem primeru velja, da mora delo imeti svojo ceno, ta pa se izvedbeno usmerja v sistem nagrajevanja oz. plačil. To velja tudi za sodelavce s težjo in težko prizadetostjo, ki v skladu s svojimi sposobnostmi in delovanjem morajo biti soudeleženi pri plačilih. Uveljaviti bi morali tudi tak princip, ki bi zagotavljal kar najmanjše plačilo za delo in ga dopolnjevati z mehanizmi upoštevanja vloženega dela, seveda ne samo v količinskem pomenu, ampak predvsem glede vloženega lastnega napora in prispevka, pri čemer naj bi upoštevali tudi notranjo medsebojno solidarnost.

RAZJASNITI PRAVNI STATUS

Za zagotovitev pravnega položaja posameznika, osebe s prizadetostjo, je treba zelo jasno določiti razmerja med njimi in ustanovo, ki zanj ponuja oblike dela, varstva in drugih vsebin. Dolgoročno bi bilo smotrno te odnose reševati na način, ki bi najbolj, kolikor je mogoče, posnemal splošna razmerja med delodajalci in delojemalci. Seveda bi tak prijem pomenil bistven odklon od današnjega pojmovanja skrbi za prizadeto osebo glede njenega statusnega položaja v sferi socialnega varstva, s približevanjem položaju subjekta, v katerem se z delom zagotavljajo elementarne okoliščine za preživljanje. Pri tem ne mislimo samo gmotne podlage za konkretno življenje, temveč tudi

oblike starostnega, invalidskega, zdravstvenega in socialnega zavarovanja. V kolikor bomo naša hotenja usmerjali v take rešitve, so le-te odvisne tudi od spremembe družinske zakonodaje, predvsem glede vloge, pravic in obveznosti staršev oseb s prizadetostjo. Zavedamo se, da so taki prijemi v nekaterih evropskih državah že delno uveljavljeni, vendar je njihova uresničitev tudi tam še vedno speljana segmentarno in lahko hitri, koreniti in nedomišljeni prijemi položaj samih prizadetih celo poslabšajo, če niso tako zakonsko kakor materialno zagotovljene vse možnosti za prehod. Najslabše pa bi bile rešitve, ki bi delu prizadetih zagotavljale socialno in materialno varnost v sistemu socialnega varstva, delu pa iz naslova pravic iz dela, pa čeprav bi bile te prilagojene. Pri tem ne gre samo za strokovna, upravna, materialna in organizacijska vprašanja, ampak v temelju za etično-moralna vprašanja odnosov do oseb z duševno prizadetostjo in pojmovanje njihove vloge v družbi.

OMOGOČATI SOODLOČANJE

Prizadevati si moramo, da bomo najprej sami in v "naših" ustanovah priznali splošno hoteno načelo participacije oseb z duševno prizadetostjo kot samostojnih subjektov. Njihovo dejavno vlogo pri soodločanju in oblikovanju življenja moramo najprej priznati in jo v praksi na različne možne načine tudi uresničevati. Zato moramo postopno uveljavljati metode, ki bodo same prizadete postavljale v ta položaj, to pomeni, da jim je treba dati možnost, da lahko zastopajo svoje interese. Iz tega zornega kota se moramo tudi sami postaviti v položaj, ko ne bomo večni in edino zveličavni razsodnik v odločitvah, ki so povezane z njihovim življenjem.

Kot dopolnilo in podporo lastne participacije samih prizadetih zahteva Sožitje tudi zakonske rešitve, ki bodo omogočale soodločanje staršev in skrbnikov na različne načine. Svojo vlogo vidimo predvsem v zastopanju interesov tistih prizadetih, ki sami zaradi svoje prizadetosti le malo ali pa sploh ne morejo sodelovati pri odločitvah, ki so zanje življenjsko pomembne. Soodločanje se lahko izpelje na veliko različnih načinov. Tudi raven soodločanja je različna, zato si prizadevamo za takšen sistem udeležbe, ki bi omogočal uveljavljanje interesov na splošni in konkretni ravni in kjer naj bi se vloge udeležencev določale v skladu z njihovimi sposobnostmi, znanjem in splošnimi zmožnostmi, da bi se načeli samozagovorništva in zastopništva lahko uveljavili v praksi.

PRAVICA DO NADALJNJEGA IZOBRAŽEVANJA

Ljudje se vse življenje učimo. Tako z različnimi oblikami dodatnega, občasnega ali stalnega formalnega izobraževanja, kakor tudi izkustveno in situacijsko. Zato moramo dovoliti tudi osebam z duševno prizadetostjo, tudi tistim, ki so vključene v različne ustanove, da je njihovo življenje obogateno z različnimi oblikami stalnih možnosti novih ali poglobljenih spoznanj in znanja. To pomeni, da jim ne priznavamo samo pravice do izobraževanja, ki so vezane na njihovo delo, temveč bistveno širše. Zato so naloge naših ustanov toliko bolj obširne, saj naj bi jim omogočale tudi druge dejavnosti, ki so z ustreznimi oblikami usposabljanja njihova pravica in stalnica v življenju.

RAZŠIRITI ORGANIZACIJSKE OBLIKE

V Sloveniji je v tem času vsebinsko razmeroma majhna ponudba za odrasle osebe z duševno prizadetostjo. Vendar nam sočasno že dana zakonska izhodišča vsaj formalno dajejo možnosti, če izhajamo iz individualno zagotovljenih državnih pravic samega subjekta, da začnemo uresničevati tudi vsebinsko in organizacijsko širšo ponudbo. Ovira, zaradi katere se ponudba prepočasi širi, je predvsem v tem, da sama država še zmeraj nima zastavljene izvedbene politike mrež storitev in izvajalcev ter da se vsake pobude v bistvu obravnavajo kot širitev nekih pravic ali omejijo iz denarnih razlogov. Seveda taka obravnava za Sožitje ne more biti sprejemljiva, predvsem zato, ker se kažejo potrebe po novih prijemih in vsebinah. Precejšnje ovire vidimo tudi v dejstvu, da je na eni strani dosežena le dejansko kar najmanjša stopnja materialnega varstva posameznika, na drugi pa sistem ustanov, ki so v tem trenutku javne narave in kjer je storitev deležen le del formalnih upravičencev, soodvisno z danimi materialnimi, prostorskimi in drugimi razmerami, v katerih lete delujejo. Zato že dalj časa opozarjamo državo na čedalje večje razhajanje med subjektivnim varstvom posameznika, prizadeto osebo in ravnijo njihovih formalnih izvedbenih pravic; to velja tako za kakovost skrbi kakor za materialno neizenačenost. To razmerje se veča tudi zaradi različnih splošno- družbenih sprememb, ki jih doživljamo na mnogoterih izvedbenih, za

človeka pomembnih področjih. V tem trenutku tako izrecno izstopa področje zdravstvenega varstva pa tudi drugi segmenti ne zaostajajo veliko. Država se bo morala odločiti za resen premislek, ali bo celostno politiko skrbi za osebe s prizadetostjo reševala po institucionalnih oblikah, ali bo delno ali v celoti izhajala iz pravic posameznika in mu zagotavljala tak, predvsem materialni položaj, da bo lahko uveljavljal zase tudi možnosti izbire storitev. V Sožitju se zavzemamo za kombiniran prijem, ki naj bi povečal možnost že omenjene lastne izbire ali izbire staršev, sočasno pa tako v javnem kakor zasebnem sektorju in sektorju civilne družbe ponudil spekter različnih storitev, ki bi bile prilagojene posameznikovim sposobnostim in potrebam.

Poleg oblik zaposlovanja in varstva, ki so v dnevnih oblikah danes že na voljo delu odraslih oseb z duševno prizadetostjo, če upoštevamo bližino doma in princip majhnih skupin, je vsekakor treba zagotoviti širši izbor možnosti za dodatne, tudi že nujne potrebe odraslih, ki so povezane z njihovo starostjo in položajem njihovih družin. Najbolj deficitarne so oblike bivanjskih možnosti, možnosti ustvarjalnega in kakovostnega življenja, različne oblike pomoči na domu, mobilne oblike zagotavljanja dela na domu, seveda pa so te potrebe tudi zelo raznolike glede na samo stopnjo prizadetosti, kjer imamo velik izpad pri zagotavljanju različnih oblik skrbi za odrasle osebe s težjo, težko in kombinirano prizadetostjo.

Iz vseh vzrokov, teh pa je še bistveno več, moramo zato v svojih hotenjih zagovarjati potrebo po razširjanju različnih potrebnih organizacijskih oblik za odrasle osebe z duševno prizadetostjo. Oblik njihove izvedbe je precej in so lahko vezane na izvajalce, ki se pojavljajo v različnih položajih. Poleg državnih - javnih lahko prepuščamo izvedbeni interes tudi drugim, ki lahko tako z znanjem in drugimi pogoji, ki so potrebni za tovrstno delovanje, s sistemom nadzora in zagotovljenega financiranja vred ponudijo potrebne programe. Poleg že uveljavljenih posebnih ustanov se nam odpira možnost delovanja v organizacijah za samopomoč, majhnih storitvenih obratih, v oblikah skupnega dela prizadetih in neprizadetih ljudi ipd. Prožnost prijemov je potrebna iz različnih razlogov. Na eni strani jih narekujejo potrebe samih prizadetih oseb, lokalne možnosti, kadrovski potenciali, cene takih storitev, interesi in potrebe strašev itn., po drugi strani pa ne smemo zamenjevati vloge organizacijske oblike ustanove z njeno vsebinsko orientacijo. Zato se zavzemamo, da bi že današnja mreža obstoječih ustanov dobila za svoj nadaljnji razvoj take ustrezne možnosti, ki bi jim omogočale različne vsebinske nove prijeme, v skladu s potrebami prizadetih oseb.

19 STANOVATI POMENI BITI DOMA

Ljudje z duševno prizadetostjo imajo pravico do lastnega doma. Imeti morajo možnost, da svoj dom, se pravi pri starših, zapustijo enako stari kot drugi mladi ljudje. Stanovati ne pomeni le oskrbe ali bivališče, temveč varnost in samostojnost, zasebnost in skupnost, možnost umika ali odprtost navzven. Ljudje z duševno prizadetostjo naj bi živeli tako normalno, kolikor je mogoče in pri tem dobili vso pomoč, ki jo pri tem potrebujejo. Iz te zahteve izhaja potrebnost diferenciacije stanovanjske ponudbe. Pri tem gre lahko za manjše skupine v eni hiši, posamezne bivalne skupnosti ali stanovanja, tudi za pare in v okviru potreb tudi za posamezne osebe. Naše stališče je, naj bi tudi tem osebam praviloma zagotavljali bivalni standard, kakršnega si želimo vsi drugi. Eden izmed takih kazalnikov se izraža tudi v želji, da bi imela vsaka odrasla oseba s prizadetostjo praviloma svojo sobo. Potreba po oskrbi, stopnja samostojnosti in osebne želje bi morale biti odločilne za možnost izbire stanovanjske oblike. Pri zagotavljanju in načrtovanju bivanjskih možnosti bi morali izhajati iz dejanskih potreb, ker so te praviloma drugačne kot za nekatere druge potrebne storitve. Velik del odraslih živi in bo tudi v prihodnje živel doma, pri svojih starših. Vendar je treba ta položaj upoštevati predvsem na splošno, saj se lahko razmere v zelo kratkem času spremenijo.

Zato menimo, da bi morala biti naloga vseh organov, od lokalnih do državnih, da v skladu s svojo pristojnostjo načrtujejo in skrbe za del bivalne ponudbe za osebe z duševno prizadetostjo, vsaj v kontekstu celostne javne ponudbe. Sožitje mora vztrajati pri zagovarjanju bivalnih možnosti za prizadete z načelnega stališča, da

je treba tudi njim omogočiti dom v vsej njegovi vsebini. Zavedamo se, da so dane možnosti, tradicija in drugi vzroki danes še vedno ovira za takšno pojmovanje potreb prizadetih. Še vedno se soočamo s prijemi, ki predvsem denarno in organizacijsko dajejo možnost bivanja odraslim prizadetim na druge načine, predvsem v večji koncentraciji ali celo povezavami z različnimi splošnimi in posebnimi socialnimi ustanovami. To sprejemamo kot dano realnost, ne moremo pa se strinjati s tem, da bi bile take rešitve tudi naš usmeritveni cilj. Kljub temu da pojmujemo bivanje v okviru največje možnosti po samostojnosti, se seveda zavzemamo za vse take oblike, ki bi ponujale glede na potrebe posameznika ali skupine podporne službe, servisne dejavnosti in druge oblike vodenja in skrbi, ko je to potrebno. Naša velika želja je, da bi v danih razmerah omogočali samim prizadetim čim večjo stopnjo soobl ikovanja hotenj svojega stanovanjskega položaja, s specifičnimi pravicami do samoodločanja samostojnega življenja ali bivanja s partnerjem vred. Eden takih ciljev Sožitja je tudi možnost, da bi ne glede na vrsto in težo prizadetosti in neodvisno od tega, ali si starši lahko privoščijo drugačno rešitev, vsak prizadeti, ki nima več družine, ima pa možnosti ali si želi, lahko v skladu s svojimi hotenji stanoval v skupnosti, podprti z dobro infrastrukturo, in da bi živel tam vse življenje. Soglašamo, da tako pojmovanje bivanjskih možnosti za osebe z duševno prizadetostjo ni edino mogoče, vendar velja isto tudi za vse druge ljudi. Zato bomo tudi v prihodnje potrebovali oblike, ki bodo specifične, specializirane tako po vsebini kakor izvedbi in da bo naša realnost morda faza procesa, ki bi postopoma omogočal dana hotenja.

20 "DA" PARTNERSTVU IN SPOLNOSTI

Spolnost je neločljivo povezana s človekom. Je že del otroške osebnosti in se razvija specifično glede na razliko v spolih in življenjskih obdobjih. V medčloveških odnosih je spolnost v širšem pomenu medosebnih odnosov velikega pomena za vrednote, ki se izražajo s pojmovanjem ljubezni, bližine, topline, nežnosti, čustvenosti in erotike. Izraža eno izmed prvinskih človeških potreb, potreb po družbi.

Mnoge osebe z duševno prizadetostjo se spolno razvijajo načeloma enako kot drugi ljudje. Pravica oseb z duševno prizadetostjo do lastne spolne identitete zajema že v otroštvu in mladosti tudi pravico do pomoči v razvoju v žensko ali moškega v okviru osebnostne vzgoje. Ta naj bi jim omogočila, da najdejo svojo individualno obliko spolnosti in da bi jo doživljali naravno kot sestavni del življenja in kot velja za vse druge ljudi. Pri tem je treba sprejeti vse oblike, ki so v skladu s človeškim dostojanstvom. Upoštevati moramo voljo in skupno željo obeh partnerjev. Zelo se zavzemamo za to, da bi starši in strokovnjaki medsebojno uskladili svoj pedagoški prijem na tem področju.

Ljudem z duševno prizadetostjo ne smemo postavljati višjih zahtev kot samim sebi, ko jim pomagamo pri pojmovanju različnih medspolnih odnosov, npr. harmonije ali trajnosti partnerskih zvez.

S spolnostjo in partnerstvom se povezuje tudi vprašanje želje po otrocih. Osebnostna in spolna vzgoja naj bi si prizadevala, da bi ljudem z duševno prizadetostjo prenesli realno oceno njihovih možnosti in odgovornosti, ki jih terja starševstvo.

Če takšne osebe postanejo starši, vidi Sožitje svojo vlogo v tem, da ponudi vso svojo možno pomoč. Vsekakor je potreben individualni način obravnavanja in svetovanja, tudi glede izbire metod preprečevanja zanositve, če je to potrebno. Predvsem z moralnega stališča pa je treba tudi v teh primerih upoštevati voljo prizadetih oseb kot njihovo elementarno človekovo pravico.

K sami potrditvi partnerstva in spolnosti spada tudi to, da se pri bivanju omogoči tako bližina kot tudi zasebnost, pa tudi prostorska ločitev ob konfliktnih položajih.

Za zagotovitev tenkočutnega spremljanja in pomoči pri razvoju spolnosti in partnerstva je potrebna tudi ponudba izobraževanja, namenjena staršem, samim prizadetim in vsem sodelavcem, ki so v stikih z njimi.

Ker je dandanes vsa družba ogrožena zaradi spolnih bolezni, zlasti AIDS-a, zato sta posebna naloga in odgovornost Sožitja, da osebam z duševno prizadetostjo ohrani pravico do spolnega doživljanja in da sočasno s seksualno-pedagoškimi nasveti podpira oblike vedenja, s katerimi se tveganje zmanjšuje.

21 TUDI ODRASLIM JE UČENJE V KORIST IN ZADOVOLJSTVO

Izobraževanje in usposabljanje odraslih lahko tudi pri ljudeh z duševno prizadetostjo zvečata samozavest, samozaupanje in zadovoljstvo s svojim življenjem.

Lahko ohranja, razširja in razvija tisto, kar je bilo naučeno, razvija ustvarjalnost, posreduje pomoč pri reševanju problemov v življenju in sočasno odrasle osebe z duševno prizadetostjo usposobi, da se bolje znajdejo same s seboj in z drugimi.

Sposobnost učenja vseh ljudi z duševno prizadetostjo je že dolgo priznana in upoštevana v praksi pri otrocih in mladostnikih z duševno prizadetostjo, od vrtca do šole. Bistveno manj pa je upoštevana pri odraslih osebah, ki jim je tovrstna ponudba delno na voljo v posameznih ustanovah, tako rekoč pa je ni za tiste, ki so doma. Sožitje si prizadeva, da bi se možnosti različnih tovrstnih ponudb razširile, da bi bile dosegljive na lokalni ravni in usmerjene v raznolike interese. Seveda pa je prvi pogoj za to, da se tudi znotraj Sožitja zbudi zavest o potrebnosti izobraževanja odraslih oseb z duševno prizadetostjo, z izmenjavo in kritično oceno dosedanjih izkušenj vred. Tudi tako lahko sami prispevamo k normalizaciji in integraciji prizadetih.

Nosilci teh novih pobud so lahko poleg Sožitja tudi različni drugi izvajalci, od delavskih univerz, svetovalnih institucij, vseh naših že obstoječih ustanov do različnih drugih strokovnih posameznikov ali skupin. Zaželeno je, da bi se tudi na tem področju načrtovala možnost skupnega izobraževanja tako prizadetih kakor neprizadetih skupaj. Tudi same osebe z duševno prizadetostjo moramo vključevati v proces načrtovanja in priprave raznovrstnih izobraževalnih ukrepov. Želimo, da bi se ustvarila tudi taka zakonska in materialna podlaga, ki bi zagotavljala izobraževanje odraslih ljudi z duševno prizadetostjo, da bi bili tudi ti vključeni v zagotovljene možnosti izobraževanja ali da bi bile ustvarjene možnosti, ki bi izboljšale zdajšnji položaj.

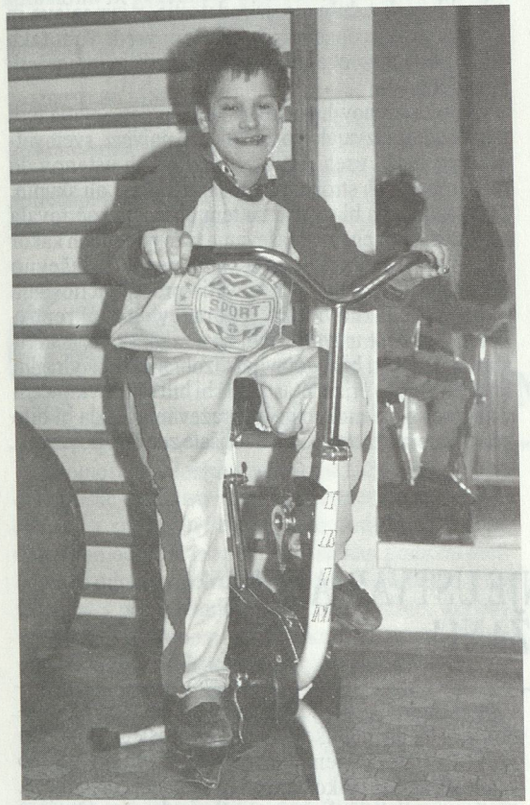

22 SPODBUJANJE USTVARJALNIH OBLIK IZRAŽANJA

Ustvarjalno oblikovanje ima v življenju mnogih oseb z duševno prizadetostjo veliko vlogo. Neodvisno od sposobnosti govornega komuniciranja se tukaj pogosto odpro možnosti izražanja in sporazumevanja, ki so vse premalo izkoriščene. Prizadeti ljudje so - tako kot vsi drugi - različno nadarjeni, vendar pa imajo mnogi izmed njih izrazito umetniško izrazno moč. Pogosto ustvarjajo izdelke, ki presenečajo s svojo izrazno močjo. Kot izraz lastne osebnosti ima ustvarjalno izražanje svojo vrednost. Spodbuja spoznavanje in učenje, pomaga pri sporočanju razpoloženj, želja ali mnenj, pri predstavitvi doživetij, pri navezovanju stikov z drugimi ljudmi in pri sprejemanju priznanja, tudi v širši javnosti. Ljudje z duševno prizadetostjo s svojimi deli bogate opazovalca ali gledalca. Več pozornosti si zaslužijo tudi možnosti, ki jih ponujajo različne terapevtske tehnike.

Pomenu ustvarjalnega oblikovanja še zdaleč ne ustreza mesto, ki mu je odmerjeno v današnjem vsakdanjiku oseb z duševno prizadetostjo, posebno odraslih. Tudi na tem področju potrebujejo mnogo spodbud, vaje in tenkočutnega spremljanja; najbolje je, če jih spremljajo ljudje z umetniško izobrazbo. Okvirne razmere, ki jih je treba ustvariti, zahtevajo zagotovitev strokovnega osebja, prostorov in materiala, sočasno pa moramo ponuditi njim samim možnost izbire med različnimi umetniškimi izraznimi oblikami in tehnikami, kot so npr. likovno izražanje in oblikovanje, glasba, ples ali gledališče ipd. Prepustiti jim moramo tudi odločitev, kako pogosto in dolgo se bodo ukvarjale s posamezno dejavnostjo. Vsa omenjena hotenja pa ne bi smela biti dosegljiva osebam s prizadetostjo samo doma, v šolah ali specializiranih ustanovah, temveč tudi v različnih dnevnih in celodnevnih centrih, kjer sicer prevladujejo vrednote in oblike dela in je ustvarjalnost še vedno navadno zapostavljena.

23 PROSTI ČAS - SPROSTITEV IN SPODBUDA

Prosti čas je širše pojmovanje časovne opredelitve, ki nam ponuja možnosti sprostitve in oddiha po delu, pouku in drugih dejavnosti. Omogoča nam, da si spočijemo ali se po svoji izbiri, brez pritiska, ukvarjamo z lastnimi interesi, nabiramo nove izkušnje in se družimo z drugimi ljudmi. To nam je v pomoč, da pri ustvarjalnem razvoju osebnosti in socialni integraciji najdemo sami sebe. Prosti čas moramo enakovredno pojmovati tudi v odnosu do dela, izobraževanja in bivanja.

Ljudje z duševno prizadetostjo potrebujejo tudi v prostem času bolj kot drugi spodbudo in spremljanje. Večina se dolgoročno ne more odpovedati "obliko-vanemu" prostemu času. Naš cilj naj bi bil tudi ta, da se bodo ponudbe za izpolnitev prostega časa pri osebah z duševno prizadetostjo bistveno razširile. Tudi za prosti čas velja, da moramo v njem upoštevati kar največ soodločanja posameznika, tistega, ki mu je namenjen. To pa pomeni, da morajo biti programi predvsem prilagojeni možnostim in nagnjenjem udeležencev, tudi najteže prizadetih. Načrtovanje prostega časa mora zato potekati kar največ, kolikor je mogoče, skupno z njimi. Prav v prostem času se nam ponuja možnost, da mnoge stvari počnemo v zasebnem ali večjem krogu skupaj z neprizadetimi in da se skupaj enkopravno udeležujemo mnogih dejavnosti v javnosti. Sožitje si prizadeva za to, da bi se te možnosti še dodatno podprlo in izvajalo v čim večjem obsegu, zato da bi se tudi tako s svojo problematiko "odprli" za širšo javnost. Tudi sami člani Sožitja morajo zato pomagati pri vključevanju oseb z duševno prizadetostjo tako v svoja kakor tudi v druga društva, ter jim omogočiti, da z njihovo pomočjo dosežejo različne oblike vključevanja v dejavnosti, ki zapolnjujejo prosti čas. V pojmovanju prostega časa si prizadevamo omogočiti prizadetim tudi različne oblike, ki so nekoliko daljše narave, kot so npr. počitnice, počitniška in druga potovanja, predvsem v manjših skupinah, z družinami ali skupaj z neprizadetimi.

Načrtno ukvarjanje, načrtovanje, izvedba in preverjanje lastnih izkušenj, ki so povezani z zapolnitvijo prostega časa, so stalne naloge vseh ustanov, ki skrbe za osebe z duševno prizadetostjo. Za koordinacijo programov prostega časa, neodvisnega od ustanov, so potrebni tudi dobro izobraženi poklicni ali prostovoljni sodelavci, ki skrbe za to, da lahko prizadeti ter neprizadeti uveljavljajo svoje želje in hotenja.

Oblikovanje prostega časa ustreza temeljnim človekovim potrebam in je bistveno za polnost življenja. Zato Sožitje tudi pričakuje, da bo področje izpolnitve prostega časa postalo sestavni del vseh programov, ki so namenjeni osebam z duševno prizadetostjo in da jih bo država tudi denarno ustrezno omogočila, seveda z dopolnitvijo tako iz lastnih kakor iz različnih drugih virov.

24 VESELJE DO IGRE IN ŠPORTA

Gibanje, igro in športne dejavnosti oseb z duševno prizadetostjo naj zaznamujejo radost, zadovoljstvo, veselje in zabava. Pri tem pridobljene izkušnje izboljšajo splošno počutje, kondicijo in razvijajo ali ohranjajo spretnosti, ki so izrednega pomena za življenjske potenciale prizadetih. Poleg tega na tem področju z oblikami samopotrjevanja, samozaupanja in skupnega delovanja z drugimi ljudmi krepimo njihovo osebnost. Zaradi svoje prizadetosti potrebujejo ljudje z duševno prizadetostjo pogosto motivacijo in spodbudo za športno udejstvovanje, da se ustvari ravnovesje s pomanjkanjem gibanja v vsakodnevnem življenju. Vadba motoričnih spretnosti je namenjena tudi za telesno koordinacijo in orientacijo v prostoru. Razgibalne igre v skupinah povečujejo socialno kompetenco. Kdor obvlada tehnike in pravila iger, lažje sodeluje tudi pri raznih stikih v družini, v krogih prijateljev in znancev, društev ipd. Kot socialno visoko ocenjena dejavnost v prostem času šport zvečuje ugled oseb z duševno prizadetostjo v njihovem okolju in javnosti. Zato si moramo prizadevati za to, da se lahko tudi te osebe enakopravno vključujejo v različne lokalne klube ali društva.

Tudi v ustanovah za osebe z duševno prizadetostjo mora biti v prostem času ali kot sestavnina dela programa vključena ponudba športa, iger in gibanja v najširšem mogočem pomenu. Oblikovati jo je treba tako, da ima ob upoštevanju svojih individualnih močnih in šibkih strani vsakdo možnost, da sodeluje in je pri tem uspešen. Vsem tistim, ki jih šport še posebno zanima, je treba omogočiti tudi tekmovanja, pri katerih so pomembni tudi še drugi elementi, od vzdržljivosti, samodiscipline, poguma, poštenosti do soočanja z zmago in porazom. Zato Sožitje na vsej načelni in praktični ravni podpira razvoj gibanja specialne olimpiade, ki na svojih etičnih in filozofskih temeljih zagotavlja vse tiste cilje in načela, ki so bili že navedeni.

25 NE ŽELIMO BITI BOLNI IN NEMOČNI

Ljudje z duševno prizadetostjo potrebujejo raznoliko pomoč, vendar pa njihova prizadetost ni bolezen in zato tudi ni razloga (razen če so resnično bolni) za zdravljenje v bolnišnici. V preteklosti je bila kruta življenjska usoda precejšnjega števila prizadetih vezana na bivanje v različnih psihiatričnih in podobnih ustanovah. Po svoje je to tudi zgodovinsko povzročeno, saj je duševna prizadetost dolgo veljala za organsko možgansko bolezen. Poleg tega pa nismo imeli ustanov, ki bi zagotavljale ustrezno oskrbo in spodbujanje, kar žal velja v določeni meri tudi še za današnje razmere. Zato ostaja tudi nadalje ena izmed nalog Sožitja, da si prizadeva omogočiti osebam z duševno prizadetostjo ustrezne oblike pomoči, ki niso izvedene v sklopu psihiatričnih ustanov.

Sožitje zahteva in si prizadeva, da ne bi bilo še nadalje novih dolgoročnih oz. trajnih namestitev teh oseb v take ustanove. Če je bolnišnično zdravljenje nujno potrebno ob akutnih duševnih obolelostih, si je treba prizadevati za to, da se oboleli čim prej znova vrne v svoje matično okolje. Da bi bilo to uspešno in da bi se ohranile obstoječe medčloveške vezi, morajo potekati nepretrgoma in odgovorno svetovanje, strokovno psihiatrično zdravljenje in spremljanje v bližini kraja bivanja, npr. v vsaki izmed lokalnih psihiatričnih bolnišnic, v strokovnih oddelkih splošnih bolnišnic ali v ambulantah. Družine potrebujejo različne ukrepe za razbremenitev in podporo. Krizna intervencija naj bi bila mogoča tako predvsem doma kakor tam, kjer prizadeti navadno živijo. Čim tesnejše je sodelovanje med starši in osebjem v različnih ustanovah, ki skrbe za prizadete, tem laže je posamezne bolezenske položaje preprečevati ali omiliti.

Sožitje si tudi prizadeva, da bi bilo vse osebje, ki pride v stik z duševno prizadetimi v različnih bolnišnicah, strokovno usposobljeno, deležno stalnega nadaljnjega izobraževanja in pod supervizijo.

Osebam z duševno prizadetostjo, ki še vedno žive v psihiatričnih ustanovah, je treba omogočiti in olajšati prehode v ustanove, ki so namenjene njim, s postopnim uvajanjem v nove življenjske razmere. Tudi pri še obstoječem stanju si moramo prizadevati, da bi bile osebe z duševno prizadetostjo deležne v teh razmerah več pozornosti, oskrbe in kakovostnih oblik življenjskih vsebin, to pa pomeni posredno tudi več denarne podpore, ustreznega osebja in drugih možnosti za življenje.

Tudi v vseh drugih bolnišnicah je treba izboljšati stvarne razmere in znanje o duševni prizadetosti, da se otroci, mladostniki in odrasli z duševno prizadetostjo ustrezno kvalificirano obravnavajo, zdravijo in sprejmejo samoumevno kot drugi pacienti. Tudi tamkaj morajo spoštovati njihovo osebnost, upoštevati vse specifike, ki jih imajo kot ljudje in bolniki.

Če upoštevamo vse omenjeno, tudi ne moramo soglašati z rešitvami, da se osebe z duševno prizadetostjo, ne glede na njihovo kronološko starost oskrbuje v različnih splošnih in posebnih socialnih zavodih, saj njihovo osnovno življenjsko stanje ni prav v ničemer vzrok, da se jih nameša v take ustanove.

26 POMOČ PRI DOŽIVLJANJU DUHOVNOSTI IN VERE

V vsakem od nas tiči globoko hrepenenje po končnem smislu življenja, vsak se sprašuje, od kod prihajamo in kam gremo. Mnogi ljudje, pa naj bodo prizadeti ali ne, najdejo svoje odgovore v duhovnem podoživljanju in veri. Kdor želi osebe z duševno prizadetostjo privesti do religije, jim mora pomagati pri doživljanju verovanja. Zato potrebujejo ljudje z duševno prizadetostjo poleg simbolov, ki so jim razumljivi, predvsem stike z osebami, ki živijo s to vero. Zato bi bilo treba tudi njim omogočiti različne oblike pomoči, ki so lahko izražene v nadaljnjem religioznem izobraževanju, verskih pogovorih, podpori nosilcev in vodij ustanov in tesnih stikih s cerkvenim občestvom in njegovimi sodelavci.

27 DOSTOJANSTVENO STARANJE

Kako ljudje z duševno prizadetostjo doživljajo svojo starost, je zelo odvisno od njihove dotedanje življenjske poti, podobe, ki so jo lahko razvili o sebi, od njihovih socialnih odnosov, predvsem odnosov do njihove družine.

Problematika tretjega življenjskega obdobja se zaradi duševne prizadetosti poveča. Ker ljudje z duševno prizadetostjo skoraj nikoli nimajo možnosti, da bi si ustvarili svojo družino, ostanejo starši najpomembnejše osebe v njihovem življenju. Zato pomeni njihova morebitna smrt zanje še toliko večjo izgubo. V primerjavi z drugimi ljudmi prevzemajo ljudje z duševno prizadetostjo tudi zunaj svoje družine manj vlog, npr. v zaposlitvi ali družabnem in družbenem življenju. Zato je treba preprečevati izolacije, ki iz tega izhajajo. Tudi osebe z duševno prizadetostjo imajo pravico, da svojo starost oblikujejo po svojih potrebah. Naloga Sožitja je, da ustvarja splošno ozračje, zahteva od države in na razne načine omogoča možnosti, da se ustvari ustrezna ponudba možnosti, ki bi bile na voljo starim prizadetim osebam za dostojanstveno in kakovostno preživljanje tega obdobja in njegovo doživetje. Pri tem je treba upoštevati, da je nujno v načrtovanju upoštevati posebne potrebe in želje vseh ljudi z duševno prizadetostjo, ki se izražajo tako v njihovem bivanju, preživljanju prostega časa in sploh vseh dejavnostih, ki so v tem obdobju potrebne.

Pri starejših ljudeh je na splošno težko razmišljati o raznih oblikah običajne delovne dejavnosti. V varstveno-delovnih centrih in drugih ustanovah bi bilo treba zagotoviti možne oblike, ki bi tudi zagotavljale možnost le delne dnevne vključitve v delovne dejavnosti, ali pa celo ne, če se izkažejo drugačne potrebe ali položaj. Take individualne rešitve in dogovori preprečujejo osamljenost in odpravljajo toge starostne meje. Naša želja je, da bi se za vse potrebne ostarele osebe z duševno prizadetostjo iskale rešitve v njihovih lokalnih okoljih, blizu njihovih matičnih domov in v ustanovah, ki so bile tudi v prejšnjem obdobju njihov dom.

Kdor preneha z delom v različnih ustanovah, ne sme biti prisiljen v preselitev. Rešitve v splošnih ali posebnih socialnih zavodih za ostarele praviloma niso dobre in prilagojene potrebam ostarelih oseb z duševno prizadetostjo. Če prizadeta oseba to želi, je treba vsa prizadevanja usmeriti v to, da ji ohranimo lastni dom z ustreznimi podpornimi storitvami in izvedbenimi rešitvami, ki so individualno izvedljive.

V večjih ustanovah, ki skrbe za osebe z duševno prizadetostjo, lahko organizacijsko načrtujejo in tudi programsko oblikujejo posamezne skupine za ostarele, če to narekujejo potrebe ali prevlada stališče, da take oblike ustrezajo kakovostni skrbi za starostnike. Vse osebje se mora ravnati po individualnih potrebah, ustanova pa je dolžna zagotoviti take vsebine in organizacijo celostne skrbi, ki jim zagotavlja nemoteno preživljanje starosti. Samoumevno je, da je treba tudi vse sodelavce in sodelavke, tako prizadete kakor neprizadete, usposabljati za odnose in delo z ostarelimi ter upoštevati visoko mero tenkočutnosti in dojemanja njihove realnosti. Tudi v starosti si je treba prizadevati za upoštevanje samoodločanja. Prevzemanje raznih dnevnih opravil, različni stiki in komunikacija naj bi omogočali tudi v tem obdobju nove izkušnje ter popestrili in osmislili vsakdanje življenje. Po drugi strani je treba upoštevati vse zorne kote starosti, ko narašča potreba po lagodnosti, miru, upočasnjenem ritmu, spominjanju in predelavi dotedanjega življenja. Sem sodijo tudi pogovori o smrti svojcev ali znancev in prijateljev in pričakovanje lastne smrti kot naravne življenjske danosti. Ko se življenje bliža koncu, je treba človeka z duševno prizadetostjo spremljati in ob njem naj bi bila oseba, ki ji prizadeti zaupa. Zagotavljanje različnih bivalnih možnosti mora biti zasnovano, načrtovano in izvedeno tako, da staršem daje zagotovilo, da bodo njihovi sinovi in hčere tam tudi dostojanstveno in kakovostno doživljali svojo starost in v miru in spokoju dočakali svoje poslednje trenutke.

28

SOŽITJE - IZZIV IN NALOGA

Za Sožitje izpolnjevanje programa načel spričo mnogih zahtev ni lahka naloga. Pri vsem delu, ki ga moramo opravljati, se moramo zavedati: k dejavnemu in živemu delovanju združenja sodijo tako naša osebna opredelitev do nalog, angažiranost, odgovornost in zavzetost, sočasno pa tudi toplina, pozitivna naravnanost in sprejemanje lastne odločitve, da smo pripravljeni sodelovati in upoštevati solidarnost. Vsi člani naj bi imeli možnost, da ustvarjalno sodelujejo, se razumejo in si pomagajo, da skupaj doživljajo uspehe, radost veselja in tudi manj svetle trenutke.

Temu vidiku življenja pa bomo pustili dovolj prostora, če se bomo ognili preobremenjenosti. Smiselna razdelitev nalog na več ramen lahko prispeva k temu, da se spodbuja in goji sodelovanje in krepi raznolikost dela v združenju. Naš cilj je, da dosežemo še več prvin skupnosti, v kateri najdejo vsi prostor za svoje interese, svoje osebne rešitve, sočasno pa izhajamo iz naših skupnih opredelitev, da se združujemo prizadeti in neprizadeti, stari in mladi, bolj dejavni in manj dejavni, glede na svoje znanje, sposobnosti, možnosti in osebno pripravljenost stopnje lastnega sodelovanja.

Notranja dinamika v združenju mora dovoliti tudi uveljavljanje različnih gibanj, si prizadevati za napredovanje in odpiranje, opiranje na nove ljudi, nove načine razmišljanja in dejavnosti in jim omogočiti, da med nami najdejo svoje mesto. Sožitje mora dojemati spremembe v svojem družbenem okolju, preoblikovanje sistema vrednot in mora biti sposobno v vseh položajih prilagojeno delovati. Vse življenje je pod vplivom spreminjanja, zato velja tudi za starše in same osebe z duševno prizadetostjo, da se prednje postavljajo zmeraj novi izzivi, želje in potrebe, čemur mora tudi Sožitje podrediti svoje delovanje. To pomeni, da se zavedamo, da moramo korak za korakom razvijati naše odnose in delovanje od matičnih lokalnih združenj, posameznikov ali skupin do naše nacionalne organizacije. Naše skupno združenje želimo dejavno oblikovati in ga zavestno voditi k usmerjenim ciljem.

Sožitje je na dolgi poti. Dinamična je in ni ji videti konca. Zato mora biti združenje živo, delavno in ustvarjalno, da bo lahko še nadalje opravljalo svoje, nujno potrebne naravne naloge. Kako bomo temu kos, je odvisno predvsem od nas samih, od tega, kako bomo znali izkušnje in prakso iz preteklosti in sedanjosti usmeriti v pripravljenost sprememb in razvoja.

Globalni koncept in načela Sožitja - zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije je po temeljiti razpravi v društvih in organih Sožitja sprejela Skupščina Sožitja na svojem zasedanju v Ljubljani, dne...

Gradivo pripravil in zapisal:
Tomaž Jereb

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:
Imam sina, ki je bil upokojen kot delovni invalid zaradi duševne bolezni. Ali mi pripada povečan letni dopust po Kolektivni pogodbi za dejavnost zdravstva in socialnega varstva Slovenije na podlagi 6. tč. 36. člena; to je dodatno 5 dni letnega dopusta?

ODGOVOR:
Pravico do povečanega letnega dopusta ureja Zakon o delovnih razmerjih v četrti alinei 56. člena, in sicer določa, da imajo pravico do povečanega letnega dopusta tudi delavci, ki so dopolnili najmanj 50 let starosti, delavci z najmanj 60% telesno okvaro, delovni invalidi, delavci, ki negujejo in varujejo težje telesno ali zmerno, težje in težko duševno prizadeto osebo.
Dikcija v Kolektivni pogodbi za dejavnost zdravstva in socialnega varstva Slovenije je torej enaka dikciji v zakonu. Bistveno pri vašem vprašanju pa je, ali v vašem primeru lahko govorimo o negi duševno prizadete osebe ali ne. Zakon in Kolektivna pogodba vežeta pravico do povečanega letnega dopusta za nego in varstvo duševno prizadete osebe, in ne za duševno bolezen. Ta določba se nanaša na osebe, ki so razvrščene po Zakonu o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in du-ševnem razvoju, in torej na na delovne invalide po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.
Kot navajate, je vaš sin invalid zaradi duševne bolezni, in vam tako pravica do povečanega letnega dopusta ne pripada.

VPRAŠANJE:
Ali me v podjetju lahko uvrstijo na seznam presežnih delavcev, čeprav imam težko prizadetega otroka in sem mati samohranilka?

ODGOVOR:
Podjetje vas lahko uvrsti na seznam presežnih delavcev oziroma odredi čakanje na delo. Ne more pa vam zaradi težko prizadetega otroka izreči prenehanja delovnega razmerja oziroma vam delovno razmerje lahko preneha samo z vašim pisnim soglasjem.

VPRAŠANJE:
Ali mi pripada dodatek za nego otroka za otroka z lažjimi motnjami v telesnem in duševnem razvoju?

ODGOVOR:
Dodatek za nego otroka je denarni dodatek za nego, ki se izplačuje enemu od staršev hudo bolnega otroka ali otroka s teles-no prizadetostjo in je namenjen kritju po-večanih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva hudo bolnega otroka ali otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju.
Po Pravilniku o kriterijih za uveljavljanje dodatka za nego otroka se kot otroci z motnjami v duševnem razvoju štejejo zmerno, težje in težko umsko manj razviti otroci ter otroci s kronično potekajočimi duševnimi boleznimi.
Glede na gornje navedbe vam za nego otroka z lažjimi motnjami v telesnem in duševnem razvoju dodatek za nego otroka ne pripada.

VPRAŠANJE:
Ali lahko uveljavim oprostitev plačila carine pri nakupu kombija ali terenskega vozila, ker imam težko prizadetega otroka na invalidskem vozičku?

ODGOVOR:
Po Uredbi o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve se oprostitev plačila carine lahko uveljavlja le za osebne avtomobile z delovno prostornino bencinskega motorja do 1,8 litra in dizelskega motorja do 1,9 litra.

VPRAŠANJE:
Ali mi pripada regres za letni dopust, čeprav zaradi svoje bolezni in nato zaradi bolezni otroka, ki je težko prizadet, nisem izkoristila letnega dopusta?

ODGOVOR:
Pravica do regresa za letni dopust pripada delavcem enkrat na leto in je vezana na pravico do izrabe letnega dopusta. Ko delavec pridobi pravico do izrabe letnega dopusta, sočasno pridobi tudi pravico do izplačila regresa za letni dopust. Okoliščina, da pravice do izrabe letnega dopusta zaradi vaše bolezni in bolezni otroka niste mogli uresničiti, ne vpliva na uresničitev pravice do regresa za letni dopust.

VPRAŠANJE:
Kakšna je višina dodatka za tujo nego in pomoč in kdaj se poviša?

ODGOVOR:
Od 1.4.1996 dalje je višina dodatka za tujo nego in pomoč, do katerega je upravičena oseba, ki potrebuje pomoč druge osebe pri opravljanju vseh temeljnih življenjskih potreb, v višini 20 odstotkov čistega osebnega dohodka, to znaša 14.258,80 tolarjev, in višina dodatka za tujo nego in pomoč, do katerega je upravičena oseba, ki potrebuje pomoč druge osebe pri opravljanju večine temeljnih življenjskih potreb, v višini 10 odstotkov čistega osebnega dohodka, to znaša 7.129,40 tolarjev.
Višina obeh dodatkov za tujo nego in pomoč se spreminja enkrat na leto.

VPRAŠANJE:
Za sina smo dobili odločbo o razvrstitvi, kjer piše, da je razvrščen po zadnjem odstavku 3. člena pravilnika o razvrščanju. Kaj to pomeni in kakšne olajšave lahko uveljavimo?

ODGOVOR:
Pravilnik o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v 3. členu, zadnji odstavek, določa:
"Izjemoma se razvrščajo po določilih tega pravilnika tudi otroci, ki zaradi okrnjenih specifičnih duševnih sposobnosti ali naravnanosti ne morejo slediti delu v osnovni šoli (otroci na meji normalnih sposobnosti)."
Olajšave pa praviloma veljajo za zmerno, težje in težko duševno prizadete otroke.

Nevenka Ljubić
pravnica

Če želite postati naš novi naročnik!

Pošljite naročilnico!

NAROČAM(O) REVIJO
NAŠ ZBORNIK

SOŽITJE

Revijo NAŠ ZBORNIK pošiljajte na naslov:

IME IN PRIIMEK ALI NAZIV USTANOVE:

KRAJ | ULICA | POŠTA

NAŠ ZBORNIK izhaja šestkrat letno. Letno naročnino bom(o) poravnal(i) v 15 dneh po prejemu računa.

Letna naročnina: (ustrezno označite)
- ☐ 2.600 SIT ZA POSAMEZNIKE
- ☐ 7.500 SIT ZA USTANOVE

Žig

Podpis naročnika ali odgovorne osebe

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov izdajatelja:

SOŽITJE
zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
Samova 9
1000 Ljubljana

ali na naslov založnika:
FORMA 1, d.o.o.
Vrhpolje 56
1251 Moravče

KAJ?

Povabilo k udeležbi na
PRVO LIKOVNO RAZSTAVO V SLOVENIJI
MAVRICA 97
za osebe z motnjo v duševnem razvoju.

KDO?

Na razstavi lahko sodelujejo:
- učenci osnovnih šol s prilagojenim programom
- učenci v oddelkih vzgoje in izobraževanja
- varovanci zavodov za varstvo in usposabljanje zmerno in težje prizadetih oseb
- varovanci varstveno - delovnih centrov in drugi

KJE?

Razstava bo organizirana v Ljubljani v razstavnih prostorih Pedagoške fakultete.

KDAJ?

Letos v pozni jeseni. Natančen datum odprtja in čas trajanja razstave bosta določena med potekom zbiranja likovnih del in bosta objavljena v reviji Naš zbornik.

KAKO?

Med letom bo revija Naš zbornik zbirala in v vsaki številki objavljala seznam prispelih del. Nekatera dela bomo tudi objavili v reviji. Komisija, ki bo sestavljena iz pedagogov in strokovnjakov na likovnem področju, bo opravila končni izbor del za razstavo in izbrala najzanimivejša dela za nagrado in priznanja ter izbor del, ki bodo objavljena v koledarju Sožitje '98. Razstava bo vsebovala stvaritve raznih likovnih tehnik, od risb, akvarelov, temper, lepljenk, semenk do kiparskih izdelkov, izdelkov iz lesa in drugih materialov, ter drugih izdelkov.

Vsakemu poslanemu ali prinesenemu delu morajo biti priloženi naslednji podatki:
- avtorjevo ime in priimek
- naslov šole ali zavoda
- razred ali oddelek
- avtorjeva starost
- avtorjev pedagog ali mentor

Likovna dela pošljite ali prinesite na:

SOŽITJE
zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
uredništvo Naš zbornik
Samova 9, 1000 Ljubljana

ZAKAJ?

Ker vemo, da je v šolah in zavodih velik poudarek na likovni in tehnični vzgoji otrok in oseb z duševno motnjo in da nastajajo velikokrat presenetljivo dobra dela, smo menili, da bi jih bilo lepo predstaviti širšemu krogu ljudi. Prepričani smo, da je lepo doživeti svet, ki ga zna upodabljati drugačen otrok na svojevrsten način. Zato ta razstava.

Avtor: Sandi BEZJAK,
Center za delovno usposabljanje
in varstvo v Črni na Koroškem.
Slika je bila ustvarjena na lanski
III. likovni koloniji v Črni na Koroškem.

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1997 / LETNIK 30 / ŠTEVILKA 2

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

6. SVETOVNE ZIMSKE IGRE SPECIALNE OLIMPIADE

NAŠZBORNIK
LETO 30 - ŠT. 2/97
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.600 SIT, za ustanove 7.500 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
VSAK S SVOJO ZLATO
foto: Marijan Lačen

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI
Danijel Šipek
Slovenija - Kanada - Toronto - Collingwood 2
Rosanda Kneževič
Nordijsko smučanje 4
Vojka in Pajo Cakiči
Specialne zimske olimpijske igre Kanada'97 7
Vojka Lipovšek
Utrinki iz Kanade 10

IZ PRAKSE ZA PRAKSO
Silva Grilanc-Kitek
Poročilo z mednarodnega simpozija v Strugi v Makedoniji 11
Nada Jarič
Vsak otrok je biser. Vrtec je hiša polna najčistejših biserov. 12

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 14

PRILOGA
Razpis za Festinval '97 16
Petra Zemljič

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 28

PISALI STE NAM 29

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje-The Association for Help for Mentally Handicapped People of Slovenia. It is issued six times a year. The second issue is about Special Olympics. There are the following topics: Editorial, Ways of Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked-We Answer, In Remembrance, You Wrote to Us, and a Special Addition.

6. SVETOVNE ZIMSKE IGRE SPECIALNE OLIMPIJADE

Šeste svetovne zimske igre specialne olimpijade so potekale od 1. - 8.2.1997 v Torontu in Collingwoodu v Kanadi. V igrah je sodelovalo 2100 športnikov iz 73 držav, ki so se pomerili v alpskem smučanju, smučarskem teku, umetnostnem in hitrostnem drsanju ter talnem hokeju.
Igre so se začele 1.2. s slovesnim odprtjem v torontskem Domu Metro ob navzočnosti okoli 50.000 gledalcev. Od 2. do 3.2. so potekala predtekmovanja oz. razvrščanja v skupine. Od 4. do 7.2. pa so bila na vrsti končna tekmovanja. Tekmovanja v drsanju so bila v Torontu, v smučanju pa v 150 km oddaljenem Collingwoodu.
Slovenska ekipa, ki jo je sestavljalo 16 tekmovalcev, izbranih na podlagi domačih tekmovanj (osvojene medalje na zadnjih dveh državnih prvenstvih) ter 8 spremljevalcev, je odšlo na pot 29. januarja. Do odprtja iger je bila ekipa gostja slovenskih izseljencev, ki so ji v tem času omogočili veliko gostoljubja (sprejem v Slovenskem klubu, ogled Toronta, izlet na Niagarske slapove).

Po odprtju je celotna ekipa odpotovala v Collingwood, kjer so bila vsa tekmovanja.

Rezultati slovenske ekipe specialne olimpijade na 6. igrah so takile:

Tek na smučeh:

- Janez Juvan: zlata medalja (1km, 3km in štafeta 3 x 1km)- Zvonko Fanedel: zlata medalja (štafeta 3 x 1km, 5km) sre brna medalja (3km)
- Karli Krajnc: zlata medalja (5km, štafeta 3 x 1km)
- Silva Šeruga: zlata medalja (3km), 6. mesto (1km), 7. mesto (štafeta 3 x 1km)
- Jure Klemenčič: zlata medalja (500m), 7. mesto (1km)
- Marija Cesar: srebrna medalja (500m, 50m), bronasta medalja (100m)
- Danica Gliha: srebrna medalja (500m), bronasta medalja (100m), 7. mesto (štafeta 3 x 1km)
- Slavica Šenveter: 5. mesto (3km), 7. mesto (štafeta 3 x 1km), 8. mesto (5km).

Alpsko smučanje:

- Milena Peskar: zlata medalja (slalom), bronasta medalja (smuk) - 2. skupina
- Iztok Gubanc: srebrna medalja (drsenje 50m), bronasta medalja (drsenje 25m, drsenje 10m)
- Silvija Cipot: srebrna medalja (slalom, smuk), bronasta medalja (veleslalom - 1. skupina)
- Franc Može: srebrna medalja (veleslalom - 3. skupina), 5. mesto (slalom - 3. skupina)
- Aleš Prpar: bronasta medalja (veleslalom), 5. mesto (smuk - 2. skupina)
- Janez Majerle: bronasta medalja (smuk), 4. mesto (veleslalom), 5. mesto (slalom - 2. skupina)
- Stanko Ledinek: bronasta medalja (slalom), 4. mesto (smuk), 6. mesto (veleslalom - 1. skupina)
- Aleš Leskovar: 5. mesto (slalom, veleslalom), 6. mesto (smuk - 2. skupina).

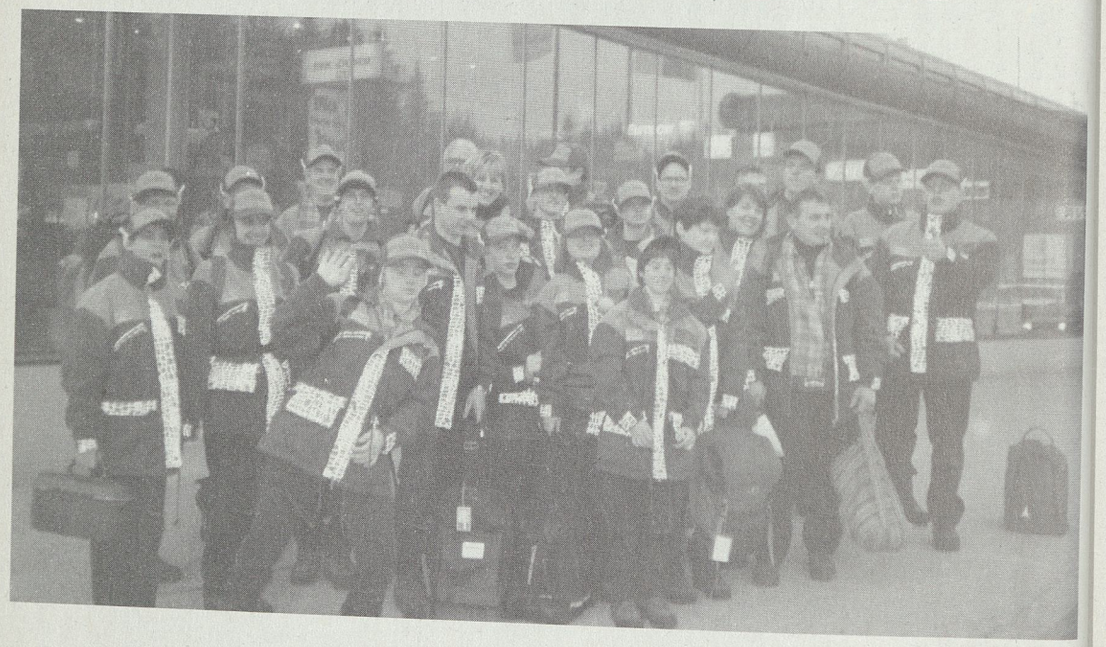
Ekipo so spremljali:

- vaditelji alpskega smučanja: Ljubo Miličevič, Matjaž Barič, Tanja Princes
- vaditelji teka na smučeh: Danijel Šipek, Franc Pumpas, Rosanda Kneževič
- vodja ekipe in delegat: Marijan Lačen, Tomaž Jereb.

Po številu osvojenih medalj je to doslej najuspešnejša slovenska ekipa, ki se je udeležila specialne olimpijade; in tudi sicer je bilo razpoloženje v ekipi prijetno, program je ponujal veliko bogatih doživetij in tako so bili doseženi vsi cilji potovanja oz. tekmovanj. To pa brez dvoma kaže na dobro in sistematično delo v slovenski specialni olimpijadi.

Marijan Lačen

SLOVENIJA - KANADA - TORONTO - COLLINGWOOD '97

Celotna ekipa pred odhodom na brniškem letališču

Za VI. OLIMPIJSKE IGRE KANADA - TORONTO '97 je bila določena slovenska reprezentanca iz različnih ustanov. Kandidirali so tekmovalci, ki so na prejšnjih dveh državnih prvenstvih osvojili zlate, srebrne ali bronaste medalje v svojih kategorijah.

Na VI. SPECIALNI OLIMPIJADI so sodelovali gojenci iz Črne, Maribora, s Ptuja, iz Ljubljane, Radovljice, Vipave, Črnomlja, Novega mesta in Mirne.

V začetnem obdobju priprav so se gojenci pripravljali v svojih ustanovah. Izvedli smo skupne višinske - suhe tridnevne priprave v Črni (teki v naravi, razgibavanje), v začetku januarja pa še enotedenske zimske priprave na Pohorju, kjer smo "pilili" tehniko. 29. januarja letos smo se z letališča Brnik odpravili proti daljni Kanadi.

Skupinsko slikanje za spomin, carinske formalnosti, še zadnje slovo in polet proti Zürichu, mestu v Švici.

Po dolgem potovanju smo srečno prispeli v Kanado - Toronto, kjer so nas pričakali, Kanadski Slovenci z Ivanom Plutom. Carinske formalnosti smo opravili brez zapletov in že odhiteli v slovensko središče, kjer so nas pričakali naši gostitelji. Pozdravni govor, izmenjava daril, predobra prava slovenska večerja, fotografiranje in že je bil čas za odhod na počitek.

Po dobrem spancu nas je naslednje tri dni čakalo turistično ogledovanje znamenitosti Toronta in okolice (najvišja zgradba sveta, največja pokrita športna dvorana, Niagarski slapovi, mestno središče...).

Težko smo že pričakovali dan O - odprtje iger in nato takoj v Collingwood na prizorišče iger. Udeležencev

Slovenija na zmagovalnih stopničkah

iz vsega sveta je bilo približno 2000, iz 75 držav od Afrike, Rusije, Azije, Amerike in Evrope. Prvi novinarski stiki - intervju z našimi gostitelji (g. Peter). Za vse udeležence zimske specialne olimpijade je skrbelo 5000 prostovoljcev.

Uradni trening in že prve kvalifikacije za naše olimpijce; gojenci so zelo težko čakali na pravo tekmo, boj za medalje.

Prva zlata medalja za Karlija Krajnca nas je spravila v pravi delirij. Domača TV se je smukala okrog naše ekipe, prvi intervjuji za našega zmagovalca, sledili so še Zvonko, Mici, Janez, Jure, Danica, Silva. Z vsakim dnem smo imeli več medalj.

Kot vsaka velika tekmovanja (svetovna prvenstva, olimpijade) imajo "prava" velike zmagovalce in tudi velike poražence.

In slednje se je žal tudi zgodilo naši specialni olimpijki. Vse leto je trdo delala, bila za zgled drugim, kako je treba delati na treningu, se truditi. A trening je eno, tekma je povsem čisto nekaj drugega.

Čeprav ni osvojila nobene medalje, ji iskreno čestitam za njeno veliko željo premagati druge in sebe v tej veliki množici odlično pripravljenih tekmovalcev iz drugih držav.

Zadnji dan štafeta 3 x 1km. Nekoliko živčnosti na štartu. Po poku iz pištole so se pognali vsak po svoji smučini. Janez - Vanč se je izkazal in prvi pretekel 100 metrov. To je bila tekma, paša za oči, boj med Slovenijo, Rusijo, Norveško, Ameriko. Na cilju - po treh tekmovalcih smo slavili mi - Slovenci. Nepopisno veselje naših tekmovalcev, pa tudi nas, spremljevalcev. Slovenska zastava je ponovno plapolala v rokah naših Kanadskih Slovencev.

Predzadnje dejanje specialne olimpijade je bila sklepna slovesnost. Ob zelo mrzlem vremenu in lepem programu človek pozabi na hud mraz in ti je kar nekam žal, da se vse skupaj končuje.

Uspešna prireditelјica Kanada je predala olimpijsko zastavo naslednjim prireditelјem. Še zadnjič smo se srečali z našimi gostitelji slovenskega središča. Obiskal nas je tudi g. Majcen z ženo - veleposlanik Slovenije v Kanadi. Našim olimpijcem je podaril skromna darila.

Odhod iz Kanade je bil za naše gojence kar boleč. Ni jih bilo sram potočiti kakšno solzo za prijatelji. Včasih je slovo boleče za ene ali druge.

Prihod domov na Brnik; sprejem in odhod na vse strani Slovenije.

Danijel Šipek

NORDIJSKO SMUČANJE

Tekaški del uspešne slovenske ekipe

Priprave na nordijsko smučanje potekajo vse leto, saj je to disciplina, ki temelji predvsem na kondiciji. Tako je potekalo tudi naše prvo predolimpijsko srečanje na Topli v Črni na Koroškem oktobra 1996. To so bile "suhe" priprave, kjer smo se olimpijci spoznali in se lotili resnega dela. Priprave so trajale tri dni in so bile v bistvu vodilo za nadaljnje delo in hkrati kazalnik kondicijskega stanja vsakega posameznika: kje je naš športnik in v kateri smeri je treba delati. Seveda je bil to le del naših priprav, drugi del - morda celo pomembnejši, je bil spoznavanje - vživljanje v skupino. In ravno ta del je bil za nekatere, predvsem mlajše športnike, poglavitnega pomena. Nekateri so bili prvič od doma, brez staršev in celo brez svojega učitelja. Za takšne smo morali še posebej poskrbeti in jim omogočiti, da so se počutili prijetno in varno.

In sedaj h kondicijskim pripravam. Te sem za nordijce vodil skupaj z Danijem Šipkom in Francijem Pumpasom.

Torej, začeli so se treningi. Čeprav se je na začetku zdelo dolgočasno in naporno, so se tudi kondicijski treningi izkazali zanimivi in prijetni. Vsak dan smo pretekli več kilometrov v hrib in nato po hribu navzdol, vse to pa je bilo spremljano s smučarskimi palicami, ki so nam rabile za koordinacijo in oporo pri teku navkreber. Da pa smo bili vsemu temu kos, smo poskrbeli zjutraj in zvečer, ko smo si sami pripravili obilen zajtrk in večerjo.

Tako je bilo kmalu konec našega srečanja v Črni. In kaj smo odnesli novega? Nabrali smo si nekaj prepotrebne kondicije, se vživeli v skupino - kar je veljalo predvsem za plašne in mlajše športnike, in konec koncev smo se tudi zaljubili, kar velja predvsem za Janka iz Črne in Silvijo iz Maribora, ki sta še danes par.

Minila sta dva meseca in še več, preden smo se srečali drugič v enaki sestavi. Medtem smo delali vsak zase, v svoji ustanovi po navodilih. Torej veliko teka, vadbe na orodju - tudi fitnesa, iger z žogo...

Naše drugo srečanje je potekalo na Pohorju, natančneje v koči Planinka pri Arehu in naši treningi so se začeli na snegu tako kot na pravem tekmovanju. Ko smo se po dolgih dveh mesecih znova videli, smo bili veseli - celo nekoliko ganjeni. Janez in Silvija sta se po dolgem času spet objela in oči so jima kar iskrile; Jure in Marija, ki

sta bila prej bolj plaha, sta se stisnila v objem... in tako smo vedeli, da smo pripravljeni za nadaljnje delo. In res, Franci je zvečer s pomočjo tekačev iz Črne (z Jankom, s Karlijem in z Zvonkom) začel mazati smuči. To je poleg vzdržljivosti najpomembnejše za tekaško smučanje, tekači pravimo temu "smučarska umetnost". Najbolje jo obvlada naš Franci Pumpas. Te umetnosti se je naučil kot mlad reprezentant jugoslovanske nordijske ekipe in jo nesebično razdaja med nas, predvsem pa pripomore k odličnim uspehom tekačev.

Skratka, na Pohorju je bilo dovolj snega, kondicije smo si nabrali in že smo se preizkusili na progi. Tukaj pa se je tudi naša ekipa razdelila na tiste, ki so tekli na dolge proge (Karli, Zvonko, Janez, Slavica) - temu bi lahko rekli kar maratonci, saj so pretekli od 20 do 25 km na dan, poleg tega pa pilili in popravljali tehniko in se učili taktiziranja. Preostali del ekipe smo bili tekači, ki smo porabili nekoliko manj kalorij na dan, pretekli pa vseeno od 10 do 15 kilometrov. Ta del ekipe (Marija, Silva, Danica, Jure) je imel poudarek na tehniki, pri kateri smo na začetku še "šepali", na koncu pa smo jo že odlično obvladali.

Ob večerih smo se pogovarjali ob glasbi, se zabavali, gledali televizijo in igrali različne družabne igre, velikokrat pa po obilni večerji hitro legli k počitku. In tako je v podobnem zaporedju minil tudi peti dan našega smučanja, ko smo se morali posloviti. To slovo je bilo manj boleče, saj je preostalo le še malo časa do našega odhoda v Kanado. Obljubili smo si le, da bomo pazili na zdravje, pojedli veliko vitaminov, še malo vadili in se polni energije srečali na brniškem letališču.

Brnik, sreda 29.1.1997, 7.30... še nekaj trenutkov in vsi smo zbrani. Nihče izmed športnikov ni sam: starši, sorodniki, učitelji, znanci, prijatelji.

Ali bo štart uspešen?

Še zadnji napotki tistih, ki so ostali doma; stisk rok, objem, poljub, solze v očeh, in že smo ostali sami - slovenska ekipa za specialno zimsko olimpijado v Kanadi. Trenerji smo še zadnjič pregledali, ali ima vsak izmed naših štirih športnikov kovček, smuči, čevlje, palice in seveda potni list. Vse je bilo tako, kot smo želeli, in še preden smo se zavedeli, smo že sedeli na letalu za Zürich, v Zürichu pa smo prestopili v večje za Toronto. Polet je bil dolg, vendar lep. Minil je hitro, v prijetni družbi, ob poslušanju glasbe in ob dobri hrani. Na letalu smo preživeli skoraj deset ur in nekaj časa tudi prespali. Na koncu pa že vsi nestrpni težko pričakovali pristanek v Torontu. Najbolj nas je bilo strah mraza, saj so napovedali pravo zimo tja do -32 stopinj. No, na srečo je bilo veliko topleje in še topleje nam je bilo pri srcih, ko so nas na letališču pričakali slovenski izseljenci in nas zares toplo sprejeli. Najeli so tri kombije, v katerih smo imeli ravno dovolj prostora, in nas popeljali v njihov klub v Torontu, kjer so nam za dobrodošlico priredili slavnostno večerjo in ples.

Skupaj z njimi smo si ogledali tudi Niagarske slapove, CN Tower - najvišji stolp na svetu, Skydom - največjo pokrito športno dvorano in še mnoge druge zanimivosti. Našim športnikom pa je ostal prav posebno v spominu ogled košarkarske tekme lige NBA med gostitelji iz Toronta Raptarsi in Sunsi iz Phoenixa. Tekma je bila zanimiva, zmagali so gostitelji. Mi pa smo bili najbolj začudeni nad tem, da ljudje sicer na tekmo pridejo zaradi igre, v bistvu pa je to neke vrste družabno srečanje, kjer se srečajo s prijatelji, popijejo pijačo, pojedo hamburger in morda med odmorom celo sodelujejo v kakšni igri...

In še ena zanimivost, ki se je zgodila v Skydomu - celo najpomembnejša. Tukaj so svečano odprli olimpijske

Priprava smuči je tudi pomembna

igre, tamkaj smo bile predstavljene vse ekipe, tamkaj nas je pozdravila Eunice Kennedy - Shriver in so prižgali olimpijski ogenj. Kako velikodušno. Še posebej, ko smo vkorakali na oder, ko nas je napovedovalec predstavil in ko nas je nekaj tisočglava množica bučno pozdravila in je med njo plapolalo celo nekaj slovenskih zastav. Bilo je ganljivo in lepo, nekateri izmed nas so se smehljali, drugi bučno pozdravljali in mahali, tretji pa imeli celo solze v očeh. Res lepo! Vse to pa je bilo spremljano s TV-kamerami, fotoreporterji... Po enournem programu smo zapustili dvorano in posedli v avtobuse, ki so nas odpeljali 150 km proč od Toronta v Blue Mountain. Tamkaj so nas nastanili in tam so potekale tekme v alpskem smučanju. Mi, nordijci, pa smo se vozili še 30 km, v Collingwood.

In tukaj se je naslednjega jutra začelo zares. Vstajali smo zgodaj, med 6. in 7. uro, pojedli zajtrk in ob 9. smo že bili na tekmovališču. Prva dva dni so potekala predtekmovanja, na podlagi katerih so nato razvrstili športnike v skupine oz. divizije. Vaditelji smo svoje športnike ogreli, jih zmasirali in po urniku pripeljali na start. Nato so športnike prevzeli prostovoljci, ki so poskrbeli za vse drugo. Od vsakega posameznika pa je bilo sedaj odvisno, kako bo prišel do cilja in izkoristil vse svoje zmogljivosti in znanje. Predvsem pa, kolikšna je njegova želja po uspehu in kakšna je motivacija. Da pa bi bila ta čim večja, smo ob progi športnike spodbujali člani iz ekipe, znanci oz. prijatelji Slovenci pa tudi Juretov oče in sestra sta bila med navijači. Po dveh dneh predtekmovanj so se v sredo začela tekmovanja in ta so bila za športnike res veliko bolj zanimiva, saj so za svoje uvrstitve prejeli medalje in priznanja. Pa še ena pomembna zadeva, ki so se je morali športniki naučiti v Kanadi - prehitevati in dati prostor tekmovalcu, ki je hitrejši. To pa so storili tako, da so se naučili novo - angleško besedo "track", ki smo jo ponavljali, prepevali vsako jutro na avtobusu in jo tako ob prehitevanju znali uporabiti oz. jo slišati in se umakniti.

Skratka na štartu smo bili vsi malce nervozni, predvsem na prvih tekmah. Čeprav smo vedeli, da smo dobro pripravljeni, da bomo zmogli, smo si vsi želeli medalje, ne kakršnekoli, najraje zlato. Na srečo se je največkrat res tako tudi zgodilo. Proti pričakovanjem smo skoraj vsi dobili medalje, nekateri celo tri in nekateri celo zlate. Vsi smo bili veseli, ne le medalj, tudi drugih uvrstitev.

Pravi spektakli pa so bili po tekmah razglasitve, ki so jih spremljali številni novinarji, radijske in televizijske ekipe. Nekateri izmed športnikov so tam poskrbeli za prave atrakcije in tako pritegnili številne novinarje. Tako je velikodušno proslavil svojo zmago Jure, z visoko dvignjenimi rokami in nasmeškom. Prava atrakcija pa je bil tudi Karli, ki je s svojo zmago v absolutni kategoriji na 5 km dosegel res veliko - celo največ. Njegovo vedenje je bilo zares zvezdniško; že na cilju se je vrgel v sneg - lahko bi rekli, da tako kot Tomba. Kasneje, na razglasitvi - filmsko ozračje. Pritekli so vsi novinarji, ga snemali, fotografirali in celo intervjuvali...

Tako so se končala še zadnja tekmovanja v štafetah v petek, kjer smo dobili še zadnjo zlato medaljo in se nato polni vtisov vrnili v Toronto, na sklepno slovesnost in nato na banket, ki so nam ga priredili slovenski izseljenci.

Še preden smo dodobra uredili vtise in spomine, smo že sedeli na letalu, ki nas je peljalo daleč nazaj, v domovino.

Rosanda Kneževič

SPECIALNE ZIMSKE OLIMPIJSKE IGRE KANADA '97

V sredo, 29.1.1997, smo se ob 7.30 zbrali na Brniku. Bilo nas je 32, 16 tekmovalcev, 8 vaditeljev in drugi spremljevalci. Odpravljali smo se na specialne zimske olimpijske igre v Kanado.

Na letališču v Torontu nas je čakalo prvo presenečenje. Zelo prijazno so nas sprejeli naši rojaki, Kanadski Slovenci. Poskrbeli so, da smo brez zapletov opravili carinske formalnosti in se nastanili v hotelu. Nato so nam v slovenskem središču v Torontu pripravili prijeten večer s kulturnim programom. Vse je bilo super, le časovna razlika nam je vsem delala precej težav, saj nam je biološka ura kazala že krepko proti jutru, naši rojaki pa bi na vsak način hoteli izvedeti še to in ono o domovini.

Tudi naslednje tri dni so za naše bivanje poskrbeli naši rojaki. Razkazali so nam mesto Toronto, nas peljali na Niagarske slapove in nas seznanili z zgodovino Kanade, ki pa ni prav stara, saj obstaja država šele 127 let, in v to zgodovino so dobro vpleteni tudi naši rojaki.

Večina Slovencev je naseljena v mestih v bližini Toronta, to so Hamilton, Mississavga, Kitchiner... Združeni so v različnih društvih, izdajajo svoje glasilo in mnogi med njimi so uspešni poslovneži.

Zelo zanimiv je bil obisk CN Towra - najvišje zgradbe na svetu. Z dvigalom smo se v manj kot minuti povzpeli do razgledne ploščadi na višini 346 m. Pogumni in vztrajni pa se lahko povzpno tudi po 2570 stopnicah. In prav za olimpiado so zbirali prispevke tudi tako, da so organizirali tek na stolp - najhitrejši so za to porabili manj kot pol ure. Tudi gradnja stolpa ni minila brez naših rojakov, saj je zadnji del stolpa privaril prav Slovenec. Stolp ni samo odlična razgledna točka po bližnji in daljni okolici, temveč je tudi učilnica, saj učenci na številnih monitorjih spoznavajo, kako pomembno je pametno izkoriščanje surovin - predvsem lesa, in kako moramo skrbeti za pitno vodo.

V nedeljo, 2.2.1997, so slavnostno odprli 6. svetovne igre zimske specialne olimpijade. Na igrah je nastopalo več kot 2000 športnikov in športnic z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju. Prišli so iz 72 držav. Tekmovali so v 5 disciplinah: talni hokej, hitrostno in umetnostno drsanje, alpsko smučanje in tek na smučeh. V zadnjih dveh disciplinah je zelo uspešno sodelovala tudi naša majhna ekipa. 16 tekmovalcev je skupno osvojilo 25 medalj.

Odprtje iger je potekalo v Skydomu, ogromni športni dvorani - edini na svetu s pomično streho. Zelo prisrčno in sproščeno prireditev si je ogledalo približno 50.000 ljudi, prenašala pa jo je tudi kanadska televizija. Na odprtju je sodelovalo mnogo znanih športnikov in pevcev. V programu so sodelovali tudi invalidni plesalci in mnogo otrok.

Sodelujoče sta pozdravila premier Kanade Nick Harris in guvernerka province Ontario Shella Copis.

Častna gostja iger je bila Eunice Kennedy - Shriver, ena glavnih pobudnic, da te igre sploh obstajajo, saj je Kennedyjev klan že davnega leta 1963 organiziral prve take igre na svetu.

Tekmovalce in vse v dvorani je pozdravila z besedami: "Tekmovalci, ves svet vas gleda, poglejte, kako daleč ste prišli. Junaki ste. Naučili ste nas, da ne smemo biti sebični. Biti moramo humani ne glede na politiko ali vero. Bodite hvaležni svojim družinam in vaditeljem, da ste danes lahko tukaj. Prosim vas, da se vsi skupaj bojujemo za to še naprej!"

Sledila sta dvig olimpijske zastave in slovesna zaprisega tekmovalcev in sodnikov. V imenu sodnikov je zaprisegla slavna telovadka Nadja Komaneči. Nato je bilo na vrsti prižiganje olimpijskega ognja. Letega je iz Grčije prinesel župan mesta Collingwooda, kjer so potekala tekmovanja v alpskih in nordijskih disciplinah, do Toronta pa ga je prineslo 80 uniformiranih miličnikov iz različnih

držav. Olimpijski ogenj je ob bučnem aplavzu prižgala ena kanadskih tekmovalk.

Z uradnim začetkom iger je skrb za našo reprezentanco, pa tudi za vse druge, prevzela država gostiteljica. Še naprej pa so jim bili v veliko pomoč rojaki - prostovoljci. Pa tudi za starše in spremljevalce so lepo poskrbeli. Pripravili so nam več prireditev in različnih srečanj. Eno najlepših in najbolj prisrčnih je bilo srečanje, pripravljeno v čast staršem in spremljevalcem športnikov. Častna gostja je bila Eunice Kennedy - Shriver. Na tem srečanju smo na kratko predstavili vsak svojo državo in športnike. Ob prijetnem klepetu smo spoznali ljudi z različnih koncev sveta, največ pa je bilo seveda domačinov in Američanov.

Nepozabno je bilo srečanje z gospo Kennedy. Za vsakogar je našla čas, se pozanimala, od kod smo, kakšni so naši športniki...

V okviru družinskega programa smo imeli možnost spoznavati tudi različne znamenitosti Toronta - razne muzeje, gledališke predstave, vendar za vse žal ni bilo časa.

Vsaka družina je bila povabljena na večerjo h gostiteljem. To so bili večinoma prostovoljci. Midva sva bila na obisku pri francosko-kitajskem paru, ki sta naju in še neko slovensko družino lepo in prijazno pogostila. Zanimalo ju je vse o naši državi, o življenju, o možnostih zaposlitve, o razvedrilu...

Poleg uradnih srečanj, ki so jih organizirali prireditelji, smo se starši spoznavali med seboj tudi na samih prireditvah, od odprtja v Skydomu pa prek vseh tekmovanj, do konca iger. Izmenjavali smo si mnenja, se pogo-

varjali o načinu življenja v posameznih državah, o skrbi za naše otroke... Kar prehitro je minil teden in že smo bili zbrani ob koncu iger. Tudi to je bil enkraten in nepozaben dogodek. Spet so se zbrali vsi nastopajoči od najmlajšega, ki mu je bilo komaj 8 let, do najstarejšega, ki je štel 66 let.

Med glasbenimi točkami so tekmovalci pripovedovali o svojih vtisih z iger. Besede enega od njih: "To je bil najlepši teden v mojem življenju. Vedno bom sanjal o tem, kar sem doživel. Vsi mi smo trdo vadili, da smo se lahko udeležili iger. Svetu smo dokazali, da smo veliki tekmovalci. Tukaj v Kanadi smo združeni atleti vsega sveta. Hvala vsem! Hvala, da ste nam uresničili naše sanje." Pa še besede ene od tekmovalk: "Tako srečna sem, da sem lahko sodelovala na teh igrah. Spoznala sem toliko novih prijateljev. Vsi smo dali vse od sebe in smo veseli naših dosežkov. Zahvalila bi se rada vsem, ki so mi omogočili, da lahko tekmujem. Hvala staršem, ki so nas podpirali med vadbo in tukaj na igrah, hvala vaditeljem, ki so nam pomagali, in sponzorjem, ki so nam omogočili to prelepo tekmovanje. Hvala vsem, lepo živimo v našem posebnem svetu."

Napovedovalec se je še enkrat zahvalil vsem sodelujočim, predvsem pa tekmovalcem z besedami: "Te dni ste dokazali, da ste pogumni, da poskušate pogumno premagati svoje težave. Pokazali ste svojo vztrajnost."

Še zadnje dejanje - spuščanje olimpijske zastave in njena izročitev naslednjim organizatorjem iz severne Karoline - ZDA, ugašanje ognja in vse je bilo končano.

Polni vtisov s tekmovanj in s spremljevalnih prireditev smo ob lepem ognjemetu zapustili stadion. Lepih doživetij nam ni mogel pokvariti niti strupen mraz, ki nas je grizel do kosti.

Pred stadionom so nas že čakali rojaki, ki so nas povabili na poslovilno večerjo v svoje središče.

Tu je naše športnike pozdravil tudi veleposlanik, gospod Marjan Majcen. Tekmovalcem je čestital za dosežene uspehe in jim zaželel še veliko novih.

Še ena noč, pospravljanje prtljage, zadnji sprehod po mestu, nakup

spominčkov in spet smo vsi zbrani na letališču. Še zadnje slovo od naših rojakov, v očeh se zalesketa solza. Obljuba, da se mogoče še kdaj vidimo, in že moramo na letalo. Hvala vsem, ki so tako lepo skrbeli za nas, in vsem, ki so nam omogočili, da smo si lahko ogledali ta enkratni dogodek.

Veliko sva se pogovarjala z ljudmi, predvsem o skrbi za invalide. Spoznala sva nekaj slovenskih družin z invalidnimi otroki in se pozanimala, kako živijo. Zdravstveno in socialno varstvo je zelo dobro organizirano. Ob mesečnih plačilih (prispevkih) je zdravstveno varstvo brezplačno. Vsi otroci, ne glede na stopnjo prizadetosti, obiskujejo redne šole in so vključeni v razrede z zdravo populacijo. Ali je to primerno ali ne, je pač stvar premisleka. Starši so s takim načinom večinoma zadovoljni. Otroka imajo lahko pri sebi. Zavodov, kot jih poznamo mi, večinoma ni. Zavodi obstajajo predvsem za tiste, ki so težko prizadeti in starši zanje ne morejo ali nočejo skrbeti. Pogovarjala pa sva se tudi z učiteljico, ki ima kar nekaj izkušenj s poučevanjem invalidnih otrok. Meni, da čisto vsak le ni primeren za pouk v rednem oddelku, takim otrokom se je treba intenzivno posvečati, pri tem pa zmanjka časa za druge učence. Povedati moram, da zaradi invalida ni v razredu nič manj učencev. Večkrat pa je poudarila, da je vse odvisno od stopnje prizadetosti učenca. S tem se tudi midva popolnoma strinjava. Za starejše, ki so že končali šolanje, pa imajo, podobno kot pri nas, organizirane varstveno delovne centre, le da niso osredotočeni na enem prostoru, temveč so razporejeni na več lokacij. Tako imajo zaradi ogromnih razdalj bliže do dela. Veliko denarja pridobijo od sponzorjev, delo pa je zelo podobno našemu. Enake izkušnje imajo tudi v ZDA. To sva zasledila predvsem iz pogovorov s starši. Imele pa sva občutek, da je veliko ali pa vse odvisno od staršev in od gmotnega položaja družine. Če se starši zanimajo za otroka, jim država pri tem izdatno pomaga. Kjer sva hodila, sva opazila, da je zelo dobro poskrbljeno za invalide, tudi za "vozičkarje". Povsod so urejena parkirišča za nje. Čeprav so drugi parkirni prostori zasedeni, nikomur ne pride niti na misel, da bi parkiral na prostoru, rezerviranem za invalide. Kazni so namreč zelo visoke. Tudi na splošno se vsi držijo pravil. Prav tako so lepo urejene klančine in dostopi v vse stavbe. Vsi pločniki se pred prehodom za pešce zravnajo s cestiščem, tako da ni nikjer nobenih robnikov. Trgovine so opremljene z dvigali, v restavracijah so prirejene sanitarije tudi za invalide. To je kratek pregled vsega, kar se je dogajalo 10 dni v daljni Kanadi. Ostaja še polno stvari, ki se jih ne da opisati z besedami. Srečala sva mnogo prijaznih ljudi, pripravljenih pomagati na vsakem koraku, ljudi, ki potrpežljivo razlagajo, se trudijo razumeti, tudi če kakšna beseda ni najbolj razumljiva, ali pa če sploh ne najdeš prave.

Nepozabni so občutki, ko smo na vsakem koraku srečevali prostovoljce. Bilo jih je več kot 6000, ki so bili resnično pripravljeni pomagati. Vozili so nas, kamorkoli smo si zaželeli. Pomagali so nam z nasveti, pomagali pri iskanju prenočišč, pri prevozih iz kraja v kraj. Skratka ni bilo težave, ki nam je z njihovo pomočjo ne bi uspelo rešiti. Najlepše od vsega pa se mi zdi to, da ni bila zapreka ne jezik, ne barva kože, ne država, od koder si - vsi smo bili ena velika družina.

Tudi domačini v mestu so bili zelo prijazni. Spraševali so nas, od kod smo, kateri so naši tekmovalci, kakšni so njihovi dosežki.

Upam, da sva v teh 10 dneh vsaj nekaj ljudem predstavila našo majhno, a lepo Slovenijo.

Vojka in Pajo Cakiči

UTRINKI IZ KANADE

(Pripovedovali tekmovalci: Janez Juvan, Karli Krajnc, Stanko Ledinek, Zvonko Fanedl, Slavica Šenveter, vsi iz Črne na Koroškem)

Že septembra smo začeli vaditi. Vadili smo vsak dan. Teden dni smo bili na pripravah v Topli in na Arehu. Na pripravah smo imeli dobre občutke.

Preden smo šli, smo v telovadnici od sošolcev in prijateljev dobili arašide, slive, bonbone, kruh, klobaso, sir in sok. To je bila cula za popotnico. Sošolci in prijatelji so nam zaželeli veliko uspehov. Fredi, Petra in Sabina so vstali zjutraj ob treh, preden smo šli, in nam zaželeli srečno pot in veliko uspehov.

Potovali smo v redu.

Ko smo šli na prvo letalo, sem imel slab občutek, ampak potem sem videl, da to ni nič.

Ob devetih smo imeli letalo in peljali smo se eno uro do Švice. Tam smo prestopili na drugo letalo. Peljali smo se celih devet ur.

Na letalu je bilo lepo. Poslušal sem radio. Gledal sem skozi okno: hiše, mesta... Videl sem jezera, morje...

Ko smo prišli v Kanado, so nas sprejeli Slovenci, čakali so nas. Pripravili so nam večerjo. Plesali smo in se pogovarjali z njimi.

Šli smo na Niagarske slapove. Bilo je lepo.

V soboto smo šli gledat košarko.

Na Niagarskih slapovih je pihal veter. Vodo je kar neslo.

Bili smo tudi na najvišjem stolpu na svetu. Bile so šipe, po katerih smo hodili. Gledali smo dol.

V nedeljo smo potovali v olimpijsko vas. Za pet dni smo šli tja.

Potem je bilo odprtje.

Ko so nas na odprtju poklicali na oder, smo začeli mahati z našo zastavo.

Potem je bil ples. V dvorano so prinesli olimpijski ogenj. Ko je bilo konec odprtja, so prišli po nas z avtobusi.

Alpski smo se potem ločili od tekačev. Še kar dolgo smo se vozili do hiše, kjer smo bili nameščeni.

Dobro smo se razumeli s prijatelji.

3. februarja so se začele kvalifikacije. Kvalifikacije smo imeli vsak posamično. Veliko Slovencev je bilo med našimi navijači.

V ponedeljek in torek smo imeli kvalifikacije. Na 5 km sem pri kvalifikacijah osvojil 10. mesto.

V ponedeljek smo vadili smuk. Dvakrat smo imeli trening: zjutraj in popoldan. Drugi dan pa smo vadili slalom in veleslalom.

Na veleslalomski tekmi sem padel. Udaril sem se v koleno. Bil sem žalosten. Udaril sem se v koleno, pa še rezultata ni bilo. Slalom sem prvo vožnjo v redu zvozil, drugo tudi. Dobil sem bronasto medaljo. Slovenci so mahali.

Na 5 km sem bil v 2. skupini drugi. V petek smo imeli štafeto. Bili smo prvi. Lepo je bilo, ko sem dobival medalje.

Nisem pričakoval, da bom dobil svojega rojaka Zvonka.

Nismo vedeli, kakšne ekipe bodo tekmovale - ali so močne ali ne. Na 3 km sem pred ciljem skoraj padel. Vstal sem in tekel naprej. Dani je govoril: "Dajmo, dajmo!"

Na tekmovanju je bilo dobro. Nisem dobila medalje, ker sem dvakrat padla. Pri štafeti sem bila dobra in nisem padla.

Ko smo dobili prvo zlato medaljo - dobil sem jo jaz - je bilo v ekipi enkratno razpoloženje.

Novinarji so bili kar naprej za mano in so hoteli izjave. Ker nisem znal drugega jezika, mi je pomagal Tomaž. Novinarji so me vprašali, kdaj sem začel s tekom: "Ko sem bil star 8 let," sem odgovoril.

Na tekmi na 10 km je bilo zelo žalostno. 2 km pred ciljem sem zlomil palico, ker sem padel. Ko sem prišel v cilj, sem začel jokati. V finalu je bila še ena velika tehnična napaka, zato sem bil na 10 km diskvalificiran in sem izgubil srebrno medaljo. Ko sem tekel, je padal dež. Bil sem ves moker, dres je bil ves zmrznjen, kot bi zlezel iz vode.

Tisti dan, ko sem izgubil srebrno medaljo, je bilo vse tiho, nihče ni ničesar rekel. Tudi Zvonku je bilo zelo težko. Drugi dan mi je rekel: "Malo je manjkalo, da nisem začel tudi jaz jokati." Tudi Janez me je tolažil. Ko sem po prespani noči videl, da se da tudi diskvalifikacijo preživeti, sem se potolažil.

Tekma na 10 km je bila ena najlepših, res borbena, takšne še nisem doživel, odkar tečem. Ko bi bil prenos na TV, bi tudi vi videli, da je bila tekma res napeta in zanimiva.

Tekel sem tudi štafeto 3 x 1.

Na progah smo se z drugimi malo grdo gledali, ker so drugi vedeli, da smo dobri.

Tekači smo bili približno 30 km stran od alpskih. Ko smo izvedeli, da imajo tudi oni medalje, smo jim čestitali, oni pa nam.

V soboto smo šli malo v mesto.

Šli smo v trgovine. Kupila sem si kavbojke, pulover, majice, pa uro, pa prstan mi je kupil Peter.

Zvečer smo šli tudi v olimpijsko vas. Slikali smo se in igrali na avtomate. Igral sem na veliki tetris. Jedli smo pokovko.

Ko smo šli v kakšno mesto, so klicali za nami: "Slovenija!" Vsi so vedeli, da so tam olimpijske igre. Eni so se zmotili in nam rekli "Slovakia", ampak mi smo rekli: "Ne, Slovenia."

Na koncu je bilo lepo.

Na koncu je bilo zelo hladno. Ko je bilo konec, je olimpijski ogenj ugasnil in sneli so olimpijsko zastavo.

Zvečer, po koncu iger, smo spet šli k Slovencem. Pripravili so nam jesti, piti, bili so oblečeni v pustne maske, ker je bila pustna sobota.

Imeli smo ples. Dobili smo darila.

V nedeljo smo se vračali domov.

Na letališču so bili nekateri žalostni, drugi veseli. Ko smo se začeli poslavljati od Slovencev, smo jokali. Rekli smo: "Upajmo, da se bomo še kdaj videli."

Vozili smo se devet ur. Zelo lepo je bilo pogledati skozi okno, ker so bili oblaki pod nami. Ko smo prišli v Švico, smo štiri ure čakali na drugo letalo.

Na Brniku so nas čakali Slovenci.

Na Brniku sem prvi prišel iz letala in začel mahati.

Imeli smo tiskovno konferenco.

Slikali smo se za časopis. Potem smo šli v Črno.

V Črni sem bil zelo vesel, ker so nas čakali. Vsi so mi čestitali.

Pa tudi moj ata je prišel.

Lepo so nas sprejeli. Vesel sem bil večerje v hotelu.

Dobili smo darila.

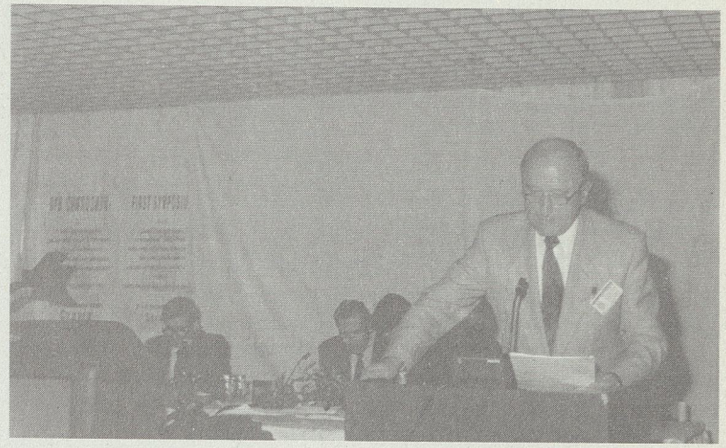
V Črni so nas čakali naši. Bilo je lepo. Vsi so nam čestitali. Bili so ponosni name. Rekli so: "Prvič iti na olimpijske igre in prinesti dve zlati medalji je krasno." Prej je marsikdo mislil: Ali je sposoben kaj prinesti ali ne. Jaz pa sem že takrat rekel: "Ko bo, bo." In bilo je. Izpolnili smo želje naših iz telovadnice, preden smo šli.

Po pripovedovanju zapisala:

Vojka Lipovšek

POROČILO Z MEDNARODNEGA SIMPOZIJA V STRUGI V MAKEDONIJI

Prof. dr. Ajdinski, predsednik organizacijskega odbora, je poslal vabilo na mednarodni simpozij z naslovom: Zgodnje odkrivanje, diagnosticiranje, obravnava in predšolska vzgoja otrok z motnjo v razvoju, ki je bil v Strugi od 5. do 8.11.1996.

Udeležencev je bilo približno 500, več kot so pričakovali organizatorji. Večinoma smo bili iz nekdanjih jugoslovanskih republik.

Slovenijo smo zastopali: dr. Stane Košir s Pedagoške fakultete v Ljubljani, prof. Peter Skuber iz Maribora in Silva Grilanc-Kitek v imenu Sožitja - zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Organizator se je zelo potrudil. Bili so izredno gostoljubni, a zaradi številnih prispevkov (150), ki so bili večinoma tudi preobširni, naša pričakovanja niso bila povsem izpolnjena. Kljub temu smo si izmenjali nekaj strokovnih izkušenj s kolegi in strokovnjaki iz drugih držav. Predstavniki različnih medijev so bili do nas še posebej pozorni. Dr. Košir in prof. Skuber sta na nacionalni in zasebni televiziji predstavila svoj prispevek, sama pa sem govorila o začetnih, nadaljevalnih seminarjih in letovanjih, ki jih Sožitje že 20 let uspešno organizira za starše in otroke z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju iz vse Slovenije. Za to temo smo se odločili, ker so takšni starševski izobraževalni programi redkost v svetu.

Po svečanem odprtju in številnih pozdravnih govorih ministrov in drugih pomembnih osebnosti je sledila predstavitev delegacij iz posameznih držav. Nas je predstavil prof. Skuber in končal z besedami: Močnejša od vsake armade na svetu je ideja ob pravem času.(Woltaire)

Po plenarnem predavanju naslednjega dne je sledilo delo po skupinah. Poudarek je bil na zgodnjem odkrivanju otrok z motnjo v razvoju kot:

- temelj za uspešno rehabilitacijo
- odločilni dejavnik za umsko in čustveno obravnavo otrok
- dejavnik za uspešno integracijo v okolje in družbo vrstnikov v predšolskem obdobju
- predšolsko usposabljanje otrok kot temelj za uspešno integracijo v osnovnem šolstvu.

Glede integracije so bili izrečeni mnogi pomisleki, saj so predstavniki držav, v katerih integracija že poteka, na primer Nizozemske, opozorili tudi na slabe strani in mnoge težave.

Vsi razpravljalci so se v razpravi strinjali: integracija DA, a ne za vsako ceno. Šele takrat, ko bodo izpolnjeni bistveni pogoji (programi, normativi,

potrebno število usposobljenih strokovnjakov, ozaveščenost okolja, denar itn.), ob upoštevanju vsakega otroka, pač glede na njegove psihofizične sposobnosti.

Zelo odmeven je bil prispevek prof. Skubra, ki je govoril o zgodnji obravnavi, to pomeni za nekoga zgodnjo vključitev otroka v šolo, za drugega zgodnjo vključitev v zavod, za tretjega pa spremljanje rizične nosečnosti.

Cilj zgodnje obravnave je zmeraj enak. Skupaj s starši podpiramo otrokov razvoj in njegovo osebnost. Center morata biti otrok in njegova dejavnost. Na koncu je še poudaril: Zmeraj pomembnejše je sodelovanje staršev, saj se le-to ugodno kaže v aktiviranju otrokove osebnosti. Integracijo sedaj pojmujemo kot ponudbo staršem za zgodnjo obravnavo otroka, kar mu na koncu omogoči dobro vključitev v okolje. Predvsem je potrebno strokovno izpopolnjevanje vseh strokovnjakov, ki delajo na tem področju. Dr. Stane Košir je predstavil analizo artikulacijskega napredka gluhih predšolskih otrok.

Članek je obravnaval 58 gluhih predšolskih otrok. Izguba sluha pri otrocih je nastopila pred prvim letom starosti in je večja od 95% (po Fovlerju).

Vsi otroci so intelektualno normalno razviti in obiskujejo predšolske oddelke v Zavodu za gluhe in v predšolskih ustanovah za slišeče otroke. Razdeljeni so v starejšo in mlajšo skupino.

Opaziti je pomemben napredek pri izgovoru posameznih glasov starejše skupine v primerjavi z mlajšo skupino. Napredek je posledica dozorevanja otrok in uspešnega rehabilitacijskega dela.

Kritika obeh prispevkov je bila odlična, glede na skupne pogovore in menjavo izkušenj ter številne želje za sodelovanje; je tudi dokaz, da je naše delo strokovno na dovolj visoki ravni.

Silva Grilanc-Kitek,
profesorica defektologije

VSAK OTROK JE BISER. VRTEC JE HIŠA, POLNA NAJČISTEJŠIH BISEROV.

To so besede, ki so nas leta vodile pri našem delu. "Hišo biserov" smo pripravili v počastitev 30-letnice kranjskih vrtcev.

Kaj vse je vrtec?

- Vrtec je hiša, ki ni dom, toda v njem je lahko zelo domače.

- V vrtcu so otroci, vzgojiteljice, varuhinje, logopedinja, fizioterapevtka, kuharice, čistilke, kurir, vodja vrtca - ljudje, ki opravljajo različna dela.

- V vrtcu so otroci - posamezniki, vsak s svojim imenom, psihofizično podobo, s svojim rojstnim dnevom, družino, s svojimi željami, interesi itn.

V vrtcu skupaj živimo in delamo.

V današnjem času združuje Vzgojno-varstveni zavod Kranj štiri enote, v katere je povezano 17 vrtcev, skupaj z jaslimi, razvojnimi oddelki, oddelkoma za osnovno usposabljanje in oddelki skrajšanih vzgojnih programov. Letos imamo 5 razvojnih oddelkov, v katere je vključeno 31 otrok. Vse vrtce oskrbujejo tri osrednje kuhinje in dve pralnici, vodi pa jih uprava s pedagoško in splošno računovodsko službo. Vrtci so posejani po mestu Kranju ter po naseljih Golnik, Trstenik, Čirče, Bitnje, Naklo in Visoko. Razvojni oddelki so v vrtcu Mojca, ul. Nikole Tesle 2.

Naša glavna vodila so, da se otrok v vrtcu dobro počuti, da je dejaven in ustvarjalen, da je osebje prijazno in strokovno usposobljeno in da je vrtec odprt. Trudimo se, da je življenje v vrtcu pestro, vsebinsko bogato in da se vsak dan dogaja kaj prijetnega. Vzgojne dejavnosti temeljijo na razvojnih značilnostih predšolskega otroka. Osrednjo vlogo ima seveda igra kot temeljna dejavnost predšolskega otroka.

Seveda dobro načrtovana in premišljena igra, kajti tudi ob igri se otrok ne razvija sam po sebi. Poleg vzgojne in varstvene vloge ima vrtec vlogo tudi pri uresničevanju preventivnozdravstvenih nalog v otrokovem razvoju. Mnogi otroci preživijo v vrtcu 6, 8 ali več ur, in zanje je zelo pomembna organizirana prehrana, pa tudi možnost počitka in spanja.

V našem vzgojnem delu s poudarkom na otrokovi osebnosti, samostojnosti in pobudi želimo otrokom ob procesu učenja zagotoviti možnost, da bi v polni meri doživeli radosti odraščanja, ustvarjanja in veselja. To so besede, ki jih je letos s ponosom povedala naša ravnateljica gospa Mihela Renko.

Omenila bi še nekaj besed o oblikah združevanja staršev v društva ter o povezanosti med starši in strokovnimi delavci.

Dozdajšnja prizadevanja izboljšanja skrbi za duševno manj razvite otroke poudarjajo strokovno in družbeno skrb za otroka že pred rojstvom, odkrivanje ogrožene nosečnosti, boljše možnosti za rojstvo otrok in takojšnji strokovni poseg ob boleznih ali komplikacijah.

Današnja znanost je na tem področju dosegla vidne uspehe in s pravočasnim pristopom lahko marsikaj preprečimo. V težjih primerih pa uredimo pravočasno zdravljenje in vsestransko pomoč prizadetemu otroku. Razvoj znanosti pa je še zmeraj nepopoln, zato se kljub napredku rojevajo težje, težko, zmerno in lažje prizadeti otroci.

Pri nas so razvojno motenim otrokom že doslej posvečali veliko pozornosti. Pri tem delu, še posebno pri pomoči družini prizadetega otroka so zelo veliko sodelovala društva za pomoč duševno manj razvitim osebam. Le-ta združujejo veliko staršev prizadetih otrok in vedno znova iščejo nove oblike pomoči: skupna srečanja staršev, predavanja, letovanja, izdajanje glasila Naš zbornik, razne prireditve ter sodelovanje s strokovnimi ustanovami. V društvih sodeluje tudi velika večina strokovnjakov. Starši imajo zelo pomembno vlogo pri presojanju otrokove prizadetosti, predvsem pa takrat, ko je treba poskrbeti za posebno vzgojno pomoč otroku in za usposabljanje. Večina staršev potrebuje dalj časa in ustrezno strokovno pomoč, da bi mogli sprejeti in uspešno ukrepati. Vedeti moramo, da duševna manjrazvitost pri otroku ni bolezen, ki se da ozdraviti, temveč je stanje trajno motenega duševnega razvoja. Razvoj prizadetega otroka je torej otežen, ne poteka sam od sebe, kot pri normalnem otroku. Pri tem nima tolikšne vloge otrokova duševna zmogljivost kot njegova dejavnost in sposobnost sprejemati življenje, tako kot mu narekuje stopnja prizadetosti. Otroci živijo v svojem malem svetu, ki je pogosto tako majhen, da ga lahko naredimo lepega. Lahko mu omogočimo, da se bo znal veseliti življenja. Prav zato je pomembno, da se starši in strokovni delavci povežemo med seboj. Starši z duševno prizadetim otrokom so pred težko nalogo, ki se je včasih tudi bojijo. Toda svet našega otroka je lahko srečen. Še več - duševno prizadetemu otroku lahko uredimo takšen svet, da bo kljub duševni prizadetosti duševno zdrav.

Kako to dosežemo?

- sprejmimo otroka takšnega, kot je

- ne zahtevajmo od njega več, kot je zmožen

- imejmo ga radi

- tudi on nam bo vračal ljubezen, tako kot drugi otroci

- ohranjajmo posebnosti sveta duševno manj razvitega otroka, ne rušimo ga s porabniško storilnostjo.

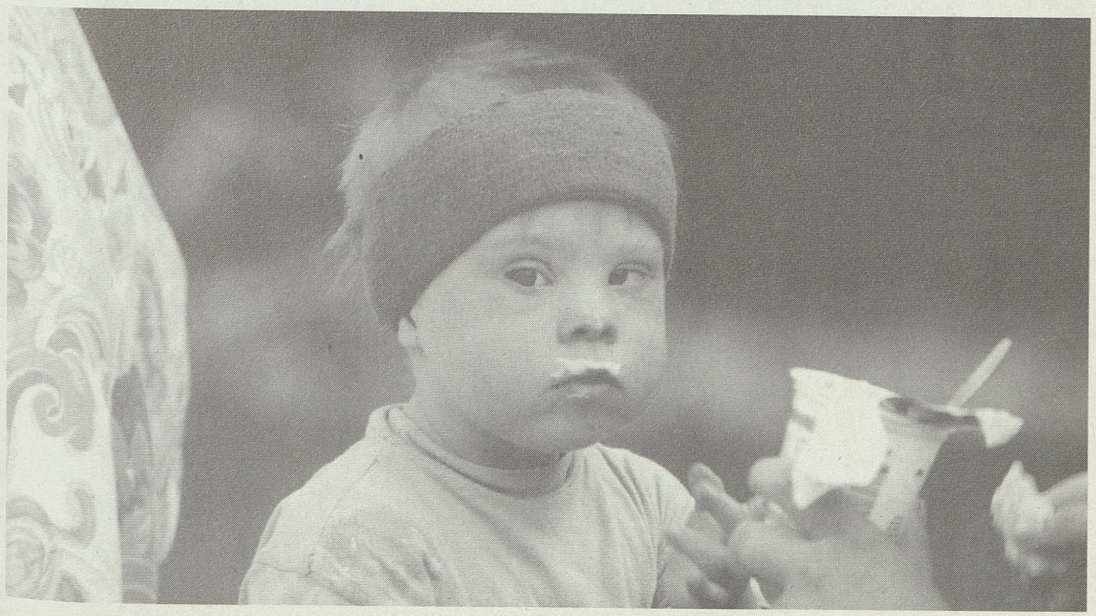
Skoraj nepopravljiva napaka je, če je otrok storilnostno preobremenjen, in če ne upoštevamo njegovih posebnosti, predvsem pa omejenih razvojnih možnosti.

Pogosto s svojo "močjo" rušimo majhen svobodni svet prizadetega in mu namesto tega ponujamo kliše nečesa, kar je zanj težko sprejemljivo. Torej moramo otroka naučiti prevzemati naloge, kolikor mu to omogočajo njegove zmožnosti.

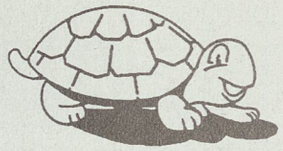
Zato je prvi korak, ki ga je treba storiti v procesu usposabljanja prizadetih otrok za življenje, pomagati staršem, da kljub njihovim občutkom, ki jih pogosto zelo hromijo, sprejmejo stanje svojega otroka in sodelujejo pri njegovem usposabljanju. Starši se velikokrat popolnoma posvetijo samo prizadetemu otroku, pozabljajo pa nase. Za srečo prizadetih otrok je treba ohranjati in negovati tudi duševno zdravje staršev in vse družine.

Ob koncu pa bi rada ponovila besede matere našega otroka, ki pravi, kako družina notranje zori ob nalogah, ki jih pred njo postavlja naš otrok, koliko pozitivnih vzgibov lahko pobudi naš otrok v družbi, in da pamet za človeško srečo ni vse.

Nada Jarič

PREDSTAVLJAMO VAM ŽELVO d.o.o. PODJETJE ZA USPOSABLJANJE IN ZAPOSLOVANJE INVALIDOV

Sredi novembra so imeli v Želvi dan odprtih vrat. Obiskovalci smo si lahko ogledali, kako poteka delo v delovnih prostorih in izdelke, ki nastajajo med usposabljanjem in jih izdelujejo zaposleni.

Sama sem obiskala Želvine prostore na Krivi poti in na Rozmanovi. Na Krivi poti deluje Varstveno-delovni center, ki ga vodi gospa Vladka Zavašnik. V pogovoru mi je podrobno predstavila svoje poglede na razvoj in zasnovo dela z varovanci. Poudarila je, da v njihovem centru ni pomembno doseganje norme, temveč da organizirajo "okupacijsko delo", ki je po zahtevnosti in času prilagojeno sposobnostim varovancev. Poleg tega pa je veliko dela, časa in energije namenjeno rekreaciji, sproščanju, razvijanju in ohranjanju spretnosti in sposobnosti, socializaciji in medsebojnim odnosom. Vse to imenujejo "vodene proste dejavnosti". Gospa Zavašnikova je poudarila, da je seveda skladno s tem tudi "plačilo", ki ga varovanci prejmejo ob koncu meseca. V resnici gre le za nagrado, in ne pravo plačo, kar v nekaterih družinah menda težko sprejmejo. Gospa Zavašnikova mi je povedala še mnogo zanimivega o ločevanju usposabljanja od zaposlovanja - oboje poteka v njihovi ustanovi, in o vsebini obeh področij.

Vendar bomo raje kar njo poprosili, da nam z lastnim prispevkom ob priložnosti predstavi svoja razmišljanja in strokovna izhodišča.

Tudi o ozračju, življenju in delu Varstveno-delovnega centra ne bom govorila, ker je v članku Tanje Černetove napisano zelo veliko o tem.

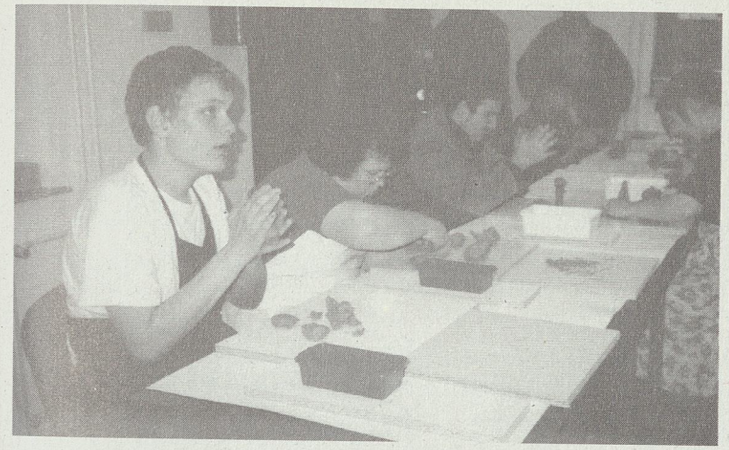
Rada bi zapisala le še, da je stavba, v kateri delujejo, v nadstropju, in zato manj primerna za tiste, ki imajo težave z gibanjem.

Zaradi tega v Želvi načrtujejo, da bodo za take varovance odprli oddelek na Trebinjski, kjer so prostori ustrezni in prilagojeni. A o tem mi je pripovedoval že gospod Bilič, direktor Želve.

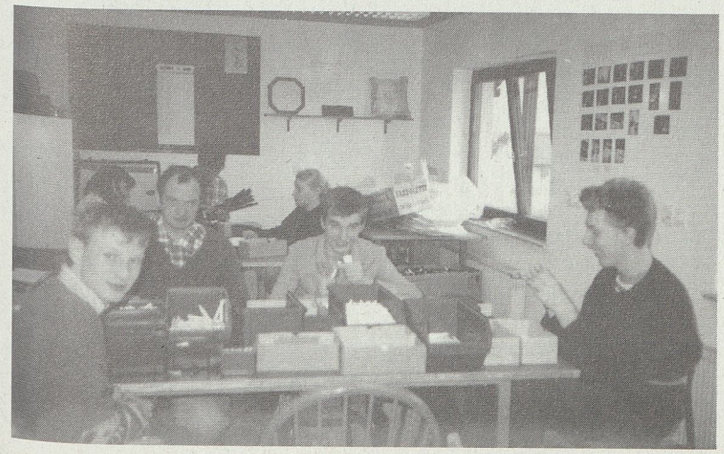
Z njim sem se pogovarjala v prostorih na Rozmanovi, sredi mesta. Prostore so uredili s sofinanciranjem Republiškega zavoda za zaposlovanje, v brezplačen najem pa jim jih je dodelilo Mesto Ljubljana. V prostorih nekdanjega vrtca delujeta zdaj uprava in šiviljska delavnica, za katero pa že zmanjkuje prostora. Gospod Bilič mi je tudi povedal, kje so razvrščeni njihovi drugi oddelki: mizarski oddelek deluje v najetih prostorih Litostroja, kjer imajo sodobno opremljeno delavnico. Na Rozmanovi sem videla le njihove prelepe izdelke: kuhinjo, ki me je navdušila, mizice in stolčke za vrtce in šole, predelne stene za kotičke. Opravljajo tudi montažna dela, vzdržujejo Pot prijateljstva in eno leto upravljajo, vzdržujejo in čistijo stanovanjske stavbe. Na Reboljevi imajo skladišče.

Najbrž ni Ljubljančana, ki ga pot ni kdaj zanesla mimo trgovinice na Gallusovem nabrežju, kjer Želva prodaja svoje izdelke. Imajo pa tudi zelo domiselno urejen kombi, ki ni nikakršna "potujoča drvarnica" (kakršnih smo vajeni), temveč sodobno in lično urejen razstavni prostor na kolesih, ki lahko vsakemu kupcu pokaže in približa čudovite mehke igrače, didaktična sredstva, posteljnino, tekstilno opremo za igralnice in številne druge domiselno oblikovane in lično narejene izdelke Želvine šiviljske delavnice. Pa to še ni vse! Želva je ustanovila svojo enoto tudi v Novi Gorici.

Iz pogovora z direktorjem gospodom Biličem sem izvedela tudi, da usposabljajo ali imajo v delovnem varstvu enainsedemdeset oseb, šest ljudi dela javna dela, štiriindvajset je zaposlenih. Tako šteje njihov kolektiv

stoenega člana. V petih letih so v Želvi usposobili okoli sto mladostnikov za delo na šiviljskem, mizarskem, vrtnarskem in komunalnem področju. Nekatere od mladih, ki jih usposobijo, tudi zaposlijo. Če zanje nimajo ustreznega dela, se lahko zaposlijo v kakem drugem invalidskem podjetju. Če pa morajo čakati na delo kot drugi nezaposleni, ni preveč upanja, da bi se zaposlili pod običajnimi pogoji. Konkurenca je prehuda, delovnih mest pa malo.

Seveda si mislite, da Želvo financira država. V resnici znese državna podpora le okrog 30 odstotkov potrebnega denarja. Država plačuje stroške dnevnega varstva in usposabljanja in subvencionira delovna mesta za invalide. Ves preostali denar si v Želvi zagotovijo s prodajo svojih izdelkov in storitev. Direktor Bilič je na to še posebej ponosen. Mislim, da jim to na zahtevnem domačem trgu uspeva, ker znajo združiti stroko in poslovnost. V pogovoru z gospodom direktorjem sem prepoznala poslovnega moža, ki je zbral ob sebi tim strokovnjakov in dobrih sodelavcev, ki skrbijo, da ne prevlada ne pretirano zaščitniški odnos ne pretirano priganjaški. Pri njih je vsakdo deležen tega, kar mu pripada in česar je sposoben. Zelo skrbno razlikujejo med procesom usposabljanja in zaposlitvijo, med sodelavci, ki bi v bolj ugod-nih okoliščinah tudi pod običajnimi pogoji lahko delali, in tistimi, ki sta jim potrebni povsem drugačna skrb in pomoč - da koristno preživijo svoj čas, ohranjajo spretnosti in pridobljene sposobnosti in potrebujejo nenehno vodenje in spodbudo, da se počutijo uspešne in koristne, čeprav so nagrajeni le s simbolično nagrado.

Iz Želve sem odhajala polna novih vtisov in ponosna na naše Sožitje, saj smo prav tam pred leti ustanovili Želvo kot novo možnost, ki se potrjuje kot prava odločitev.

Vsem v Želvi želim še veliko let prijaznega in uspešnega sodelovanja z željo, da jih čez čas spet obiščem in vam povem, česa so se domislili in kako uresničujejo svoje načrte.

Renata Bačer

RAZPIS ZA

FESTINVAL '97

FESTIVAL KULTURNIH SKUPIN INVALIDOV

Spoštovani!

Zdaj že morda lahko rečemo, da smo z našim FESTINVALOM - festivalom kulturnih skupin invalidov, počasi začeli spreminjati odnos do kulturno-umetniške dejavnosti invalidov - ljudi s posebnimi potrebami v Sloveniji - med njimi samimi in tistimi, ki delajo z njimi, pa tudi v širši javnosti. Še več pa imamo načrtov pri njenem nadaljnjem razvijanju in spodbujanju ter večjem vrednotenju, predvsem pa omogočanju bolj organizirane možnosti izražanja kulturno-umetniške ustvarjalnosti ljudi z različnimi vrstami invalidnosti. Dosedanja uspešna festinvala v letih 1995 in 1996, vse večje zanimanje različnih skupin invalidov iz Slovenije in za zdaj vseh sosednjih držav, pa tudi strokovne in laične javnosti nas zavezujemo, da s Festinvalom nadaljujemo ter ga, če je le mogoče, tudi kakovostno obogatimo.

Zato SONČEK - Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije ob podpori Sveta invalidskih organizacij Slovenije v letošnjem letu pripravlja FESTINVAL '97 - že tretji festival kulturnih skupin invalidov, ki bo znova potekal jeseni, od 6. do 12. oktobra, na slovenski obali.

V letošnjem letu bo Festinval za nas še posebno slovesen, saj praznujemo v tem letu 15-letnico delovanja Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije, zato se bomo za njegovo dobro izvedbo še bolj potrudili.

Področja Festinvala ostajajo v bistvu enaka kot doslej:

- avtorska poezija oziroma proza
- gledališče
- lutke
- glasba in
- ples.

K ustaljenim področjem dodajamo kot spremljajočo dejavnost še slikarsko kolonijo (v času Festinvala, odprto za slikarje invalide in neinvalide), omizje o umetnostni terapiji ter več drugih strokovnih pogovorov, prikazov in podobno. Glede na kritike lanskoletnega Festinvala pa se bomo potrudili, da bomo udeležencem omogočili več medsebojnega druženja, izmenjave izkušenj, pogovorov in zabave. Zato smo potek Festinvala tudi razširili na ves teden.

K sodelovanju vabimo skupine, ki že delujejo in se želijo predstaviti širši javnosti; predvsem pa želimo spodbuditi nove skupine, ki se doslej še niso uveljavile.

Kot je že v navadi pri našem Festinvalu, pa bomo k sodelovanju pritegnili tudi gostujoče skupine oziroma avtorje neinvalide. Po vsakem festinvalskem dnevu bomo, podobno kot lansko leto, pripravili pogovore s strokovnjaki za posamezne zvrsti umetnosti.

Tudi tokrat vas prosimo za poprejšnje - evidenčne prijave do konca marca 1997, da bi lahko na podlagi tega zasnovali podrobnejši program srečanja ter pripravili vse potrebno za uspešno izvedbo Festinvala. Ob tej prvi, evidenčni prijavi vabimo vse morebitne udeležence, da s svojimi pobudami, predlogi in željami pomagate sooblikovati program Festinvala in tako po svojih močeh prispevate k temu, da bi bila njegova izvedba kar najboljša.

Vaše dokonče prijave pričakujemo do konca junija.

V upanju, da se nam boste pridružili, vas lepo pozdravljamo!

Vodja Festinvala
Jelka Bratec

Predsednica Zveze
Zora Tomič

RAZPIS

FESTINVAL '97

FESTIVAL KULTURNIH SKUPIN INVALIDOV

Namen srečanja:

Spodbujanje kulturne ustvarjalnosti invalidov, manifestacija njihove umetniške izraznosti ter spodbujanje tradicionalnejšega srečevanja različnih skupin invalidov.

Program srečanja:

Srečanje različnih kulturnih skupin mladostnikov in odraslih oseb ter predstavitev njihove dejavnosti s področja gledališke in lutkovne ustvarjalnosti, plesa, avtorskega besednega in glasbenega recitala oziroma poustvarjalnosti ter glasbe.
V okviru spremljajočih dejavnosti bomo pripravili tudi slikarsko kolonijo, okroglo mizo o Umetnostni terapiji, več strokovnih pogovorov, demonstracij ipd.

Po poprejšnjih prijavah, če bo prijav preveč, si bo programski odbor ogledal predstave in pripravil izbor predstav za Festinval. Poleg predstavitvenih predstav različnih skupin invalidov bomo na srečanje povabili tudi druge gostujoče skupine.

Področja Festinvala:

A/ gledališke in lutkovne predstave - ne glede na dolžino predstave (nekajminutne ali celovečerne predstave)
B/ avtorski recitali - predstavitev avtorskega ustvarjanja v prozi in poeziji
C/ glasbeni recitali - mali, večji koncert ali glasbeni recital
D/ plesna predstava, nastop

Konkreten program srečanja bo oblikovan po poprejšnjih prijavah, tematsko zaokrožen po posameznih vsebinskih sklopih - Dan poezije, Dan glasbe, Dan plesa, Lutkovni in Gledališki dan.

Udeleženci:

Različne skupine mladostnikov in odraslih invalidov iz šol, zavodov oziroma centrov za usposabljanje, varstveno-delovnih centrov, različnih invalidskih društev in organizacij, samostojne in ad hoc skupine - iz Slovenije in tujine.

Kraj:

- Kulturni dom KS Hrvatini
- za večje predstave kulturne dvorane v Izoli, Kopru in Piranu

Čas:

od 6. do 12. oktobra 1997

Rok za prijave:

I. poprejšnje prijave do 30. marca 1997
II. končne prijave do 30. julija 1997

PRIJAVNICA ZA FESTINVAL '97

Skupina:

_____

Organizacija in naslov, kjer skupina deluje:

_____

_____

Odgovorna in kontaktna oseba, njen naslov in telefon:

_____

_____

Zvrst, za katero se skupina prijavlja:

a. gledališka - lutkovna predstava
b. avtorski recital
c. plesna predstava
d. koncert
(ustrezno obkroži)

Avtor in naslov dela:

_____

Drugi podatki o predstavi, nastopu - priredba, prevod, scenografija, koreografija, glasbena oprema, tehnična oprema idr. sodelavci:

_____

_____

Dolžina predstave oziroma nastopa: _____

Čas, potreben za postavljanje in podiranje scene, ter druge potrebe pri postavitvi predstave:

_____

Število sodelujočih v predstavi, nastopu: _____

Čas, potreben za vajo: _____

Dosedanji repertoar in druge informacije o skupini:

_____

_____

Kraj in datum:

Podpis odgovorne osebe:

Prijavnico pošljite na naslov: Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, Trebinjska 13, 1000 Ljubljana

V VARSTVENO - DELOVNEM CENTRU MOZIRJE IN O NJEM

Ko človek čuti, da bi moral nekaj povedati, in tega ne more storiti z lahkoto, saj se boji, da bi komu napravil krivico, uporabi zvijačo: "Pomagaj mi, prosim!" Tako je nastal sestavek našega novega člana Mihe.

"Sprejet sem bil 12.3.1996 in sem se kljub snežnim padavinam z veseljem vživel v novo okolje. Takoj sem poprijel za delo. Zdaj imam tukaj že prijatelje. V vsakem najdem tisto dobro, kar ga bogati. Veselim se vožnje s kombijem.

Osemnajstega aprila smo bili tudi v Juvanju pri Prodniku v telovadnem središču in kasneje tudi v gostilni na dobrem in zame kar premočnem kosilu. Najrajši sem kolesaril, pravzaprav telovadil v obliki kolesarjenja.

V osnovni šoli Mozirje, kjer kosimo, sem se seznanil s šolskimi prijatelji. Praznike preživljam ob poslušanju glasbe. Glasba in knjige so moj konjiček.

V Centru se veselim tudi sprehodov v naravi, kjer se sprostimo in si naberemo sveže energije. Tudi pot na Center za socialno delo, v Partizan, mi je v veselje. Vozil sem se že po Savinjski dolini, kjer so doma moji prijatelji. Marsikoga pa sem obiskal tudi peš.

Šestega maja smo si ogledali župnijsko cerkev v Mozirju, saj je bila dan po birmi še posebno lepo okrašena. Pot pa smo nadaljevali po Savinjskem gaju. Od tod so mi v najlepšem spominu ostali rdeči tulipani. Hvala vsem tistim, ki so pripravili tako lepe preproge cvetja. Ko smo se vrnili, se nam je pridružil naš tovariš, ki je peljal varovance od doma nazaj v zavod Celje in Dobrna.

Enajstega maja smo bili na regijskih igrah specialne olimpijade. To je bilo prav posebno doživetje. Najprej smo tekmovali. Okoli poldneva smo odšli v dvorano nove osnovne šole v Šentjurju, kjer so nam razdelili kosilo in zaslužene medalje. Sprostili smo se ob zvokih glasbe. Plesali smo kolo in druge plese. Po premoru sem stal ob plesišču, plesna gruča se kar naenkrat razdeli in predme stopi lepo dekle. Med plesom sva se marsikaj dogovorila, predstavil sem jo svoji tovarišici Vilmi, ona pa me je predstavila svojim tovarišicam. "Prijeten fant si!" mi je izpovedala ob priložnosti. Ugotovila sva, da oba rada poslušava glasbo. Zaupala mi je, da igra tudi instrumente. V veži sem ji povedal nekaj pomembnih podatkov in o svojih občutkih. Tudi njo sta krasili dve bronasti medalji. Ob zvokih glasbe sva se poslovila.

Tako sem preživel nepozabne dni v svojem življenju."

Miha

Lepo je imeti prijatelja

Prijetna doživetja so nam vodilo za nadaljnje delo, za nov korak, ki nas vodi k popolnejšemu vsakdanjiku. Ob tej priložnosti se želim zahvaliti vsem, ki sodelujete z nami in vsem tistim, ki nam tako ali drugače pomagate. Mogoče pa so tudi ljudje, ki o varstveno-delovnem centru razmišljajo drugače, mogoče po svoji želji ali presoji. Njih in vse druge prisrčno vabimo med nas, saj naklonjenosti ni mogoče izmeriti ali ovrednotiti. Kot povsod tudi mi doživljamo vesele in žalostne dni, srečne in nesrečne, povečini pa je vsakega nekaj.

Za varstveno-delovni center Mozirje
Vilma Marčinko

ŠOLA SMUČANJA NA POHORJU

Letošnja šola smučanja je potekala od 12. do 18. januarja, že peto leto zapored, na Mariborskem Pohorju. Udeležilo se je je 11 otrok pod vodstvom 5 vaditeljev oziroma spremljevalcev (trije specialni pedagogi, medicinska sestra in RNO terapevtka).

Večina otrok se je šole smučanja udeležila že večkrat, dva od njih drugič, eden pa prvič. Glede na sposobnosti in discipline (alpsko in tekaško smučanje) smo otroke razdelili na pare oziroma trojice. Učili so se poglavitnih spretnosti za hojo in drsenje po snegu, spuščanja po položnem terenu, vijuganja med palicami ter hoje in teka na tekaških smučeh.

Dan je potekal približno takole: zjutraj smo se samostojno oblekli, umili, pospravili postelje, nato pa pohiteli v telovadnico na jutranjo telovadbo. Po zajtrku smo se z avtobusom odpeljali na smučišče na Arehu, kjer smo se ogreli ter nato vadili po svojih močeh. Po kosilu smo nekateri počivali, najvztrajnejši pa so nadaljevali z učenjem vijuganja.

Danijela se je dvakrat vrnila z Areha na Bellevue kar s smučmi, to pomeni skupno 10 kilometrov teka.

Vsak dan smo se sankali, hodili na daljše sprehode, zvečer pa smo šli zgodaj spat, saj smo bili zelo utrujeni.

V četrtek smo se udeležili plesa v hotelu in ob glasbi pozabili, da smo že ves dan na nogah.

Vsi otroci so se tako v hotelu kot na smučišču primerno vedli, tudi pri delu so vsi napredovali v znanju (smučarske spretnosti).

Zadnji dan smo pripravili tekmovanja. Skupine so bile dovolj majhne, da je vsak otrok dobil medaljo, pa ne kovinsko, temveč sladko.

Tanja Princes
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla Vojka, Vipava

OB PRAZNOVANJU V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU NOVO MESTO

Lani novembra je minilo 15 let, odkar so se v novomeški občini prvič odprla vrata delavnic, ki omogočajo zaposlitev, vodenje in varstvo osebam, motenim v telesnem in duševnem razvoju.

Takratni strokovni delavci in delovni inštruktorji so začeli z navdušenjem uvajati prve varovance delavnic v kooperacijsko delo, ki ga je ponudila Krka, tovarna zdravil.

Vzporedno je začel nastajati tudi lastni program in sledile so prve prodajne razstave izdelkov.

Vedno več oseb z motnjo v razvoju je sodelovalo pri delu in porodila se je potreba po novih, večjih prostorih.

Ko je bil dograjen prizidek pri DSO, se je pojavila možnost, da se ta želje uresničijo. Leta 1983 so se delavnice preselile v nove, večje prostore.

Programi dela so postali pestrejši in obsežnejši - lastni program se je razširil na izdelovanje priložnostnih čestitk in semenk, v delavnico so prišla nova kooperacijska dela iz Tiskarne Novo mesto in zasebnih podjetij.

Tudi strokovno delo z varovanci je dobilo nove razsežnosti.

Dnevna obravnava varovancev se je v sodelovanju z domom razširila na celodnevno in v Šentjerneju je zaživela klubska dejavnost.

Analiza potreb po institucionalnem varstvu odraslih oseb z motnjo v telesnem in duševnem razvoju, ki so jo opravile strokovne službe občine Novo mesto, je bila temelj za začetek gradnje novega varstveno-delovnega centra z 68 posteljami in s 45 delovnimi mesti v delavnici.

Gradnjo je uspešno vodila projektna skupina in pred dvema letoma so se v nove prostore, ki so omogočali boljše delovne razmere in bivanje večjega števila varovancev, vselili prvi stanovalci.

Lastni program se je tako razširil tudi na področje obdelave lesa v mizarski delavnici.

Posledica tega je samo v letošnjem letu narejenih več kot 5000 namiznih koledarjev in več kosov pohištva.

Doseženi uspehi so spodbuda za nadaljnje delo in naša želja je, da bi v prihodnje razširili in povečali obseg dela predvsem v mizarski delavnici.

To bo nova naložba, za katero bomo pomoč iskali tako v občini kot v širši skupnosti in prepričani smo, da bomo deležni podpore, saj nas okolje pozna in lepo sprejema.

V varstveno-delovnem centru pa varovanci niso zmeraj samo zaposleni, ukvarjajo se tudi z drugimi dejavnostmi, ki so nujne za njihov celostni razvoj. Poleg tega da skrbijo zase in za svojo bivalno okolico, radi hodijo na izlete, poslušajo glasbo, berejo pravljice, rišejo, gledajo filme ali diapozitive, praznujejo, telovadijo in se sprehajajo. Sodelujejo tudi v športnem gibanju specialne olimpijade Slovenije.

Cilj in želja vseh, ki delamo v varstveno-delovnem centru, ni le izpolnjevanje nalog, ki jih imamo kot ustanova, ampak je nekaj več - to je ponuditi varovancu občutek sprejetosti, varnosti, samopotrditve in ljubezni.

Ema Luzar,
vodja varstveno-delovnega centra

POROČILO O DELU DRUŠTVA KRANJ V LETU 1996

V društvu smo letos opravili večino nalog iz programa dela, vendar se gradnja varstveno-delovnega centra ni začela julija 1996, kot je bilo načrtovano in dogovorjeno s predstavniki Domplana, četudi so nam tako župan mestne občine Kranj Vitomir Gros in odgovorni na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve zagotavljali drugače. Zataknilo se je, ko je ministrstvo dostavilo pogodbo o odstopu zemljišča za varstveno-delovni center županu, ki pa je odgovoril s svojo pogodbo o plačevanju najemnine. Tako še dozdaj ni bilo odgovora, gradnja je odložena vsaj za eno leto.

Kot je že znano, je bila gradnja varstveno-delovnega centra kot prizidka osnovne šole Helena Puhar predvidena že v srednjeročnem načrtu nekdanje občine kranj, 1985-1990, torej naj bi se začela najpozneje v letu 1990. Z osamosvojitvijo Slovenije se je spremenila tudi zakonodaja na tem področju in težav je bilo zmeraj več. Poskušali smo z različico prenove starih prostorov na Stritarjevi, vendar nismo dobili dovoljenja za pripadajočo lopo, del dvorišča in kurilnico, ki je bila skupna s podjetjem Živila in v lasti župnije. Nato smo se skušali vrniti k prvotnemu načrtu za varstveno-delovni center kot prizidku pri osnovni šoli Helena Puhar. Po izgubljenem času, denarju za načrte in mučnih razpravah smo si bili znova prisiljeni priboriti prioriteto tudi na Ministrstvu v letih 1993 in 1994. To smo z drugimi društvi in humanitarnimi organizacijami tudi izpeljali in dobili tako zagotovilo Ministrstva kot župana, da bo gradnja zagotovo stekla julija 1996.

Posledice tega zastoja so se kmalu pokazale: varovanci delajo dandanes v neprimernih prostorih s podprtimi stropi in v najslabših razmerah v Sloveniji, čeprav ni bila gospodarsko občina Kranj nikoli revnejša od drugih. Zato ogorčeni terjamo odgovornost in prosimo, da se podpišejo ustrezne pogodbe ter se začne gradnja v začetku leta. V ta namen so varovanci in starši poslali prošnjo na občinski mestni svet dne 23.10.1996 in društvo 20.11.1996, po razširjeni seji izvršnega odbora in nadzornega odbora, na vse tri naslove:

1. na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
2. na Občinski svet mestne občine Kranj
3. Županu mestne občine Kranj g. Grosu.

V naši zahtevi smo povedali županu in občinskemu svetu, da so to naši otroci iz naših občin in da smo dolžni zanje tudi skrbeti in nekaj tudi žrtvovati, Ministrstvu pa smo povedali, da ni zadosten razlog za zastoj to, da ogrožamo naše varovance v neprimernih prostorih zaradi volitev in zamenjave osebja, ko pa je Slovenija pravna in socialna država, ki tako vstopa v Evropo.

V aprilu 1996 smo si ogledali najnovejši varstveno-delovni center v Lendavi in se prepričali, da so si tam v zelo kratkem času brez zapletov in srednjeročnega načrta zgradili in opremili zelo lepe nove prostore za polovico manj varovancev kot v Kranju, kar je za zgled in občudovanja vredno.

Naslednja trajna naloga društva je zboljšanje kakovosti življenja prizadetih oseb od rojstva naprej na vseh drugih področjih. V ta namen izvajamo večletno strokovno usposabljanje in izobraževanje staršev in družinskih članov za prizadete osebe, s seminarji, kjer se starši srečujejo s specialnimi pedagogi, psihologi, pediatrom, genetikom, logopedom, pedopsihiatrom in predstavniki Sožitja. Ti seminarji potekajo od leta 1975. Vsako leto se jih udeleži okrog 500 družin, oziroma okrog 1500 udeležencev. Iz našega društva se jih je v letu 1996 udeležilo 5 družin. Stroške za prizadeto osebo poravna Zveza, za druge družinske člane pa nam pomagajo društva, glede na možnosti pač.

Vsako leto več varovancev se udeleži letovanj in klimatskega zdravljenja, posebej pa je treba omeniti telesno kulturo, ki je oživela z gibanjem specialne olimpijade v zadnjih treh letih.

Vse oblike družbenega varstva nekako potekajo po programih z večjimi ali manjšimi težavami, ki so največkrat denarne narave, vendar je na splošno opazen napredek. Nekoliko slabše stanje je pri težje in težko prizadetih osebah, ki niso nikjer vključene, živijo v različnih, velikokrat v neprimernih stanovanjskih razmerah, z bolehnimi ostarelimi starši, rejnicami ali skrbniki. Naše društvo že več let obiskuje na domovih tudi te varovance in poskuša pomagati tam, kjer je to potrebno, v sodelovanju z delavci centra za socialno delo, ki po svoji strokovni dolžnosti rešujejo nastale težave. Ta naloga mora biti stalna, kajti če ta vez preneha, so prepuščeni malodušju in stanju, nesprejemljivem za to družbo in še posebej za naše društvo.

Pri stanovanjski skupnosti odraslih naših varovancev nismo prišli bližje rešitvi iz več vzrokov, ki jih v tem prispevku ne moremo navesti vseh, pa tudi problem ni tako kritičen, ker ni večje skupine, primerne za to. Za manjšo skupino je potrebno sorazmerno večji proračun in organizacija. Tako kot lani so lepo uspele dejavnosti v počitniški delavnici na Tomšičevi, ogledali smo si tudi razstavo del varovancev. Zahvaliti se je treba delavcem Centra in javnim delavkam. Razstava je bila v prostorih osnovne šole Helene Puhar. Društvo je pomagalo poravnati stroške prevozov.

Udeležili smo se tudi koncerta na Bledu znane umetnice Shirley Roden, ki pozna probleme naših invalidov. Društvo je organiziralo brezplačni prevoz z avtobusom Živila Naklo. Udeleženci so bili navdušeni.

V marcu smo po Zvezi društev dobili tudi kombi vozilo, ki je dano še istega dne v najem osnovni šoli, oziroma za prevoz varovancev Oddelka za vzgojo in izobraževanje in Varstveno-delovni center Kranj.

Sredi leta smo tudi pripravili srečanje za člane društva pri šoli, vendar našim varovancem največ pomenita družabno srečanje z ansambli in kulturno-zabavni program, ki ga redno pripravimo ob koncu leta. Pripravljamo ga tudi za leto 1996, čeprav smo se odločili, da bomo imeli istega dne pred tem tudi programsko-volilni občni zbor in imenovali nove organe ter sprejeli nekaj členov statuta društva, da se ne bi sestajali dvakrat.

Dne 15.11.1996 smo se dogovorili za razvid kandidatov za nove organe društva, za oceno zastoja gradnje varstveno-delovnega centra in druge naloge iz programa dela.

Poskus, da bi zagotovili prostore za invalidske delavnice za lažje duševno prizadete oziroma absolvente osnovne šole s prilagojenim programom v tekstilni šoli, je za zdaj obtičal, ker niso bili pripravljeni odstopiti prostorov. Za najem bi morali plačevati tržno ceno, tolikšnih izdatkov pa taka delavnica ne zmore. Izvedli smo, da so pozneje prenovili prostore za svoje potrebe. Ta naloga ostaja in verjamem, da bodo te delavnice v prihodnje tudi ustanovljene, čeprav ne tako preprosto kot v Novi Gorici letos in drugod za druge investicije.

Treningi košarke in namiznega tenisa v prostem času tudi od oktobra 1996 lepo potekajo pod vodstvom Janje Šparovec in Jerneja Eržena za košarko in Marjana Drinovca za namizni tenis. Nekaj denarja v ta namen je prispevalo društvo, takšna pomoč bo potrebna tudi v prihodnje. V našem društvu primanjkuje animatorjev za klubske dejavnosti in pripravljenosti za timsko delo. Ob dolžnem spoštovanju, da so mlade družine in zaposleni nasploh v stiski s časom, ki ga je treba žrtvovati v društvu - potrebe za potrebe naših varovancev. Brez tega prostovoljnega dela delo društva ne more biti uspešno. V nekaterih društvih imajo že redno ali pogodbeno zaposlenega vsaj tajnika društva, s čimer so rešili več problemov. Težava je, kako zagotoviti denar. Priznati moramo, da nastanejo pri takem programu tudi mnogi drugi materialni stroški, ki bi jih društvo moralo kriti izvajalcem. Ob tem pa se pojavijo težave s sponzorstvom, zagotavljanjem financiranja programa itn., če ne omenjamo javnega in ustvarjalnega dela članov društva in drugih prijateljev in strokovnih sodelavcev, ki bi ga bilo več z manjšo denarno podporo.

V društvu bi morali oživiti informativno dejavnost, več s prispevki obveščati in ozaveščati javnost, ki bi bila v prihodnje tudi v večjo podporo in pomoč društvu, in ki bi morala bolj vztrajati pri izpolnjevanju obljub politike, da je to pravna in socialna država, ki enakovredno skrbi za svoje državljane.

Prav zaradi v Ustavi zapisanega, da je Republika Slovenija pravna in socialna država, se člani Sožitja društev po vsej Sloveniji in povezani v Zvezo ne moremo sprijazniti z zakonodajo o carinskih in davčnih olajšavah; člani v njej so nedorečeni in prizadeti velikokrat šikanirani ob uveljavljanju te zakonodaje; to je treba nemudoma spremeniti in jih razumno dopolniti. Takoj naj se znova uskladi po Zvezi in pošlje v parlament zahteva, da so naši invalidi s statusom upravičeni do olajšav kot drugi invalidi. Zagotoviti bo treba redno financiranje društev po občinah oz. humanitarnih organizacij, sicer bodo morale državne institucije zagotavljati raven in kakovost življenja invalidov in delovati z veliko več denarja, kot ga je zdaj namenjenega za društveno dejavnost. Starši in strokovni delavci delamo prostovoljno in velikokrat tudi pokrivamo materialne stroške, kar je danes nesprejemljivo.

Iz tega poročila izhajajo naloge, ki jih je treba zelo resno izpeljati in dopolnjevati naš redni program dela tudi za leto 1997 in naprej.

Finančni program - program dela in to poročilo so obravnavani in sprejeti tudi na seji izvršnega odbora in nadzornega odbora novembra 1996, po predsednikovem predlogu.

Predsednik izvršnega odbora:
Romano Grgorinič

DEDEK MRAZ IZ KRANJSKEGA VID-A NI POZABIL SONČKOV Z JESENIC

Na Osnovni šoli Poldeta Stražišarja delujeta dva oddelka vzgoje in izobraževanja. Enega od njiju obiskuje deklica Neža, ki potrebuje pri svojem delu posebno mizo. Takšno mizo ji je v letu 1996 podarila humanitarna organizacija VID iz Kranja. Ob novem letu smo se darovalke spomnili s skromno voščilnico.

Po novem letu pa smo bili spet deležni njenih pozornosti in obiska. Sredi dopoldneva so se odprla vrata in vstopila je gospa Marija Oštir-Pajestka s polnim naročjem lično aranžiranih daril. Dedek Mraz je pustil darila v Kranju pri gospe Mariji, ker zaradi velikega snega ni mogel priti na Jesenice. Otroci so jih bili zelo veseli in so z velikim veseljem odpirali vrečo z darili. Vsak je dobil kaseto s knjigo in sestavljanko vražji vozel. Dobili smo veliko materiala, ki ga potrebujemo pri svojem delu in ustvarjanju. Veselja ni bilo ne konca. Ko se je vse skupaj umirilo, pa je gospa Marija prinesla še posebno darilo. Vsi smo kar ostrmeli. V rokah je držala veliko čokoladno torto. V začetku otroci sploh niso verjeli, da je prava - s prsti so se prepričali, da je. Na vrhu pa je bila podoba dedka Mraza. Veselje se je nadaljevalo. Skupaj smo se posladkali in fotografirali. Torta je bila odlična. Za konec pa smo skupaj zapeli.

Dopoldan je prehitro minil in treba se je bilo posloviti. V zahvalo smo gospe Mariji podarili naše izdelke, ki jih z veseljem izdelujemo sami. Bila jih je zelo vesela in nas je povabila, naj jo obiščemo v Kranju.

Vsi skupaj se humanitarni organizaciji VID z njeno preprosto, razumevajočo in radodarno gospo Marijo Oštir-Pajestko toplo zahvaljujemo za novoletna darila. Obenem se zahvaljujemo vsem, ki s to organizacijo sodelujejo, in jim želimo, da bi še naprej osrečevali ljudi, ki se čutijo osamljene in onemogle in ki so potrebni pomoči.

Tatjana Dvoršak, profesorica defektologije

Barbara Ravnik

Marija Frece

Oddelki vzgoje in izobraževanja Jesenice

PRENOVA PROSTOROV VARSTVENO-DELOVNEGA CENTRA LESKOVEC

Po večletnih pogajanjih z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve in velikim prizadevanjem direktorice Centra za socialno delo Krško Olge Gorenc (pod ta center spada tudi naš varstveno-delovni center) ter zadnji dve leti tudi Skupine staršev za samopomoč pri varstveno-delovnem centru, nam je uspelo pridobiti soglasje in seveda predvideno vsoto denarja za začetek prenove dotrajanih prostorov Varstveno-delovnega centra Leskovec. Dela izvaja Pionir - Gradbena operativa Krško in bodo predvidoma trajala do konca tega leta.

Za ta čas smo se morali preseliti v najete prostore pri Novotehni - Trgovina Krško. Delo in delovne razmere so zdaj sicer oteženi, toda veselimo se obnovljenih prostorov, kjer bomo lahko še z večjim veseljem in novimi možnostmi organizirali dejavnosti in delo pod posebnimi pogoji za naše varovance. O končani prenovi vas bomo obvestili in tudi z veseljem sprejeli medse.

Lidija Žniderščič
vodja Varstveno-delovnega centra Leskovec

ODPRLI SMO VRATA IN SVOJA SRCA

Petek, 6. decembra lani je bil v našem Centru za usposabljanje invalidnih otrok poseben dan.

Ob mednarodnem dnevu invalidov smo za starše in krajane pripravili dan odprtih vrat. Širši okolici smo predstavili življenje in delo otrok v našem Centru. Posebej za ta dan smo pripravili proslavo in ustvarjalne delavnice: ročna dela, likovno in kulinarično delavnico.

Tema tega dne je bilo darilo. Takšno darilo, ki ga ni moč kupiti ali materialno ovrednotiti. Prijazna beseda, topel nasmeh, veder pogled, stisk roke, veselje ob srečanju in še vse tiste male vsakdanje pozornosti, ki so nam tako potrebne za prijaznejše življenje. Največje darilo pa smo ljudje drug drugemu. Prav človek, s katerim imam opraviti, je darilo meni. Lahko me nauči biti boljši, lahko me razveseli, me sprejme, in jaz mu lahko podarim vse tisto, kar si želim, da bi drugi dali meni.

Osrednji del programa je bil kulturni nastop otrok s pesmicami, recitacijami in igrico. Nekatere besede so bile tihe, komaj razumljive, druge glasne in razločne. Vse pa so bile izrečene z velikim navdušenjem in ljubeznijo in take smo jih tudi sprejeli. Obiskovalci so cenili trud in napor, ki je bil vložen v nastop otrok. Izdelki na prodajnih stojnicah so pričali o marljivosti in skrbnosti, ki je bila potrebna, da je nastala čestitka, svilena ruta, ura, poslikano steklo.

Pri teh otrocih in njihovemu delu čas ničesar ne pomeni. Hitrica običajnega dneva se ustavi. Ni obremenjenosti z nepomembnimi skrbmi, sleherni dan zadošča sam sebi in je izpolnjen.

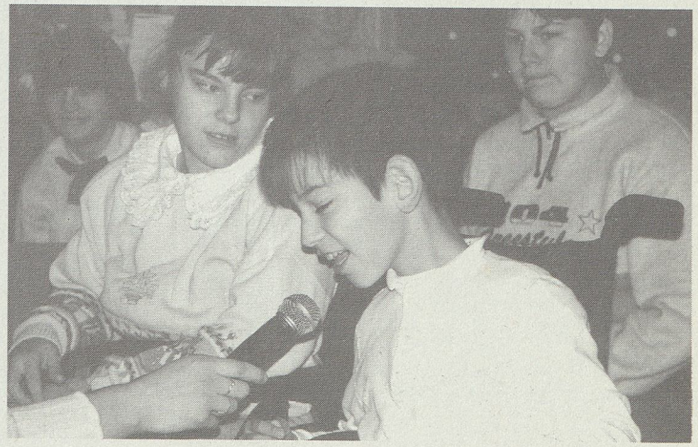
Obiskovalci so odhajali polni lepih vtisov in z globokimi občutki spoštovanja do sveta, ki je drugačen. Povedali so, da nismo odprli le vrat stavbe, ampak tudi svoja srca.

Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla Vojka Vipava

Lilijana Tomažič, socialna delavka

ZIMOVANJE NA POKLJUKI

Otroci, mladostniki in odrasli iz Doma Matevža Langusa v Radovljici smo preživeli pet čudovitih dni na Pokljuki.

Ves teden smo pripravljali garderobo, športne pripomočke in osebne predmete, se veselili in pogovarjali samo o zimovanju. Zato ni čudno, da smo se v ponedeljek, 13. januarja, že zgodaj zbudili in vsi nestrpni dočakali avtobus, ki nas je odpeljal na Pokljuko v penzion Jelka.

Pozdravila sta nas sonce in čudovita zimska idila. Iz avtobusa smo si vzeli smuči. Nato pa smo vsi skupaj odhiteli na sneg. Smučali smo se, sankali, drseli z lopatami in krožniki po strmini, se prekopicevali, valjali po snegu in se seveda kepali. Vsi zasneženi in utrujeni, a dobre volje, smo odšli na kosilo. Šele s polnimi želodci smo se odpravili v sobe. Zložili smo garderobo v omare, na postelje položili najljubše igrače ter prižgali kasetofone, da smo si ob prijetni glasbi nekoliko odpočili. Potem pa seveda zopet na sneg. Razdeljeni v manjše skupine smo se sankali, delali prve korake na alpskih in tekaških smučeh, se vozili z vlečnico in že spretno vijugali navzdol ter vztrajno tekli na tekaških smučeh. Tako smo se skupaj veselili na snegu dopoldne in popoldne vse dni.

Tudi noč nas ni pregnala na toplo. Takrat smo se najraje vsi skupaj sankali. Da je bilo bolj svetlo in zanimivo, smo prižgali bakle. Nikogar ni zeblo in tudi utrujeni nismo bili. Radi pa smo odšli tudi na daljše sprehode proti Koprivniku in Rudnemu polju. Svetili smo si z baterijami, strah pa pregnali s petjem. To so bila za vse skupaj res prijetna doživetja.

Dan pred odhodom smo imeli tekmovanje. Vsi smo pokazali, kaj smo se novega naučili, navijali drug za drugega in se veselili zasluženih medalj. Po razglastivi rezultatov pa smo seveda še zaplesali.

Tako je prehitro minilo pet čudovitih dni. Če ne verjamete, poskusite še vi.

Vera Bohinc

POČITNIŠKO VARSTVO OTROK V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU

Otroci, vključeni v oddelke vzgoje in izobraževanja pri Osnovni šoli Dragotin Kette Novo mesto, potrebujejo skrb in nadzor neprenehoma ne samo v času šolanja. Zato se starši vsako leto srečujejo s problemom, kako zagotoviti otrokom ustrezno varstvo tudi med počitnicami. O možnih rešitvah so razpravljali v SOŽITJU - društvu za pomoč duševno prizadetim Novo mesto, ki ga vodi gospa Stankovičeva. Pobudo staršev za počitniško varstvo so predstavili vodstvu šole in varstveno-delovnega centra, ki deluje v bližini šole. Osnovna šola Dragotin Kette - enota Oddelki vzgoje in izobraževanja je zagotovila varstvo s svojimi zaposlenimi do sredine julija, saj je bilo v tem obdobju največ otrok.

Prestali čas počitnic je varstvo otrok organiziralo društvo SOŽITJE, in to v prostorih Varstveno-delovnega centra Novo mesto. Izmenično smo sodelovale defektologinja in tri študentke defektologije, ki so tako opravljale delovno prakso. V Varstveno-delovnem centru so nas sprejeli zelo lepo, še posebno vodja Centra Ema Luzar, pa tudi drugi zaposleni. Najprej so nam razkazali vso zgradbo - sobe, delavnico, jedilnico, in nas popeljali do naših prostorov. Na voljo smo imeli klubski del Varstveno-delovnega centra z velikim balkonom, pa tudi različne materiale, igrače, tako da nam res ni bilo dolgčas.

Otroci so se na novo okolje zelo hitro navadili, nekateri so celo navezovali stike z varovanci Centra. Ti so nas vsako jutro obiskovali, pa tudi mi smo večkrat odhajali v delavnice.

Varstvo je potekalo od 6. ure zjutraj do 15. ure, prilagajali smo se delovnemu času staršev. Po zajtrku smo risali, rezali, gubali papir, gnetli izdelke iz slanega testa, poslušali glasbo, če pa se komu ni dalo nič od naštetega, se je lahko tudi prosto igral s kockami in drugimi igračami. Po malici smo se odpravili na daljši sprehod, tako da smo do konca julija že dobro poznali okolico in naše sosede iz Doma starejših občanov. Pogosto smo se zabavali tudi na bližnjem igrišču Osnovne šole Šmihel. Počitniško ozračje smo popestrili s sladoledom in drugimi priboljški, za kar se zahvaljujemo Nataši, študentki tretjega letnika defektologije, ki, poleg tega da zna marsikaj, tudi dobro peče. Seznanili smo se še s sobo "snoozle", to je bila novost tako za nas kot za otroke. Uživali smo ob različnih vizualnih in akustičnih učinkih in se predajali novim občutkom.

Lahko bi rekla, da to ni bilo le varstvo otrok, ampak so bile male počitnice, v katerih smo uživale tako me kot otroci. Skupaj smo se zabavali Janja, Nataša, Renata in Damjana, ter otroci: Barbara, Mirjana, Tomaž, Jure, Niko in Zoran. Naslednje leto bo organizacija že lažja, saj nam bodo prav prišle izkušnje, ki smo jih nabrali v teh tednih. Upam, da nas bo prihodnje leto tudi kdo posnemal.

Damjana Golob,
specialna pedagoginja

ROTARY KLUB IZ SLOVENJ GRADCA OBDARIL OTROKE Z MOTNJAMI V RAZVOJU

Učenci Tretje osnovne šole, gojenci varstveno-delovnega centra in razvojnega oddelka pri vrtcu so tako kot prejšnja leta težko pričakovali dedka Mraza.

Dedek Mraz seveda ne prihaja praznih rok, prinese nam tako želena darila.

Obdaritev otrok z motnjami v razvoju je tudi v preteklem letu omogočil Rotary klub iz Slovenj Gradca.

Na prireditvi 20.12.1996 je predsednik kluba gospod Tomo Štumpfl izročil predsednici društva Sožitje, gospe Meliti Rošer, ček v vrednosti 80.000 tolarjev. S tem denarjem smo lahko poravnali stroške za nakup daril. Otroci, starši in vsi, ki delamo za te otroke, se iskreno zahvaljujemo Rotary klubu.

Gospod Tomo Štumpfl nam je ob tej priložnosti tudi podrobneje predstavil dejavnost kluba.

Rotary je svetovna organizacija, ki združuje osebe iz poslovnega življenja, predane humanitarnosti, ki se zavzemajo za uresničevanje visoko etičnih načel tako v poklicnem kot v zasebnem življenju in ki delujejo za širjenje dobre volje in prijateljstva v svetu.

Rotary klub v Slovenj Gradcu šteje trenutno triindvajset članov. Njegova posebnost je v tem, da je edini klub v Sloveniji, ki ima žensko članico.

Denar za delovanje pridobivajo člani sami z osebnimi prispevki pa tudi prek sponzorjev in z organizacijo dobrodelnih prireditev. V letu 1997 načrtujejo organizacijo dobrodelnega koncerta v aprilu. Zbrana sredstva bodo namenili štipendiranju otroka iz rejniške družine za vsa štiri leta šolanja.

V svojem socialnem programu imajo tudi obdaritev otrok s prilagojenim programom.

Kot že rečeno je vključitev v klub pogojena z visokimi moralno-etičnimi načeli, ki jih mora imeti vsak kandidat. Za sprejem v družbo rotarijcev je potrebno soglasje vseh že včlanjenih.

Rdeča nit delovanja je gojiti prijateljstvo in skrbeti za tiste, ki so sami nemočni in odvisni od tuje pomoči.

Na sestankih se srečujejo enkrat na teden in se izobražujejo na različnih področjih. Predavanja pripravljajo člani sami ali pa povabijo goste od drugod. O obravnavanih temah nato razpravljajo in si tako širijo obzorja. Teme zajemajo široko področje - od gospodarskih prek izobraževalnih do kulturnih.

To je kratka predstavitev Rotary kluba. Marsikdo misli, da je to organizacija peščice vase zaverovanih snobov. Po vsem tem si bodo lahko ustvarili pravo podobo. Mene je ideja očarala in vzbudila v meni vnovično vero v človeka, v lep in dober svet - prepričanje, ki je danes tako omajano, pa vendar tako potrebno.

Irena Cimerman
ROTARY

RAZMIŠLJANJE

V zadnjem Zborniku sem znova prebrala trditev, da imajo starši pravico pozabiti na svojega otroka.

Sama jim sicer ne zamerim, ne obsojam jih, vendar mi je zelo hudo za te otroke in tudi zanje, za starše. V vsakem človeku je "človek"! Bežati in si zatiskati oči še ne pomeni pozabiti. Ti starši se tudi starajo, tudi njim bo nekoč zadnji dan. Kakšen bo? Privoščim jim, da bi bilo pozabljenje popolno.

Kljub temu mislim, da bi staršem olajšali dušo in življenje, če bi jim nevsiljivo pomagali. Sprejeti usodo, ki je lahko priložnost ali izziv tudi za našo srečo, srečo prizadetih staršev.

Kaj mislite vi?

Minka Hrvatin

IZ ILIRSKE BISTRICE

Društvo Sožitje v Ilirski Bistrici je končno znova zaživelo.

Druženje ljudi s posebnimi izkušnjami in preskušnjami je nekaj dragocenega, tako za starše in prijatelje oseb s posebnimi potrebami kot za naše odrasle otroke.

Tako smo 6. decembra lani napolnili manjši avtobus in obiskali Dom za invalidno mladino v Vipavi na dan odprtih vrat in se udeležili njihove prireditve.

Tam nas je sprejela tudi predsednica društva Sožitje Ajdovščina - Vipava, gospa Nada. Z njo smo si ogledali znano cerkev v Logu. Pripravila nam je srečanje v Varstveno-delovnem centru Ajdovščina. Dobili smo veliko novih idej in energije za delo in življenje.

Ves dan smo preživeli prisrčno, kot da so na svetu samo ljudje z velikimi srci, polni ljubezni in veselja do življenja.

Privoščili smo si skupno kosilo (ne iz skupne blagajne) in se sproščeno vračali mimo Zemona čez Kraj domov, v Ilirsko Bistrico.

Dvajsetega decembra nam je dom za ostarele, v sklopu katerega deluje naš varstveno-delovni center, dal na voljo prostore, kjer smo pripravili srečanje z dedkom Mrazom. Obisk je bil zares presenetljiv. Otroci iz osnovne šole so nam polepšali večer. Tako smo se ob petju in plesu poslovili od starega leta in si zaželeli sreče za leto 1997.

Minka Hrvatin

VPRAŠALI STE ◆ MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:
Ali se lahko uveljavlja nadomestilo za invalidnost pri že ugotovljeni duševni prizadetosti tudi za predšolskega otroka ?

ODGOVOR:
Po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb pridobijo status invalida osebe z dopolnjenim 18.letom starosti oziroma z dnem ugotovitve invalidnosti, če je bila ta ugotovljena kasneje.
Iz tega izhaja, da se za predšolskega otroka nadomestilo za invalidnost ne more uveljavljati. Pripada pa mu dodatek za nego otroka, ki se izplačuje najdalj do 18.leta.

VPRAŠANJE:
Kako bo z obračunavanjem višjih zavarovalnih premij za osebe mlajše od 25 let ? Pri nakupu avtomobila smo bili oproščeni prometnega davka in tudi plačila carine sedaj pa naj bi plačali višjo zavarovalno premijo, ker je hčerka stara 2o let ? Kdaj bo to veljalo ?

ODGOVOR:
Slovenske zavarovalnice, ki so registrirane za obvezno avtomobilsko zavarovanje so objavile , da bodo s 1.aprilom 1997 pričele obračunavati diferencirane zavarovalne premije glede na starost voznika. To namreč pomeni, da bodo vsi vozniki, mlajši od 25 let plačevali za 35 % višjo zavarovalno premijo.
Iz navedenega je razvidno, da bodo zavarovalne premije višje glede na starost voznika, ne pa na starost lastnika osebnega avtomobila, kar je po vsej verjetnosti vaša hčerka. Pravico do nakupa osebnega avtomobila brez plačila prometnega davka in oprostitev plačila carine lahko namreč uveljavljajo samo osebe, ki jim ta pravica pripada po zakonu in so zato tudi lastniki tega osebnega avtomobila. Ker taka oseba ne more imeti voznišKega dovoljenja zaradi invalidnosti in ji je potrebna nega in pomoč druge osebe, ki invalidu streže in pomaga se potem vpiše v prometno dovoljenje ime te osebe, ki ima vozniško dovoljenje in bo vozila ta osebni avtomobil izključno zaradi prevoza invalida.
Torej pomembna bo od 1.aprila 1997 dalje starost voznika osebnega avtomobila in ne lastnika.

VPRAŠANJE:
Ali je potrebno skleniti dodatno zdravstveno zavarovanje za duševno prizadeto osebo, ki ima po zakonu plačilo zdravstvenih storitev v celoti zagotovljeno ?

ODGOVOR:
Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju je plačilo zdravstvenih storitev v celoti zagotovljeno osebam s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki prejemajo nadomestilo po Zakonu o družbenem varstvu oseb, če niso zavarovane iz drugega naslova in pa otrokom ter mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.
Na podlagi Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju in Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja pa je bil 1.9.1996 sprejet Sklep o razvrstitvi zdravil na liste.
Zdravila, ki se lahko predpisujejo na recepte na račun obveznega zdravstvenega zavarovanja se razvrstijo na pozitivno in vmesno listo . Razvrstitev zdravil na eno izmed list je podlaga za ugotavljanje odstotnega deleža njihove vrednosti, ki se zagotavlja zavarovanim osebam z obveznim zavarovanjem . Zdravila, ki niso na pozitivni ali vmesni listi, niso sestavni del pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.
Sprememba na listah zdravil pomeni drugačno obračunavanje deleža doplačil zavarovanih oseb oziroma obračunavanje deleža, ki ga krije obvezno oziroma prostovoljno zdravstveno zavarovanje pri posameznih zdravilih.
Za osebe, ki niso poleg obveznega zdravstvenega zavarovanja sklenile tudi prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja za doplačila (PZZ) pomeni sprememba v listah večje stroške ob uveljavljanju zahtev po zdravilih.
Torej ni potrebno skleniti prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja za duševno prizadeto osebo zaradi zdravstvenih storitev pač pa je iz materialnega stališča to pametno samo pri uveljavljanju večjih zahtev po zdravilih.

VPRAŠANJE:
Za hčerko, ki je huje duševno prizadeta prejemam otroški dodatek , ne pa tudi dodatka za nego otroka, ker nisem državljanka Slovenije. Ali je to pravilno ?
Preje sem prejemala tudi zvišan otroški dodatek za 50% do 1.5.1996 , to je do uvedbe dodatka za nego otroka.

ODGOVOR:
Otroški dodatek se dodeli kot družbena pomoč glede na finančno stanje v družini in ne glede na državljanstvo. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih pa je upravičenec do dodatka za nego otroka hudo bolan otrok oziroma otrok s telesno ali duševno prizadetostjo, ki je državljan Republike Slovenije in ima v Republiki Sloveniji stalno prebivališče.

Z uvedbo tega novega družinskega prejemka s 1.5.1996 je bilo istočasno razveljavljeno določilo, ki je otrokom z motnjami v duševnem in telesnem razvoju priznavalo za 50% višjo višino otroškega dodatka.

Iz navedenega izhaja, da pravilno prejemate otroški dodatek, ki ni več zvišan za 50% , ne prejemate pa dodatka za nego otroka zaradi neizpolnjevanja zakonskih določil.

V SPOMIN

Adalbertu Slekovcu v zahvalo in spomin!

V minulem letu je odšel od nas eden iz "rodu očetov" sodobne slovenske defektologije. Tistega rodu, ki je oral ledino in katerega člani so se vsak na svojem koncu Slovenije bojevali proti neznanju, nerazumevanju, nezaupanju in nemogočim materialnim razmeram. Polni humanizma in prepričani, da imajo tudi otroci "s posebnimi potrebami" temeljno pravico do šolanja, so premagali vse ovire: prepričali šolske in krajevne oblasti, poiskali vsaj zasilne prostore, motivirali prav tako zagnane mlade ljudi, prosvetljevali starše, da "pomožna ali posebna" šola ni sramota za družino...
Adalbert Slekovec je bil značilen, pa po svoje izjemen predstavnik tega rodu.
Rojen leta 1910 v Mariboru je tam dokončal tudi učiteljišče in doživel usodo svojih ševilnih kolegov - moral je čakati na delovno mesto. Po vojni, v kateri je bil z družino vred pregnan iz domovine, se je zaposlil v Prekmurju in hkrati odločil za študij defektologije v Ljubljani že v prvi generaciji študentov.
Z začetkom šolskega leta 1950/1951 začne defektološko delo na Ptuju. Pod njegovim vodstvom pomožni oddelek hitro preraste v samostojno šolo, ki v nemogočih prostorskih razmerah doživlja lepe strokovne uspehe. Poleg tega svoje strokovno znanje in humanistično naravnanost nesebično razdaja pri delu z najteže prizadetimi v Dornavi, pri ustanavljanju Društva za pomoč duševno prizadetim, pri razvrščanju otrok z motnjami v razvoju. Poleg tega je soustanovitelj Zgodovinskega društva na Ptuju, kjer zavzeto deluje v izvršnem odboru celo pri 84-tih letih, pa tudi kot predsednik filatelističnega društva, ribiške družine itn. Vendar je največ njegovega zanimanja ves čas namenjeno defektologiji, saj kljub izgubi vida živo spremlja najnovejša dogajanja na tem področju in jih komentira glede na svojo bogato dolgoletno prakso.
Naši očetje postajajo dedki, pa pradedki. In potem odhajajo. Za njimi pa ostaja neizbrisna sled v življenjih celih rodov otrok in staršev. Mnogi od njih se tega niti ne zavedajo. Zato tudi v njihovem imenu - hvala.
Hvala gospodu Adalbertu Slekovcu!

J.U.

V JEŽKU SMO BOGATEJŠI

Štiriindvajsetega decembra smo imeli zabavo ob novem letu. Do malice smo igrali razne igre. Od Gospodarske zbornice smo namesto plačila za narejene voščilnice dobili karte, igre, barvanke.

Po malici se je začel program. Obiskali sta nas tudi Alenka in Milena. Od njiju smo dobili denar in kupili zanj računalnik. Bili smo zelo veseli.

Voščilnice, ki smo jih izdelali, smo dali občini, od njih pa smo dobili televizor in zgoščenke. V programu smo brali, potem smo imeli karaoke. Prišel je tudi gospod Damjan Kljajič. Prinesel nam je kozarce Pikinega festivala in nas fotografiral. Ko so se karaoke končale, so razglasili, kdo je najboljši. Vsakdo, kdor je sodeloval, je dobil nagrado.

Na koncu je Matjaž razdelil darila. Dobili smo jih vsi. Bili smo veseli in zdaj smo v Ježku bogatejši.

Jelena Tadič
varovanka Varstveno-delovnega centra Ježek, Velenje

Smo iz varstveno-delovnega centra iz Novega mesta. Radi bi vam povedali, kako smo praznovali rojstni dan naših delavnic.

V delavnico sem prišla pred 15 leti. Najprej smo delali za Krko. Pakirali smo osvežilne robčke. V delavnici sem spoznala Majdo, Marjana, Marjanco in Janeza. Zdaj delam v novi hiši. Vezem čestitke. Imam zelo veliko prijateljev.

Maja

V delavnico hodim že eno leto. Ko sem končala šolo, sem v delavnici dobila službo. Z mamico greva skupaj, ona dela na banki, jaz pa v delavnici.

Vanda

Na proslavo smo se pripravljali dalj časa. Vsak dan smo imeli vaje. Odločili smo se, da bomo zapeli malo drugačne pesmi kot ponavadi. Naučili smo se Na obali bela hiša, Zaljubil sem se v svojo tovarišico, Dan ljubezni, Delam, delam... Domenili smo se, da bomo enotno oblečeni. Tovarišica Mojca je šla kupit blago in šivilja nam je sešila obleke. Fantje so imeli kariraste srajce, me pa kariraste oblekce in črne pulije. Z Nevenko sva igrali instrumente ulwilla, Polde pa na sintesajzer.

Marija

Tovarišica Mojca me je vprašala, ali bi nastopila na proslavi. S prijatelji sem pela tri pesmi - Dan ljubezni in druge.

Vanda

Ko smo praznovali 15 let varstveno-delovnega centra, smo varovanci pripravili kratek kulturni program. Povabili smo goste, prišli so tudi naši starši. Kuharice so nam spekle veliko torto s 15 svečkami. Tisti, ki so že dolgo v delavnici, so dobili priznanja in šopek. Kako hitro mine čas, saj sem tudi jaz že 10 let v delavnici.

Nevenka

Pozdravljeni!

Tretje leto sem učiteljica v oddelku vzgoje in izobraževanja. V tem času so učenci s pomočjo učiteljic pripravili veliko prispevkov v lokalni časnik Zasavc in v revijo Otrok in družina. Vsaka objava je razveselila učence, učiteljice in tudi starše. In ker naši starši prebirajo vašo in našo revijo, smo se odločili, da bomo pošiljali prispevke tudi vam.

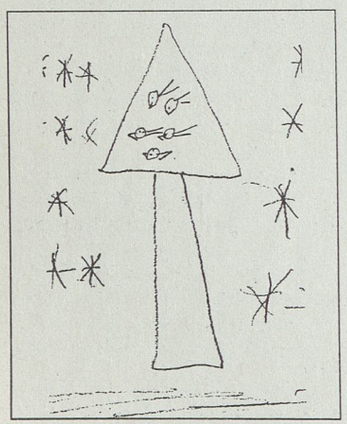
Naš prvi prispevek je takšen:

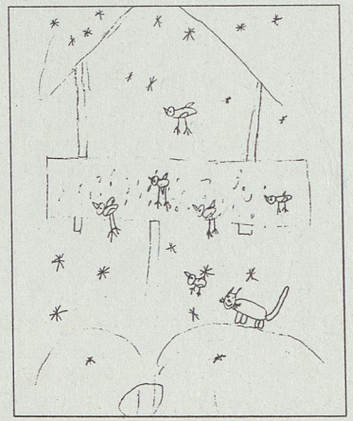
Zima in mraz še ne popuščata. Kar je otrokom v veselje, je živalim v nadlego. Zebe jih in lačne so. Vendar okoli naše šole in naših domov ptički ne bodo več lačni. Ljubljanska banka Zasavje in Semenarna Zagorje sta nam podarili 50 kilogramov sončničnega semena. Fantje so pri tehnični vzgoji naredili lepe ptičje hišice, učenci v oddelku vzgoje in izobraževanja pa smo semena pretresli v manjše vrečke in le-te razdelili vsem učencem in delavcem na šoli.

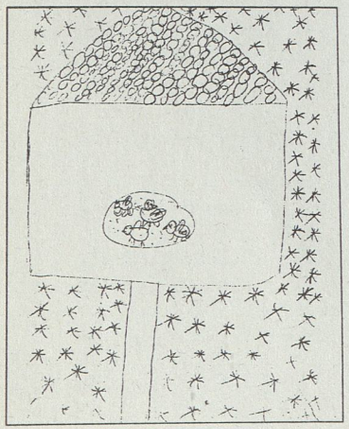
Ker našim učencem v oddelkih vzgoje in izobraževanja pisanje ne gre najbolje od rok, so svoja razmišljanja o skrbi za ptice pozimi izrazili z risbicami. Nekaj smo jih izbrali in vam jih pošiljamo.

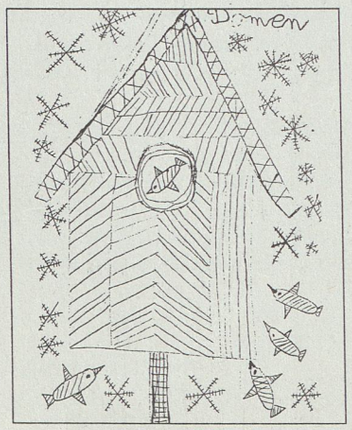
Lepo vas pozdravljajo: Monika, Janja, Kristina, Liljana, Sabina, Polona, Aleš, Vesna in Domen.

Lep pozdrav tudi od učiteljic iz oddelkov vzgoje in izobraževanja!

MOJA PRIJATELJICA IVANA

Človek ima veliko znancev, pa tudi prijateljev. Toda kdo ti je zmeraj najbolj pri srcu. Tako je tudi z menoj.

Kadar me kdo vpraša, če imam v Vipavi kaj prijateljev, zmeraj odgovorim, da, veliko. Seveda pa takoj nato povem, da imam najraje Ivano. Rad sem v njeni družbi in tudi igrava se večkrat skupaj.

Hudo mi je, ko je žalostna. Takoj vem, da jo nekaj muči. Njena mama živi daleč in je že dalj časa ni videla.

Rad bi ji pomagal, a ne vem kako. O, ko bi imel čarobno palico! Začaral bi jo v ptico, da bi lahko poletela tja daleč, kjer živi njena mama. Žal pa so to le moje sanje in želje.

Pri moji prijateljici Ivani me moti samo to, da se hitro ujezi. Tega ji ne zamerim zmeraj, včasih pa. Potem se pa spomnim, da je morda taka zaradi svoje bolezni.

Prijatelja moraš sprejeti takega, kakršen pač je. Saj tudi jaz nisem vedno najboljši.

Nermin, 7. razred
Center za usposabljanje
invalidnih otrok
Janka Premrla Vojka, Vipava

PESEM JE LAHKO KRATKA

Spomladi je lepo,
ker ptički pojo.
Spomladi je lepo,
ker trava raste.
Lepe rožice cveto
in ptice pojo.
Sonce sije prelepo.
Rožice cveto,
sonce sije prelepo.
Zunaj se sprehajamo
in nam je lepo.

Marjetka Šraml

MOJA ŽELJA

Sem Slađana. Imam rjave lase in lepe oči, pravijo. Doma sem iz Cerknice.

Brez opore ne morem hoditi. Zato sem bila še čisto majhna na Stari Gori, kjer so predšolski otroci, prizadeti zaradi cerebralne paralize. Tam sem spoznala veliko dobrih ljudi. Imeli so me zelo radi. Najbolj mi je ostala v spominu gospa dr. Veličkova. Rada se je igrala z mano, če je le utegnila. Med drugimi sem spoznala tudi Natašo. Na začetku se nisva imeli preveč radi. Spomnim se, kako sem nekega dne priplazila v igralnico sestre Beti. Tam je bila seveda tudi Nataša.

Želela sem se igrati z nekom, najraje pa z Natašo. Vprašalo sem jo, ali bi se igrala z mano. Bila sem srečna, ko je rekla da.

Tistega dne sva se dolgo igrali skupaj in postali prijateljici.

Na smeh mi gre, ko se spomnim, kaj vse sva potem počeli skupaj. Zvečer nisva hoteli spati, ampak sva uhajali iz posteljic. Večkrat sva "zašli", seveda namerno prav tja, kjer so imele sestre piškote za nas. Najbolj smešni sva bili, ko sva na dvorišču jedli zemljo.

Stari sedem let sva prišli v Vipavo. Kako srečni sva bili, ko sva izvedeli, da bova skupaj v istem razredu. Najina prva učiteljica je bila gospa Sonja, vzgojiteljica pa gospa Ana. Bili sva pridni, vsaj tako pravita. Potem so me poučevale še druge učiteljice. Nekatere sem imela prav zelo rada.

V najlepšem spominu pa mi je ostala gospa Irena. To je učiteljica z dobrim srcem. Z lepimi besedami mi je priskočila na pomoč prav takrat, ko mi je bilo najhuje. Danes me je sram, ko se spomnim, da sem ji včasih nagajala. Upam, da mi je vse to oprostila. Še vedno jo imam najraje, zaupam ji vse, tudi svoje skrivnosti in težave, ki jih skupaj najbolje rešiva.

Zdaj sem že v osmem razredu. Rada bi vam zaupala svojo največjo željo: shodila bi rada. Tekala bi sem in tja brez opore. Mislim, da se nekaj časa sploh ne bi ustavila.

Oh, žal pa so to spet samo moje želje! Vem, da se mi ne bodo nikoli uresničile. Škoda!

Slađana Marković 8. razred
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla Vojka Vipava

MOJ PRVI DOPUST

Lansko poletje sem prvič šla na dopust z invalidi v Kranjsko Goro. Ta kraj sem si izbrala, ker je blizu doma in mi je všeč.

Z avtobusom smo se odpeljali iz Trente do Vršiča, kjer smo se za kratek čas ustavili. Tam je bilo veliko obiskovalcev gora, predvsem turistov, ki so šli naprej v hribe, pa tudi tistih, ki pridejo samo na enodnevni izlet. Vreme je bilo čudovito jasno. Ko smo prišli do hotela Prisank, kjer smo stanovali, smo se najprej odpočili. Nato smo se srečali z drugimi invalidi in njihovimi spremljevalci. Zvečer smo šli v disko. Bilo mi je zelo všeč, saj sem se naplesala za vse leto.

Naslednje dni smo hodili na izlete. Povsod je bilo lepo. Bili smo v Kekčevi deželi, v Dolini Vrat, Planici, v Celovcu ogledali smo si Minimundus, ki mi je zelo ugajal.

Bila sem zelo vesela, da sem lahko jahala konja. To sem si želela že od malega, ko smo še doma imeli oslička in konja.

Zadnji dan smo imeli pri hotelu Erika piknik, družabne igre in srečelov. Imeli so tudi ansambel. Ker je bilo to ravno praznik svete Ane, mi je uspelo presenetiti vse Anice, ki so godovale.

Šla sem k muzikantom in jih prosila za polko za vse godovnice.

Na tem dopustu sem spoznala veliko novih prijateljev. Poslovili smo se s solzami v očeh in z željo, da se še kdaj srečamo.

Veronika Komac

Spoštovani starši, dragi prijatelji!

Z nekaterimi se že dolga leta nismo slišali in ne srečali, pa vendar vem, da nam je vsem ostal nepozaben spomin na tiste lepe, srečne čase, ki smo jih skupaj preživljali v Umagu na naši lepi plaži ob pesmi harmonike, ob plesih skupaj z našimi otroki. Bila bi srečna, če bi mi na to pismo odgovorili in mi malce povedali, kako živite, kje so prav ti otroci, zaradi katerih smo se spoznali in ki smo jim vsi tako ali drugače posvetili življenje.

Upokojena sem že od leta 1989. Tudi po tem letu sem še hodila v Umag vse do leta 1991, ko je vojna ta naša srečanja preprečila. Predlani sem bila še v Strunjanu, zdaj pa sem končno vse prepustila mlajšim. Z možem sva se preselila v vasico Rodmošci, to je rojstna vas dr. Antona Trstenjaka. Tam večinoma preživljam dneve v naravi, ob rožah, knjigah in ob pisanju.

V letu 1994 sem izdala knjigo Leto upanja in ljubezni. To je moj dnevnik učiteljice, ko sem bila prvo leto v službi.

V letu 1996 pa sem izdala knjigo Imeli bomo šolo. V njej pa je zajeto moje štiridesetletno delo z duševno prizadetimi otroki od ustanavljanja razvojnih vrtcev, oddelkov delovnega usposabljanja, delavnic pod posebnimi pogoji in seveda šolanja na posebni osnovni šoli z zaposlovanjem vred, skratka z vsem, kar smo na področju skrbi za duševno prizadete v štiridesetih letih napravili. Obravnavani so tudi delo društev za pomoč duševno prizadetim in oblike dela tega društva.

Knjiga je izšla samo v 500 izvodih, priznani strokovnjaki so jo zelo dobro ocenili, zato sem se odločila, da jo ponudim predvsem tistim staršem, ki imajo duševno prizadete otroke in ki so jo želeli imeti.

Sprva je bila njena cena 3500 tolarjev. Zdaj sem jo znižala na 2600 tolarjev, da bi jo lahko kupil širši krog staršev.

Če ste za to, da bi knjigo kupili, tudi zaradi spominov na skupno delo, mi pišite.

Prosila bi vas še to, da jo omenite tudi svojim prijateljem, ki imajo duševno prizadetega otroka, pa bi knjigo imeli, in pošljete skupno naročilo.

Knjigo vam bomo poslali takoj. Plačate lahko po priloženem računu, ki ga boste prejeli skupaj s knjigo, ali pa na moj naslov.

Res si želim, da bi to delo imeli v rokah predvsem tisti starši, ki jim je bila knjiga namenjena.

Če bi kdo želel, lahko knjigo plača tudi v dveh obrokih.

Cilka Dimec-Žerdin
Rodmošci 11
9250 Gornja Radgona

Spoštovana urednica,

pošiljam vam kratko razmišljanje o uspešnosti naših učencev - lahko bi ji rekli uspešna motivacija ob temeljitem strokovnem znanju. Takšnih uspehov je bilo zelo veliko. Uspeh ob nagradi desetih šol v Sloveniji od 230 me je prijetno vzradostil in potrdil v delu, ki ga opravljam. Žal okolica ni vedno tako zadovoljna, ker so pač le "likovni izdelki".

Pošiljam Petrolov katalog nagrajenih in pohvaljenih ter izrezke iz drugega.

Poti do uspeha so različne, prav tako kot osebnosti likovnih pedagogov.

Prvi pogoj za uspešnost je veselo, optimistično ozračje v prostoru, kjer poteka ustvarjanje. Risanje in slikanje sta pri najmlajših "dana sreča", ki je prisotna ves čas odraščanja. Duhovna vsebina poučevanja likovne vzgoje naj bi bila radost, iz katere se preliva optimistična drža za delo na učence, ki jo čutijo in z veseljem vračajo.

Priznanje in pohvala učencu pri delu poplača vsak njegov trud in delo. Kako in s kakšnim srcem bi karal začetne neuspehe? To pa še ne pomeni, da učitelj vsemu reče da; povedati mora, kaj zahteva in pričakuje - vendar velikokrat pohvala več pripomore k hitrejšemu uspehu kot neprimerna kritika. Razstava na šoli naj bi bila rezultat dela vseh učencev v enem razredu, ne pa izstopajočih posameznikov.

Do učencev tudi ne smemo biti prezahtevni, ker "zna" v tem obdobju vsakdo risati in slikati. Pozorni smo le na poznejšo samokritičnost in bojazljivost. Odrašča-joči otrok se uči ob učiteljevi pomoči "verjeti".

Za uspešnost je odločilno, koliko se je učitelj zmožen vživeti v posameznikov osebnostni razvoj in enkratnost (npr. tip: slikar, risar, grafični, habtični...). Vsak človek ima področje, na katerem se izkaže, zmore nekaj, česar drugi ne. Pouk naj bi bil tako pester, da se lahko vsak izrazi - od najbolj boječega, domišljijsko siromašnega, vedenjsko motenega, prostorsko dezorientiranega...

Pomembna je tudi priprava primernega materiala ter dovolj prostora za delo. Dober material in najboljše orodje sta pogoj za kakršnokoli oblikovanje.

Odpravljanje "rutine" shem, polizanih perfekcij, prizadevanje za učinek, sentimentalnost, banalnost, vodenje strahopetnega, zavrtega, podpiranje nesamozavestnih - od časa do časa podpihovati njihovo ambicioznost in željo po uveljavljanju, ki prav tako v vsakdanjem življenju nista zanemarjujoča storilnostna impulza: vse to so pomagala za uspešnost.

Oblike in načini likovnopedagoškega spodbujanja pripomorejo k bolj kakovostnemu delu. To so: spodbujanje ritmično-dinamičnih moči, prenos doživetega prek personificiranja, priklic scensko-dramatičnega napora, posredno prenašanje barvnih predstav, motivno vzbujanje, pripeljati jih do strokovno distancirane drže, omogočiti vživeto predajo, spodbujajoče doživetje z občasnim učiteljevim sodelovanjem, nemo (nebesedno) spodbujanje s prikazovanjem brez komentarja, prava doživetja ustvariti z igro in predigro, prenašanje izkušenj z različnimi materiali in orodji, spodbuditi in poglabljati domi-šljijo (glasba, vodena domišljija), z nalo-gami variacije in diferenciacije, spodbujanje z obsežnimi nalogami, ki zahtevajo tako pridnost kot vztrajnost.

Kako usmerjati in voditi delo pri risarskih izdelkih?

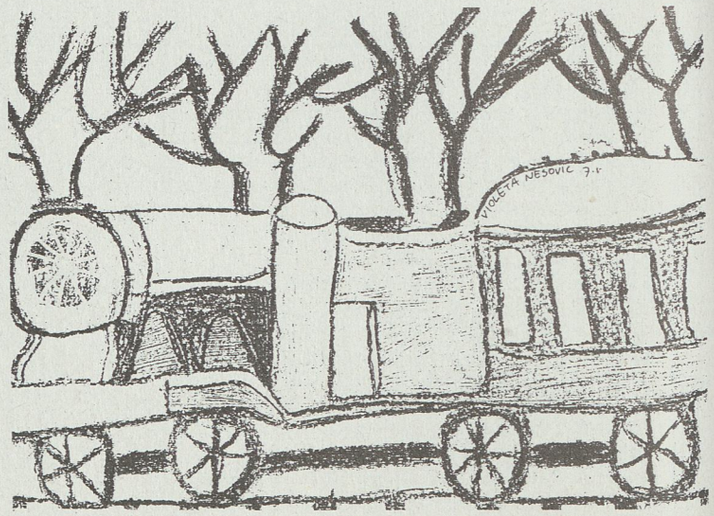
Vsaka posamezna črta na risbi naj ima jasen pomen. Pri dobri risbi ni ničesar, kar bi bilo samo tako narejeno - vsaka linija, madež ima svoj pomen. To se začne že s piko. Pike lahko predstavljajo hrapavost površine (strukture), ptiče v daljavi, žuželke v bližini, zelo skupaj pa lahko pomenijo tudi noč.

Dobra predstavitev (kompozicija) predstavitvenih predmetov na risarski površini je začetek dobre risbe. Na to smo predvsem pozorni na začetku dela. Otroci so velikokrat tako očarani in izpolnjeni z enim predmetom, da prezrejo format ter začno z delom kjerkoli.

Omejitev na eno izpoved (ne več hkrati), s katero so začeli, jih bo vodila k uspehu. Pri tem podajanju jasne izpovedi naj tudi ne menjajo sloga - da bo izdelek učinkoval enotno. Za vsak motiv ni primerno enako risarsko orodje, ker pač pušča različne sledove in strukture. Z damskim peresom nastanejo ozke in tanke črte, z okroglim redis peresom nastanejo črte, ki so videti kot deževniki. Če drsimo po papirju z napol suhim čopičem, dobimo nežne sive sledove.

Tako naj bo raznolikost orodja in materiala spodbuda učitelju ter učencu za bogatejše ustvarjanje in vključevanje v svet "normalnih" otrok.

Erika Kurelac

Violeta Nesovič - iz glasila Črni murni, Zavod za usposabljanje Janez Levec

KAJ?

Povabilo k udeležbi na

PRVO LIKOVNO RAZSTAVO V SLOVENIJI

MAVRICA 97

za osebe z motnjo v duševnem razvoju.

KDO?

Na razstavi lahko sodelujejo:

- učenci osnovnih šol s prilagojenim programom
- učenci v oddelkih vzgoje in izobraževanja
- varovanci zavodov za varstvo in usposabljanje zmerno in težje prizadetih oseb
- varovanci varstveno - delovnih centrov in drugi

KJE?

Razstava bo organizirana v Ljubljani v razstavnih prostorih Pedagoške fakultete.

KDAJ?

Letos spozni jeseni. Natančen datum odprtja in čas trajanja razstave bosta določena med potekom zbiranja likovnih del in bosta objavljena v reviji Naš zbornik.

KAKO?

Med letom bo revija Naš zbornik zbirala in v vsaki številki objavljala seznam prispelih del. Nekatera dela bomo tudi objavili v reviji. Komisija, ki bo sestavljena iz pedagogov in strokovnjakov na likovnem področju, bo opravila končni izbor del za razstavo in izbrala najzanimivejša dela za nagrado in priznanja ter izbor del, ki bodo objavljena v koledarju Sožitje '98. Razstava bo vsebovala stvaritve raznih likovnih tehnik, od risb, akvarelov, temper, lepljenk, semenk do kiparskih izdelkov, izdelkov iz lesa in drugih materialov, ter drugih izdelkov.

Vsakemu poslanemu ali prinesenemu delu morajo biti priloženi naslednji podatki:

- avtorjevo ime in priimek
- naslov šole ali zavoda
- razred ali oddelek
- avtorjeva starost
- avtorjev pedagog ali mentor

Likovna dela pošljite ali prinesite na:

SOŽITJE
zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
uredništvo Naš zbornik
Samova 9, 1000 Ljubljana

ZAKAJ?

Ker vemo, da je v šolah in zavodih velik poudarek na likovni in tehnični vzgoji otrok in oseb z duševno motnjo in da nastajajo velikokrat presenetljivo dobra dela, smo menili, da bi jih bilo lepo predstaviti širšemu krogu ljudi. Prepričani smo, da je lepo doživeti svet, ki ga zna upodabljati drugačen otrok na svojevrsten način. Zato ta razstava.

ZA LIKOVNO RAZSTAVO MAVRICA 97

Avtor: Renata Mohorič-Želva d.o.o. podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov Ljubljana, VDC
Mentor: Magda Justin

SEDMA GLASBENA REVIJA

(osnovnih šol s prilagojenim programom in oddelkov vzgoje in izobraževanja)

ZAPOJMO, ZAIGRAJMO, ZAPLEŠIMO

V ČRNI NA KOROŠKEM ŽE POTEKAJO PRIPRAVE NA SREČANJE "PEVCEV, MUZIKANTOV IN PLESALCEV".

NISTE ŠE NIKOLI SODELOVALI!?

ODLOČITE SE IN SE NAM LETOS PRIDRUŽITE. VSAKE NOVE SKUPINE BOMO VESELI.

INFORMACIJE DOBITE V CUDV-ju.

TELEFON: 0602 38110
TELEFAKS: 0602 38163

OSEBI ZA STIKE:
BOŽA MLINAR, BARBARA ŽLEBNIK

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1997 / LETNIK 30 / ŠTEVILKA 3

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

PONOVNO INTEGRACIJA

NAŠ ZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 3/97
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije,
Ljubljana, Samova 9,
telefon in fax:
061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.600 SIT, za ustanove 7.500 SIT.
Naročnino poravnajte na naslov:
Forma 1, d.o.o.
Vrhpolje 56, 1251 Moravče.
Številka žiro računa je:
50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
KAJ ME ČAKA?

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Nives Molan
Aktualna ureditev izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v republiki Sloveniji z rešitvami, ki jih opredeljuje predlog zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami 2

Dr. Egidija Novljan
Interdisciplinarni pristop in obravnava otrok s posebnimi potrebami 4

Marijan Lačen
Korak k vsakdanjosti - integracija in osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju 8

Mag. Majda Schmidt
Položaj integriranih učencev v osnovni šoli 12

Tomaž Jereb
Opredelitev in pojmovanje integracije v generalnem konceptu in izvedbenih načelih Sožitja - zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije 17

Neda Fabrizio-Filipič
Stališča zdravih otrok do otrok s posebnimi potrebami 21

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Marija Bačič
Integracija duševno prizadetih oseb v osnovno šolo DA - NE 26

Fanika Zemljak
Integracija, kam pelje tvoja pot? 29

Mnenja učencev osnovne šole s prilagojenim programom o prešolanju 31

Tjaša Planinšek
Učenje plavanja pri osebah z motnjami v duševnem razvoju 32

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 35

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 42

PISALI STE NAM 45

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje - The Association for Help for Mentally Handicapped of Slovenia. It is published six times a year. The third number is focusing on integration. It has the following topics: Editorial, Ways-Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked We Answer, In Rememberance and Your Letters.

Znova o integraciji

V naši reviji smo pred približno dvema letoma že pisali o integraciji, ali povedano lepše, o vključevanju otrok z motnjami v razvoju v redno osnovno šolo. Ta proces poteka in mi ga moramo spremljati, ter kolikor je mogoče, usmerjati in opozarjati na njegove negativne posledice. Torej je potrebno, da znova pišemo o tej temi, saj je na področju integracije v zadnjih dveh letih marsikaj novega.

Po radiu, pa tudi na televiziji ste imeli zadnje čase priložnost spremljati pogovore, ki so bili dokaj ohlapni, pa tudi nestrokovni, kako je za otroke z motnjami v razvoju edina rešitev integrirana vzgoja in izobraževanje, to pa nikakor ne drži. Vsi podpiramo integracijo v predšolskem obdobju - pri nas je lepo izpeljana, toda integracija v šolskem obdobju je neverjetno zahtevna in draga, saj zahteva poleg učiteljev sodelovanje številnih strokovnjakov. Tega pa naša šola nikakor ni zmožna zagotoviti, zlasti ne podeželske šole.

Kmalu bo sprejeta nova zakonodaja, ki bo omogočila vsem otrokom z motnjami v razvoju vpis v osnovno šolo. Staršem bi želeli povedati, da naj vendar prisluhnejo strokovnjakom, če jim bodo svetovali, naj se v otrokovo dobro odločijo za vpis v osnovno šolo s prilagojenim programom. Ti programi niso nekaj slabega, saj jih imajo povsod, tudi v razviti Evropi, ki je tako opevana kot vzorec za dobro šolo, tudi za otroke z motnjami v razvoju. Tisti, ki teh otrok ne poznajo, oziroma ki ne poznajo njihovih sposobnosti, vsevprek govorijo o integraciji in nočejo priznati, da je za mnoge integracija pogubna.

Pred kratkem je bil v Portorožu posvet na temo Integracija. Nekaj prispevkov s tega posveta objavljamo tudi v Našem zborniku. Zelo številni referati niso pripeljali do pravih sklepov, to pa je velika škoda in videti je, da bomo porušili vse dobro, kar smo zgradili v zadnjih štiridesetih letih, potem pa spet na novo gradili.

Dr. Anton Kotar

AKTUALNA UREDITEV IZOBRAŽEVANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

V REPUBLIKI SLOVENIJI Z REŠITVAMI, KI JIH OPREDELJUJE PREDLOG ZAKONA O USMERJANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Ministrstvo za šolstvo in šport je v zadnjih letih pripravilo strokovne podlage za sistemske spremembe na področju vzgoje in izobraževanja, ki so jih narekovale družbene spremembe v Sloveniji ter potreba po odpravljanju pomanjkljivosti dosedanjega izobraževalnega sistema. S tem v zvezi je Ministrstvo posredovalo Državnemu zboru v obravnavo in sprejem sveženj zakonov, ki so bili sprejeti v letu 1996, z izjemo Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in Zakona o glasbenih šolah.

Zakoni, ki so bili sprejeti, še zlasti zakon o osnovni šoli, vsebujejo določila, ki opredeljujejo načine in oblike vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami na različnih ravneh izobraževanja. Temeljni zakon, ki natančneje opredeljuje usmerjanje otrok s posebnimi potrebami v različne vzgojno-izobraževalne programe, še ni bil sprejet, zato se pogosto napačno razlagajo posamezna določila Zakona o osnovni šoli, še zlasti tista, ki se nanašajo na pravico staršev, da vpišejo otroka v šolo, ki je v njegovem šolskem okolišu.

Pravica staršev do vpisa njihovega otroka v šolo šolskega okoliša je zagotovljena z Zakonom o osnovni šoli. Če se ugotovi, da otrok glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire ali motnje potrebuje prilagoditve v organizaciji pouka, dodatno strokovno pomoč ali izobraževanje po prilagojenem programu, ki mu ga ni mogoče zagotoviti na šoli v njegovem šolskem okolišu, se lahko s pravočasno odločbo o usmeritvi določi druga šola ali zavod, ki jo bo otrok obiskoval.

Pogoji, ki jih mora šola izpolnjevati za sprejem otroka s posebnimi potrebami, niso opredeljeni samo s prostorom in opremo, temveč tudi z ustreznim strokovnim osebjem in še zlasti z izobraževalnim programom. To pomeni, da se bodo v program osnovnošolskega izobraževanja vključevali otroci, za katere bo strokovna komisija v postopku ugotovila, da lahko - glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire ali motnje - s prilagoditvijo organizacije, načina preverjanja, napredovanja, časovne razporeditve pouka ter ob dodatni strokovni pomoči uspešno zadostijo minimalnim izobrazbenim standardom osnovne šole.

Postopek usmerjanja se v skladu s predlogom zakona uvede na pristojni šolski upravi, na zahtevo staršev ali institucije, v kateri se otrok izobražuje. Šolska uprava si mora pred izdajo odločbe pridobiti strokovno mnenje o ustreznosti programa. Le-to izdela strokovna komisija na podlagi lastnih ugotovitev in na podlagi pedagoške, specialnopedagoške, psihološke, medicinske in socialno-anamnestične dokumentacije. Obenem je komisija dolžna svoje mnenje uskladiti z delavci institucije, v katero je otrok vključen v času trajanja postopka, oziroma s strokovnimi delavci institucije, v katero bo otrok usmerjen.

Z odločbo o usmeritvi bodo določeni program vzgoje in izobraževanja, oblika, obseg in način izvajanja dodatne strokovne pomoči, vrtec, šola ali zavod, v katerega bo otrok usmerjen, ter kadrovske, prostorske in materialne razmere, ki morajo biti zagotovljene za vzgojo in izobraževanje otroka.

Vančka - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

Ravnatelj vrtca, šole ali zavoda, v katerega bo otrok usmerjen, bo imenoval strokovno skupino, ki bo izdelala individualizirani program izobraževanja. Z njim bodo opredeljeni načini in oblike dela pri posameznemu predmetu, obseg in način izvajanja dodatne strokovne pomoči ter prehajanje med programi.

Otroci s posebnimi potrebami bodo lahko usmerjeni v programe osnovnošolskega, poklicnega, strokovnega in tehničnega ter splošnega izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ali v prilagojene programe osnovnošolskega, poklicnega, strokovnega in tehničnega izobraževanja ter v posebni program vzgoje in izobraževanja.

Otrokom, ki bodo usmerjeni v vzgojno-izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter v prilagojene vzgojno-izobraževalne programe, bo morala biti zagotovljena možnost doseganja enakovrednega izobrazbenega standarda, kot bi ga sicer pridobili z vključitvijo v program osnovnošolskega izobraževanja.

Otroci, za katere bo v postopku usmerjanja ugotovljeno, da kljub prilagoditvam programa in dodatni pomoči ne bodo mogli doseči enakovrednega izobrazbenega standarda, bodo usmerjeni v prilagojene izobraževalne programe, ki zagotavljajo nižji izobrazbeni standard.

Ob vsem navedenim dejstvom je treba še enkrat poudariti, da lahko nastanejo v času obravnave zakona v državnem zboru spremembe in da je ta razlaga vezana le na predlog zakona, ki čaka na prvo branje v Državnem zboru in določila že veljavnega Zakona o osnovni šoli.

Nives Molan
svetovalka ministra

INTERDISCIPLINARNI PRISTOP IN OBRAVNAVA

OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Dragica - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

V vsaki družbi je zelo malo tako pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na njen razvoj, kot prav urejeni vzgojno-izobraževalni sistem. Zato razvite države temu sistemu posvečajo veliko pozornost. Tudi v Republiki Sloveniji v ta namen spreminjamo šolsko zakonodajo in skušamo demokratične ideale, ki so temelj za oblikovanje vsake družbe, včleniti v vzgojno-izobraževalni sistem. Tako med drugim nov zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja otrokom s posebnimi potrebami omogoča enake vzgojno-izobraževalne možnosti kot drugim otrokom in vključevanje v šolo, ki je njihovemu domu najbližja. Zakon tudi navaja, da imajo otroci s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, v prilagojene izobraževalne programe ali v posebne programe vzgoje in izobraževanja, pravico do individualiziranih programov vzgoje in izobraževanja in da je osnovna šola za izvajanje osnovnošolskega programa otrok s posebnimi potrebami dolžna zagotoviti strokovne delavce za pripravo, izvedbo in evalvacijo individualiziranih programov. Seveda pa zakonska in družbena opredelitev do otrok s posebnimi potrebami sama po sebi še ne bo rešila njihovih problemov.

Integracija otrok s posebnimi potrebami ima v nekaterih razvitih državah že dolgoletno tradicijo in s pomočjo različnih raziskovalnih projektov so razvili različne oblike vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. V tem prispevku bom omenila samo tiste oblike, ki se najpogosteje pojavljajo. Otrok se lahko vključi v redno osnovno šolo z individualno pomočjo dodatnega učitelja, lahko obiskuje integrirane oddelke, v katerih poučujeta učitelj razrednega pouka in defektolog, lahko obiskuje posebne oddelke pri redni osnovni šoli, v katerih poučuje defektolog, otroci iz posebnih oddelkov lahko občasno obiskujejo pouk pri nekaterih predmetih skupaj z drugimi vrstniki, lahko se vključijo v osnovno šolo s prilagojenim programom ali v različne centre za vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami za posamezno vrsto in stopnjo motnje. Izkušnje z integracijo otrok s posebnimi potrebami v svetu so pokazale, da so tako za otroke kot za učitelje najugodnejši t.i. integrirani oddelki, v katerih je največ 15 otrok (10 zdravih in 5 otrok s posebnimi potrebami) z dvema učiteljema (učitelj razrednega pouka in učitelj defektolog), ki dobro sodelujeta s timom strokovnjakov in starši. Tudi v Sloveniji se nekatere od teh oblik že uspešno uveljavljajo v praksi, vendar pa je vse še preveč odvisno od dobre volje posameznih učiteljev in zagnanosti staršev.

Za otroka s posebnimi potrebami skupno šolanje z zdravimi vrstniki ni vedno preprosto, pojavljajo se težave pri oblikovanju lastne identitete. Zanj je lahko zelo boleče spoznanje, da je drugačen. Zaradi tega je pogosto žalosten, jezen nase in druge, prikriva svoje slabosti ipd., po drugi strani pa lahko pri zdravih vrstnikih zaradi svoje motnje reaktivira nezaželene psihične reakcije. Lahko pa so jeza, žalost, prikrivanje slabosti ipd. neke vrste strategij, ki mu pomagajo sprostiti psihične blokade, da počasi začne sprejemati samega sebe, sam ali s pomočjo drugih si poišče področja, ki jih zmore in na katerih se lahko uveljavi. Če se bo počutil v vrtcu ali razredu varno in spoznal, da njegove posebnosti vzgojiteljice, učiteljice in sošolci upoštevajo, bo lažje sprejemal svojo motnjo, zaupal v svoje sposobnosti in si oblikoval boljšo samopodobo. Kako bodo ravnale vzgojiteljice ali učiteljice z otroki s posebnimi potrebami v integrirani skupini ali razredu, je odvisno predvsem od njihovih osebnostnih lastnosti, izkušenj pri delu s temi otroki, njihove strokovne usposobljenosti, od njihovih pričakovanj in razumevanju odnosa med "prizadetostjo" in "normalnostjo". Za dobro in odgovorno pedagoško delo in lastno psihično stabilnost je zanje zelo pomembno, če vedo, kako one lahko prispevajo k boljši socialni integraciji otrok s posebnimi potrebami.

TIMSKO DELO

Danes se strokovnjaki zavedamo, da je uspešno premagovanje problemov pri otrocih s posebnimi potrebami mogoče samo s timskim delom, t.j. z interdisciplinarnim prijemom različnih strokovnjakov. Tim strokovnjakov, v katerem sodelujejo tudi starši, in z njimi povezan interdisciplinarni prijem pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami na osnovni šoli, mora postati obvezni del vzgojno-izobraževalnega procesa, kajti le tako lahko zagotovimo tem otrokom učinkovite možnosti za učenje in njihov vsestranski razvoj. Na osnovni šoli, ki bo vključevala otroke s posebnimi potrebami, naj bi tim sestavljali tile stalno zaposleni strokovnjaki: defektolog, razredni učitelj (ta dva naj bi v razredu tudi skupaj delala z otroki), logoped, socialni pedagog, psiholog, če bi bilo treba, pa bi se timu pridružili še strokovnjaki z medicinskega in paramedicinskega področja. Tim strokovnjakov skupaj oblikuje dodatni individualizirani program za posameznega učenca tako, da bi ga bolj vezali na šolsko delo in končno vključevanje v socialno okolje in bi ga lahko tudi razredni učitelj in defektolog izvajala v okviru programa v času pouka, doma pa starši ali otrok sam.

Proces povezovanja med strokovnjaki je sedaj bolj izjema kot pravilo. Posamezni strokovnjaki obravnavajo otroka najpogosteje zunaj razreda, tako je pogosto učenje v izolaciji, kar je ravno nasprotno integraciji. Strokovnjaki so mnenja, da naj bi bil otrok s posebnimi potrebami na nižji stopnji zunaj pouka obravnavan največ 20 minut, ves preostali čas pa naj bi otrok spremljal učno-vzgojni proces v razredu, v katerem naj bi poučevala učitelj defektolog in razredni učitelj. Otrok in starši tudi posameznih znanj iz različnih obravnav ne znajo povezati v neko funkcionalno celoto, to pa lahko izniči trud posameznih strokovnjakov. Otrok se lahko kasneje, v višjih razredih, številnim obravnavam tudi upre. Obhaja ga strah, ki je potreben terapije, da nikogar ne zanima njegova osebnost in da ga lahko starši kot strokovnjaki cenijo in pohvalijo samo takrat, ko je priden pri posamezni obravnavi. Pogosto se

odloči, da bo sam določil, koliko terapije oz. posebne obravnave potrebuje.

Uspešen tim se ne oblikuje čez noč, to je strokovno delo, za katerega je potreben čas, in nihče ne sme od posameznih strokovnjakov pričakovati, da bodo že prvi dan postali dobri sodelavci tima. Za posameznega strokovnjaka je sodelovanje v timu po eni strani priložnost, da se v posamezen primer lahko resnično strokovno poglobi in ne posega na drugo strokovno področje, po drugi strani pa se zmanjšuje njegova avtonomija. To pa lahko povzroči konfliktne položaje in s tem je doseganje zastavljenih ciljev oteženo. Za starše je to povsem nov položaj in pri delu v timu potrebujejo pomoč. Za dobro sodelovanje je potrebna optimalno sodelovanje, ker le tako lahko člani tima:

- podajo strokovno oceno o otroku in o tem napišejo poročilo;
- oblikujejo program in se dogovorijo o prednostnih nalogah;
- skupno načrtujejo vse dejavnosti, ki so skladne s cilji, ki jih želijo doseči pri otroku;
- se dogovorijo glede pristojnosti posameznega strokovnjaka in staršev in se s tem ognejo poseganju na drugo strokovno področje;
- sodelujejo pri izvajanju, nadzoru in evalvaciji otrokovega napredka;
- posamezni strokovnjaki in starši vidijo, kako se njihovi programski cilji včlenjujejo v učni proces ali v položaj doma in se s tem ognejo preštevilni obravnavi zunaj pouka;
- spoznajo, da se morajo še nadalje izobraževati.

Ustrezna obravanava otrok s posebnimi potrebami v osnovni šoli je torej timska, pri njej upoštevamo otroka, njegovo družino in širše socialno okolje. Ob tem se postavlja vprašanje, kakšna je vloga defektologa oz. specialnega pedagoga pri delu z otrokom s posebnimi potrebami in v timu. Menim, da je defektolog tisti, ki naj bi podal oceno otrokovega delovanja v učnem procesu, izdelal skupaj z drugimi strokovnjaki individualiziran program za posamezne teme, ga izvajal in spremljal otrokov napredek in bil hkrati tudi povezovalec med posameznimi strokovnjaki, vodstvom šole, starši in otrokom. Izkušnje s tako načrtovanim delom so v tujini (Anglija) že dale dobre izide. Pri nas se pogosto dogaja, da je npr. za primarno oskrbo (medicinska obravnava) in primarno rehabilitacijo dobro poskrbljeno, ko pa vstopi otrok v šolo ali vrtec, nihče več ne ve (razen če nam ne povedo starši sami), kdo vse je že otroka obravnaval in kakšne obravnave je bil deležen oz. ali je je še deležen. V takih primerih bi defektolog poleg dela z otrokom zbiral in prenašal informacije o otroku drugim članom tima, sodeloval s strokovnjaki, ki obravnavajo otroka zunaj šole, se povezal z vrtcem, v katerega je bil otrok vključen, in tudi s šolo, v katero bo kasneje vključen.

Zelo pomembno je, da so na timskih sestankih večkrat navzoči tudi starši in otrok s posebnimi potrebami. V takem primeru je dobro, da na sestanku tima niso sočasno navzoči več kot 2 ali 3 strokovnjaki. Kadar je tema pogovora taka, da bo morda bistveno posegla v družinsko življenje, je dobro, da sta pri pogovoru navzoča oba starša (diagnoza, sprememba obravnave, vključitev v drug program itn.). Starši morajo po končanem sestanku dobiti občutek, da je bilo njihovo mnenje upoštevano, da še vedno lahko ostanejo starši, in ne terapevti, in da lahko zaprosijo strokovnjake za pomoč, kadarkoli so v stiski. Vključevanje otroka v pogovor otežuje vodenje pogovora, zato morajo biti člani tima na tak pogovor še posebno dobro pripravljeni. Tak pogovor lahko rabi staršem tudi kot model, kako se lahko pogovarjamo z otrokom o njegovem problemu.

SKLEP

Za uspešno integracijo otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo ali vrtec je zelo pomembno, da je otrok v osnovni šoli in vrtcu deležen take obravnave in pomoči, kot bi je bil deležen, če bi obiskoval osnovno šolo s prilagojenim programom, vrtec ali kakšno drugo ustanovo. Dobro organizirana integracija, ki ne more biti enaka za vse otroke s posebnimi potrebami, je in bo materialno in strokovno zahtevnejša.

Če primerjamo izide različnih raziskav, lahko ugotovimo tole:

- uspešno skupno šolanje zahteva vsestransko zasnovan pristop, evalvacijo možnosti in okoliščin, ki otroku s posebnimi potrebami omogočajo ali preprečujejo poln osebnostni razvoj in čim boljšo socialno integracijo;
- da integracija otrok s posebnimi potrebami zahteva dobro usposobljene vzgojiteljice, razredne učitelje in defektologe in nenehno komunikacijo med vsemi strokovnjaki, ki sodelujejo pri obravnavi, ter otrokom in njegovimi starši;
- da prepogosta individualna obravnava v "posebni sobi" otežuje socialno integracijo in otrokove sošolce in otroka samega stalno opozarja na njegove težave;
- da so se za uspešno integracijo otrok s posebnimi potrebami pokazali kot najustreznejši t.i. integrirani razredi, v katerih je največ od 12 - 15 otrok (10 zdravih otrok in 3 do 5 otrok s posebnimi potrebami) in jih poučujeta učitelj razrednega pouka in učitelj defektolog;
- da defektolog, ki bi bil na osnovni šoli zadolžen za pomoč učencem s posebnimi potrebami v večih razredih, lahko strokovno ustrezno obravnava največ 6 do 8 otrok;
- da mora biti pomoč časovno in prostorsko otroku omogočena med poukom (če je to le mogoče) in razumljena kot pomoč učitelju in vsemu razredu;
- da ima integracija tudi določene omejitve. Pozorni moramo biti zlasti takrat, ko vidimo, da so zaradi ideje o integraciji in zakonskih možnosti otroci žrtve integracije;
- zelo tesno sodelovanje med starši in strokovnjaki pogosto pri starših vzbudi občutek, da intenzivna obravnava in integracija premagata vse otrokove težave in v resnici spregledajo otrokove realne možnosti. Treba je najti ravnovesje med iluzijami staršev in stopnjo otrokove motnje. Strokovnjaki integracije otrok s posebnimi potrebami v redne vzgojno-izobraževalne ustanove ne smemo idealizirati;
- da so za uspešno skupno šolanje izredno pomembni zdravi otroci in vrsta in stopnja otrokove motnje, starši otrok s posebnimi potrebami in drugih otrok, razredne učiteljice in vzgojiteljice in drugi strokovnjaki, ki obravnavajo otroka;
- otrok s posebnimi potrebami se mora in želi v življenju uveljaviti, zato mora biti kar najbolj usposobljen. Njegov in naš cilj je tudi poklicna integracija in z njo povezana socialna integracija;
- z ustrezno in pravočasno obravnavo se lahko otrok s posebnimi potrebami, glede na svoje sposobnosti, v odraslem obdobju uspešno vključuje v širše socialno okolje.

Dr. Egidija Novljan

Renata - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

Literatura:

Haeberlin, U., Bless, G., Moser, U., Klaghofer, R.: Die Integration von Lernbehinderten, Verlag Paul Haupt Bern und Stuttgard, 1990.

Opp, g., Peterander, F.: Focus Heilpadagogik, Ernst Reinhardt Verlag München, Basel 1996.

Rose, R., Fergusson, A., Coles, C., Byers, R., Banes, D.: Implementing the Whole Curriculum for Pupils with learning Difficulties, David Fulton Publiushers, London 1994.

KORAK K VSAKDANJOSTI

INTEGRACIJA IN OSEBE Z ZMERNO, TEŽJO IN TEŽKO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

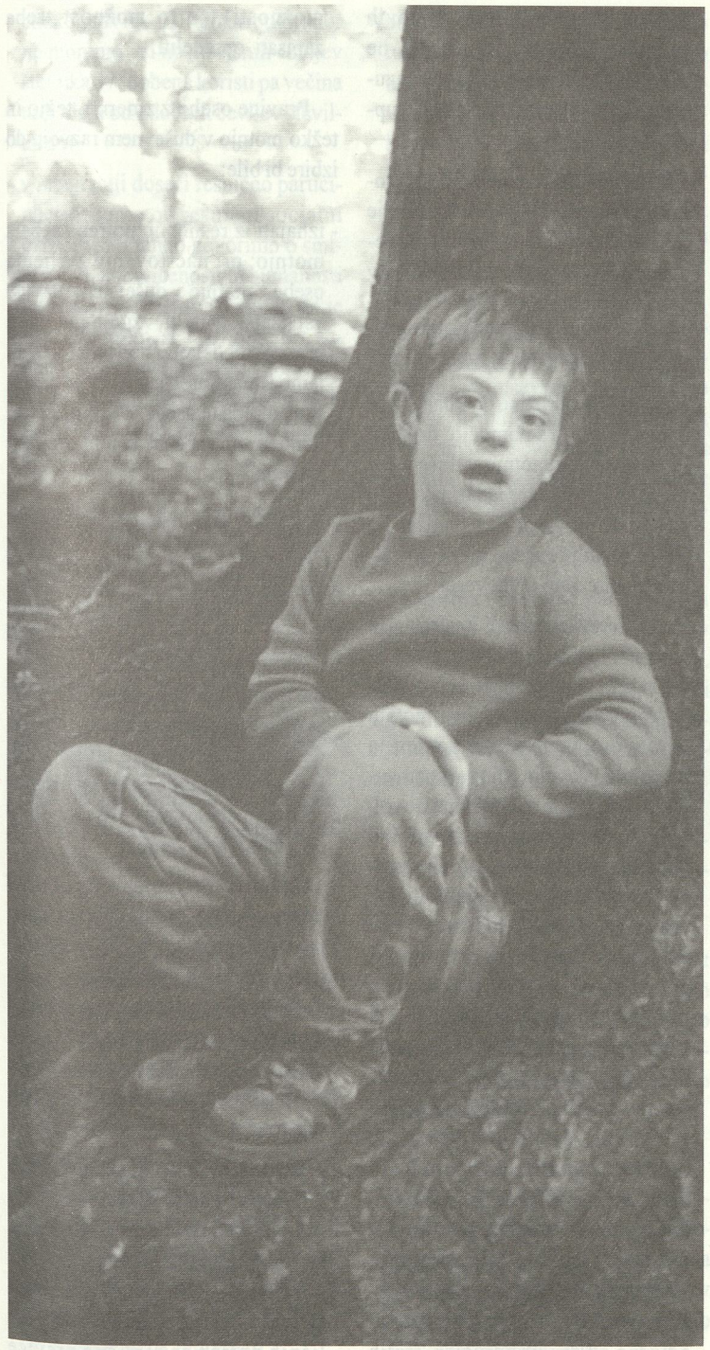
Naslov prispevka je Integracija in osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, kar pa ne kaže na naključno zmoto pri uporabi termina za te osebe. Danes se v slovenskem prostoru namreč vse bolj uporabljata pojma osebe z učnimi težavami in osebe s posebnimi potrebami.

Pri osebah z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in tudi sicer pa sta ta dva termina vprašljiva. Pri teh osebah zanesljivo ne gre samo za učne težave, temveč vsaj še za zdravstvene, socialne in ekonomske. In če gre torej za večplasten pojav in problem, ga ne moremo označiti z ožjim pojmom. Termin posebne potrebe pa vsebuje nekakšno protislovje: vsi ljudje imamo potrebe, včasih različne in s tem posebne. Vendar, ko postane potreba moja, to ni več posebna potreba. To je preprosto moja potreba in posebnih potreb kratkomalo ni. Vendar ni dobro razglašati nekaj za posebno potrebo, če je to preprosto moja objektivna potreba, saj je v nasprotju z enakostjo, enakopravnostjo.

Z učnimi težavami in posebnimi potrebami pa je še neka težava: nič namreč ne povedo. Zmeraj ko hočemo natančno definirati, moramo še nekaj dodati, npr. otrok z učnimi težavami z motnjo vida, ali pa otrok s posebnimi potrebami zaradi motnje v duševnem razvoju, otrok s posebnimi potrebami zaradi težav v gibanju itn.

Termina učne težave oz. posebne potrebe smo verjetno uvedli oz. uvajamo zato, da bi se ognili nekemu stigmatiziranju in pri tem kar malo pozabljamo, da problem stigme ni v besedi, temveč samo v odnosu ljudi do tega problema. In potem v bežanju od stigme pridemo do neke besede, ki v bistvu ničesar več ne pove o samem pojavu. Da to niti ni tako pomembno? No, potem pa lahko mene namesto Marijan začnete imenovati Mirko, Ljubljano - Maribor in zmeda bi bila kar kmalu popolna. Motnja v duševnem razvoju preprosto je motnja, duševna prizadetost preprosto je prizadetost; tega dejstva ne bomo mogli spremeniti z nobenimi besedami, z nobenimi lepšimi besedami ne bodo težave teh oseb in njihovih družin nič manjše, storiti je treba nekaj čisto drugega, a o tem pozneje.

Govoriti o integraciji pri osebah z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju je po vseh mojih izkušnjah zelo specifična in subtilna zadeva. Seveda tudi pri teh osebah govorimo o integraciji; vendar sta njen pomen in bistvo tako drugačna od pomena in bistva druge populacije z motnjami v razvoju, da je videti, da z isto besedo označujemo zelo različne stvari. Pa poglejmo na stvar iz zelo praktičnega zornega kota: otrok s težjo motnjo v duševnem razvoju, s cerebralno paralizo, s psihomotorično nemirnostjo pride (ga pripeljejo) npr. v neki občinski urad. Kaj si lahko še tako prijazen uslužbenec pomaga z njim? Dobro; sledi proces šolanja, usposabljanja, z vsemi integrativnimi elementi. In slika se čez 10, 15 let ponovi, v istem uradu. Bo položaj bistveno drugačen kot pred leti? Verjetno ne bo bistveno drugačen v smislu medsebojne komunikacije. Seveda je to le eden od zelo konkretnih primerov; lahko pa bi jih našteli še celo vrsto. Iz povedanega bi lahko dokaj verjetno sklenili, da besede integracija zanesljivo ne moremo uporabljati na isti ravni; pri osebah z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju pomeni nekaj čisto drugega. Zato izkoriščam priložnost in v tem prispevku, da še enkrat povem (kar sem sicer že nekajkrat), da je bila beseda integracija pri osebah z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju v bližnji preteklosti večkrat zelo lahkomiselno uporabljena in tudi zlorabljana. In to zato, ker je dejstvo, da je motnja v duševnem razvoju zmerne, težje in težke stopnje drugačnost in bo takšna zmeraj ostala. Postala pa naj bi vsakdanjost, vsakdanjost pomeni pravico do izbire, pravica do izbire pomeni svobodo, svoboda pa je praviloma temeljni pogoj kakovostnega življenja. Za to pa nam gre: za kakovostno, osmišljeno in lepo življenje. Vse drugo so sredstva za dosego tega, s takšnimi ali drugačnimi oblikami integracije vred.

Renata - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

SPREJETJE DRUGAČNOSTI JE BREZ DVOMA NAJVIŠJA MOGOČA STOPNJA INTEGRACIJE, NORMALIZACIJE, VKLJUČEVANJA OSEB Z ZMERNO, TEŽJO IN TEŽKO MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU.

In kako lahko to dosežemo?

Z upoštevanjem dveh temeljnih vrednot življenja oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju:

1. pravice osebe z motnjo v duševnem razvoju in njene družine do izbire

2. normalizacije v vseh bistvenih segmentih življenja.

S prvim postavljamo te osebe in njihove družine v dejaven in s tem resnično enakopraven odnos; z drugim zagotavljamo temeljne pogoje kakovostnega življenja.

Prvo daje tem osebam in njihovim družinam samostojnost, svobodo in odločitve na podlagi njihovih resničnih potreb, ne pa potreb, za katere si je nekdo izmislil, da so njihove potrebe; drugo pa daje objektivne možnosti za uresničevanje tega.

Če si vsaj nekoliko bolj podrobno pogledamo pravico družine do izbire, bi le-to lahko strnili v tole:

- Družini je treba zagotoviti vsestranske, dobre in poštene informacije: na podlagi svojih dolgoletnih izkušenj lahko z zanesljivostjo trdim, da so se v marsikateri družini glede svoje nadaljnje skupne usode velikokrat odločali na temelju nepopolnih informacij. Če bi le-te bile popolne, bi njihove odločitve bile drugačne. Zaradi tega so vsi (država, društva, ustanove), ki se vključujejo v življenje družin, ki imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju, dolžni le-tem dati vse potrebne informacije: zakonske, finančne, šolske, bivanjske itn.

- Natančno je treba opredeliti dolžnost države, da prevzame del bremena družine: breme družine z osebo z motnjo v duševnem razvoju je zanesljivo nadpovprečno. Dolžnost naše države, ki se deklarira za socialno, je, da družine postavlja v bolj ali manj enake položaje. To pa pomeni, da potrebuje družina z osebo z motnjo v duševnem razvoju več, da bi bila v enakem položaju. Nekaj teh zadev je z zakonom in deklaracijami že urejenih, nekaj pa jih še čaka na uresničitev.

- Zmeraj moramo izhajati iz resničnih potreb družine: kljub temu da so navidezno različne družine v enakem položaju, so njihove objektivne potrebe lahko različne. In to dejstvo je pri zadovoljevanju potreb posameznih družin treba upoštevati.

- Nobena odločitev nam ne sme biti tuja, nobene nimamo pravice obsojati: družine z osebo z motnjo v duševnem razvoju so praviloma že tako ali tako čustveno obremenjene in prizadete, žato ne poglabljajmo te bolečine še z nepotrebnim moraliziranjem in obsojanjem njihovih odločitev; četudi jih včasih ne razumemo. Raje poskušajmo razumeti, da imajo za odločitev svoje upravičene razloge.

- Bolečina družine s prizadetim otrokom je objektivno prisotna, zato je ne povečujmo; poleg zgoraj navedenega obsojanja njihovih odločitev bi bilo to predvsem mogoče s sprejemanjem takšnih stališč, programov in zakonov, ki bi to povzročali.

- Ne izčrpajmo družine do konca in se nato odzovimo s pomočjo: družini, ki ima osebo z motnjo v duševnem razvoju je treba pomagati takoj, ne pa šele takrat, ko pride v položaj, ko je čestokrat porušeno njeno socialno-emocionalno ravnovesje.

- Starši, zdravi sorojenci imajo pravico živeti tudi brez osebe z motnjo v duševnem razvoju: ni še tako oddaljen čas, ko je oddaja osebe z motnjo v razvoju iz družine pomenila nemoralno dejanje, ali vsaj znamenje, da družina te osebe nima dovolj rada. Večina strokovnih in splošno človeških izhodišč pa danes priznava tem družinam, da je popolnoma vsakdanje, da živijo tudi brez osebe z motnjo v duševnem razvoju. Pri odrasli osebi z motnjo v duševnem razvoju je to celo boljša možnost. S tem pa pravzaprav ne poudarjam nič drugega kot samo vidike normalizacije življenja; povsem normalno je namreč, da zdravi otroci, ko odrastejo, zapustijo družino in si ustvarjajo svoje življenje. In to je dobro tudi za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju! Ker pa te tega same ne naredijo, ne morejo narediti, temveč so pri teh odločitvah odvisne od drugih (družine, širših možnosti), je to možnost treba zapisati, opredeliti.

Pravice osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju do izbire bi bile:

- izhajati iz resničnih potreb osebe z motnjo: pri načrtovanju življenja osebe z motnjo v duševnem razvoju vsi (starši, učitelji, vzgojitelji...) vse prevečkrat delamo napako, da izhajamo iz naše predstave, kaj je dejanska potreba te osebe. Ta pa niti približno ni zmeraj enaka njeni dejanski potrebi;

- od tuje pomoči prehajati na samopomoč: v najboljši želji, da bi osebi z motnjo v duševnem razvoju čimbolj pomagali, smo do nje servilni, za njo naredimo preveč. S tem pa ji dolgoročno samo škodimo, ker ne razvijemo njenih dejanskih potencialov, ne razvijemo njene samopomoči oz. dejavnega odnosa do življenja. S tem pa ji življenje, gledano dolgoročno, postane manj prijazno, bolj obremenjujoče zanjo;

- razvijati vsestranski partnerski odnos: osebi z motnjo v duševnem razvoju moramo že zelo zgodaj začeti razvijati spoznanje, da smo (kot starši, vzgojitelji, terapevti...) njeni prijatelji, partnerji... v čim bolj enakopravnem, dvosmernem odnosu. Takšnemu odnosu pa je vse bolj tuje tutorstvo in pedagogiziranje;

- v vseh bistvenih življenjskih funkcijah doseči enake pravice: ki bodo zadovoljile potrebe teh oseb. In ker so te potrebe različne, so tudi njihove pravice različne. To pa dejansko pomeni: za zadovoljitev različnih potreb so različne pravice enake pravice. Ali konkretizirano: ne moremo vsi nositi ličnih čevljev številka 37; nobene koristi pa večina tudi nima od udobnih čevljev številka 46;

- v integraciji doseči resnično participacijo: samo ob resnični socialni participaciji lahko govorimo o smiselnosti, upravičenosti in humanosti integracije. Mislim (upam!), da je danes že vsem, še tako zagretim zagovornikom integracijskih procesov jasno, da zgolj navzočnost v integrirani šoli ni tisto, kar želimo in moramo doseči.

Najmanj, kar je treba storiti, da bi dosegli normalizacijo v vseh bistvenih segmentih življenja, je upoštevanje temeljnih načel normalizacije (torej tistih temeljnih, posplošenih smernic, ki dajejo možnosti za izbiro):

- načelo majhne kapacitete: kjerkoli in kakorkoli že bodo živele in se družile osebe z motnjo v duševnem razvoju, naj bo to v manjših kapacitetah;

- načelo ločitve bivalnih funkcij: bivanje, šolanje, delo, različne dejavnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju morajo obvezno poteka na različnih lokacijah (da imajo osebe s tem možnost širše socialne participacije);

- načelo specializacije: osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju bodo v življenju poleg rednih zmeraj potrebovale tudi specializirane usluge (v šoli, v komunikaciji, pri delu, v zdravstvu itn.) in le-te jim je treba zagotoviti;

- načelo kontinuitete: Ne uničujmo ničesar starega, dokler ne ustvarimo novega, boljšega! In ko bomo ustvarili boljše, bo staro - slabše odpadlo samo po sebi. S spoštovanjem tega načela se bomo ognili nevarnosti, da bi osebam z motnjo v duševnem razvoju nekaj vzeli, ne da bi jim dali za to nadomestilo;

- načelo integracije: Načelo integracije ni edino, niti prvo načelo normalizacije - vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje. Pri tem nam mora biti vedno v ospredju spoznanje, da je posledica prave integracije resnična socialna participacija.

Resnična socialna participacija torej ne pomeni fizične navzočnosti v zadnji klopi nekega rednega razreda, ne pomeni nedojemajoče navzočnosti na neki prireditvi, ne pomeni permanentnega nepotrjevanja pri neustreznem delu.

Resniča socialna participacija pomeni, da bo oseba v vseh zgoraj navedenih položajih:

- KONSTRUKTIVNO AKTIVNA: konstruktivno aktiven si lahko samo v okolju, ki te primerno stimulira, ob vsebinah, ki jih dojemaš in ob komunikacijskih kanalih, ki ti omogočajo komunikacijo;

- EMOCIONALNO ZADOVOLJNA: brez večinskega emocionalnega zadovoljstva so vsa prizadevanja nesmiselna; razvijati videnje brez barv, življenje brez sonca ni verjetno v nikogaršnjeminteresu;

- OSEBNOSTNO POTRJENA: vsi ljudje imamo prvinsko potrebo po potrjevanju. Če se nam ta potreba ne udejanja, nam življenje kaj kmalu postane precej zoprno;

- IN NE PREVEČ OVIRAJOČA ZA SVOJE PARTNERJE V OKOLJU: integracija nam mora vedno pomeniti obojestranski odnos, obojestransko korist. Z integracijo naj bi obe strani več pridobili kot izgubili - in takrat bo smiselna!

Iz vsega povedanega je mogoče sklepati, da problem normalizacije, integracije oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju ni pri (v) njih samih, niti toliko v načinu njihovega usposabljanja, dela in življenja, temveč je to resnično problem družbe, države, nas vseh, vseh skupaj in vsakega posebej. In to zato, ker je zmerna, težja in težka motnja v duševnem razvoju preprosto drugačnost, ki jo je treba sprejeti, jo sprejeti kot vsakdanjost in jo s tem integrirati.

To pa je proces, ki že poteka, ki ni lahek in bo potekal še dolgo. Še posebej pri nas, ker Slovenci zaradi svoje majhnosti in občutka ogroženosti pač očitno nimamo internaliziranega (vgrajenega vase) pozitivnega odnosa do drugačnosti. Kajti če bi ga imeli, bi bilo vse lažje, drugačnost bi bila vsakdanjost in s tem problem integracije, takšne ali drugačne, sploh ne bi bil problem ali pa bi bil bistveno manjši in lažji.

Marijan Lačen

POLOŽAJ INTEGRIRANIH UČENCEV V OSNOVNI ŠOLI

Prijatelja - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

POVZETEK

Empirična raziskava je jasno pokazala, da so učenci z učnimi težavami v osnovni šoli slabše socialno, emocionalno in motivacijsko integrirani v primerjavi z učenci šole s prilagojenim programom. Učenci z učnimi težavami v osnovni šoli imajo tudi slabši učni uspeh, struktura perceptivno-motoričnih in kognitivnih sposobnosti pa je boljša kot pri učencih šole s prilagojenim programom.

Slaba (kritična) socialna in emocionalna pozicija učencev z učnimi težavami na redni osnovni šoli opozarja, da integracija zahteva oblikovanje takšnih vzgojno-izobraževalnih okolij, ki zagotavljajo najmanj restriktivno okolje.

Upoštevanje raziskovalnih izidov v praksi v Sloveniji terja tudi od strokovnjakov, raziskovalcev in teoretikov, da sistematično spremljajo in analizirajo vplive integracijskih modelov na učence z učnimi težavami.

KLJUČNE BESEDE

Učenci z učnimi težavami, integracija v redno osnovno šolo, socialna integracija, emocionalna integracija, storilnostno-motivacijska integracija.

1. UVOD

Proces integracije učencev s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami še vedno odkriva veliko neznank in dilem, zlasti ko gre za njegovo operacionalizacijo. Zato se integracija pojavlja kot aktualna tema pogovora tako med strokovnjaki kot teoretiki s področja posebne vzgoje in izobraževanja.

Opredelitve za integracijo potekajo največkrat med delno in popolno integracijo na eni strani ter vključevanjem otrok v vzgojno-izobraževalni kontinuum na drugi.

Ob reševanju organizacijskih in objektivnih problemov integracije ostajajo nejasnosti tudi na specifično strokovnih področjih. Med njimi kaže omeniti težave diagnosticiranja, ki so povzročene s pomanjkljivostmi merskega inštrumentarija, merili ocenjevanja, problemi etiketiranja, neupoštevanjem okolja in socialnih interakcij. Nadalje kaže področje definiranja učnih težav na številne pomanjkljivosti (še vedno nimamo dobre operativne definicije, ki bi zajela vse starostne skupine). Strokovna usposobljenost učiteljev in defektologov ter kooperativnost v procesu sodelovanja sta šibki, spremljanje in analiza uspešnosti izobraževalnega kot socialnega vidika integracije v praksi ne potekata sistematično, empiričnih raziskav še vedno nimamo, merila in načela za vključitev v najmanj restriktivno okolje niso dovolj jasno opredeljeni.

1.1 SOCIALNA, EMOCIONALNA, STORILNOSTNO-MOTIVACIJSKA INTEGRACIJA UČENCEV Z UČNIMI TEŽAVAMI V OSNOVNI ŠOLI

Socialni položaj in emocionalno počutje učenca z učnimi težavami sta dva od najzanesljivejših kazalnikov uspešne ali neuspešne vzgojno-izobraževalne integracije. Redni razred v osnovni šoli, v katerega je vključen učenec, je referenčni okvir za oblikovanje meril vedenja in učnih dosežkov ter ima primerjalno funkcijo. Čim bolj je v identifikacijski skupini zaznavanje učencev in učiteljev usmerjeno v šolski uspeh in primerno, prilagojeno vedenje, tem nižje mesto na lestvici priljubljenosti zavzemajo neuspešni učenci (Petillon, 1978). Če se učno manj uspešen učenec v heterogenem razredu nenehno sooča z boljšimi sošolci, lahko to negativno odseva pri ocenjevanju lastnih sposobnosti, to pa lahko motivacijsko-psihološko pripelje do slabše motivacije za uspehe, negativne samopodobe in postopoma do izolacije.

Raziskave (Lambrich 1986, Rist 1970) kažejo, da so storilnostno neuspešni učenci že v začetku svoje šolske kariere manj zajeti v komunikacijo z učiteljem in v različne razredne dejavnosti. Tako vrstniki kot učitelji povezujejo njihovo znižano storilnostno konkurenčnost z nižjimi socialnimi sposobnostmi in jih osebnostno podcenjujejo.

Empirične raziskave v ZDA, Nemčiji, Veliki Britaniji in Švici potrjujejo, da imajo otroci z učnimi težavami v redni osnovni šoli povprečno nižji sociometrični položaj kot drugi učenci, pri čemer je vseeno, ali so bili otroci popolnoma vključeni v redni razred v času šolanja ali le delno (Haeberlin et al., 1991).

Z. Stančić (1990) je na Hrvaškem raziskovala sociometrični položaj učencev z upočasnjenim kognitivnim razvojem v osnovni šoli in ugotovila, da je slabši od položaja učencev brez učnih težav. Domnevala je, da je določen z nekaterimi drugimi variablami: socioekonomskim statusom (ki je relativno slabši), socialnim izvorom, videzom, nekaterimi osebnostnimi lastnostmi ter škodljivim vplivom etiketiranja.

Švedska raziskava (Sonnander, Emanuelsson, Kebbon, 1993) o integraciji mentalno retardiranih otrok v redne osnovne šole prav tako opozarja na neugodno statusno pozicijo otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju, zlasti deklic v rednih oddelkih.

Kvalitativna študija z induktivno analizo (Albinger, 1995) in kvantitativna študija (Reid, Button, 1995) o počutju učencev z učnimi težavami, ki so bili nekaj časa zajeti v program posebne sobe, kažeta na slabo samopodobo, na občutke neustreznosti (frustriranost, žalost) ter negativni vpliv etiketiranja v tej obliki obravnave.

Raziskava (Esminger, 1991), ki je zajela 10 šol v Atlanti in Georgiji, je pokazala, da učenci, ki so bili zajeti v program posebne "sobe", niso videli povezave med znanjem in življenjem, prav tako pa je bila njihova motivacija za učenje majhna. Nasprotno pa ugotavljamo, da modeli posebne obravnave za učence z učnimi težavami, ki so povezani z življenjem in razvijanjem spretnosti, ter vključitev v kooperativne oblike učenja dajejo pozitivne izide. Spodbujanje učencev k oblikovanju kurikuluma in ozračja, ki sprejema drugačnosti in daje vsem učencem enake možnosti za razvoj sposobnosti, kot npr. programi Foxfire v ZDA in nekaterih evropskih državah, prej pripomorejo k boljši sociometrični strukturi kot individualno učenje pri tradicionalnem pouku. To potrjujejo raziskave Armstronga, Johnsona in Balowa (1981), pa tudi najnovejše raziskave (Augustine, Gruber & Hanson 1989; Pomplun 1996).

Izsledki raziskave (Ackerman, Howes 1986) opozarjajo, da učenci z učnimi težavami, ki so sprejeti v šoli, niso sprejeti zunaj nje, zato je treba razlikovati položaj učenca v razredu od položaja pri zunajšolskih dejavnostih.

2. CILJ RAZISKAVE

Cilj raziskave je ugotoviti in analizirati strukturne razlike integriranih učencev v redni osnovni šoli, učencev šole s prilagojenim programom in učencev, ki obiskujejo redno osnovno šolo, v njihovem perceptivno-motoričnem in kognitivnem ter socialnem in emocionalnem, storilnostnem statusu.

3. METODOLOGIJA

VZOREC

Raziskovalni vzorec obsega 121 učencev četrtih razredov osnovne šole in šole s prilagojenim programom, od tega 81 brez učnih težav na osnovni šoli, 19 učencev z učnimi težavami na redni osnovni šoli in 21 učencev z učnimi težavami na šoli s prilagojenim programom.

POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Raziskovanje smo izvedli v šolskem letu 95/96 pod vodstvom defektologa. Testiranje je potekalo za vse subjekte v izenačenih razmerah z istim testatorjem. Učenci so bili razdeljeni v manjše skupine (okrog 8) in pred vsakim preskusom deležni enakih standardnih navodil.

MERSKI INSTRUMENTARIJ

V raziskavi smo uporabili adaptiran kanadski test Acadia za odkrivanje otrok z učnimi težavami, preskus spretnosti pisnega izražanja ter adaptiran švicarski vprašalnik o socialni integraciji. Izdelan merski inštrumentarij daje podatke za 15 kriterijskih variabel.

Cronbachov koeficient a kaže zadostno zanesljivost celotnega inštrumentarija (a > 0,80).

3.4 POSTOPKI OBDELAVE

Podatke smo računalniško obdelali s statističnim programskim paketom SPSS - X v Centru za računalništvo PF Maribor. Uporabili smo postopke: enosmerno analizo variance, multivariatno analizo variance in diskriminativno analizo.

4. REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Na podlagi izračunane vrednosti Wilksove lambde (L = 0,098) in ustreznega Raovega preskusa (F = 15,218; P= 0,000) sklepamo, da se taksonomske skupine statistično pomembno razlikujejo v perceptivno-motoričnih in kognitivnih lastnostih ter v socialni integraciji.

Variable, ki statistično pomembno prispevajo k ugotovljeni razliki taksonomskih skupin, kažejo izidi univariatne analize variance.

4.1 REZULTATI UNIVARIATNE ANALIZE VARIANCE*

Iz izidov vidimo, da razen pri variabli slušna diskriminacija (P > 0,05) obstajajo pri vseh drugih variablah statistično pomembne razlike med skupinami (P < 0,05). Slušna diskriminacija je sposobnost sprejemanja in razlikovanja slušnih dražljajev, je rezultat integracije izkušenj subjekta ter delovanja CŽS.

** Z dovoljenjem avtorice v prispevku izpuščamo preglednice s podatki, ki so podlaga za razlage in sklepe.*

Pri variabli slušna diskriminacija je skupina učencev šole s prilagojenim programom dosegla podobne rezultate (celo višje) kot skupina učencev brez učnih težav, to lahko pripišemo intenzivnemu utrjevanju nalog takega tipa na šoli s prilagojenim programom.

Učenci šole s prilagojenim programom evidentno zaostajajo za integriranimi učenci na področjih slušnovidne percepcije, zaporedja in šifriranja, pojmotvornosti, besednega zaklada in pri pisnem izražanju. Sklepamo lahko, da so to področja, ki kažejo na nižjo stopnjo pridobljenega znanja, siromašnost zgodnjih intelektualnih izkušenj, spodbud in učenja v družini, na nizek izobraževalni in poklicni status staršev ter tudi na razlike v učnem programu šole s prilagojenim programom, ki je po obsegu učne snovi skromnejši in drugače strukturiran. Zato iz izidov enosmerne analize variance sklepamo, da je struktura perceptivno-motoričnih in kognitivnih sposobnosti boljša pri integriranih učencih v redni osnovni šoli kot pri učencih šole s prilagojenim programom in je povzročena z višjo stopnjo storilnostnih zahtev do učencev.

Razlike med integriranimi učenci in učenci šole s prilagojenim programom na področju besednega zaklada, pojmotvornosti, zaporedja in šifriranja, pisnega izražanja potrjujejo tudi izidi švicarske raziskave (Bless et al., 1990), pa tudi hrvaške (Levandovski, 1992).

Statistično pomembne razlike med skupinami učencev (P= 0.000) obstajajo pri variabli šolski uspeh, ki zajema ocene predmetov slovenski jezik, matematika ter spoznavanje narave in družbe.

Najvišje rezultate pri variabli šolski uspeh dosegajo učenci brez učnih težav na redni osnovni šoli, nato sledijo učenci šole s prilagojenim programom, ki se po rezultatih aritmetičnih sredin močno približujejo učencem brez učnih težav. Najnižje rezultate pa dosegajo učenci z učnimi težavami na redni osnovni šoli. Očitno je, da je šolski uspeh povzročen tudi z drugimi vplivi. Po Zarevskem (1990) kognitivne sposobnosti, interes in vložen trud pri šolskem delu pomenijo veljavno varianco tega, kar bi šolske ocene morale meriti. Seveda se temu pridružujejo še nekatere druge konativne sposobnosti. Otroci z učnimi težavami v osnovni šoli manifestirajo številne težave branja, pisanja, matematike, govora, mišljenja in druge socialne težave. Učitelji jih največkrat doživljajo kot učence s kognitivnimi primanjkljaji (Tomplison, 1982), kot lene in nezainteresirane. V frontalno vodenem pouku njihove čustvene in socialne potrebe ostajajo navadno prezrte. Neustrezno odzivanje na učne težave v šoli in dodatna neuvidevnost staršev sprožata številne psihološke probleme, ki nujno vodijo k šolskemu neuspehu učencev.

Pri vseh treh variablah socialne integracije (socialna, emocionalna, storilnostno-motivacijska integracija) obstajajo statistično pomembne razlike (P = 0,000) med taksonomskimi skupinami učencev. Učenci šole s prilagojenim programom dosegajo pri socialni integraciji višje rezultate od učencev z učnimi težavami v osnovni šoli, še zlasti se pojavljajo dominantne razlike pri variablah emocionalna in storilnostno-motivacijska integracija, kar potrjuje tudi nadaljnja statistična obdelava (glej diskriminativna analiza, tabela 4). Najvišje rezultate pri omenjenih variablah dosega skupina učencev brez učnih težav.

Ugotovitve naše raziskave podpirajo tudi izidi tujih empiričnih raziskav, npr. švicarske (Haeberlin et. al., 1991), ki kažejo, da imajo učenci z učnimi težavami v integriranih razredih nižji sociometrični položaj kot učenci šole s prilagojenim programom. Najnovejše raziskave o socialni integraciji in socialni interakciji predšolskih otrok prav tako potrjujejo nizek sociometrični status otrok s posebnimi potrebami (Guralnick et al., 1995).

Domnevamo, da nizki rezultati učencev z učnimi težavami v osnovni šoli pri variabli emocionalna integracija kažejo na njihov slab učni uspeh, na pomanjkljive socialne spretnosti, da jih skupina učencev brez težav socialno ne sprejema, ter tako oblikujejo slabo počutje teh učencev.

Veliko nižje rezultate učencev z učnimi težavami v osnovni šoli pri variabli storilnostno-motivacijska integracija v primerjavi z učenci šole s prilagojenim programom pojasnjujemo z nezaupanjem v lastne sposobnosti, nizkim samovrednotenjem, kakor tudi z drugimi dejavniki, npr. vrednostnim sistemom lastne družine, pripadnostjo heterogeni identifikacijski skupini, neustreznimi učnimi metodami in prijemi, usmerjenostjo v storilnost in drugimi.

4.2 REZULTATI DISKRIMINATIVNE ANALIZE

Izračunane vrednosti Wilks-Bartlettovega preskusa za 1. diskriminativno funkcijo (L= 0.09, hi - kvadrat = 257.86, P = 0.000) in 2. (L = 0.447, hi - kvadrat = 89.35, P = 0.000) kažejo, da gre za dve diskriminativni funkciji, ki razlikujeta skupine v prostoru petnajstih variabel (test Acadia in socialna integracija). Prva pojasnjuje 74,3%, druga 25,7% variance celotnega sistema variabel. Strukturo posamezne funkcije kažejo korelacijski koeficienti (r) zajetih variabel z diskriminativnimi funkcijami.

Na podlagi pomembnih korelacij strukture perceptivno-motoričnih in kognitivnih značilnosti omenjenih variabel opredeljujemo prvo diskriminativno funkcijo kot sposobnosti za učenje in sposobnosti diskriminacije.

Storilnostno-motivacijska (r = 0.706), emocionalna (r = 0.628) in socialna integracija (r = 0.309) so variable s pomembnimi korelacijami z drugo diskriminativno funkcijo. So kazalnik otrokovega socialnega položaja v identifikacijski skupini, njegovega počutja in motivacije za učenje. Na podlagi tega opredeljujemo drugo diskriminativno funkcijo kot socialno-emocionalno integriranost.

Iz predznakov in višine projekcij centroidov na prvo in drugo diskriminativno funkcijo lahko izpeljemo tele ugotovitve:

* skupina učencev brez učnih težav in skupina učencev z učnimi težavami v osnovni šoli imata pomembno boljše izide pri učenju in diskriminaciji, skupina učencev šole s prilagojenim programom pa ima najnižje rezultate;
* višjo stopnjo socialne, emocionalne in motivacijske integracije dosegajo učenci šole s prilagojenim programom pred učenci z učnimi težavami v redni šoli, najvišjo stopnjo socialne in emocionalne integracije pa je dosegla skupina učencev brez učnih težav v osnovni šoli.

5. SKLEP

Raziskava je jasno pokazala, da so učenci z učnimi težavami v heterogenem razredu redne osnovne šole signifikantno slabše socialno integrirani kot njihovi sošolci. Neustrezna socialna vključenost teh učencev je pogojena s številnimi značilnostmi, kot so npr. slab šolski uspeh, socialne in interakcijske težave v odnosu do sošolcev in učiteljev, slaba samo-podoba in drugo. Učenci šole s prilagojenim programom se v primerjavi z integriranimi učenci na osnovni šoli ocenjujejo kot veliko bolje socialno integrirani. Takšne izide lahko raz-ložimo z dejstvom, da v zmogljivostno strnjeni, homogeni skupini učenci svoje dosežke primerjajo le s sebi po-dobnimi, zato je njihova samoocena zmožnosti veliko višja. Prav tako konceptualne in organizacijske značilnosti šole s prilagojenim programom (individualizacija, prilagojenost programov in večja povezanost z življenjem) pomembno oblikujejo pozitivno samopodobo učencev z učnimi težavami.

Naše izide o boljši socialni in emocionalni integriranosti učencev šole s prilagojenim programom pomembno podpirajo tudi izidi raziskave z naslovom Stališča učiteljev do vzgojno-izobraževalne integracije otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo (Schmidt, 1994). Izidi namreč kažejo dvom o uspešnosti vzgojno-izobraževalne integracije otrok z učnimi težavami v redno osnovno šolo. Zlasti defektologi zastopajo bolj neugodna stališča do emocionalne in socialne integracije otrok s posebnimi potrebami, učitelji pa so bolj skeptični do uresničevanja individualizacije in diferenciacije pouka za te učence, prav tako pa jih skrbi zahtevnost učnega programa v osnovni šoli.

Iz izidov naše raziskave lahko nadalje sklepamo, da so možnosti za socialno, emocionalno in motivacijsko integracijo v šoli s prilagojenim programom veliko ugodnejše kakor v današnji instrumentalistični, storilnostno usmerjeni osnovni šoli.

Na podlagi izidov upravičeno zavračamo že tolikokrat izrečene kritike na račun šol s prilagojenim programom, češ da ne dajejo pričakovanih rezultatov in utrjujejo doživljenjsko segregiranost. Menimo, da imajo šole s prilagojenim programom pomembno vlogo pri oblikovanju pozitivne samopodobe, delovnih navad in spretnosti učencev, to potrjujejo izidi v naši raziskavi.

Dokler bo v naših osnovnih šolah prevladovala storilnost kot osrednja socialno-vrednostna kategorija, tudi organizacijski in objektivni integracijski ukrepi, z novo šolsko zakonodajo vred, ne bodo mogli preprečiti socialnega izključevanja učencev. To kažejo tudi ugotovitve najnovejših ameriških študij, pa četudi so bili integrirani učenci deležni dodatne defektološke pomoči v razredu ali zunaj njega. Če upoštevamo omenjene ugotovitve, je več kot jasno, da defektologovo pomoč učencem z učnimi težavami v modelu posebne "sobe" tudi v Sloveniji še ni zagotovilo za socialno in emocionalno integracijo učencev. Da bi dobili vpogled v ustreznost modela defektološke pomoči na nižji stopnji, je treba hitro opraviti dodatne študije o problematiki identifikacije učnih težav, o počutju učencev, etiketiranju in socialni izolaciji.

Integracija otrok z učnimi težavami zahteva oblikovanje takšnih vzgojno-izobraževalnih okolij, ki bodo uveljavljala spremembe ne le na kognitivnem področju, ampak tudi v čustvenem in socialnem ozračju (potrebujemo programe socialnega vključevanja). Te spremembe posegajo na področje izobraževanja in strokovnega usposabljanja učiteljev in defektologov, ki bodo znali učinkovito ustvarjati medosebne odnose, ki bodo socialno kompetentni in zmožni delati timsko. Učni programi pa bodo morali v večji meri povezovati šolsko učenje z življenjskimi izkušnjam in vključevati takšne vzgojno-izobraževalne vsebine in področja, ki bodo nosilci dolgoročnejših in za preživetje pomembnejših lastnosti, kot so zdrava samozavest ter veselje do nadaljnjega učenja.

Na splošno lahko iz raziskave sklepamo, da integracija za učence z učnimi težavami s socialnega, emocionalnega in motivacijskega stališča ni ustrezna, vendar pa ta ugotovitev ni v nasprotju s trditvijo, da je integracija z dodatno strokovno pomočjo in upoštevanjem meril ter okoliščin, ki zagotavljajo učencem najmanj restriktivno okolje, edina ustrezna in resna alternativa šoli s prilagojenim programom.

Mag. Majda Schmidt

Literatura

1. Bless, G. et al.: Lernbehinderte in der Regelschule behalten? Schweizerische lehrerzeitung, vol. 133, 1990, str. 4-9.

2. Petillon, H.: Der unbeliebte Schüler. Braunschweig, 1978.

3. Schmidt, M.: Stališča učiteljev do vzgojno-izobraževalne integracije otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v redne oblike šolanja. Magistrska naloga. Pedagoška fakulteta Ljubljana, Oddelek za defektologijo, 1994.

OPREDELITEV IN POMOVANJE INTEGRACIJE V GENERALNEM KONCEPTU IN IZVEDBENIH NAČELIH SOŽITJA-

ZVEZE DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

Lani smo na Sožitju - zvezi društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije sprejeli odločitev, da na tej stopnji našega in družbenega razvoja ocenimo položaj oseb z duševno prizadetostjo in njihovih družin v Sloveniji ter na teh izhodiščih pripravimo gradivo, ki smo ga poimenovali Generalni koncept in izvedbena načela Sožitja - zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Predlog tega dokumenta je bil tudi objavljen v prvi letošnji številki Sožitja - našega zbornika. Na aprilskem zasedanju Skupščine Sožitja pa je bil že dokončno soglasno sprejet. Potreba, da imamo tudi v naši organizaciji v določenem časovnem preseku tak dokument, izvira iz realnosti stanja skrbi za osebe z duševno prizadetostjo in njihove družine, ki jih prinašajo nova spoznanja, izkušnje in družbene situacije. V njem smo zajeli različne splošne in specifične vsebine, ki so vezane na človeško življenje, in zavzeli do njih svoja stališča. Sama zasnova je neposredno povezana tudi z načeli, ki jih jasno izražamo v svojih hotenjih v odnosu do posameznih sklopov vprašanj. Namen sprejema takega gradiva pa ni samo v tem, da se sami med seboj dogovorimo, kaj sploh hočemo, in se na vseh poglavitnih usmeritvah tudi poenotimo, temveč tudi v tem, da svoj koncept, poglede in pristope predstavimo tako strokovni, izvedbeni in upravni javnosti, se z njo soočimo in ustvarjalno dogovarjamo, kako do rezultatov. Priznati moramo, da so naša hotenja zastavljena v kontekstu razumevanja položaja oseb z duševno prizadetostjo in njihovih družin kot sopotnikov časa in družbenih razmerij, v katerih živimo, s tem da so nekatera stališča in izvedbena načela, gledano iz današnjega zornega kota, tudi lahko ocenjena kot ideali, za katerimi pa "stojimo" in jih prepuščamo v oceno in izvedbo našim naslednjim generacijam kot svoj prispevek elementarnemu etičnemu in moralnemu razumevanju, priznavanju in vrednotenju problematike oseb z duševno prizadetostjo. Tak celostni pristop ni preprosta rekapitulacija stanja, obstoječih možnosti ali pa dejstva, da je trenutno tako in se lahko le razmeroma malo vpliva na posamezne vsebine vprašanj ali problemov, ampak nas zavezuje, da se v okviru naših današnjih razumevanj in stališč tudi konkretno opredeljujemo do njenih vsebin. In če je kaj aktualnega, potem je to na prehodu v tretje tisočletje zelo široko zastavljeno pojmovanje integracije oseb z duševno prizadetostjo. Kot kruta realnost je zato pred nas postavljeno zahtevno vprašanje: Integracija ali segregacija, njuna soodvisnost in posledična povezanost ter realizacija v praksi. Zakaj kruta? Iz preprostega razloga, ker se že pri njenem samem osnovnem pojmovanju soočimo z različnim razumevanjem vsebine, kar pa je povsem razumljivo, če se zavedamo tega, da je celotna problematika odnosa do oseb z duševno prizadetostjo v bistvu vprašanje vrednot, stališč in stopnje pripravljenosti upoštevati naše skupno sobivanje. Ker pa vsi medsebojni odnosi med drugimi sestavinami zajemajo tudi čustvene prvine, ni zanemarljivo, da razlikujemo pri vprašanju razumevanja integracije tudi t.i. avtonomne interese, torej interese ljudi, ki jih neposredno prizadevajo. In v zastopniškem svetu oseb z duševno prizadetostjo so to v prvi vrsti interesi staršev. Žal ali pa sreči se tudi ti ne dajo zavestno vedno poenotiti na skupnem imenovalcu, za kar je kar lepo število vzrokov. Vseeno pa jih v globalnem pogledu lahko zagovarjamo na vsebinski, izvedbeni in etični ravni. Izkušnje doma in po svetu kažejo, da starši v dojemanju integracije svojih "drugačnih" otrok ali oseb s posebnimi potrebami (kar je po našem mnenju zopet le eno izmed poimenovanj, ki ga, kot že tolikokrat doslej, uporabljamo zaradi "nas", in ne "njih") vendarle izhajajo iz funkcionalnosti pojmovanja tega izraza, ki ne pomeni le enostranskih opredelitev posameznih elementov pojma, ampak ga živijo in v veliki

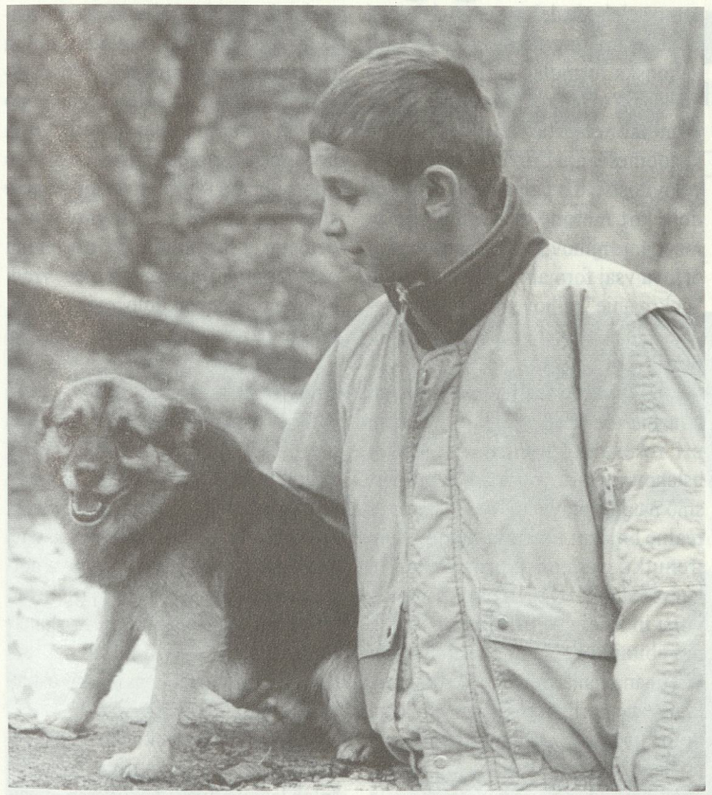
meri tudi razumejo kot proces hotenj izenačevanja v njihovi specifičnosti. V tem pogledu se ne vedejo in odzivajo nič drugače, kot se to dogaja tudi drugim ljudem v posebnih življenjskih položajih. Integracija tako ni le fizično ali administrativno dejanje, kot se večkrat povsem napačno pojmuje. Če bi z zakoni lahko predpisali, da moraš imeti nekoga rad, ali pa da bi lahko že s samim normiranjem ali legistraturo uresničili marsikatera visoko zveneča deklarativna hotenja, bi bilo preveč preprosto. Zato je treba tudi integracijo v prvi fazi razumeti kot zavestno idejno opredelitev, ki potrebuje za svojo izpolnitev vrsto vsebinskih, materialnih in povsem banalnih pogojev, ki pa niso več tako banalni, če jih gledamo s stališča soodvisnosti bivanja ljudi in stopnje njihove medsebojne tolerance. Tako zgodovina kot sedanji trenutek potrjujeta, da smo pripravljeni tako spreminjati stališča kot svoja dejanja večinoma le do stopnje, ko sami nismo prizadeti ali ogroženi v svojem bivanju in avtonomnosti. Zato proces t.i. integracije oseb z duševno prizadetostjo ni zgolj ali samo fizična opredelitev, ki bi jo lahko uspešno izvedli le v posameznem segmentu življenja. Ko so se začele tudi v Sloveniji pojavljati prve ideje, posledično tudi nekatera pisna gradiva, ki naj bi odsevala v končni fazi tudi v spremenjeni zakonodaji, smo že takoj na začetku vsem snovalcem jasno povedali svoje stališče. Integracija da, ampak... pod tem "ampak" smo imeli v mislih začetek celotne probrazbe vsebine življenja, v našem primeru oseb z duševno prizadetostjo, ki naj bi konceptualno pomenila tudi začetek drugačnega razumevanja njihovega položaja v vseh starostnih in vsebinskih fazah življenja. Prav zares si ne znamo predstavljati, zakaj bi tudi mi znova morali doživljati usode tistih,ki so določene podobne faze preobrazb že izpeljali in kasneje enako ugotavljali svoje napake in njihove dolgoročne posledice. Čeprav je tudi v naši zavesti in praksi še vse preveč razumljen položaj oseb z duševno prizadetostjo v okviru posamezne resorne pristojnosti, ti ljudje, kot navsezadnje tudi vsi drugi, niso vse življenje samo bolniki, učeneci, varovanci ipd., ampak so v vsem svojem bistvu celostne osebnosti v posamezni razvojni ali starostni fazi, vedno kot subjekt različnih vplivnih vsebin. Zato pomeni začeti integracijo samo na enem izmed njegovih segmentov življenja neuspeh že v temelju, če vzporedno ne načrtujemo in pripravljamo tudi vse integrativne povezave v drugih življenjskih fazah. Upam, da se vsaj mi zavedamo, da je položaj oseb z duševno prizadetostjo bistveno bolj kot pri drugih ljudeh odvisen od stališč in dejanj drugih. Ti drugi so tako starši, strokovni delavci različnih usmeritev, politiki, birokrati in še marsikdo drug. Zato v snovanju novega prijema do njih ni dovolj sprejeti predpis, ki legalizira formalno pristopno spremembo, ampak mora biti v ozadju teh hotenj prisotna dejanska "nova volja", podprta z vso infrastrukturo potrebnih razmer. To pa ni tako preprosto, če se zavedamo, da spreminjanje odnosov ni vedno samo v trendih pozitivno, to prevečkrat pozabljamo, in če ne razumemo položaja oseb z duševno prizadetostjo posledično, v celostnem družbenem kontekstu dejanskega stanja. Tako nas zelo hitro lahko zavede tudi teza o pozitivnem družbenem ozaveščanju v odnosu do manjšinskih skupin ljudi, če je ne postavljamo v soodvisnost družbene resničnosti, ki je vsekakor dinamično in marsikdaj nepredvidljivo dejstvo. Te zadeve niso le akademskega ali teoretičnega pomena, saj smo jih sami v zadnjih nekaj letih nenehno deležni v praksi. Slovenci sicer nismo naklonjeni razumevanju nekaterih dejstev, ki jih sami še nismo izkusili, vseeno pa bi morali biti bolj subtilni v tistih odločitvah, ki jih v svojem imenu sprejemamo za druge, ki vsaj formalno niso naši enakovredni partnerji. Zato menimo, da bi vendarle morali najprej poznati, potem pa tudi upoštevati nekatere tovrstne izkušnje v tujini, predvsem s stališča posledic svojih dejanj. Le tako bi potem delali manj škode in izgubljali iluzije, ki bi nas stale veliko dela, volje in denarja, vsi pa vemo, da izgubljenega časa, tudi s popravki, nikoli ne povrnemo. Zato ne bi smelo biti sporno, da tudi na podlagi različnih tujih izkušenj programiramo hitrost lastnih sprememb, določamo fazne cilje, trasiramo notranjo dinamiko in določimo mejne vsebine, ki jih v svojih dejanjih ne bomo prešli. Kaj imam v mislih? Predvsem tisto funkcionalno mejo, ki nima nobenega, dolgoročno gledano, rezultata, ali pa je le-ta v obratnem sorazmerju z našimi cilji. Konkretno to pomeni, da način integracije na področju šolanja ali usposabljanja ne more biti uspešen, če sočasno ne načrtujemo in ustvarjamo možnosti za prehod v naslednje življenjsko obodbje ali, kot radi rečemo, v odraslost. To velja dandanes predvsem za mladostnike, ki imajo po našem pojmovanju lažje oblike manjših sposobnosti in jim kakršnakoli sprememba na področju izobraževanja prav nič ne pomaga, če za njim nimamo že predvidenega sistema možnega ustreznega zaposlovanja in statusa, ki je posledično zelo pomemben za vsa njihova druga življenjska dejanja in stanja. Vsi tisti, ki se navadno ukvarjajo samo s svojo stroko, bi bili presenečeni, če bi se imeli priložnost soočiti z različnimi medsebojno povezanimi posledicami, ki jih že najmanjši premiki v spremembah navadno povzročijo za seboj na drugih življenjskih področjih. Zato smo v Sožitju zelo tehtno opredelili svoj odnos do t.i. intergracije in smo v naši zasnovi v poglavju Samouresničevanje v socialni integraciji zapisali tole formulacijo:

"Z mnogo iniciative,volje, znanja in tudi domišljije je potrebno na vedno novih področjih preizkušati možnost sodelovanja med posebnimi in običajnimi ustanovami in uveljavljati integracijo. Vse javne institucije, ne glede na lastništvo in izvedbene oblike, morajo biti odprte in dostopne vsem osebam z duševno prizadetostjo, neodvisno od vrste in obsega njihove prizadetosti, ob polnem upoštevanju njihovih specifičnih potreb. Samo tako se lahko izognemo temu, da bi še nadalje obstajali dve skupini ljudi; taki, ki se lahko integrirajo, in drugi, ki iz kakršnega koli razloga ne spadajo zraven.

Seveda pa se integracija ne sme izrabljati za pretvezo varčevalnih ukrepov ali biti izvajana samo fizično. Integracija je po eni strani proces, ki v svojih izraznih oblikah zahteva predvsem preoblikovanje splošnih stališč, poleg tega pa morajo biti zanjo zagotovljeni nekateri elementarni pogoji, med katerimi prednačijo v prvi vrsti materialni, kadrovski in raznovrstni strokovni potenciali. Načeloma je potrebno paziti tudi na to, da kakovost spodbud in rezultatov ne zaostaja za standardi, ki se dosegajo in ohranjajo v posebnih ustanovah.

Sožitje se zavzema s svojim znanjem in izkušnjami za vse tiste oblike, ki teže k normalizaciji in integraciji in ne temelje samo na eni izjemni resnici, temveč podpira usmeritve in razvoj tako različnih oblik integrativne narave kakor tudi posebnih izvedbenih organizacij, ki pa sprejemajo in delujejo na omenjenih načelih. (Opomba: tu so mišljeni principi, ki so zajeti v celostni koncepciji.) "

Samo pojmovanje različnih vsebinskih pristopov integracije pa se nam v celotnem konceptu pojavlja tako rekoč na vseh obravnavanih sklopih. Zato jih ne izpostavljamo posebej, ker je "duh" integracije prežet s celotno vsebino zasnove, seveda pa v pojmovanju normalizacije in vključevanja na izhodiščih, o katerih je bil že govor. Tudi naša mednarodna starševska zveza se je predlani preimenovala v Inclusion international, s čimer je želela na simbolni ravni povedati, kaj si želimo. Dobesedno nismo uporabili eksaktnih pojmovanj, ki bi se lahko tudi nepravilno razumela, če bi integracijo ponudili kot eno edino in zveličavno fomulacijo odnosa do oseb z duševno prizadetostjo, temveč smo zavestno sprejeli opredelitev, da je naziv vključitve dovolj širok, da lahko v njem najdemo tudi oblike integracije, seveda v smislu razumevanja njene celostnosti, sočasno pa daleč stran od pojmovanja ekskluzivnosti ali celo zamenjave njenih vsebin.

Zvesti prijatelj - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

Ob koncu bi rad opozoril še na neki pojav, ki ga sreči še ne smemo posploševati, vendar je že prisoten in nas nanj posamezniki in ustanove že opozarjajo. Glede na to da se o pojmovanju integracije in pripravi na spremembo šolske zakonodaje že toliko časa govori, da so se že začeli posamezni postopki, celoten formalni del pa vendarle ne poteka v sprva predvidenih rokih, so že opazna dejanja, ki se kažejo v manjšem deležu razvrstitev (to velja predvsem za posamezna območja v Sloveniji), vzporedno s tem pa se pojavljajo dokaj stihijska razmišljanja, pa tudi že posamična dejanja nekaterih izvajalskih organizacij, ki se zaradi te negotovosti počutijo ogrožene. Ob tem imamo občutek, da nimajo v tem pogledu prav nobene pomoči od svojih ustanoviteljev ali pa tudi različnih strokovnih institucij (pomanjkanje zasnov, mrež, izvedbenih standardov itn.). Zato se pojavlja vedno več pobud, da bi se predvsem različne šole tudi organizacijsko in izvedbeno usmerile v varstvo odraslih, kar je načelno sicer ob ustrezni pripravi tudi ena izmed danih možnosti, v tem trenutku pa vendarle sproža precej dilem. Te ideje se rojevajo predvsem parcialno, neusklajeno, izhajajoč iz prizadetih, ki jih praviloma že imamo v svoji obravnavi in še to običajno iz skupin teže prizadetosti, ki jih bi želeli "pokrivati". Zato niso več redki primeri, ko zadržujejo prizadete osebe, ki so stare tudi že 25 let ali celo več v različnih "podaljšanih" ali "usposabljajočih" skupinicah ali oddelkih in čakajo, kaj se bo dogodilo. Taki prijemi imajo kar nekaj pasti, o katerih bi bilo treba razpravljati. Če izhajamo iz današnjega pojmovanja slovenskega tipa varstveno-delovnih centrov, potem se vendarle večina zaveda, da to niso samo nekdanje delavnice za delo pod posebnimi pogoji, ampak je tudi zakonska formulacija, ki vsebinsko "pokriva" to področje, izražena v zelo pomembnem stavku, ki govori o "nadomeščanju družine v vsej svoji celovitosti". To pa pomeni, da poleg dela kot metode za ohranjanje in razvijanje njihovih danih sposobnosti država vsaj formalno zagotavlja tudi "pokrivanje" njihovega elementarnega bivanja, obenem pa z vsaj delnim pojmovanjem zagotavljanja kakovosti njihovega življenja v različnih izraznih vsebinah.Ta del pa navadno pri reševanju položaja nekaterih ustanov niti ni dovolj znan, še manj pa smo nanj pripravljeni, če izhajamo iz realne bojazni tistih, ki imajo v tem trenutku že nekaj prostorsko in kadrovsko neizkoriščenih zmogljivosti in iščejo zanje hitre rešitve, z morebitnimi novimi ali vsaj drugimi viri financiranja vred. Realna bojazen, ki ni zanemarljiva in izhaja iz takega položaja, pa je, da bomo nenačrtno prišli do nekaterih rešitev, ki pa bodo strokovno, kasneje pa življenjsko zelo vprašljive. Pomanjkanje nekaterih že omenjenih državnih regulativ pa te trenutne procese samo pospešuje, s tem da nimamo več povezovalnih in komplementarnih sistemskih mehanizmov, ki bi zagotavljali funkcionalno tako enakomerno regijsko in lokalno pokrivanje potreb, niti ne omogočajo več resničnih strokovno utemeljenih prijemov. Eden zadnjih konkretnih primerov, ki potrjujejo, da je opozarjanje na tak prijem utemeljen, je sprejem Pravilnika o upravičenosti do dodatka za pomoč in nego. Ta je v svoji dikciji v celoti povzel formulacije še obstoječega Pravilnika o razvrščanju, ki ga predvidoma v tej obliki z novo zakonodajo na šolskem področju ukinjamo. Nov nadomestni mehanizem, ki naj bi ga za oceno stanja upravičenosti do različnih novih programov na področju šolstva predpisal minister za šolstvo, pa bo po našem mnenju lahko temeljil le na pedagoških elementih, in ne bo več uporaben za različne druge rešitve skrbi za osebe z duševno prizadetostjo, z različnimi že doseženimi pravicami njihovih staršev vred. Kljub prehodnosti določenih določb, kot je predvideno, se že sedaj pojavlja vprašanje, kako bo s formalno-pravno osnovo za pridobitev statusnih in drugih pravic odraslih oseb. Vse omenjeno in še marsikaj več pa je že dovolj tehtno opozorilo, da razpravljanje o integraciji "kar tako" sploh ni preprosto vprašanje in da se že v tej fazi, ko še ni bila sprejeta nova normativna urejenost, pojavljajo nekatere posledice, ki niso dobre in o katerih predvsem upravni organi ne razmišljajo ali pa nanje niso vsaj usklajeno pripravljeni.

Zato v tem trenutku, ko se o določenih rešitvah še pogovarjamo, če sploh lahko na vse to vplivamo, menimo, da je vse, kar zadeva osebe z duševno prizadetostjo in njihove družine, zelo resna zadeva, ki ima lahko ob pomanjkljivi celostni pripravi in izvedbi spremenjenih odnosov in postopkov zanje zelo neugodne dejanske posledice. Takšne bodo, predvsem če svoja hotenja upravičujemo z nekaterimi idejnimi prijemi, ki sami po sebi še nikakor ne zagotavljajo, da bodo nove rešitve resnično tudi pomenile korenite spremembe v njihovi kakovosti življenja na vseh ravneh in vseh področjih.

Tomaž Jereb

STALIŠČA ZDRAVIH OTROK DO OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Rastko - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

Raziskovalna naloga, ki je nastala v sklopu diplomskega dela, je bila opravljena v letu 1995 in govori o subjektivnih in objektivnih okoliščinah, bistvenih za razvoj osebnosti.

Opredeljena so stališča, ki jih štejejo psihologi za trajno, miselno, vrednostno, čustveno in akcijsko naravnanost v odnosu do različnih objektov (oseb, dogodkov, pojavov).

V nalogi je postavljeno vprašanje vzgojno-izobraževalne integracije otrok s posebnimi potrebami v ROŠ (redne osnovne šole), vendar ne v pomenu integracija da ali ne.

Osrednjo vlogo pri zagotavljanju uspešne integracije imajo strokovnjaki, starši otrok s posebnimi potrebami in otroci sami. Poleg tega pa so pomembna tudi stališča, ki jih imajo učitelji in učenci OŠ do učencev in sošolcev s posebnimi potrebami.

V nalogi so analizirana anketna vprašanja oz. sklopi vprašanj. Prikazani in interpretirani so rezultati, prav tako hipoteze, ki nam povedo, kakšne izkušnje imajo učenci ROŠ z učenci s posebnimi potrebami. Na

temelju teh in drugih izkušenj si bodo učenci ROŠ morda oblikovali stališča, ki bodo kazala na smer in intenzivnost odnosa do vrstnikov s posebnimi potrebami.

Namen raziskovalne naloge in diplomskega dela v celoti je bil pokazati, da je vsak otrok enkratna, neponovljiva osebnost, ki zahteva upoštevanje lastne individualnosti že od rojstva naprej. Naša dolžnost je, da ga ljubimo, učimo, mu pomagamo, ga vodimo, mu pokažemo, da smo mu prijatelji, da ga cenimo. Tako njegovi ideali, cilji, stališča in vrednote ne bodo izgubili svojega smisla.

OPIS VZORCA

Pri izbiri vzorca smo se odločili za velik vzorec in si tako zagotovili dovolj zanesljive rezultate. Anketirali smo učence iz 7. in 8. razredov, v starosti 14, 15 in 16 let, iz OŠ iz Nove Gorice in okolice. Da bi bil vzorec čim bolj realen kazalnik osnovne populacije, smo uvrstili dve mestni (OŠ Milojka Štrukelj in OŠ Fran Erjavec), dve primestni (OŠ Kanal in OŠ Dobrovo v Goriških Brdih) in tri vaške šole (OŠ Čepovan, OŠ Col, OŠ Otlica).

Od celotne populacije 872 otrok v 7. in 8. razredih navedenih šol je bilo v vzorec raziskave zajeto 461 anketirancev oz. 52,86% otrok.

METODE DELA

Kot metodo dela pri raziskavi smo uporabili anketo z anketnim vprašalnikom kot instrumentom ankete. Pridobljene informacije smo obdelali po posameznih sklopih s frekvencami odgovorov v odstotkih in jih uporabili za kvalitativno analizo. Postavljene hipoteze smo testirali s preskusom (2 in iz njega izpeljali kontingenčni koeficient C, s katerim smo ugotavljali stopnjo povezanosti med spremenljivkama.

Celoten vprašalnik smo razdelili na pet sklopov vprašanj in tako upoštevali mnenje neodvisnih ocenjevalcev. Sklopi se smiselno povezujejo v celote, vsak zase pomeni področje, ki vsebuje samostojen del informacij o naravnanosti otrok ROŠ do otrok s posebnimi potrebami.

HIPOTEZE:

V nalogi smo si postavili štiri hipoteze:

1. IZKUŠNJE UČENCEV ROŠ, IZRAŽENE V PETEM SKLOPU, VPLIVAJO NA PRIPRAVLJENOST TEH UČENCEV NA PRIJATELJEVANJE Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI, IZRAŽENO V PRVEM SKLOPU.

2. IZKUŠNJE UČENCEV ROŠ, IZRAŽENE V PETEM SKLOPU, VPLIVAJO NA PRIPRAVLJENOST TEH OTROK NA SODELOVANJE IN DAJANJE POMOČI OTROKOM S POSEBNIMI POTREBAMI, IZRAŽENO V DRUGEM SKLOPU.

3. IZKUŠNJE UČENCEV REDNE OSNOVNE ŠOLE, IZRAŽENE V PETEM SKLOPU, VPLIVAJO NA NJIHOVO MNENJE O ODNOSU DRUGIH DO OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI, IZRAŽENO V TRETJEM SKLOPU.

4. IZKUŠNJE UČENCEV REDNE OSNOVNE ŠOLE, IZRAŽENE V PETEM SKLOPU, VPLIVAJO NA NJIHOVO MNENJE O UČNI USPEŠNOSTI OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI V ROŠ, IZRAŽENO V ČETRTEM SKLOPU.

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Prvi sklop vprašanj smo poimenovali: PRIJATELJEVANJE MED ZDRAVIMI OTROKI IN OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI.

V tem sklopu osnovnošolce sprašujemo, ali bi želeli prijateljevati s slepim, z gluhim, s telesno invalidnim ali duševno prizadetim otrokom.

Grafični prikazi frekvenc odgovorov na ta sklop vprašanj nam pove, da vrstniki ROŠ ne bi imeli težav s prijateljevanjem zlasti z gluhim (64,1% jih je odgovorilo z da, tak rezultat je gotovo odvisen od uspešne integracije gluhega otroka v OŠ Milojka Štrukelj v Novi Gorici), slepim in telesno invalidnim vrstnikom. Torej vrstnikov ROŠ ne motijo gluhota, slepota in telesna invalidnost.

BI SE ŽELEL SPOPRIJATELJITI Z DUŠEVNO PRIZADETIM UČENCEM? (14. VPR.)

Pri tem grafičnem prikazu je slika drugačna (največ, kar 43,6% jih odgovarja z ne vem). Veliko otrok je bilo neodločenih.

Zakaj?

Morda zato, ker je z duševno prizadetim otrokom težko navezovati prijateljske odnose zaradi znižanih intelektualnih sposobnosti? Morda zato, ker vedenje zbuja pozornost ali zbuja pozornost zgolj njihova zunanjost? Ali morda zato, ker imajo za igro premalo domišljije in so iz igre izločeni? Morda zgolj zato, ker se duševno prizadetih otrok zdravi vrstniki sramujejo (problem etiketiranja)?

Pri testiranju prve hipoteze je tudi primerjalna analiza posameznih vprašanj prvega sklopa pokazala iste ugotovitve.

Izkušnje učencev ROŠ kažejo pripravljenost na prijateljevanje tako s slepim, gluhim kot s telesno invalidnim sošolcem. Težave se kažejo v pripravljenosti na prijateljevanje z duševno prizadetim vrstnikom oz. sošolcem.

Mogoče pa so duševno prizadeti otroci bolj provokativni in zaradi lastnega občutka manjvrednosti (negativna samopodoba) izzivajo druge?

So tarča ali si iščejo tarčo?

Mogoče so učenci z zmanjšanimi intelektualnimi sposobnostmi, ki so "tiho integrirani" v ROŠ in so pogosto žalostni, nezadovoljni s seboj, z občutkom nesposobnosti, obenem agresivni in se neustrezno vedejo?

To je res. Otroci v tej starosti so sicer zadovoljni, veseli in razpoloženi. Pogoj za to pa je prav gotovo ta, da so sprejeti v svojem ožjem in širšem okolju z vsemi svojimi dobrimi in manj dobrimi lastnostmi, torej kot individuumi.

Drugi sklop vprašanj smo poimenovali: SODELOVANJE MED ZDRAVIMI OTROKI IN OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI.

Vprašanja so vezana na sodelovanje v smislu pripravljenosti na prevzemanje dejavnejše vloge v odnosu do vrstnika s posebnimi potrebami.

Grafični prikaz frekvence odgovorov drugega sklopa nam pove, da anketiranci kažejo pripravljenost za dajanje pomoči in pripravljenost za sodelovanje z vrstniki s posebnimi potrebami (za odgovor DA se je odločilo kar 62,86% vprašanih).

ALI BI ZAVAROVAL SOŠOLCA, KI IMA POSEBNE POTREBE, ČE BI KDO GROBO RAVNAL Z NJIM? (16. VPR.)

Po zadnjem grafičnem prikazu v tem sklopu lahko sklepamo, da so (90,8%) anketirani osnovnošolci pripravljeni prevzemati dejavnejšo vlogo v odnosu do vrstnikov s posebnimi potrebami.

Pri testiranju druge hipoteze je tudi primerjalna analiza vprašanj drugega sklopa pokazala, da so učenci na ROŠ na temelju izkušenj, ki jih imajo, pripravljeni pomagati sošolcem s posebnimi potrebami pri učenju in sodelovati z njimi.

Morda smo sedaj na vrsti mi (strokovnjaki, defektologi, učitelji na ROŠ itn.), da otrokom ROŠ pripravimo čim več ustreznih in strokovno pripravljenih "priložnosti", da si bodo pridobili še več izkušenj in poskušali razumeti "drugačnost" kot nekaj, kar naj bi postalo razumljivo oz. sprejeto. To nam bo v prid zlasti pri izvajanju integracije oz. vključevanju otrok s posebnimi potrebami v ROŠ, o kateri danes veliko govorimo.

Dejstvo je, da moramo biti na integracijo, če jo hočemo dobro in strokovno izpeljati, vsi pripravljeni. Sem naj sodijo tudi učenci ROŠ, ki naj bi se naučili sprejemati drugačne vrstnike, z njimi sodelovati, jih ne le varovati, marveč tudi sodelovati z njimi na učnem področju.

Začelo se je delo mobilnih defektologov v ROŠ in izkoristiti bi morali njihovo poslanstvo tudi v prid spoznavanja otrok s posebnimi potrebami.

Tretji sklop vprašanj smo poimenovali: ODNOS DRUGIH DO OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI.

Vprašanja v tem sklopu se nanašajo na mnenje o stališčih do ravnanja drugih z otroki s posebnimi potrebami.

Iz grafičnega prikaza je razvidno, da je 90,28% vprašanih odgovorilo z DA. Torej lahko sklenemo, da bi veliko večino vrstnikov na ROŠ razjezilo, če bi kdo poskušal slepega ali duševno prizadetega ogoljufati ali bi namenoma dajal napačne informacije gluhemu oz. izzival telesno prizadetega vrstnika.

Pri testiranju tretje hipoteze je primerjalna analiza vprašanj tretjega sklopa pokazala "zrelost" anketiranih otrok na ROŠ v reagiranju na nepravilen odnos drugih do otrok s posebnimi potrebami.

To je razveseljivo in spodbudno, saj priča o moralnih vrednotah, ki osnovnošolskim otrokom vendar nekaj pomenijo. Na podlagi teh si bodo izoblikovali ustrezna, pozitivna stališča.

Četrti sklop vprašanj smo poimenovali: MNENJE ZDRAVIH OTROK O UČNI USPEŠNOSTI OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI V ROŠ.

Vprašanja v tem sklopu se nanašajo na mnenje anketiranih otrok o šolski uspešnosti otrok s posebnimi potrebami v ROŠ.

Pogled na to sliko pove, da je bilo odgovarjanje na ta sklop vprašanj verjetno zahtevnejše oz. so bili vprašani pogosto negotovi.

Glede na dejstvo, da malo osnovnošolskih otrok dobro pozna

določeno motnjo v razvoju, jim je bilo težko dajati mnenje o učni uspešnosti slepega, gluhega, telesno invalidnega in duševno prizadetega otroka.

Poglejmo posamezne odgovore.

MENIŠ, DA BI UČENCI, KI IMAJO POSEBNE POTREBE, MORALI OBISKOVATI REDNO OSNOVNO ŠOLO? (23. VPR.)

Polovica, 50,8% otrok se je odločila za odgovor NE VEM.

Kje so vzroki za to?

Morda jih sploh ni. Morda ti učenci sploh ne razmišljajo o tem problemu. Morda imajo izkušnje, in te niso pozitivne. Med njimi so gotovo že sedaj manj uspešni vrstniki, ki po mnenju marsikoga ne sodijo v ROŠ. Gotovo pa je tudi res, da učenci v ROŠ premalo vedo o problemu integracije.

MENIŠ, DA BI IMELI UČITELJI NA ROŠ DOVOLJ POTRPLJENJA Z UČENCI S POSEBNIMI POTREBAMI? (24.VPR.)

Malo, le 24,1% anketiranih učencev je takih, ki menijo, da bi učitelji v ROŠ imeli dovolj potrpljenja z učenci s posebnimi potrebami.

Zanimivo je bilo prebirati pripombe, ki so jih učenci pripisovali ob tem vprašanju. Najpogosteje so pripisali: "Morali bi ga imeti!"

MENIŠ, DA LAHKO GLUHI UČENEC DOSEŽE ENAK ŠOLSKI USPEH KOT DRUGI UČENCI? (26. VPR.)

Kar 61,6% anketiranih učencev meni, da bi lahko gluhi učenci dosegli enak učni uspeh kot oni. Uspešno integrirani gluhi učenec na OŠ Milojka Štrukelj v Novi Gorici jim je v dokaz, da so gluhi lahko enako učno uspešni kot oni, seveda ob ustrezni medicinski (slušni aparat) in učni obravnavi (sodelovanje z ustreznimi institucijami).

MENIŠ, DA LAHKO SLEPI UČENEC DOSEŽE ENAK ŠOLSKI USPEH KOT DRUGI UČENCI? (27. VPR.)

54,9% vprašanih učencev se strinja, da lahko slepi učenci dosegajo enak učni uspeh kot oni.

MENIŠ, DA LAHKO TELESNO INVALIDNI UČENEC DOSEŽE ENAK UČNI USPEH KOT DRUGI UČENCI? (28. VPR.)

Tu je odstotek vprašanih učencev, ki so pozitivno odgovorili, najvišji (67,7%).

Učenci sedmih in osmih razredov menijo, da telesno invalidni učenci ne bi smeli imeti težav pri doseganju rezultatov v ROŠ.

MENIŠ, DA LAHKO DUŠEVNO PRIZADETI UČENEC DOSEŽE ENAK UČNI USPEH KOT DRUGI UČENCI? (29. VPR.)

46,3% vprašanih osnovnošolcev je odgovorilo z NE VEM. Anketirani učenci ne vedo oz. niso prepričani o intelektualnih sposobnostih duševno prizadetega, ki so potrebne za doseganje rezultatov v današnji ROŠ.

Večina anketiranih se zaveda zahtevnosti učnih programov in predvsem storilnostno usmerjene ROŠ. Torej lahko predvidevajo težave, ki bi jih imeli in jih že imajo učenci z znižanimi intelektualnimi sposobnostmi.

Pri testiranju četrte hipoteze je primerjalna analiza posameznih vprašanj tega sklopa pokazala, da anketirani učenci ne povezujejo slepote, gluhote in telesne invalidnosti z zmanjšano intelektualno sposobnostjo, kar bi lahko tem učencem znižalo možnosti za doseganje dobrih učnih rezultatov v današnji ROŠ.

Največje razlike nastajajo pri doseganju učne uspešnosti duševno prizadetega učenca v primerjavi z učno uspešnostjo drugih otrok s posebnimi potrebami.

Razlike se kažejo tudi v odnosu osnovnošolskih učiteljev do otrok s posebnimi potrebami ("tiho integrirani" učenci, neustrezne objektivne razmere, pomanjkljiva specifična strokovna usposobljenost učiteljev ROŠ) in v občutku osamljenosti (slabša samopodoba) teh učencev na ROŠ.

Peti sklop vprašanj smo poimenovali: IZKUŠNJE ZDRAVIH OTROK Z OTROKI S POSEBNIMI POTREBAMI.

V ta sklop smo uvrstili sedem vprašanj, ki od vprašanega osnovnošolca zahtevajo dokaj intimne odgovore. Posegamo namreč v njegovo prijateljstvo z osebami s posebnimi potrebami, v njegovo družino, ki lahko ima člana s posebnimi potrebami, in v njegovo sorodstvo.

Od vprašanega učenca želimo izvedeti, ali ima kakršnekoli izkušnje z osebami s posebnimi potrebami, ki pa so zanj lahko boleče in nam bi jih morda želel skriti.

Glede na vse te postavke lahko predvidevamo tele odgovore.

Pogled na to sliko nam pove, da je odstotek vprašanih, ki ima neposredne izkušnje z osebami s posebnimi potrebami, majhen.

Mogoče imajo prijatelja, mogoče brata ali sestro ali mogoče koga v ožjem sorodstvu?

Izkušnje z drugačnimi si v glavnem pridobivajo v pogovorih doma s starši, v pogovorih s prijatelji in v šoli.

Ali lahko rečemo, da so to tiste prave izkušnje, na temelju katerih si bodo vprašani osnovnošolci izoblikovali stališča do drugačnih vrstnikov?

Zagotovo bi jim morali ponuditi več organiziranih, strokovno pripravljenih dejavnosti in dovolj časa, da si pridobijo čim več ustreznih neposrednih izkušenj.

SKLEPI

Kvalitativna analiza sklopov vprašanj nam omogoča tale predvidevanja (veljajo za ta vzorec in jih kljub velikosti vzorca ne moremo posplošiti):

1. Anketirani učenci so pripravljeni na prijateljevanje z vrstniki s posebnimi potrebami. Večina se jih je odločila, da bi najraje prijateljevala z gluhim vrstnikom. Prijateljevali pa bi tudi s slepim, telesno invalidnim in duševno prizadetim vrstnikom. Osnovnošolski vrstniki menijo, da bi se učenci s posebnimim potrebami lahko vključevali v večino njihovih zunajšolskih dejavnosti.

2. Anketirani učenci so pripravljeni na sodelovanje z drugačnimi vrstniki, tako da so jih pripravljeni zavarovati in nasploh prevzemati dejavnejšo vlogo v odnosu do vrstnikov s posebnimi potrebami.

3. Učenci na ROŠ bi odločno protestirali, če bi se drugi nesramno in neustrezno vedli do drugačnih vrstnikov. To je spodbudno, saj kaže na visoko moralno raven vprašanih osnovnošolcev, ki vendarle upoštevajo drugega in drugačnega in enako pričakujejo od drugih.

4. Učenci sedmih in osmih razredov ROŠ menijo, da bi bili učenci s posebnimi potrebami v ROŠ v večini učno uspešni. Največ med njimi jih meni, da je telesno invalidni učenec lahko učno enako uspešen kot oni. Tudi o gluhem in slepem vrstniku menijo, da bi bil v ROŠ učno uspešen. Manj pa je med anketiranimi tistih, ki menijo, da bi duševno prizadeti učenec dosegel enak učni uspeh kot oni.

Ti sklepi so zagotovo spodbudni, zlasti ko govorimo o učno-vzgojni integraciji. Ne postavlja se torej vprašanje integracija DA ali NE.

Pomembnejše vprašanje je:

Ali smo kot družba v celoti pripravljeni oblikovati tako okolje, ki bo sprejelo družino z drugačnim otrokom oz. samega otroka s posebnimi potrebami kot enakovrednega člana skupnosti in spoštovalo njeno in njegovo drugačnost?

Prav zato se je bilo vredno poglobiti v problem izkušenj, ki jih imajo osnovnošolski vrstniki do vrstnikov s posebnimi potrebami. Na teh izkušnjah si bodo osnovnošolci sedaj in pozneje oblikovali stališča, ki bodo odrejala njihov odnos do drugačnosti oz. tisto, kar smo kot družba (že davno) ocenili, da ni normalno.

Rezultati kažejo, da večina zdravih otrok sprejema večino otrok s posebnimi potrebami. Zato nima smisla uporabljati oznake "normalen" kar na splošno, kajti vsakdo je v mnogih pogledih "normalen" in prav tako "nenormalen".

Menim, da bi bilo vredno še naprej načrtno in postopno spreminjati stališča, vrednotenja in prepričanja družbe v celoti, kajti osebe s posebnimi potrebami nam niso tuje oz. tiste, ki bi se jih morali sramovati.

Na Evropskih dnevih IEDPE (Evropskega inštituta za razvoj potencialov vseh otrok) v Parizu leta 1995 so si zastavili za nalogo čim boljšo integracijo otrok s posebnimi potrebami. Evropa se poskuša bojevati proti marginalizaciji, kajti izobrazba je končno najkakovostnejši način, kako prestopiti mejo socialne sprejemljivosti in uspešnosti.

Dejstvo je, da smo bili predolgo iluzorno prepričani, da se bo vedenje tako zdravih otrok kot odraslih do oseb s posebnimi potrebami spremenilo brez vsakršnih intervencij. Problema integracije se sicer lotevamo, vendar mora biti tudi za naprej njegovo reševanje predvsem odgovorno in strokovno pretehtano.

Razumeti moramo, da smisel življenja lahko dojamemo, če svoje življenje pojmujemo več kot zgolj danost. Tako življenje vodi človeka od strahu k upanju, od neznanja k spoznanju in od sovraštva k ljubezni.

Vrednote so zato, da nam kažejo to pot.

Neda Fabrizio-Filipič,
profesorica defektologinja

INTEGRACIJA

DUŠEVNO PRIZADETIH OSEB V OSNOVNO ŠOLO

DA - NE

Nova šolska zakonodaja je vnesla spremembe tudi pri vključevanju otrok z motnjo v duševnem razvoju v redne oddelke osnovne šole - tako imenovano integracijo. Zakon je sprejet. Zdaj je na nas, ki neposredno delamo s temi otroki, da o svojih videnjih takšne integracije in o njenih morebitnih posledicah spregovorimo na glas, in upamo, da se nas bo slišalo pri sprejemanju podzakonskih aktov.

Številni teoretiki ugotavljajo uspešnost integracije oseb z motnjo v duševnem razvoju v Zahodni Evropi, v Avstriji, Italiji, Švici in drugod, vendar se to v praksi ne potrjuje vedno. Zavedati se moramo, da so te dežele bogate, saj je bruto družbeni proizvod na prebivalca 4- do 6-krat večji kot v Sloveniji, to pomeni, da si lahko privosnovna šolačijo razkosnovna šolane šole z velikimi učilnicami in kabineti, kjer z ustreznimi prilagojenimi učbeniki in z ogromno didaktičnega materiala lahko poteka diferencirano delo, torej zaposlitev vseh učencev hkrati na različnih ravneh (z nižjimi normativi).

Prav gotovo je tudi po končani osnovni šoli tem osebam omogočeno nadaljnje šolanje in zaposlitev.

In če se sedaj preusmerim na našo deželo, razmišljam, kaj ponujamo mi? Imamo dovolj velike šole z lepimi velikimi učilnicami? Imamo osnovne šole, kjer deluje popolni strokovni timo, psiholog, pedagog, socialni delavec in specialni pedagog? Imamo dovolj izobražene učitelje za delo z drugačnimi učenci? In navsezadnje, imamo dovolj pripravljenih prilagojenih učbenikov in delovnih zvezkov? Ne vem, na katero vprašanje bi lahko odgovorila pritrdilno. In koliko nam manjka do izvedbe tega? Veliko veliko denarja, razumevanja, volje in pripravljenosti vseh strani, od učencev, staršev, učiteljev do vodstva osnovne šole itn.

Zavedati se moramo, da samo z znižanimi normativi v osnovni šoli in z dodatnim učiteljem v razredu integracije še ne bo. In če bodo osnovne šole zadovoljne le z dodatnimi denarnimi sredstvi, ki jih bodo dobile na račun integracije, ta prav gotovo ne bo uspešna.

Tako mislim, da pri nas še dolgo ne bo mogoče izpeljati kakovostne integracije, nikoli pa ne bo mogoče vključiti vseh oseb z motnjo v duševnem razvoju in ne na vsako osnovno šolo.

Večina današnjih osnovnih šol temelji predvsem na strogih izobraževalnih normativih in standardih, manj pa na vzgojnih. To pa pomeni, da bo tudi na tem področju ob uvedbi integracije treba veliko spremeniti. Vnesti bomo morali več vzgoje, medsebojne komunikacije, k sodelovanju pritegniti starše in naučiti učence strpnosti in tolerantnosti do drugačnih. Ob uvedbi integracije bodo te vzgojne vrednote potrebne, saj bomo imeli opraviti z občutljivimi, psihično labilnimi in agresivnimi osebami.

Kolikor ne bo medsebojnega razumevanja, se bodo porajali pogosti konflikti, to pa prav gotovo ne bo dobro vplivalo na oblikovanje ene ali druge osebnosti, pa tudi o prijazni šoli ne bomo mogli govoriti.

Če razumemo pod prijazno šolo ustanovo, ki tudi vzgaja, spodbuja k medsebojnemu poznavanju, sprejemanju in v kateri se za vsakega učenca najde čas za pogovor, nasmeh, topel objem, potem lahko z vso odgovornostjo trdim, da osnovne šole s prilagojenim programom to so. V taki šoli se učenci in učitelji dobro počutimo in radi prihajamo k pouku. Tudi starši sodelujejo z nami, saj pri učencu poudarimo tisto dobro, kar ima in tisto področje, na katerem je uspešen.

Razumljivo je, da vseh oseb z motnjo v duševnem razvoju nikoli ne bo mogoče vključiti v osnovno šolo. Zelo veliko besedo bo imela komisija za usmerjanje v določen program, ki se bo na podlagi izvidov obravnavanega otroka morala pravilno odločiti za

vključitev ali proti njej v osnovno šolo.

Poleg ugotovitve otrokovih znižanih umskih sposobnostih bo treba predvideti, kako bo ob morebitni vključitvi med normalne otroke doživljal svoj neuspeh in kako ga bodo zaradi njegove motnje sprejemali normalni otroci.

Komisija mora tudi preučiti, iz kakšnega okolja prihaja otrok in koliko pomoči lahko pričakuje od staršev. In nazadnje, v kakšno osnovno šolo ga bomo vključili? Kaj mu lahko ta ponudi poleg manjšega števila učencev v razredu? Vsaka osnovna šola, ki bo želela vključevati učence z duševno motnjo, bo morala imeti na voljo strokovni tim, ki bo obravnaval otroka celostno. Poleg tega si mora zagotoviti, da bo v razredu poleg učitelja razrednega pouka še specialni pedagog. Nova šolska zakonodaja, člen 38. pravi, da je "lahko" v razredu kot drugi učitelj tudi defektolog. Besedo LAHKO bi v praksi kazalo razumeti kot MORA. Kajti le ta ima dovolj posebnega metodičnega znanja in znanja iz specialne pedagogike in didaktike za delo z drugačnimi učenci, kar učiteljem na osnovni šoli manjka (tudi dodatno izobraževanje jim znanja, ki ga imajo defektologi, ne bo dalo v celoti).

Zakon v nadaljevanju pravi, da pa bodo v podaljšanem bivanju izvajali vzgojno-izobraževalno delo učitelji razrednega in predmetnega pouka, vzgojitelji predšolskih otrok, defektologi, pedagogi, psihologi in socialni pedagogi idr.

Če zakon vključuje v podaljšano bivanje take strokovne delavce, potem predvidevam, da računa na njihovo veliko učno pomoč učencem. Toda te zaradi izčrpanosti in preutrujenosti učencev po pouku ne bo mogoče izpeljati. Upoštevati je namreč treba, da je koncentracija otrok z duševno motnjo šibka in kratkotrajna, njihova pozornost pa odvrnljiva.

Na osnovni šoli s prilagojenim programom učim že več kot 25 let, dovolj za številna srečanja in spremljanja učencev, ki so se vključevali v redne oddelke osnovne šole in bili po 2 do 3 letih prešolani k nam.

Opisala bom primer učenca Jožeta.

Učenec je bil z diagnozo učni neuspeh, lažja duševna prizadetost, organska cerebralna oškodovanost, legastanija,

na željo staršev vključen v osnovno šolo med 30 učencev. Bil je moteč, saj je bila njegova pozornost kratkotrajna in odvrnljiva, razumevanje slabo. Kljub dodatni razlagi snovi ni dojel, zato so se starši doma trudili, da je dosegel minimum znanja (ure in ure intenzivnega "treninga").

Bil je grafomotorično okoren in imel je legastenične motnje, zato so bile težave pri pisanju in branju, razumevanju prebranega, logičnem mišljenju. Zaradi motorične zavrtosti so nastale težave tudi pri športni vzgoji. In kje je bilo njegovo mesto v razredu?

Sedel je v zadnji klopi, ker se je

obračal in motil druge. Pri osvajanju učnih vsebin zaradi navedenih motenj ni sodeloval. Torej ga je učiteljica namestila tja, kjer je bil prepuščen sam svoji nesreči. Zaposlili so ga tako, da je dobil list papirja z barvicami za risanje oziroma čečkanje.

Pri športni vzgoji so se začele dodatne težave. Fant ni znal ujeti žoge, ni dojel pravil igre, bil je okoren in nespreten. Velikokrat sem ga opazovala z okna svoje učilnice, kako je stal sam na robu igrišča in opazoval svoje spretne, zagnane in uspešne sošolce. Velikokrat se je na glas smejal, skakal, vriskal ali bil po svoje zadovoljen in drugim v posmeh.

Šele po dveh letih so se starši sprijaznili z njegovo motnjo in se odločili za prešolanje.

Bil je sprejet v 3. razred, v skupino 9 učencev. Čeprav sem učence dobro pripravila na njegov sprejem, ni bilo vse tako, kot smo si zamislili in želeli, da bi bilo. Spremne motnje, ki so se razvile ob doživljanju neuspeha v osnovni šoli, so bile preveč hude. Čustvene motnje, neobvladljiv smeh, grizenje dlani, agresija, zelo grdo govorjenje itn. so me pripeljali do tega, da sem se skušala vživljati v dušo tega nesrečnega bitja in iskati rešitve.

Iskala sem njegova močna področja, pozitivne strani, potrditev itn. Vse leto smo se skupaj s starši trudili pri oblikovanju in krepitvi njegove samopodobe. Uspelo nam je, da je fant rad prihajal v šolo, da je počasi sprejemal sošolce, tudi njihovo pomoč, da ni bil več tako besedno grob in da je bil sposoben skupinskega dela.

Nikoli pa nam ni uspelo odpraviti njegovega nekontroliranega, infantilnega smeha, s katerim izraža bodisi ugodje bodisi stisko.

Po naših osnovnih šolah je fizično integriranih veliko učencev, ki pomenijo zgolj številko za obstoj oddelka. Ti učenci končajo 4, največ 5 razredov osnovne šole, potem jim je zaprta vsaka pot do nadaljnjega izobraževanja.

Na podlagi raznovrstnih opažanj, ki so izoblikovala določena spoznanja in so zdaj vključena v mojo vizijo o tovrstni integraciji, bi želela povedati, da pustimo to, kar je dobro, in se ne zgledujmo za vsako ceno po sosedih, zato ker so "večji in močnejši". Naše šole so dokazale, da so dobre, učenci v njih pa srečni, zadovoljni in sprejeti.

Morda bi bilo primerneje razmišljati o tem, kako duševno prizadetim osebam pomagati v življenju po končani osnovni šoli s prilagojenim programom. Za začetek bi razširili prilagojene učne programe v srednje šole, kamor bi bilo treba vključiti dobro usposobljene in izbrane pedagoge, defektologe, ki bi te učence čim bolj delovno usposobili. In na koncu, a ne nazadnje, jim priskrbeti delovna mesta, kjer se bodo ob vodenju uveljavili kot dobri delavci.

Pri tem je pomembna integracija v normalno okolje! In če bo država razmišljala v tej smeri in bo razvijala zaposlovanje teh oseb, stimulirala delo v invalidskih delavnicah - varstveno-delovnih centrih, bo za otroke, starše in družbo veliko naredila.

Kajti večina oseb, ki končajo osnovno šolo s prilagojenim programom ali skrajšane programe, ostane doma, v svojem okolju, kjer postanejo "vaški" brezdelneži, norčki, pijančki, ki zelo hitro končajo kot breme družbe v domovih oskrbovancev.

Naj končam svoje razmišljanje z besedami Milenka Rosiča:

"Namreč, če smo objektivno ugotovili, da nekdo funkcionira drugače, kot pričakujemo, da bi moral funkcionirati, zakaj je potem narobe, če ustvarjamo primerne in normalne pogoje za njegov razvoj (in obstoj), še posebej če je ta posameznik v zanj ustvarjenih razmerah srečen in sprejet.

To vprašanje lahko postavimo tudi drugače. Zakaj je boljše za posameznika, ki je srečen in sprejet v svojem okolju, da ga "integriramo" v razmere, v katerih srečno funkcionira neka druga biopsihosocialna struktura. Ali morda ni bolje sprejeti drugačnost vseh struktur in po njihovih posebnostih (potrebah in možnostih) normalizirati razmere, v katerih bodo srečni in sprejeti, kajti nikoli ne bo možna povezava vseh z vsemi in vsega z vsem, to pa pomeni, da ni popolne integracije."

OPOMBA: Vsa imena učencev v besedilu so izmišljena!

Marija Bačič,
specialna pedagoginja

LITERATURA:

1. Zakon o organizaciji in finansiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI).
2. Zakon o osnovni šoli.
3. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Ljubljana 1995.
4. Konferenca ravnateljev. Mala Nedelja, 13.12.1996.
5. Anica Uranjek: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana Integracija in učno težavni učenci v sedanji OSNOVNI ŠOLI, Vzgoja in izobraževanje: 6/96.
6. Defektologica Slovenica. April 1996, september 1996.
7. Milenko Rosič: Integracija ali priprava družbe, da se sprejmejo osebe z motnjami v duševnem razvoju.

INTEGRACIJA, KAM PELJE TVOJA POT?

Peter - foto: Tanja Šoštarič-Tasič

Sprejemanje Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami se vleče kot jara kača. Vedno se najdejo izgovori za odlašanje, kar se mi zdi neodgovorno. Ne verjamem, da bo sam zakon zaradi tega bolj kakovosten.

V medijih je mogoče slišati in prebrati kar precej stališč v zvezi z otroki s posebnimi potrebami. Za mnoge je še zmeraj "otrok s posebnimi potrebami"le tisti, ki ima nekoliko slabše razvite sposobnosti in se zato usposablja v sedanjih šolah s prilagojenim programom. Zato menim, da bi moralo biti o vseh, ki spadajo na to področje, še več pojasnil in razlag.

Ker sem defektologinja, bom skušala nanizati nekaj vprašanj, ki se mi vsiljujejo v skrbi, da otroci z motnjami v razvoju, ki potrebujejo posebne metode in oblike dela za uspešno napredovanje, ne bodo primerno obravnavani. Vemo, kaj prinaša nov zakon v predlogu, zato kljub dolgoletni praksi s takšnimi otroki ne razumem, kako se bodo le-ti lahko resnično integrirali z otroki v redni osnovni šoli. Lahko je danes razlagati staršem, ki takšne otroke imajo, da bodo po novem zakonu enaki onim v osnovni šoli in jim ne bo treba v šolo s prilagojenim programom. Toda, bodo zato res urejene delovne razmere? (Mimogrede, z odmero petnajst minut do pol ure na teden enemu otroku je to farsa.)

Nešteto vprašanj je, na katera še ni najti odgovorov. Naj izpostavim le nekatera.

Kako bo duševno prizadeti otrok lahko komuniciral v procesu vzgoje in izobraževanja z vrstniki v rednih osnovnih šolah? Ali je to, da otrok hodi v šolo in domov z "zdravimi" vrstniki, tista prava integracija? Kaj pa bo delal takšen otrok med samim učno-vzgojnim procesom? Koliko se mu bo učitelj, pa naj bo še tako dober, v resnici lahko posvetil v tako veliki skupini? Ali se bo prizadeti otrok sploh "upal" oglasiti in sodelovati pri pouku? Kakšne krize bo doživljal? Bo celo povsem otopel? Bo postal agresiven? Ali se bo sploh lahko sporazumeval?

Dvomim, kajti neizpodbitno je, da takšen otrok potrebuje individualni prijem, mnogo spodbud, pa tudi različnih oblik in metod dela. Tega mu učitelj v redni osnovni šoli ne bo mogel dati (glede na tempo dela in število otrok v razredu). Tudi dva učitelja najbrž ne.

Zelo zmotno je mnenje nekaterih strokovnjakov, ki poenostavljajo stvari in pripisujejo težave le predmetoma matematika in slovenski jezik ter si zamišljajo defektološko obravnavo otrok samo pri teh predmetih. Ne oporekam, da učitelji ponavadi najprej zaznajo težave pri teh dveh predmetih, ker se tu pač napredovanje najhitreje ustavi. Kaj pa drugi predmeti?

Vzemimo na primer kar likovno vzgojo, kjer računamo, da se bo otrok dobro integriral z vrstniki. Sprašujem se, kako bo otrok svoje sposobnosti razvil do najvišje mere v skupini, ki ga bo vedno prehitevala, kako bo razvil željo po napredovanju, ko pa bo vendarle vedno zadnji? Znano je, da otroci, ki so deležni posebne obravnave ne glede na duševno prizadetost, tudi čudovito ustvarjajo. Toda odkriti je treba njihovo zanimanje s primernimi metodami in načini dela in sposobnosti razviti do vrhunca.

Tako je na primer pri glasbeni vzgoji. Duševno prizadet otrok sicer rad poje, ima smisel za ritem, si pa težko zapomni besedila, ne more sprejeti toliko vrednot hkrati kot njegov "zdravi" sovrstnik... Se ob tem vprašamo, kako se bo počutil otrok, ki ne bo nikoli nastopal na proslavah, ki ne bo pel v zboru? Ali: Kako se bodo ob tem počutili starši?

Področje športne vzgoje je za našega otroka še posebno pomembno. To ne velja samo za duševno prizadetega otroka, ampak za vse otroke. Ali se dovolj pogosto vprašamo, kaj smo do sedaj naredili za gibalno motene otroke v osnovni šoli? Smo jim omogočili dodatno pomoč? Zadovoljivo vsekakor ne. Zaradi okrnjenih sposobnosti bo duševno prizadet otrok, ki ima nemalokrat še kakšne motnje, najbrž doživljal posmeh in še tisto pozitivno v njem se ne bo razvilo.

Gospodinjski pouk na šolah s prilagojenim programom je za otroke pomemben predmet, saj ga imajo dve do tri ure na teden. Praktično preizkusijo sleherni recept, česar si v osnovnošolski integraciji ne predstavljam.

Poglejmo še tehnično vzgojo. Na šolah s prilagojenim programom v sedmem in osmem razredu (petem in šestem štiri ure) se učenci usposabljajo za neposredna življenjska opravila pet ur na teden. Prenova v osnovnih šolah pa predvideva, da pouka tehnične vzgoje sploh ne bo več. Za kaj se bodo potem usposabljali naši otroci?

Kako bo potekala integracija na višji stopnji osnovne šole pri predmetih, kot so: fizika, tuji jezik, kemija...

Kako bo vse to prenesel naš otrok?

Predlog novega zakona daje staršem pri odločanju o vključitvi v to ali ono ustanovo veliko vlogo. Prav je tako. Pomislimo pa, kako se bodo odločili starši, ki ne morejo sprejeti otrokove drugačnosti. Najbrž bodo otroka vpisali v redno osnovno šolo in se tako ognili sosedom, znancem in prijateljem, da bi ga... Otrok pa bo morda zaradi tega imel precej škode.

Postopek prešolanja otrok s pomočjo "šolskih uprav" je zelo zapleten, verjetno tudi dolgotrajen. Škoda, škoda, da se otroci ne bodo znali postaviti zase. Poudarjam, da bi bilo treba staršem, katerih otroci imajo težave, ponuditi veliko več pomoči. Zakaj še vedno nimamo dovolj strokovnjakov, ki bi s timskim delom zares poskrbeli za otroka v obdobju, ko se da zanj narediti največ? Te stvari ne bi smele biti rešene po občinah tako različno, kot so sedaj.

Imamo sicer precej literature, ki lahko pripomore k ozaveščenosti, toda - koliko staršem je ta dostopna? Vprašanje pa je tudi, koliko staršev duševno prizadetih otrok bi jo razumelo? Naši starši potrebujejo strokovnjake, ki se znajo z njimi pogovarjati, jih znajo poslušati in jim svetovati.

Naj moj sestavek ne izzveni tako, kot da sem proti integraciji. Integracija da, toda strokovno pretehtano!

Fanika Zemljak
defektologinja,
Sevnica

MNENJA UČENCEV
OSNOVNE ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM
O PREŠOLANJU

UČENCI OSNOVNE ŠOLE JANEZA LEVCA IZ LJUBLJANE, 1., 2., 3., 5. RAZRED

"Bolj mi je všeč na novi šoli. So bolj prijazni sošolci, je tudi bolj lahka naloga."

Martin, 2. razred

"Na šoli Maksa Pečarja sem imel veliko prijateljev. Vsi so me ubogali in poslušali. To so bili Blaž, Peter, Matej in učiteljica Lurena in Lili. Bil sem pri dveh učiteljicah in sem dvakrat ponavljal."

Boštjan, 2. razred

"Bolj mi je bilo všeč na prvi šoli, ker sem imel več prijateljev. Ni bila neumna šola. Imel sem prijazno učiteljico."

Samir, 3. razred

"Prej sem hodila v šolo Borisa Kidriča, zdaj hodim v šolo Janeza Levca. V tisti šoli sem zbolela, zato jo zdaj sovražim. Ta šola je boljša od tiste šole. Tu so dobre in lepe učiteljice. Moje učiteljice me imajo rade, zato imam rada to šolo in v tej šoli mi nihče ne nagaja. Imam veliko prijateljev in dobre sošolce."

Alisa, 3. razred

"Tukaj mi je lepo, ker imam veliko prijateljev. Tukaj so lažje domače naloge."

Dani, 5. razred

Mnenji Branke in Marjance je zapisala defektologinja.

Branka iz 2. razreda je dve leti obiskovala osnovno šolo. Na naši šoli se počuti boljše. Pravi, da lažje sodeluje pri pouku, zahteve so manjše. Je zelo počasna, zato ji počasnejši tempo bolj ustreza.

Marjanca obiskuje prvi razred na Zavodu za usposabljanje Janeza Levca drugič. Bila je vpisana na redno osnovno šolo, vendar prešolana sredi šolskega leta. Na redni osnovni šoli jo je privlačil predvsem glasbeni pouk. Sošolci so bili bolj mirni, niso toliko kričali.

UČENCI OSNOVNE ŠOLE POLDETA STRAŽIŠARJA JESENICE, 7. RAZRED

- Moti me, kadar mi kdo reče, da sem ŠMD.
- Zoprno mi je, kadar grem proti šoli in me vsi gledajo.
- Moti me tudi to, da iz te šole ne moreš naprej v šolo, ki si jo želiš (če sploh v kakšno lahko).
- Moti me to, da če kaj "zmanjka", pride socialna delavka najprej k meni.

+ Dobro je to, da imam veliko boljše ocene.
+ Lepo se mi zdi, da se lahko pogovorim z učiteljico.
+ Na tej šoli mi je všeč to, da sem veliko bolj sproščen.

Nijaz

- prestrog režim v podaljšanem bivanju

+ zelo dobre učiteljice
+ bolje organiziran pouk
+ večji občutek varnosti
+ boljši uspeh
+ več prostosti
+ več zaupanja v razredu
+ prijetnejši sošolci in sošolke
+ več pomoči pri učenju
+ dobri pogovori z učiteljico
+ poslušanje glasbe v odmoru

Vesna

- Moti me ime šole.
- Če gremo kam vsi učenci iz šole, nas vsi izzivajo.

+ Učitelji so boljši in ti več pomagajo.
+ Imamo več prostosti.

Klemen

- Moti me, če mi rečejo, da hodim v šolo za neumne.
- Moti me, ker vejo, na katero šolo hodim.

+ Všeč mi je, ker imamo veliko ekskurzij in športnih dnevov.

Mirjana

- Moti me ime šole.
- Motilo me je, da so me na začetku vsi prijatelji zafrkavali, a sedaj sem se sprijaznila.

+ boljše učiteljice
+ veliko več pogovorov z učiteljico
+ manj učenja
+ več razlage pri učenju
+ manj nesramnih učencev
+ manj težav
+ več ekskurzij in športnih dnevov
+ boljše malice in kosila
+ boljši ravnatelj

Mojca

- Moti me, ko me kdo vpraša, na katero šolo hodim.
- Nerodno mi je, ko smo skupaj z drugimi osnovnimi šolami in me nekdanji sošolci pogosto opazujejo in se norčujejo.

Anela

UČENJE PLAVANJA PRI OSEBAH Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Pozitivna izkušnja v vodi je pogoj za uspešno učenje plavanja

IZVLEČEK

Plavanje je dejavnost, ki sodi med temeljne človekove telesne spretnosti. Je življenjska potreba, za katero sodimo, da jo mora obvladati vsak človek. Plavanje lahko izvajamo od najzgodnejšega obdobja do pozne starosti. Zelo je primerno za osebe z različnimi motnjami v duševnem razvoju ne glede na stopnjo prizadetosti, ker dejavnost v vodi pozitivno vpliva tako na duševno kot telesno počutje. Učenje plavanja pri osebah z motnjami v duševnem razvoju poteka po Halliwickovi metodi, katere glavni cilj je varnost in zanesljivost plavalca v vodi. Učenje, ki poudarja pomen iger, poteka z 10 aktivnostmi, katere mora plavalec obvladati, preden nadaljujemo z učenjem prvih plavalnih tehnik.

1.0 UVOD

Plavanje je telesna vaja, ki sodi danes med človekove temeljne telesne spretnosti. To je življenjska potreba, za katero sodimo, da jo mora obvladati vsak kulturen človek (M. Prešeren, 1980). Ta trditev izpred sedemnajstih let prav gotovo drži in je danes še toliko bolj izražena. Če ocenjujemo plavanje s stališča zdravstvene in rekreativne narave je med najpomembnejšimi športnimi zvrstmi. Plavanje je specifična športna panoga, ki za razliko od drugih gibanj poteka v povsem drugih zunanjih okoljih. V plavanju se srečujemo z novim elementom, z vodo, ki ima povsem drugačne fizikalne lastnosti kot zrak ali trdna tla. Voda in gibanje v vodi vpliva na fiziološke spremembe organizma, ki so zdravstveno zelo pomembne.

Gibanje v vodi in plavanje je dejavnost, ki jo lahko izvajamo od najzgodnejšega dojenčkovega obdobja do pozne starosti. Zelo primerno in pomembno je pri osebah z motnjami v motoričnem in duševnem razvoju. Ker so motnje v razvoju zelo raznolike, mora biti prijem pogosto individualno naravnan in specifičen. Zato si v nadaljevanju poglejmo učenje plavanja po Halliwickovi metodi, ki je primerno za učenje plavanja oseb z motnjami v duševnem razvoju.

2.0 UČENJE PLAVANJA PO HALLIWICKOVI METODI - NAJPOMEMBNEJŠE ZNAČILNOSTI

Program učenja plavanja za osebe s prizadetostjo je leta 1949 razvil James McMillan iz Velike Britanije (London). Program učenja je metodično oblikovan na principih hidrodinamike oziroma hidrokineziologije, ki je znan po imenu Halliwickova metoda. Halliwickova metoda v svoji filozofiji upošteva zamisel, da je zelo pomembna pozitivna izkušnja v vodi, ki se kaže v zadovoljstvu, veselju in sproščenosti.

Prvi cilj metode je varnost in popolna zanesljivost ter zaupanje plavalca v vodo, čemur kasneje sledi učenje plavalnih tehnik. Čas, ki ga oseba potrebuje za osvojitev prvega cilja, je popolnoma nepomemben. Posamezniku moramo omogočiti avtomatsko-nehoteno dejavno prilagajanje na dinamične sile vode z učiteljevim nadzorom. Značilnost Halliwickove metode je individualnost programa učenja, kjer vsak učitelj vadi z le enim vadečim, četudi je v bazenu vsa skupina. Pri učenju ne uporabljamo dodatnih rekvizitov, kot je plavalni obroč ali plavalna deska, pa tudi plavalna očala niso priporočljiva. Učenje poteka v sproščenem in prijaznem okolju. Previdni moramo biti pri izbiri bazena, kjer voda sega učiteljem do ramen in obvezno do roba bazena (zaradi vstopa v vodo). Pomembna je tudi temperatura vode, ki naj bo zaradi manjše dejavnosti v začetku nekoliko višja in naj znaša okrog 30 stopinj celzija. Vadeči so s svojimi učitelji vključeni v skupino, ki naj ne presega 7 vadečih. Učenje plavaja poteka z igro v nenehni komunikaciji med vadečimi, učiteljem in drugimi člani skupine. Če se vadeči odziva z avtomatskimi reakcijami, lahkotno ter brez napora in strahu, smo na pravi poti, da dosežemo zastavljeni cilj, to je: naš vadeči bo obvladal prvi plavalni slog.

2.1 UČENJE PLAVANJA V ZAPOREDJU DESETIH AKTIVNOSTI

Program učenja plavanja obsega zaporedje desetih aktivnosti, ki jih mora vadeči postopoma obvladati, preden preidemo k učenju plavalnih tehnik.

1. aktivnost: Prilagajanje na vodo in avtomatska kontrola dihanja

Vadeči mora vodi popolnoma zaupati, ne sme ga biti strah valov, škropljenja vode ali potopitve. Izdihavanje v vodo vadi igraje od začetka, tako da postane povsem avtomatsko (avtomatska kontrola dihanja). Občutek varnosti v vodi zagotavlja učitelj, ki ima v tej fazi učenja pomembno vlogo. Pozorno mora spremljati stanje in stopnjo prilagojenosti svojega varovanca, in če je treba, posamezne elemente psihične prilagoditve zajeti v vadbo tudi pozneje. Vadeči se mora navaditi svojega učitelja in njegovega načina dela. Vse funkcionalne gibe, ki jih vadeči zmore na suhem, mora izvajati tudi v vodi. Funkcionalne aktivnosti obvlada najprej iz bolj stabilnih položajev, nato iz manj stabilnih, ki zahtevajo večje sposobnosti ravnotežja.

Učitelj je v fazi prilagajanja na vodo zelo pomemben

2. aktivnost: Samostojnost v vodi

Vadeči postopoma napreduje k vse večji duševni in telesni samostojnosti v vodi. Učitelj ne sme biti nadomestilo za plavalni obroč, to pomeni, da vadeči ne sme biti odvisen od pomočnika, lahko rečemo, da se učiteljeva pomoč postopno zmanjšuje. Plavalec v tej fazi ni več vezan samo na svojega učitelja, ampak se učitelji pri delu izmenjujejo.

3. aktivnost: Spreminjanje položaja v vodi - vertikalna rotacija v vodi

Vertikalna rotacija v vodi (zasuk v sagitalni ravnini) omogoči otroku prehod iz pokončnega položaja v vodoravnega. Otrok se z vadbo nauči, kako lahko leže v vodo lahko in iz ležečega položaja znova sede in vstane. Gibanje se vedno začne s spremembo položaja glave, zato vertikalna rotacija zahteva določeno stopnjo kontrole glave.

4. aktivnost: Spreminjanje položaja v vodi - lateralna rotacija v vodi

Lateralna rotacija v vodi (zasuk po vzdolžni telesni osi) omogoča, da se otrok iz ležečega položaja obrača s hrbta na trebuh in nasprotno.

5. aktivnost: Spreminjanje položaja v vodi - kombinirana rotacija v vodi

Kombinirana rotacija v vodi (kombinacija vertikalne in lateralne rotacije) omogoča otroku prilagajanje na turbulenco v vodi in vzdrževanje uravnoteženega položaja, saj se telo lahko uravnoteži le z rotacijskimi gibi.

6. aktivnost: Občutek vzgona v vodi

Učenec v vodi dobi občutek, da ga voda dvigne na površje, kjer lahko zavzame mirujoč, stabilen položaj za dihanje. Ta izkušnja je zelo pomemb-

Študenti drugega letnika defektologije kot prihodnji učitelji plavanja po Halliwickovi metodi

na za nadaljnje raziskovanje lastnosti vode, saj lahko vključimo različne dejavnosti in igrice, kot je na primer pobiranje predmetov z gledanjem pod vodo.

7. aktivnost: Ravnotežje v vodi

Preden se začne plavalec gibati skozi vodo, mora biti sposoben zavzeti v vodi stabilen in mirujoč - ležeč položaj. Tak položaj je mogoče ohraniti s prilagoditvenimi gibi protirotacij.

8. aktivnost: Drsenje skozi vodo

Obvladovanje položaja telesa pri drsenju skozi vodo je naslednja sposobnost, ki jo mora plavalec obladati. Podporo zmanjšujemo do te stopnje, da plavalca dejansko turbulenca srka in vleče skozi vodo.

9. aktivnost: Samostojno premikanje v vodi

Samostojno premikanje skozi vodo plavalec izvaja na hrbtu, ki je najbolj optimalen, da se vadeči lahko premika s kar najmanjšo porabo moči rok in nog. Premikanje se začne z drobnimi veslajočimi gibi rok, ki so izvedeni ob telesu v višini pasu.

10. aktivnost: Prvi plavalni slog

Prvi plavalni slog je v hrbtnem položaju z večjimi veslajočimi gibi, sočasno z obema rokama in nogama.

Ko plavalec obvlada vse elemente, ki zagotavljajo varno, sproščeno in samostojno gibanje v vodi, lahko začnemo z učenjem različnih plavalnih tehnik, ki mu jih omogočajo njegove sposobnosti in stopnja prizadetosti.

3. IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV PO HALLIWICKOVI METODI

Učenje plavanja po Halliwickovi metodi ni preprosto, saj v temelju zahteva dobro znanje plavanja učitelja in v nadaljevanju določeno stopnjo teoretičnega in praktičnega izobraževanja. Vsak učitelj potrebuje licenco, ki jo na podlagi izobraževanja in praktičnega dela podeljuje Association of Swimming Therapy, s sedežem v Londonu. Pravico izvajanja tečajev pod imenom Halliwick ima po novem tudi pridružena članica Društvo Halliwick Slovenija, ki je uspešno zakorakalo po novi poti.

Poglejmo si okvirni načrt dela za izvedbo osnovnega tečaja plavanja za osebe z motnjami v razvoju po Halliwickovi metodi. Delo poteka v dveh stopnjah, to sta stopnji A in B.

STOPNJA A

Prihodnjemu učitelju je predstavljena filozofija dela po Halliwickovi metodi, teoretično in praktično predela program desetih aktivnosti, spozna pomen kontrole dihanja v vodi ter učinke in vplive vode. V bazenu poteka vadba vstopa in izstopa iz vode, predstavljene pa so številne igrice, ki so pomembne med učenjem.

STOPNJA B

Učitelj spozna organizacijske oblike vadbe, program iger, pomen glasbe in gibanja v vodi, merila za preskuse doseženih stopenj znanja (rdeča, rumena, zelena značka). V bazenu poteka delo po lastnem načrtu glede na različno starost in sposobnost posameznikov.

Prihodnji učitelj mora opraviti tako praktični kot teoretični del izpita, za dosego višjega naziva pa tudi določeno število ur učenja plavanja prizadetih.

Izobraževanje kadrov po Halliwickovi metodi se je v Sloveniji že začelo. Zanimanje je precejšnje, zato upamo, da bomo plavanje, ki sodi med človekove temeljne telesne spretnosti, približali še širši populaciji ljudi, v kateri osebe z motnjami v duševnem razvoju ne smejo biti izjema.

Tjaša Planinšek

Literatura

Dolenc, Veličkovič, T., Veličkovič Perat, M., (1994): Osnovna načela učenja gibanja oseb z invalidnostjo v vodi, neobjavljen članek.

Association of Swimming Therapy (1995): The Halliwick Method, Basic Course, Handbook.

Prešeren, M., (1980): Plavanje, priročnik za trenerje, Šolski center za telesno vzgojo.

Vute, R. (1996): Kot riba v vodi... PET, št. 36, 25-28.

SKUPNOST BARKA V ZBILJAH

Društvo Barka je bralcem Našega zbornika že večkrat predstavilo svoje načrte in prizadevanja. Povezani smo z mednarodno skupnostjo L'Arche, ki jo je pred dobrimi 30 leti ustanovil Jean Vanier. Takšne skupnosti so kraji, kjer zelo preprosto in obenem zelo konkretno delimo vsakdanje življenje z odraslimi osebami z motnjo v duševnem razvoju, ki so velikokrat odrinjene na rob družbe in prezrte.

Društvo Barka je poleti leta 1995 kupilo nedokončano hišo v Zbiljah pri Medvodah. Nekako od poletja lani so bila vsa naša prizadevanja in moči usmerjeni v to, da dokončamo hišo - še dobro, da nihče v "ta ožjem" delovnem krogu ni prej vedel, kaj pravzaprav pomeni graditi in opremljati hišo - najbrž ne bi nikoli zbrali dovolj poguma za tak podvig. Tako pa smo bili preprosto prisiljeni hoditi iz dneva v dan, se spopadati s sprotnimi izzivi in preobilico "nujnih" - in ponavadi nepredvidenih stvari, ki jih je bilo treba še urediti in postoriti: poleg iskanja vseh vrst mojstrov pa gradbenih materialov do razvozlavanja nadvse zoprnih in zapletenih birokratskih vozlov in pa seveda večne težave z denarjem, ki ga je treba "napraskati" iz nič... A morda so ti "banalni" problemi, s katerimi se še vedno srečujemo in se bomo z njimi nenehno srečevali tudi v prihodnje, potrebni, da lahko zmeraj znova odkrivamo še nekaj - da Barke res ne gradimo sami, ampak da jo skupaj z nami gradijo mnogi ljudje "od zunaj"... Poleg gmotnih darov posameznikov, podjetij in organizacij, ki so nas tolikokrat v zadnjem trenutku rešili v najbolj kritičnih položajih, nam je zlasti pripravljenost ljudi, da so na voljo brez "pravega, vidnega" razloga in pomagajo, ko smo sami že na koncu z močmi in sposobnostmi, vedno znova dajala moč in upanje za naprej.

Enaintridesetega januarja 1997 sta v Barki v Zbiljah prespala prva dva asistenta - Petra in Hugues. Petra je pred tem skoraj dva meseca preživela v rimski skupnosti Il Chicco, Hugues, Francoz, ki že več kot 17 let živi v skupnosti Barka v Franciji, pa se je vse od poletja potrpežljivo učil slovenščine - kadar ni skupaj s številnimi prijatelji in vaščani, ki so nam velikodušno priskočili na pomoč - belil ali čistil po hiši... Tri dni kasneje se je v Zbilje priselila še Barbara, ki je sicer do konca aprila še hodila v službo v Ljubljano.

A "pravi" rojstni dan skupnosti je bil 10. februar - takrat sta namreč prvič spala pri nas Stanko in Vladko!

Stanko, ki je že nekaj mesecev prej z nami ob koncih tedna delal pri hiši, je že nestrpno čakal ta dan, in ko je končno napočil, je zaplaval kot riba (Barka?) v vodi. S svojo neomajno dobro voljo, sijočimi očmi in nasmeškom ter stalno pripravljenostjo na šalo nas vse skupaj drži pokonci. Stanko še naprej hodi v svojo prejšnjo službo v Jarše, v delavnico, kjer ustvarjajo v glavnem z lesom, pomalem

pa že priganja Barbaro, kdaj da bo zaživela naša delavnica in kakšna bo...

Veliko presenečenje pa nam je pripravil Vladko. Z Vladkom že dolgo prijateljujemo, mnogi čutimo, da nas je prav on "poklical", zato ga včasih imenujemo kar naš "ustanovitelj". A na Škofljici so nas svarili, da bo Vladko zelo težko, če sploh, prenesel selitev in spremembo; zelo previdni naj bomo in naj mu damo veliko časa - kar smo tudi z vso zaskrbljenostjo nameravali. A ko je Vladko prvič prišel na obisk in večerjo v Barko, je za mizo nenadoma - počasi in potihem kot zmeraj, a obenem zelo jasno, izjavil: "Meni je dobro tu, bom tu spal."

In ko je to neutrudno ponavljal dva večera zapored, smo se "vdali", Vladko je naslednjič prinesel pižamo s seboj (potem ko mu prej ni uspelo pregovoriti Petre, da bi mu posodila svojo...), in od takrat je pri nas. Večkrat na dan nam pove, da je "fino". Zgodi se sicer tudi, da malce zgubljeno gleda predse in pravi (s svojim krasnim mariborskim naglasom): "Kje sem jaz?", in ko mu odgovorimo, da vendar na Barki, se mu v olajšanju razleze nasmeh po obrazu in pravi: "Ajaaa, sem pozabil." Sledi obvezen, skoraj obredni objem... Vladko je postal pravi humorist in zelo pozoren do drugih. Tako je na primer pred nedavnim, ko sem po svoji slabi navadi snela ročno uro in jo pustila na mizi v jedilnici, Vladko z velikim navdušenjem "po mariborsko" oznanil: "Sem dobo novo uro!" Zaradi "velike vrednosti" se hitro uprem in rečem: "Oh, Vladko, saj to je vendar moja ura!" Vladko me s presenečenjem pogleda in še govoreč ter z nasmehom razširja roke v objem: "...Aja!... Oprosti!" In ko je zadnjič med kosilom Hugues ves utrujen in s sklonjeno glavo sedel za mizo, se je Vladko sklonil k njemu in rekel: "Jug (kot Huguesa imenuje Vladko), ne bodi žalosten. Bom priden!"

V naslednjih mesecih bomo počasi sprejemali še druge člane skupnosti - tako osebe s prizadetostjo kot spremljevalce. Vedno bolj se zavedamo, da je ob teh odločitvah potrebno veliko preudarnosti in modrosti...

Stanko in Vladko sta nam v veliko pomoč pri sprejemanju številnih (ponavadi nenapovedanih...) obiskov in "osvajanju" še ne osvojenih vaščanov. Odprtost prebivalcev Zbilj in sosednjih vasi ter njihova pripravljenost na pomoč res presegata vsa naša pričakovanja in upanja. Presenečajo nas z vsem mogočim - od krompirja do slastnih peciv, od kozarcev do zaves in omar. Vse nam seveda neznansko prav pride, ker začenjamo svoje kar veliko gospodinjstvo dobesedno iz nič. In tako se zgodi, da imamo prelepe šampanjske kozarce, navadnih za vodo pa (še) ne dovolj, da si gremo sposodit ponev za palačinke k naši dragi sosedi Bredi, a že čez nekaj dni nepričakovano dobimo cel komplet ponev...

Že zdaj večkrat potrebujemo tudi pomoč pri čiščenju naše velike hiše - na srečo se vedno znova najde kdo, ki je dovolj pogumen, da se loti tudi tega. Skratka, vse bolj ugotavljamo, da bomo v Barki vedno potrebovali tudi pomoč in navzočnost prijateljev od zunaj. Eno od vprašanj, s katerimi se trenutno veliko ubadamo, je, kako najti pravo ravnotežje med "zunanjim" in "notranjim" - kako naj ostanemo gostoljubni in odprti nav-zven in kako naj obenem najdemo in ohranjamo tisti intimni prostor in čas, ki sta potrebna za ustvarjanje in preživetje skupnosti... Oboje je nujno.

Vse tudi kaže, da bomo še lep čas odvisni od dobrih ljudi in njihovih darov, saj smo od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve dobili precej jasen odgovor - da v položaju, v kakršnem je trenutno naša država, ni veliko možnosti za reševanje našega vprašanja (koncesije) pred koncem tega leta.

Kakorkoli že - zdaj smo tukaj in "plovemo" - veseli in hvaležni, da se naše dolgoletne sanje končno uresničujejo in da smo lahko soudeleženi v tej pustolovščini, včasih tudi utrujeni in zaskrbljeni, ker se nenehno srečujemo s svojimi mejami in z vsem, česar se moramo še naučiti. A eden od darov skupnosti je prav to, da nas je več - in vsem naenkrat ponavadi ne zmanjka poguma in energije za naprej...

Barbara Šömen
za Skupnost Barka

VARSTVENO-DELOVNI CENTER LJUTOMER SE PREDSTAVLJA

Liljana - montaža objemk

Letos mineva že trinajsto leto, odkar so se odprla vrata našega Varstveno-delovnega centra, na-tanko 6. marca 1985 na Osnovni šoli Cvetka Golarja Ljutomer. Delavnica je začela poskusno delati že septembra 1984. Prva defektologinja, ki je delala v delavnici, je bila gospa Irena Cvetko. Ob ustanovitvi je bilo vanjo pod posebnimi pogoji vključenih devet varovancev, danes dela v njej že petindvajset varovancev, petnajst fantov in deset deklet.

V Varstveno-delovnem centru izvajamo obliko organiziranega zaposlovanja in dnevnega varstva odraslih invalidnih oseb z zmerno motnjo v duševnem razvoju, ki se glede na naravo in stopnjo prizadetosti ne morejo vključevati v običajne in tudi ne v invalidske organizacije. Varovancem omogočamo razmere za najpreprostejše delo, socialno vodenje in pridobivanje znanj, uporabnih za življenje. Prednost dajemo osebnemu razvoju in socialni integraciji vključenih. Varstveno-delovni center je odprt za varovance od 6. ure zjutraj pa do 15. ure popoldan, od ponedeljka do petka.

Prostori, v katerih potekajo dejavnosti Varstveno-delovnega centra, so v zgradbi Osnovne šole Cvetka Golarja Ljutomer. So v pritličju zgradbe, primerni tudi za tiste osebe, ki imajo motnjo v gibanju, so dovolj svetli in prostorni.

Varstveno-delovni center zadošča potrebam zaposlovanja in dnevnega varstva zmerno duševno prizadetih oseb vse ljutomerske občine. Vsi varovanci prihajajo vsak dan na delo v delavnico s kombijem, ki je last Društva Sožitje. Na delo prihajajo z veseljem, doma ostanejo le takrat, kadar huje zbolijo.

V našem Varstveno-delovnem centru izvajamo svoj program, ki obsega tele dejavnosti: tkanje na ročne statve, šivanje na šivalni stroj, izdelovanje makramejev in tapiserij, slikanje na svilo, ročno vezenje in izdelovanje raznih spominkov in čestitk. Izvajamo tudi kooperantski program, pravzaprav različna kooperacijska dela, ki nam jih odstopijo delovne organizacije in obrtniki. Trudimo se, da bi bila dela čim bolj primerna in tudi donosna, saj se naši varovanci veselijo nagrad, ki jih prejmejo za svoje delo. Vse izdelke iz našega programa razstavljamo in prodajamo v našem prodajnem kotičku. Pridobili smo si že kar velik krog stalnih kupcev in večjih odjemalcev naših izdelkov za nadaljnjo prodajo v specializiranih trgovinah.

Med delom varovancem ne zmanjka dobre volje, smeha in iskrivih domislic. Tedaj tudi zelo radi poslušajo glasbo, ki jih sprošča, pomirja in spodbuja k delu. Skrbimo za zdravje in telesno kondicijo naših varovancev. Vsak dan izvajamo minuto za

Boris in Bojan - montaža objemk

Marina Zemljič - delo na statvah

zdravje, telovadimo v šolski telovadnici ali na šolskem igrišču. Varovanci se vse leto pripravljajo na igre specialne olimpijade. Zelo radi plešejo in pojejo, zato prihaja enkrat v tednu učiteljica glasbene vzgoje in z njimi zapoje. Vse rojstne dneve varovancev oznamujemo s praznovanjem.

Varovanci prejmejo na dan dva topla obroka, malico in kosilo. Hrano pripravljajo v šolski kuhinji in je skrbno načrtovana, ker je kar nekaj varovancev nagnjenih k debelosti oziroma čezmerni telesni teži.

Vse leto se pogovarjamo in razmišljamo, kje in kako bomo preživeli naš skupni sedemdnevni dopust. Vsak mesec vlagamo prihranjeni denar na hranilno knjižico. Tako varčujemo vse leto. Dopustovali smo že nekajkrat, v Termah Topolšica, na Rogli, lendavskih toplicah, letos pa načrtujemo letovanje na morju v Strunjanu.

Strokovni delavci, zaposleni v Varstveno-delovnem centru, imamo stalne stike s starši naših varovancev ali z njihovimi rejniki. Starši se lahko oglašajo pri nas vsak dan, dvakrat ali trikrat na leto pa imamo skupni roditeljski sestanek. Na sestanke povabimo tudi zunanje strokovnjake, predavatelje.

Naš Varstveno-delovni center ob svoji temeljni dejavnosti vodi in izvaja tudi program usposabljanja invalidnih oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju v tekstilni in lesni stroki v sodelovanju z Republiškim zavodom za zaposlovanje, območna enota Murska Sobota. V to obliko usposabljanja se vključujejo osebe, ki se po neuspešno končanem profesionalnem programu rehabilitacije ne morejo zaposliti pod normalnimi pogoji. V skupinah, v katerih se usposabljajo, pridobivajo poglobljena praktična znanja in posebne oblike priprav na zaposlitev. Pobudo za takšno obliko usposabljanja je dal Republiški zavod za zaposlovanje, ki tudi denarno podpira izvajanje programa. Prva invalidna oseba, ki je bila deležna takšne oblike usposabljanja, je bila vključena 1.3.1994, trenutno pa se usposablja 13 invalidnih oseb. V skupinah delata dva strokovna delavca, ki sta zaposlena prek Republiškega zavoda za zaposlovanje, enota Murska Sobota, prek javnih del, in sicer šivilja in lesar. Strokovno mentorstvo v obeh skupinah vodimo in izvajamo strokovni delavci, zaposleni v Varstveno-delovnem centru.

Upam, da mi je uspelo s tem kratkim zapisom predstaviti življenje in delo našega Varstveno-delovnega centra v Ljutomeru.

Lidija Horvatič,
socialna delavka
Vodja Varstveno-delovnega centra
Ljutomer

V DOMŽALSKIH ROJAH JE ROJILO

IV. srečanje mladih tehnikov gorenjsko-ljubljanske regije

Prispodoba v naslovu je tesno povezana z resničnim dogajanjem 22. aprila 1997 v šoli Roje. V njej se je zbralo kar šestdeset tekmovalcev iz trinajstih osnovnih šol s prilagojenim programom in dveh oddelkov za vzgojo in izobraževanje. V tekmovalnem delu so se pomerili v obdelavi štirih vrst materialov, papirja, tekstila, lesa in kovine, v demonstracijskem delu, ki so ga izvajali mladostniki oddelkov vzgoje in izobraževanja, pa so prikazali izdelavo ptičje krmilnice, lesene skulpture in risanje na steklo ter blago. Žal je prisotnost teh oddelkov še vedno skromna in upati je, da bodo na naslednjem srečanju širše zastopani.

Po uvodnem kulturnem programu, pripravil ga je šolski pevski zbor, so se tekmovalci razdelili v skupine glede na izbrani material. Začetna vznemirjenost se je umaknila koncentraciji, spretni uporabi orodij, natančnosti in iznajdljivosti, izid tega pa so bili prisrčni in zgledni izdelki: papirnata kapa s senčnikom za vročo sončno pripeko, vrečka iz blaga za drobne skrivnosti, lesen model stare lokomotive in vsestransko uporabna kovinska smetišnica.

Čeprav izidi niso najpomembnejši, naj vendarle omenim, da se je po mnenju strokovne komisije najbolje odrezala šola dr. Slavka Gruma iz Zagorja, drugo mesto pa si delita Zavod za usposabljanje Janez Levec - Levstikov trg in Osnovna šola s prilagojenim programom iz Litije. Škoda le, da nobena izmed panog ni dopuščala večje učenčeve ustvarjalnosti oziroma sproščanja njegovih ustvarjalnih vzgibov.

Učenci taka srečanja razumejo različno: nekateri kot resno merjenje spretnosti in znanj, drugi jim ne pripisujejo tolikšne tekmovalne teže. Meja med željo po sodelovanju in zmagovanju je stvar posameznika, četudi je jasno, da se večja ali manjša pričakovanja zmage skrivajo v slehernem tekmovalcu.

Na srečanju si pridobijo tudi nove izkušnje, preskusijo svoje sposobnosti, okusijo slast zmage ali grenkobo poraza in se naučijo, da je oboje stalni spremljevalec njihovega življenja.

Pomemben del tekmovanja je bila tudi razstava izdelkov, ki je izžarevala polnost mladostniške izraznosti na eni in profesionalne uglašenosti na drugi strani. Poudariti je treba, da so bili izdelki raznoliki tako po načinu izdelave kot po vrsti sestavin in uporabljenem orodju, od najpreprostejšega do računalnika. Strokovna komisija je dodelila prvo mesto izdelkom mladostnikov iz Zavoda za usposabljanje Janez Levec - Oddelkov za vzgojo in izobraževanje, enota Jarše. Njihovi in vsi drugi izbrani izdelki bodo razstavljeni na Defektoloških dnevih v Portorožu in na Republiškem srečanju mladih tehnikov v Novi Gorici.

Kolektivu rojske šole se v imenu udeležencev zahvaljujem za skrben sprejem, organizacijskemu odboru pa čestitam za pripravo tekmovanja. Nasvidenje v Novi Gorici.

Matej Rovšek

V tekmovalnem delu so sodelovale ekipe iz tehle šol:

- Zavod za usposabljanje Janez Levec Ljubljana:
- Osnovna šola s prilagojenim programom - enota Levstikov trg
- Osnovna šola s prilagojenim programom - enota Dečkova ulica
- Osnovna šola s prilagojenim programom Anton Janša, Radovljica
- Osnovna šola s prilagojenim programom Tončke Čeč, Trbovlje
- Osnovna šola s prilagojenim programom Litija
- Osnovna šola s prilagojenim programom Ivan Cankar, Vrhnika
- Zavod za slepo in slabovidno mladino, Ljubljana
- Osnovna šola s prilagojenim programom Dr. Slavko Grum, Zagorje
- Osnovna šola s prilagojenim programom Polde Stržišar, Jesenice
- Osnovna šola s prilagojenim programom Jela Janežiča, Škofja Loka
- Osnovna šola s prilagojenim programom Helene Puhar, Kranj
- Osnovna šola s prilagojenim programom 27. julij, Kamnik
- Osnovna šola s prilagojenim programom Roje, Domžale.

Oddelki za vzgojo in izobraževanje, ki so izvajali demonstracijo:

- Zavod za usposabljanje Janez Levec, Ljubljana - enota Jarše
- Roje Domžale.

MLADI POHODNIKI IZ CENTRA JANKA PREMRLA-VOJKA VIPAVA PRI SV. MIKLAVŽU

Prvi pomladni dan smo si izbrali za pohod na Sv. Miklavža. Zbudila sta nas burja in mraz, toda nismo si premislili. Vetrovke smo zamenjali z bundami in si v nahrbtnike zložili jabolka in sokove. V enem od nahrbtnikov pa je bila skrita še velika čokolada - rezervna energija.

S kombijem smo se odpeljali čez Barnico do znamenitega korita, kjer so nekoč napajali konje, ki so z Nanosa vozili drva ali seno. Voda tu še vedno teče in kljub jutru in mrazu smo jo pokusili. Kombi smo poslali nazaj v Center in se po skavtsko prešteli. Trinajst mladih planincev se je zbralo pri markacijah in določilo smer, ki nas bo pripeljala do Sv. Miklavža.

Trije najstarejši, Mojca, Dejan in Slavko, ki so vajeni hoje, so si takoj poiskali "planinske" palice za pomoč. Med potjo je bilo najbolj zanimivo iskanje kamnov z odtisi školjk in polžev - dokazov, da je bilo ob vznožju in pobočju Nanosa nekoč morje. Peter je kamne vztrajno spravljal v nahrbtnik in jih pogumno nosil s seboj.

Poleg kamnov so nas zanimali barva zemlje, vrste dreves in cvetlice, ki rastejo v tem predelu.

Šli smo mimo lovske preže in vetrnice, ki kaže, v katero smer piha veter. Ta dan je pihal iz severovzhoda.

Po dobri uri smo brez težav prišli do cerkve sv. Miklavža in vsaj tega dne verjeli, da Miklavž decembra tu prebira naša pisma z željami.

Po krajšem počitku smo se odločili, da preverimo naše zmožnosti vzpenjanja po strmini. Steza je bila strma, pokrita s kamenjem in listjem... Ta dan je bila še mokra in spolzka. Slavko, Aleš, Peter in Danijela so jo brez težav premagovali. Vsaj malo pa smo se povzpeli in se seveda spustili navzdol prav vsi pohodniki. Pogled nam je od tod razkrival zgornjo vipavsko dolino, vipavsko gričevje z vasmi ter Kras v ozadju.

Ko smo se vračali proti Gradišču, smo se spotikali ob kamenje, drselo nam je na mokri zemlji. Na oblačilih se je vedno poznalo, kje je kdo pristal. Največkrat je izgubil ravnotežje Mirza. Toda fant je iznajdljiv in že pri prvem odhodu domov je s seboj prinesel ščitnike za kolena. Za naslednji pohod bo primerno "oborožen".

Zdaj potekajo med pohodniki vroče debate, ali si s ščitniki lahko planinec ali ne. Mislimo, da se izplača preveriti, kako se bo obneslo...

Ne glede na to, ali je kdo prinesel v Center, se pravi domov, zbirko kamenja, rastlin, ali modric in prask - vsi smo bili bogatejši za nova spoznanja in doživetja. Najpomembnejše pa je, da se ob takih druženjih tkejo med otroki, pa tudi med otroki in odraslimi prijateljske vezi, ki se pri skupnem življenju in delu v Centru bogato obrestujejo.

Pri Sv. Miklavžu so bili mladi planinci: Mojca, Dejan, Slavko, Aleš, Sanja, Danijela, Mirza, Peter, Haris, Jadranka, Marko, Urška in Iztok. Spremljale smo jih: Andreja, Lucija, Klavdija in Helena.

Vipava, 25. marca 1997

Helena Kravos

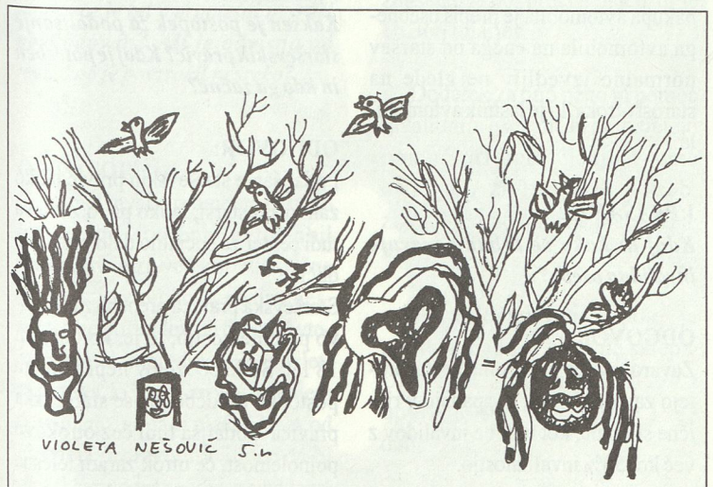
ŠOLA V NARAVI

V prizadevanju, da bi se v vzgojnem procesu uveljavile nove oblike sodelovanja med Zavodom v Črni, katerega gojenec je tudi najin sin Marko, in starši otrok, ki so v njegovem razredu, sva se odločila, da sodelujeva v tem poskusu. Iskreno povedano, to sva storila ne ravno lahkega srca. Vsaka nova stvar je pač malce težja. Sploh si nisva predstavljala, kako bo ta dogodek potekal, kako naju bodo sprejeli otroci, kako tovarišice, in kako bo potekalo sodelovanje med nami vsemi. Še večja uganka nama je bila, kako bo to sprejel najin Marko, ali bo ubogal tovarišice, ali bo iskal oporo v naju, kako se bodo odzvali drugi otroci, nevajeni tujcev... skratka, pričakovala sva velike težave.

Tako zaskrbljena sva v sredo, 16. aprila, sedla v avtomobil in se odpeljala neznankam nasproti. Vožnja je potekala vse do Dravograda dokaj mirno. V mestu so popravljali most, zato so polovico cestišča zaprli za promet. Na začasnih semaforjih, nameščenih za usmerjanje prometa v teh oteženih razmerah, so za smer iz Štajerske nastavili tako kratek interval zelene luči, da se tako rekoč ni bilo mogoče varno uvrstiti v promet. Z malo prerivanja in ob navdušenem trobljenju udeležencev se mi je le nekako uspelo uvrstiti v kolono prednostnega prometa. Ostanek vožnje je nato spet potekal v skladu s pričakovanji.

V Črni, kamor sva prispela z majhno zamudo, sva naletela na pravo mravljišče. Vse se je pripravljalo na odhod. Tovarišice so urejale še zadnje stvari, otroci so bili v pričakovanju skorajšnjega odhoda nervozni...

Nazadnje so bile priprave končane in odpravili smo se proti Topli. Ko smo se zagrizli v njene strmine, je bilo še vse v redu. Tik pred zadnjim klancem pa nama je najin stari yugo odpovedal pokorščino. Dobil je napad astme in ni mogel več dalje. Po kratkem premoru nama ga je le uspelo prepričati, da ni vredno ostati na tri četrt poti.

Ilustracija iz glasila učencev Zavoda za usposabljanje Janez Levec, Ljubljana

Po prihodu v kočo smo najprej razpakirali, potem pa veselo na delo. Otroci so poslušali glasbo, mi pa smo pripravljali kosilo. Tovarišica Tatjana je imela smolo in si je dan pred izletom poškodovala roko. Pri naših pripravah je tako sodelovala le po svojih najboljših močeh, zato pa je bila toliko bolj nepogrešljiva, ko je bilo treba otroke pomiriti in znova ustvariti red. Po priljubljenosti pri otrocih ni prav nič zaostajala tovarišica Marija. Lepo je bilo videti, da jo imajo otroci radi in da je dobra pedagoginja.

Kosilo smo s skupnimi močmi le pripravili in ga z užitkom pojedli. Sledil je popoldanski počitek za otroke, ženski del odprave pa se je posvetil pomivanju posode in čiščenju kuhinje.

Po počitku je za otroke po dolgem času spet prišlo na vrsto poslušanje glasbe. Pri njihovem najljubšem opravilu mi jih je uspelo celo premotiti in jih speljati k metanju pikada. Čas je hitro minil in kmalu smo se zbrali pri večerji. Nato smo se odpravili k počitku.

Z ženo sva ugotavljala, kako se postopoma, iz ure v uro, razblinjajo vsi pomisleki, ki sva jih imela ob odločitvi za to šolo in še na začetku potovanja v Mariboru. Med otroki, tovarišicama in nama se je zmeraj bolj krepil prijateljski odnos. Vreme nam ni bilo ravno naklonjeno, zato je bil uspeh toliko večji. Bili smo vezani na naše štiri stene, ki so nas varovale pred hladom in vetrom zunaj. Razen majhnih prask ni ničesar skalilo našega novega odnosa.

Malo neprijetno mi je bilo le v Zlat-kovi bližini. Ima namreč grdo navado, da te zgrabi z rokami kakor rak s kleš-čami in te zlepa ne izpusti. Nisem ve-del, kako naj se odzovem na to, še posebno, ko sem ugotovil, da najraje išče prav mojo bližino.

Malce huje je bilo tudi z Ivijem, ki je zelo nezaupljiv. Uspeh je bil, da sva tudi to premagala in sem postal eden izmed redkih tujcev, ki jim Ivi toliko zaupa, da jim poda roko. To se je izkazalo kot zelo pomembno takoj naslednji dan, ko smo kljub hladnemu vremenu šli na sprehod do bližnje kmetije. Skrb za otroke med sprehodom se je tako enakomerno porazdelila med obe tovarišici in naju z ženo.

Na kmetiji so nas zelo lepo sprejeli in pogostili, otroci pa so si napasli oči na tamkajšnjih živalih. Sprehod smo nadaljevali do rudnika. Ob vhodu smo se fotografirali in priredili majhen piknik na improviziranih klopeh. Naužili smo se svežega zraka, saj je kar lepo pihalo.

Ko smo se vrnili v kočo, nas je obiskal tudi legendarni Jaka. O njem zna Marko toliko povedati. Pripeljal nam je plin in druge stvari, ki smo jih potrebovali. Zapletla sva se v pogovor in nasploh je naredil name prijeten vtis.

Ti trije dnevi so kar prehitro minili. Spet se je pojavil Jaka, tokrat kot naš prevoznik, ki je otroke popeljal nazaj v dolino, v vsakdanje življenje in ustaljeni ritem zavoda. Marko se je tokrat odločil, da se pelje z nama, tudi zato, ker je vedel, da vožnja ne bo trajala samo do Črne oz. do zavoda.

Tako se je končala tudi ta epizoda v našem skupnem življenju. Vse kar želiva reči, je, da upava, da se bomo kmalu spet srečali.

Markova starša

VPRAŠALI STE

VPRAŠANJE:
Ali se lahko prepiše osebni avtomobil v imenu otroka, ki še ni star 18 let, na enega od staršev?

ODGOVOR:
Če invalidna oseba oziroma njeni starši ali skrbnik prodajo osebni avtomobil ali ga brezplačno ali kako drugače odtujijo ali dajo v rabo komu drugemu pred potekom triletnega roka od dneva nakupa, se zaračuna davek od prometa proizvodov v višini davka, ki so ga bili oproščeni ob nakupu avtomobila in obresti iz 46. člena tega zakona od dneva nakupa do dneva plačila davka. Pred potekom triletnega roka se plača carina, če je bil osebni avtomobil ob nakupu oproščen carine in se odtuji pred potekom roka.
Po poteku triletnega roka od dneva nakupa avtomobila je prepis osebnega avtomobila na enega od staršev normalno izvedljiv ne glede na starost otroka, ki je lastnik avtomobila.

VPRAŠANJE:
Kdaj in kako se lahko zavaruje invalidna oseba?

ODGOVOR:
Zavarovalnice praviloma ne zavarujejo zavarovancev, ki spadajo v rizične skupine, kot tudi ne invalidov z več kot 50% invalidnostjo.

VPRAŠANJE:
Kakšne so olajšave pri nakupu avtomobila

ODGOVOR:
Nov osebni avtomobil imajo pravico kupiti brez plačila prometnega davka in brez plačila carine osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo, ki potrebujejo nego in pomoč drugih.
Zakon o cestah določa kategorije oseb, ki ne plačujejo povračila za cestna motorna vozila, vendar tega ne določa izrecno za duševno prizadete osebe, pač pa za osebe s telesnimi okvarami, katerih 60% ali večja telesna okvara spodnjih okončin je posledica bolezni, ki povzroča telesno okvaro. Torej velja to določilo tudi za duševno prizadete osebe, vendar samo v kombinaciji z zgoraj navedenimi telesnimi okvarami.

VPRAŠANJE:
Kakšen je postopek za podaljšanje starševskih pravic? Kdaj je potreben in kdo ga začne?

ODGOVOR:
Podaljšanje starševskih pravic lahko zahtevajo starši, lahko pa to zahteva tudi center za socialno delo pristojne občine.
Starševska pravica preneha z otrokovo polnoletnostjo, to je, ko dopolni 18 let. Sodišče izda v nepravdnem postopku odločbo, da se starševska pravica podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben, da sam skrbi zase, za svoje koristi in pravice.

MI ODGOVARJAMO

Če je oseba že polnoletna in predlog staršev za podaljšanje starševske pravice ni bil pravočasno vložen, sme sodišče priznati starševsko pravico staršem in jo podaljšati čez otrokovo polnoletnost.
Podaljšane starševske pravice gredo v korist otroka, zato lahko nepodaljšanje teh pravic škodi otroku. Če staršem z odločbo sodišča po otrokovi polnoletnosti ni podaljšana starševska pravica, so vsi pravni posli, ki jih sklepajo starši v otrokovem imenu, neveljavni.

VPRAŠANJE:
Ali se lahko proda avto, ki je bil kupljen za invalidno osebo in je v prometnem dovoljenju napisano, da se ne sme odtujiti pred potekom triletnega roka, pred tem datumom, če je bil v prometni nesreči poškodovan? Ali je odvisno od tega, kdo je povzročil nesrečo?

ODGOVOR:
Če je imel invalid prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti avtomobila na dan nesreče, sme poškodovani osebni avtomobil prodati pred potekom triletnega roka, ki je vpisan v prometnem dovoljenju, ne da bi plačal davek od prometa proizvodov in ne da bi plačal carino ter neodvisno od tega, kdo je povzročil prometno nesrečo.

NOVOSTI S PODROČJA ZAKONODAJE

Višja nadomestila za invalidnost in dodatek za tujo nego in pomoč

Nadomestilo za invalidnost je za 14,8% višje od 1.4.1997 dalje oziroma znaša 35% povprečne neto plače na zaposlenega v letu 1996, to pomeni 28.640,50 tolarja.

Dodatek za tujo nego in pomoč invalidnim osebam, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb, znaša 20% povprečne plače, to je 16.366 tolarjev.

Dodatek za tujo nego in pomoč invalidnim osebam, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb, znaša 10% povprečne plače, to je 8.183 tolarjev.

Te valorizirane zneske je potrdila vlada in objavila sklep v Ur.l.RS št.17. z dne 28.3.1997 z uporabnostjo od 1. aprila 1997 dalje.

Nevenka Ljubič
pravnica

SEMINAR V TOPOLŠČICI

Bila sem udeleženka minarja za starše duševno prizadetih otrok v Topolšici od 13. do 16. februarja 1997. Seminarja sem se udeležila namesto Lilijanine mame, ki zaradi obolelosti ni mogla priti.

Program seminarja je bil zelo zanimiv in pester, tako za nas starše kot tudi za otroke. Prvi dan smo se odpravili na izlet v Celje, kjer smo si ogledali delavnico, v kateri delajo duševno prizadeti otroci. Videli smo, da imajo ti otroci veliko smisla za obdelovanje lesa in kovin. Popoldan smo imeli prosto za kopanje. Otroci in starši smo zelo uživali v vodi.

Drugi dan je bil strokovno najzahtevnejši. Zelo zanimiva je bila medsebojna predstavitev staršev. V predavanju, ki je sledilo, smo slišali veliko nasvetov, kako ravnati s prizadetim otrokom, kako se odzvati, če otrok napravi napako, in podobno. Dobili smo tudi napotke, kakšne socialne ugodnosti imamo starši duševno prizadetih otrok in kakšne pravice imajo polnoletne prizadete osebe.

Zadnji dan skupnega druženja v Topolšici smo bili dopoldan prosti, popoldan pa smo se vrnili na svoje domove.

Dvakrat sem že bila na takšnem seminarju in želela bi se ga znova udeležiti.

Lilijanina teta Frančka

GOSPE SILVE ŠKOF NE BO VEČ MED NAS

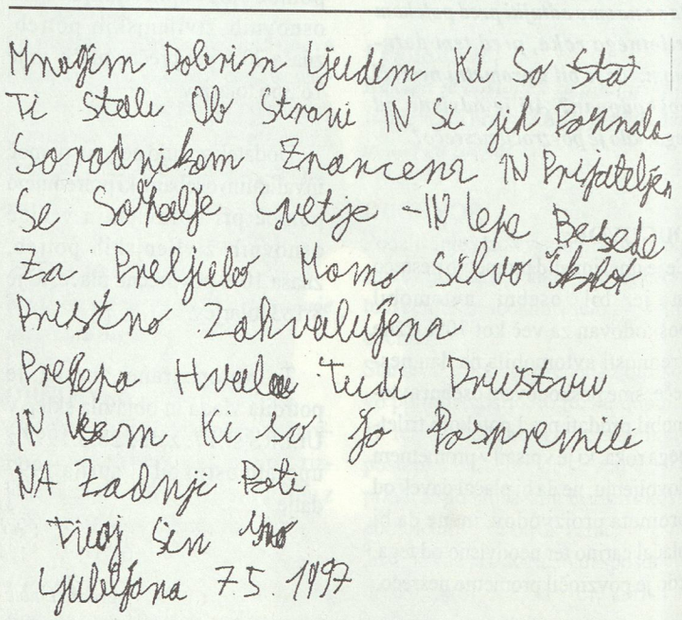
V aprilu smo svojci, prijatelji in številni sodelavci pospremili na zadnjo pot na ljubljanskih Žalah gospo Silvo Škof. Zahrbtna bolezen je premagala njeno življenjsko energijo in moč in pustila med nami vrzel, ki jo bo težko zapolniti.

Silva Perko se je rodila v Ljubljani v premožni družini, ki ji je omogočila soliden začetek v življenju. Pozneje si je izbrala študij jezikov. Svojo poklicno pot pa je prehodila kot zaposlena soproga in mati. V zakonu z Ivom Škofom je rodila dva sinova, z rojstvom mlajšega je začela deliti usodo vseh mater, ki imajo otroka s posebnimi potrebami. Vse nadaljnje življenje je skušala razumeti te potrebe in sinu omogočiti čimbolj normalno življenje. Bili so časi, ko je vodila domače podjetje, da je imel tudi Ivo svoje "delo".

Življenjske izkušnje je znala vedno prenašati drugim in z njimi deliti njihove. Svojo tankočutnost in skrb za druge s podobnimi izkušnjami je v letih 1978 do 1987 uresničevala kot tajnica Društva za pomoč duševno prizadetim Ljubljana. Staršem otrok s posebnimi potrebami je bila vedno na voljo s svojim optimizmom in pripravljenostjo, da poišče ustrezne odgovore na življenj-ska vprašanja in izzive. Ni pa znala le poslušati, ampak je bila tudi zelo dejavna v svojih prizadevanjih, da bi otrokom in odraslim s posebnimi potrebami (predvsem tistim z motnjami v duševnem razvoju) omogočila čim boljše in čim bolj dostojno življenje. Njena zasluga je, da je gospa Tončka Hočevarjeva, njena teta, podarila svojo parcelo v Šiški, da bi na njej nastal dom za odrasle du-ševno prizadete. Varstveno-delovni center, kot se danes imenuje, se imenuje po svoji donatorki. Gospa Silva si je kot članica gradbenega odbora prizadevala, da bi omogočal prihodnji dom ustrezne, za tedanji čas in miselnost pa zelo nenavadne bivalne razmere. Kot članica odbora ljubljanskega društva in različnih organov Zveze je skupaj z drugimi dejavno skrbela za starše otrok s posebnimi potrebami.

Vedno bo ostala zgled vsem, ki smo jo poznali. Z njeno smrtjo je družina izgubila središče, prijatelji in sodelavci pa steber, ob katerem so mnogi našli oporo. Pogrešali jo bomo.

R.B.

Moja varovanka pastorka Mija dobro ve, da sem si zase rezervirala nedeljske popoldneve tam od poldne do šeste ure. Takrat je ona doma, gleda televizijo, krmi domačega bikca ali se igra z muckom, ki mu je dala ime Ludvik. Seveda so izjeme. Eno nedeljo v mesecu greva skupaj na srečanje Vera in luč. Če domače planinsko društvo prireja kak izlet, jo vzamem seboj in si izbereva kak bližnji cilj, ali pa ostanem z njo "spodaj".

Na nedeljo ob veliki noči so naju znanci zapeljali z avtom do turistične kmetije Pri Abramu na Nanosu. Od tam sva se podali peš do 3 km oddaljene t.i. Šembijske bajte - lovske koče. Seveda sva za pot potrebovali skorajda tri ure, ker je Mija nenehno - da se bi lahko ustavljala - vzklikala "Oh, kako lepa narava!" "Oh, kako je tu lepo!" "Oh, kako lepi ciklamčki!" (Čeprav je bilo resje!) No, ker se nama ni mudilo, sva lepo prišli do lovske koče, si privoščili kavo in "štop" do doma. Dekle je na to veselo dejalo: "To je bil divji pohod."

Seveda je bila na velikonočni ponedeljek preveč utrujena, zato sem se podala na pot sama. Iz Vipave čez Vrhpolje - in tam nad Vrhpoljem mi je ustavila avto družina - videla sem, da so tujci - ki je nekaj iskala po zemljevidu. Bili so Nemci. Oče, mati in zadaj mladenič, očitno duševno prizadet. Povedali so mi, da bi radi šli v Predjamski grad. Ker okolico zelo dobro poznam, sem se jim ponudila za vodnico - saj lomim tudi nekoliko nemško. Svetovala sem jim, da pojdimo skozi Hrušico - kjer je bila že v prvem stoletju našega štetja rimska pošta, tam je tudi ličen muzejček. Nato bomo šli po dobri gozdni cesti do Predjame. Sprejela sta moj predlog. Povedala sem jima, da sem mačeha duševno prizadetega dekleta in predsednica občinskega Sožitja. Takoj smo našli skupen jezik. Deček nekoliko težko hodi in ima deformirani roki.

Starša je muzejček v Hrušici zelo zanimal, deček - Tomas - jima je ob njuni pomoči sledil, a sem videla, da ga ni veliko zanimalo. Starša sta se zanimala za imena rož in drevja - ko smo potovali skozi gozdove do Predjame. Povedala sta mi tole: Oče je v Portorožu - nisem prav razumela ali poučuje ali poučujejo njega na menedžerski šoli. Težav z jezikom nima (saj je vse napise gladko bral), so namreč Vzhodni Nemci, in odlično govori rusko! Deček se ni želel pogovarjati z menoj, tudi - sicer zelo vljudno - je odklanjal mojo pomoč pri hoji. A ko sem povedala, da moja pastorka dela v varstveno-delovnem centru, je veselo vzkliknil "Arbeit, Arbeit!" Starši so mi povedali, da se pri njih imenuje Sožitje - enako kot v Avstriji Lebenshilfe - a pri njih je "staro" šele šest let - od združitve Nemčije.

Dečka so do pred enim letom vozili sami vsak dan v specializirano, 12 kilometrov oddaljeno ustanovo, sedaj pa pride ponj kombi. V ustanovi je od 8 do 15 ure. Zdaj imajo velikonočne počitnice in mati je s sinom prišla obiskat moža oziroma očeta. Opazila sem, da je deček enako rad sprejemal pomoč pri hoji tako od očeta kot od matere. Govori precej neartikulirano, in ker le za silo znam nemško, povrhu tega pa sem še naglušna, ga nisem dosti razumela. Staršema sem tudi pripovedovala o gibanju Vera in luč. Oče je rekel, da je sicer krščen kot protestant, a da je popoln ateist - in nato prav hitro dodal, da pravzaprav na vsem svetu ni popolnih ateistov - vsak človek ima nekakšno vero.

Prišli smo do Predjamskega gradu. Nisem razumela, zakaj poteka pobiranje vstopnine tako počasi. Gostiteljema sem se zlagala, da imam kot upokojenka velik popust (kar sploh ni res, upokojenec ali ne, enega "plačnika" moraš odriniti). Ko sem se prerinila do blagajne, sem razumela, saj je uboga blagajničarka imela celo menjalnico, celi trumi tujcev - je menjala "vse mogoče", od lir in mark do kun in pezet.

Prehodili smo številna stopnišča Predjamskega gradu - fant je hodil enkrat z enim, enkrat z drugim staršem - včasih je veselo poropotal z nogami po lesenih tleh. Sploh ni trmoglavil, niti ni kazal znakov utrujenosti. Samo v starem Erazmovem gradu je bil nekoliko prestrašen, ko se je bilo treba spustiti po stopnicah.

Starši so mi povedali, da je mladenič nepismen, le slike si rad ogleduje - enako rad si jih je ogledoval na gradu.

Ta simpatična družinica me je na Razdrtem, kjer so zapeljali na avtocesto, odložila, da sem se z nekimi drugimi znanci vrnila v Vipavo.

Nisem si jih upala vprašati, ali imajo še kakšne otroke.

Nada Kostanjevic
Vipava

POROČILO 1996

To leto je bilo v skupini veliko več tem, izletov pa smo imeli veliko manj.

V januarju smo imele teme o spoznavanju našega dobrega prijatelja. V tem mesecu praznujemo tudi rojstne dneve, brez rojstnih dnevov pač ne gre. Ker ni bilo poleg naše voditeljice skupine, jo je nadomeščala naša kolegica iz Ljubljane. Zelo smo bili zadovoljni z njo, a kljub vsemu smo pogrešali našo voditeljico skupine. Zato so vsi člani skupine vzklikali DAMJANA, PRIDI ČIM PREJ, KER NE MOREMO BREZ TEBE.

V februarju smo bolj odkrivali same sebe in tako smo postali tudi do skupine bolj odkriti. V marcu smo obravnavali VOLITVE. Pogovarjali smo se o tem, zakaj KOPRSKA OBČINA NIMA PRAVIC DO VOLITEV. Ta tema je vse člane skupine zelo zanimala. Zato nam je tudi ta mesec hitro minil. Prišel je april in tudi v njem smo imeli zelo napeto temo, o spolnosti. Predavala nam je Petra, ki prihaja iz Ljubljane. Odločili smo se da bi šli na izlet, ker pa naše želje ni bilo mogoče uresničiti, smo si privoščili naš spomin na GARDALAND. Naslednji mesec smo imeli TRENING ASERTIVNOSTI NA FJEROGI. Predavali sta nam Polona Erlah in Simona Znidarec. Ta trening nam je odprl veliko možnosti glede tega, kako se moramo vesti z drugimi ljudmi in kako jih moramo sprejemati v pogovoru. Preden smo se razšli, smo si organizirali piknik, ki ga sicer pripravimo vsako leto. Mesec avgust je mesec počitnic, zato smo bili tudi mi na počitnicah. Prišel je mesec september in spet smo bili vsi skupaj. V tem mesecu smo se pogovarjali, kako je vsak preživel počitnice. Glavna tema tega meseca je bila, da bi postali DRUŠTVO. Najprej smo se morali pozanimati, kaj je sploh to, društvo. Ko smo imeli pregled, kaj sploh društvo je, smo se lotili dela. Kasneje pa smo si želeli napisati naš časnik. Imenovali smo ga VALOVI. Bili smo že nekoliko utrujeni, zato smo si privoščili malo oddiha. Povabili smo našega prijatelja, ki igra na kitaro, tako da smo se malo tudi zabavali. Ker pa nam je manjkalo nekaj prispevkov, so člani skupine napisali vsak po en prispevek. Tako je bil časnik hitro tudi končan.

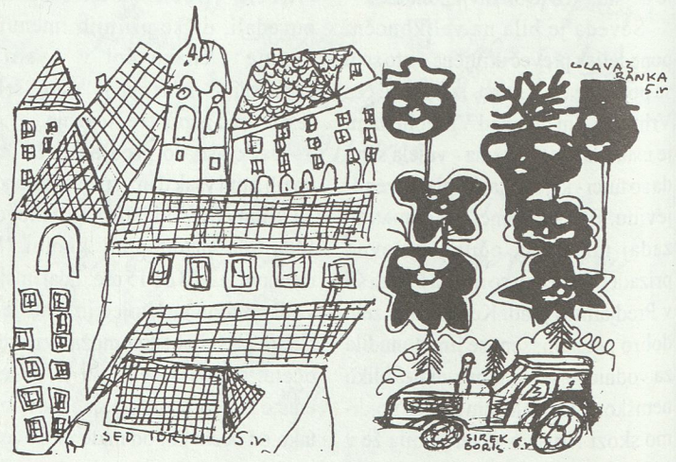
Zdaj je že mesec december. Prišlo je pismo, v njem je pisalo da smo povabljeni na DRUGO SREČANJE PROSTOVOLJCEV. Zato smo hitro zbrali ekipo, ki bo tekmovala, drugi pa smo šli zraven navijat za naše člane. Seboj smo vzeli tudi našo kolegico iz Dutovelj. Igre so bile predvsem družabne, saj so bile igre prostovoljcev. Ob njih smo se zelo zabavali, pa tudi spoznali veliko novih prijateljev. Domov smo se vračali veseli in utrujeni, saj smo imeli v rokah svoje PRIZNANJE, poleg pa je dobil vsak udeleženec igre še svojo MAJICO, KAPO in KASETO. Vsi, ki smo sodelovali na teh igrah, smo dobili značko. V tem mesecu je veliko veselja in praznikov. Tako, zdaj je skoraj že konec leta, pa lahko povemo in tudi lahko pokažemo, kaj vse smo že naredili letos. Naša skupina je imela največ dela proti koncu leta, še posebno naša voditeljica skupine. Z njenim delom smo tako vsi zelo zadovoljni. Če ne bi bilo nje, v naši skupini ne bi vse tako super potekalo. Še enkrat hvala njej in drugim, ki so ji pomagali pri delu. SREČNO!

Damjana Marijan

SPREHOD OB JEZERU

Sprehod ob jezeru je bil lep. Ta sprehod je bil poučen. Opazovali smo, kaj vse raste ob jezeru; razno grmičevje, drobne rože, trstje, ponekod pa breze in še kakšno drevo. Okolica jezera je očiščena, ob robu jezera pa je še polno odpadkov. Videli smo laboda, ki smo mu ob odhodu metali kruh, tudi račke so bile, ampak so se nas ustrašile.

Snežana ADAMOVIČ
Varstveno-delovni center Ježek, Velenje

Ilustracija iz glasila učencev Zavoda za usposabljanje Janez Levec, Ljubljana

SADILI SMO KROMPIR

Z Brankom smo se zmenili, da mu bomo pomagali saditi krompir. Branko je mlad fant, ki civilno služi vojaški rok v našem Centru. Doma je iz Gaberja.

V četrtek zjutraj smo se s kombijem odpeljali v Gaberje. Pred hišo sta nas počakala Branko in njegova mama. Presedli smo se na voz in Branko nas je s traktorjem odpeljal na njivo. Njiva je na gričku, malo proč od vasi. Ko nam je povedal in pokazal, kako daleč narazen moramo saditi krompir, je vsak vzel svojo posodo in začeli smo saditi. Krompir je bil hitro posajen in zasut.

Seveda pa Branko ni pripeljal s seboj vsega krompirja, ki ga je nameraval posaditi. Mislil je, da bo za nas preveč utrudljivo. Prepričali smo ga, da je šel domov še po preostali krompir, da smo posadili vsega.

Ko je bilo delo končano, smo si privoščili kratko lenarjenje na travniku ob njivi. Bilo je prijetno toplo in jasno, zato smo opazovali Gaberje in okoliške hribe.

Gledali smo metulje in čebele, ki so letali okrog nas. Zanimiv nam je bil tudi deževnik in prav nič se nam ni gnusil; vsi po vrsti smo ga prijeli in si ga dobro ogledali.

Vrnili smo se na Brankov dom, kjer smo si ogledali živali. Božali smo zajčke in mucke. V hlevu ima tudi krave, bikce in dva telička. Mlajši teliček je rjavobele barve in je star mesec dni. Ko smo mu približali roke, nas je lizal in hotel sesati.

Ob koncu pa nas je Brankova mama povabila v hišo, da bomo malo prigriznili in popili. Ko smo prišli v kuhinjo, smo videli, da nam je pripravila veliko gostijo.

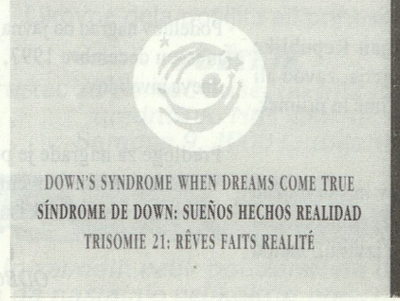
Ko smo se najedli, smo se ji lepo zahvalili in se odpravili proti Centru. Bili smo zelo utrujeni, a veseli, da smo naredili nekaj koristnega.

Učenci 8. razreda
Center za usposabljanje invalidnih
otrok Janka Premrla - Vojka, Vipava

OBVESTILO

Od 23. do 26. oktobra bo v Madridu svetovni kongres o Downovem sindromu. Podrobnejše informacije lahko dobite na Sožitju, Samova 9, Ljubljana, tel.:061 1325-017

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

U R A D Z A I N V A L I D E

Železna cesta 14, 1000 Ljubljana
Tel.: 061/17-35-522, Telefaks: 061/17-35-525

SKLAD ZA NAGRAJEVANJE INOVACIJ NA PODROČJU USPOSABLJANJA, ŽIVLJENJA IN DELA INVALIDOV PRI VLADI REPUBLIKE SLOVENIJE OBJAVLJA

razpis nagrad za inovacije na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov za leto 1997.

1.

Sklad bo za leto 1997 podelil do pet nagrad, in sicer bo posebej nagrajeval inovacije, ki jih bodo prijavili:
- invalidi sami,
- strokovni delavci,
- drugi inovatorji.

2.

Sklad je ustanovljen z namenom, da bi spodbujal inovacijsko delo in podpiral prizadevanja posameznikov ali avtorskih akupin, da bi z izumi, tehničnimi in drugimi izboljšavami prilagajali invalidom delovne pogoje, delovna orodja, bivalne razmere, predmete vsakdanje rabe, oziroma uvajali inovacije na področje aktivnega varstva invalidov.
Posebej bodo ocenjevane in nagrajevane idejne zasnove ter inovacije, ki bodo enostavne, poceni in takoj uporabne pri prilagoditvi določenega ortopedskega pripomočka za individualno uporabo in posebej inovacije, ki bodo pomenile bistveno izboljšavo pri uresničevanju programov izobraževanja, usposabljanja, zaposlovanja in urejanja bivalnih in delovnih razmer invalidov.

3.

Na razpis se lahko prijavi vsak državljan Republike Slovenije (posameznik ali skupina), podjetje, zavod ali društvo, ki mora poleg osebnih podatkov (ime in priimek, starost, izobrazba, zaposlitev) predložiti še:
- popoln opis inovacije,
- skice, načrte, opis tehnoloških postopkov in vso možno dokumentacijo o uporabnosti, koristnosti, ter namembnosti inovacije, če gre za inovacijo na področju izvirnih metod dela z invalidi,
- opis načina delovanja ali uporabe in obrazložitev, zakaj je predlagana inovacija boljša od dosedanje rešitve,
- stopnjo razvoja rešitve (idejna rešitev, prototip, že izvedena rešitev, že preizkušena rešitev) in predlog, na kakšen način tehnično ali organizacijsko izvesti novo rešitev.

4.

O predlogih za nagrade sklada bo odločala posebna strokovna komisija, ki jo bo imenoval Odbor ustanoviteljev sklada izmed znanih strokovnjakov za posamezna področja, kamor sodijo predlogi. Komisija bo delala in odločala skladno z aktom o ustanovitvi in delu sklada.

5.

Nagrade pomenijo družbeno priznanje. Avtorske pravice so v celoti pridržane avtorju, sklad pa se bo prizadeval, da bi vse inovacije, ki bodo nagrajene, resnično tudi našle mesto v življenju in delu invalidov.
O višini nagrad za leto 1997 bo odločal Odbor ustanoviteljev sklada.

6.

Podelitev nagrad bo javna in slovesna, organizirana pa bo v mesecu decembru 1997, ob praznovanju mednarodnega dneva invalidov.

7.

Predloge za nagrade je potrebno poslati na naslov: Urad Vlade Republike Slovenije za invalide, Železna cesta 14, Ljubljana, in sicer najkasneje do 15.9.1997.

ODBOR USTANOVITELJEV SKLADA

KAJ?

Povabilo k udeležbi na
PRVO LIKOVNO RAZSTAVO V SLOVENIJI

MAVRICA 97

za osebe z motnjo v duševnem razvoju.

KDO?

Na razstavi lahko sodelujejo:
- učenci osnovnih šol s prilagojenim programom
- učenci v oddelkih vzgoje in izobraževanja
- varovanci zavodov za varstvo in usposabljanje zmerno in težje prizadetih oseb
- varovanci varstveno - delovnih centrov in drugi

KJE?

Razstava bo organizirana v Ljubljani v razstavnih prostorih Pedagoške fakultete.

KDAJ?

Leto v pozni jeseni. Natančen datum odprtja in čas trajanja razstave bosta določena med potekom zbiranja likovnih del in bosta objavljena v reviji Naš zbornik.

KAKO?

Med letom bo revija Naš zbornik zbirala in v vsaki številki objavljala seznam prispelih del. Nekatera dela bomo tudi objavili v reviji. Komisija, ki bo sestavljena iz pedagogov in strokovnjakov na likovnem področju, bo opravila končni izbor del za razstavo in izbrala najzanimivejša dela za nagrado in priznanja ter izbor del, ki bodo objavljena v koledarju Sožitje '98. Razstava bo vsebovala stvaritve raznih likovnih tehnik, od risb, akvarelov, temper, lepljenk, semenk do kiparskih izdelkov, izdelkov iz lesa in drugih materialov, ter drugih izdelkov.

Vsakemu poslanemu ali prinesenemu delu morajo biti priloženi naslednji podatki:
- avtorjevo ime in priimek
- naslov šole ali zavoda
- razred ali oddelek
- avtorjeva starost
- avtorjev pedagog ali mentor

Likovna dela pošljite ali prinesite na:

SOŽITJE
zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
uredništvo Naš zbornik
Samova 9, 1000 Ljubljana

ZAKAJ?

Ker vemo, da je v šolah in zavodih velik poudarek na likovni in tehnični vzgoji otrok in oseb z duševno motnjo in da nastajajo velikokrat presenetljivo dobra dela, smo menili, da bi jih bilo lepo predstaviti širšemu krogu ljudi. Prepričani smo, da je lepo doživeti svet, ki ga zna upodabljati drugačen otrok na svojevrsten način. Zato ta razstava.

Če želite postati naš novi naročnik!

Pošljite naročilnico!

NAROČAM(O) REVIJO
NAŠ ZBORNIK

SOŽITJE

Revijo NAŠ ZBORNIK pošiljajte na naslov:

IME IN PRIIMEK ALI NAZIV USTANOVE:

KRAJ | ULICA | POŠTA

NAŠ ZBORNIK izhaja šestkrat letno. Letno naročnino bom(o) poravnal(i) v 15 dneh po prejemu računa.

Letna naročnina: (ustrezno označite)
- ☐ 2.600 SIT ZA POSAMEZNIKE
- ☐ 7.500 SIT ZA USTANOVE

Žig

Podpis naročnika ali odgovorne osebe

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov izdajatelja:

SOŽITJE
zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
Samova 9
1000 Ljubljana

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1997 / LETNIK 30 / ŠTEVILKA 4

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

DRUŠTVA IN ZAVODI PRAZNUJEJO

NAŠ ZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 4/97
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017 Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica: Tereza Žerdin
Odgovorni urednik: dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.600 SIT, za ustanove 7.500 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
SLADKA OSVEŽITEV

V S E B I N A

UVODNIK 1

DRUŠTVA IN ZAVODI PRAZNUJEJO

Sožitje Mengeš 2
Sožitje Radlje-Muta 5
OŠ dr. Janka Šlebingerja Gornja Radgona 6
Razvojni oddelki v ljubljanskih vrtcih 9
Mobilno specialnopedagoško delo v VVZ Šiška 13
20 let delavnice pod posebnimi pogoji "BODOČNOST" 14
15 let VDC v domu starejših občanov Šmihelj pri Novem mestu 16
10 let VDC na Muti 18

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 20

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Rozalija Kordiš
29. državne športne igre osnovnih šol s prilagojenim programom 26

Darinka Unkovič
Letne regijske igre celjsko-koroške pokrajine 28

Konec akcije čisti zobje 29

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 30

PISALI STE NAM 31

SUMMARY

The forth number of this year's magazine Naš zbornik introduces you the societies and institutions having their anniversaries recently. Among them there are four societies for help for mentally handicapped people-Sožitje, two elementary schools with special programme, programmes for development, mobile special pedagogic service, and three centres of guardianship and work. The oldest are the schools and the youngest is the mobile special pedagogic service. Lots of celebration for small Slovenia. We are proud with our institutions and societies for they are trying to do their best for the unity of the handicapped people on one hand and the healty people on the other.

UVODNIK

Dragi bralci!

Sem in tja v reviji Naš zbornik pišemo o obletnicah naših šol s prilagojenim programom ali zavodov, ki so bili pred leti še redko posejani po Sloveniji, danes pa je to povsem drugače. Skoraj vsako manjše mesto ima osnovno šolo s prilagojenim programom, imamo pa tudi več zavodov za osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, in kar je še posebno pomembno, imamo delavnice pod posebnimi pogoji oziroma varstveno-delovne centre. Pri vsem tem pa ne moremo mimo društev za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam, ki delujejo po Sloveniji, in imajo veliko zaslug, da je v Sloveniji toliko ustanov, ki so namenjene vzgoji in izobraževanju ter usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju in z drugimi dodatnimi motnjami ter njihovem zaposlovanju. Tisti, ki že dalj časa prebirate Naš zbornik, veste, da smo sistematično širili vse oblike skrbi za te osebe, od predšolskih otrok do odraslih oseb, in da v drugi polovici leta 1996 in prvi polovici leta 1997 mnoge ustanove praznujejo svoje obletnice ustanovitve. Na vse te zavode, šole s prilagojenim programom, razvojne oddelke, oddelke vzgoje in izobraževanja, delavnice pod posebnimi pogoji in društva smo lahko ponosni, tudi v primerjavi z deželami zahodne Evrope.

Menim, da je treba v začrtani smeri nadaljevati in dopolnjevati z novimi izsledki medicine, defektologije, psihologije in vseh tistih znanosti, ki posegajo v področje vzgoje, izobraževanja in zaposlovanja oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Reforma osnovne šole, o kateri slišite in berete, posega tudi na področje vzgoje in izobraževanja otrok z motnjami v duševnem razvoju. Delovali bomo tako, da ne bodo potisnjeni v neustrezno šolsko okolje, ki bi bilo do njih prav gotovo mačehovsko.

Ob branju prispevkov boste ugotovili, da je v vseh naših ustanovah veliko vedrine in otroškega veselja, ki ga čuti vsakdo, ki stopi vanje.

Dr. Anton Kotar

SVEČKE ZA DRUŠTVA SOŽITJE

30 za Mengeš,
30 za Novo Gorico;
10 za Kočevje,
10 za Radlje ob Dravi

SOŽITJE MENGEŠ

NA KRATKO SKOZI 30 LET

Začetki delovanja društva segajo v leto 1966. Bilo je eno izmed prvih v Sloveniji, takoj za ljubljanskim. Na ustanovnem občnem zboru, 25. decembra, je bil izvoljen upravni odbor, s sedežem društva na Homcu. Za predsednico je bila izvoljena Vida Hafner, tajniško delo je prevzela Ema Škerjanc Ogorevc. Med glavnimi pobudniki za ustanovitev društva je bil takratni ravnatelj šole s prilagojenim programom Nace Vodnik.

Ena prvih nalog društva je bila ozaveščanje staršev otrok, ki so bili vključeni v šolo s prilagojenim programom, in vključevanje v šolsko delo.

Že leta 1968 so potekale priprave na ustanovitev delavnic pod posebnimi pogoji. Kartoteke za duševno prizadete so začeli uvajati leta 1970.

Leta 1971 je bilo sklicano posvetovanje o problematiki neprimernih prostorov šole s prilagojenim programom in potreba po novi.

V letu 1973 je novo vodstvo, sestavljeno iz staršev in strokovnih sodelavcev, začelo z vključevanjem tudi tistih otrok, ki so svoj čas preživljali doma. Za bolj kakovostno življenje teh otrok je bila organizirana mobilna ortopedska služba.

> *Društvo združuje prijatelje duševno prizadetih na območju občin Domžale, Kamnik, Lukovica, Mengeš in Moravče.*

Na pobudo društva so leta 1974 organizirali oddelke za delovno usposabljanje pri osnovni šoli s prilagojenim programom. Sprejet je bil statut društva.

V letih, ki so sledila, so potekala prizadevanja za organizirano preživljanje prostega časa in s tem srečevanje z drugimi družinami s podobno problematiko.

V letu 1975 so vsi prizadeti otroci, to je vključeni in tisti na domu, prejeli novoletna darila.

Prvi v Sloveniji so v letu 1976 organizirali družinsko letovanje v Piranu. Sedem lepih sončnih dni je 10 mamic in 11 otrok uživalo ob morju. Pri občinah so izposlovali pokojnino in otroški dodatek za upravičence.

V letu 1977 so bili na pobudo društva ustanovljeni razvojni oddelki za predšolske otroke v Kamniku pri vrtcu, v Domžalah pa v okviru šole s prilagojenim programom.

S stalnimi pobudami so v letu 1978 dosegli podpis sporazuma za ustanovitev delavnic pod posebnimi pogoji v Mengšu, že v novembru je bilo sprejetih 12 delavcev. Obenem se je sedež društva preselil iz Homca v delavnico Mengeš.

Za medsebojno izmenjavo izkušenj je bil v letu 1979 organiziran klub staršev, ki žal ni popolnoma zaživel.

Navezovali so stike z drugimi društvi po Sloveniji in si na srečanjih izmenjavali delovne izkušnje. Pomembne spremembe v letu 1982 so bile na pobudo društva storjene na področju pridobitve dodatnega dopusta do 5 dni za starše s prizadetim otrokom.

Ni pa manjkalo športnih tekmovanj, družabnih srečanj, dejavnega preživljanja počitnic, družinskih pohodov in predavanj za starše.

Svoj drugi dom so v bivalni enoti Doma počitka Mengeš dobili odrasli zmerno in težje duševno prizadeti mladostniki v letu 1989. Najprej so bili trije stanovalci, do sedaj je število naraslo že na šestnajst. Prostori in program bivanja so prirejeni kot za veliko družino, v kateri pa posameznik ni utesnjen. Pod strokovnim vodstvom sami skrbijo za vsakdanja opravila in sodelujejo v življenju kraja. Z medicinskim osebjem in strokovno delavko Doma počitka navezujemo stike, tako da je tudi prosti čas čim bolj polno izrabljen.

IZ LETNEGA KOLEDARJA DEJAVNOSTI ČLANOV DRUŠTVA

Predavanja, seminarji
Šport
Atletika, plavanje, smučanje, telovadba za mame, atletski miting, balinanje
Ples in igra skupine Metulj
Izleti in pohodništvo
Taborništvo
Piknik
Letovanje
Ples
Martinovanje
Ročna dela
Dedek Mraz

Nadarjenost naših mladih umetnikov se je izkazala na likovnih delavnicah, ki jih je vodil akademski slikar Črtomir Frelih. Dela so bila prikazana na razstavi v Knjižnici Domžale v letu 1990.

Leto 1993 je bilo zelo dejavno, najdaljši izlet je bil v Schladming in v zabavni park Gardaland.

V letu 1995 smo dobili novo ime, društvo SOŽITJE, s sedežem na Ropretovi 23 v Mengšu, in nov statut. Za opravljanje prevozov smo od Zveze društev prejeli v najem kombi.

Ob tridesetem rojstnem dnevu nam je INCE Mengeš odstopil manjši prostor in uredili smo si lično pisarno.

Vera Juhant
Sožitje Mengeš

NEKAJ BESED O MOJIH BALINARJIH IN NAŠIH TRENINGIH!

Naj povem, da redno balinamo že slabi dve leti, ne glede na to pa zmeraj znova ugotavljamo, kako težke so "balin kugle". Tako težak je bil tudi naš začetek. Vendar, "brez muje se še čevelj ne obuje". Kar nekaj dobre volje in spodbud smo potrebovali. V kratkem času so postali naši treningi zabavni, polni smeha in norčij. Včasih se prikrade tudi slaba volja, če krogla ne teče tako, kot bi morala.

Vriskanje, cepetanje, objemi in jok so spremljali letošnje balinarsko tekmovanje na mitingu v Tolminu. Dosegli smo lepe uspehe. Ti so nam spodbuda za nadaljnje delo.

Mojca Strmšek,
Društvo Sožitje Mengeš

SOŽITJE NOVA GORICA

V Novi Gorici so ob koncu preteklega leta upihnili 30 svečk. Društvo so ustanovili že 14. junija 1996 v Solkanu pri Novi Gorici, v prostorih takratne Posebne osnovne šole. Pobudo za ustanovitev društva so dali učitelji, za prvo predsednico pa so izvolili Maro Miklavčič.

Na slovesnosti so ponosno povedali, da je izdelava gradbene dokumentacije za nov varstveno-delovni center v sklepni fazi. Novogoričanom iskreno čestitamo in želimo, da bi se čim prej preselili v novo domovanje.

SOŽITJE KOČEVJE

Tudi društvo Sožitje iz Kočevja je praznovalo deseto obletnico svojega delovanja že v preteklem letu. Želimo jim veliko dobre volje in uspeha pri premagovanju ovir na poti k zastavljenim ciljem.

SOŽITJE RADLJE-MUTA

Z ljubeznijo za Petra

Pred desetletjem se je v nekdanji občini Radlje v dravski dolini zbrala peščica zanesenjakov, ki jih je ganila stiska posameznika in ki so hoteli premagati izgubljenost, mnogokrat nemoč, tudi neznanje... Po mnogih velikih načrtih, akcijah in dobrodelnih dejavnostih je članom sčasoma zmanjkalo energije in so prenehali z rednimi dejavnostmi. Znova so se zbrali v začetku lanskega leta in nadaljevali z delom že ustanovljenega društva. Sedež so iz Radelj prenesli v novo občino Muta, v prostore varstveno-delovnega centra na Gasilski ulici, kjer skupina več kot osemdesetih članov dela za območje občin Vuzenica, Ribnica-Podvelka, Radlje in Muta. Vrsta dejavnosti je zapisana v letnem delovnem načrtu društva. Ena največjih in najzahtevnejših pa je bila organizacija dobrodelnega koncerta, s pomočjo katerega so za Petra Petučnika zbrali prepotreben denar za nakup goseničarja. Peter je mladenič petnajstih let, ki že iz zgodnjega otroštva boleha za mišično distrofibijo in je že nekaj let priklenjen na invalidski voziček. Ker pa je Peter šolar, se vsak dan - on in njegovi starši - srečuje z vrsto arhitektonskih ovir. Ena teh so bile tudi stopnice, saj ga je mama po njih nosila "štuporamo", danes pa jih premaguje s pomočjo goseničarja.

Ob organizaciji dobrodelnega koncerta v marcu lanskega leta so Korošci, pa tudi ljudje po vsej Sloveniji pokazali veličino svojih src. Kljub velikim gospodarskim težavam, ki so na Koroškem izrazite, se je samo v akciji Premagajmo ovire - pomagajmo Petru nabralo nad milijon tolarjev. Tako je Peter dobil ob goseničarju tudi nov invalidski voziček. Ob rojstnem dnevu pa se mu je izpolnila ena najbolj skritih in drobnih želja - društvo mu je podarilo majhno, drobno kepico, čivavo, ki mu zleze pod omrtvičene roke in mu daje toplino...

Ob tej veliki akciji, ki je zahtevala izredno delavnost organizatorjev, vsi, ki so karkoli naredili, so to naredili z ogromno dobre volje in brez plačila, pa je vzporedno potekalo in poteka vrsta manjših akcij, ki veliko pomenijo predvsem staršem tako ali drugače prikrajšanih in prizadetih otrok. Tako je društvo denarno pomagalo pri ustanavljanju in opremljanju oddelkov vzgoje in izobraževanja za zmerno in težje prizadete otroke pri Osnovni šoli Muta. Starši se razvesele vsakega strokovnega nasveta, pa razumevanja, ki so ga nenehno deležni. V pomoč jim je vrsta seminarjev, ki jih sicer organizira Zveza društev - Sožitje, a najdejo vendarle najpotrebnejše napotke in človeško razumevanje na Muti... Tudi letovanja, vsako leto je kdo na vrsti, žanjejo pohvale med člani.

Pa iniciativni odbor, skupaj z vsemi drugimi odbori društva Sožitje Radlje, ne počiva ob uspehih zadnjih mesecev. Vidijo nove izzive, nove težave, za katere je treba najti rešitev. Predvsem pa je treba pokazati tistim, ki iz kakršnihkoli razlogov niso potrkali na vrata društva, pa pomoč potrebujejo, da so za temi vrati prijazni ljudje, ki znajo prisluhniti in pomagati...

Za društvo Sožitje zapisala:
Tončka Repnik-Vrhnjak

SVEČKE ZA OSNOVNE ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

45 🕯 za Osnovno šolo s prilagojenim programom Hrastnik,

40 🕯 za Osnovno šolo dr. Janka Šlebingerja Gornja Radgona;

OSNOVNA ŠOLA DR. JANKA ŠLEBINGERJA GORNJA RADGONA

NAŠIH 40 LET

Življenju posameznikov in skupin so trenutki sreče, veselja, žalosti, so prazniki in jubileji. Zadnje veliko praznovanje naše šole je bilo predlani, ko smo praznovali 40. obletnico. Za naše učence, starše, zaposlene, občino in širšo skupnost je to pomemben praznik. Združili smo ga s 120. obletnico rojstva doktorja Janka Šlebingerja. Njegovo ime ponosno nosimo že od leta 1977.

Življenje v naši šoli se je začelo leta 1956. Takrat je naša prva upraviteljica, Cilka Žerdin, oblikovala v soglasju z občino Gornja Radgona prvi razred Pomožne šole. Z enim samim oddelkom v šolskem letu 1956/57 je bila šola že samostojna.

Pot razvoja šole in življenja v njej, je prof. Cilka Dimec-Žerdin opisala v knjigi: IMELI BOMO ŠOLO. Predstavila jo je ob obletnici šole. Knjigo smo sprejeli s spoštovanjem do gospe Cilke in njenega dela. Z izdajo knjige je končala svoje strokovno delo.

V razvoju naše šole opažamo do leta 1977/78 naraščanje števila učencev in oddelkov. Od tega leta dalje pa je število upadalo. Največji upad je od leta 1989/90. Zaradi tega so se pojavljali presežki osebja, zniževali materialni stroški, ki smo jih dobivali na oddelek. V celoti nismo mogli vzdrževati več dveh zgradb. Z vso dejavnostjo smo se preselili iz gradu v matično zgradbo. Pouk smo imeli v dopoldanski izmeni in v vmesni izmeni.

Težave s presežki osebja smo reševali v dogovoru z ravnatelji osnovnih šol in direktorji osnovnih šol. Organizirali smo kombinirane zaposlitve svetovalnih in finančno-administrativnih delavk.

Zaradi prostorske utesnjenosti smo prosili občino, da nam preuredi podstrešje šole v upravne prostore.

Od naše ideje do uresničitve je bila kratka pot. Naša šola je bila 1991 ob napadu JLA na Slovenijo toliko poškodovana, da je bila potrebna obnove. Za obnovo so bili izdelani projekti po naših potrebah. Šola je bila obnovljena od temeljev do podstrešja. Po obnovi so se nam temeljito zboljšale delovne razmere. Prenovljeno šolo smo začeli uporabljati decembra 1992. Iz tega leta je še druga velika pridobitev. Dobili smo prenovljeno zgradbo na Lackovi 17. V njej so našli svoj smisel življenja starejši varovanci. Iz prostorov v gradu so se preselili v nove preurejene delavnice. Ob obnovi zgradbe so bili zagotovljeni tudi prostori za bivalno skupnost.

Leta 1996 pa smo prevzeli v upravljanje prenovljeno telovadnico za potrebe športne vzgoje. Zdaj imamo vse možnosti za nemoteno delovanje.

KAKO ŽIVIMO IN DELAMO DANES?

OSNOVNA ŠOLA S PODALJŠANIM BIVANJEM

V pedagoškem procesu imamo sodobne metode dela. Uvajamo projektne in raziskovalne tedne. Organiziramo šolo v naravi. Otrokom prenašamo znanje kar najbolj nazorno. Do mnogih krajev se odpeljemo s kombijem.

Že nekaj let imamo uvedeno opisno ocenjevanje in pripravljamo individualne programe za učence. Udeležujemo se raznih tekmovanj na ravni občine, regije in države. Z doseženimi rezultati smo zelo zadovoljni.

Imamo tudi podaljšano bivanje, v katerega so vključeni najbolj oddaljeni učenci naše šole. Navezanost med učenci in učiteljico je velika. Vse velike in majhne skrivnosti zaupajo ob delu prav njej. Zaradi prijateljstva in sproščenosti pri delu učenci z največjim veseljem čakajo ure podaljšanega bivanja.

ODDELKI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

V oddelke vzgoje in izobraževanja so vključeni zmerno in težje prizadeti otroci s kombiniranimi motnjami 40 ur na teden. Posebno pozornost posvečamo tudi otrokoma z večjim zaostankom na gibalnem področju. Prostor smo ustrezno opremili in prilagodili zahtevam. Sodobni ortopedski pripomočki so nam in otrokom v veliko pomoč pri strokovnejšem izvajanju programa, gibalno motenim otrokom pa omogočajo lažje vključevanje med svoje pomične vrstnike.

V oddelku je varuhinja v veliko pomoč specialni pedagoginji.

VARSTVENO-DELOVNI CENTER

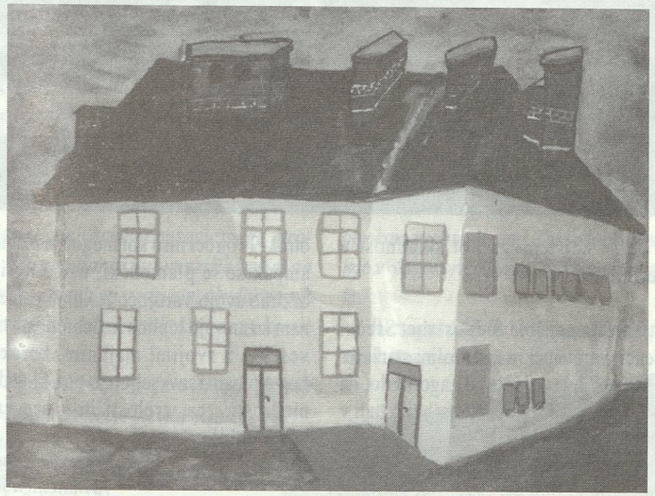
V našem varstveno-delovnem centru pravijo, da ima življenje svoj smisel. Sleherni dan najdejo drobno srečo, dovolj veliko, da se zavedo, da je vredno živeti.

Vsako jutro prihajajo "v službo" in ob glasbi in klepetu sestavljajo objemke. Ko jim zmanjka kooperantskega dela, delajo svoj program, zato da si prislužijo nekaj denarja za priboljšek k svoji invalidnini!

V veliko veselje so jim priložnosti za razna praznovanja, športna srečanja, sprehode v naravo, praznovanje ob izbrani hrani...

Nikoli jim ni dolgčas in nikoli jim ne zmanjka dela.

Nekateri varovanci in varovanke pa med tednom bivajo v bivalni skupnosti. Na samostojno življenje jih navajajo delavke javnih del. Zelo so srečni in zadovoljni, saj bivajo v urejenem in prijetnem okolju.

IMELI BOMO ŠOLO

Zdi se mi, kot da je od tega dne minilo le nekaj mesecev, ne pa štirideset let. Sedela sem v pisarni Glasbene šole pred njenim ravnateljem in predsednikom sveta za šolstvo občine Gornja Radgona, gospodom Jožetom Bezjakom.

Želel je, naj mu predstavim zasnovo razvoja šole za duševno prizadete otroke, ki naj bi v šolskem letu 1956/57 začela delovati v Gornji Radgoni. Vsi pristojni organi za ustanovitev šole so bili mnenja, da naj bi bil to le en oddelek, in sicer prvi razred. Po letu dni obravnave bi učence znova prešolali na osnovno šolo in sprejeli nove. Seveda se s tem načinom nisem strinjala, ker ne bi mogel v enem letu otrokom nihče pomagati prek učnih težav. Zato sem predsednika sveta seznanila z načinom učno-vzgojnega dela na posebnih osnovnih šolah.

Po dolgem pogovoru mi je dejal: "Prepričali ste me. Imeli bomo šolo."

Cilka Dimec-Žerdin

KAKO NAPREJ?

V skladu z novo šolsko zakonodajo bomo izvajali vse dosedanje programe. Po sprejetju zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami bomo imeli zakonsko podlago za izvajanje programov.

Čedalje močnejša je težnja po vključevanju otrok v redne oddelke osnovne šole.

V letošnjem letu smo začeli z mobilnim specialnopedagoškim delom na osnovnih šolah, kjer naši strokovnjaki pomagajo otrokom z učnimi težavami in njihovim učiteljicam.

Na podlagi dolgoletnih izkušenj ugotavljamo, da so učenci v naši šoli uspešni na mnogih področjih. Na poti izobraževanja in usposabljanja jih vodijo delovni in marljivi specialni pedagogi. Učence pripravljajo na samostojno življenje in delo. V šoli ima vsak učenec svoje mesto in mnogim je šola tudi več kot dom.

Naša šola je samo naša, je naš dom in v njej smo kot družina.

Je še kaj lepšega kot skladnost v družini?

Takšna naj šola tudi ostane. Srečni učenci, varovanci in zadovoljni starši ter zaposleni delavci šole so zagotovilo, da življenje v naši šoli ne bo usahnilo tudi v prihodnjem obdobju.

Vsak človek ima svojo vrednost. Spoštujmo vrednost razvojno motenih otrok. Ti otroci niso kot mogočen plamen, ampak so le plamenčki, nad katerimi držimo svojo varujočo roko. V zameno nam izžarevajo toplino in dobrodejno tiho veselje. S svojimi majhnimi koraki v razvoju nam razveseljujejo pot, ki vodi k modrosti srca, zrelosti in k pravemu bogastvu!

Terezija Šegula, ravnateljica šole

OSNOVNA ŠOLA S PRILAGOJENIM PROGRAMOM HRASTNIK

Vsem delavcem šole, sedanjim in upokojenim, čestitamo za jubilej in jim želimo veliko delovnih uspehov. Pišite nam, kako ste praznovali, kateri so vaši največji dosedanji uspehi in kaj načrtujete za prihodnost.

20 za Razvojne oddelke pri viških vrtcih v Ljubljani,
5 za Mobilno specialnopedagoško službo;

PREDŠOLSKA VZGOJA OTROK Z MOTNJAMI V RAZVOJU

Znano je, da segajo začetki predšolske vzgoje že v začetek tega stoletja. Predšolska vzgoja otrok z motnjami v razvoju seveda nima tako dolge tradicije. Ko je po drugi svetovni vojni ta vzgoja doživljala velik razcvet, je le redkokdaj zajemala tudi kakega posameznega otroka, ki bi po današnjih merilih veljal za otroka z motnjami v razvoju, vendar pa tak otrok ni bil deležen nikakršne strokovne obravnave.

Po letu 1960 se je v vrtcih začelo pojavljati vse večje število otrok, ki so se razlikovali od povprečno razvitih otrok. Po letu 1970 že zasledimo kar opazno število otrok z motnjami v razvoju v rednih vrtcih. Mnoge ravnateljice vrtcev in seveda vzgojiteljice so imele veliko posluha za vzgojo teh otrok, toda ta vzgoja se ni mogla širiti nenačrtno. Treba je bilo tudi pravilno ovrednotiti delo vzgojiteljic, saj je delo s temi otroki zahtevno in odgovorno, posebno če vzgojiteljica nima možnosti, da bi sodelovala z ustreznimi strokovnjaki.

Danes je položaj dokaj jasen: želimo si, da bi bilo v predšolsko vzgojo zajetih čim več otrok z motnjami v razvoju, zato so se po vsej Sloveniji v vrtcih začeli odločati za skupno vzgojo zdravih otrok in otrok z motnjami v razvoju. V mestih, kjer se pojavlja večje število otrok, pa so odprli posebne oddelke, namenjene samo tem otrokom. Imenovali so jih razvojni oddelki. Namenjeni so predvsem otrokom z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in otrokom z več motnjami. Taki oddelki delujejo v okviru vrtcev in so vredni posnemanja.

Razvojni oddelki vrtcev so kadrovsko strokovno zasedeni,

imajo pa tudi strokovni tim, ki zagotavlja vsestransko obravnavo teh otrok.

Prvim defektologinjam, ki so delale v teh oddelkih, je uspelo pri vzgojiteljih zdravih otrok oblikovati poseben odnos do teh oddelkov in do otrok. To pomeni veliko spremembo na področju predšolske vzgoje, in prepričan sem, da to ni značilno le za vrtce v Ljubljani, pač pa tudi za druge po vsej Sloveniji.

Vrtci letos praznujejo in prav je, da se predstavijo z vsemi svojimi dejavnostmi, h katerim nedvomno sodi tudi delo z otroki z motnjami v razvoju, pa naj bodo to razvojni oddelki ali pa integrirane oblike predšolske vzgoje otrok z motnjami v razvoju. Poudariti moram, da jim je v vrtcih uspelo premagati odpor staršev zdravih otrok do skupne vzgoje in da nimajo nobenih predsodkov do drugačnosti.

Ob jubileju, ki ga praznujejo, se bodo pokazali vsi uspehi, ki so jih dosegli, in med njimi je prav gotovo največji skupna vzgoja zdravih otrok in otrok z motnjami v razvoju, ki je uveljavljena v vseh razvitih državah.

Dr. Anton Kotar

RAZVOJNI ODDELKI V LJUBLJANSKIH VRTCIH

NAŠIH DVAJSET LET

Predšolska vzgoja otrok s posebnimi potrebami je bila dolgo časa zapostavljena. Prvi razvojni oddelki v Ljubljani so nastali pred 20 leti.

Otroci s težavami v razvoju so bili vključeni v številčne skupine v vrtcih, brez potrebnih podatkov o statusu otroka, delavci v oddelku niso imeli potrebnih dodatnih znanj. Vključevanje drugačnih otrok je potekalo le na podlagi humanizma in pravih vrednot posameznih strokovnih delavcev v vrtcih.

S sprejetjem Zakona o vzgoji in varstvu otrok leta 1974 pa se je odprla možnost sistematičnega vključevanja tudi otrok s posebnimi potrebami v t.i. razvojne oddelke.

KRONOLOŠKI PREGLED

Leto 1974 Tega leta je bil odprt v Ljubljani prvi oddelek, in to v Vzgojno-varstvenem zavodu Najdihojca organizacijska enota Litostroj, drugi pa leto kasneje v viških vrtcih, organizacijska enota Pot k ribniku.
Oddelka sta bila namenjena otrokom z motnjami v duševnem razvoju.

Leto 1975 Odprta sta bila še dva oddelka za otroke s cerebralno paralizo, in sicer v vrtcu Ane Ziherl.

Leto 1976 Odprt oddelek v vrtcu Zelena jama, za otroke z motnjami v duševnem razvoju.

Leto 1976 Oddelku organizacijske enote Litostroj se pridruži drugi oddelek, ki vključuje otroke s cerebralno paralizo. Strokovni delavci v oddelku, specialni pedagogi, fizioterapevti, so pripravili vzgojni program za predšolske otroke s cerebralno paralizo.

Leto 1978 Viški vrtci, organizacijska enota Murgle - oddelek za otroke z motnjami v duševnem in telesnem razvoju.

Leto 1980 V vrtcu Andersen je nov oddelek namenjen vključevanju otrok (od prvega do tretjega leta) s cerebralno paralizo.

Leto 1982 Vrtec Ciciban - oddelek za otroke z motnjami v duševnem razvoju.

Leto 1983 Oddelek v vrtcu Angelce Ocepek, namenjen otrokom s cerebralno paralizo.

Leto 1983 Drugi oddelek v vrtcu Ciciban za otroke z motnjami v duševnem in telesnem razvoju.

Leto 1988 Vrtec Oton Župančič je odprl oddelek za otroke z motnjami v duševnem in telesnem razvoju.

Leto 1990 Vrtec Ljubljana Center, organizacijska enota Prule - oddelek za otroke z motnjami v duševnem in telesnem razvoju.

Leto 1997 Vrtec Oton Župančič - oddelek za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Danes imamo v enajstih oddelkih 63 otrok. Oddelki so v ljubljanskih vrtcih in na osmih lokacijah.

Vključevanje otrok v razvojne oddelke poteka s sodelovanjem timov mentalno-higienskih oddelkov oz. razvojnih ambulant pri zdravstvenih domovih Ljubljana.

V oddelkih je zaposlenih enajst specialnih pedagoginj in enajst pomočnic vzgojiteljic ter tri fizioterapevtke, specialistke za nevrološko razvojno obravnavo.

Vseskozi sledimo novostim na predšolskem področju in vedno znova iščemo metode in oblike dela, primerne za vsakega otroka posebej. V praksi iščemo tudi različne oblike povezovanja otrok iz razvojnih oddelkov v redne oddelke vrtca, s katerimi tesno sodelujemo na različnih področjih.

Sodelovanje z različnimi strokovnjaki v vrtcu (svetovalni delavci) in zunanjimi strokovnjaki je nujno potrebno za kakovostno delo z otroki, za zagotavljanje možnosti, kjer bo vsak otrok uspešen in se bo primerno razvijal.

Znano je, da sistematično, strokovno delo v predšolskem obdobju izjemno vpliva na otrokov razvoj. Tega se popolnoma zavedamo, zavedamo se svoje odgovornosti do otrok.

Tudi delo s starši je v predšolskem obdobju zelo zahtevno. To je še vedno obdobje, ko starši preživljajo hude stiske. Te jim poskušamo posredno in neposredno olajšati, poleg tega pa jih spodbujamo.

Razvojni oddelki v Ljubljani praznujejo torej 20. obletnico svojega obstoja, njihova mlajša sestrica pa je mobilna specialnopedagoška služba, ki praznuje pet let.

Organizirana je tako, da otrokom, ki imajo določene težave v razvoju in tudi posebne potrebe, pomagamo s strokovnim delom v njihovem matičnem okolju, saj so otroci v rednih oddelkih vrtca.

Delo mobilne specialne pedagoginje zajema več področij dela z otrokom, s starši, z vzgojiteljicami in sodelovanje z različnimi institucijami.

Predmet mobilnega specialnega dela je v tem, da otrok raste v istem okolju, ima pa najboljše razmere:

- strokovno obravnavo v oddelku,
- dopolnjevanje dela vzgojiteljice v oddelku in specialnega pedagoga,
- okolje sovrstnikov, kjer pridobivajo vsi otroci, spoznavajo drugačnost in jo sprejemajo.

V ljubljanskih vrtcih je zaposlenih 8 mobilnih specialnih pedagoginj, ki delajo v vseh vrtcih.

Otroci s posebnimi potrebami sodelujejo v različnih novih programih v vrtcih, kot je program fundacije SOROS Korak za korakom.

Tudi mobilne specialne pedagoginje tesno sodelujejo s starši, s tem pomagajo staršem oz. družini pri vzgoji njihovega otroka, sočasno pa je to tudi pedagogizacija staršev.

Vemo, da to, kar imamo danes, ni nastalo čez noč. Sistematično in strokovno delo s predšolskimi otroki s posebnimi potrebami se je začelo pred 20 leti, ko so se nekateri strokovnjaki in starši že zavedali pomembnosti predšolske vzgoje in izobraževanja tudi za te.

Tako kot se ob naših današnjih jubilejih oziramo na prehojeno pot, so naše misli že tudi usmerjene v prihodnost.

Določene sistemske rešitve glede vključevanja otrok s posebnimi potrebami v vrtec je povzel že Zakon o vrtcih, sprejet pred dobrim letom. Veliko pa pričakujemo tudi od Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki je še v obravnavi v državnem zboru.

Pričakujemo take rešitve, ki bodo zagotavljale pravice in možnosti tudi za otroke s posebnimi potrebami. Mislimo pa tudi na tiste otroke, ki niso vključeni v sistematično predšolsko vzgojo in izobraževanje oz. so doma.

Tudi sami iščemo določene rešitve pri zagotavljanju pomoči otrokom in družini s pomočjo prostovoljcev, študentov in srednješolcev.

Otroci ne poznajo ne preteklosti ne prihodnosti,
poznajo to, kar je nam odraslim neznano:
uživajo v sedanjosti.

M. Simel

Zato se v imenu otrok zahvaljujem vsem, ki so v preteklosti mislili nanje, vsem, ki boste v prihodnosti mislili nanje, in vsem našim prijateljem, ki danes z nami hodite z malimi koraki.

Metka Šter,
svetovalka za razvojne oddelke
v ljubljanskih vrtcih

MOJ VSAKDANJIK V VRTCU

Sem običajen petinpolletnik, le z majhno razliko, da sem malo drugačen od drugih. Ko hodimo na sprehode, me ljudje pomilovalno in sočutno gledajo. Ne vem zakaj, prav gotovo sem bolj zadovoljen in srečen kot oni.

Moj vsakdanjik se začne s prihodom v vrtec. Že med vrati sobe se prepričam, ali sta notri Kiki in Mina. Če ju ni, kljub atijevemu prigovarjanju pogledam, ali je katera na kavici. Viki me včasih sprašuje, kaj sem delal prejšnje popoldne. Ne vem natančno, kaj hoče, toda če rečem: "Mama Lidi in ata Jože," se mi zdi to povsem zadovoljiv odgovor. Potem ji povem še, da ima ati kordobo in mami juga.

Ko oddidemo v našo sobo, se začne boj za kolo. Največkrat oba z Marijo sedeva nanj. Kljub moji srditi trditvi, da je to moje, Marija ne odstopi. Iz zadrege me reši Mina, ki reče, da gre po zajtrk. Tako se ji pridružim. Rad hodim v kuhinjo, kjer me kuharice že dobro poznajo, in če se jim prisrčno nasmejem, dobim bonbonček.

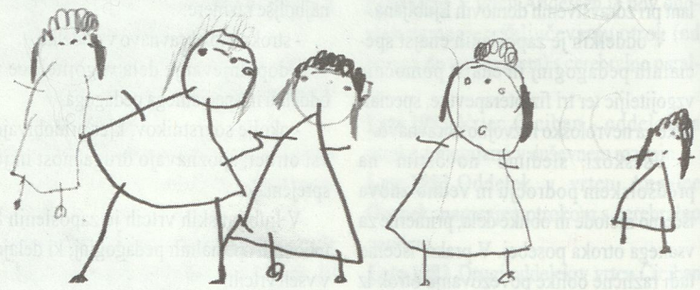
Moja naloga je, da nazaj grede pokličem Sašo k zajtrku. Skoraj vedno se zmotim pri vratih, ko pa so tako blizu skupaj.

Zajtrku in umivanju sledi jutranje razgibavanje. S Harijem odnašava mize k policam in jih s treskom spustiva na tla, če se le ne vmeša Viki. Že vnaprej kažem gibalne vaje, in če hoče Viki kaj drugega, demonstrativno obležim. Saj vendar najbolje poznam vrstni red.

Najbolj sem zadovoljen, če je na vrsti likovna zaposlitev. Rad packam s prstnimi barvami in hitro izrabim trenutek nepazljivosti; pomažem še fotografije na časniku in vogal mize. Seveda vidim neodobravanje svojega početja in Viki me pri priči pošlje v umivalnico. Ko smo zadnjič packali z belo barvo, sem se v umivalniku namazal po obrazu. Bil sem prav ponosen na svoje delo; ko sem se pogledal v ogledalo, sem bil podoben atiju, ko se brije.

Včasih sedemo v krogu na tla in Viki nas sprašuje, katero pesem bi zapeli. Moja najljubša je Mi se imamo radi. Prav lepo jo že zapojem. Zdaj že pripevam k refrenom drugih pesmic, za kar me nagradijo z glasnim ploskanjem.

Ni mi več vseeno, če Viki in Mina ne razumeta, kaj jima rečem, saj se trudim to povedati tudi drugače, s kretnjami, z

različnimi izrazi na obrazu. Zadnjič sem bil prav nezadovoljen, ko sem želel "gogo", pa me nobena ni razumela.

Prijel sem Viki za roko in jo vlekel do omare z radiom ter ji pokazal. Kar dolgo je trajalo, preden je ugotovila, da želim poslušati glasbeno kaseto Žogica Nogica. Sedaj bi se lahko jaz spraševal o njeni "kratki pameti".

Pred kratkim sem vse presenetil, ko sem narisal mamico; nič več samo ogromna glava z rokami in nogami, ampak je imela že trup.

Zelo rad hodim ven, najrajši na igrišče, na tobogan. Prav pogumno se zadrsam po njem in spodaj celo zaviram z nogami. Seveda, če preživim trnovo pot pred tem, v garderobi. Sezuvanje, obuvanje, to je moja šibka točka. Najrajši takoj sedem na vrhnjo polico in čakam, čakam... da se me Mina ali Viki usmilita in me obujeta. Toda nič ne kaže, da bo kaj iz tega, zato se moram sam lotiti tega težaškega opravila. Če so vezalke zrahljane, mi to že lepo uspe in vedno sem deležen pohvale.

Pri kosilu rad delim žlice in lepo zaželim dober tek. Pravi solatar sem, kar druge preseneča. Po kosilu je na vrsti počitek. Dokler Viki in Mina ne pojesta, v sobi sami in je žur. Marija teka naokrog, Denis "basira", jaz pa se najrajši glasno smejim. Toda ne za dolgo. Mina zelo dobro sliši, prihiti v sobo in nas pomiri. Potem navadno zaspim in se zbudim, ko se vsi drugi že veselo igrajo. S Harijem postajava velika prijatelja; najrajši z obroči sedeva pod posteljo in se peljeva na morje.

Kadar vidim Aca na hodniku, ga pokličem. Všeč mi je, kadar pride s prijatelji v našo sobo. Takrat se igramo fantovske igre, rad pa se jim tudi pridružim, kadar dirkajo po sobi, in se razigrano smejim.

No, naj končam. Kar veliko se lahko zgodi v enem dnevu, pa naj še kdo reče, da moj "delavnik" ni zanimiv.

Jaka in Viktorija Šter, specialna pedagoginja

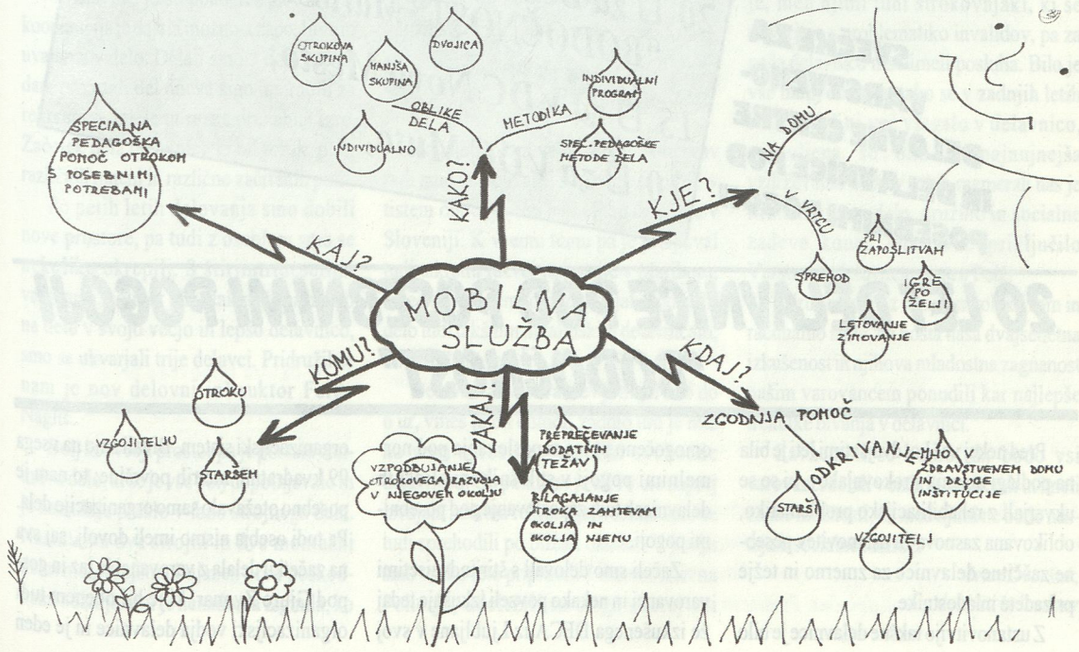
MOBILNO SPECIALNOPEDAGOŠKO DELO V VZGOJNO-VARSTVENEM ZAVODU ŠIŠKA

Mobilno specialnopedagoško delo za štiri organizacijsko samostojne vzgojno-varstvene zavode v Šiški opravljam od februarja 1992. Želja po opravljanju tovrstne pomoči se je porodila predvsem zaradi otrok, ki imajo posebne potrebe v razvoju in obiskujejo redne oddelke vrtcev.

Sodelovanje s strokovnim timom mentalnohigienskega oddelka v pristojnem zdravstvenem domu poteka že od samega začetka. Skupaj ugotavljamo, katerim otrokom bo skrb namenjena, katere so njihove razvojne težave in kakšno specialnopedagoško pomoč potrebujejo.

Evalvacijo razvoja otrok izvajamo med šolskim letom in jo, če je treba, dopolnjujemo. Nekaj staršev obiskuje tudi

> ***Mobilno specialnopedagoško delo je komaj preraslo povoje, a se kljub temu postavlja na noge. Za zdaj je sicer še nekoliko negotovo in iščoče. Preskušajo se oblike dela. Starši ga še ne poznajo dovolj, zato še ne čutijo večje potrebe po njem. Morda za zdaj nekateri niti ne želijo "tujcev" v hiši. Morda ne želijo, da bi jim kalili mir, ki so si ga s trudom ustvarili. Ko bodo začutili, da je nekdo, ki občasno prihaja v njihovo hišo in se z njimi pogovarja o vsakodnevnih težavah, dobronameren in njegovi nasveti koristni, takrat bodo želeli, da bi bil specialni pedagog pogostejši gost v njihovi hiši. Menimo, da ima prav ta oblika specialnopedagoškega dela pred seboj še veliko možnosti za razvoj in koristnost poslanstva.***

druge institucije, zato je moja dolžnost povezati se tudi z njimi (drugi mentalnohigienski oddelki, Svetovalni center za otroke in mladostnike).

Pri neposrednem delu z otrokom mi veliko pomeni razvijanje prijetnega stika, ki je tudi izhodišče za nadaljnje uspešno pedagoško delo. Slednje temelji na primernem individualnem načrtu, v katerem upoštevam vse potrebne informacije strokovnih sodelavcev iz mentalnohigienskega oddelka, vzgojiteljev in staršev. Prostor prilagajam otrokovim potrebam in arhitektonskim posebnostim vrtcev. Obravnava poteka največkrat v skupini ali manjšem primernem prostoru.

Sodelovanje z vzgojitelji poteka z individualnimi pogovori in v troje ter s skupnimi srečanji. Pripravim jim predavanja iz aktualnih vsebin, obiščemo nekaj institucij in razvojna oddelka. Na srečanjih imajo vzgojitelji možnost povedati svoje dobre in tudi slabe izkušnje, ki so jih doživeli v neposredni praksi ob delu z otrokom in s starši. Vsem drugim vzgojiteljem je prav tako omogočeno svetovanje, če menijo, da je v njihovo skupino vključen otrok, potreben pomoči. Nekateri vrtci so že zaposlili svetovalne delavce s področja psihologije, pedagogike in socialne pedagogike. Strokovno sodelovanje vedno bolj razvijam tudi v tej smeri.

S starši sodelujem na govorilnih urah in s krajšimi pogovori, pogosto tudi po telefonu. Vsem staršem dam možnost, da spoznajo otrokov letni individualni program, skupaj ga predelamo in včasih tudi dopolnimo. Tako spoznajo vsebine specialnopedagoškega dela in lahko skupaj ocenimo, kako otrok pridobiva nova znanja in napreduje na posameznem vzgojnem področju. Nekaterim staršem pokažem s hospitacijo neposredno delo z otrokom in svetujem primerne domače dejavnosti.

Delo na domu opravljam po dogovoru z mentalnohigienskim oddelkom za otroke, ki niso vključeni v vrtce in potrebujejo specialnopedagoško pomoč zaradi vrste in stopnje razvojnega zaostajanja. Nekateri starši otrok si želijo pogostejše obiske, zato iščem rešitve tudi z delom študentov na domu.

Strokovno sodelujem v aktivu mobilnih specialnih pedagogov, ki ga že vsa leta uspešno vodi Metka Šter.

Saša Podberščček,

SVEČKE ZA VARSTVENO-DELOVNE CENTRE IN DELAVNICE POD POSEBNIMI POGOJI

20 svečk za Delavnice pod posebnimi pogoji "BODOČNOST" Maribor,
15 svečk za VDC Novo Mesto;
10 svečk za VDC Muta,

20 LET DELAVNICE POD POSEBNIMI POGOJI "BODOČNOST"

Pred nekaj več kot dvajsetimi leti je bila na podlagi mnenja strokovnjakov, ki so se ukvarjali z rehabilitacijsko problematiko, oblikovana zasnova za ustanovitev posebne zaščitne delavnice za zmerno in težje prizadete mladostnike.

Z ustanovitvijo takšne delavnice je bilo omogočeno poleg zaposlovanja pod normalnimi pogoji v splošnih invalidskih delavnicah tudi zaposlovanje pod posebnimi pogoji.

Začeli smo delovati s štiriindvajsetimi varovanci in nekako povzeli izkušnje tedaj že izkušenega DECA iz Ljubljane v svoj organizacijski sistem. Bivali smo na vsega 99 kvadratnih metrih površine; to nam je posebno otežavalo samo organizacijo dela. Pa tudi osebja nismo imeli dovolj, saj sva na začetku delala z varovanci le jaz in gospod Gjuro Zvonar, ki je bil obenem tudi organizacijski vodja delavnice in je eden

izmed najbolj zaslužnih strokovnjakov za to, da je bila delavnica ustanovljena.

Varovanci so opravljali lažja montažna dela za delovno organizacijo Strojkoplast, ki je obenem tudi naš prvi kooperant in danes z nami praznuje 20 let sodelovanja. Med prvimi kooperanti, ki so imeli tovrstni posluh za invalidne osebe, so tudi Gumarna Maribor, IMP Maribor in Metalplast Ruše.

Prvo leto je potekalo nekako v preučevanju sposobnosti varovancev; precej močna je bila miselnost, da niso sposobni za delo.

Dela so bila lažja (kot privijanje vijakov) in monotona. Zdelo se je, da so škarjice, s katerimi so obrezovali gumo, zanje preostre. Lahko se poškodujejo, so pogosto poudarjali nekateri. Ko smo že pri poškodbah, naj omenim, da v vseh dvajsetih letih nismo imeli nobene delovne nesreče. Delo je bilo zmeraj primerno strokovno zaščiteno in zavarovano pred poškodbami.

V delavnici je bil poudarek na varstvu, kooperacija je dajala možnost zaposlitve in uvajanja v delo. Delali smo 3 do 4 ure na dan, preostali del dneva smo uporabili za rekreacijo, izlete in razne družabne igre. Začetek dela delavnice je bil težak, poln različnih mnenj in različno začrtanih poti.

Po petih letih delovanja smo dobili nove prostore, pa tudi z osebjem smo se nekoliko okrepili. S štiriintridesetimi varovanci, kolikor jih je takrat že prihajalo na delo v svojo večjo in lepšo delavnico, smo se ukvarjali trije delavci. Pridružil se nam je nov delovni inštruktor Ferdo Naglič.

Bolj kot večji prostor pa je postalo zanimivo delo, ki se je vse bolj dopolnjevalo in je nazadnje prešlo v fazo strojnega dela. Nastali sta dve strojni in dve montažni delavnici. Prejšnja bojazen pred poškodbami s škarjicami je nenadoma izginila, ko smo jih od štiriintridesetih varovancev 12 usposobili za delo na dobro zaščitenih in prirejenih strojih. Delo je bilo v večini prirejeno tako, da so iz stroja prehajali elementi v montažno delavnico, kjer jih je določena skupina varovancev sestavljala. Dela so potekala bolj zahtevno in so se nenehno menjavala. Med varovanci nismo imeli niti enega, za katerega ne bi našli ustreznega dela oz. faze določenega dela.

> *Nekoč so umirali zgodaj. Če niso umrli, so životarili v hiralnicah. Nekatere je znala družina zaposliti s preprostimi deli na kmetiji. Danes odhajajo v "službo", tako kot drugi odrasli. Družijo se, se veselijo in žalostijo, prijateljujejo in se prepirajo; prevzemajo navade odraslih, dobre in tudi nekaj slabih; zaslužijo, čeprav ne veliko... In letos tudi praznujejo.*

To je bil takrat velik napredek in prav radi smo se pohvalili s tem, da smo bili v tistem obdobju ena najboljših delavnic v Sloveniji. K vsemu temu pa je prispeval tudi takratni razvoj industrije v Mariboru, ki je s svojim tempom spodbujal in ponudil delo tudi takšnim invalidskim delavnicam, kot je bila naša.

Delovni čas varovancev je trajal od 5 do 6 ur, vmes je bil odmor, zadnjo uro je bila na vrsti sprostitev v obliki svobodne dejavnosti. Ob petkih se je od 10 ure naprej izvajala načrtna rekreacija, večkrat smo se tudi sprehodili po bližnji okolici. V juniju smo vsako leto pripravili 7-dnevni izlet na Pohorje, udeležili so se ga skoraj vsi varovanci in je bil brezplačen.

S takšnim načinom dela smo skušali naše varovance čim bolj osamosvojiti in jih normalno vključevati v okolje, v katerem so bivali. Med njimi sta vladala prijateljstvo in tovarištvo, med seboj so si pomagali, skratka delavnica, v kateri so delali, jim je vedno bolj postajala drugi dom.

Zelo uspešno smo delovali tudi na športnem področju in velikokrat na raznih športnih tekmovanjih, v zadnjem času smo na specialni olimpijadi dosegli prva mesta.

Pri izvedbi programa nam je vedno rado pomagalo društvo za pomoč duševno prizadetim z Zoro Pipan na čelu, ki je ponudilo tako denarno pomoč kot moralno podporo, ko smo jo potrebovali.

V poznejših letih, vse do danes, se je razvoj, čeravno smo se še dodatno okrepili z osebjem, nekako ustavil. Zamenjali so se rodovi, mesto Maribor je doživljalo industrijsko katastrofo. "Bodočnost" se je spremenila v zavod za rehabilitacijo invalidov in v delniško družbo, nekateri vodilni ljudje, med njimi tudi strokovnjaki, ki se ukvarjajo s problematiko invalidov, pa za našo delavnico niso imeli posluha. Bilo je vse manj denarja, tako se v zadnjih letih tako rekoč ni več vlagalo v delavnico, opravljena so bila le najnujnejša vzdrževalna dela. V takih razmerah nas je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve konec leta 1996 priključilo Varstveno-delovnem centru Polž.

Združeni smo z mlajšim kolektivom in računamo na to, da bosta naša dvajsetletna izkušenost in njihova mladostna zagnanost našim varovancem ponudili kar najlepše trenutke bivanja v delavnici.

Zavzemali se bomo, da bodo vsi varovanci delali v enakih razmerah in imeli enake možnosti, da med njimi ne bodo nastajale socialne razlike.

Ivan Dvoršak,
delovni inštruktor

15 LET VARSTVENO-DELOVNEGA CENTRA V DOMU STAREJŠIH OBČANOV V ŠMIHELU PRI NOVEM MESTU

Iz starih prostorov smo se preselili leta 1994 v nov varstveno-delovni center. V delavnici izdelujemo izdelke iz svojega programa, opravljamo pa tudi razna kooperacijska dela.
Velika pridobitev nove hiše je mizarska delavnica, v kateri je zaposlenih precej naših fantov.
Ko končamo delo, praznujemo, ustvarjamo, telovadimo, se sproščamo, razgibavamo, jezdimo. Vsako leto gremo tudi na morje...
In ko zapade sneg, si nadenemo smuči. Zaradi tega in še zaradi veliko drugih stvari nam v VDC-ju ni nikoli dolgčas. Pridite in se prepričajte. Veseli bomo obiska.

KDO SMO?

Varstveno-delovni center je enota Doma starejših občanov, ki omogoča 68 odraslim osebam, motenim v duševnem in telesnem razvoju, institucionalno varstvo.

V tem okviru jim zagotavlja varstvo, vodenje in zaposlitev pod posebnimi pogoji in jim s tem omogoča zadovoljevanje temeljnih življenjskih potreb, skrbi za njihovo zdravje, omogoča primerno bivanje v urejenih eno- in dvoposteljnih sobah ter zagotavlja ustrezno zaposlitev, ki varovancem daje občutek koristnosti in samopotrditve.

> *Tudi Novomeščani so praznovali že preteklo leto. Da ne počivajo, dokazujejo s pripravo nečesa novega, kar nam bodo predstavili v naslednji številki Zbornika. Naše čestitke!*

V okviru njihovega prostega časa organizira in izvaja različne dejavnosti, katerih namen je razvijanje novih znanj, sposobnosti in spretnosti ter ohranjanje že pridobljenega. Osebam, ki so težje in težko motene v duševnem in telesnem razvoju, pa s pomočjo strokovnih delavcev omogoča primerno varstvo, vodenje in zaposlitev.

"Zdaj pa tudi jaz lahko rečem, da sem na konju! Ni slabo..."

Ker je za vsakega posameznika pomemben tako individualni razvoj kot tudi vključevanje v širšo skupnost, je Varstveno-delovni center Novo mesto "odprt" tako za prostovoljce kot za strokovne delavce, starše, sorodnike in prijatelje, ki želijo po svojih močeh prispevati k bolj kakovostnemu življenju varovancev.

KAJ DELAMO?

V delavnicah pod posebnimi pogoji se organizira in izvaja zaposlitev, ki je prilagojena sposobnostim in znanju varovancev. S tem zadovoljujejo svoje potrebe po delu, ustvarjalnosti in samopotrditvi.

Sodelujejo pri:

mizarskih delih
- izdelava pohištva po naročilu,
- lesene igrače,
- leseni namizni koledarji;

kooperacijskem programu
- sestavljanje plastičnih obešalnikov,
- lepljenje papirnatih vrečk;

izdelavi okrasnih predmetov:
- vezene in likovne voščilnice,
- slike iz semen,
- okrasni izdelki iz gline,
- poslikave na steklo in svilo,
- vezeni in pleteni izdelki.

ZAKAJ NI NAŠIM VAROVANCEM NIKOLI DOLGČAS?

V popoldanskem času, ob sobotah in nedeljah, je naša skupna želja, da bi se varovanci počutili sprejeti, varni in ustvarjalni.

Zato:

- skrbimo za osebno higieno in dobro počutje,

- urejamo sobe in druge bivalne prostore,

- pojemo,

- igramo na instrumente,

- beremo pravljice,

- skrbimo za cvetje,

- ustvarjamo izdelke iz blaga, gline in papirja,

- pečemo pecivo,

- praznujemo rojstne dneve,

- hodimo v naravo,

- kolesarimo,

- smučamo,

- se preskušamo v atletiki, namiznem tenisu, košarki,

- letujemo na morju in v hribih.

Pri vseh teh dejavnostih varovancev pomagajo specialni pedagogi, delavni terapevti, socialna delavka, medicinske sestre, varuhinje in prostovoljci.

Dom starejših občanov
enota Varstveno-delovni center
Novo mesto

10 LET VARSTVENO-DELOVNEGA CENTRA NA MUTI

10 plamenčkov za deseto obletnico

Smo eden izmed najmanjših varstveno-delovnih centrov v Sloveniji. Ustanovljeni smo bili pred desetimi leti in smo enota Centra za socialno delo Radlje ob Dravi. V varstvo in na delo prihaja devet varovancev iz občin Muta, Vuzenica, Radlje ob Dravi ter Podvelka-Ribnica.

DELO

Pogodbena dela, ki smo jih opravljali in jih še opravljamo pri nas, so zelo različna. V glavnem so to dela kovinske stroke, saj je Muta kraj s stoletno tradicijo kovaštva in livarstva. Zaradi vse večjih gospodarskih težav v našem kraju smo morali začeti razvijati svoje programe. S tem smo tudi želeli zmanjšati odvisnost od svojih delodajalcev. Tako smo zasnovali zelo ambiciozen in po naših pričakovanjih zelo uspešen prodajni izdelek, to je bil zložljiv nakupovalni voziček za široko porabo, ki pa smo ga zaradi prodora uvoženih izdelkov žal vse teže tržili. Sedaj smo našo proizvodnjo usmerili v tkanje preprog, v tem so naši varovanci že pravi mojstri. Najdemo pa si čas tudi za to, da izdelamo še kakšno tapiserijo, makrame, porišemo kakšno steklenico, poslikamo svileno ruto ali kravato... in še in še bi lahko naštela.

ŠPORT

Sproti pa skrbimo tudi za rekreacijo naših varovancev. Tako že od samega začetka (od leta 1991, ko smo se udeležili prvih iger Specialne olimpijade Jugoslavije) sodelujemo v gibanju Specialne olimpijade Slovenije, prek katere naši varovanci doživljajo novo kakovost življenja. Udeležili smo se številnih tekmovanj v regijskem merilu, poletnih in zimskih državnih iger, številnih mitingov - atletskih, kolesarskih, sodelovali smo na evropskem turnirju v smučarskih tekih in tekmovali na mednarodnem tekmovanju na Madžarskem. Letošnje leto pa smo se morali izkazati kot organizatorji letnih športnih iger Specialne olimpijade Slovenije Celjsko-Koroške regije.

PRAZNOVANJE

Moram povedati, da smo se na naš jubilej pripravljali z veliko skrbi in ljubezni. V ta namen smo pripravili razstavo izdelkov v našem Varstveno-delovnem centru, pripravili kulturni program ter se z varovanci, starši, skrbniki in drugimi gosti, ki jih je bilo več kot osemdeset, skupaj poveselili. Najbolj pa so se varovanci razveselili obiska naših županov, ki so nam podarili televizor z videorekorderjem.

Deset prižganih svečk na torti, deset iskrivih pogledov varovancev, deset staršev, ki ti zaupajo svoje otroke, in drugi... z vsega tega razbereš zadovoljstvo vseh in takrat vidiš, da je trud za prehojeno pot nagrajen.

Za konec naj podam misel starih Kitajcev, ki pravijo: Naj cveti tisoč različnih cvetov. In če prenesemo to misel na nas, na naše človeštvo, se moramo zavedati oz. videti v vsej tej drugačnosti tudi bogastvo.

Tanja Štefl,
vodja varstveno-delovnega centra

HIŠA NASPROT SONCA

V jeseni 1996 smo začeli prenavljati Varstveno-delovni center Leskovec in 24. februarja 1997 smo se spet lahko preselili iz najetih prostorov v "naš" varstveno-delovni center.

Zaposleni, varovanci in njihovi starši ali skrbniki smo bili navdušeni.

Da bi oznamovali te prijetne dogodke, smo pripravili priložnostno slovesnost: odprtje Hiše nasprot sonca. Tako smo namreč poimenovali prenovljeni Varstveno-delovni center Leskovec.

Odprli smo ga 24. aprila 1997. Varovanci so pod vodstvom strokovnih delavk Nade, Stanke in psihologinje Barbare pripravili kulturni program in vabila.

Povabili smo vse, ki so nam pomagali, da je bila prenova sploh mogoča, sorodne institucije, nekdanje sodelavce, predstavnike Zveze Sožitje, društva Sožitje Krško, predstavnike Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, izvajalce del in seveda tudi Petra Lovšina, avtorja pesmi Hiša nasprot sonca. Veseli smo bili, ker so se vsi odzvali našemu vabilu, da z nami proslavijo ta pomembni dogodek.

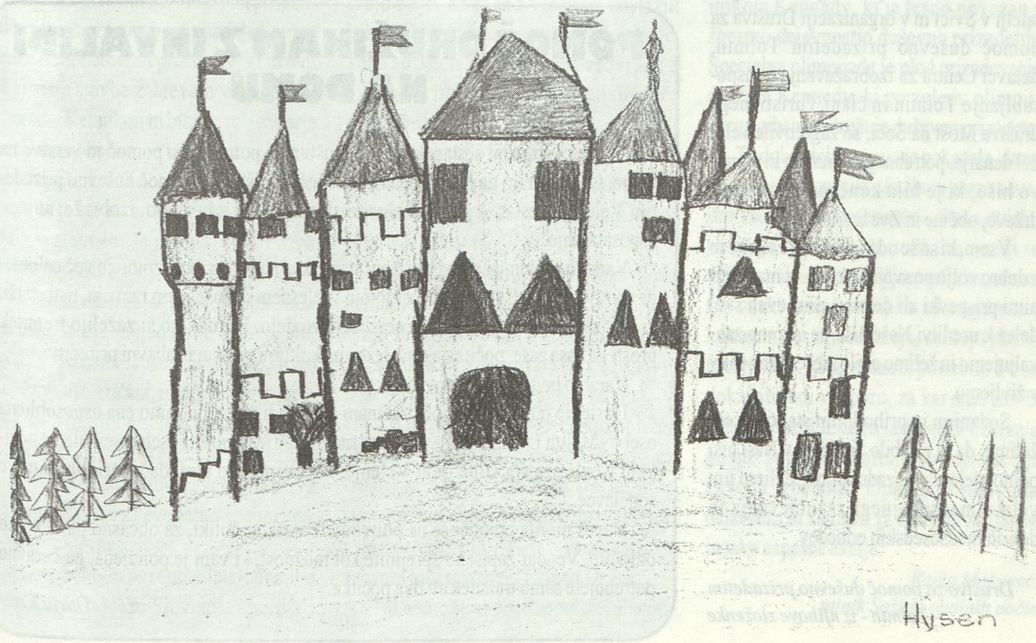
> *Vselitev v nove prostore, ki so povrh vsega še čisto nasproti sonca, je dogodek, ki se ga z Leskovčani veselimo tudi na uredništvu Zbornika. Naj vam še dolgo sije sonce, da vam bo toplo pri srcu in duši, pozimi in poleti. Pišite nam, kako vas sonček greje.*

Varovanci so bili še posebno veseli, ker so dobili v dar štiri kolesa z vso opremo - podarila jim jih je Zveza Sožitje, in tako še eno možnost za bolj kakovostno življenje v Varstveno-delovnem centru.

Zahvaljujemo se tudi vsem sponzorjem, ki so nam omogočili, da smo prireditev izpeljali.

Veseli bomo vseh, ki nas boste obiskali.

Lidija Žniderščič,
vodja varstveno-delovnega centra

NAŠA HIŠA

Življenje je darilo.
Darilo se spodobi sprejeti,
si ga ogledati, pa tudi prijeti ga,
ga občutiti, povonjati, okusiti,
uživati in uporabiti...

Tomo Križnar

Za samostojno življenje potrebujemo eni manj, drugi več podpore.

Včasih družino in prijatelje, včasih pa širšo družbeno pomoč.

Kakovost življenja zajema tudi okoliščine, v katerih lahko naredimo tisto, kar je na meji zmogljivosti.

Dopustiti, da vsak naredi sam tisto, kar zmore, in pomagati tam, kjer je potrebno, pomeni velik korak za bolj kakovostno življenje.

Naša hiša, ki nam jo je v nekaj letih uspelo narediti v Tolminu, je ena od možnosti za tak napredek.

Dobrodelne akcije, ki so jih izvedli prijatelji v Švici in v organizaciji Društva za pomoč duševno prizadetim Tolmin, delavci Centra za izobraževanje in usposabljanje Tolmin in člani Turističnega društva Most na Soči, so zagotovile velik del denarja, potrebnega za nakup in prenovo hiše, ki je bila končana ob pomoči države, občine in Zveze - Sožitje.

Vsem, ki so se odzvali na naše akcije in z dobro voljo po svojih močeh - z materialnimi prispevki ali delom - prispevali svoj delež k ureditvi Naše hiše, se iskreno zahvaljujemo in želimo obilo sreče in uspehov v življenju.

Sedanjim in prihodnjim stanovalcem želimo, da bi jim bilo življenje v Naši hiši polno, delovno in zadovoljno. Želimo jim veliko medsebojnega razumevanja in dobrih medsosedskih odnosov.

Društvo za pomoč duševno prizadetim Tolmin - iz njihove zloženke

SPET NA LETOVANJE

...sporočamo vam, da vam je odobreno letovanje v Termah Lendava... Občutek imam, kot da smo se šele vrnili z lanskega. Leto je tako hitro odteklo, kot bi obrnil samo list papirja, a prijetni občutki so še tu.

Prvič Kranjska Gora, potem Bovec, prelepa kraja, obdana z vsemi lepotami in značilnostmi naše slikovite Slovenije.

Starši prihajamo iz različnih smeri, vendar z enakimi željami, potrebami in enakimi težavami, s katerimi se srečujemo v zvezi z drugačnostjo naših otrok.

Prav zaradi tega je ta oblika druženja tolikšna vrednota, vsi smo kot ena družina, kot ena celota, težave zbledijo.

Čutiš, da nisi sam s svojo bolečino, izmenjujejo se izkušnje, različni pogledi na različno doživljanje, breme življenjskih tegob je lažje.

Ozračje je sproščeno, spodbujajoče, in lahko rečem, da naši družini teh sedem dni veliko pomeni, zato tudi vsakemu svetujem, naj se udeležuje teh letovanj.

Hvaležna sem, da nam Zveza ponuja to obliko sprostitve, kajti ne moreš se z vsakomer pogovarjati o skrbeh za naše otroke, za katere bomo skrbeli do konca svojih dni, v bistvu ne smemo biti zanje nikdar utrujeni, tudi žalosti ne marajo, saj večina ne razume zakaj. Druži nas enaka usoda, če lahko temu tako rečemo.

Pa vendar je na teh letovanjih obilo zabave, veselja, petja, razigranosti, dobre volje in veliko optimizma.

Ne združujemo se samo v žalosti, ampak tudi v veselju, v nekem ravnovesju, kot je življenje samo.

Torej starši in otroci, pridružite se nam, združenim v petju in občudovanju naravnih lepot nam bo lepo.

Lepo pozdravljeni!

Danica Ozimic

POMOČ DRUŽINAM Z INVALIDI NA DOMU

Konec maja je bil sestanek članov društva, ki potrebujejo pomoč in varstvo na domu. Organiziralo ga je Sožitje, medobčinsko društvo za pomoč duševno prizadetim Velenje. Sestanek je potekal v prostorih Centra za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje.

Varstvo na domu želijo predvsem starši, ki so utrujeni in ne zmorejo več celotnega varstva in nege svojih otrok z motnjo v telesnem in duševnem razvoju, tisti starši, ki so bolni ali morajo opraviti neodložljivo delo. Pa tudi, ko si zaželijo trenutek prostega časa zase, počitka ali udeležbe na kulturni oziroma zabavni prireditvi.

Varstvo bo stalno in občasno.

Doslej je ponujala pomoč družinam z invalidi na domu samo ena usposobljena oseba - Melita Trnek, vendar v društvu menijo, da je samo ena oseba premalo, in pozivajo Center za socialno delo Velenje, naj premisli o tem, da bi pridobilo nove sodelavce.

Danes morda pomoči še ne potrebujete v stalni obliki, za občasno pa se težko odločite. Vendar zapisano sprejmite kot možnost, ki vam je ponujena, pa čeravno potrebujete samo trenutek ali dva počitka.

Darja Fišer

KENNEDY V KOPRU

Fantje z letalonosilke prenavljajo zunanjost koprskih delavnic

Koprske delavnice za delo pod posebnimi pogoji se že vrsto let ubadajo s težavami zaradi delovnih prostorov, ki zaradi dokaj stare stavbe zahtevajo vedno nova popravila. Ker nikoli ni bilo dovolj denarja za celostno obnovo, je ta potekala v manjših etapah, kakršne je pač dovoljeval denar, ki je bil na voljo. Tako je končno ostala v glavnem še fasada, ki iz istega razloga ni prišla na vrsto.

Zavzetost in iznajdljivost sta botrovala tudi uspešnemu koncu obnove delavnic. Izvedli so jo namreč Američani. Ne gre za šalo. Pravi Američani, mladi fantje in dekleta, ki služijo na letalonosilki J.F. Kennedy, so prepleskali našo delavnico. Skupina 25 mladih ljudi, svetlopoltih in temnopoltih, se je z neverjetno vnemo lotila dokaj zahtevne naloge.

Že ob prihodu ogromne letalonosilke so po Rdečem križu Slovenije sporočili svojo željo, da bi se z veseljem udeležili kakršnekoli humanitarne delovne akcije. Tako so želeli navezati neposredni stik z ljudmi, ki jih je narava tako ali drugače prikrajšala.

Veselje je bilo opazovati te mlade ljudi, s kakšno zagnanostjo so se lotili svoje naloge. Ker je zgradba pritlična, tudi izvedba ni bila zahtevna.

Po končanem delu je bilo pripravljeno prijateljsko srečanje. Gostje so bili na svojo željo postreženi z domačimi jedmi. Ni manjkalo niti pesmi ob kitari, ki sta si jo izmenjavala naš Sašo in njihov kitarist.

Vsi udeleženci so prejeli simbolična darilca - grb Kopra, izdelan v delavnici. Gostje je nagovorila naša Darja, in to slovensko in angleško. Podarila je sliko, ki jo je izdelala sama. Za opravljeno delo se je zahvalil tudi ravnatelj, gospod Opara.

Tako smo se na obali zopet srečali s primkom Kennedy, ki je tesno povezan s športno dejavnostjo duševno prizadetih. Specialna olimpijada je plod prizadevanja družine Kennedy, ki po zgledu olimpijskega gibanja združuje duševno prizadete.

Ta dobrodelna akcija je pokazala, da na ogromni letalonosilki, ki zbuja grozo s svojimi rušilnimi sposobnostmi, živijo in delajo ljudje črne in bele polti, ljudje, ki so videli veliko sveta, ljudje z velikim srcem. Ob vsaki priložnosti, ko so zasidrani v kakšnem dostopnem kraju, skušajo pomagati ljudem, ki so pomoči potrebni. To so dokazali tudi v Kopru, za kar smo jim iz srca hvaležni. Enako tudi vodji delavnic gospe Sonji, ravnatelju strunjanskega zavoda gospodu Oparu, strokovnim delavcem in staršem za izvedbo zanimive in tako uspešne akcije.

Rajko Makovec,
tajnik Sožitja obalnih občin

VARSTVENO-DELOVNI CENTER V RIBNICI DOBIL NOVE PROSTORE

VDC v Ribnici je dobil nove prostore. *Foto: Nanča Mohar-Opeka*

Petindvajsetega aprila smo v Ribnici dočakali nove prostore varstveno-delovnega centra v prostorih nekdanjega podjetja RIKO. Na 300 kvadratnih metrih so zagotovljene boljše delovne razmere za vseh 17 varovancev; 8 iz občine Kočevje in 9 iz občine Ribnica.

Odprtja se je udeležilo poleg varovancev, njihovih staršev in delavcev Centra tudi nekaj članov ribniškega in kočevskega društva za pomoč duševno prizadetim ter drugi vabljeni gostje. Poleg direktorice Centra sta spregovorila nekaj besed tudi ribniški župan in državna sekretarka ministrstva za delo, družino in socialne zadeve Lidija Apohal-Vučkovič. Ureditev novih prostorov je v celoti plačalo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Prostori so odlično prilagojeni razmeram, ki jih duševno prizadeti potrebujejo za nemoteno, njim prilagojeno delo. Oprema je zelo sodobna in kakovostna, prostori so veliki ter lepo urejeni. S tem je Varstveno-delovnemu centru omogočeno, da sprejme še dodatne ljudi z duševnimi motnjami.

Edina temna plat tega projekta je to, da je Center sedaj precej oddaljen od mestnega središča, kar je zelo neugodno za nas, kajti kar zadeva malico in podobne stvari, smo še vedno vezani na središče ribniške občine, nekateri izmed varovancev pa so starejši in težko prenašajo daljše poti.

S tem pa smo na žalost seveda nehote izrinjeni iz vsakdanje družbe in dogajanja.

Nanča Mohar-Opeka, defektologinja

SEMINAR V ZREČAH

Društvo za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam občine Trebnje na Dolenjskem je organiziralo v Zrečah dvodnevni seminar. Udeležilo se ga je 11 družin, to pomeni, da so prišli starši z otrokom z motnjami v razvoju in z zdravimi otroki - sorojenci. Seminar je bil izobraževalne in razvedrilne narave. Starši so poslušali tri predavanja, sicer pa so se lahko tudi kopali in sprehajali. Gospa Truda Medved, podpredsednica občinskega društva, je znala seminar organizirati tako, da so bili starši res zadovoljni, da so se imeli možnost tudi pogovoriti, vsi njihovi otroci pa so imeli strokovno vodeno varstvo, pri čemer so sodelovali tudi nekateri očetje. Žal je bilo nekoliko hladno, tako da igre na prostem niso bile tako prijetne, kot bi bile v sončnem vremenu. Sicer pa so se med tekanjem za žogo ogreli.

Skupina je bila glede na starost otrok in stopnjo prizadetosti dokaj različna, toda to ni nič motilo, saj so bili vsi otroci in starši zadovoljni, povezani in sproščeni, kar se je pokazalo tudi na družabnem večeru, zadnji večer seminarja. V hotelu so nam po večerji pripravili jedilnico z živo glasbo in otroci so nepopisno uživali. Ta večer so se nam pridružili tudi nekateri člani občinskega odbora Društva za pomoč iz Slovenskih Konjic, ki so s svojo živahnostjo pripomogli še k boljšemu razpoloženju.

Predsednik društva iz Trebnjega, gospod Stane Jarc, je izročil priložnostna darila. Na družabni večer je prišla iz Gabra tajnica društva gospa Silva Kastelic z možem; to je bilo presenečenje, saj sta morala opraviti kar dolgo pot. Pohvalno je predvsem to, da tajnica društva ni ena izmed staršev, vendar je kljub temu tako zelo dejavna v društvu. Žal takih ljudi ni veliko, da bi se zavzeli za probleme, ki niso njihovi.

Moramo reči, da so vsi udeleženci seminarja odhajali domov zadovoljni in morda jim bo specialna pedagoginja v povezavi z društvom organizirala še kakšen seminar.

Dr. Anton Kotar

KLUB V NOVEM MESTU

(iz glasila članov društva)

OD IDEJE DO USTANOVITVE KLUBA

Že v letu 1995 smo v društvu razmišljali, da bi ustanovili klub, v katerem bi se družile vsaj enkrat na mesec odrasle duševno prizadete osebe, ki niso nikamor vključene. Na razgovor smo povabili 18 družin, ki imajo otroke v starosti od 18 do 30 let. Tega srečanja so se udeležile štiri družine, od katerih so tri izrazile pripravljenost za tako sodelovanje.

V začetku leta 1996 smo se dogovorili z vodjo VDC Emo Luzar za skupno sodelovanje ob ustanavljanju in delu kluba. VDC je bil pripravljen zagotoviti prostor za delo enkrat na teden, prevoz s kombijem in prehrano za klubovce. S socialno delavko VDC Majdo Kristan sva nato obiskali 9 družin v okolici Novega mesta, jih seznanili z našimi razmišljanji glede dejavnosti kluba. Sedem družin je izrazilo pripravljenost za vključitev v delo kluba. Prvič smo se sestali 5.3.1996 s starši in njihovimi "klubovci". Od takrat naprej se srečujemo vsak ponedeljek v prijetnem dnevnem prostoru VDC in smo skupaj od 9. do 13. ure. Poleti smo imeli dopust od 15.7. do 1.9., sicer pa vsi prihajajo redno, razen v primeru bolezni.

In kdo od strokovnih delavcev sodeluje v klubu? Že ob ideji o ustanovitvi kluba sem sama razmišljala, da bi sodelovala v skupini. Pripravljenost za sodelovanje je izrazila tudi Avguština Lah, upokojena defektologinja. Obe delava kot prostovoljki, pri delu pa sodeluje tudi socialna delavka Majda Kristan, ki vsak ponedeljek tudi odide s kombijem po "klubovce" in jih odpelje domov. Nekajmesečne izkušnje pri delu in prijetno počutje "klubovcev" nas vzpodbujajo k nadaljnjemu delu in iskanju novih vsebin, s katerimi bi popestrili dejavnost kluba.

Potreben material za delo kluba (barvice, svinčnike, škarje, barve za steklo in svilo, papir) smo kupili v društvu, znesek 30.000 SIT je nakazala Mestna občina Novo mesto, VDC pa krije stroške prehrane in prevozov s kombijem. Ponovno se je izkazalo, da sta za neko dejavnost potrebna pripravljenost za delo in iskanje skupnih rešitev.

Ana Bevc

DELO KLUBA

Pogosto sem razmišljala o bivših učencih Osnovne šole Dragotin Kette, ki so po končanem šolanju ostali doma, zato sem se z veseljem vključila kot prostovoljka v delo kluba. Prvo srečanje s starši in "bodočimi klubovci" me je navdušilo. Z večino staršev in njihovimi otroki smo se že poznali, tako da je bilo začetno delo olajšano. Prijeten je občutek, ko vidimo vsak ponedeljek, kako prihajajo "klubovci" z nasmejanimi obrazi. Vsak želi povedati, kaj je med tednom doživel doma. Tako sproščeno komuniciranje nas je hitro združilo v homogeno skupino. Kolegialnost in prijateljstvo med njimi je izredno. Upam, da bo tako tudi ostalo.

NAŠ DELOVNI DAN POTEKA TAKOLE:

Po kratkem razgovoru o dogodkih med tednom pričnemo z delom. Ob 10. uri nam dežurni pripravi kavo (po potrebi pri tem sodeluje še kdo drug). Po klepetu ob kavi nadaljujemo z delom do 11. ure. Sledi telovadba, ki jo vodi fizioterapevt Franci Gazvoda. Za tem sledi ob 11.30 kosilo, nato do 13. ure nadaljujemo z delom. Seveda pa tudi radi pojemo. Še posebno lepo je, ko praznujemo rojstne dneve. Slavljencu vsi čestitamo, mu zapojemo in se ob kavici posladkamo z dobrotami, ki jih v glavnem pripravimo in prinesemo sami v klub.

Naši prvi izdelki so bili iz papirja. Izrezovali in lepili, barvali smo razne okraske in z njimi naprej olepšali dnevni prostor, v katerem se sestajamo. Sledili so okraski iz testa, darilo mamam za praznik. Nato smo naredili podstavke za svinčnike, iz odpadnega usnja smo izdelali denarnice, barvali smo svilene rutke in slikali na steklo. Rutke smo poklonili staršem, udeležencem piknika na Zajčji Dobravi. Dali pa smo jih tudi predstavnikom Vilafrance del Penedes iz Katalonije in Melza iz Italije, ki so nas obiskali ob delovnem srečanju v Novem mestu. Vse tri občine so v okviru programa PHARE v letošnjem letu izvajale projekt Razvoj prostovoljnega dela.

Zadnje čase zelo radi šivamo gobelinski vbod - izdelki bodo denarnice, pripravljamo okraske za novo leto in novoletne čestitke. Čas nam prehitro mineva, zmanjkuje nam časa, včasih si želimo kar podaljšati bivanje v klubu.

V občini Novo mesto je še nekaj mladih odraslih oseb doma. Lepo bi bilo, če bi tudi te vsaj dvakrat na mesec vključili v skupna srečanja. Morda bo predstavitev dela kluba izziv za pridobitev novih prostovoljcev.

Avguština Lah

NEKAJ MISLI KLUBOVCEV O POČUTJU V KLUBU

V septembru, ko smo že zaživeli kot homogena skupina, smo se s "klubovci" pogovarjali o tem, zakaj radi prihajajo v klub? Povedali so naslednje misli:

"V klub rad prihajam zato, ker tukaj delamo, rišemo in telovadimo."

Boštjan

"Tukaj mi je lepo. Rad rišem, všeč mi je, ker pride vsak ponedeljek po nas tovarišica Majda s kombijem. Rad imam Mirana, ki nas vozi, ker je 'lušen'. Klub vodi tovarišica Lahova."

Igor

"Zelo rad hodim na klub, ker rad šivam, rišem, rad se vozim s kombijem. Všeč mi je, ker praznujemo rojstne dneve. Zelo rad barvam na svilo."

Roman

"Zelo rada pridem v klub, ker praznujemo rojstne dneve in se srečujem s prijatelji v delavnici in ker vsak ponedeljek pijemo tudi kavo. Najbolj všeč mi je, ko gremo k telovadbi in na kosilo."

Nevenka

"V klub rada prihajam, ker imam veliko prijateljev, praznujemo rojstne dneve, rišemo razne risbe, včasih pojemo, hodimo na izlete, sprehode in delamo, kar nas veseli."

Vesna Z.

"Rada prihajam v klub, da se malo sprostim in pozabim na domače skrbi. Najbolj všeč mi je, kadar rišemo in telovadimo. Rada bi se naučila kaj kvačkati. Tudi tovarišice so prijazne."

Milka

"V službi sem pridna, delavna in marljiva. Všeč mi je, ker je pri telovadbi z nami Franci Gazvoda."

Vesna H.

DELOVNA TERAPIJA V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU NOVO MESTO

Delovna terapija je psihična ali fizična dejavnost, ki jo predpišemo in izvajamo zato, da si bolnik bolje in hitreje opomore po poškodbi ali bolezni.

Pri duševno prizadetih ljudeh, pri katerih ne gre za bolezen ali poškodbo v klasičnem pomenu, pa ima delovna terapija še dodatno vlogo, ki jo bom poskusila kratko opisati v nadaljevanju.

Cilj delovne terapije je seveda pomagati človeku do bolj kakovostnega življenja. To pa pomeni obnavljati, vzdrževati in razvijati njegove sposobnosti tako, da bo pri odločanju o svojem življenju čim bolj dejavno sodeloval tudi sam. Za večino ljudi je to bolj ali manj samoumevno, za človeka, ki je vključen v zavod, pa ne. Zanj namreč skrbijo drugi, in če je takšen človek povrhu še nesamostojen in nezmožen lastnih pobud, hitro lahko postane lutka, namesto katere o vsem odločajo drugi, in to je ravno nasprotje kakovosti življenja, o kateri govorimo.

Delovni terapevt v varstveno-delovnem centru (VDC) je del strokovnega tima, v katerem sodeluje z zdravnikom, fizioterapevtom, specialnim pedagogom, psihiatrom, socialnim delavcem, medicinsko sestro, varuhinjo in drugimi sodelavci. Pri svojem delu pa sodeluje s svojci, prostovoljci in ustanovami, ki se srečujejo z varovancem.

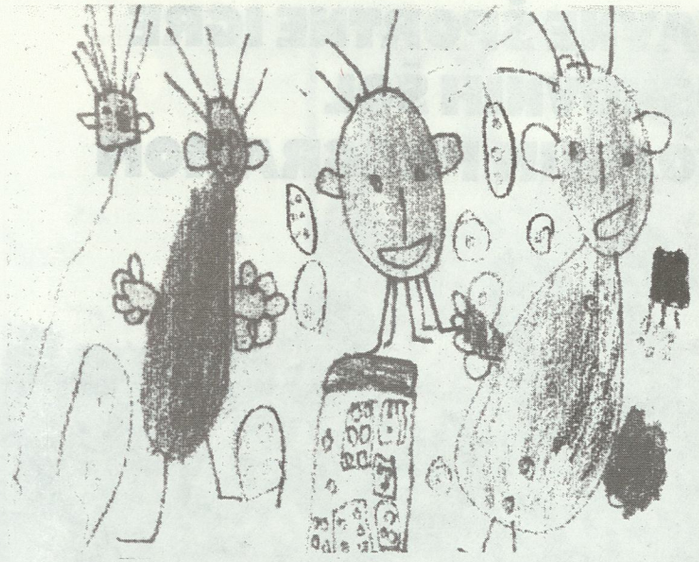
Obravnava se začne tako, da varovanca najprej dobro spoznamo, potem pa izdelamo načrt, pri katerih težavah in kako mu bomo pomagali. Pri tem pa bomo ohranjali in razvijali tudi njegovo individualnost. Spoznati varovanca pomeni najprej zbrati o njem čim več podatkov. Začnemo z zbiranjem temeljnih, ime, starost, diagnoza, potem pa iščemo tudi informacije o tem, iz kakšnega okolja prihaja varovanec k nam, kako se je tam vedel in počutil, katere sposobnosti ima razvite in katere ne, kaj rad počne in česa ne mara, kakšen odnos ima do soljudi in do sebe, iz kakšne družine prihaja in kakšne stike ima s svojci... Seveda pa se moramo potem potruditi, da varovanca tudi sami čim bolje spoznamo in odkrijemo o njem še vrsto drugih pomembnih podrobnosti. V delovni terapiji uporabljamo tudi pripravljene senzorične in motorične teste, s katerimi se lahko bolje orientiramo glede stopnje prizadetosti določenih področij in potem tudi natančneje preverjamo spremembe med obravnavo in po njej.

Glede na cilj, ki ga poskušamo doseči, na podlagi teh spoznanj določimo cilje in dejavnosti delovne terapije. Cilje, ki si jih v naši hiši najpogosteje zastavljamo, bi lahko strnila v tele štiri točke:

1. osamosvajanje varovancev v dnevnih dejavnostih (umivanje, oblačenje in hranjenje)
2. socializacija varovancev
3. ohranjanje in izboljševanje kognitivnih funkcij (mišljenje, spomin, koncentracija, vztrajnost)
4. vzdrževanje in izboljševanje motoričnih funkcij in splošne telesne zmogljivosti.

Ob vsakem od teh ciljev naj dodam še nekaj besed.

1. Za duševno prizadete ljudi je urejen videz zelo pomemben, saj jim olajša stike z drugimi ljudmi. Sami vemo, da nas pri človeku najprej odvrnejo neurejenost, umazanija in slaba volja, tako slab videz in nečistoča varovancev vzbujata pri mnogih ljudeh neprijetne občutke, kar jim otežuje

Marko Povše, OŠ Dragotin Kette, Novo mesto

socializacijo. Urejenost pa je navsezadnje pomembna tudi za pozitivno doživljanje samega sebe in za ohranjanje zdravja. Zato varovance učimo, kako se morajo umiti, si očistiti zobe, se okopati in počesati.

Učimo jih, kako naj uporabljajo kozmetične izdelke in kako pogosto se je treba preobleči, jim svetujemo, kako naj se lepo in okusno oblečejo, kakšna oblačila so primerna za določen letni čas in vremenske razmere.

Opozarjamo jih, naj svoje obleke redno oddajajo v pranje in jih hodijo potem v pralnico tudi iskat, spodbujamo jih, da si sproti urejajo in pospravljajo oblačila v omaro in poskrbijo za obutev.

Med obroki učimo varovance lepega vedenja za mizo in pravilnega odnosa do hrane. Vpeljali smo samopostrežne zajtrke, tako da lahko vsaj zjutraj sami izbirajo, kaj bodo jedli.

2. Varovancem pomagamo pri navezovanju stikov z nami in drugimi varovanci, pa tudi s širšim okoljem, z ljudmi zunaj VDC-ja. Socializacija se uresničuje med vsemi dejavnostmi naših programov, tako da varovance spodbujamo k stikom z drugimi in k pozitivnim, dobrohotnim odnosom. Veliko naših stanovalcev ima težave pri navezovanju stikov. Nekateri potrebujejo veliko časa, preden se odprejo in spregovorijo. Pogosto nastanejo težave tudi pri komunikaciji s svojci, saj veliko varovancev ne zna uporabljati telefona ali pisati pisem. Zato jih učimo telefonirati, skupaj pišemo pisma in pogosto tudi obiščemo katerega od svojcev. Posebno poglavje pa je socializacija v širšem okolju. Veliko ljudi v življenju ni imelo priložnosti, da bi prišli v stik z duševno prizadetimi, zato gojijo neutemeljene strahove in predsodke. Da bi omogočili širši družbi spoznati naše varovance in s tem obogatiti obe strani, si prizadevamo, da bi se čimveč pojavljali v javnosti. Pogosto gremo v mesto, knjižnico, trgovino, kino, lokale, muzeje, cerkev, vozimo se z javnimi prevoznimi sredstvi... Tudi varovanci s tem spoznavajo ljudi in si pridobivajo širše življenjske izkušnje.

3. Vse sposobnosti, ki so jih naši varovanci razvili med odraščanjem in šolanjem, lahko začnejo propadati, če jih ne vzdržujemo in razvijamo. Zato redno uvrščamo v naše programe dejavnosti, ki spodbujajo mišljenje, spomin, koncentracijo in vztrajnost. To dosegamo z raznimi miselnimi in družabnimi igrami, pogovori, poslušanjem in izvajanjem glasbe, bibilioterapijo, z likovnimi dejavnostmi, raznimi kreativnimi terapevtskimi tehnikami, lutkarstvom, ogledi raznih kulturnih predstav, obiski muzejev, pisanjem...

4. Ker verjamemo reku Zdrav duh v zdravem telesu, skrbimo tudi za ohranjanje čim bolj zdravega, vzdržljivega in gibčnega telesa. Zato gojimo pohodništvo, planinarjenje, ples, atletiko, smučanje, namizni tenis, telovadbo, igre z žogo, plavanje, jahanje... S kreativnimi terapevtskimi tehnikami pa ohranjamo in izboljšujemo tudi motorično funkcijo rok.

Vse dejavnosti vodimo tako, da se pri varovancih razvija tudi občutek zdrave samozavesti in lastne vrednosti ter občutek pripadnosti skupini. Tako jih spodbujamo tudi k odločanju za prave vrednote v odnosu do soljudi in življenja samega. Pozorni smo na dogajanja v naravi in na praznike med letom, tako državne in cerkvene kot tudi osebne. Praznujemo zelo radi, to se mi zdi zelo pomembno za ohranjanje pozitivnega odnosa do življenja, sebe in soljudi.

Delo delovnega terapevta se v naši hiši tako prepleta in povezuje z delom drugih sodelavcev strokovnega tima, in ravno to timsko sodelovanje je pri nas še posebno lepo zaživelo. Tako je tudi prav, saj je pri spoznavanju varovanca, odkrivanju njegovih potreb in iskanju poti za njihovo reševanje dobro poiskati čim več različnih pogledov in spoznanj, da odkrijemo in zavzamemo do njegovega življenjskega položaja čim bolj stvaren odnos in mu tako pomagamo tudi čim bolj kakovostno zaživeti.

Mojca Zver
delovna terapevtka

29. DRŽAVNE ŠPORTNE IGRE OSNOVNIH ŠOL S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

Pokali v rokah najboljših

Sedemindvajset let je minilo in Slovenske športne igre osnovnih šol s prilagojenim programom so se zopet vrnile na Koroško. Prve so bile v Celju, druge pa na Ravnah na Koroškem leta 1969.

Lani je bila ta naloga zaupana nam, Tretji osnovni šoli Slovenj Gradec. Za nas je bil to velik izziv, saj šola s svojimi 18 delavci, 7 oddelki osnovne šole s prilagojenim programom, dvema oddelkoma vzgoje in izobraževanja in oddelkom varstveno-delovnega centra ne spada med večje šole. V njeni sestavi, pa tudi v bližini šole ni doma za učence, kjer bi tekmovalci lahko prespali. Ta možnost je samo v hotelih v taboru, postavljenem v ta namen. Na drugi strani pa so lepo urejeni športni objekti: stadion, igrišča in športna hala v neposredni bližini mesta. Slovenj Gradec kot Mesto, glasnik miru pa ponuja stalne kulturne znamenitosti in dogodke.

Kljub temu da je bila organizacija iger strokovno, organizacijsko in finančno zahtevna, smo jih 6. in 7. junija uspešno izpeljali. Izvedli smo jih v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo in šport, ki je tokrat drugič sodelovalo, in pod pokroviteljstvom občine Slovenj Gradec, občine Mislinja in Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, ki nam je veliko pomagala pri denarni izpeljavi tega projekta, in ob pomoči občinske športne zveze, aktiva športnih pedagogov osnovnih šol in številnih sponzorjev.

Ob tej priložnosti smo izdali tri biltene, v katerih smo poleg razpisov, pravil in rezultatov objavili tudi prispevke o dejavnosti šole, zanimivostih svojega kraja in o znanih in zaslužnih športnikih domačinih. Predstavili smo judo klub Efekt, predsednika Zveze judo klubov Slovenije gospoda Gabrovca, mojstra juda, našega nekdanjega učenca gospoda Harterja, znanega rokometaša Aleša Levca in starosto naših športnikov, kolesarja in častnega občana gospoda Vinka Cajnka.

Prve tekmovalce smo sprejeli v petek. Pričakali smo jih z dobrodošlico in darili. Tekmovalci so prejeli majice, kape in praktična darila, spremljevalci pa grafike, delo naših učencev.

Prvi dan so ekipe odigrale tekme v nogometu in rokometu. V nogometu so zmagali igralci ljubljanskega območja, v

Dviganje zastave

rokometu pa dekleta celjskega območja, ki so zares navdušila s svojo igro.

Zvečer so si gostje lahko ogledali mesto in prireditve v njem, saj so ta dan potekali številni zanimivi dogodki v okviru Odprtih vrat (prikaz podelitve sejemskih pravic, prikaz starih obrti, parade pihalnih orkestrov, priprava značilnih jedi, prikaz dejavnosti vzgojno-varstvenih zavodov in šol, nastopi pevcev in godcev in odprtje mednarodne razstave Mest glasnikov miru...)

Po večerji smo se zbrali v taboru na poletnem kopališču, kjer je prenočil del udeležencev. Ob kitari in pravih narečnih koroških pesmih Milana Kamnika je bilo veselo. Čeprav nam je dež malce ponagajal, je bilo zabavno in taborni ogenj je gorel vso noč. Zunaj programa pa je bil v bližini luna park, ki je tudi zelo navdušil mlade športnike. Gostje in spremljevalci so se pozno zvečer zbrali na sprejemu, ki je bil pripravljen zanje na Bellevueju; tamkaj smo jim lahko ponudili tudi nekaj naših domačih poslastic.

V soboto, ko so se zbrali vsi športniki, je bilo na vrsti svečano odprtje. Mlajši učenci naše šole so v narodnih nošah in ob prečudovitih ilustracijah, ki so jih pripravili sami, povedali in zapeli nekaj pesmic. Pridružil se jim je oktet Lesna, pozdravil jih je župan Janez Komljanec. Igre je odprla dr. Majda Končar, svetovalka zavoda za šolstvo Republike Slovenije. Ob zvokih fanfar se je dvignila zastava. Odprtja so se udeležili še Niko Slana, predstavnik Zavoda za šport Slovenije in športni novinar, Breda Lorenci, predstavnica Ministrstva za šolstvo in šport, Marijan Lačen, predstavnik Sožitja in predsednik olimpijskega komiteja Specialne olimpijade Slovenije, župan občine Mislinja Mirko Grešovnik, Vinko Cajnko, člani odbora, ravnatelji šol s prilagojenim programom in drugi.

V atletiki se je pomerilo 8 ekip z 8 območij, ki so jih predstavljali posamezni učenci iz 30 šol. Ti so se na območnih igrah uvrstili na prva tri mesta. Vseh tekmovalcev je bilo 178, 60 pa spremljevalcev in gostov.

Tekmovanja so potekala ves dopoldan, vodja večine le-teh je bil naš športni pedagog Gorazd Glinšek. Med tem časom pa so naši učenci pridno risali, slikali in tako predstavili dejavnost, po kateri nas in šolo poznajo doma in v tujini.

Medalje so se podeljevale sproti, po vsaki končani disciplini. Na koncu pa smo razglasili še ekipne zmagovalce in vrstne rede drugih ekip. Zmagovalci so bili učenke in učenci ljubljanskega območja, 2. so bili s celjskega, 3. z gorenjskega, 4. mariborskega, 5. pomurskega, 6. s koprskega, 7. z dolenjskega in 8. z goriškega območja. Medalje in pokale jim je podelil Aleš Levec, zmagovalci pa so prejeli tudi lepe praktične nagrade.

Atletska tekmovanja so potekala nemoteno ob pomoči vseh ustreznih ekip. Zelo marljivo in duhovito jih je komentiral gospod Kristijan Stergar iz Maribora.

Lep sončen dan se je prevesil v popoldan. Nad Pohorjem in Uršljo goro so se začele zbirati meglice.

Spustili smo zastavo in jo predali kolegom iz Osnovne šole Glazija iz Celja, ki bo organizatorica jubilejnih, 30. iger.

Tekmovalci in spremljevalci so se odpravili proti domu in upamo, da zadovoljni. Mi pa smo bili veseli, da smo dva dni preživeli v njihovi družbi in da smo postali bogatejši za novo izkušnjo.

Za vsak srečen obraz in klic veselja se je bilo vredno potruditi.

Rozalija Kordiš,
ravnateljica Tretje osnovne šole
Slovenj Gradec

LETNE REGIJSKE IGRE CELJSKO-KOROŠKE POKRAJINE

V našem varstveno-delovnem centru na Muti že od vsega začetka sodelujemo v gibanju specialne olimpijade. Iger se udeležujemo v regijskem, državnem in evropskem merilu. Letos pa smo se morali izkazati tudi kot gostitelji športnih iger Specialne olimpijade Slovenije celjsko-koroške regije.

Igre so potekale v torek, 20. maja, na šolskem športnem igrišču in v telovadnici Osnovne šole Muta. Med seboj se je pomerilo stosedemindvajset tekmovalcev z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju iz desetih ustanov celjsko-koroške regije:

1. CUDV Črna na Koroškem (23 tekmovalcev)
2. VDC Šentjur (15 tekmovalcev)
3. Sožitje - VDC Mozirje (10 tekmovalcev)
4. III. OŠ Slovenj Gradec - enota VDC (12 tekmovalcev)
5. CVIU - VDC Ježek Velenje (2 tekmovalca)
6. OŠ Glazija Celje - OVI (3 tekmovalci)
7. ZUV Dobrna (24 tekmovalcev)
8. CVD Žalec (4 tekmovalci)
9. CVD Golovec (27 tekmovalcev)
10. VDC Muta (7 tekmovalcev)

Ekipa CVIU-VDC Ježek Velenje je prvič nastopila na tekmovanju Specialne olimpijade Slovenije.

Ob deveti uri se je začela slovesnost ob odprtju pri Osnovni šoli Muta. Pozdravili so nas župan občine Muta, direktorica centra za socialno delo Radlje, predstavnik Izvršnega odbora Specialne olimpijade Slovenije, igre pa je odprl direktor Zavarovalnice Triglav PE Slovenj Gradec, ki je bila glavni sponzor prireditve.

Kulturni program so nam pripravili učenci Osnovne šole Muta. Vsa tekmovanja smo izpeljali v dopoldanskem času.

Tekmovalci so se lahko pomerili v atletiki v teku na 50 metrov, v teku na 100 metrov, v krosu na 1200 metrov, skoku v daljavo z mesta in metu žogice, v namiznem tenisu v elementih igre in igri, ter v košarki, kjer so lahko tekmovali v individualnih spretnostih.

Kros na 1500 m, foto: Tanja Štefl

V disciplini kros na 1500 metrov, ki je bila razpisana prvič, je tekmovalo pet fantov in štiri dekleta. Za konec tekmovanja smo si ogledali še košarkarsko igro tekmovalcev iz Centra za varstvo in delo Golovec in Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna.

Po končani igri smo se odpeljali v Radlje, kjer se je nadaljeval družabni del našega srečanja v hotelu Kozjak.

Po kosilu smo svečano podelili medalje. Najboljši v teku na 50 metrov je bil Željko Seferovič iz Črne, pri dekletih pa Simona Rebernik iz Centra za varstvo in delo Golovec. Najhitrejša na 100 metrov sta bila Darko Plešnik in Darinka Zemljak, oba iz Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna. V krosu na 1500 metrov sta prva pritekla v cilj Karli Krajnc iz Centra za usposabljanje, varstvo in delo Črna in njegova sestra Danica Krajnc iz Varstveno-delovnega centra Muta. V skoku z mesta je osvojil prvo mesto Danil Ceraj iz Centra za varstvo in delo Golovec, pri dekletih pa je bila najboljša Darinka Zemljak iz Centra za usposabljanje, varstvo in delo Črna. Najdlje sta vrgla žogico Venči Zazjal iz Centra za varstvo in delo Golovec in Liljana Cestnik iz Zavoda za usposabljanje in varstvo Dobrna. V elementih košarke sta bila nepremagljiva Peter Horvat in Tatjana Pilih, oba iz Centra za varstvo in delo Golovec. V elementih namiznega tenisa sta bila najboljša Vlado Pavlič iz Varstveno-delovnega centra Mozirje in Danica Krajnc iz Varstveno-delovnega centra Muta. V namiznem tenisu je osvojil zlato medaljo Sebastjan Jakop iz Centra za varstvo in delo Golovec. Ekipa iz Centra za varstvo in delo Golovec, ki je zmagala v demonstracijski košarkarski tekmi z rezultatom 7 : 2 proti ekipi iz Centra za usposabljanje, varstvo in delo Črna, je domov odnesla tudi pokal.

Ves čas pa je za naše dobro počutje, razpoloženje in ples skrbel Duo Display. Ob zvokih njune glasbe so vsi zaplesali in se veselili do večernih ur.

Darinka Unkovič

KONEC AKCIJE ČISTI ZOBJE

Ob koncu tekmovanja za čiste zobe v šolskem letu 1996/97 so se najboljši razredi s posameznih šol udeležili ekskurzije v tovarno zdravil Lek Ljubljana. V našem Centru je bil pri ocenjevanju čistosti zob najboljši 7. razred, zato se je tudi udeležil te ekskurzije.

Ekskurzijo in srečanje zmagovalnih razredov osnovnih šol iz zgornje Vipavske doline je organiziral Zdravstveni dom Ajdovščina, skupaj s Stomatološko sekcijo. Pokrovitelj srečanja pa je bila tovarna Lek Ljubljana. Iz zdravstvenega doma nas je spremljala glavna nosilka celoletne akcije, gospa Silva Vidmar. Z avtobusom smo se skupaj z drugimi osnovnošolskimi otroki odpeljali izpred našega Centra.

Med vožnjo so naši učenci z zanimanjem opazovali naravo in kraje. Ko smo se peljali mimo Vrhnike, so si tudi osvežili spomin o našem največjem pisatelju.

V Ljubljani so opazovali promet, stavbe. Vsi skupaj smo bili presenečeni nad urejenostjo okolice tovarne Lek in nad lepoto njihove sodobne in velike poslovne stavbe, kjer smo bili gostje.

Pred tovarno sta nas sprejeli raziskovalka gospa Marinka Malovrh in gospa Evelina, ki je v Leku zadolžena za stike z javnostjo. Ker so bili otroci zelo prisrčno sprejeti in so se lahko s svojimi vozički vozili po upravni stavbi, ki je prirejena za invalide, so se počutili prijetno.

Pokrovitelj ekskurzije Lek Ljubljana je otroke seznanil s svojo dejavnostjo in jim predstavil vrsto izdelkov, ki jih izdelujejo v štirih enotah v Sloveniji: v Prevaljah, Lendavi, Murski Soboti in Ljubljani, ter jim pokazal njihov muzej.

Gospa Marinka je v sodobno komunikacijsko urejeni dvorani v pristnem stiku z otroki s pomočjo propagandnega materiala in reklamnih filmov pokazala izdelke, ki so namenjeni mladim, z največjim poudarkom na zobni kremi Dan na dan. Videli smo, kako se je z leti spreminjala ponudba te njihove znane blagovne znamke za trg.

MLEČNI ZOB

MLEČNI ZOB,
MLEČNI ZOB
JE GOSPOD,
VČERAJ ŠEL JE
NA SPREHOD.
GA NI NAZAJ!
KAJ PA ZDAJ?
NOVI ZOB
ZDAJ DOBIŠ,
MALA MOJA
SKRBNA MIŠ!

Natalija Cegnar, 3. razred

Glavni cilj srečanja pa je bil podelitev priznanj vsem najboljšim razredom; prejele so jih razredničarke. Mnogi razredi so bili že drugič najboljši na šolah, in tak razred je bil tudi naš. Naši otroci so bili zelo komunikativni in so sami povedali, da so tudi oni že drugič zmagovalci v Centru. Kljub svoji drugačnosti so bili enakovredni med drugimi otroci, saj so se vedli kulturno, nevsiljivo, a dovolj samozavestno, kar je bilo razveseljivo tudi za nas, spremljevalce.

Po podelitvi priznanj so vsi otroci risali motive v povezavi s tem, kar so do tedaj slišali in videli. Seveda je bila poglavitna tema umivanje zob. Nekateri naši otroci so narisali kar po dve risbi. Prijazni gostitelji otroške risbe občasno razstavljajo v njihovi avli, kjer večkrat potekajo razne kulturne prireditve.

V muzeju tovarne so si otroci ogledali dve stari lekarniški opremi (novejša je bila iz Komna) ter stare lekarniške pripomočke in zelo stare knjige z različnih področij: zdravstva, zdravilstva, zgodovine, filozofije in kemije. Ves čas so z zanimanjem sledili strokovni razlagi in tudi pravilno odgovarjali na vprašanja.

Naši otroci so se kot gostje pri prijaznih gostiteljih v Leku zelo prijetno počutili in so jim prijaznost tudi vračali. Z zanimanjem so poslušali razlage o izdelkih ter si vedoželjno ogledovali muzejske eksponate. Pomembnost trenutka pa so doživljali takrat, ko jih je njihov gostitelj pohvalil pred drugimi v javnosti. To so tudi za vzgojitelje pomembni trenutki. Takrat se začuti, da nobeno prizadevanje v vzgoji in izobraževanju ni bilo zaman. Naši otroci nam s svojim kulturnim vživljanjem v novem okolju sami dokažejo, da zmorejo veliko videti, slišati in doživljati kljub svoji drugačnosti.

Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

VPRAŠALI STE

- **Turistična taksa za prizadete osebe**
- **Dodatek za nego otroka**
- **Dodatek za pomoč in postrežbo**
- **Podaljšan letni dopust**
- **Prodaja avtomobila**
- **Dodatno zdravstveno zavarovanje**

VPRAŠANJE:

Kako je s plačevanjem turistične takse oziroma ali je kakšna olajšava za duševno prizadete osebe?

ODGOVOR:

Plačila turistične takse so oproščeni vsi otroci do 7. leta starosti in člani invalidskih organizacij ter druge invalidne osebe, ki svojo invalidnost lahko utemeljijo z ustreznim dokumentom.

Duševno prizadete osebe so torej v celoti oproščene plačila turistične takse.

VPRAŠANJE:

Komu pripada otroški dodatek in komu dodatek za nego otroka? Kako je z izplačevanjem teh dodatkov, če je otrok v zavodu?

ODGOVOR:

Otroški dodatek lahko pridobi eden od staršev za otroka do dopolnjenega 15. leta starosti, za otroka, ki ima status učenca ali rednega študenta, pa najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti. Otroku z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pripada otroški dodatek do dopolnjenega 18. leta starosti.

Pogoj za pridobitev otroškega dodatka pa je višina dohodka na družinskega člana. Ta dohodek mora biti v letu 1996 manjši od 1,704.450,00 tolarjev.

Dodatek za nego otroka pa pripada staršem otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in hudo bolnim otrokom do dopolnjenega 18. leta starosti, ne glede na finančno stanje v družini.

Oba dodatka pa ne pripadata otroku v času, ko je otrok zaradi vzgoje, šolanja, usposabljanja ali zdravljenja v zavodu, v katerem ima brezplačno oskrbo.

VPRAŠANJE:

Kako je s pravico do dodatka za pomoč in postrežbo in do dodatka za tujo nego in pomoč? Kakšna je razlika med tema dvema dodatkoma in kdo lahko prejme enega oziroma drugega?

ODGOVOR:

Dodatek za pomoč in postrežbo je v pristojnosti Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Do tega dodatka za opravljanje vseh temeljnih življenjskih potreb, ki znaša od 1.2.1997 dalje 32.908,89 tolarjev, je upravičena oseba, ki zaradi zdravstvenega stanja ne more zadovoljevati vseh temeljnih življenjskih potreb, ker se niti ob osebnih prizadevanjih in ob pomoči ortopedskih pripomočkov ne more samostojno gibati v stanovanju, oblačiti in se slačiti, se obuvati in sezuvati, skrbeti za osebno higieno, pa tudi ne opravljati drugih življenjskih opravil.

Do tega dodatka za opravljanje večine temeljnih življenjskih potreb, ki znaša od 1.2.1997 dalje 16.454,44 tolarjev, pa je upravičena oseba, ki potrebuje pomoč druge osebe pri opravljanju večine temeljnih življenjskih potreb.

Dodatek za tujo nego in pomoč je v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstva za finance ter odobritvi Vlade RS.

Od 1.4.1997 dalje je višina tega dodatka, do katerega je upravičena oseba, ki potrebuje pomoč druge osebe za opravljanje vseh temeljnih življenjskih potreb, 16.366,00 tolarjev, višina tega dodatka, do katerega je upravičena oseba, ki potrebuje pomoč druge osebe za opravljanje večine temeljnih življenjskih potreb, pa 8.183,00 tolarjev.

Višina obeh dodatkov za tujo nego in pomoč se spreminja samo enkrat na leto.

Do dodatka za tujo nego in pomoč je upravičena samo oseba, ki prejema že nadomestilo za invalidnost in sta ji neogibno potrebni stalna pomoč in postrežba druge osebe ter takega dodatka ne prejema že po kakšnem drugem predpisu.

MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:

Ali pripada podaljšan letni dopust za nego otroka samo enemu od staršev ali obema?

ODGOVOR:

Pravico do podaljšanega letnega dopusta imajo delavci, ki negujejo in varujejo težje telesno ali zmerno, težje ali težko duševno prizadeto osebo.

Ta pravica pripada obema staršema.

VPRAŠANJE:

V kakšnem primeru se lahko avtomobil, kupljen na ime zmerno prizadetega otroka, proda pred potekom triletnega roka?

ODGOVOR:

Pred potekom triletnega roka (datum poteka je vpisan v prometnem dovoljenju) se osebni avtomobil lahko proda, ne da bi bilo treba plačati davek od prometa proizvodov in carino, le v dveh primerih, in sicer :

1. če je imel invalid prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti avtomobila na dan nesreče;

2. če invalid umre pred potekom triletnega roka od dneva nakupa avtomobila, smejo zakoniti dediči prodati osebni avtomobil, ki so ga podedovali, ne da bi plačali davek od prometa proizvodov in carino.

VPRAŠANJE:

Ali je treba duševno prizadeto osebo tudi dodatno zavarovati, čeprav ima po zakonu brezplačno zdravstveno varstvo?

ODGOVOR:

Po zakonu je osebam, ki prejemajo nadomestilo za invalidnost, ter otrokom in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v celoti zagotovljeno plačilo zdravstvenih storitev.

Prostovoljno zdravstveno zavarovanje pa obsega zavarovanje za plačilo razlike med vrednostjo zdravstvenih storitev, zdravil in pripomočkov, ki jih zavarovancu zagotavlja obvezno zdravstveno zavarovanje, in polno vrednostjo teh zdravstvenih storitev, zdravil in pripomočkov.

Po sklepu o razvrstitvi zdravil na pozitivno in vmesno listo so tako nastale neugodne materialne posledice za osebe, ki niso prostovoljno zavarovane za doplačila (PZZ).

Iz zgoraj navedenega sledi, da je pri duševno prizadeti osebi, ki potrebuje pogosto zdravila, pametno skleniti prostovoljno zdravstveno zavarovanje.

Nevenka Ljubič,
pravnica

PISALI STE NAM

PISMO MARJETKINE MAME

Spoštovani!

Res se mi zdi čudno pisati takole poslovilno pismo. Prvič, skoraj ne verjamem, da je res konec šolanja moje hčerke Marjetke, drugič, ne vem, kako naj napišem, da bo napisano res vse, kar želim napisati.

Najprej bi se rada zahvalila vsem v Centru, ki ste lepo skrbeli za mojo hčerko, ki ste znali sprejemati njeno dobro in slabo voljo in znali vsakokrat spodbudno govoriti njej in meni.

Ne morem se otresti misli na tisti dan, ko sem prvič prišla v Vipavo. Kakšna groza je bila pred menoj! Kje bo živel moj otrok, kako bodo skrbeli za mojo hčerko, kako jo bodo sprejeli sošolci? To so bila vprašanja, ki verjetno spremljajo vsake starše, ki oddajo otroka v tako ali podobno ustanovo. Osem let šolanja je bila tako dolga doba, da skoraj nisem upala, da bo kdaj minila. Ampak danes se čudim, kako hitro je minilo ne samo osem, ampak dvanajst let, ki jih je Marjetka preživela v Vipavi.

Moram vam zaupati, da nisem verjela, da se bo toliko naučila! Vesela sem njenega napredka in hvaležna vsem, ki ste se trudili z njo. To se pravi: vsem učiteljicam in vzgojiteljicam od prvega do zadnjega razreda, gospe Ivici in gospe Tanji, ki sta jo učili v zadnjih dveh letih, posebno pa gospodu Vasiliju, ki jo je potrpežljivo učil delati slike iz semen.

Hvala tudi zdravstvenim delavcem. Ne morem naštevati vseh po vrsti in po imenih, saj bi lahko koga po nepotrebnem izpustila. Čisto vsem, od čistilke, kuharice, kurjača, šoferja, pa do vas, gospa Zdenka, ki ste glava Centra. Vsakemu delavcu Centra želim podariti cvet. Ponesite ga domov, naj bo vsakemu znamenje moje in Marjetkine hvaležnosti...

Ana Knap
iz Begunj pri Cerknici

NA MORJU JE NAJLEPŠE

Šola plavanja

Po nekajletnem premoru so se tudi na Osnovni šoli Miroslava Vilharja v Postojni (oddelki s prilagojenim programom) odločili, da se udeležijo poletne šole v naravi tudi z učenci Oddelka vzgoje in obraževanja.

Osnovna šola Miroslava Vilharja ima trenutno dva oddelka vzgoje in obraževanja. Tokrat so se dogovorili, da se šole v naravi udeležijo učenci 2. oddelka, v katerem so štirje otroci, katerih socialna zrelost in socializiranost sta tolikšni, da so se v spremstvu ustreznega osebja zmožni udeleževati programa poletne šole v naravi. Tako so se ti štirje učenci, kot tudi učenci 4. in 5. razreda oddelkov s prilagojenim programom, udeležili šole v naravi skupno s štirimi oddelki redne osnovne šole. To je bila resnična "integracija", o kateri se govori že vrsto let, vsako leto več.

Priprave na šolo v naravi so se začele pravzaprav že pozimi. Razredničarka 2. oddelka vzgoje in izobraževanja Anita Furlan, ki je učence prevzela ob delitvi prenapolnjenega oddelka sredi jeseni, je ob nekajmesečnem vzgojno-izobraževalnem delu z učenci spoznala, da so ob svoji heterogeni problematiki in precejšnjem starostnem razponu učenci dovolj homogeni, odzivni, vedoželjni in na svoj pristni otroški način zelo hvaležni za vsako stvar, ki jim popestri in obogati življenje.

Razredničarka in vodja šole v naravi sta razčlenila stanje in ugotovila, da bi se tako sorazmerno majhno število učencev Oddelka vzgoje in izobraževanja brez posebnosti lahko pridružilo programu drugih, največje prilagoditve pa je seveda zahteval sam pouk plavanja oz. privajanja na vodo. Vendar je tudi tako majhno število otrok glede na svojo problematiko ter predvsem glede na varnost zahtevalo dva pedagoška delavca za spremstvo, to pa je seveda pomenilo tudi večje denarno breme za šolo, kot tudi za starše.

Nekajmesečni boj za denar se je v tem šolskem letu končal klavrno, vsekakor ne v korist otrok. Delavci šole so tekali od Poncija do Pilata, da bi ceno poletne šole za učence oddelkov vzgoje in izobraževanja vsaj izenačili s ceno, ki jo je šola terjala od staršev drugih otrok iz redne šole. Tukaj se je na prošnjo šole pozitivno odzvala le občina Postojna, tisti, od katerega pa bi pričakovali največ pomoči, Društvo za pomoč duševno prizadetim, pa je kljub številnim pisnim in ustnim prošnjam odpovedal. Pa niso prosili za veliko, le za en obrok plačila poletne šole; to bi staršem vsaj malo olajšalo breme, ki ga imajo zaradi številnih zdravstvenih težav otrok in s tem povezanih izdatkov, navsezadnje pa jim to pomenilo prijeten občutek, da v skrbi za svoje otroke le niso sami.

Tudi če bi zaradi denarnih težav želeli odpovedati šolo v naravi, najbrž to ne bi bilo več mogoče. Otroci so s takim navdušenjem sprejeli v začetku le idejo, kasneje pa možnost odhoda na morje, da jih v njihovem navdušenju ni bilo več mogoče ustaviti. Roditeljski sestanek staršev otrok je pokazal, da so tudi starši za to, in dvomov ni bilo več.

NA MORJE!

Otroci so bili skupaj s svojima spremljevalkama nameščeni v sobi, ki so si jo uredili povsem po domače, in kljub precejšnji gneči (6 ležišč) ni bilo nobenih težav z utesnjenostjo. Penzion Pristan v Fiesi, ki je junija celih sedem dni gostil skoraj 100 otrok iz Postojne in okolice, je s svojo lokacijo ter prostranim dvoriščem učencem za šolo v naravi ponudil res primerno okolje. Med množico drugih učencev so se štirje učenci iz oddelkov vzgoje in izobraževanja počutili zares dobro. Tudi hrana jim je teknila, manjše ali večje težave ter trenutki domotožja pa so s pomočjo Anite in Polone hitro minili.

Dejavnosti v vodi so bile za učence oddelkov vzgoje in izobraževanja prilagojene, za to je zlasti poskrbel vodja šole v naravi, ki se je še posebno prizadevno ukvarjal s temi učenci. Pouk je bil prav tako prilagojen, vendar po tematiki prav nič drugačen od drugih - učenci so spoznavali morje, morski živalski svet, značilnosti obale... Izlet z ladjo je bil nepozabno doživetje. Pisali in tudi telefonirali so domov. Skrbeli so za urejenost sob, vsak dan jih je ocenjevala stroga komisija.

Dolgočasje je hitro izpuhtelo ob bogatih dejavnostih, posebno v večernem času. Igre na prostem, plesi, nastopi, sprehodi, sladkanje s sladoledom... Vse tisto, kar si sami zamislimo, kadar govorimo o morju!

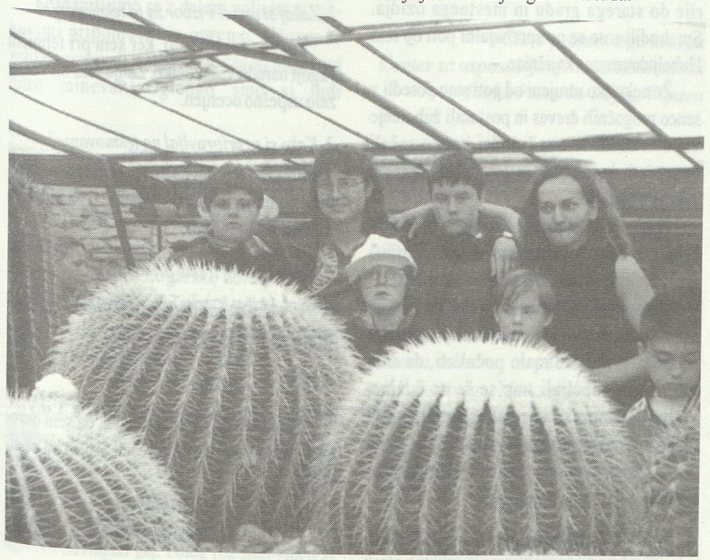
Sicer pa, naj spregovorijo otroške besede! Ob našem obisku v Fiesi so bili otroci resnično zadovoljni, kar jim je skoraj dobesedno pisalo na že porjavelih in nasmejanih licih.

Nataša (15 let): "Meni je najlepše, če plavam s prijatelji. Hrana je zelo dobra, najboljša pa je pašta."

Edvin (13 let): "Rad se kopam, vode se ne bojim! Najlepše se je škropiti. V vodi moramo paziti, da ne utonemo."

Nina (11 let): "Najraje ležem na roke in tako plavam. Pomaga mi Polonca."

Vesna (14 let): "Tukaj se kopamo, igramo, včeraj smo nabirali školjke. Dva dni sem imela vročino, zdaj pa sem zdrava. Morje je slano in jaz ga imam rada."

Ogled kaktusov

Kaj pa menijo o šoli v naravi pedagoške delavke?

Razredničarka Anita Furlan: "Otroci so bili resnično pripravljeni na šolo v naravi, tako da z disciplino ni težav. Ker se čez dan dovolj utrudijo, tudi zvečer ni posebnih težav s spanjem. Tedaj se sicer pojavi malo domotožja, ki pa ob pravljici mine."

Varuhinja Polona Renko: "Moja pričakovanja so se popolnoma izpolnila, ves program teče tako, kot je bil začrtan. Nekoliko smo se ustrašili, ko nam je ena od deklic zbolela, vendar je vročina s pomočjo medicinske sestre minila. Mislim, da je bil to le odziv na odhod od doma. Zdaj pa se imamo krasno!"

Dušan Bajec, vodja celotne šole v naravi, je bil v svoji izjavi kategoričen: "Tako kot letos poteka šola v naravi, po dolgem času spet skupaj z učenci oddelkov vzgoje in izobraževanja, ni težav z organizacijo. V tem primeru je taka integracija priporočljiva in obojestransko koristna. Učenci oddelkov vzgoje in izobraževanja sodelujejo v skupnih dejavnostih, plešejo, pojejo z drugimi, drugi učenci jih normalno sprejemajo, take kot so. V vodi pa velja drugačen princip, tu ne gre brez individualnega dela, saj je najpomembnejša njihova varnost."

Zdaj otroci vtise z morja že nekaj časa premlevajo doma. Mislim, da tudi njihovi starši iz njihovih besed razberejo, da je bil to zanje dogodek leta.

Zveni kot fraza, vendar resnično zadovoljstvo otrok, za katere mislimo, da jih je življenje prikrajšalo za marsikaj, odtehta ves trud in tekanje za denar, nervozne priprave, kot je zmeraj pred odhodi... Ker njihov svet ne pozna hitenja, ne pehanja za denar, ne moledovanja. In prav je tako!

Naj jim tovrstne dejavnosti, kot je šola v naravi, obogatijo njihov mali svet in razširijo njegove meje.

Jasna Šebjanič Pupis

DOBILA SEM NAGRADO

V januarju sem napisala spis o varčevanju z energijo. Dolgo sem razmišljala, kaj bi napisala za ta natečaj. Rekla sem si, da moram napisati dober spis. Naj povem kar po pravici, da sem si želela nagrado, ki so jo obljubljali.

V aprilu smo bili nagrajenci tega spisa objavljeni v PIL-u. Vsak PIL pregledam in v njem preberem vse novice. Tokrat sem ga samo na hitro prelistala in tako sploh nisem opazila svojega imena.

Med odmorom me je moja mentorica literarno-novinarskega krožka prijetno presenetila, ko je zaklicala: "Slađana, nagrajena si za spis o varčevanju z energijo!" Nisem mogla verjeti, da se je to zgodilo prav meni, saj vem, da na vsak tak natečaj prispe veliko dobrih spisov. To pot sem imela srečo.

No, naj povem, da zelo rada hodim k dopisno-novinarskemu krožku. Rada pišem. Veliko svojih občutkov in želja sem že napisala. Pišem tudi o delavcih našega Centra in jim svoje pisanje podarim za spomin.

Ta nagrada za spis je moja prva, zato sem še toliko bolj ponosna nase. Ponjo sem šla v Ljubljano, kjer smo bili lepo sprejeti. Dobila sem čudovito nagrado. Pa še uporabljala jo bom lahko.

Slađana Markovič
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

Draga Slađana!

Čeprav sem nova urednica, sem že opazila, da veliko in rada pišeš.

Praviš, da si imela to pot srečo. Mislim, da ne. Saj te niso izžrebali. Le dober spis si napisala. Čestitam! Trud obrodi sadove. Še naprej se trudi. Če kdaj ne bomo objavili kakega tvojega pisma, to ne bo zato, ker pisanje ne bi bilo dobro in zanimivo, temveč le zato, da bomo dali prostor še komu drugemu!

Urednica

OGLED MESTA AJDOVŠČINA

S kombijem smo se najprej odpeljali na železniško postajo. Tu smo si ogledali čakalnico in potniško blagajno. Pred prihodom vlaka na postajo smo si ogledali še muzejsko parno lokomotivo, ki je razstavljena na dvorišču pred železniško postajo. Nato smo čakali na prihod vlaka. Videli smo, da je ta vlak drugačen od parne lokomotive, ki smo jo občudovali. Ta vlak vozi na dizelsko gorivo in ima dva vagona. Medtem ko je vlak stal na peronu, smo poprosili strojevodjo za dovoljenje, da si lahko ogledamo notranjost vlaka. Morali smo kar pohiteti, da nas vlak ne bi odpeljal naprej, kajti zbirati so se začeli prvi potniki in prometnik je že dal znamenje za odhod vlaka.

Mi pa smo se odpravili proti središču Ajdovščine. Med potjo smo si ogledali še zunanjost tovarn Mlinotest in Fructal.

Sprehodili smo se po novem delu mesta, ki ga imenujejo C2, kjer smo si z zanimanjem ogledovali izložbe številnih trgovin. Zavili smo v banko in si ogledali, kje se da dobiti denar, če ga imaš kaj prihranjenega.

Pot nas je nato vodila mimo avtobusne postaje, tržnice, kinodvorane in Pilonove galerije do starega gradu in mestnega ozidja. Sprehodili smo se po sprehajalni poti ob reki Hubelj do mestne knjižnice.

Že nekoliko utrujeni od poti smo posedli v senco mogočnih dreves in poslušali žuborenje vode. Vendar so nas želodci kmalu začeli opozarjati, da se bliža čas večerje, in odpravili smo se v picerijo.

Prijaznemu natakarju smo naročili pice in kokakole. Ob tako prijetnem vonju, ki je prihajal iz kuhinje, smo kar težko čakali nanje. Vendar smo si lahko kmalu zaželeli dober tek.

Še preden smo vse pojedli, se je vrnil naš šofer. Moral je še malo počakati, da smo plačali, in odpeljali smo se še na Fužine. Ogledali smo si izvir reke Hubelj, naše potepanje pa smo končali s kepico sladoleda.

V Center smo se vrnili dokaj pozno in zanimale so nas samo še postelje.

Učenci Oddelkov vzgoje in izobraževanja
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

TEKMOVANJE MLADIH TEHNIKOV

Triindvajsetega aprila je bila naša šola organizatorka tekmovanja MLADI TEHNIKI. Tekmovanja so se udeležili najboljši učenci tehnične vzgoje iz vseh šol Primorske od 4. razreda do 8. razreda in njihovi mentorji. Učenci so se razdelili po skupinah. Tekmovanje je potekalo tako:

Učenci 4. in 5. razreda so naredili izdelek iz papirja - darilno škatlico.
Učenci 6. razreda so naredili izdelek iz usnja - mošnjiček.
Učenci 7. razreda so naredili izdelek iz kovine - škatlico.
Učenci 8. razreda so naredili izdelek iz lesa - ključ.

Ko je bilo tekmovanje končano so si udeleženci ogledali Postojnsko jamo. Potem ko smo se vrnili, sta sledila krajši zabavni program in podelitev priznanj. Bilo je lepo. Vsi naši učenci, ki so tekmovali, so se dobro uvrstili.

Najboljši med najboljšimi pa je bil naš učenec Martin Žužek iz 6. razreda v obdelavi usnja. Prosili smo ga za pogovor.

1. Zakaj si prišel v izbor za to tekmovanje?

Izbran sem bil zato, ker sem pri tehnični vzgoji naredil vse izdelke. Zanje sem bil vedno zelo uspešno ocenjen.

2. Kako si se pripravljal na tekmovanje?

Pri urah tehnične vzgoje sem redno delal. Pri delu mi je pomagala učiteljica, pa tudi sam sem delal z veseljem.

3. Si imel veliko treme pri delu?

V začetku ja. Ko pa sem videl, kaj bom delal, me ni bilo več tako strah.

4. Ali si pričakoval tolikšen uspeh?

Potihoma ja. Ko sem zvedel, da sem osvojil 1. mesto, sem bil zelo vesel. Vsi so mi čestitali.

Iz glasila Pri nas, osnovna šola
Miroslava Vilharja, Postojna

Tudi mi ti čestitamo!

OGLED POLICIJSKE POSTAJE V AJDOVŠČINI

Štirinajstega maja smo si otroci in mentorica prometnega krožka iz Centra za usposabljanje invalidnih otrok iz Vipave ogledali policijsko postajo v Ajdovščini.

Člani prometnega krožka so učenci 6., 7. in 8. razreda.

V Ajdovščini nas je sprejel komandir postaje in nas povabil v stavbo. S pomočjo policistov - med člani krožka je kar 6 vozičkarjev - smo po nekaj stopnicah prišli v njihov večnamenski prostor.

Seznanili smo se z delom policistov, njihovimi pripomočki in opremo. Učenci so veliko spraševali, zato nam je čas ob pogovoru hitro mineval. Ogledali smo si tudi semaforizirano križišče in promet v njem. Prečkali smo cesto po prehodu za pešce in ugotavljali, kakšna ovira je pločnik za invalidske vozičke in druge invalide.

Prijazni komandir nam je nato prikazal, kako promet v križišču ureja policist s kretnjami. Ugotovili smo, da poteka tako promet veliko hitreje kot pa ob semaforju.

Dogovorili smo se, da bomo policijsko postajo obiskali vsako leto.

Člani prometnega krožka
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla-Vojka, Vipava

IZLET V LOGARSKO DOLINO

Lidija spet nese pismo, le kaj piše v njem? Odprli smo pismo in prebrali, da gremo na izlet v Savinjski gaj in Logarsko dolino. Vsi varovanci Varstveno-delovnega centra Leskovec smo bili zelo veseli in težko smo čakali sredo, 28. maja, ko smo se odpravili na izlet.

Ob 7. uri smo se zbrali v delavnici in čakali avtobus, ki nas je peljal skozi Krško, Sevnico, Zidani Most, Laško (iz avtobusa smo videli pivovarno), Celje, Žalec do Savinjskega gaja, kjer smo se ustavili. Po zelo dobri malici smo si ogledali Savinjski gaj. Poleg rož smo videli še cerkev, čebelnjak, mlin, stari kmečki voz, ptičke in nagačenega medveda. Med vožnjo do Logarske doline smo občudovali lepo pokrajino in domače živali, konje in krave na paši. V Logarski dolini smo si ogledali slap Rinka. Našemu dobremu razpoloženju tudi dež ni prišel do živega. Med vožnjo smo peli in se zabavali, kot se znamo samo mi. Veseli smo se vrnili domov z željo, da bi kmalu spet šli na takšen izlet.

Sandi Pregl,
Varstveno-delovni center Leskovec

EKSKURZIJA V KERAMIKO GORENJE

V Varstveno-delovnem centru Ježek Velenje je tudi program gospodinjstva. V sklopu tega programa je priprava miz, pogrinjkov, delitev malice in pomoč v kuhinji. Dekleta, varovanke Varstveno-delovnega centra, pri delu zelo pomagajo in sklenili smo, da njihovo pridnost nagradimo.

Dogovorili smo se za ogled tovarne Gorenje Keramika. Gospod Uroš nam je razkazal proces izdelave ploščic od gline do končnega izdelka. Po ogledu nas je kuharica, gospa Dora Rutnik, prijazno pogostila z obilno malico.

Zahvaljujemo se gospodu Urošu in gospe Dori za prijeten obisk v Gorenju Keramika ter za njihovo prijazno povabilo v prihodnje!

Darja Fišer,
Varstveno-delovni center Ježek,
Velenje

V Gorenje smo šli s kombijem. Šli smo ob 9. uri zjutraj. Tisti, ki so bili pridni v kuhinji, smo šli v Gorenje Keramiko. Zraven sta šli tudi Alenka in Darja in 8 varovancev. Tam smo si ogledali, kako izdelujejo ploščice in kako rišejo. Vse je na stroje. Zraven je bil vodnik, ki nam je predstavil izdelovanje ploščic. Bilo je lepo in zabavno. Na koncu smo bili povabljeni na malico. To je bila naša nagrada. V Gorenju Keramika so bili zelo prijazni do nas. Čisto na koncu smo se lepo zahvalili in smo dobili škatlo ploščic. Tudi vodnik je bil prijazen z nami. Mogoče bomo še šli kdaj v Keramiko Gorenje.

Jelena Tadič,
varovanka Varstveno-delovnega
centra Ježek, Velenje

Ježki iz Velenja na izletu

OBISK PRETEKLOSTI

Ljudje v sodobnem času hitimo drug mimo drugega in se največkrat sploh ne ustavimo, da bi pogledali okrog sebe in sočloveka.

V Varstveno-delovnem centru Ježek Velenje se srečujejo mladi in malo starejši varovanci z motnjo v telesnem in duševnem razvoju. Velikokrat so v naglici življenja deležni pozornosti soljudi, vendar je ta pozornost drugačna. Drugačni so in največkrat jih spremljajo začudeni pogledi.

V decembru 1996 je gospoda Damjana Kljajiča pot zanesla med te mlade ljudi, ki so velikokrat prikrajšani za radosti potovanj. Obljubil jim je, da jih bo peljal na potep po Šaleški dolini in na Kavčnikovo domačijo v Zavodnje.

In lepega dne v juniju se je čas za varovance Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje ustavil. Prestavili so se v zgodovino.

Damjan Kljajič iz Kulturnega centra Ivan Napotnik, grad Velenje, je vse varovance in spremljevalce povabil na obisk v preteklost. Potovanje so začeli na velenjskem gradu. Samoten čuvar jih je skozi težka obokana vrata spustil za obzidje. Čeprav je že zelo star (omenjajo ga že leta 1275), je čudovito ohranjen. V stari grajski trgovini so se posladkali z bonboni, v grajski gostilni pa osvežili s sadnim sokom. Potovanje skozi čas so nadaljevali v zbirki Františka Foita. Maske, orodje, instrumenti, orožje; vse, kar uporabljajo ali so uporabljali v Afriki, je s te črne celine prinesel František Foit in vso zbirko podaril velenjskemu gradu.

Največ pozornosti je pritegnil mastodont, ki so ga našli na škalskem griču. Maketa velike živali je vse prevzela, nekateri so se je bali, vendar je dotik velikega okla vse popravil in razpršil še zadnje dvome.

Najpogumnejši so se odpravili v rudnik, kjer so videli veliko starega orodja in opreme. Varovanci so tudi telefonirali, kot so počeli rudarji včasih.

Pravo navdušenje se je šele začelo s popotovanjem na Kavčnikovo domačijo v Zavodnje. To je več kot 400 let stara dimnica, izjemna te vrste v južni Evropi. Varovanci so v kmečkem domu prebili nekaj ur ter se vrnili v daljno preteklost. Ognjišče, od koder se je močno kadilo (hiša se imenuje dimnica, ker nima dimnika in ves dim ostaja pod stropom, kamor ga usmerja klobuk, iz hiše pa prodira skozi majhne prezračevalne line), spominja na stare čase, ko je mati v nečkah zamesila kruh ter ga z velikim loparjem potisnila v odprto ognjišče. Kamra, kjer so spali, je bila bolj zračna. Slike na zidu so postavljale vprašanja, "bogkov kot" je nemo pričal o veri prebivalcev, ki so tam živeli.

Potipali so vse, kar se je potipati dalo, in preskusili vse, kar se preskusiti dalo. Sledil je film, ki je predstavil življenje v dimnici v Zavodnjah, kasneje še Stropnikova zgodba, ki so ji z veseljem prisluhnili. Sedeli so na stari klopi, posedali po postelji na obledeli žimnici, ležali so na senu, sedeli v senci pod češnjo ob dimnici, opazovali rastline v vrtu in rože okrog hiše.

Čas se je ustavil. Polni lepih vtisov so odšli še na kosilo, potem pa proti domu. Ostalo jim bo v srcih, spominu, lepi dogodki in prijaznost Damjana, ki je v njihovo življenje vnesel pestrost, novost, nekaj lepega.

Ustavil se je ob ljudeh, ki potrebujejo trenutek, da se kdo ustavi ob njih ter vtke v njihovo življenje nekaj novega in lepega.

Darja Fišer

Š ORT NA MUTI

V t ek smo šli na Muto na tekmovanje. Tek ovali smo v teku na 50 metrov in na 10(metrov. Tekmovali smo tudi v skoku daljavo in v metu žoge. Ko se je tekmo anje končalo, smo šli gledat košark . Igrala sta Celje in Črna. Vsi so navijal za Celje. Ko je bila igra končana, smo ve eli, da je Celje zmagalo.

Po m smo šli na kosilo. Tam so nas čakal tri polne mize. Na mizah so bili različ sokovi in igrala je glasba. Za kosilo smo edli juho, solato, zelje, paradižnik in tort Vodilo nas je neko dekle. Ko sem jo vid sem se takoj zaljubil vanjo. Bila je zelo l a punca, najlepša, kar sem jih videl. o smo šli domov, mi je bilo žal, ko sem j apustil. Zelo žalosten sem bil, ker sem še domov brez medalje.

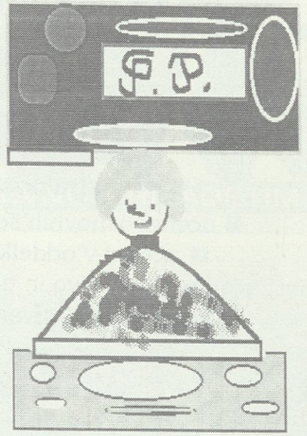
Muhid Kadrič,
varovanec Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje

Imeli smo se lepo. Bilo je zelo lepo vreme. Gledali smo tudi košarko. Zelo sem bil vesel, ker sem dobil medaljo, zlato. Hrana je bila zelo dobra.

Damjan Tisnikar,
varovanec Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje

Peter Tepej je zmagal na Specialni olimpijadi, na regijskih igrah na Muti. Tekel sem na 100 metrov. Dobil sem zlato medaljo. Bil sem tako vesel, da sem v Ježku stopil na stol, ko sem jo pokazal.

Peter Tepej,
varovanec Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje

OGLED TERMOELEKTRARNE ŠOŠTANJ

Ogled nam je omogočila Termoelektrarna Šoštanj. Šli smo iz Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje: Snežana, Ksenija, Jelena, Peter, Aleš, Darja, Alenka in Matejka na invalidskem vozičku. V sredo, 11. junija, smo si jo šli ogledat.

V sejni dvorani Termoelektrarne Šoštanj nas je pričakal gospod Božidar Repnik. Ogledali smo si film o problemih varstva okolja. Po končanem filmu nam je prijazno odgovoril na vsa naša vprašanja. Nekaj vprašanj sem zastavil tudi jaz. V avli smo si morali nadeti čelade na glavo. Nato smo si skupaj z gospodom odšli ogledat termoelektrarno. Matejka, ki je bila na invalidskem vozičku, se je vozila skupaj z Alenko v dvigalu. Zanimalo nas je, kako obratuje termoelektrarna. Zahvaljujem se gospodu Božidarju za prijazen sprejem in za to, da nam je z veseljem pokazal, kako deluje termoelektrarna.

Aleš Sebanc,
varovanec Varstveno-delovnega centra Ježek, Velenje

POVABILO K SODELOVANJU

Hvala vsem, ki tako zvesto in vestno sodelujete z Našim zbornikom. Tisti pa, ki nas včasih pozabite, prisrčno vabljeni. Oznamujte svoja slavja, uspehe in prizadevanja tudi tako, da o njih obvestite druge. Svojih prispevkov ne pozabite podpisati z imenom in priimkom, pa še ustanovo pripišite poleg. Če ste že računalniško nekoliko opismenjeni, vas prosimo, da nam poleg natisnjenega prispevka pošljete še disketo. Tako bi nam prihranili čas za pretipkavanje. Tudi za fotografije se priporočamo. Opremite jih s podatki o avtorju in o tem, kdo oziroma kaj je na fotografiji. Priporočamo se tudi za likovne izdelke, izvirnike ali pa fotokopije.

Prisrčna hvala vsem, ki ste nam že, ali pa nam še boste poslali svoja glasila. V vsaki številki Našega zbornika bomo ponatisnili tudi nekaj prispevkov iz glasil.

Želimo vam dober začetek novega šolskega leta!

Uredništvo zbornika

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1997 / LETNIK 30 / ŠTEVILKA 5

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

ZGODNJA SKRB ZA OTROKE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

KAJ?

Povabilo k udeležbi na

PRVO LIKOVNO RAZSTAVO V SLOVENIJI

MAVRICA 97

za osebe z motnjo v duševnem razvoju.

KDO?

Na razstavi lahko sodelujejo:

- učenci osnovnih šol s prilagojenim programom
- učenci v oddelkih vzgoje in izobraževanja
- varovanci zavodov za varstvo in usposabljanje zmerno in težje prizadetih oseb
- varovanci varstveno - delovnih centrov in drugi

KJE?

Razstava bo organizirana v Ljubljani v razstavnih prostorih Pedagoške fakulte e.

KDAJ?

V mesecu oktobru 1997 - točen datum bo objavljen v naslednji številki Našega zbornika

KAKO?

Uredništvo revije Naš zbornik zbira dela, katera bo komisija sestavljena iz pedagogov in strokovnjakov na likovnem področju izbrala in dodelila nagrado in priznanja. Izbrali bomo tudi dela , ki bodo objavljena kot likovna oprema koledarja Sožitje '98. Razstava bo vsebovala stvaritve raznih likovnih tehnik, od risb, akvarelov, temper, lepljenk, semenk do kiparskih izdelkov, izdelkov iz lesa in drugih materialov, ter drugih izdelkov.

Vsakemu poslanemu ali prinesenemu delu morajo biti priloženi naslednji podatki:

- *avtorjevo ime in priimek*
- *naslov šole ali zavoda*
- *razred ali oddelek*
- *avtorjeva starost*
- *avtorjev pedagog ali mentor*

Likovna dela pošljite ali prinesite najkasneje

***do 10. septembra 1997** na:*

SOŽITJE

zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
uredništvo Naš zbornik
Samova 9, 1000 Ljubljana

ZAKAJ?

Ker vemo, da je v šolah in zavodih velik poudarek na likovni in tehnični vzgoji otrok in oseb z duševno motnjo in da nastajajo velikokrat presenetljivo dobra dela, smo menili, da bi jih bilo lepo predstaviti širšemu krogu ljudi. Prepričani smo, da je lepo doživeti svet, ki ga zna upodabljati drugačen otrok

NAŠ ZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 5/97
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Tereza Žerdin
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.600 SIT, za ustanove 7.500 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
VESELJE NA IGRIŠČU

V S E B I N A

UVODNIK 1

ZGODNJA SKRB ZA OTROKE Z MOTNJAMI V RAZVOJU

Mr. sci. Polona Seme - Ciglenečki dr. med., spec. ped.
Zgodnje odkrivanje in zgodnja obravnava 2

prof. Peter Skuber spec. klin. psih.
Smisel zgodnjega začetka 4

Branka D. Jurišić
Za spodbujanje otrokovega razvoja ni nikoli prezgodaj 7

Alenka Danko prof. def.
Zgodnja obravnava otrok s posledicami cerebralne paralize 13

Dušanka Bačelič
Mariborski model 17

Mojca Šajina
Govor - spremljevalec in kazalnik otrokovega razvoja 19

Prim. Marjan Mramor dr. med., Majda Maramor spec. klin. psih.
Zdravstveno varstvo razvojno motenih včeraj-danes-jutri 21

Balonček 23

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 24

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 26

RADOŽIVOST V ŠPORTU 29

PISALI STE NAM 31

SUMMARY

Early disclosure of development problems and early treatment of mentally handicapped children was always part of Slovene medical system. Register of risical children, child dispansery, mental hygienic dispansery, clinics for development problems, and cooperation of doctors, social service, psychologists and special pedagogues was successful. Now we fear the changes of medical system will effect this well working net.
The fifth edition of Naš zbornik presents the endeavours of experts to detect development problems as soon as possible, and to extenuate them with early treatment.

UVODNIK

ZGODNJA SKRB ZA OTROKE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Tokrat bomo posvetili več pozornosti staršem majhnih otrok z motnjami v duševnem razvoju. Vsem nam je znana trditev, da je od zgodnje obravnave odvisen uspeh vzgoje in izobraževanja otrok z motnjami v duševnem razvoju. Tega se tudi pri nas dobro zavedamo, saj strokovnjaki, to so predvsem zdravniki, takoj ko ugotovijo, da kaže otrok motnje v razvoju, načrtujejo primerno obravnavo. Ta čas začetka zgodnje obravnave se določi, ko je pri otroku ugotovljeno, da njegov razvoj ne poteka tako, kot bi bilo pričakovati. Otroka opazujejo različni strokovnjaki, ki po večkratnem opazovanju oblikujejo otrokovo diagnozo.

Zgodnja skrb za otroka z motnjami v duševnem razvoju je tudi zgodnja obravnava v prvih letih življenja /do 3. leta/, ki ni toliko usmerjena k otroku, ampak bolj k staršem. Pri tem moramo posebej poudariti, da to ne pomeni samo k mami, ampak tudi k očetu. Strokovnjaki morajo torej sodelovati z obema. To sodelovanje med otrokovimi starši in strokovnjaki pa ne more biti samo v dajanje navodil in nalog staršem, ampak mora temeljiti na enakopravnem odnosu staršev in strokovnjakov. V Avstriji, recimo, pravijo temu sodelovanju partnerstvo. To pomeni mnogo več kot samo svetovanje.

Zdravnik mora staršem nakazati možnosti otrokovega telesnega in duševnega razvoja, to bo nakazal tudi psiholog, vsi drugi strokovnjaki, ki sodelujejo pri zgodnji obravnavi, pa morajo starše naučiti, kako lahko spodbujajo otrokov telesni in duševni razvoj in kako lahko dopolnjujejo strokovnjakovo delo. Ti strokovnjaki so: logoped, ki skrbi za otrokov govorni razvoj, fizioterapevt, ki skrbi za otrokov gibalni razvoj, in defektolog, ki skrbi za razvoj otrokovih čutil, ali povedano drugače, za razvoj otrokovega zaznavanja zunanjega sveta, za razvoj samostojnosti v najožjem smislu, za razvoj higienskih, delovnih in drugih navad, predvsem pa za razvoj socializacije, to pomeni prilagajanje otroka na okolje, pa tudi prilagajanje otroka na starše in obrnjeno, kar je pogosto zelo težavno. V reviji boste brali prispevke različnih strokovnjakov, ki naj bi vam bili v oporo in pomoč pri vzgoji vašega otroka.

Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

"Leta 1980 je v Sloveniji na tisoč živorojenih otrok umrlo 15 otrok. Petnajst let pozneje jih je umrlo trikrat manj. Marsikak otrok, ki bi pred leti umrl, ostane zdaj živ in zdrav, ker ga je rešil zdravnik in napredek medicinske znanosti, ali pa živ, vendar prizadet, njegov telesni ali duševni razvoj je moten. Zdrav razvoj na žalost ne more vedno slediti čudežu preživetja."

ZGODNJE ODKRIVANJE IN ZGODNJA OBRAVNAVA

Pri otrocih z zgodnjo možgansko okvaro so uspehi usposabljanja največji in stopnja invalidnosti najmanjša, kadar začnemo z razvojno obravnavo že pred četrtim mesecem otrokove starosti.

Motnja v razvoju je največkrat posledica zgodnje možganske okvare, ki je nastala pri plodu že med nosečnostjo, pri novorojenčku ob rojstvu ali pri otroku v zgodnjem otroštvu. Vzrokov nastanka zgodnje možganske okvare je veliko in so zelo različni. Mednje sodijo številne virusne, bakterijske in glivične infekcije, ki poškodujejo plod že med nosečnostjo ali pa poškodujejo možgane pri novorojenčku ali majhnem dojenčku. Okvare lahko povzročijo številne kemične snovi, ki jih mati uživa med nosečnostjo, uživanje alkohola in drog med nosečnostjo, kajenje prihodnje matere, rentgenski žarki, obporodni zapleti, poškodbe, prirojene bolezni, in še bi lahko naštevali. Vzroka zgodnjih poškodb možganov velikokrat ni lahko odkriti, pogosto ostane za zmeraj skrit.

Z razvojem medicinske znanosti in z razvojem sodobne pediatrije postaja skrb za otroka, motenega v razvoju, iz dneva v dan zahtevnejša, odgovornejša in vedno bolj zavezujoča. Zavedati se je moramo ne samo zdravstveni delavci in starši teh otrok, temveč tudi vsa družba.

Z nenehnim razvojem intenzivne nege in terapije nedonošenčkov in novorojenčkov se zmanjšuje stopnja njihove umrljivosti, žal pa ne zmeraj tudi stopnja njihove obolevnosti in motenosti v rasti in razvoju.

Na zdrav razvoj še nerojenih, kasneje pa tudi rojenih otrok vplivajo tudi spremenjene socialno-ekonomske razmere življenja, zmeraj večje onesnaževanje planeta Zemlje in številni genski dejavniki.

Preživeti ne pomeni zmeraj tudi kakovostno živeti, zato mora biti skrb namenjena ne samo preživetju, temveč tudi kakovosti življenja.

Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije je med otroki približno 6-7 odstotkov otrok z najrazličnejšimi razvojnimi motnjami. Razvojne motnje ne zajemajo samo motnje drže in gibanja, pač pa tudi motnje vida, sluha in govora, umskega razvoja, vedenjske motnje, učne težave, epilepsijo.

Pri otrocih z zgodnjo možgansko okvaro so uspehi usposabljanja največji in stopnja invalidnosti najmanjša, kadar začnemo z razvojno nevrološko obravnavo že pred četrtim mesecem otrokove starosti. Zaradi tega je nujno takšne otroke čim prej odkriti.

Motnje v razvoju odkrivamo:

- s sistematičnim spremljanjem psihomotoričnega razvoja otrok, ki so prijavljeni v Register rizičnih novorojencev Republike Slovenije (pri njih se motnje v razvoju pojavljajo 10-krat pogosteje kot pri nerizičnih otrocih);
- z metodo presejanja (angl. screening) v obliki minimalnega nevrološkega pregleda v posvetovalnicah za otroke in v ambulantah za otroke (po podatkih iz literature je znano, da za približno 20 odstotkov otrok z motnjami v razvoju ni podatkov o rizičnosti - tveganju);
- v sodelovanju z odseki za intenzivno nego in terapijo bolnih novorojenčkov in nedonošenčkov otroških oddelkov bolnišnic in z odseki za neonatologijo slovenskih porodnišnic, od koder nam napotijo otroke z nenormalnim gibalnim vzorcem, otroke z znamenji zgodnje možganske okvare, otroke, ki okrevajo po hudi bolezni, prirojeni ali pridobljeni v najzgodnejšem življenjskem obdobju, to je v obdobju novorojenčka in malega dojenčka;
- v sodelovanju s patronažno službo, ki občasno še odkrije otroke z motnjami v razvoju, ki se niso odzvali vabilom ali napotitvam, ali pa so iz kakršnihkoli razlogov ušli našemu nadzoru.

Ob sistematskih pregledih triletnih otrok v naših dispanzerjih za otroke tako skorajda ne najdemo več prizadetih otrok, ki ne bi bili že kakorkoli zajeti v obravnavo in usposabljanje.

To obsežno delo opravljajo pediatri - razvojni nevrologi v številnih ambulantah za razvojno nevrologijo, ki so postale stalne spremljevalke dela v dispanzerjih za otroke, skupaj s številnimi sodelavci.

ODKRIVANJE ŠE NI DIAGNOSTICIRANJE

Govorimo o zgodnjem odkrivanju, in ne o zgodnji diagnostiki motenj v razvoju, saj diagnozo velikokrat postavimo po-

Petra - Zavod za usposabljanje Janez Levec, Ljubljana

stopoma, veliko kasneje, kot smo se prvič srečali z otrokom. Zgodnja diagnoza velikokrat ni mogoča, saj se znamenja motenj v razvoju pojavljajo postopoma. Pri motnjah gibanja se na primer v začetku nenormalni gibalni vzorci pogosto pojavljajo in prepletajo z normalnimi in šele počasi postanejo vzorci navade. Zaradi postopnosti v postavljanju diagnoze, ki velikokrat ni v skladu s pričakovanji staršev, so pri našem delu zelo pomembne potrpežljivost, strpnost in sposobnost ustvarjanja dobrega odnosa med zdravnikom in otrokovimi starši. Staršem je treba pomagati v obdobjih negotovosti in strahu, ko diagnoza še ni postavljena, ob strani jim je treba stati potem, ko jim lahko zagotovo povemo, da bo razvoj njihovega otroka drugačen, kot je normalno. Zelo pomembno je tudi dobro sodelovanje, ne samo med zdravstvenimi delavci, temveč tudi med vsemi strokovnjaki, ki se pri svojem delu ukvarjajo z motenim razvojem otrok.

ZGODNJA OBRAVNAVA

Indikacija za začetek obravnave otroka z motnjo v razvoju mora biti jasna, saj lahko začetek obravnave pri otroku, za katerega se kasneje izkaže, da je njegov razvoj normalen, povzroči hude posledice za kasnejši odnos staršev do takega otroka. Staršem velikokrat pri takem otroku ostanejo nepotrebna skrb za vse življenje, strah in frustracija.

Delo v razvojni ambulanti pa zahteva poleg strokovnega znanja tudi mir, prostor, čas in potrpežljivost za opazovanje otrokovega razvoja.

Pomembno je, da nam je na voljo dovolj strokovnih sodelavcev, brez katerih je pediater sam izgubljen. V republiki Sloveniji postaja vedno bolj pereč problem hudo pomanjkanje fizioterapevtov, posebej usposobljenih za delo z otroki z motnjami v razvoju, tako imenovanih nevrofizioterapevtov, ki v Sloveniji pri svojem delu uporabljajo metodo razvojnonevrološke obravnave po Berti in Karlu Bobathu.

Do tretjega leta otrokove starosti poteka obravnava otrok z motnjami v razvoju ambulantno, po načelih individualnega dela s posameznim otrokom in njegovimi starši. V tej obravnavi sodeluje skupina strokovnjakov z najrazličnejših področij: ob otrokovem izbranem pediatru še pediater - razvojni nevrolog, nevrofiziotera-

pevt, socialni delavec, pedopsihiater, klinični psiholog, defektolog, specialni pedagog, logoped, defektolog, delovni terapevt, medicinska sestra, ortoped, nevrokirurg, okulist, otorinolaringolog in nevrolog. Zato je zelo pomembno, da so ti strokovnjaki skupaj, če je le mogoče, v isti ustanovi.

Po tretjem letu starosti, včasih tudi že prej, otroke z motnjami v razvoju vključimo v razvojne oddelke vrtcev. To so posebni oddelki vrtcev z ustreznimi strokovnimi sodelavci, ki delujejo v sklopu običajnih vzgojno varstvenih ustanov za predšolske otroke. Tako se otroci z motnjami v razvoju vsak dan srečujejo z zdravimi otroki in obrnjeno, to pa ugodno vpliva na socialni in čustveni razvoj enih in drugih. Zadnja leta se v praksi vedno bolj uveljavlja tudi načelo integracije otrok z motnjami v razvoju v običajno okolje.

Ob koncu predšolskega obdobja skupina strokovnjakov skupno odloča o šolanju in nadaljnjem usposabljanju otrok z motnjami v razvoju.

Ob prehodu v šolsko obdobje prevzame skrb zanje specialist šolske medicine, ki je usposobljen za delo s temi otroki in zanje celostno skrbi do dopolnjenega 18. leta starosti, včasih pa še dlje.

Cilj našega dela še zmeraj ostaja nadzor rizičnih otrok, zdravstveno varstvo otrok z motnjami v razvoju in zagotavljanje kakovostnega in nepretrganega usposabljanja teh otrok v domačem okolju. Prizadevamo si jih vključiti v vsakdanje življenje in jim omogočiti, da ostajajo čim dlje v svojih družinah, nekaterim pa se tako odpre tudi povsem samostojna pot v življenje.

Mr.sci. Polona Seme - Ciglenečki, dr.med., specialistka pediatrinja

SMISEL ZGODNJEGA ZAČETKA

Otrokovo rojstvo spremljajo pričakovanja staršev, najmanj ta, da bo otrok zdrav. Rojstvo prizadetega otroka je za starše šok, saj so v trenutku potisnjeni v položaj, na katerega niso bili pripravljeni, in so brez tovrstnih izkušenj.

Sožitje je objavilo v svojem glasilu Naš zbornik leto 1997 št. 1 splošno zasnovo svoje organizacije. V tej zasnovi zasledimo visoke cilje, ki so vsega spoštovanja vredni in zagotovo na evropski ravni. V poglavju o odgovornosti pred rojstvom Sožitje: ..."zavrača družbene težnje, ki z genetskimi, ekonomskimi ali domnevno etičnimi pomisleki izražajo dvome o pravici do življenja še nerojenega ali rojenega človeka s prizadetostjo. Sožitje vidi svojo posebno nalogo in odgovornost v tem, da v praksi dokaže in javnost ozavesti, da je tudi za osebo z duševno prizadetostjo in njeno družino mogoče smiselno, bogato in srečno življenje!"

Pa si poglejmo, kako je mogoče tako zastavljene cilje uresničiti v praksi. Ob ogroženi, to je rizični nosečnosti, je nosečnica deležna posebnega nadzora. Njen ginekolog jo napoti v ambulanto za rizično nosečnost, ki jo vodijo posebej za to usposobljeni strokovnjaki. S pomočjo znanja, izkušenj in sodobne medicinske opreme nadzorujejo nosečnico in plod z namenom, da ji omogočijo kar najboljše možnosti za rast in razvoj. Ti strokovnjaki so navzoči pri odločitvah o načinu poroda in o najugodnejšem času za porod ter pripravijo vse, da bi porod čim manj ogrozil otroka. Kadar otrok potrebuje intenzivno terapijo in nadzor, je premeščen na intenzivno nego in terapijo na otroški oddelek bolnišnice.

Novorojenčkom, ki so bili ali so bolni, imajo prirojene nepravilnosti ali pa sta jih ogrozila rizična nosečnost in porod, je namenjena posebna skrb tudi po odpustu iz bolnišnice. Do dopolnjenega enega leta obiskujejo posebej njim namenjeno posvetovalnico. Tako že v najzgodnejšem obdobju skupina strokovnjakov skrbi za rast in razvoj teh otrok in lahko dovolj zgodaj odkrijejo odklone od normalnosti ter pravilno ukrepajo.

Starši so pred zahtevno nalogo, kako na novo oblikovati svoje življenje, v katerem bo prostor tudi za otroka. To pa je odvisno od osebnosti staršev, naravnanosti družbe in kakovosti strokovne pomoči. Odločilnega pomena za kakovost življenja je, kako staršem sporočimo dejstvo, da je otrok prizadet. Starši se sprašujejo ali so ukrepali pravilno, so naredili kaj napačnega in zakaj se je to zgodilo prav njim. Iščejo pojasnilo, kakšne so možnosti za otroka in kako v prihodnje. Nekateri starši hočejo tudi ubežati, skotomizirati. So starši, ki zanemarjajo sebe, svoje interese in družinske člane. Zgodi se tudi, da niso zmožni sodelovanja ali pa postanejo pretirano dejavni. Starši pričakujejo predvsem razumevanje za svoj položaj: nasvet, informacije.

Navadno je zdravnik tisti, ki prvi sporoča. Zanj je to prav gotovo težka naloga, saj sporoča staršem nekaj, kar spreminja njihova pričakovanja. Zdravnik pa večkrat tudi ni usposobljen za nenadejana čustva, ki sledijo iz pogovora s starši. Zaradi tega je treba takšne pogovore načrtovati.

Skupina strokovnjakov in staršev je skrbno preučevala, katero naj bi bilo prvo sporočilo. Bili so enotnega mnenja, naj bi bilo prvo sporočilo približno tako: "Vaš otrok, se najverjetneje ne bo tako razvijal kot drugi otroci in kot pričakujete"!

Ob tem sporočilu moramo pokazati razumevanje za nastala čustva pri starših ter jim vlivati pogum, da je tudi njihov otrok vreden toliko kot drugi in da so številne možnosti, da postane človek. Pogovor mora vsebovati informacije o vzrokih, možnostih otrokovega razvoja, literaturo, združenje staršev. Staršem je treba pomagati dojeti, da bo tudi njihov otrok lahko odraščal v družini, da ga bodo lahko imeli radi. Imel bo prijatelje in se bo vključeval v okolje. V nadaljnje pogovore pritegnemo še druge sodelavce zgodnje terapije. Povezanost med strokovnjaki dobro vpliva na to, da se starši počutijo varnejše.

Cilj zgodnje terapije je zmeraj sodelovanje med starši in strokovnjaki, da bi podpirali otrokov razvoj ter njegovo osebnost. Namen naših prizadevanj je, da bo družina zmogla.

Na otroka je treba gledati kot na osebnost v razvoju, ne smemo se osredotočiti samo na prizadetost. Središčno je torej otrokovo prizadevanje. Strokovnjak se mora vživeti v položaj. Zgodnja terapija se konča, ko so na voljo boljše možnosti. Celostno obravnavanje torej zahteva neprenehno sodelovanje vseh, je usmerjeno v otroka in njegovo družino. Integracijo tukaj pojmujemo kot ponudbo zgodnje obravnave, da bi staršem olajšali otrokovo vključitev v družbo. Iz tega je razvidno, da je v zgodnji terapiji poudarjen pomen staršev, dobra posledica tega pa je mobilizacija otrokove dejavnosti ter spremenjen odnos v družini.

Družini je v veliko pomoč organizirana zgodnja terapija, zgodnja obravnava v domačem kraju ali bližnjem mestu. Poleg pediatrične je zelo pomembna mentalnohigienska služba, ki združuje različne strokovnjake. Ta služba ni pomembna le za otroka, temveč tudi za starše ter je tudi strokovna pomoč drugim institucijam, ki se na lokalni ali regionalni ravni včlenjujejo v organizirano mrežo pomoči otroku. V preteklosti so se pri posameznih zdravstvenih domovih organizirali mentalnohigienski dispanzerji (pedopsihiatrični dispanzer) tudi zaradi zgodnje pomoči otrokom, ki so tako ali drugače prizadeti v svojem razvoju. S takim namenom so bili organizirani posamezni centri za otroke, motene v razvoju. Raziskave kažejo, da je takšen center smiselno ustanavljati na 150.000 vseh prebivalcev. Mora pa biti nekako nevtralen, čeprav je lahko v prostorih neke druge institucije. Omejiti se mora na svoje naloge. Prostori naj bodo urejeni v domačnostnem slogu, opremljeni z igračami itn. Vsaka takšna institucija mora javnost sproti ustrezno obveščati o svoji dejavnosti, in to najbolje opravijo njeni strokovnjaki. Strokovnjaki najbolje delujejo timsko tako, da se vsak drži svoje stroke, kajti ni nekega splošnega zgodnjega usposabljevalca. Vsaka takšna enota mora imeti na voljo poleg strokovnjakov medicinske stroke tudi psihološko, socialno in specialnopedagoško dejavnost. Morebitne probleme rešuje takšen tim s pomočjo supervizije ter strokovnim usposabljanjem in raziskovanjem.

Ko govorimo o zgodnji terapiji oz.

Nekdo skrbi zame

25.11.1985 sem srečno privekal na svet. Od tega dne naprej skrbijo zame starši. Prva leta po rojstvu sem bil zelo bolan. Ob mamični skrbi in zdravniški pomoči sem počasi okreval. Ko je mami šla v službo, so me pazile tovarišice vzgojiteljice v vrtcu. Ob petkih smo nestrpno čakali, da pride oči s službene poti. Kadar ni prišel pravočasno domov, sem bil v dežurnem vrtcu. Tisto sobota sem si želel, da mami kaluž pride pome. Ko sem šel v šolo, pa me je vsak drugi teden pazila sestrica Beta.

Jani Vražem
5.A

zgodnji obravnavi, ne moremo mimo seminarjev v organizaciji zveze Sožitje. Mislim na tiste seminarje, ki zajamejo starše in otroke zelo zgodaj, npr. že v drugem življenjskem letu. Ti seminarji trajajo ves teden in so zlasti na začetku naporni. Pa tudi ne more biti drugače, saj šele seminarji največkrat prinesejo prave odgovore in rešitve številnih vprašanj. Če je seminar dovolj zgodaj pripravi starše za konstruktivno sodelovanje. Seminar pomaga rešiti večkrat napete odnose med partnerji, sorojenci, okolico in terapevti. Taki enotedenski seminarji so usmerjeni v več smeri: v obveščanje staršev, v čustveno podporo ob življenju z otrokom, v omogočanje in seznanjanje z možnostmi, ki jih imajo starši v prihodnosti, pa tudi v medsebojne stike med starši. Spremljanje staršev in otrok pokaže na veliko potrebo po široki obravnavi družine, otroka in okolice. Pojavljajo se številni problemi, za katere družina potrebuje pomoč. To razberemo tudi iz številnih razprav in knjig, ki jih je mogoče prebrati v zadnjem obdobju ter izhajajo v Evropi in Ameriki. Tam je še zlasti poudarek na psihoterapevtski obravnavi, in to je resničnost, s katero moramo računati.

Pravzaprav pa je seminar medsebojno učenje, ki je blizu vsakemu človeku. To je skupna podpora; učenje pa ima smisel na vsaki stopnji otrokove starosti. Seminarji so namenjeni predvsem staršem.

Prav gotovo so naši starši nadpovprečno obremenjeni, zato zahtevajo zase enako kakovostno življenje kot drugi. Pričakujejo, da bodo imeli več možnosti glede tega, kam bodo lahko vodili otroka. V tem je še veliko neizrabljenih možnosti. V domačem kraju je treba razviti številne službe, ki bodo razbremenile družino.

Pri zgodnji terapiji tudi ne moremo mimo t.i. razvojnih oddelkov pri otroških vrtcih. Vsekakor pomeni vrtec za naše otroke mnogo več kot vrtec za "normalnega otroka".

Vrtec je prava učilnica in prostor za vsestransko usposabljanje otroka ter njegove družine.

V vrtec lahko vključimo otroka takoj potem, ko se konča materin porodniški dopust, torej že, ko je star 15 mesecev. V njem ima organizirano bivanje, poleg tega pa možnosti za vsestransko in zgodnje učenje. Učenje poteka individualno in v skupini. Vzgojo in učenje vodijo višje ali visoko usposobljeni strokovnjaki, posebej izšolani za naše otroke. Skupina je majhna, zato je mogoča individualna obravnava. Skupina je tudi neposredno povezana še z drugimi strokovnjaki, ki sicer v vrtcu niso redno zaposleni, so pa za delo z našimi otroki nujno potrebni. Povezani so tudi z društvi. Vrtec oz. razvojna skupina pomenita nepretrgano usposabljanje, učenje otroka in družine od rojstva prek ambulante do šolskega obdobja. Zanimivo bi bilo vedeti, koliko otrok je bilo v vseh dozdajšnjih letih vključeno v te razvojne oddelke v naši državi. Za Maribor imamo podatke, da je bilo v 26 letih vključenih več kot 1000 otrok.

Vzporedno v tako skupino vključujemo danes tudi posamezne otroke v redne skupine. Ob tem pa moramo zmeraj paziti, da zagotovimo ustrezno strokovno obravnavo. Šele visoko usposobljena strokovna skupina (pedopsihiater, klinični psiholog itn.) lahko poda svoje mnenje, kdaj se otrok različno optimalno razvija, kdaj pa so v ospredju kakšni drugi interesi, ki s stroko neposredno nimajo veliko skupnega. Na individualni ravni se namreč nenehno pojavlja vsiljivka: "Saj bi lahko naredili to drugače, boljše!" Taka individualna usmeritev (tudi politični privatizem) pa ima tudi dobro stran, saj nas nenehno spodbuja k razmišljanju in iskanju poti k boljšemu.

Vse naše delo skozi leta tudi skrbno razčlenjujemo. Sistematično spremljanje in analiza rezultatov sta dala nekatere ugodne ugotovitve zlasti na področju socializacije ter sposobnosti adaptacije obravnavanih otrok. Tako lahko sklenemo, da je najpomembnejše motivirati starše in po njih otroka za čim zgodnejšo in čim bolj celostno obravnavo.

Starše je treba še posebej motivirati za obiskovanje seminarjev ter vključevanje otrok v razvojne oddelke vrtca. Nobenega premora ni, otroka je treba zajeti v obravnavo takoj po rojstvu ali ko se pojavi prizadetost. Socializacija otroka ter njegova zmožnost prilagajanja sta vsekakor najboljša kazalnika uspešnosti našega dela na koncu predšolske dobe. Ker imajo institucije različne možnosti, se nam zdi potrebno, da bi se uveljavila doktrina, naj imajo vsi otroci enake možnosti.

Prvih deset let spremljanja našega dela je bil približno odstotek vseh rojenih otrok v določenem letniku starosti, ki so bili prizadeti v svojem razvoju.

Nato smo začeli opažati upad teh otrok in v zadnjih nekaj letih je pri nas na mariborskem območju okoli pol odstotka teh otrok, ki so rojeni v določenem letniku. Pri tem vsekakor ima odločilno vlogo visoka strokovna raven v bolnišnici pred porodom, ob porodu in neposredno po porodu ter nato odlično organizirana pediatrična služba. Prepričani smo, da je zgodnje ukvarjanje z otrokom koristno in uspešno, in da bi morali to miselnost prevzeti povsod.

Ker delam v pedopsihiatrični zdravstveni službi, lahko spremljam otroke v šolsko obdobje, v varstveno-delovne centre, v njihovo širše bivalno okolje. Tako opažam, da s takim delom vplivamo na nove odnose: pri tem pa se moramo zmeraj tenkočutno ozreti na osebo, iz katere izhajajo vsa naša prizadevanja. Globoko se zavedamo, da ne bomo nikoli dosegli idealnega sistema, saj imamo zmeraj opraviti z avtonomnimi osebami, življenje pa ima za vsakega svoj obraz - normalno je biti drugačen.

Prof. Peter SKUBER,
spec. klin. psihologije

ZA SPODBUJANJE OTROKOVEGA RAZVOJA NI NIKOLI PREZGODAJ

K-ot specialna pedagoginja na mentalnohigienskem oddelku v Zdravstvenem domu Ljubljana-Center delam tudi z majhnimi otroki, ki imajo razvojne motnje. Delo na oddelku je timsko; z otroki delajo različni strokovnjaki: nevrofizioterapevt, logoped, psiholog, psihiater in socialni delavec. Naš oddelek lahko obiščejo starši sami ali pa jih k nam usmeri otrokov zdravnik. Redko pridejo sami, ko je otrok star le nekaj mesecev, in taki starši sprašujejo, če je otrok še premajhen za vključitev v obravnavo. Moj odgovor je zmeraj enak: za spodbujanje otrokovega razvoja in svetovanje staršem ni nikoli prezgodaj.

Pogosto pediatri napotijo starše na naš oddelek po otrokovem prvem letu starosti, če gre za razvojno motnjo, ki so jo že diagnosticirali ob otrokovem rojstvu ali pa v prvem letu. Navadno so to razvojne motnje, ki so genskega izvora, kromosomske napake ali pa so posledica poškodbe. Velikokrat ni znan vzrok za razvojno motnjo, kljub temu pa pediater ugotovi, da poteka otrokov razvoj upočasnjeno. Zaostanek v otrokovem razvoju do prvega leta se najbolj pokaže na področju gibanja oziroma motorike in na področju zaznavanja oziroma percepcije, kasneje pa še na področju govora, sporazumevanja in različnih dejavnosti, ki odsevajo raven otrokovega mišljenja. Zato je razumljivo, da poskušamo ravno ta področja spodbujati z ustreznimi dejavnostmi.

Ugotovitev ravni otrokovega razvoja - specialnopedagoška diagnostika

KAJ OTROK ZNA

Najprej poskušam ugotoviti otrokovo raven razvoja na prej omenjenih področjih. Opazujem njegove odzive, si jih sproti zapisujem in tako ugotovim, koliko je otrok razvil motoriko: kako sedi (samostojno ali z oporo, na stolčku ali v naročju), ali stoji ob opori, kako obrača glavo in zgornji del trupa, ali se lahko obrne iz ležečega položaja, hodi, se plazi, teče ali prijema predmete in jih daje iz ene roke v drugo, ali lahko prijema zelo drobne predmete in podobno. Hkrati opazujem, kako se otrok odziva, kako se sporazumeva z okoljem (ali navezuje očesni stik, ali sledi s pogledom in opazuje predmet, ali se odziva na svetlobo, ali se odzove na klic po imenu, ali mi vrne nasmeh, ali se obrne, če pozvonim z zvončkom, ali se kako oglaša, ko mu govorim, in tako naprej). Vse to je pomembno za njegov razvoj govora in komunikacije, poleg tega želim ugotoviti tudi raven govornega izražanja in motoriko govoril. Starši so pogosto pozorni na to, ali se otrok oglaša, ali pove kakšen zlog ali celo besedo, nekoliko manj pa jim je znana povezava med razvojem motorike govoril in govorom. Zanima nas, ali otrok lahko trese ustnici, kot bi posnemal avtomobil BRRR, ali lahko našobi ustnici, pošlje poljubček CMOK, ali lahko tleskne z jezikom, kot bi posnemal konja. Motorika jezika in ustnic je tesno povezana tudi s hranjenjem: ali otrok lahko z ustnicami vzame hrano z žlice, ali lahko grize, žveči, se oblizne, sesa, pije iz kozarčka ali celo po slamici. Hranjenje uvrščamo na področje samostojnosti, tako kot tudi držnost (ali ima otrok plenice podnevi in ponoči, ali sedi na kahlici...), oblačenje in slačenje, umivanje in kasneje tudi sodelovanje pri različnih opravilih (prinese smetišnico, pripravi mizo, da perilo v pralni stroj...).

Pri ugotavljanju ravni otrokovega razvoja je pomembno sodelovanje staršev, saj ne morem vsega ugotoviti v eni uri pri pregledu v ambulanti. Deloma zato, ker se zavedam, da otrok ne pokaže vsega, kar zna, kot bi pritisnil na gumb, deloma pa tudi zaradi pomanjkanja časa. Zato ob tovrstnem pregledu postavim veliko vprašanj staršem in včasih mi je to prav tako neprijetno kot njim, saj vem, da morajo z otrokom opraviti veliko pregledov in vsak strokovnjak postavlja enaka vprašanja in si odgovore staršev sproti zapisuje. Trudim se, da teh vprašanj ne bi postavljala mehanično, in tudi razmišljam o tem, kako

naj vprašanja oblikujem, da ne bi bila usmerjena v otrokov zaostanek v razvoju, temveč v dejavnosti, ki jih zna (na primer, bolje zveni vprašanje: "Kako se vaš otrok hrani?", kot pa vprašanje: "Pri hranjenju še ni samostojen, ne?)".

To ugotavljanje ravni otrokovega razvoja imenujemo specialnopedagoška ali defektološka diagnostika, ki ni usmerjena v to, česa otrok ne zna (zato da bi ugotovili, koliko zaostaja v razvoju za zdravimi vrstniki), temveč v to, kar otrok zmore. S tem želimo ugotoviti, ali se otrok približno enakomerno razvija na vseh področjih razvoja (na primer: ali je raven njegovih gibalnih sposobnosti približno enaka kot raven govornih - preglednica 1). Še pomembnejše je, da na podlagi tovrstnega opisa otrokovega razvoja načrtujemo delo z njim: če vemo, kaj zdaj zmore, vemo, kaj ga lahko začnemo učiti ali s kakšnimi dejavnostmi bomo spodbujali njegov nadaljnji razvoj. To je bistvo specialnopedagoške diagnostike, ne glede na otrokovo starost in raven razvoja. V tem procesu moramo dobro poznati razvoj otroka in pozorni moramo biti tudi, kako si zapišemo raven izvajanja različnih dejavnosti (zato si zmeraj zapisujemo sproti). Na primer, če vprašam starše, kako se otrok hrani, in mi ti odgovorijo: "z žlico", ne vem, ali samostojno drži žlico in jo nese v usta, ali tudi sam zajame hrano (tekočo ali gosto), ali pa ga starši hranijo z žlico; pri tem me tudi zanima, v kakšnem položaju se otrok hrani, ali sedi samostojno na stolčku, ali ga držijo v naročju, v napol ležečem položaju in podobno. Natančen opis hranjenja nam omogoča tudi boljši pregled otrokovega napredovanja: če je pred pol leta jedel z žlico tako, da so ga starši držali za roko in mu vodili žlico do ust, zdaj pa jo drži že popolnoma sam, je to napredek. Ta napredek ni viden, če smo bili prej zadovoljni z opisom "je z žlico", sicer

Raziskave o povezanosti motoričnega in govornega razvoja pri zdravih otrocih so pokazale:

MOTORIKA - GIBANJE	GOVOR
Otrok samostojno sedi.	Obdobje bebljanja (ma, ba, pa, ua).
Samostojno vstane ali se spravi v stoječ položaj ob opori.	Čebljanje (baba, mamam, papapa, tata).
Samostojno stoji in nadzira refleks grabljenja.	Prve besede.
Teče in gre po stopnicah navzdol in navzgor.	Razširi besedni zaklad in oblikuje povedi z dvema ali tremi besedami.

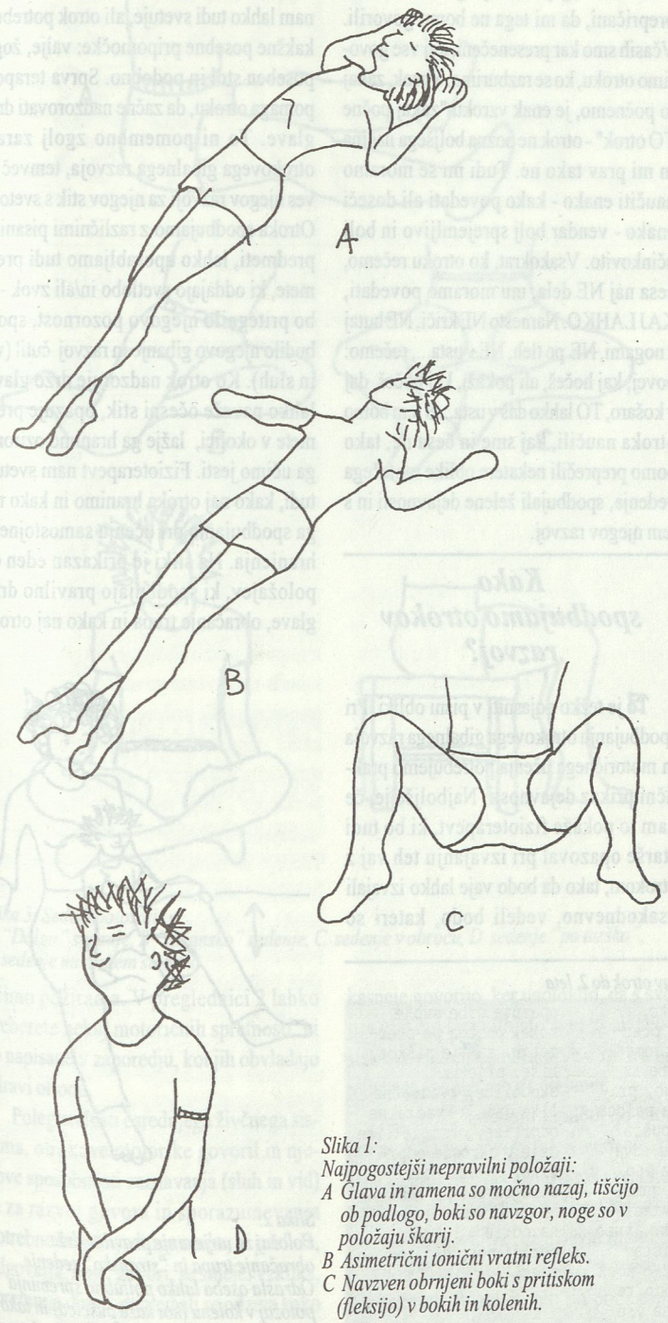
Preglednica 1

pa tudi sama "še vedno jem z žlico", juho namreč, in še raje sladoled.

Eno je, če je otrokov razvoj moten, drugo pa, če je njegovo vedenje moteče

Pri otrocih z motnjo v razvoju smo pri opazovanju razvoja pozorni še na dve stvari: ali so prisotni določeni vzorci (predvsem gibanja), ki se ne pojavljajo v razvoju zdravega otroka, in kako se otrok vede. Četudi preprosto rečemo, da gre za "zaostanek v razvoju", tega ne moremo enačiti z mlajšim zdravim otrokom. Otroci z razvojno motnjo imajo posebne potrebe, v določenih primerih pa tudi nekatere razvojne posebnosti, ki jih pri razvoju zdravih otrok praviloma ni: nepravilne položaje telesa (na sliki 1), krče ali spazme mišic, asimetričnost v gibanju (več ali bolje uporablja eno stran telesa, rok ali nog). Na vse to so zelo pozorni nevrolog, nevrofizioterapevt in vsi, ki so z otrokom v vsakodnevnem stiku, saj po navodilih strokovnjakov pazijo, v kakšnem položaju je otrok, kadar leži, sedi, hodi, se hrani ali igra. Če je otrok na razvojnem oddelku, fizioterapevt pokaže specialnemu pedagogu in asistentu, ki dela v oddelku, najboljše položaje za otroka in jih opozori na tiste položaje, ki jih moramo preprečevati. Če pa je otrok v domačem varstvu babice, dedka ali pa v zasebnem varstvu, morajo starš osebam, ki so z otrokom več ur na dan, prenesti spoznanja, ki so jih dobili od strokovnjakov.

Pri opazovanju otrokovega vedenja nas poleg ravni razvoja zanimajo tudi moteči vedenjski vzorci, ki so lahko za različne osebe različno moteči. To so lahko različne oblike agresivnega vedenja (otrok je lahko agresiven do samega sebe: tolče z glavo ob podlago ali ob rob posteljice, udarja z roko ob glavo, grize svojo roko; lahko pa je agresiven do drugih oseb: jih brca, grize, cuka, tolče), razdiralnega vedenja (otrok uničuje predmete, jih razmetava, tolče po njih, vendar to ne ustrezna njegovi siceršnji stopnji razvoja, ali pa oblikuje določene zvoke, ki starše spravljajo v obup (bodisi z različnimi predmeti ali pa izrazito, kriči, vpije, tuli in podobno). Starši tovrstno moteče otrokovo vedenje, predvsem v začetnih obravnavah, redko omenijo, kasneje pa je velik dela našega pogovora namenjen prav temu. Včasih dobim vtis, da sami ne govorijo o otrokovem motečem vedenju, ker menijo, da morajo otroka sprejeti takšnega, kot je (četudi jih njegovo vedenje moti), ali pa zato, ker ne želijo, da bi strokovnjak te opise samo dodal k svojemu izvidu. Po več pogovorih z različnimi starši sem spoznala, da so se starši s svojimi izkušnjami naučili takega vedenja, saj je bil odgovor mnogih strokovnjakov na opise otrokovega vedenja, ki so jih prenesli starši z željo po nasvetu, kako naj se odzivajo na moteče vedenje, da je to nekaj, kar je posledica otrokove motnje, in je treba "pač sprejeti in zdržati". Ali pa so strokovnjaki samo zapisovali, da je otrok "občasno agresiven" in staršem niso dali nobenih navodil ali pa vsaj ne takih, ki bi zadovoljila starše. Lani je Sožitje organiziralo seminar o odpravljanju motečih oblik vedenja za starše otrok z razvojno motnjo. Na seminarju me je presenetilo, "kaj vse starši sprejmejo in zdržijo", saj pri svojem vsakodnevnem delu v ambulanti nisem slišala tako pestrih opisov motečega vedenja. Tudi v letošnjem letu bo organiziran podoben seminar, na katerega se lahko prijavijo starši ne glede na otrokovo starost (na lanskoletnem seminarju je bilo tudi nekaj staršev, ki so imeli otroke enako stare, kot sem sama - okoli trideset). Prijave za ta seminar zbira gospa Januša Rotovnik.

Slika 1:
Najpogostejši nepravilni položaji:
A Glava in ramena so močno nazaj, tiščijo ob podlogo, boki so navzgor, noge so v položaju škarij.
B Asimetrični tonični vratni refleks.
C Navzven obrnjeni boki s pritiskom (fleksijo) v bokih in kolenih.

Ko starši opišejo, kaj jih v otrokovem vedenju moti, jim navadno postavim tale vprašanja:

- kdaj se otrok tako vede (v kakšnih situacijah, kje);
- kaj je povod za to vedenje;
- kaj temu vedenju sledi (kako se odzovejo starši ali druge odrasle osebe, kaj otrok s tem doseže).

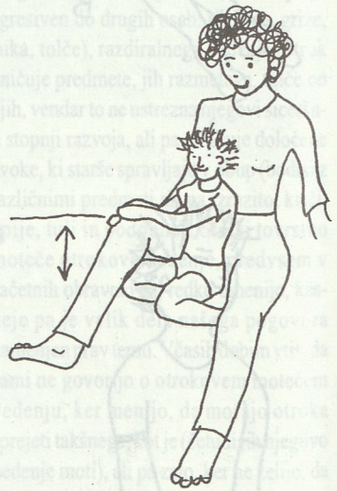
S pomočjo teh vprašanj poskušam ugotoviti, kaj otrok s svojim vedenjem sporoča - ali gre (1) za zahtevo po pozornosti (posebno kadar se starši takoj odzovejo na moteče vedenje, ker jih izrazito moti, se bojijo, da se bo otrok poškodoval, in ne posvečajo otroku toliko pozornosti, ko ne počne nič motečega - tako je njegovo moteče vedenje neke vrste gumb, na katerega pritisneš, če želiš, da priteče mama, oče, dedek ali kdo drug), ali gre (2) za izražanje protesta (če se to vedenje pojavi, ko otroku kaj ni prav, ni vse tako, kot želi on, ali pa kdo od njega kaj zahteva),

ali (3) gre za način igre z odraslimi ali vrstniki, ker otrok navezuje stik na način, ki se je v njegovi preteklosti izkazal za najučinkovitejšega. S pomočjo staršev poskušam poiskati druge (nemoteče) oblike vedenja, s katerimi bo otrok dosegel enako: pozornost, protest, igro, navezal stik. Če želimo zgolj "odpraviti" tiste vedenjske vzorce, ki so moteči, in ne ponudimo ali otroka ne naučimo nič ustreznejšega, se zgodi to, kar veliko staršev že pozna: otrok eno moteče vedenje zamenja z drugim vedenjem, ki je prav tako moteče (npr. neha cukati in začne pljuvati). Pri načrtovanju ustreznejših oblik vedenja moramo biti pozorni na to, da ne prekinemo otrokove komunikacije z drugimi. Če je otrok z motečim vedenjem nekaj sporočal, ga moramo naučiti, da enako sporoči sprejemljivo. Zato je pomembno, kakšen je naš cilj: če je otrok prej kričal, ko je želel našo pozornost, si ne moremo postaviti cilja, "da bi nehal kričati", temveč da nas pokliče drugače.

Tudi pri vedenju lahko govorimo o preventivi ali preprečavanju motečih oblik vedenja in prav tako o spodbujanju otrokovega razvoja. Najpogosteje se odrasli, bodisi starši ali pa strokovnjaki, na neželeno vedenje odzovemo z glasnim NE: NE kriči, NE butaj z nogami, NE po tleh, NE v usta... To je razumljivo, saj so nas tako tudi vzgajali, in pogosto smo bili prepričani, da mi tega ne bomo govorili. Včasih smo kar presenečeni, kaj vse govorimo otroku, ko se razburimo. Vzrok, zakaj to počnemo, je enak vzroku "zakaj počne TO otrok" - otrok ne pozna boljšega načina in mi prav tako ne. Tudi mi se moramo naučiti enako - kako povedati ali doseči enako - vendar bolj sprejemljivo in bolj učinkovito. Vsakokrat, ko otroku rečemo, česa naj NE dela, mu moramo povedati, KAJ LAHKO. Namesto NE kriči, NE butaj z nogami, NE po tleh, NE v usta..., rečemo: povej, kaj hočeš, ali pokaži, kaj hočeš, daj v košaro, TO lahko daš v usta... S tem bomo otroka naučili, kaj sme in česa ne, tako bomo preprečili nekatere oblike motečega vedenja, spodbujali želene dejavnosti in s tem njegov razvoj.

Kako spodbujamo otrokov razvoj?

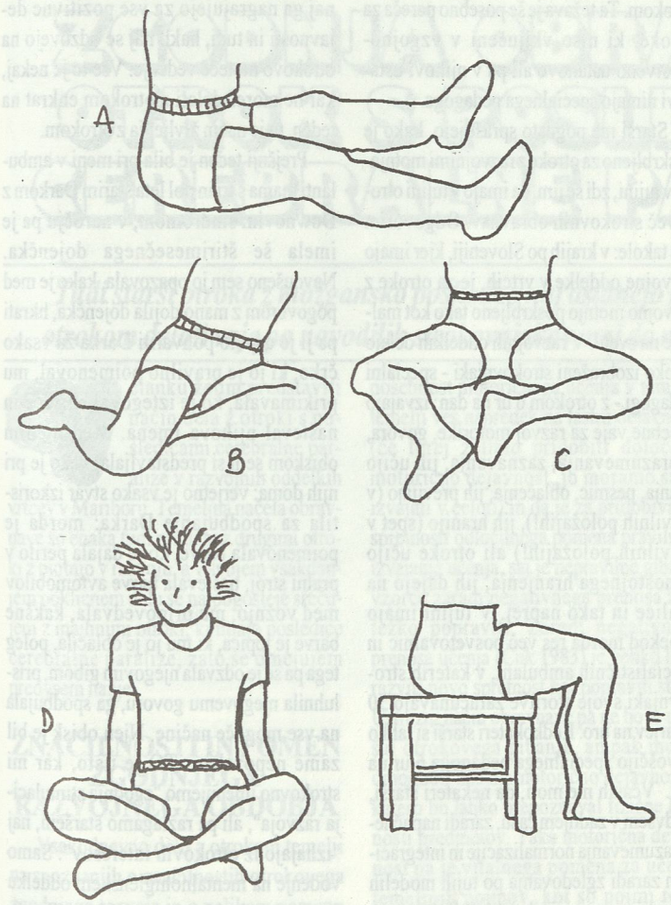
To je težko pojasniti v pisni obliki. Pri spodbujanju otrokovega gibalnega razvoja in motoričnega učenja potrebujemo praktični prikaz dejavnosti. Najboljše je, če nam to pokaže fizioterapevt, ki bo tudi starše opazoval pri izvajanju teh vaj z otrokom, tako da bodo vaje lahko izvajali vsakodnevno, vedeli bodo, kateri so najboljši položaji za otroka, poleg tega pa nam lahko tudi svetuje, ali otrok potrebuje kakšne posebne pripomočke: valje, žoge, poseben stol in podobno. Sprva terapevt pomaga otroku, da začne nadzorovati držo glave. To ni pomembno zgolj zaradi otrokovega gibalnega razvoja, temveč za ves njegov razvoj: za njegov stik s svetom. Otroka spodbujamo z različnimi pisanimi predmeti, lahko uporabljamo tudi predmete, ki oddajajo svetlobo in/ali zvok - to bo pritegnilo njegovo pozornost, spodbudilo njegovo gibanje in razvoj čutil (vid in sluh). Ko otrok nadzoruje držo glave, lahko naveže očesni stik, opazuje predmete v okolici, lažje ga hranimo oziroma ga učimo jesti. Fizioterapevt nam svetuje tudi, kako naj otroka hranimo in kako naj ga spodbujamo pri učenju samostojnega hranjenja. Na sliki je prikazan eden od položajev, ki spodbujajo pravilno držo glave, obračanje trupa in kako naj otroka

Slika 2:
Položaj za utrjevanje pravilne drže - obračanje trupa in "stransko" sedenje. Odrasla oseba lahko poljubno spreminja položaj v kolenu (kot kaže puščica) in tako nadzira položaj otrokove glave.

Preglednica 2: Gibalne spretnosti, ki jih pridobi zdrav otrok do 2. leta

giblje se brez pomoči, hodi nazaj in vstran, poklekne, da bi pobral predmet, stoji na eni nogi, hodi po stopnicah (navzdol s pomočjo, navzgor brez), sedi s prekrižanimi nogami, skače na mestu, poganja trikolo,	Prijema predmete, odriva, poriva predmete, trka s predmeti, prenaša predmete iz ene roke v drugo, prijema predmete s palcem in kazalcem, spušča predmete, čečka, dva predmeta drži z eno roko, pritiska gumbe na radiu, televizorju...stiska gobo, tubo zobne kreme, lista knjigo, zloži 2-6 kock eno na drugo, odpira škatle in stresa vsebino,	opazuje gibe svoje roke, posega po predmetih, sam je piškot, riše, pije iz skodelice, kvadratne like daje v kvadratne odprtine, okrogle like daje v okrogle odprtine, pokaže štiri dele telesa na sebi in na lutki, sledi navodilu – lutki obriši nos, daj jo spat...

Slika 3: Sedeči položaji:
A "Dolgo" sedenje, B "stransko" sedenje, C sedenje v obroču, D sedenje "po turško", E sedenje na nizkem stolčku.

učimo požiranja. V preglednici 2 lahko preberete nekaj motoričnih spretnosti, ki so napisane v zaporedju, kot jih obvladajo zdravi otroci.

Poleg zrelosti osrednjega živčnega sistema, otrokove motorike govoril in njegove sposobnosti zaznavanja (sluh in vid) je za razvoj govora in sporazumevanja potrebno še nekaj: druga oseba, ki posluša, odgovarja, poje, govori, se smeje, vzklika, spreminja obraz, pogled ali se odziva kako drugače. Tudi zdravi otroci se oglašajo in kasneje govorijo, ker ugotovijo, da s svojim glasom spreminjajo svet okoli sebe: starši navdušeno ploskajo, se otroku smejejo in ga spodbujajo k oglašanju.

Vsi starši spontano spodbujajo spoznavne funkcije govora pri svojem otroku, tako da mu omogočajo, da otrok svet okoli sebe vidi, sliši, potipa in doživi. Odrasli, ki so z otrokom, naj vse dejavnosti spremljajo z igro in prijetnim glasom. Predmete, ki jih kažemo otroku in mu jih podajamo, hkrati tudi poimenujemo, posnemamo tudi njegove glasove (eee, iiii in kasneje zloge). Otroka tudi zvočno spodbujamo, da bo razvijal slušne zaznave. Z njim se igrajmo skrivalnice - njegov obraz pokrivamo z ruto, ki jo otrok odkriva sam ali pa mi namesto njega, in spet navežemo z njim očesni stik, ki naj bo spremljan s prijaznim glasom in smehom. Otroka spodbujamo, da se opazuje v ogledalu. Večkrat mu ponudimo svečo ali vžigalnik, ki ga otrok poskuša upihniti. Z njim se igramo igrice, ki zajemajo govor in gibanje (Biba leze, Diči, diči, diča, urno na konjiča...). Ko poimenujemo predmete, uporabljamo tudi poenostavljene besede: vlak je tu-tu, pes je hov-hov in podobno.

Vse dejavnosti, ki sem jih opisala, spodbujajo razvoj otrokovega govora, čeprav ta še ne govori. Kljub temu pa otrok navezuje stik in se sporazumeva z okoljem. Razvoj otrokovega govora spodbujamo tudi tako, da od njega "zahtevamo", da uporablja govor, ko kaj želi. Tako bo prej doumel, da je govor sredstvo sporazumevanja. Če na primer želi neko igračko in to pokaže z gibom, ga spodbujamo, da hkrati tudi kaj pove (pa čeprav je to le en glas, morda zlog ali pa napol razumljiva beseda), potem ga nagradimo z želeno igračko.

Samo vodenje pri vas je premalo...

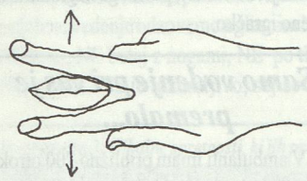
V ambulanti imam približno 200 otrok z različnimi težavami (otroci z motnjami v razvoju, otroci z učnimi težavami, težavami v vedenju, sporazumevanju) in povsem razumljivo je, da jih na enourno srečanje ne morem sprejeti več kot nekajkrat na leto. Včasih me očitki staršev, da otrok pride premalokrat na vrsto, žalostijo, saj ne vem, kako naj to spremenim, drugič spet pa jih jemljem kot svojevrsten kompliment, saj to pomeni, da so zadovoljni z mojim delom in bi želeli priti še večkrat.

Slika 4: Tako s kazalcem potisnemo otrokovo zgornjo ustnico, da bo z njo pobral hrano z žlice.

Slika5: Tako spalcem in kazalcem spodbujamo požiranje. S kazalcem pritiskamo nad zgornjo ustnico.

Slika 6: Na tak način s kazalcem in sredincem pritiskamo ob otrokove ustnice in ga spodbujamo pri hranjenju.

Ves oddelek si že nekaj let prizadeva, da bi zaposlili še enega specialnega pedagoga. Starši, ki si želijo več obiskov in rednejšo "obravnavo" pri specialnem pedagogu, pravijo, da otroke na mentalnohigienskem oddelku "samo vodimo", sami pa si želijo intenzivnejšega dela strokovnjakov z otrokom. Ta težava je še posebno pereča za otroke, ki niso vključeni v vzgojno-varstveno ustanovo ali pa v njihovi ustanovi nimajo specialnega pedagoga.

Starši me pogosto sprašujejo, kako je poskrbljeno za otroke z razvojnimi motnjami v tujini, zdi se jim, da imajo v tujini otroci več strokovnih obravnav. Odgovorim jim takole: v krajih po Sloveniji, kjer imajo razvojne oddelke v vrtcih, je za otroke z razvojno motnjo poskrbljeno tako kot malokje na svetu. V razvojnih oddelkih delajo visoko izobraženi strokovnjaki - specialni pedagogi - z otrokom 6 ur na dan: izvajajo posebne vaje za razvoj motorike, govora, sporazumevanja, zaznavanja, jih učijo risanja, pesmic, oblačenja, jih previjajo (v pravilnih položajih!), jih hranijo (spet v pravilnih položajih!) ali otroke učijo samostojnega hranjenja, jih dajejo na kahlice in tako naprej. V tujini imajo ponekod morda res več posvetovalnic in specialističnih ambulant, v katerih strokovnjaki svoje storitve zaračunavajo 50 dolarjev na uro. Redkokateri starši si lahko privoščijo specialnega pedagoga 6 ur na dan. Včasih me moti, da nekateri starši, predvsem v zadnjem času, zaradi napačnega razumevanja normalizacije in integracije in zaradi zgledovanja po tujih modelih ne vidijo v razvojnih oddelkih izjemne priložnosti za otrokov razvoj. Včasih starši, čeprav živijo v kraju, kjer je razvojni oddelek, otroka raje dajo v zasebno varstvo, ki ga plačujejo sami, in iščejo specialnega pedagoga, ki bo z otrokom delal individualno vsaj enkrat na teden. Menim, da otrok z razvojno motnjo, ki je mlajši od treh let, malo pridobi z enotedensko individualno obravnavo. Tovrstna obravnava je primerna za starejše otroke, ki imajo lažje motnje v razvoju ali lažje učne težave. Svoje delo na mentalnohigienskem oddelku vidim v tem, da staršem pokažem, kako naj spodbujajo otrokov razvoj, kako naj ga nagrajujejo za vse pozitivne dejavnosti in tudi, kako naj se odzovejo na otrokovo moteče vedenje. Vse to je nekaj, kar ne moreš delati z otrokom enkrat na teden, to je način življenja z otrokom.

Prejšnji teden je bila pri meni v ambulanti mama s tri in pol leta starim Darkom z Downovim sindromom, v naročju pa je imela še štirimesečnega dojenčka. Navdušeno sem jo opazovala, kako je med pogovorom z mano dojila dojenčka, hkrati pa ji je uspelo pohvaliti Darka za vsako črko, ki jo je pravilno poimenoval, mu prikimavala, ko je iztegoval barvice in našteval njihova imena. Med njenim obiskom sem si predstavljala, kako je pri njih doma: verjetno je vsako stvar izkoristila za spodbujanje Darka: morda je poimenovala barve, ko je dajala perilo v pralni stroj, naštevala barve avtomobilov med vožnjo, mu pripovedvala, kakšne barve je jopica, ki mu jo je oblačila, poleg tega pa se je odzvala njegovim gibom, prisluhnila njegovemu govoru, ga spodbujala na vse mogoče načine. Njen obisk je bil zame nepozaben: TO je tisto, kar mi strokovno imenujemo "zgodnja stimulacija razvoja", ali pa razlagamo staršem, naj "izhajajo iz otrokovih interesov". Samo vodenje na mentalnohigienskem oddelku je res premalo, hkrati pa je lahko veliko, če strokovnjaki spodbujamo starše in jim pokažemo, kako naj spodbujajo otroke med vsakdanjimi dejavnostmi in jih ne "obravnavajo" po eno uro, tako kot mi. Sama sem bila med obravnavo tudi obremenjena s "stimulacijo" Darkovega razvoja, zato nisem utegnila povedati mami, da bi se mnogi strokovnjaki lahko učili od nje, in poudariti, da je krasna mama. Zato ta članek posvečam vam, Zorka.

Branka D. Jurišić

ZGODNJA OBRAVNAVA OTROK S POSLEDICAMI CEREBRALNE PARALIZE

Tudi starši otroka z možgansko poškodbo naj ostanejo predvsem starši; čeprav bodo z otrokom delali vaje po navodilih strokovnjakov, naj do njega ohranijo starševski odnos.

V članku želim predstaviti način dela z otroki s posledicami cerebralne paralize v razvojnih oddelkih vrtcev v Mariboru. Temeljna načela obravnave so enaka tudi pri delu z drugimi otroki z motnjo v razvoju, a v svojem vsakdanjem poklicnem delu se najpogosteje srečujem z majhnimi otroki, ki imajo posledice cerebralne paralize, zato se omejujem predvsem nanje.

ZNAČILNOSTI IN POMEN ZGODNJEGA RAZVOJNEGA OBDOBJA

Vsakodnevno delo z otrokom temelji na spoznanjih o značilnostih otrokovega zgodnjega razvoja in o velikem pomenu tega obdobja za otrokov psihični, motorični in telesni razvoj nasploh.

V zgodnjem obdobju je tudi v specialnopedagoškem delu največji poudarek na otrokovih psihomotoričnih sposobnostih, saj je od ustreznega gibalnega razvoja zelo odvisno otrokovo zaznavanje zunanjega sveta, razvoj igre, ukvarjanje samega s seboj in samostojnost v skrbi zase. Zato poudarjamo motoriko kot temelj vseh drugih področij in zato naše delo dopolnjuje delo nevrofizioterapevta, saj normalni gibi podpirajo otrokov ustrezni razvoj, patološki pa ga preprečujejo. Ne smemo pozabiti, na kar opozarja dr. Čuk, da je posebnost motoričnega učenja v tem, da temelji ves napredek na lastni dejavnosti (če torej želimo pridobiti določeno motorično dejavnost, jo moramo sami izvajati v celoti) in da je za pridobivanje spretnosti odločilnega pomena pravilnost izvajanja učenja, saj je nepravilne gibalne vzorce zaradi negativnega prenosa zelo težko popraviti. Zaradi negativnega prenosa učenja (Čuk 1983) je veliko lažje razviti novo spretnost kot popraviti staro. Ustrezni način obravnave pa ne bo le olajšal otrokovega gibanja, ampak mu bo omogočil takšno motorično dejavnost, s katero bo lahko prepoznaval fizične lastnosti predmetov. Taka motorična dejavnost pa je vitalnega pomena za učenje temeljnih pojmov, kot so pojmi teže, oblike, hitrosti, velikostnih in prostorskih odnosov (Haskell, Barrett 1993). Gibalne sposobnosti so tudi temelj celotnega sistema sporočanja in sporazumevanja in motorično učenje je prvo, ki ga opazimo pri otroku (Čuk 1983). V različnih obdobjih življenja smo sposobni različnega učenja. V osnovnem učenju, ki ga je sposoben otrok, ker še ni končana mielinizacija živčnih vlaken, je t.i. arhetipsko učenje. Znanje, ki ga dobi otrok s tem učenjem, ni pod vplivom napredujočih procesov pozabljanja. Navedena oblika učenja je torej izjemnega pomena v različnih programih za otroke (Čuk 1983).

Upoštevanje teh spoznanj in še drugih je nujen pogoj za učinkovito delo z otrokom, ki ima posledice cerebralne paralize, v zgodnjem obdobju. V tem času je največ možnosti za takšno delo.

POSLEDICE CEREBRALNE PARALIZE IN IZ NJIH IZHAJAJOČI TEMELJI DELA

Najpogosteje se izraz cerebralna paraliza uporablja v medicinskem pomenu, in sicer za opisovanje motenj gibanja in drže, ki so posledica nenapredujoče trajne možganske poškodbe oz. okvare osrednjega živčevja v zgodnjem razvojnem obdobju (Haskell, Barrett 1993). Motnja gibanja je najbolj jasno izražena in se pokaže v funkcionalnih težavah, otroci s posledicami cerebralne paralize pa lahko imajo motnje v razvoju na več področjih, ne le na gibalnem.

Ti otroci imajo posebne in različne težave v zaznavanju, še posebno vidni. Kajti za pravilno zaznavanje je nujen pogoj nepoškodovanost osrednjega živčnega sistema in ustreznih receptorjev. Da bi bila vizualna percepcija pravilna in popolna, ne sme biti moten noben fiziološki mehanizem (Soldo, Janeković, Grozdek 1987).

Poleg motenj vidnega zaznavanja so

pri cerebralni paralizi mogoče tudi motnje slušnega zaznavanja in drugih čutil.

Zelo pogoste so tudi motnje govora. Velikokrat je težava v motoriki govoril in v kontroli glave in trupa, kar onemogoča ustrezno oblikovanje govora in hranjenje.

Cerebralna paraliza pa se kaže tudi v bolj ali manj motenem razvoju na vseh duševnih področjih; v obliki spremenjene samopodobe, pogosto tudi kot motenost v spoznavnem in čustveno-motivacijskem doživljanju. Če je prisotna še epilepsija, tudi ta pušča v duševnem razvoju dodatne razvojne, vedenjske in funkcionalno-emocionalne težave (Čuk 1992).

Videli smo, da lahko ima otrok prizadete motorične (gibalne), govorne, senzorne (čutilne), čustvene in miselne funkcije, motnje poleg tega še konstituirajo neponovljivo povezanost, vse to pa otroku zlasti onemogoča normalno, ustrezno odzivanje. Skratka, prizadeto je predvsem **efektivno področje sposobnosti** (Čuk 1992). Na primer: otrok je lahko motorično nesposoben odgovoriti na zahteve testatorja, čeprav lahko ima intelektualne sposobnosti popolnoma ohranjene (Popov, Savić 1984). Ali pa njegovo vedenje daje podobo razmeroma dobrega motoričnega delovanja, težave pa se kažejo na področju organizacije ali prostorske orientacije.

Motnje v gibanju in v komunikaciji so tudi ovira pri pridobivanju normalnih življenjskih izkušenj in otrok ima tako manj znanj, na katerih bi lahko gradil. Na tej točki pa že govorimo o drugotnih posledicah cerebralne paralize.

Poznavanje posledic cerebralne paralize je pomembno tudi zato, da pri oblikovanju programa za otroka upoštevamo, katere težave so bile povzročene s primarno poškodbo in kakšne so otrokove dispozicije za razvoj ter da si ciljev ne postavimo previsoko ali prenizko in s tem za otrokov razvoj nestimulativno.

NUJNOST TRANSDISCIPLINARNE OBRAVNAVE

V razvojnem oddelku delata specialni pedagog ali defektolog ter pomočnik specialnega pedagoga. Poleg njiju so v skupini še nevrofizioterapevt ter občasno logoped in delovni terapevt. Spoznanja o značilnostih zgodnjega razvoja otrok ter posledicah cerebralne paralize so pomembna specifična znanja, ki si jih poleg svojih splošnih znanj pridobiva vsak, ki se pri svojem delu v vrtcu srečuje s temi otroki. Ta skupina strokovnjakov medsebojno tesno sodeluje. Zaradi celostnosti motenj in njihove medsebojne povezanosti je navadno vsak otrok s cerebralno paralizo svoj svet in enkratnost vsakega prepričuje standarizirano in uniformirano obravnavo (Čuk 1992). Diagnoza in program sta predvsem zaradi celostnosti in neponovljive povezanosti motenj ter s tem enkratnosti vsakega otroka stvar vsega tima strokovnjakov, ki dela z otrokom v vrtcu in zunaj njega.

Za vsakega otroka po določenem času skupaj s starši in vsemi drugimi strokovnimi delavci, ki delajo z otrokom v vrtcu, timsko izdelamo individualiziran program. Pri oblikovanju takega programa gre v bistvu za sintezo posameznih informacij, saj vsaka stroka gleda na cerebralno paralizo s svojega stališča. Končni izid pa presega vidike posameznih strok, zato govorimo o transdisciplinarni obravnavi. Diagnostika in program temeljita na biopsihosocialnem modelu, saj se ob tem, ko opazujemo posamezne oblike vedenja kot funkcijo celotnega živčnega sistema, dotikamo in moramo upoštevati tudi vidike bioloških in psiholoških značilnosti ter vplivov okolja (Prstačić 1988), ki so pogoj za otrokovo delovanje.

INDIVIDUALIZIRANI PROGRAM

Menim, da oblikovanje individualiziranega programa ni le odločitev za eno od metod dela, ampak neizbežna nujnost, ki izhaja iz same narave primarnih in sekundarnih posledic cerebralne paralize in seveda tudi drugih značilnosti posameznega otroka.

Cilji programa naj bodo jasni, operacionalizirani ter ne preobsežni. Predvideti je treba, kaj narediti, da se doseže optimalna funkcionalna raven pri otroku, predvsem pa, **da se stanje ne poslabša**. Pomembno je, da ugotovimo, kolikšen del znižane učinkovitosti izvira iz cerebralne paralize in kolikšen del so potencialne sposobnosti (Čuk 1992).

Program rabi kot vodilo v vsakodnevnih načrtovanih in spontanih dejavnostih, na njegovem temelju se načelo individualiziranega prijema močneje uveljavlja tudi v skupinskem in skupnem delu. Njegov poglavitni namen pa je zagotoviti otroku **čim bolj optimalne možnosti za ustrezen razvoj na vseh področjih funkcioniranja**, s končnim dolgoročnim ciljem doseči kar največjo samostojnost.

Individualizirani program je sestavljen iz tehle področij:

1. HRANJENJE
2. PRIDOBIVANJE HIGIENSKIH NAVAD
3. RAZVIJANJE PERCEPCIJE
4. GOVORNI RAZVOJ
5. RAZVIJANJE GROBE IN FINE MOTORIKE
6. RAZVIJANJE SOCIALNIH ODNOSOV, IGRA
7. INTEGRACIJA V REDNE SKUPINE.

Še enkrat želim poudariti, da to ni individualni program specialnopedagoške obravnave po posameznih področjih,

ampak je širše oblikovan program, ki zajema vse otrokove dejavnosti v vrtcu. Pomembnost posameznih področij se od otroka do otroka zelo razlikuje, spreminja pa se tudi s starostjo otrok.

Program je narejen za obdobje enega leta, po tem sledi transdisciplinarna evalvacija.

Pri otroku s posledicami cerebralne paralize je t.i. delo z rokami pomembno pri vseh dejavnostih, zato mu je v programu posvečena posebna pozornost. S tesnim sodelovanjem z nevrofizioterapevtom bosta predvsem defektologinja in njena pomočnica pa tudi starši v vsakdanjih dejavnostih preprečili razvoj in utrjevanje napačnih motoričnih shem ter podkrepili pravilno naučene spretnosti, ki jih je otrok pridobil pri nevrofizioterapevtski obravnavi in delovni terapiji. To je za otroka s posledicami cerebralne paralize temeljnega pomena, saj s tem želimo predvsem povečati njegove možnosti na vsem efektivnem področju sposobnosti, posledica tega pa je tudi večji obseg in večja ustreznost njegovih izkušenj. Pričakujemo pa tudi pozitiven transfer na druga področja funkcioniranja. S tem bo otrok pridobil tudi boljše temelje za vse vidike nadaljnjega razvoja, predvsem pa za govor in učenje (Čuk 1983). Z upoštevanjem dejstva, da je razvoj v mnogočem odvisen od sposobnosti, da se otrok giblje in raziskuje okolje ter je v stiku tako z živim kot neživim okoljem, mu z usklajenim načinom obravnave na podlagi timsko izdelanega individualiziranega programa to želimo omogočiti ne le čim bolj, ampak tudi na ustrezne načine. Pri tem nas vodi misel na otrokov nadaljnji razvoj.

Z mislijo na prihodnost si pri delu poleg cilja doseči kar največjo samostojnost kot prednostne postavim tudi cilje oblikovati pri otroku ustrezno in predvsem pozitivno samopodobo ter pozitivno razmišljanje, poleg tega pa ga naučiti določenih obrambnih mehanizmov in načinov kompenzacije.

Zadnja točka programa, ki govori o integraciji otroka v redne skupine, nam omogoči, da skupaj s starši predelujemo prednosti in težave vkjučevanja njihovega otroka v redne oddelke. To področje se nam zdi še posebno občutljivo, saj nam izkušnje kažejo, da je lahko nepripravljena in hitra integracija, ki prekine vsako sodelovanje, vir težav staršev in vzgojiteljic, predvsem pa stisk tistega otroka, ki ne zmore zahtev novega položaja. Nasploh menim, da je to področje, kjer moramo v Mariboru šele oblikovati službo, ki bo na terenu poskrbela za učinkovito in nepretrgano sodelovanje med strokovnimi

delavci v razvojnih oddelkih in vzgojiteljicami v rednih skupinah ter za prenos znanja in izkušenj. Želimo si, da bi po zgledu mobilne specialnopedagoške službe v ljubljanskih vrtcih tudi v Mariboru dobili mobilnega specialnega pedagoga. Mislim, da je resnično že čas, ko je treba prenehati naštevati razloge ter opisovati primere za in proti integraciji, ampak za vsakega posameznega otroka ugotoviti, kaj mu lahko da ena in kaj druga oblika, kaj potrebuje in kaj je zanj dobro. Npr. pri otrocih s cerebralno paralizo bi morali najti način, kako prenesti dolgoletne izkušnje predvsem nevrofizioterapevtov in drugih strokovnih delavcev, ki delajo v razvojnih oddelkih vrtca tudi otrokom, ki so stalno vključeni v redne skupine. Otroku z motnjo v razvoju morajo biti ob vključitvi v redno skupino zagotovljene čim boljše možnosti za ustrezen razvoj na vseh področjih, poleg tega pa je treba preprečiti razvoj sekundarnih motenj.

SODELOVANJE STARŠEV

Starši sodelujejo pri končnem oblikovanju individualiziranega programa za svojega otroka. Dobro je, če zaposleni v vrtcu že pred srečanjem s starši uskladijo poglavitne točke programa. Bistvo sodelovanja staršev nikakor ni v tem, da bi dobili navodila, kako otroka kaj učiti, ampak da jim ob oblikovanju programa nekdo seznani s tem in odgovori na vprašanja, kako ustrezno ravnati v vsakdanjih položajih. Ne želimo, da bi starši postali "podaljšana roka" strokovnjaka, ki v vsakdanjem življenju delajo z otrokom to, kar so predvideli strokovnjaki. Pazimo, da ne podpiramo težnje k "profesionalizaciji odnosa starš-otrok" (Teodorović 1987). S starši nikakor ne želimo odnosa, ki ga označuje prevladovanje ene ali nevednost druge strani, ampak medsebojno zbliževanje. Ta proces se začne s pripravljenostjo poslušati drug drugega, z željo po razumevanju in usklajenosti ter z namenom, da se skupaj izdela program, ki je prilagojen posameznemu otroku. Gre za združevanje strokovnjakovega znanja in izkušenj staršev. Bistvo tega je, da starš ostane starš, ne pa strokovnjak ali polstrokovnjak, z upoštevanjem njegovega mnenja in izkušenj oziroma s tem, ko pri programu dejavno sodeluje kot starš, pa lahko vseeno izkoristi svoj veliki potencial pri skrbi za lastnega otroka. V timu, ki skrbi za otroka z motnjo, deluje starš kot starš in s tem lahko največ prispeva (Danko 1994). Menim, da je dobro, če starše še posebej potrdimo v njihovi starševski vlogi in jim kljub izdelanemu programu ohranimo občutek, da vendarle govorimo o majhnem otroku, katerega temeljna dejavnost je igra in ki mu je vsaka dolgotrajna sistematična dejavnost tuja. Še posebno, ko starši tudi zelo majhnih otrok sprašujejo po napotkih ali navodilih za vadbo ali učenje. Namesto navodil za spodbujanje posameznih funkcij želimo v ospredje postaviti toplo vzajemno navezanost med starši in otrokom ter izboljšanje splošne starševske kompetentnosti in spretnosti. Starši so na primer pokazali veliko zadovoljstvo, ko je vrtec pripravil predavanje, v katerem jih je predavateljica nagovorila le kot starše, in ne kot starše otrok z motnjo.

Zavedamo se vseh morebitnih psihičnih kriz in stisk ter objektivnih težav, na katere naletijo starši z otrokom z motnjo v razvoju, zato si prizadevamo, da bi ustvarili odnos, ki temelji na zaupanju in sodelovanju. Želimo, da starši predvsem vedo, da se njihov otrok v vrtcu dobro počuti in da bo zanj dobro ter ustrezno poskrbljeno, da pa se na osebje v vrtcu, če imajo osebne ali druge težave, lahko obrnejo tudi sami.

Če želimo s starši ustvariti odnos, ki temelji na sodelovanju in zaupanju, moramo biti pozorni tudi na zunanje okoliščine srečanja, na katerem oblikujemo program za njihovega otroka. Praviloma je to popoldanski čas, za katerega se s starši dogovorimo. Srečanja časovno ne omejujemo, menim namreč, da bi to oviralo pogovor, da bi oviralo ustvarjanje potrebnega zaupanja in omogočilo sodelovanje na obeh straneh.

SKLEP

Spoznanja o velikem pomenu zgodnjega obdobja in v tem času pridobljenih izkušenj za otrokov dolgoročni socialni, čustveni, intelektualni in gibalni razvoj so temelj zgodnje obravnave in skrbi tudi za otroke s posledicami cerebralne paralize. Za otroka s cerebralno paralizo je temeljnega pomena, da se mu v tem obdobju omogoči kar največji rehabilitacijski postopek. Doktor Čuk je v svojem članku celo zapisal, da napak, ki so storjene v tem obdobju, ni mogoče zmeraj popraviti, in tako lahko ostane oseba s posledicami cerebralne paralize na nižji stopnji funkcioniranja, kot bi bila, če bi bila pravilno strokovno obravnavana v odločilnem obdobju svojega življenja (Čuk 1983).

V tem času lahko kar najbolj spodbujamo razvoj ter preprečujemo sekundarne motnje in nevarnost, da bi motnja povzročila še dodatno prizadetost. Hkrati pa lahko v vrtcu preprečimo, da ti otroci ne bodo že v predšolskem obdobju prikrajšani za zanimive in bogate izkušnje tistega sveta, za katerega se pripravljajo in jih pripravljamo, tako družina kot vsi drugi, vso dobo odraščanja. Da bodo nekoč kot odrasli prav v tem svetu našli tudi svoj prostor.

Alenka Danko, prof. def.

MARIBORSKI MODEL

Prvi razvojni oddelek za duševno manj razvite otroke je bil v Sloveniji ustanovljen v Mariboru pred 26 leti

Začetki razvojnih oddelkov segajo v februar 1971. V prvem oddelku je bilo 6 otrok. Prvi delavki v razvojnem oddelku pa sta bili ZVONKA PETAN in SILVA LAVRENČIČ - ŠPUR.

Že takrat je bil zastavljena zasnova nadaljnjega širjenja razvojnih oddelkov, njihovo organizacijsko in strokovno delovanje.

RAZVOJNI ODDELKI		
ŠOLSKO LETO	ŠTEVILO ODDELKOV	ŠTEVILO OTROK
FEB. 1971	1	6
1971/72	2	14
1975/76	3	22
1977/78	4	9
1979/80	5	36
1980/81	6	42
1981/82	7	53
1995/96	8	58
1996/97	9	50

Močno smo si želeli ohraniti vseh devet razvojnih oddelkov, saj je njihova naloga - izvajati usposabljanje, prvi in najpomembnejši člen za nadaljnji otrokov razvoj. Vse to smo zapisali v biltenu, izdanem ob 25-letnici razvojnih oddelkov v Mariboru, ki smo jo praznovali v maju 1996.

Profesor Peter SKUBER je v biltenu, ki smo ga izdali ob 25. letnici razvojnih oddelkov, zapisal:

Zamisel o odprtju razvojnih oddelkov v Mariboru je nastala neposredno po letu 1969, po velikem posvetovanju v Ljubljani.

Razmišljali smo, kako čimbolj zgodaj zajeti otroke s posebnimi potrebami, ki kažejo znamenja duševne manjrazvitosti. Naša odločitev se je porodila v času Piagetovih raziskav v Parizu o ireverzibilnosti funkcij osrednjega živčnega sistema v zgodnjem otroštvu ter sposobnosti učenja. V istem času so ustanavljali v Nemčiji in Avstriji prve posebne vrtce, vendar zgolj za otroke s posebnimi potrebami. V Združenih državah Amerike so zasnovali obširne raziskave o zgodnjih možnostih učenja otrok. Ko so nas že poznali na ozemlju nekdanje Jugoslavije kot mariborski model, so nas ob neki priložnosti strokovnjaki iz Londona v Ljubljani vprašali, ali kaj delamo z majhnimi otroki in kakšne so možnosti za takšno delo. V Nemčiji sedaj odpirajo vrata posebnim vrtcem tudi za normalne otroke, imajo kot mi majhne skupine otrok v rednih vrtcih ter posamezne naše otroke v rednih skupinah, močno zmanjšanih po številu otrok ter z vsemi potrebnimi strokovnimi ukrepi.

ZDAJŠNJE STANJE

Razvojni oddelki delujejo v sklopu OSNOVNE ŠOLE GUSTAVA ŠILIHA. So polintegrirana oblika usposabljanja otrok s posebnimi potrebami. Otroci s posebnimi potrebami, ki so vključeni v obravnavo v razvojnih oddelkih, so otroci z motnjo v duševnem razvoju in otroci z motnjo v telesnem in gibalnem razvoju. Večina otrok ima kombinacijo obeh motenj.

STROKOVNO OSEBJE

V razvojnih oddelkih delajo: specialni pedagog oziroma profesor defektolog in pomočnica specialnega pedagoga ter strokovni delavci: logoped, fizioterapevt in delovni terapevt. Pri vsakdanjem delu sodelujemo z vsemi v vrtcu, kjer smo, s starši in družino, z društvi (Mariborsko društvo za cerebralno paralizo, Medobčinsko društvo za pomoč duševno prizadetim SOŽITJE Maribor), s strokovnjaki, ki se ukvarjajo z otrokom zunaj razvojnega oddelka, z drugimi razvojnimi oddelki po Sloveniji, s šolami, ki jih obiskujejo otroci po odhodu iz razvojnih oddelkov.

Organiziramo tudi dejavnosti zunaj rednega programa razvojnih oddelkov -

Petra - Zavod za usposabljanje Janez Levec Ljubljana

razne izlete in piknike, obiske lutkovnih predstav v lutkovnem gledališču, različnih razstav; plavalne tečaje; ekskurzije, kolonije, letovanja, seminarje.

V Mariboru nas najdete na štirih lokacijah:

Vzgojno-varstveni zavod BORIS PEČE

Vzgojno-varstveni zavod JOŽICA FLANDER

Vzgojno-varstveni zavod STUDENCI

Vzgojno-varstveni zavod TEZNO

V šolskem letu 1996/97 smo izpeljali več projektov ali pa smo sodelovali v njih. To so bili:

- MAVRIČNA RIBICA - sodelovanje v projektu vključevanja otrok s posebnimi potrebami v delo rednih oddelkov vrtcev v Vzgojno-varstvenem zavodu TEZNO (to naj bi postala stalna oblika dela);
- PRVIČ OD DOMA - letovanje predšolskih otrok v Elerjih nad Ankaranom.

Letovanje smo organizirali v sodelovanju z Mariborskim društvom za cerebralno paralizo;

- INVALIDI POMAGAJO INVALIDOM - pomoč zaposlenih v centru SONČEK pri igri in sprehodih otrok v razvojne oddelke.

NAŠE ŽELJE ZA PRIHODNOST

Naša želja za nadaljnje delo je čim več vključevanja v vse, kar se dogaja okoli nas, enakovredno in v skladu s sposobnostmi otrok. Želimo, da bi pri usposabljanju otrok sodelovali bolj dejavno kot doslej tudi starši, zato jim bomo ponudili nove oblike sodelovanja, jim stopili naproti, kadar bodo potrebovali pomoč pri varstvu otroka, tudi v času, ko je vrtec zaprt (popoldne, sobota). Želimo si več sodelovanja z otroki, vzgojiteljicami in pomočnicami vzgojiteljic rednih oddelkov v vzgojno-varstvenih zavodih, kjer smo, pa tudi s tistimi, v katerih ni naših oddelkov.

Želimo tudi čimprej organizirati mobilno specialnopedagoško obravnavo za otroke s posebnimi potrebami, ki so vključeni v redne oddelke vrtcev.

Zapisala:
Dušanka Bačelič,
pedagoški vodja razvojnih oddelkov

GOVOR - SPREMLJEVALEC IN KAZALNIK OTROKOVEGA RAZVOJA

Razvit govor je temelj človeškega sporazumevanja. Razvija se v prvih letih življenja. Motnje v telesnem in duševnem razvoju pogosto spremlja tudi pomanjkljiv govorni razvoj.

Za starše sta v otrokovem razvoju odločilna dva mejnika - prvi koraki in prva beseda. Od takrat, ko otrok prvič zajoka, pa do tedaj, ko zavestno izreče prvo besedo, je pot, dolga leto dni. Ni naključje, da spregovori prvo besedo v času, ko se začne postavljati na noge in poskuša narediti prve korake. Oboje je mogoče šele takrat, ko možgani dosežejo določeno zrelost. Napornejša in veliko daljša je ta pot, če jo morajo prehoditi starši in otrok z motnjo v razvoju.

Zgodnje odkritje, ugotavljanje vzrokov, zdravljenje in usposabljanje so vselej zasnovani timsko. Pediater, nevrofizioterapevt, psiholog, specialni pedagog, logoped, socialni delavec - vsak od teh strokovnjakov deluje na enem od področij, ki so temeljnega pomena za razvoj govora. Kakšen bo potek govornega razvoja, kdaj in kako bo otrok govoril, je torej v tesni povezavi s telesnim duševnim socialnim in čustvenim dozorevanjem otroka.

POT DO GOVORA - RAZVOJ GOVORA

Za razvoj govora so potrebna zdrava čutila, gibala, duševne sposobnosti, primerno čustveno in socialno ozračje in dovolj ustreznih govornih spodbud. Razvoj govora je proces, ki poteka po nekaterih splošnih zakonitostih, vendar je soodvisen od dednosti in okolja, v katerem otrok živi. Učenje govora se začenja v družini, zato je odločilnega pomena ozaveščenost staršev, govorna vzgoja, ki je je otrok deležen. Starša sta tista, ki z otrokom "preklepetata" obdobje pred rojstvom in po njem. Veselje do govora se začne v tem obdobju. Veliko je sporazumevanja brez besed, s smehom, jokom, gibi telesa in izrazi obraza. Živahnost in bogastvo oglašanja sta odvisna od odzivanja okolice ter od otrokovega telesnega in čustvenega razpoloženja.

Starši pogosto ne vedo, da je zaostajanje v razvoju govora le eden od znamenj razvojne motenosti. Potem ko pediater in psiholog ugotovita, kako se otrok telesno in duševno razvija, je logopedova naloga, da ugotovi, koliko, kje in kako se otrokov govor razlikuje od siceršnje stopnje razvoja. Glede na razvojno motnjo se odločimo za svetovalno delo s starši ali za neposredno obravnavo. Zavedati se moramo, da je vsaka obravnava poseganje v družino in otroka, da je to proces, ki traja dolgo in obremenjuje starše in otroka. Logopedska obravnava je predvsem specialnopedagoško vodenje, svetovanje, ki se mora začeti čimprej v družini.

SPODBUJANJE RAZVOJA GOVORA

Starši morajo poznati stopnje v razvoju govora ter vedeti, kaj so prvi pogoji, da začne otrok govoriti. Otrok se izraža z jokom, stokanjem, vriskanjem, smehom, glasovi in gibi. Starši se naučijo razumeti ta sporočila, vedo, kdaj je lačen in kdaj sit, vedo, da je zaspan in utrujen ali razpoložen za pestovanje, živahen in pripravljen za igranje. Preden se sporazumemo z besedami, se starši in otrok pogovarjajo z dotiki - pestovanjem, božanjem, zibanjem, objemanjem. Ob tem obraz odseva čustva. Starši otroku prigovarjajo, pojejo ter spreminjajo moč in melodijo glasu. Tudi otrok se odziva z glasom, saj že takoj po rojstvu zmore nekaj naključnih glasov, po drugem mesecu pa se pojavljajo glasovi, podobni človeškim. Narava je poskrbela, da uporabljamo za govor iste poti kot za dihanje in hranjenje. Sapnik - za dihanje in govor, ustnice - za sesanje in govor, jezik - za požiranje in govor, zobe - za grizenje in govor. Otrok med sesanjem krepi mišice, ki jih uporabljamo za govor. Odločilen za razvoj govora je zdrav sluh. Že v prvih tednih sprejema vse, kar sliši v okolici. Kasneje rad posluša samega sebe, z veseljem vadi, se oglaša in dela nove in nove poskuse. Starši se na njegovo oglašanje odzivajo, mu prigovarjajo, pojejo, se z njim pogovarjajo. Otrok preide od joka, glasnega smeha in grlnih glasov do bebljanja - poveže dva glasova v zlog. Naslednja stopnja je, da poveže po dva zloga. Tem zvezam začenja okolica dajati pomen, in ko se pojavi prva beseda, je to sprva naključna zveza. Tako na primer otrok ponavlja MAMA, MAMA... kadar je ob njem mati. S to zvezo mu uspe priklicati mamo, zato pravimo, da je beseda MAMA klic po pomoči, bližini, zaščiti, ugodju in nežnosti, Čustvena vsebina besede mama ostaja za vedno, v vseh jezikih. Ob prvi besedi se otrok nauči skrivnosti govorice - glaso-

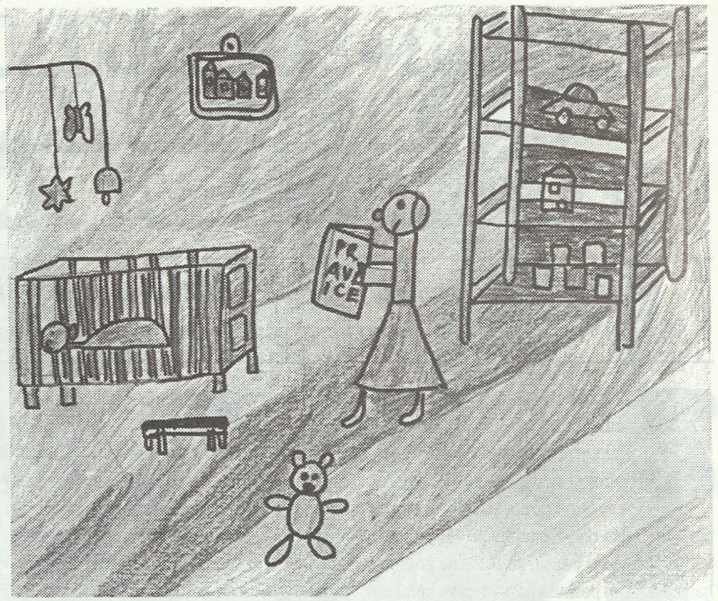
vi so znaki, s katerimi je mogoče izraziti kaj prav določenega.

SVETOVANJE STARŠEM

Pogosta težava staršev otrok z motnjo v razvoju je, da pri spodbujanju govora ne upoštevajo vseh predgovornih stopenj. Pričakujejo besede, vendar je pot do njih dolga. Starši težje uvidijo, da je raven govorne razvitosti odsev otrokove razvitosti v celoti. Pričakujejo učenje, poučevanje govora, vendar se otrok lahko uči samo s poslušanjem, posnemanjem in poskušanjem. Otroka z motnjo v razvoju je treba k temu spodbujati. Starši ne smejo spregledati otrokove nebesedne načine sporazumevanja, v nestrpnem pričakovanju prve besede.

Kakšna je motnja ali zaostajanje na govornem področju, je odvisno od razvojne motnje in od dodatnih motenj ali okvar, ki vplivajo na govor - sluh, vid, gibanje. Starši vedo, da steče otrok šele potem, ko že nekaj časa hodi. Pred hojo je otrok samostojno stal, se dvigoval, plazil, sedel, se obračal. Tudi za govorjeno besedo so potrebne določena zrelost in spretnosti. Otrok mora dozoreti za izgovarjavo glasov, slišati in določiti mora izvor zvoka, zmožen mora biti posnemati glasove govora in glasovne vzorce. Preden lahko poimenuje, mora osebe, predmete in dogajanja prepoznati.

Učenje govora se začne s poslušanjem. Otroku je treba prigovarjati, se pogovarjati in mu prepevati. Odzval se bo s tisto obliko sporazumevanja, za katero je zrel. Smeh, jok, gibi telesa, izrazi obraza, glasovi in šele na koncu je beseda. Poslušamo otroka in razumemo njegova šifrirana sporočila. Uporabljamo otroku primeren govor, vendar brez popačenk, otroškega žargona in poenostavitev v upanju, da bo otrok tako bolje razumel in prej ter lažje govoril. Nikar ne pretiravajte s pravilnostjo izgovarjave, poslušajte smisel, pomen in namen otrokovega sporočila. Težava staršev, ki zelo malo govorijo, je še večja takrat, kadar se otrok zaradi govorne nerazvitosti ne odziva in ne sporazumeva z besedami. Dogaja se, da na

Uroš Nikolič - Zavod za usposabljanje Janez Levec, Ljubljana

vprašanje: "Kako se otrok oglaša in kako se sporazumete?", pogosto v zadregi odgovarjajo: "Saj še nič ne govori." Kako naj se nauči, kdaj, če starša večinoma molčita?

Razvoj govora je v povezavi z razvojem gibanja. Ko začne otrok z igro rok, se pojavlja bebljanje /BA, PA, MA.../, ko sedi, se pojavlja čebljanje /BABA, MAMA, PAPA, TATA, DADA.../, ko shodi, prva beseda. Govorni in gibalni razvoj potekata v soodvisnosti, vendar intenzivno posvečanje eni spretnosti navidezno upočasni drugo. Vajam v hoji sledi obdobje, ko otrok zelo malo aktivno govori, vedno več pa razumeva govor.

Učenje govora se začenja s hranjenjem. Pri dojenju in pitju iz steklenice ima otrok z motnjo v razvoju lahko težave s sesanjem. Kasneje je treba spodbujati požiranje, zapiranje in odpiranje ust, žvečenje, grizenje. Vse dejavnosti v povezavi s hranjenjem so vaje govoril. Staršem svetujemo, da ne ostajajo predolgo pri manj zrelem načinu hranjenja, kadar je otrok zmožen osvojiti zahtevnejšo stopnjo. Pitje po steklenici je za otroka in starše preprostejše, saj zahtevata kozarček in žlica večjo spretnost in več napora.

Otrok se uči govora s poslušanjem, posluša glasove in se nanje odziva. Obrača se za zvokom, posluša melodijo in ritem, uživa, kadar se glasovi ponavljajo. Popevamo mu uspavanke, otroške in ljudske pesmice, rimarije, ki si jih sami izmišljamo.

Zgodnja obravnava otroka z motnjo v razvoju se začne in poteka v družini. Starša med nego, hranjenjem, igranjem, ljubkovanjem zavestno vključujeta vse tiste dejavnosti, ki spodbujajo govor na predgovornih stopnjah. S prvo pomensko besedo prehaja otrok v obdobje govora, to pa je navadno tudi čas, ko gre v vrtec, zato se obravnava razširi. Logoped skupaj s starši, vzgojiteljico in specialnim pedagogom načrtuje nadaljnjo govorno vzgojo. Pričakovanja staršev, da lahko samo logopedska obravnava pripomore k otrokovemu razvoju, so zmotna. Na razvoj vplivamo celostno, zato je napredovanje govora odvisno od vseh spodbud, ki jih dajemo otroku.

Mojca Šajina
logopedinja

ZDRAVSTVENO VARSTVO RAZVOJNO MOTENIH

VČERAJ - DANES - JUTRI

UVOD

V Sloveniji ni veliko sistemov zdravstvenega varstva, ki bi jih lahko prikazovali kot uspešne modele. Sistem zdravstvenega varstva razvojno motenih je bil v preteklosti eden takih.

Spremembe v družbenem in političnem razvoju Slovenije so v sistemu zdravstvenega varstva korenito posegle v temeljno zdravstvo. Temeljno zdravstvo razvojno motenih pa je bilo temelj našega, slovenskega sistema.

V času prehodnega obdobja vseh sistemov, tudi zdravstvenega, je pametno poznati zgodovino, analizirati sedanjost in na temelju tega načrtovati strateške usmeritve prihodnosti.

VČERAJ

Sistem zdravstvenega varstva razvojno motenih je temeljil na omogočanju zgodnjega odkrivanja. V ta namen je bil ustanovljen in je dobro deloval republiški register rizičnih otrok, ki je pošiljal naslove neposredno v dispanzer za otroke. Dispanzer je bil po zakonu in funkciji odgovoren za celostno zdravstveno varstvo otrok na svojem območju, zato je imel dolžnosti in pravico vabiti zdrave otroke in rizične iz registra na preglede.

Druga pot je bila zagotovljena s pošiljanjem rizičnih otrok od kolegov pediatrov iz posvetovalnic ali ambulant.

Ustanovljene so bile razvojne ambulante, kjer so spremljali razvoj rizičnih otrok in je bila zagotovljena zgodnja diagnostika.

Razvojno moteni - na novo odkriti in starejši, so se obranavali tako na enem mestu v tesni povezavi s socialno službo, otroškimi zdravniki, nevrofizioterapevti in ekipo mentalnohigienskih oddelkov. Habilitacija teh otrok je bila obenem združena z diagnostiko ob timski obravnavi razvojne ambulante, razvojnih oddelkov vrtcev, mentalnohigienskih oddelkov in nevrofizioterapevtov.

Ves sistem je bil del redne dejavnosti in iz dela so izšli normativi, tako da je bila mogoča dokaj natančna ocena učinkovitosti lokalnega sistema.

Pričakovano število takih ali drugačnih motenj je namreč dokaj stalno, tam kjer je število nižje, lahko pomeni, da je odkrivanje slabo.

Sistem smo uspešno razvijali, razpredli bogato mrežo in svoje rezultate primerjali s tujimi.

Strokovno je bil hierarhično voden, z vrhom na otroški kliniki v Ljubljani, Oddelkom za razvojno nevrologijo, pod vodstvom prof.dr. Veličkovič-Perata. Tam je bilo izobraževalno, statistično in družabno središče dogajanja.

DANES

Danes je sistem temeljnega zdravstvenega varstva v prehodnem obdobju, ki je poseglo v vse dejavnosti in tudi v zdravstveno varstvo razvojno motenih.

Temeljna sprememba je opustitev strategije dela otroških dispanzerjev kot odgovorne ustanove za zdrave in bolne otroke na svojem območju. Namesto dispanzerjev je sistem uveljavil izbranega zdravnika. Javna zdravstvena ustanova s tem ni bila več dolžna skrbeti za vso populacijo, tudi za rizične in razvojno motene, ki so nemara izbrali svojega lečečega zdravnika drugod.

Druga pomembna sprememba je dejstvo, da starši lahko izberejo kateregakoli zdravnika ne glede na to, ali je pediater in ali je dodatno usposobljen in oborožen z znanjem iz razvojne nevrologije.

Tretja sprememba je prisilila zdravnike, da skrbijo za tiste otroke, ki so jih izbrali starši, in jih z normativi 1000 otrok na enega zdravnika odvrnila od skrbi in razmišljanj o drugih dejavnostih, razen o zdravljenju in preventivi otrok, ki so jih izbrali.

Četrta sprememba pomeni uvedbo zasebne prakse, kjer so družine s socialno ogroženim statusom manj zaželene in slabše obravnavane kot one, ki so bogatejše. To velja zlasti za tiste dejavnosti, kjer je treba za preglede doplačati - samoplačniške ordinacije, ali pa se postaviti v vrsto in čakati.

Na državni ravni se je v tem času organizirala skupina strokovnjakov, da bi ohranila kakovost in dober standard iz preteklosti.

JUTRI

Zdravstveno varstvo razvojno motenih bo v prihodnje hočeš nočeš moralo sprejeti spremembe v družbi, politiki, financiranju in zdravstvenem sistemu kot dejstvo. Potrebna bo temeljita presoja stanja in sprememb, ki so nastale, treba bo doreči strategijo zdravstvenega varstva razvojno motenih, tako da bo dobro delovala tudi v novem okolju. Zlasti bo treba znova opredeliti in ugotoviti, ali je še mogoče delovanje otroških dispanzerjev, ali je lokalna oblast še sposobna zagotavljati zdravstvo, varstvo, habilitacijo, šolanje in delo razvojno motenih tam, kjer živijo, na takšni življenjski ravni kot prej. Treba bo oblikovati koalicijo za podporo, lobirati pomembne sektorje in oblikovati skupine podpore za tiste strateške usmeritve, ki bodo sprejete.

Vsekakor je pred nami obdobje, ki grozi, da se bo sistem zdravstvenega varstva razblinil na številne nepovezane ambulante, katerih poglavitna skrb bo lastno materialno stanje, daleč pred skrbjo za razvojno motene otroke in družine, ki živijo z njimi.

Tako vidimo naloge Društva v tem trenutku, da opozori starše in strokovnjake razvojno motenih otrok na nevarnosti trenutka: skrb za razvojno motene je naloga države.

Trenutnim razvojnim težnjam zdravstvenega varstva v privatizacijo naj sledijo z veliko previdnostjo, saj je sistem zasebnega zdravstvenega varstva še neizdelan, javno zdravstvo pa si želi svojo dobro zasnovano mrežo ohraniti in doseči, da bi bila skrb za razvojno motene tudi pri nas kot po večini držav po svetu - domena javnega zdravstva - države.

Prim. Marjan Mramor, dr.med.
Majda Mramor, spec.klin.psih.

Za zdravo rojstvo otroka in njegov zdrav razvoj si prizadeva vrsta strokovnih delavcev. Tudi takrat, ko se pri otrokovem razvoju kaj zatakne, bolj ali manj usodno, je pripravljena cela četa, ki naj bi pomagala otroku in staršem. Želja in hotenje sta eno, možnost in znanje sta drugo. Strokovni delavci smo dostikrat nemočni, pa tudi preveč zaverovani v svoje delo in ne vidimo resničnih potreb staršev in otrok. Gotovo je med stališči strokovnih delavcev in mnenji staršev, kaj bi bilo treba narediti za njihovega otroka, velika razlika. Članki na temo zgodnje skrbi za razvojno motene otroke so prav v tem pogledu enostranski. Predstavljajo stanje, izražajo kar precejšnje zadovoljstvo, nakazujejo, kaj bi se moralo še spremeniti, niso pa dovolj kritični. Starši, ki imajo prizadete otroke, so verjetno precej bolj kritični in nezadovoljni s stanjem. Gotovo si želijo bistvenih sprememb. Ob vabilu, da se odzovite s svojimi kritičnimi pripombami, boste morda zamahnili z roko, ker ste že utrujeni od neuspešnega opozarjanja. Toda če nič drugega, vaše kritične pripombe ne bodo dovolile uspavanosti ob zadovoljstvu nad stanjem, kakršno pač je.

Uredništvo zbornika

balonček

Razmišljanje, težave in izkušnje mlade družine ob praznovanju prvega rojstnega dne otroka z Downovim sindromom

Je že tako, da imamo glede na dogodke v življenju vedno le dve izbiri: ali se nam nikoli ne zgodijo, ali pa se nam enkrat zagotovo zgodijo prvič. Tako je bilo tudi lansko pomlad, ko sva z ženo prvič v življenju postala mamica in očka. Srečnica je bila mala deklica, ki smo ji dali ime Karin.

Vsak otrok na svetu je nekaj enkratnega, še toliko bolj, če je ta otrok tvoj in zato sploh ni potrebno, da bi imel očkovo bradico, mamičin nosek ali babičine oči. Že čarobnost rojstva, za katero sva šele sedaj spoznala, zakaj je ni mogoče opisati z besedami, je dovolj, da se nam kljub vsem pripravam življenje precej spremeni. Včasih pa se nam zazdi, da nam najgloblje skrivnosti življenja poskušajo te spremembe vsiliti še koreniteje, kakor bi radi. Vsekakor je mogoče, da tako razmišljava, zato ker še nikoli do sedaj nisva bila mamica in očka, in vsekakor je mogoče tudi to, da bi morda v nekem drugem svetu, času ali kraju na rojstvo otroka z Downovim sindromom gledala popolnoma drugače. A stvarnost je pač taka in prav malo reči na tem svetu je popolnih.

Utapljanje v filozofskih razmišljanjih, ki nas na koncu vedno pripeljejo do nerešljivega temeljnega otroškega vprašanja "ZAKAJ?", za naju in najino deklico prav gotovo ne bi bila prava pot. Tako sva se kaj kmalu odločila, da se ne bova zmenila za misel na "vsiljene" spremembe, ter si postavila za cilj normalno življenje. Nič nenavadnega ali neživljenjskega se namreč ni zgodilo. Ob pozornosti, ki je tako ali tako potrebna v takem ali drugačnem življenju, bova z dobro voljo zagotovo lahko ustvarila tako življenje, le najini pogledi nanj bodo morda bolj čistejši in srečnejši. Ko so to spoznali in začeli razumeti tudi ljudje iz naše okolice, se je vse skupaj obrnilo na bolje.

Poglavitno vodilo je bilo tako postavljeno. Tako na čustveni, kakor tudi na razumski in praktični ravni. Na vrsti je bila izpeljava.

V vsesplošni poplavi samega kritiziranja vseh mogočih ljudi na vseh mogočih položajih si še danes ne znava razložiti sreče, ki sva je bila deležna. Tako rekoč na vsakem koraku, od porodne sobe, pa prek vsega osebja na porodniškem oddelku, na genetiki ter kasneje v zdravstvenem domu sva na svoji poti srečevala same prijazne ljudi, o katerih resnično lahko govoriva samo pohvalno. Nato pa je prišel dan, ko sva s svojo deklico odšla na prvi obisk k defektologinji. "Tako zelo rada imava najino Karin!", sva ji povedala v dobri veri, da je to pravzaprav največ, kar lahko storiva. Do tedaj nama ni namreč nihče, kljub vsej prijaznosti, svetoval še nič drugega. Pa saj jim zaradi kronične neobveščenosti, ki razsaja na tem področju, tega niti ne moreva zameriti. "Zelo lepo," je odgovorila defektologinja, "ampak to je veliko premalo!" V nekaj minutah naju je nato spustila na trdna realna tla, in takrat sva spoznala, da je "zgodnja intervencija za otroke z Downovim sindromom", o kateri večina ljudi (tudi tistih, pri katerih tega ne bi pričakovala) le govoriči, nekaj čisto drugega.

Nenadoma sva se zopet počutila nemočna. Ne zaradi teže niti časa ali volje do dela - vsega tega sva imela in še imava resnično ogromno. Pač pa spričo ugotovitve, kako sramotno nizko obravnavo je namenila družba ali zdravstvo ali kdorkoli pač že, najini deklici. Kako malo časa ji odmerja za njeno obravnavo in kako sploh ne čuti potrebe po ne samo občasnem spremljanju, pač pa po sprotnem sodelovanju strokovnjakov s posameznih področji (logoped, psiholog, fizioterapevt, nevrolog, genetik, farmacevt, defektolog, razvojni pediater, socialni delavec, specialni pedagog, vzgojitelj in še kdo) pri njenem telesnem in duševnem razvoju.

Kadar človek spozna, da je v nekem svojem razmišljanju ali dejanjih osamljen, da nihče drug na stvari ne gleda tako, ali pa jih tako ne počne, potem ima dve možnosti: ali je norec ali pa genij. Na srečo sva kmalu ugotovila, da nisva ne eno ne drugo, saj sva se iz dneva v dan seznanjala z zmeraj več družinami, ki so bile takšne kot najina. Beseda je dala besedo. Nekateri smo se, zaradi pomanjkanja akcij in informacij o temah, ki so se nam za naše otroke zdele življenjsko pomembne, začeli ozirati v tujino. Ne samo ogromna količina podatkov, ki smo jih dobili že na tujih spletnih straneh interneta, pač pa tudi njihova vsebina nam je kljub naši neizobraženosti s tega področja dala vedeti, da za svetom zaostajamo dobrih 30 let! Dejstvo, da naši otroci nimajo časa čakati na to, da se bo pri nas kaj premaknilo, in pa to, da bomo naše tiščanje glave skozi zid, če se bomo tega lotevali posamično, plačevali iz lastnih žepov, nas je pripeljalo do ideje o BALONČKU. O nekakšnem združenju družin in ljudi z Downovim sindromom, pa seveda tudi vseh strokovnjakov in drugih prijateljev na enem mestu.

Ker smo večinoma vsi pobudniki za nastanek Baloncka vsak v svojem kraju tudi člani društev Sožitje, smo glede na sorodnost naših ciljev in nalog seveda takoj pomislili, da bo medsebojno sodelovanje vsekakor obrodilo sadove. Prav danes, ko oddajam tale članek v uredništvo, bomo v zvezi s tem z IO Zveze Sožitje imeli pomemben sestanek. Upam in prepričan sem, da vam bom v prihodnji številki poleg vabila k sodelovanju vsem, ki vas to zanima, ter kratkega orisa programa dela, ki ga imamo, lahko poročal tudi o naši formalni ustanovitvi.

Do takrat pa lepo pozdravljeni!

Zoran Grom
Stara Vrhnika 90A, 1360 Vrhnika;
elektronska pošta (E-mail)
zoran.grom@siol.net.si

VPRAŠALI STE

- **Podaljšane starševske pravice**
- **Bivanje z otrokom v bolnišnici**
- **Oprostitev plačila cestnine**
- **Dodatek za nego otroka**
- **Zakon o spremembi Zakona o prometnem davku (ZPD-D)**

VPRAŠANJE:

Kako je s podaljšanjem starševske pravice?

ODGOVOR:

Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih starševska pravica preneha z otrokovo polnoletnostjo, to je, ko dopolni osemnajst let, ali če mladoletnik pred polnoletnostjo sklene zakonsko zvezo.

Sodišče lahko izda po predlogu staršev ali pristojnega organa občinske skupnosti socialnega skrbstva v nepravdnem postopku odločbo, da se starševska pravica podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni zmožen sam skrbeti zase, za svoje koristi in pravice.

Če je oseba že polnoletna in predlog staršev za podaljšanje starševske pravice ni bil pravočasno vložen, sme sodišče priznati starševsko pravico staršem in jo podaljšati čez otrokovo polnoletnost.

Odločbe po zgoraj navedenih odločitvah se zaznamujejo v matični knjigi, če ima tak otrok nepremičnino, pa tudi v zemljiški knjigi in v drugih javnih knjigah

VPRAŠANJE:

Kdaj imajo starši pravico, da bivajo v bolnišnici z otrokom?

ODGOVOR:

Pri otrocih s težjo okvaro oziroma poškodbo možganov ali hrbtenjače, pri katerih je treba usposabljati starše za poznejšo rehabilitacijo na domu, ima eden od staršev pravico do bivanja v bolnišnici, vendar največ do 30 dni, pri kroničnih boleznih ali okvarah otrok pa ima eden od staršev v času usposabljanja za poznejšo rehabilitacijo pravico do bivanja v bolnišnici največ 14 dni.

V obeh primerih ob bivanju enega od staršev v bolnišnici niso zajeti stroški prehrane.

VPRAŠANJE:

Kako je z oprostitvijo plačila cestnine za duševno prizadete osebe?

ODGOVOR:

Zakon o cestah določa kategorije oseb, ki ne plačujejo povračila za cestna motorna vozila, vendar ne določa to izrecno za duševno prizadete osebe, pač pa za osebe s telesnimi okvarami, katerih 60% ali večja telesna okvara spodnjih okončin je posledica bolezni, ki povzroča telesno okvaro.

Torej velja to določilo tudi za duševno prizadete osebe, vendar samo v kombinaciji z zgoraj navedenimi telesnimi okvarami.

VPRAŠANJE:

Imam 16-letno hčerko, ki je lažje prizadeta. Ali ji pripada dodatek za nego otroka? Prejemam pa tudi otroški dodatek. Ali lahko prejemam oba dodatka?

ODGOVOR:

Dodatek za nego otroka pripada staršem otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju do dopolnjenega 18. leta starosti. Po pravilniku o kriterijih za uveljavljanje dodatka za nego otroka med otroke z motnjami v duševnem razvoju ne štejejo lažje umsko prizadeti otroci. Torej vam dodatek za nego otroka ne pripada.

Otroku z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pripada otroški dodatek do dopolnjenega 18 leta starosti. Pogoj za pridobitev otroškega dodatka pa je višina dohodka na družinskega člana, in ne stopnja umske prizadetosti. Torej vam pripada otroški dodatek glede na finančno stanje v družini.

Če so izpolnjeni zgoraj navedeni pogoji za pridobitev pravice do prejemanja

dodatka za nego otroka in za pridobitev pravice do prejemanja otroškega dodatka, lahko prejemate sočasno oba dodatka.

Nevenka Ljubič, pravnica

UPRAVIČENOST DO OTROŠKEGA DODATKA (po veljavni lestvici)

Bruto mesečni dohodek na družinskega člana v letu 1996		Višina otroškega dodatka (neto)	
od vključno	manj kot	v % od zajamčene plače	v SIT
	32.281	22	7.783
32.281	38.738	19	6.683
38.738	51.650	16	5.628
51.650	58.106	13	4.572
58.1o6	71.019	1o	3.517
71.019	142.038	7	2.462

Zahtevek za upravičenost do otroškega dodatka se vloži pri pristojnem centru za socialno delo. Če zahtevek ustreza merilom, začno otroški dodatek izplačevati od prvega dne naslednjega meseca, v katerem je bil vložen zahtevek.

MI ODGOVARJAMO

ZAKON O SPREMEMBI ZAKONA O PROMETNEM DAVKU (ZPD-D)

1. člen

V zakonu o prometnem davku (Uradni list RS št. 4/92, 9/92 - popravek 12/93 - odločba US, 71/93 in 16/96) se v 18. členu 14. točka spremeni tako, da glasi:

"14) od novih osebnih avtomobilov z delovno prostornino bencinskega motorja do 1,8 litra in dieselskega motorja do 1,9 litra oziroma z delovno prostornino bencinskega motorja do 2 litra in dieselskega motorja do 2,2 litra za nove osebne avtomobile z avtomatskim upravljanjem ter od kombi vozil, posebej prirejenih za prevoz invalida na invalidskem vozičku, ki jih največ enkrat v petih letih kupijo izključno za svoj osebni prevoz osebe, ki imajo vozniško dovoljenje ali jim je potrebna pomoč drugih oseb, ki imajo vozniško dovoljenje, neposredno od pravne osebe ali zasebnika, ki se ukvarja s proizvodno ali trgovsko dejavnostjo, ali jih same neposredno uvozijo, in sicer:

- osebe, pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medenice nastala najmanj 80% telesna okvara;
- osebe, ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih;
- osebe z zmerno, težjo ali težko telesno ali duševno prizadetostjo, ki jim je priznana invalidnost po zakonu o družbenem varstvu telesno in duševno prizadetih oseb (Uradni list SRS, št. 41/83) in po zakonu o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Uradni list SRS, št. 19/76 in 3/80);
- otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki jih zdravstveni zavodi spremljajo kot rizične v razvoju.

Oprostitev po prvi in drugi alinei prejšnjega odstavka se uveljavlja po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju na podlagi odločbe Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

Oprostitev po tretji alinei prvega odstavka te točke se uveljavlja na podlagi odločbe o priznanem statusu invalida v skladu s predpisi iz te alinee oziroma odločbe pristojnega centra za socialno delo, izdane na podlagi izvedenskega mnenja o razvrščanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Oprostitev po četrti alinei prvega odstavka te točke se uveljavlja na podlagi potrdila zdravstvenega doma oziroma drugega zdravstvenega zavoda, ki opravlja specialistično pediatrično dejavnost.

V prometno dovoljenje tako kupljenega oziroma uvoženega avtomobila se vpiše podatek, da je vozilo namenjeno izključno za prevoz osebe, ki je upravičena do oprostitve plačila davka od prometa proizvodov po tej točki.

Če invalidna oseba oziroma njeni starši ali skrbniki prodajo osebni avtomobil ali ga brezplačno ali kako drugače odtujijo ali ga dajo v rabo komu drugemu pred potekom petletnega roka od dneva nakupa oziroma uvoza, morajo plačati davek od prometa proizvodov v višini davka, ki ni bil plačan ob nakupu oziroma uvozu avtomobila, in pripadajoče obresti od dneva nakupa oziroma uvoza do dneva plačila davka. Ob izpolnjevanju osnovnih pogojev se pravica do oprostitev po tej točki na novo vzpostavi dan po takšnem plačilu. Če je imela invalidna oseba prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti avtomobila na dan nesreče, sme poškodovani osebni avtomobil prodati ne da bi plačala davek od prometa proizvodov. Če invalidna oseba umre pred potekom petletnega roka od dneva nakupa oziroma uvoza avtomobila, smejo zakoniti dediči prodati osebni avtomobil, ki so ga podedovali, ne da bi plačali davek od prometa proizvodov.

Vojni invalid prve skupine, ki uveljavi pravico do doplačila k stroškom tehničnega pripomočka - osebnega motornega vozila po zakonu o vojnih invalidih (Uradni list RS, št. 63/95, 19/97 in 21/97 - popravek), nima pravice do davčne oprostitve iz te točke.

Če upravičenci po tej točki niso vozniki, lahko v njihovem imenu za njihove potrebe motorno vozilo po tej točki vozijo starši oziroma skrbnik ali osebe, ki imajo pisno pooblastilo upravičenca, njegovih staršev oziroma skrbnika."

2. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije

Št. 434-02/91-7/ 100
Ljubljana, dne 10. septembra 1997.

Predsednik
Državnega zbora
Republike Slovenije
Janez Podobnik, dr. med. l. r.

LETOVALI SMO V HRIBIH

V Varstveno-delovnem centru v Novem mestu se že ves čas trudimo, da bi varovancem omogočili živeti čimbolj polno življenje, zato nenehoma raziskujemo zanje neznana področja in premikamo meje njihovih izkušenj in sposobnosti.

V sklopu naših popoldanskih dejavnosti smo se tako pogosto potepali po lepih in skrivnostnih Gorjancih in nabirali izkušnje iz hribolazenja, pa tudi iz prijateljstva, ki se v takšni skupini kar neopazno razvije. Medtem ko smo "grizli kolena" proti Gospodični, Miklavžu in Tovarni, je v nas dozorevala želja, da bi nekoč odšli in se preskusili tudi v bolj pravih hribih.

Priložnost se nam je ponudila letos, ko smo se v VDC-ju odločili, da poleg morskega vendarle organiziramo tudi gorsko letovanje.

Tako smo nekega junijskega ponedeljka z ekipo 14 planincev z motnjo v duševnem in telesnem razvoju odšli na pot tudi trije spremljevalci. Ustavili smo se v Zgornjih Gorjah pri Bledu, v prijazni hiši Zveze prijateljev mladine iz Ljubljane. Pričakal nas je dež, toda mi smo optimistično upali, da bo vreme naslednje dni super, in res je bilo tako. Prvi večer smo si ogledali Gorje in se sprehodili po od dežja umiti, romantični gorenjski pokrajini, ki smo jo občudovali še vse naslednje dni (kljub temu da prihajamo s prelepe Dolenjske).

Zjutraj smo se skozi bližnje vasi odpravili v Blejski Vintgar, kjer smo občudovali 1600 m dolgo, razgibano sotesko reke Radovne. Vračali smo se mimo cerkvice sv. Katarine, po razgledni poti, kjer smo poleg blejskih lepot lahko občudovali tudi ovce, ki so so pasle okoli nas. Popoldne smo si ogledali blejski grad, in ker nas je presenetila popoldanska nevihta, ugotovili, da se nas v kombiju, ki je sicer registriran za 9 oseb, v sili lahko pelje tudi 17. (Na srečo zaradi močnega naliva ob cesti ni bilo policajev.)

Naslednji dan smo se podali na prvo pravo turo. S Pokljuke smo čez planino Lipanco osvajali naš prvi dvatisočak - Debelo peč. Pot je bila čudovita. Uživali smo v bogastvu gorske pokrajine, sčasoma, s spreminjanjem terena pa smo žal tudi ugotovili, da imajo na nekoliko težavnejšem, kamnitem svetu varovanci s slabšo koordinacijo gibov in tisti s slabšim vidom velike težave. Kljub temu je vrh "padel" in bili smo zadovoljni, kot se za prave planince spodobi.

V četrtek se je skupina najboljših povzpela še čez Komarčo do Koče pri Triglavskih jezerih, drugi pa smo si ogledali pokljuško sotesko in pokljuško luknjo z naravnimi okni. Popoldne smo si potem ogledali radovljiško arhitekturo in čebelarski muzej.

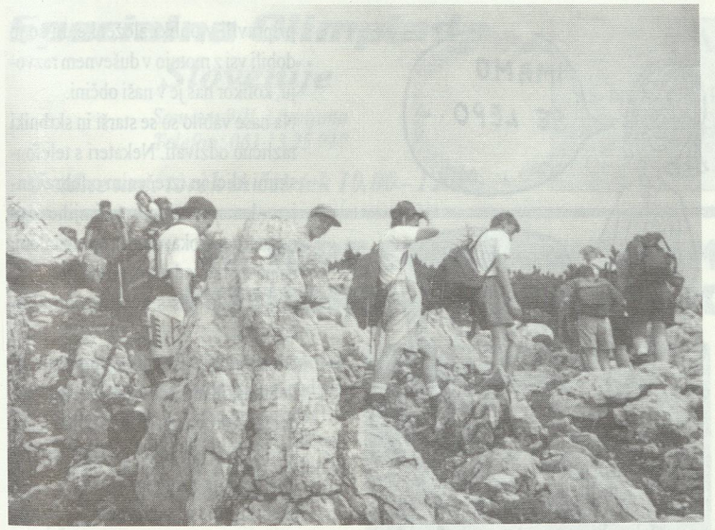
V Bohinjski Bistrici smo naslednji dan spoznavali umetnost strojenja kož v rekonstruirani usnjarni Tomaža Godca, simpatična in prijazna vodnica pa nas je v muzeju Soške fronte popeljala tudi nazaj v zgodovino, v čas prve svetovne vojne. Dan smo končali z gostom - alpinistom Marjanom Zverom, ki nam je ob diapozitivih predstavil gorski svet in varno gibanje v njem. Predstavil pa nam je tudi alpinizem in plezanje, ki smo ga potem praktično preskusili v plezalnem vrtcu Bohinjska Bela. Plezanje je bilo za vse varovance čisto novo doživetje in zato tudi toliko vznemirljivejše. Odločili smo se, da se bomo z njim še ukvarjali. Dan smo končali z ogledom kinopredstave in obiskom prireditve ob začetku turistične sezone na Bledu. Privoščili smo si čisto pravo pivo, ki nas je spravilo v še posebno dobro voljo in tako smo, zadnji večer naših počitnic, preživeli nasmejani in odločeni, da gremo naslednje leto spet.

Naj za konec navedem še nekaj pozitivnih učinkov našega potepanja po Gorenjskem. Socializacija je ena najopaznejših posledic takšnega druženja, saj smo z veseljem opazovali, kako so varovanci razmeroma hitro začutili pripadnost skupini in skrb za drugega (npr. med hojo po težavnem terenu). Z veseljem smo opazovali varovanca, ki v VDC-ju komaj spregovori, med nami pa je govoril, se zanimal za druge, se smejal, šalil... Imeli smo tudi veliko časa za pogovor, tako da je vsak lahko prišel na vrsto. Med hojo po hribih in obiskovanjem muzejev je bilo tudi veliko priložnosti za učenje in obnavljanje znanja. Spoznavali smo nove kraje, dogajanja v naravi, zgodovino, rokodelstvo, arhitekturo... Varovanci so imeli priložnost premagati strah, razvijati vztrajnost in opazovati sebe v novih položajih. Hoja po težavnem terenu je tudi odlična vadba za ravnotežje in boljšo koordinacijo gibov. Ker smo se veliko gibali, smo zboljšali tudi svojo splošno telesno pripravljenost in počutje. Za konec pa še ena, morda najpomembnejša stvar - ves teden smo imeli priložnost doživljati prijateljstva, lepoto, kulturo, skrivnost - in tako v polnosti doživljati tudi sebe kot človeško bitje.

Mojca Zver
delovna terapevtka

IZ GLASILA ZBLIŽEVANJA - ILIRSKA BISTRICA

DRUŠTVENE NOVICE IZ ILIRSKE BISTRICE

Končno smo le pričakali lep sončnen dan, ki je bil kot naročen za srečanje na gozdni jasi v Dolenjskem Potoku.

Zbrali smo se skupaj s starši, prijatelji, sodelavci in vrstniki iz Varstveno-delovnega centra Postojna. Ob zvokih harmonike, dobrotah, ki so prišle iz domske kuhinje in iz spretnih rok našega Jožeta, ter ob dobri volji in domiselnih igrah gospe Mimice smo ostali skupaj do večera.

Da je naše srečanje tako lepo uspelo, se imamo zahvaliti Zvezi društev Sožitje, lovski družini Ilirska Bistrica, ki nam je dala na voljo kočo, Domu starejših občanov, številnim posameznikom za osebno pomoč, ter podjetju Mlinotest in trgovini Kampo za njihov prispevek.

Tudi spodletelo ima svoje mesto v nastajanju rasti.

Saj vendar - ni
poskusa brez zmote,
spoznanja brez omejitve
in razsvetljenja brez razumevanja
večne nepopolnosti.

(Elisabeth S. Lukas)

POČITNIŠKO VARSTVO OTROK

V Šmihelu pri Novem mestu je Društvo Sožitje med počitnicami že drugič uspešno izpeljalo počitniško varstvo otrok z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju.

Čas zelo hitro beži in tako je hitro minilo tudi leto. Prišlo je poletje in z njim čas počitnic. S tem pa tudi težave za mnoge starše, kajti otroci, vključeni v oddelke vzgoje in izobraževanja pri Osnovni šoli Dragotin Kette, potrebujejo skrb in nadzor redno, tudi med počitnicami. Del počitnic je varstvo zagotovila šola, od 14. julija do 8. avgusta pa je varstvo organiziralo SOŽITJE - društvo za pomoč duševno prizadetim iz Novega mesta. Varstvo je potekalo v prostorih Varstveno-delovnega centra v Novem mestu.

Letos smo društvu priskočile na pomoč dve študentki defektologije, Nataša Kolenc in Nataša Novak, absolventka logopedije Renata Medle in dijakinji Klara Grubar in Petra Dular. Prvi teden pa nam je bila v pomoč tudi defektologinja Darinka Pirc iz Osnovne šole Dragotin Kette. Varstvo je potekalo štiri tedne. Letos je bilo v skupini kar 11 otrok, to je nekaj več kot lani. Varstvo je potekalo od 6. ure zjutraj do 15. ure. Otroci so imeli tri obroke hrane: zajtrk, malico in kosilo.

Nekaj otrok je prostore Varstveno-delovnega centra poznalo že od lani, drugi pa so jih šele spoznavali. Otroci so se hitro navadili na nove ljudi in novo okolje, tako da jim je bilo v teh urah prijetno. Na voljo smo imeli snoezelen za sproščanje, telovadnico in tudi bazen, to smo seveda pridno izkoriščali. Skoraj vsak dan smo odšli na daljši sprehod, tako da smo bili večino dopoldneva zunaj. Kadar pa je bilo slabo vreme, smo si ogledali otroški film aii risanke. Sprehode smo obogatili s kratkim izletom v mesto na sladoled in z obiski vrtca na Drski. Ko pa nam je postalo nevzdržno vroče, smo se šli ohladit v bazen. Poleg tega so imeli otroci na voljo igrače, tako da nam ni bilo nikoli dolgčas. Obiskalo nas je nekaj oseb iz društva - psihologinja Nada Pečavar, Milica Jakopin in Ana Bevc.

Tako smo vsi skupaj preživeli lepe in prijetne tedne. Skupaj smo se družili in kratkočasili dve Nataši, Renata, Klara in Petra ter otroci: Jure, Mirjana, Barbara, Tomaž, Don, Luka, Irena, Sonja, Niko, Zoran in Matej. Vsi skupaj se zahvaljujemo VDC-ju, kjer so nas lepo sprejeli, Sožitju, ki je varstvo omogočilo, in staršem otrok za njihovo zaupanje. Na koncu lahko rečemo samo to, da se znova vidimo naslednje poletje.

Nataša Novak
študentka defektologije

ZA NEKAJ UR OD DOMA

Odrasli z motnjo v duševnem razvoju iz Ilirske Bistrice, ki živijo samo doma, so se v letošnjih počitnicah družili in skupaj poveselili nekaj ur na teden.

Navajeni smo, da je poletna počitniška ponudba turističnih agencij namenjena zabavi, učenju in sprostitvi odraslih otrok.

Preživljanje prostega časa odraslih z motnjo v duševnem razvoju in njihovih staršev - skrbnikov pa praviloma ostaja skrb Društva za pomoč duševno prizadetim. V sklopu društvene dejavnosti potekajo med letom različne dejavnosti. Za prenekatero družino je njihova ponudba edina možnost, da preživijo tudi del dopusta zunaj domačega kraja.

Ta dejstva so bila zame in za sodelavko Sonjo Munih, specialno pedagoginjo, spodbuda, da sva začeli snovati program poletnih počitniških ur, namenjenih predvsem tistim odraslim z motnjo v duševnem razvoju, ki so samo doma in se nam želijo pridružiti.

POČITNIŠKI PROGRAM - POLETJE 1997

Počitniški program je potekal štiri zaporedne torke, in sicer:
24. junija; 1. in 8., ter 15. julija med 15. in 17. uro v prostorih Doma starejših občanov - enote Varstveno-delovnega centra Ilirska Bistrica.

Program našega druženja smo oblikovali tako, da je lahko našel v njem nekaj zase vsak izmed udeleženih. Gledali smo videofilme, poslušali glasbo, pripravijali sladice, risali, peli in se predvsem veliko pogovarjali.

Vabilo za počitniška druženja smo pripravili v obliki zloženke, ki so jo dobili vsi z motnjo v duševnem razvoju, kolikor nas je v naši občini.

Na naše vabilo so se starši in skrbniki različno odzivali. Nekateri s telefonskimi klici in izrečenim odobravanjem, ker smo se spomnili njihovega odraslega otroka; drugi z opravičilom, da ne morejo od doma; nekaj pa jih je prišlo med nas s svojim odraslim otrokom.

Odziv je bil vsekakor spodbuden. Počitniških ur so se redno udeleževali domski varovanci. Njih so popoldanska druženja še posebno razveselila. Popoldan je zanje namreč čas, ki ga preživljajo v pasivnem čakanju večera.

Za konec našega poletnega druženja bomo obiskali Postojnsko jamo.

SKLEPNE UGOTOVITVE:

Odziv na našo počitniško ponudbo je bil zadovoljiv, kar nas zavezuje, da take oblike druženja nadaljujemo tudi v prihodnjem poletju.

V prihodnje moramo zastaviti poletni počitniški program tako, da bo naše druženje trajalo nepretrgoma vsaj en teden. Morda v času, ko so varovanci Varstveno-delovnega centra na počitnicah.

V počitniško dejavnost moramo pritegniti poleg strokovnih delavk Varstveno-delovnega centra tudi zunanje animatorje.

Mira Lenarčič, dipl. soc. del.

Dovolite mi zmagati,
toda, če ne morem zmagati,
mi dovolite,
naj pogumno poskusim.

Specialna Olimpiada Slovenije
Samova 9/II, Ljubljana
Telefon: 061 13 25 017
Uradne ure: torek in četrtek 10.00 - 12.00

NAPOVEDUJEMO:

15. NOVEMBER 1997 - 4. PLAVALNI MITING
(v bazenu TC Lipica pri Sežani)
Organizator: Socialno-varstveni zavod Dutovlje

IV. IGRE SPECIALNE OLIMPIJADE PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE

Center za usposabljanje Elvira Vatovec Strunjan - Obalne delavnice za delo pod posebnimi pogoji smo bili letos organizator IV. iger specialne olimpijade primorsko-notranjske regije v Kopru. Na igrah je nastopilo 197 športnikov iz 16 ekip članic Specialne olimpijade.

Udeležence je s pozdravnim govorom nagovorila županja mestne občine Koper Irena Fister. Igre je z nagovorom odprl direktor centra dr. Opara. Odprtje so nam popestrile plesalke iz plesno-akrobatske skupine Flip iz Pirana s programom, ki so ga pripravile za nastop v ZDA.

Sicer so IV. regijske igre potekale v sklopu meseca športa, ki smo ga pripravili v ta namen. Igre so bile seveda najpomembnejši dogodek. Pripravili pa smo tudi fotografski natečaj Športne fotografije oseb s posebnimi potrebami. Razstavljene fotografije so bile na ogled v galeriji Alga v Izoli.

Hkrati smo vsem, ki jih je to zanimalo, "odprli vrata" naših telovadnic in jim prikazali vadbo naših ekip v nogametu in judu.

Sam mesec športa so medijsko podprli TV Koper, Primorske novice, Ljubljanski dnevnik, Ekipa, Radio Koper, Radio Capris, Radio Morje, Radio Ognjišče. Tekmovalci so nastopili v treh uradnih športih (atletiki, namiznem tenisu in elementih košarke) ter v balinanju kot demonstracijskem športu. Najštevilneje je bila zastopana atletika, kjer so tekmovalci nastopali v vseh razpisanih disciplinah (razen slaloma vozičkarjev).

Najštevilneje zastopani disciplini sta bili met žogice, skupaj 78 tekmovalcev (33 moških, 43 žensk) in skok v daljavo z mesta, skupaj 60 tekmovalcev (32 moških, 28 žensk).

Turnirja v balinanju, ki je po svoji udeležbi dokazal, da ne bo več dolgo demonstracijski šport, se je udeležilo 30 tekmovalcev in tekmovalk iz 7 ekip. V ekipnem delu je nastopilo 6 ekip, ki so bile v predtekmovanju razdeljene v dve skupini. Zmagovalci skupin so odigrali za prvo, drugouvrščeni pa za tretje mesto. Ekipnemu delu je sledilo še posamično tekmovanje v elementih zbijanja in bližanja. Dobra zastopanost je bila tudi v elementih košarke, za namizni tenis pa tega ne moremo trditi. Na tekmovališčih ni bilo pritožb glede rezultatov ali so bile rešene na kraju samem. Podeljeno je bilo 65 kompletov medalj.

Zabavni del iger smo nadaljevali v Izoli, v gostinski šoli, kjer nas je zabaval ansambel Primorski fantje. Želeli bi se zahvaliti tudi vsem sponzorjem in prostovoljcem, brez katerih ne bi bilo mogoče izpeljati iger.

Organizatorji upamo, da so se udeleženci, čeprav utrujeni, zadovoljni vrnili na svoje domove. Na koncu smo si zaklicali še: "Nasvidenje prihodnje leto v Vipavi!"

Tomo Dadič

SKUPAJ DRUG ZA DRUGEGA

Varovanci socialnovarstvenega zavoda Dutovlje so sodelovali na mednarodnem športnem tekmovanju

Predstavniki varovancev Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje so se udeležili športnega in kulturnega srečanja odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju v Madžarskem mestu IVANC v dneh 7. do 11. avgusta. Tovrstno specialno športno-kulturno srečanje je bilo organizirano drugič v letu 1997. Sam športni program pa je potekal po predpisih specialne olimpijade.

Poleg predstavnikov Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje so na srečanju sodelovale tudi tele ekipe:

CARITASHEIM LANZENDORE	- Avstrija
CARITASHEIM RETZ	- Avstrija
KRAKOW	- Poljska
MARTIN	- Slovaška
AGFALVA	- Madžarska
MONACH	- Madžarska
SOMBOTEL	- Madžarska
ZSIRA	- Madžarska
IVANC	- Madžarska

Tega srečanja, ki je del programa fundacije za socialno delo z geslom SKUPAJ - DRUG ZA DRUGEGA, se je udeležilo 100 udeležencev.

Cilji te prireditve so bili predvsem:
- negovanje mednarodnih in strokovnih vezi
- popularizacija športa med osebami - invalidi
- popularizacija zdravega življenja
- izboljšanje kakovosti življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju
- razvijanje osebnosti
- pomoč pri integraciji oz. normalizaciji oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Potem ko smo se nastanili v urejenem kampu v bližini zavoda za duševno prizadete v Ivancu smo začeli s kulturno-športnim delom programa.

Veliko pozornosti je bilo namenjene predstavitvi Slovenije in sprejemu udeležencev iz Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje.

Športna tekmovanja so pri sodelujočih in njihovih spremljevalcih spodbudila pravo športno razpoloženje in ustvarila tudi prijateljsko ozračje. Med tekmovanji so si strokovni delavci izmenjali izkušnje pri delu z omenjenimi in navezali prve stike za nadaljevanje srečanj v tem prostoru Evrope.

Po končanem tekmovanju sta vse družili misel in želja, da bi se znova srečali, in to v Avstrijskem mestu Retz.

Miha Pogačar,
direktor Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje

TO MAJHNO, A DOLGO MESTO
3. EX TEMPORE - KRŠKO 1997

Že tretji EX TEMPORE osnovnih šol s prilagojenim programom smo letos organizirali v Krškem. Posvetili smo ga občinskemu prazniku, zato smo ga poimenovali To majhno, a dolgo mesto. Naša srečanja so se začela pred štirimi leti v Črnomlju, nadaljevala v Novem mestu, za letos pa smo izbrali Krško.

Tokratnega srečanja se je udeležilo 12 učencev iz Dolenjske, Bele krajine in Posavja. V petek, 6. junija, nas je pozdravilo oblačno, žalostno jutro. Vsi smo si želeli sonca, da bi lahko ustvarjali v naravi. Ob 9. uri smo se zbrali na Osnovni šoli dr. Mihajla Rostoharja v Krškem. Srečanje smo začeli s pozdravnim govorom organizatorja in izdatno malico.

Kljub oblakom in meglicam so se nekateri podali na Sremič, drugi pa v staro mestno jedro. Po ogledu mesta si je vsak izbral primeren kotiček za umetniško ustvarjanje. Vreme je očitno upoštevalo naše želje in sončni žarki so nato poskrbeli za pestro igro svetlobe in sence.

Motive in tehniko dela si je vsak od udeležencev izbral po svojem okusu. Nekateri so se odločili za tempero, drugim je ljubše oglje ali kreda, spet tretji so se preskusili v tušu. Katjo je recimo prevzela mogočnost vodovodnega stolpa, komu drugemu se je ustavil pogled na portalu krške cerkve, tretjega je ustvarjalno vznemiril oddaljen pogled na mesto z vrha Sremiča...

Mladi ustvarjalci so ob 12. uri končali z risanjem in svoja dela predali organizatorju. Po zasluženem kosilu smo prisluhnili učencem Osnovne šole dr. Mihajla Rostoharja, ki so predstavili svojo šolo, dan pa popestrili s kratko igrico Pobeg ocen iz redovalnice.

Seveda smo vse likovne dosežke tega dne postavili ne ogled, najprej v jedilnici šole. Vsi udeleženci so prejeli priznanja in bogata darila, ki so jih prispevali sponzorji: Jedrska elektrarna Krško, Zavarovalnica Triglav, Ljubljanska banka, Vitacel in Mercator preskrba Krško. Vsem se najlepše zahvaljujemo. S pomočjo pokroviteljev smo polepšali dan vsem udeležencam srečanja. Naše druženje smo sklenili ob bogato obloženi mizi in nasmejanih obrazih učencev in mentorjev. Ob sproščenem pogovoru smo že kovali načrte za naslednje srečanje.

Razstavo so si poleg učencev ogledali tudi udeleženci krvodajalske akcije v Krškem. V kulturnem domu, kamor smo razstavo preselili, pa so si ob občinskem prazniku razstavo ogledali občani našega mesta. Stalna razstava vseh nastalih del bo odslej krasila prostore Osnovne šole dr. Mihajla Rostoharja.

Mentorica:
Nevenka Leskovar,
specialna pedagoginja

URADNO ODPRTJE SKUPNOSTI BARKA V ZBILJAH

V skupnosti Barka v Zbiljah že od februarja živijo osebe z motnjo v duševnem razvoju in njihovi spremljevalci.

V četrtek, 11. septembra 1997 ob 16. uri, pa so pripravili uradno odprtje hiše.

Dogodka so se udeležili številni gostje. Predvsem so bili to ljudje, ki z naklonjenostjo spremljajo to skupnost in jo denarno in moralno podpirajo. Navzoči so bili tudi krajani Zbilj in sosedje, ki so skupnost sprejeli medse in zaživeli z njo.

Prva je goste pozdravila odgovorna za skupnost, Manca Šinko. Sledili so nagovori predsednika društva Barka Marijana Jesenka, župana medvoške občine, predstavnice ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, nadškofa v pokoju dr. Alojzija Šuštarja in ustanovitelja skupnosti Barka Jeanna Vaniera.

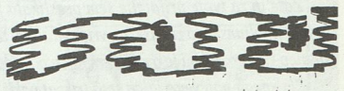
Člani skupnosti, ki trenutno živijo v hiši, so nam brez besed prikazali, kako je nastajal njihov dom.

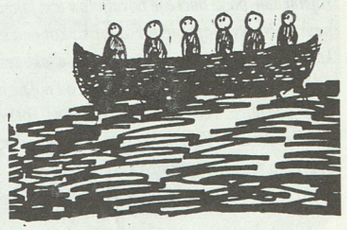
Po uradnem programu so bili gostje povabljeni na okrepčilo, lahko pa so si tudi ogledali hišo.

Barki želimo uspešno plovbo, vsem mornarjem na njej pa poguma in zaupanja.

Veselimo se z njimi.

Marija Hlad, Ljubljana

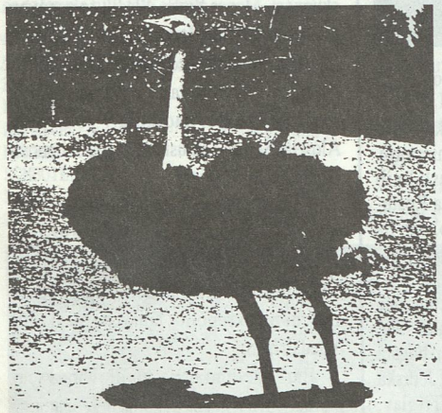
IZLET V ŽIVALSKI VRT

V petek, 11. julija, smo šli v Ljubljano v živalski vrt. Vreme je bilo kot nalašč za naš izlet. Ni bilo sopare, preveč vroče pa tudi ni bilo. V živalski vrt smo prispeli ob 9. uri. Voditeljica nam je pokazala nojevo jajce, ki se ga najejo štiri osebe. Nojevo jajce tehta več kot kilogram. Ima toliko rumenjaka in beljaka kot 16 kurjih jajc skupaj. Voditeljica nam je pokazala majhne ježke, ki še niso spregledali. Hranijo jih z mlekom iz stekleničke. Od blizu smo si ogledali tudi puščavsko agamo. Ta žival tehta približno pol kilograma. Je zelo občutljiva in preplašena. Ko pride na toplo, se njena barva na hrbtu spremeni, je temnejša.

Ogledali smo si živalski vrt, potem smo pomalicali in se počasi začeli odpravljati domov.

Zdi se mi, da živali v živalskem vrtu zelo trpijo, ker nimajo dovolj prostora.

Snežana Adamovič,
varovanka Varstveno-delovnega centra Ježek, Velenje

"Draga Snežana!

Zate in za tvoje prijatelje sem preslikala fotografijo noja iz ljubljanskega živalskega vrta. Matic, ki tam skrbi za slonico Gango, pa mi je o nojevem jajcu povedal tole:

"Iz enega nojevega jajca smo trikrat pekli palačinke, moja mama je dvakrat spekla biskvit in enkrat torto za moj rojstni dan, pa še bučke je povaljala v tem jajcu in jih nato ocvrla. Nojevo jajce je težko toliko kot ena cela štruca kruha, pa še pol zraven. Noj sam pa je tako težak kot dva odrasla fanta skupaj. Zato ni čudno, da noj ne more leteti, čeprav je ptica. Teče pa skoraj tako hitro, kot vozi avto."

Vse Ježke iz Velenja, ki so bili v živalskem vrtu, pozdravljata Matic in urednica Tereza Žerdin."

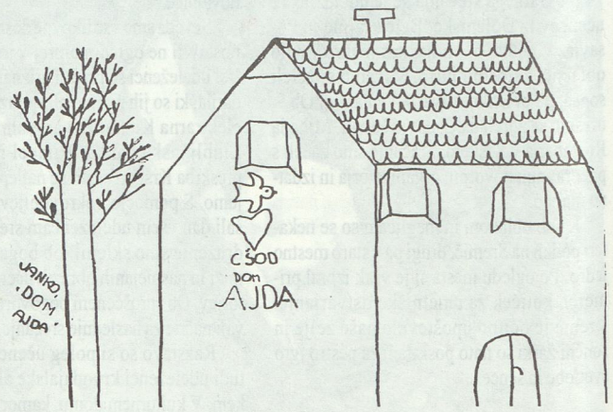
POLETNI TABOR NA AJDI

(Marija Friedl iz Maribora)

18. avgusta smo se zbrali v Trubarjevi 15 v Mariboru, od koder smo odpotovali na počitniški dom „AJDA" na Koroško. Ko smo prispeli k njem, so nas prisrčno sprejeli in pogostili z kavico in sokom. Na programu imamo različne športne igre, likovne delavnice, sprehode in še in še. Včeraj smo odšli na sprehod do državnih mej. Danes, ko to pišem, pa imamo razne športne in zabavne igre. Spoznavamo nove prijatelje iz vseh koncev Slovenije.

Zaj, ko se pogovarjamo med seboj, vidimo da smo invalidi z različnimi težavami enakovredni člani naše družbe. Vse to nam je omogočilo društvo Združenje Šentjanška dolina ter Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije - SOŽITJE. Vsem sem zelo hvaležna, saj preživljamo prijetne trenutke na taboru v Žitečah. Posebej pa se zahvaljujem našim mentorjem, spremljevalcem in voditeljici tabora, ki skrbijo, da nam je lepo.

Marija Friedl

Hvala vsem, ki ste nam pisali, poslali svoja glasila, fotografije, ilustracije. Za vaše sodelovanje se priporočamo še vnaprej.

Uredništvo Našega zbornika

Moje počitnice

Imeli smo počitnice. Trajale so dva meseca. Počitnice so dolgo trajale.

Med počitnicami sem veliko pomagal pri delu. Doma sem pomagal v kuhinji in na polju. Tudi kosijo sem pomagal pokositi. Veliko smo zaprtljali dva na sino.

Prato soboto smo šli na Donino. Tl doma smo se odpeljali z avtobusom. Po hribih smo veliko pešačili. Z dolgogledom sem opazoval Bohinjsko jezero. Na Donini smo prepali. V šoli smo bili: Marko, Valentin, Igor, Janez in jaz. Drugi dan smo šli mimo Črnega jezera. Tam smo se ustavili in se odšpijali.

V Črno jezero smo namakali noge. Na pikniku smo jedli čevapčiče in bleke. Najlepše sem se počutil na Donini. V nedeljo smo se vrnili domov. V Velenjem smo se poslovili z slovesom.

Počitnice so hitro minile. Počasi sem se pripravljali na šolo.

Primož, 7. r.
OŠ Ane Gale
Velenica

LIKOVNA RAZSTAVA ZA OSEBE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

MAVRICA '97

VABIMO VAS
NA OGLED
RAZSTAVE

MAVRICA '97

OTVORITEV RAZSTAVE
BO V ČETRTEK
6. NOVEMBRA 1997
OB 16.00
V RAZSTAVNIH PROSTORIH
PEDAGOŠKE FAKULTETE
V LJUBLJANI,
KARDELJEVA PLOŠČAD 16.
RAZSTAVA BO
NA OGLED EN TEDEN.

PRISRČNO VABLJENI
VSI LJUBITELJI
LIKOVNEGA USTVARJANJA,
STARŠI, PEDAGOGI
IN VSI PRIJATELJI
OTROK Z MOTNJO
V DUŠEVNEM RAZVOJU.

Uredništvo revije Naš zbornik,
SOŽITJE
zveza društev za pomoč
duševno prizadetim Slovenije

NAŠ ZBORNIK
LETO 1997 / LETNIK 30 / ŠTEVILKA 6

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

NOVE OBLIKE DELA IN POMOČI

SREČNO 1998

NAŠ ZBORNIK
LETO 30 - ŠT. 6/97
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, prof. Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, prof. Alenka Trdan.

Glavna urednica: Tereza Žerdin
Odgovorni urednik: dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.600 SIT, za ustanove 7.500 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
SREČA V IGRI

V S E B I N A

UVODNIK 1

NOVE OBLIKE DELA IN POMOČI

Dr. Marjeta Korbar
Prostovoljci Sožitja 2

Samo Pastirk dipl. psih.
Klub Kavarnica 2

Irena in David Brecelj
Vera in luč 5

Maja Toš Horvat, Bronislav Horvat Toš
Dnevno varstvo Čebela 7

Barbara Šömen
Skupnost Barka 9

ODMEVI 2

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Stanka Grubešič prof. def.
Uporaba denarja 13

Darinka Pirc prof. def.
Anže iz osnovne šole 15

Barbara Ščukanec
Zakon o zakonski zvezi 17

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 19

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 22

RADOŽIVOST V ŠPORTU 25

PISALI STE NAM 29

Prva številka prihodnjega koledarskega leta, ki bo izšla v mesecu februarju, namenjena bo osvetlitvi problema staranja populacije duševno prizadetih, ki živijo po ustanovah ali pa doma. Vabljeni k sodelovanju.

Urednica Tereza Žerdin

SUMMARY

The last copy of this year presents the alternative ways of life, work and guardianship of mentally handicapped people, different voluntary work and charity organisations. These activities grew with the development of plural system that was established with the slovenian independence. Most of the activities is related to the Karitas charity work which is becoming a part of worldwide net.

NOVE OBLIKE DELA IN POMOČI

Pred leti nikakor ne bi pisali o temi, za kakršno smo se odločili v tej številki, saj bi ne bilo vsebine, da bi o njej pisali. No, časi so se spremenili in vse spremembe v družbenem sistemu vedno odsevajo tudi na področju šolstva, oziroma vzgoje in izobraževanja. Tako danes lahko pišemo o vseh, do nedavnega neznanih oblikah vzgoje in izobraževanja otrok z motnjami v duševnem razvoju. Tako mislim, da je tudi prav.

Pred leti se je pri meni oglasila neka mama, ki je ostala ob koncu porodniškega dopusta brez varstva za svojega otroka z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Prosila me je za pomoč. Medtem ko sem iskal med študenti primerno varstvo, mi je strogo zaupno sporočila, da se mi zahvaljuje, saj je dobila varstvo pri redovnicah v Smrekarjevi ulici v Šiški. To je bil kar velik greh in kmalu so morale te redovnice opustiti varstvo in nego, češ da so v hiši redovnic neustrezne razmere.

Vemo, da so bile v preteklosti vse uradne ustanove prezasedene in so starši morali čakati na sprejem otroka tudi po nekaj let, če niso imeli posebnih priporočil. Predvsem so sprejemali otroke z najtežjo motnjo in tiste, ki so bili težko vodljivi. Na srečo so se začeli odpirati razvojni oddelki, ki so poskrbeli za zgodnji razvoj otrok in razbremenili starše.

Danes, ko je sicer še zmeraj veliko, predvsem predšolskih otrok z motnjami v duševnem razvoju, ki so še vedno v družini, lahko zasledimo več oblik varstva, manj pa vzgoje, izobraževanja in zaposlovanja oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Obstajajo bivalne skupnosti, kot npr. Barka, dnevno varstvo v okviru Karitasa, zasebno varstvo predšolskih otrok z motnjami v duševnem razvoju, na koprskem območju deluje Sklad Silva, s katerim pa kljub prizadevanju, nismo mogli priti v stik. Starši otrok z Downovim sindromom v okviru Sožitja - Društva za pomoč duševno prizadetim Ljubljana ustanavljajo tudi sekcijo, imenovano Balonček. V prihodnje bomo spoznali, katere oblike se bodo razširile in uveljavile in katere bodo zamrle. Škoda bi bilo, da bi katerakoli oblika skrbi, ki je v korist osebam z motnjami v duševnem razvoju, zaradi pomanjkanja denarja ne mogla preživeti.

Prof. dr. Anton Kotar

"Dragi bralci revije Naš zbornik in posebej vsi tisti, ki nam tudi pišete!
V decembru je toliko praznikov, da jih je kar težko prešteti. S prazniki prihajajo vesele zabave, ogledi predstav, darila in čestitke, pa tudi veliko dobrot bo prišlo na mizo.
Želimo vam zabavo s plesom ali pa brez plesa; veselje s smehom in brez joka; veselje ob darilih, ki jih boste dobili pa tudi ob tistih, ki jih boste sami izdelovali in podarjali. Vsakemu posebej želimo, da bi imel nekoga prav posebej rad in da bi imel tudi vas nekdo zelo rad. Naj se veselje in sreča prazničnih dni podaljšajo do konca prihodnjega leta. Želimo vam, da bi bilo prihajajoče leto mirno in uspešno. To, pa še marsikaj lepega in dobrega vam ob novem letu želimo vsi iz uredništva Našega zbornika."

PROSTOVOLJCI SOŽITJA

Sistem, ki skrbi za duševno prizadete osebe, je pri nas dokaj raznolik, od zgodnje detekcije in obravnave v razvojnih vrtcih prek oddelkov za usposabljanje v šoli ali s prilagojenim programom oz. zavodov do varstveno-delovnega centra in bivalnih skupnosti. Še vedno pa ostaja primanjkljaj s stališča posamezne družine, konkretnejše potrebe in želja posameznika.

Vrzel deloma izpolnjuje zasebna iniciativa, združena v društvih, ki pa niso podprta z državno denarno pomočjo. Izhajati je treba s stališča, da so prizadeti tisti, ki naj bi odločilno vplivali na zamisli oz. zagotovitev kakovostne pomoči. Pri tem so lahko v pomoč službe za razbremenjevanje družine, kjer gre za stičišča med uporabniki in njihovimi "pomočniki", t.j. izvajalci. Ugotoviti je treba, česa država prek svojih institucij ne daje, in vrzeli zapolniti z novimi oblikami dela. Te nove oblike so usmerjene v vsakdanjik v zadovoljevanju vsakdanjih potreb. Gre za reševanje določenega problema za določeno osebo.

Pomočnik ne izhaja iz diagnoze, pač pa je življenjski spremljevalec in soudeleženec v življenju prizadete osebe. Prednost pomočnika je v tem, da ni obremenjen z dolžnostjo, saj je tu v ospredju prijateljski odnos. Tudi ni obremenjen z dolžnostjo, da mora v družini reševati socialno-ekonomske probleme. Pomoč naj bo organizirana, ostati pa mora svoboden prostor za odnos med družino - uporabnikom in prostovoljnim pomočnikom. Paziti je treba, da v tej pomoči družini oz. posameznikom ne zaidemo v profesionalizacijo ali ustanavljanje neke nove posebne ustanove.

Seveda pa potrebujejo tudi prostovoljci neki status in pomoč v obliki supervizije. Treba jih je zavarovati pred izgorevanjem in jim dajati psihološko podporo. V mariborskem društvu smo razvili nove oblike preživljanja prostega časa oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki ne temelji samo na množičnosti in določeni namembnosti (društveni izlet, piknik, praznovanje novega leta), pač pa sledi želji in potrebi posameznikov, ker vidimo v tem kakovost življenja.

Tako smo v Mariboru razvili projekt KAVARNICA, likovno delavnico VESELJE, projekt PROSTOVOLJCI SOŽITJA, ki je bil namenjen samo nepomičnim, težko prizadetim, in v zadnjem času TRETJI PETEK - ko ob sodelovanju psihologa prof. Petra Skubra skušamo razvijati sposobnost govora, izražanja misli in želja in spontano izbiranje teme pogovora.

V domu upokojencev Danice Vogrinec, kjer bivajo trije naši starejši člani, smo skušali organizirati druženje s stanovalci, ki so kako drugače prizadeti (paraplegik, oseba po kapi, mlajši invalid brez nog), vendar je skupina po nekaj sestankih razpadla.

Analiza projektov, ki smo jih izpeljali, je pokazala, da je poleg dobre priprave, ki mora izhajati iz potreb in želje ter pripravljenosti sodelovanja osebe z motnjo v duševnem razvoju, zelo pomembna motiviranost izvajalcev - pomočnikov - prostovoljcev, ki pa so potrebni podpore supervizorja, in ne morejo in ne smejo ostati brez te pomoči.

Žal so tudi za prostovoljno delo potrebna materialna oz. denarna sredstva in navsezadnje nagrada sodelavcem in plačilo supervizorja - pri tem bi morala prispevati svoj delež tako občina kot država.

Dr. Marjeta Korbar

KLUB KAVARNICA

Klub Kavarnica je deloval v sklopu Društva SOŽITJE Maribor v obdobju 1994 do 1996 kot klub odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju. Pravzaprav je bil integriran v dve "mreži" projektov, na eni strani v DRUŠTVO SOŽITJE MARIBOR in na drugi v PROJEKT MARIBOR - ZDRAVO MESTO.

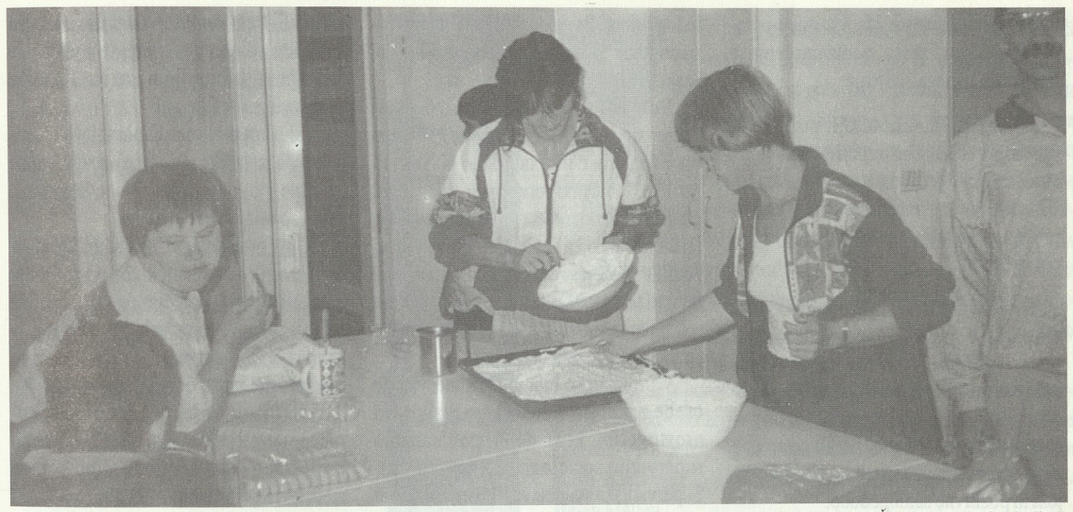
Idejno-teoretično je zasnovan na teoriji NORMALIZACIJE. Tako je bila zanj značilna "majhna zmogljivost" - v projektu je sodelovalo 8 do 12 oseb; integracija - v projektu so sodelovale odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju, prostovoljci ter občasni zunanji sodelavci; "načela običajnega življenja" - projekt je bil integriran v širše okolje, hkrati smo obiskovali "običajne kraje" (kino, gledališče, gostišča, muzeje...). Pri vseh odločitvah so sodelovali vsi člani projekta, koordinatorjeva naloga je bila le ponuditi možnosti (opolnomočenje). V bistvu se je klub Kavarnica skušal približati vsem drugim klubom, ki so namenjeni kakovostnemu preživljanju prostega časa.

FILOZOFIJA PROJEKTA

Ideja projekta Kavarnica se opira na paradigmo normalizacije in nekatera razmišljanja o tem, kakšne bi naj bile dobre skupnostne službe - projekti, integrirani v skupnost.

Različni avtorji uporabljajo izraze, ki so pojmu normalizacije sorodni - govorijo o načelih kakovosti življenja, principih običajnega življenja, inkluziji... Sam nekako ostajam pri pojmu normalizacije, ki ga uporabljajo v Skandinaviji (npr. Bank-Mikkelsen 1980, Grunewald 1986), v Veliki Britaniji (npr. Tyne, 1989), v Severni Ameriki (npr. McCarver, Cavalier, 1983), v Avstraliji (Anninson in Young, 1980).

Procesi normalizacija segajo v šestdeseta leta v Skandinavijo. Normalizacija je

Varovanci s Škofljice se bodo sladkali

bila že leta 1959 zapisana v dansko zakonodajo kot vodilno načelo v skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju, kot težnja, da se osebam z motnjo v duševnem razvoju omogoči eksistenca, ki naj bo čim bolj podobna normalni. (Dekleva 1993 po Bank- Mikkelsen). Po Nirijevi definiciji je normalizacija to, da osebam z motnjo v duševnem razvoju naredimo dostopne tiste vzorce vsakdanjega življenja, ki so čim bolj podobni vzorcem običajnega življenja. Gre za premik od rezultata k procesu. Glavni poudarek ni več na tem, da osebam z motnjo v duševnem razvoju omogočimo normalno življenje, temveč jim omogočimo sodelovanje v normalnih razmerah.

Eden pomembnejših avtorjev normalizacije je Wolfensberger. Pojem normalizacije je razvijal več let. Razvoj in spremembe tega pojma kažejo tudi definicije, ki so se z leti spreminjale:

Normalizacija je...

... uporaba sredstev, ki so kulturno kar najbolj normativna, da bi vzpostavili in vzdrževali osebna vedenja in značilnosti, ki so kulturno v najvišji meri normativni. /1972,73/

... uporaba sredstev, ki so kulturno kar najbolj normativna, da bi vzpostavili, omogočili in podprli vedenja, možnosti in interpretacije, ki so kulturno najbolj normativni. /1980/

... uporaba kulturno normativnih in v optimalnem primeru celo kulturno pozitivno vrednotenih sredstev, da bi omogočili osebam, da bi dosegale in vzdrževale kulturno pozitivno vrednotene socialne vloge. /1983/ (B. Dekleva, 1993, str.16)

V svoji knjigi Normalizacija (1972) je Wolfensberger poudaril: integracijo, majhno kapaciteto, ločitev bivalne funkcije, specializacijo in kontinuiteto. Zaradi zmede z "normalnim" je pojem normalizacije kasneje nadomestil s pojmom "ovrednotenje družbene vloge" (social role valorisation). Svoja razmišljanja je podkrepil s teorijo stigmatizacije.

Althea in David Brandon, ki sicer izhajata iz Wolfensbergerjeve teorije, sta precej kritična do njegovega pojmovanja normalizacije. Podajata svoja načela, načela običajnega življenja. Navajata pet načel:

1. dobri medčloveški odnosi,
2. resnične možnosti izbire,
3. povečana participacija,
4. osebni razvoj,
5. resnično mešanje ljudi.

M. Lačen (1993) dodaja k temu še to, da niso odsev kakovosti življenja predvsem dobra hrana, bivalne razmere, obleka, ampak še kaj drugega, na prvo mesto postavlja:

- zmeraj je treba izhajati iz potreb in sposobnosti oseb;
- od tuje pomoči je treba prehajati na samopomoč;
- med osebami z motnjo v duševnem razvoju in njihovimi vzgojitelji je treba ustvarjati partnerski odnos, dvosmerni - enakopraven odnos;
- v vseh pomembnejših življenjskih funkcijah je treba za osebe z motnjo v duševnem razvoju doseči enake pravice, ki morajo postati sestavni, samoumevni del njihovega življenja;
- v procesu normalizacije je treba doseči resnično socialno participacijo v okolje. Najslabša je fizična integracija brez prave vsebine.

Normalizacija je prenesla poudarek iz sistema - institucije na posameznika.

Prek dezinstitucionalizacije se zmeraj več projektov in programov prenaša v skupnost. Tako različni avtorji razmišljajo o tem, kakšni naj bi bili kakovostni projekti, usmerjeni v skupnost.

Mosher in Burti (po Lamovec, 1994) navajata tri temeljne procese, ki naj bi jih

upoštevali kakovostni skupnostni programi: kontekstualizacija, opolnomočenje in načelo običajnega življenja.

1. KONTEKSTUALIZACIJA: pomeni, da uporabnik ohrani čim tesnejši stik s svojim običajnim okoljem tako v geografskem kot v medosebnem pomenu. Prijem je usmerjen na problem, in ne na patologijo posameznika.

2. OPOLNOMOČENJE: se nanaša na ohranjanje in večanje posameznikove moči. Pomemben problem množice institucij je v tem, da zavzemajo stališča, da že v naprej vedo, kaj je najbolje za posameznika. To posamezniku odvzame moč, občutek nadzora nad svojim življenjem in pozitivno samopodobo.

3. NAČELO OBIČAJNEGA ŽIVLJENJA: pomeni, da se med različnimi možnostmi odločimo za tiste, ki so najbližje običajnemu življenju referenčne skupine posameznika.

Po Brandonovem (1994) mnenju naj bi večina dobrih skupnostnih služb upoštevala tole:

1. VEČANJE IZBIRE,
2. RAZVIJANJE UDELEŽBE,
3. POGLABLJANJE ODNOSOV,
4. INDIVIDUALIZACIJA ODNOSOV,
5. STOPNJEVANJE DRUŽENJA.

PROJEKT KLUB KAVARNICA

OKVIR

Klub Kavarnica je bil ustanovljen na pobudo takratne predsednice društva Sožitje Maribor dr. Marjete Korbar kot klub za odrasle in starejše osebe z motnjo v duševnem razvoju. V okviru Društva SOŽITJE Maribor so ugotovili, da del odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju v Mariboru ni vključen niti v institucionalne oblike skrbi niti v društvo (ali pa le formalno). Projekt je bil namenjen predvsem tem osebam, ki preživljajo večji del časa doma.

Dobivali smo se enkrat na teden, pri čemer smo skušali čim bolj kakovostno preživeti prosti čas; tako smo obiskovali različne "običajne" prireditve - gledališke predstave, kinopredstave, hodili na izlete, igrali košarko, si izposojali video filme, hodili v muzeje... Skozi naš program smo se skušali naučiti raznih novih socialnih spretnosti, pridobiti nekaj samozavesti ter se naučiti kako odločati o sebi.

V projektu so bile integrirane odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju in prostovoljci, ki so delali pod zunanjo supervizijo sociologinje Adele Kerhar. Supervizijska skupina se je sestajala enkrat na teden, občasno pa so prihajali v klub različni gostje in soudeleženci.

"MAJHNA ZMOGLJIVOST"

Filozofija normalizacije poudarja kakovost in pomen majhnih skupin. Tudi v našem primeru se je "majhna zmogljivost" izkazala kot prednost. Osebe, ki so v velikih skupinah težko našle stik in se jih zato ogibale, so tukaj zaradi večje individualizacije lažje našle svoj prostor. Prav tako je bila skupina fizično prožnejša (za majhno skupino ni bilo težko organizirati prevoza itn.). Zaradi majhnosti smo se veliko lažje integrirali v okolje (npr. gostišča, kino, restavracije...). Kadar se velike skupine drugačnih, naj gre za invalide, navijače klubov, vojake, pojavijo na "običajnih" mestih, s svojo specifično-stjo - subkulturo nehote vzbujajo izrazito pozornost. Tega je pri majhnih skupinah manj.

OPOLNOMOČENJE IN POVEČANJE PARTICIPACIJE

Prednost "majhne kapacitete" je tudi ta, da v majhnih skupinah ljudje lažje izražamo svoja mnenja in prepričanja. Pomembno je bilo, da so udeleženci sami odločali o tem, kaj se bo dogajalo v okviru projekta. Vloga koordinatorja je bila le iskanje in pripravljanje najrazličnejše možnosti izbire.

Tako kot pri vseh skupinah se je dogajalo, da so nekateri člani prevzemali vodilne vloge (položaj alfe v dinamiki), drugi so ostajali bolj pasivni.

Kljub možnostim izbire so bila obdobja, v katerih so se člani kluba pri izbiranju zatekali k ponavljajočim se - rigidnejšim rešitvam (npr. neprenehoma bi hodili v kino). V teh primerih sem nekoliko poudaril prednosti drugih možnosti.

Vsi člani projekta so imeli enakopravne možnosti odločati o vseh elementih projekta, o dejavnostih, načinu porabe sredstev, novih članih...

VEČANJE IZBIRE

Večanje izbire lahko poteka na različnih ravneh - na ravni sistema ali na ravni posameznih skupin.

Na ravni sistema je smiselno spodbujati nastajanje in razvoj različnih organizacij, društev in podobno. Večje število leteh daje možnost izbire. Prav tako je smiselno znotraj organizacij ustvarjati različne projekte (npr. likovne delavnice, gledališke delavnice, športne dejavnosti), med katerimi lahko posamezniki izbirajo. V času delovanja Kavarnice so delovali v sklopu SOŽITJA Maribor tudi drugi projekti, npr. likovna delavnica Veselje.

Na ravni skupin in podprojektov omogočamo večanje izbire s soodločanjem vseh posameznikov ter opolnomočenjem. Tudi na tej ravni je za kakovostno delovanje pomembno iskanje najrazličnejših možnosti.

NAČELA OBIČAJNEGA ŽIVLJENJA

V programu projekta (1994) je bilo zapisano: "Klub Kavarnica bo skušal biti v svoji osnovi čim bolj podoben vsem ostalim klubom, ki združujejo ljudi s podobnimi interesi." V skladu s tem smo skušali projekt približati običajnemu življenju. Tako smo, kot sem že večkrat omenil, obiskovali "običajne kraje" - restavracije, gledališča, kinopredstave. V načelih običajnega življenja je nakazano jedro normalizacije.

INTEGRACIJA IN OKOLJE

V vseh ustanovah in krajih, kjer smo se pojavljali, smo bili dobro sprejeti. Morda ponekod, v začetku, z malo začudenja ("Kaj pa vi tukaj?"). Tako nam nekateri muzeji in galerije še danes pošiljajo obvestila o odprtjih razstav.

INTEGRACIJA IN PROSTOVOLJCI (STOPNJEVANJE DRUŽENJA)

V drugem letu delovanja so se projektu pridružile prostovoljke Srednje zdravstvene šole v Mariboru. Dogajanje v projektu so zelo popestrile ter prinesle množico novi idej. Izkušnja našega projekta je, da je zelo dobro podpreti prostovoljce z zunanjo supervizijo. Supervizorstvo zunanje sodelavke se je pokazalo kot dodatna prednost.

Zaradi pomena "stopnjevanja druženja" smo v klub večkrat povabili različne zanimive goste (npr. glasbenike, popotnike).

SKLEP

Menim, da kakovost življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju, ustvarjalno dopolnjujejo in "dvigajo" majhni - prožni (razmeroma poceni) projekti, povezani v mreže v organizacijah s podobno filozofijo. Množica takšnih projektov omogoča individualizacijo, uveljavljanje načel normalizacije, pa tudi uporabniki lahko izbirajo med različnimi možnostmi.

Koordinator skupine
Samo Pastirk, dipl. psih.

VERA IN LUČ

Vera in luč je gibanje skupin, v katerih se okrog oseb z motnjo v duševnem razvoju oz. duševno prizadetih oseb, kot jim pravimo, zbiramo njihovi starši in prijatelji, zlasti mladi. Vera in luč temelji na prepričanju, da Bog ljubi vsako osebo, in da je vsaka duševno prizadeta oseba popolna oseba. Zato ji pripadajo pravice, da je ljubljena, sprejeta in spoštovana v svojem bistvu in v svojih odločitvah. Pravico ima tudi do potrebne pomoči za napredovanje na človeškem in duhovnem področju. Poklicana je v oseben odnos z Bogom, kar se pogosto, odkrito in jasno kaže in izraža (tudi v zakramentalnem življenju). Pri svoji rasti potrebuje prijatelje, ki jo spremljajo in ji pomagajo odkrivati darove, ki jih ima.

Gibanje se je porodilo leta 1971 ob romanju v Lurd. Med romarji se je izoblikovala želja, da bi se še naprej srečevali. Tako so nastale skupine Vere in luči, ki so danes razširjene v 73 deželah po vsem svetu. Pobudnika in ustanovitelja gibanja sta Jean Vanier in Marie-Helen Matieu.

V letošnjem septembru nas je v Sloveniji obiskal Jean Vanier. To so bili za člane gibanja in vse navzoče dnevi notranje obogatitve, spodbud in veselja.

V Sloveniji sta se prvi skupini Vere in luči oblikovali leta 1983 v Dravljah v Ljubljani in v Mariboru pri Sv. Magdaleni.

Danes je v Sloveniji 28 skupin, ki so prehodile različno dolgo pot. Posejane so po vsej Sloveniji. Nekaj skupin je v nastajanju.

Člani skupin se srečujemo na rednih mesečnih srečanjih. V skupinah je od 20 do 60 oseb. Na srečanjih skušamo ustvariti vse tesnejše medsebojne vezi z izmenjavo svojih težav in radosti, s skupno molitvijo in praznovanjem. Odkrivamo darove, ki jih vsak nosi v sebi, in si pomagamo v človeški in duhovni rasti. V skupinah lahko začutimo, da smo spoštovani in ljubljeni. Tamkaj prejemamo moči za življenje v okolju, kjer živimo.

Srečanja sestavljajo štirje deli ali časi:

Čas izmenjave: To je priložnost za pogovor, za tkanje čim pristnejših medsebojnih odnosov. Učimo se drug drugega s spoštovanjem poslušati in ga sprejemati takega, kot je, zaradi njega samega. Izmenjava od srca do srca nas notranje poveže in osvobodi. Tako vedno bolj postajamo skupnost, ki je znamenje in izvir življenja. Duševno prizadete osebe nam s svojo spontanostjo in preprostostjo pomagajo, da smo pristni in da lažje sprejemamo sami sebe in navezujemo stike.

Čas molitve: V slovenskih skupinah je to skoraj redno sveta maša. To je čas skupnosti z Jezusom, našim prijateljem. Hrani nas s svojo besedo in telesom v evharistiji. Odkriva nam, da je naše trpljenje rodovitno. Oznanja nam veselo novico odrešenja.

Čas praznovanja: Vir veselja, ki ga je v naših skupinah veliko

Varovanci s Škofljice odkrivajo novo veselje

kljub vedno prisotnemu trpljenju, je naše medsebojno prijateljstvo in prijateljstvo z Jezusom. Duševno prizadete osebe znajo ustvariti veselo ozračje, kakršnega tako imenovani zdravi večkrat ne znamo zaradi svojih predsodkov. Veselje raste iz preprostih dejanj, kot so petje, skupni obedi in podobno.

Četrti čas: Tako imenujemo čas med dvema srečanjema skupine. To je čas za vzdrževanje prijateljstva, ko nekoga iz skupine obiščemo ali pokličemo po telefonu, mu pomagamo, pripravimo kakšno presenečenje in podobno.

Poleg rednih srečanj se vsako leto podamo tudi na romanje. Poleti skupaj preživimo duhovnopočitniški teden v hribih ali na morju. To je bogat čas, ko se v skupnosti teden dni spoznavamo, živimo skupaj in se med seboj zelo povežemo. Vsak udeleženec ta čas izkoristi tudi za svojo duhovno rast.

Za duhovno poglabljanje skrbimo tudi na duhovnih vikendih ali duhovnih vajah. Izdajamo interni časopis Lučka, ki povezuje vse člane in prijatelje gibanja v Sloveniji.

Vera in luč je dar za duševno prizadete, ker je to prostor, kjer so sprejeti. Tu lahko razvijajo svoje darove in jih dajo na voljo skupnosti.

Starši se v skupinah medsebojno podpirajo in pomagajo ter ob mladih prijateljih spoznavajo posebne darove svojih otrok. Skupina jim pomaga tudi pri osebni rasti. Prijatelji spoznavajo, kako velika vrednota je življenje, ker se učijo sprejemati človeka zato, ker je, in ne zaradi tega kar ima ali zna. Tudi zanje je to kraj, kjer so sprejeti. Učijo se sooblikovati resnično skupnost. Ob preprostosti prizadetih oseb in življenjskih izkušnjah staršev se bogatijo.

Namen gibanja je, da kaže na vrednost duševno prizadetih oseb in jim skuša dati pravo mesto v družbi in Cerkvi. Oni so pravzaprav naši ljubeznivi, pa tudi zahtevni učitelji. Vabijo nas v pristne in iskrene odnose do sebe in drugih, kjer je vsak sprejet tudi v svoji šibkosti. Skupaj želimo živeti drugačne vrednote - vrednote srca. Skušamo jih prenesti v svoje okolje, v vsakdanje življenje.

Naj končava z mislijo Jeana Vanierja:

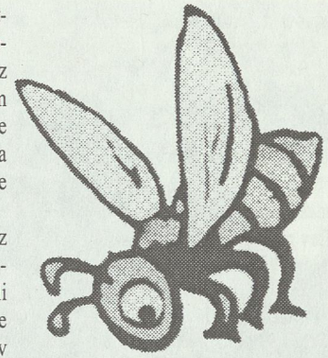
"Če živimo z duševno prizadetimi osebami, ni najpomembnejše, da kaj naredimo za te ljudi, ampak da jim odkrijemo, da so dobri, da so pomembni. Ljubiti ne pomeni dajati od svojega bogastva, ampak odkriti jim njihovo bogastvo. Ko nekaj naredimo za ljudi, jih s tem uničimo; dokažemo jim, da so nesposobni. 'Veš kaj, jaz sem dober in lahko nekaj naredim zate, ti pa si nesposoben'. Ljubiti nekoga, pomeni postaviti ga pokonci. To ne pomeni jokati nad njim ali kaj narediti zanj. Pomagati mu moramo odkriti, da je poln lepih in dobrih stvari, ki jih lahko daje."

Irena in David Brecelj

Kdor želi dodatne informacije, se lahko obrne na naslov:
Irena in David Brecelj, Sp. Senica 22, 1215 Medvode.
Telefon: 061/613 556

DNEVNO VARSTVO ČEBELA

Čebela - dnevno varstvo Karitas je namenjena odraslim osebam z motnjo v duševnem razvoju. Čebela je dnevno varstvo krajevnega pomena in zajema območje občin Slovenske Konjice, Zreče in Vitanje.

Projekt dnevnega varstva izhaja iz spoznanj in zamisli posameznikov, ki smo v letu 1992 izdelali program za ustanovitev življenjske skupnosti z osebami z motnjo v duševnem razvoju.

Program smo predstavili dobrodelni organizaciji Karitas. V skladu s svojim poslanstvom in usmeritvijo je škofijska Karitas Maribor prevzela pokroviteljstvo nad projektom.

Skupini, ki je uresničevala zamisel, se je pridružila tudi družina fanta z motnjo v duševnem razvoju iz Slovenskih Konjic, ki si je že več let prizadevala uresničiti podobno zamisel.

Po več letih usklajevanja in zbiranja sredstev smo septembra leta 1995 začeli z gradnjo hiše.

Dnevno varstvo za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju je prva faza projekta, katerega končni cilj še ureditev življenjske skupnosti.

Oktobra leta 1996 je bil zgrajeni objekt za dnevno varstvo predan v uporabo.

V prvi skupini dnevnega varstva je osem članov in trije člani delovnega tima.

Pri izvajanju programa sodelujejo tudi javni delavci, obvezniki nadomestnega civilnega služenja vojaškega roka ter zunanji prostovoljni sodelavci.

Zjutraj se naš kombi odpravi na pot po člane skupine. Njihovi domovi so razkropljeni po konjiški, zreški in vitanjski občini.

Po prihodu v Čebelo Breda, Darinko, Fredi, Jerica, Mateja, Miran, Romana, Rozita in člani delovnega tima posedemo v krog, kjer začnemo dan s pogovorom in pesmijo.

Sledijo gibalne in glasbene vaje in igre, kjer se po svojem telesnem doživljanju učimo sodelovanja z drugimi.

Pri gibalnih igrah in vajah uporabljamo različna orodja in pripomočke: obroče, keglje, blazine, različne žoge, bazen s kroglicami. S tem razvijamo in utrjujemo temeljne gibalne navade. Posebno doživetje so rajalne igre, ko pojemo in plešemo na različne načine. Svojo ustvarjalnost pa lahko izrazimo tudi v dejavnostih, ki sledijo po malici, ki nas okrepi in pripravi za nadaljnje delo.

Pri likovno-kreativnih delavnicah, ki jim je namenjen preostali del dopoldneva, spoznavamo nove pojme, besede, predmete, orodja in tehnike ter obnavljamo znanje ter spretnosti, ki smo jih že pridobili. Oblikujemo različne izdelke, se pri tem likovno izražamo in pridobivamo praktične spretnosti.

Risbe, slike, lepljenke, trganke, barvanke, plastike, mobile, pisanice..., ki jih izdelamo, tudi razstavimo na ogled našim staršem, skrbnikom in prijateljem.

Ko pride čas kosila, pripravimo mizo in skupaj pojemo obrok.

Popoldan je namenjen različnim igram: sestavljankam, vtikankam, namiznim družabnim igram, igram z žogo, sestavljanju velikih kock in kartonskih opek.

Včasih se igramo na zelenici ob hiši, kjer imamo tudi vrt.

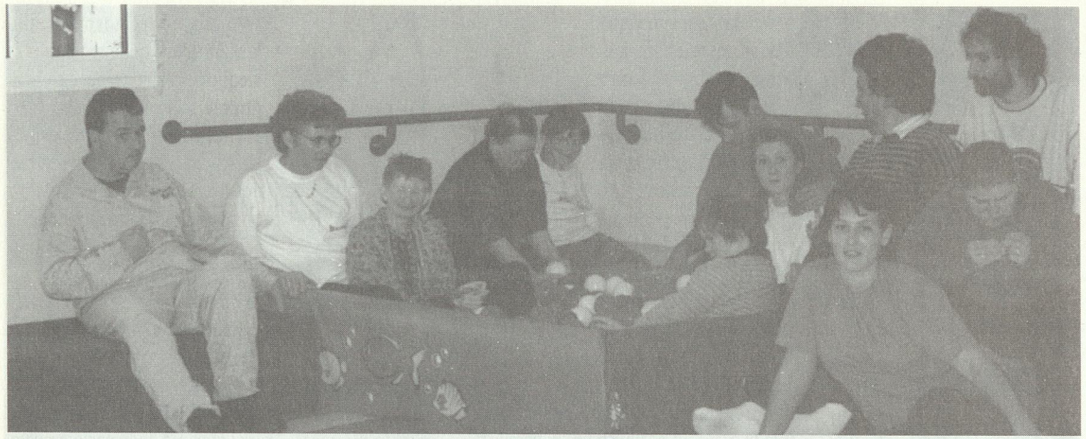
Pozno popoldne se s kombijem odpeljemo domov k svojim družinam.

Temeljno izhodišče dnevnega varstva temelji na hotenju, da osebe z motnjo v duševnem razvoju ne bi bile trajno odsotne iz družine in doma, ter bi bile sočasno deležne posebnega varstva in udejstvovanja v različnih dejavnostih, kar jim omogoča integracijo v družbo in normalizacijo njihovega življenja.

Vsak član skupine ima v skupini določeno vlogo, ki se oblikuje na podlagi njegovih želja in sposobnosti. V individualiziranem programu za vsakega posameznega člana je med drugim poudarek na odnosih znotraj skupine, na kreativnem soustvarjanju skupnosti. Posebno vlogo pri skupinski dinamiki ima pravica do samostojnega odločanja in sodelovanja pri oblikovanju programa.

Dnevni program je razdeljen v tri vsebinske sklope. Njihov poglavitni cilj je ohranjanje in utrjevanje dosežene ravni, dopolnjevanje splošne poučenosti ter razvijanje skrbi zase.

Prvi vsebinski sklop je namenjen predvsem glasbeno-ritmičnim in gibalno-športnim dejavnostim ter skupnemu urejanju prostora in okolja. Drugi sklop je namenjen razvoju ročnih spretnosti, likovnim in ust-

Čebela - dnevno varstvo Karitas

varjalnim dejavnostim. Različnim igram in navajanju na smiselno preživljanje prostega časa je namenjen tretji sklop.
Naše družabno življenje popestrimo s praznovanjem rojstnih dni in s pikniki.
Pri programu je poseben poudarek na razvoju spretnosti in navad, ki zmanjšujejo odvisnost od drugih in omogočajo več samostojnosti.
Odločitev, da smo za prvo fazo ustanovitve življenjske skupnosti za odrasle osebe izbrali dnevno varstvo, izhaja iz več dejavnikov.
Naša poglavitna želja je, da osebe z motnjo v duševnem razvoju ne bi bile iztrgane iz družinskega okolja, v katerem so preživele večino svojega življenja. Postopno prehajanje iz oblike dnevnega varstva v trajno življenje v skupnosti zunaj doma naj bi omogočilo novo kakovost njihovega življenja.
V skupini naj bi doživljali občutek varnosti, sprejetosti, pripadnosti in ljubezni. Te vrednote so tudi temelj skupnosti, ki jo sestavljajo člani skupine, hišna starša, zaposleni in prijatelji.
Dnevno varstvo je skupna priprava članov skupine, njihovih staršev, delovnega tima, zunanjih sodelavcev ter širše družbene skupnosti na novo obliko življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju v naših občinah.
Posebno dragocena za naše delo je skupina staršev in skrbnikov, ki se vsak mesec sestaja s člani delovnega tima, zunanjimi strokovnimi sodelavci in predstavnikom centra za socialno delo. Na teh sestankih skupaj načrtujemo in preučujemo učinke našega dela. Ugotavljamo in odkrivamo tista področja, kjer vsak posamezni član napreduje, in področja, ki jih moramo še oblikovati in razviti.
Starši in skrbniki imajo vpogled v vse segmente življenja, dela in razvoja dnevnega varstva in se tako tudi sami oblikujejo ter pripravljajo na postopen odhod otroka iz družine.
Učijo se novega odnosa do svojega otroka, ki temelji na dejstvu, da so osebe z motnjo v duševnem razvoju celostne osebnosti, ki so kar najbolj samostojne in imajo pravico tudi do življenja zunaj svoje družine.
Čebela - dnevno varstvo Karitas je del mreže programov in storitev, ki jih uresničujeta država in volonterski sektor. V dnevno varstvo se vključujejo osebe z motnjo v duševnem razvoju ne glede na njihovo versko prepričanje in življenjsko okolje. Odločitev, da je dnevno varstvo namenjeno odraslim osebam z motnjo v duševnem razvoju in to samo tistim, ki bivajo v družini, se je porodila, ker za nekatere v zdajšnjih možnostih naše občine ni bilo dovolj prostora in ne ustreznih programov in storitev.
Trenutne denarne in prostorske možnosti omogočajo Čebeli organizacijo samo ene skupine, kar ne zadošča celotnim potrebam občin. Dnevno varstvo omogočajo Karitas, občine in posamezniki s prostovoljnimi prispevki. V veliko razbremenitev in pomoč bi nam bilo porajanje dopolnjujočih se oblik in programov za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju v naših občinah, za kar si že vrsto let prizadeva društvo Sožitje iz Slovenskih Konjic.
V veliko pomoč nam je tesno sodelovanje s centrom za socialno delo v Slovenskih Konjicah, občinami in društvom Sožitje.
Posebnost dnevnega varstva je tudi široko razvejena mreža zunanjih prostovoljnih strokovnih sodelavcev: psihologov, psihiatra, zdravstvenih delavcev, defektologov in drugih, kar omogoča potrebno strokovno kakovost in sprotno prilagodljivost našega programa.
Širjenje kroga strokovnih sodelavcev omogoča tudi večje poznavanje problematike in uveljavljanje pozitivnega odnosa do oseb z motnjo v duševnem razvoju v naši družbi.
Čebela je šele prvi panj v čebelnjaku in nam je težko zbrati dovolj medu za čez zimo, vendar se v upanju, da nam bo skupaj uspelo postaviti dovolj trdno satovje, opogumljamo z Goethejevo mislijo: "Šele v omejenih možnostih se pokaže mojster."

Maja Toš Horvat, Bronislav Horvat Toš

BARKA SKUPNOST

Bivalna skupnost in delavnica pod posebnimi pogoji z osebami z motnjo v duševnem razvoju in spremljevalci

Skupnost L´Arche (Barka) je bila ustanovljena leta 1964 v Franciji, ko je Jean Vanier začel živeti z Raphaelom in Philippom, moškima z motnjo v duševnem razvoju. Iz te prve skupnosti je izšlo mnogo drugih skupnosti. Danes so skupnosti Barka razširjene na vseh celinah, največ pa jih je v Evropi.

Vsako skupnost Barka sestavlja več bivalnih skupnosti in 1-2 delavnici pod posebnimi pogoji. Posamezna bivalna skupnost je v vaško ali mestno okolje vključena hiša. V vsaki od teh hiš navadno živi 6 oseb z motnjo v duševnem razvoju in podobno število spremljevalcev. V delavnicah pod posebnimi pogoji se zaposlujejo osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki živijo v bivalni skupnosti Barka, kot tudi osebe iz bližnje okolice, ki bivajo v svojih družinah.

Načela življenja in dela

Barka je utemeljena na načelu skupne človečnosti. Oseba z motnjo v duševnem razvoju je najprej človek, ki se mu priznava in omogoča uresničevanje občečloveških potreb in pravic. Temeljno načelo Barke je "živeti z, delati z, praznovati z" in ne "za" osebe z motnjo v duševnem razvoju.

Načelo doma in poglabljanja odnosov

Ključnega pomena za življenje v Barki je poglabljanje zavesti, da je "bivalna skupnost moj dom". Občutek lastnega doma se oblikuje počasi in le takrat, ko si vsi člani prizadevajo za pristne odnose. Šele resnično tovarištvo, obojestransko spoštovanje in občutljivost ter doživljanje domačnosti omogoča trajno povezanost.

Načelo samopomoči in samoorganizacije

To temeljno pedagoško načelo življenja v bivalni skupnosti in delavnicah pod posebnimi pogoji naj osebe z motnjo v duševnem razvoju in spremljevalce asistente vodi k večji samostojnosti in odgovornosti. S svojim delom in življenjem je treba podpirati posameznike, da postanejo tako neodvisni in resnično obvladujejo svoje življenje - kolikor pač zmorejo, četudi nam včasih to ni všeč in nam osebno ne ustreza. Treba je ustvarjati situacije, v katerih imajo ljudje resnično zasebnost in doživljajo spoštovanje in dostojanstvo; v katerih lahko zmeraj bolj odločajo o tem, kaj bodo s svojim življenjem, in kjer lahko delajo napake; se hodijo drsat, plavat, na zabave, se sprehajajo ob obali, hodijo v samopostrežno trgovino, potujejo z avtobusom ali vlakom - sami ali v spremstvu.

Načelo izbire in participacije

Načelo izbire in participacije je nujen pogoj za večanje posameznikove samostojnosti. Osebe z motnjo v duševnem razvoju imajo navadno v življenju zelo malo možnosti za samostojno odločanje, zato potrebujejo spodbudo in veliko podpore, da bi lahko razvili boljši občutek za obvladovanje svojega življenja. Participacija oz. soudeležba se poveča takrat, ko so resnične možnosti za izbiro. Velik del položajev v življenju in delu v bivalne skupnosti in delavnice pod posebnimi pogoji Barka pomeni množitev možnosti za samostojno odločanje. Osebe z motnjo v duševnem razvoju tako niso zgolj pasivni prejemniki "pomoči", temveč sodelujejo pri urejanju svojega življenja in življenja skupnosti, pri reševanju svojih stisk in težav v bivalni skupnosti ali delavnici pod posebnimi pogoji. Pri tem imajo pomembno vlogo pri "raziskovanju sveta" spremljevalci: vsaka izbira potencialno omejuje druge možnosti in spremljevalci morajo zato jasno opredeliti mogoče posledice vsake izbire.

Načelo prostovoljnosti

Življenje in delo v bivalni skupnosti in delavnici pod posebnimi pogoji Barka predpostavlja določeno obliko zastonjskosti, za katero se spremljevalci svobodno odločijo. Ta zastonjskost se kaže v obliki prostovoljnega dela spremljevalcev v prvih dveh letih življenja in dela v bivalni skupnosti ali delavnici pod posebnimi pogoji oz. v višini plačila tistim spremljevalcem, ki v Barki živijo dalj časa. Tako imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju možnost ustvarjanja pristnih odnosov z ljudmi, ki niso plačani za to, da so z njimi. Izziv Barke je v tveganju osebnega odnosa med osebami z motnjo v duševnem razvoju in spremljevalci ter po njih tudi z drugimi osebami. Prav ta prostovoljnost omogoča navzočnost enega spremljevalca za dve osebi z lažjo ali zmerno motnjo v duševnem razvoju in enega spremljevalca za eno osebo s težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju.

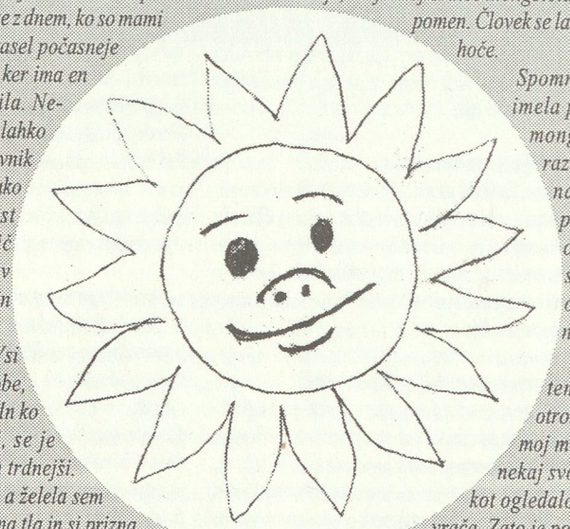
Načelo stopnjevanja druženja

Osebam z motnjo v duševnem razvoju je treba omogočiti druženje s sorodniki, prijatelji, sosedi, z osebami, ki niso motene v duševnem razvoju. Zato je pomembna uporaba skupnostnih, javnih prostorov - kulturnih, športnih in zdravstvenih objektov, ki niso namenjeni posebej za osebe z motnjami v razvoju.

PISMO MATEVŽKOVE SESTRE

Ne vem niti, kako naj začnem. Morda tako, da se vrnem v čase, ko sva bili s sestro še sami in nisva razmišljali o tem, da bi dobili še kakšnega brata ali sestro. Kljub vsemu pa je prišel Matevžek in verjetno bom težko našla besede, s katerimi bi opisala tisti trenutek, ko sem izvedela za novorojenega bratca. Ker je bilo vse skupaj prekmalu, se je za presenečenjem kmalu naselilo olajšanje, da sta mami in otroček v redu. In ne pomnim, kdaj pred tem sem nazadnje videla atija tako iskreno srečnega ter polnega očetovskega ponosa.

Matevžek pa... tako majhen je bil in tako lep in tako... drugačen... Moja sumničenja so se z dnem, ko so mami povedali, da bo njen otrok "rasel počasneje in se počasneje tudi razvijal, ker ima en kromosom preveč", še utrdila. Nekako pa mi ne gre v glavo, da lahko neki socialni delavec ali zdravnik ali kdorkoli je že bil, resnico tako poenostavi, da si preprost človek ne more misliti nič drugega, kot da bo njegov otrok pač manjši od drugih in se bo težje učil.

Kako zelo težko je bilo. Vsi smo vedeli, da je nekaj narobe, vendar nismo govorili o tem. In ko sem skušala ta zid podreti, se je zdelo, da je ta še močnejši in trdnejši. Verjetno ni bilo najbolj prav, a želela sem si, da se mami znova postavi na tla in si prizna, da je njen otrok "prizadet" - besedo sem postavila v narekovaj zato, ker je mnogo bolj groba, kot je v resnici Matevžkovo stanje, in resnici na ljubo ga tudi nihče izmed nas ni nikoli obravnaval kot takšnega prizadetega.

Po mnogo pretočenih solzah sem odnehala. Bilo je prehudo, preboleče in prevečkrat sem slišala stavek "O, ubogi moj mali otrok", poln obupa, poln nekega praznega upanja, da bo lepega dne vse normalno.

Vse to se je dogajalo nama, moji mami in meni, in gotovo se je dogajalo tudi atiju, le da ni pustil do sebe. Skratka, vse skupaj sem opustila in se posvetila tudi svojemu dojenčku, ki je bil na poti. Nenehno pa sem premišljevala o tem, kje je pravica na tem svetu in kako se je to moralo zgoditi ravno nam ali mojim staršem.

Obdobja različnih občutkov so si kar sledila, čas in razvoj dogodkov pa sta naredila svoje. Tako je žalost in trpljenje zamenjala jeza na neko višjo silo, ki pa se je sčasoma razblinila in ostalo je le golo dejstvo, da moj mali bratec je, in samo od nas je odvisno, kakšen bo. To moje spoznanje končno le ni bilo tako osamljeno, saj smo se začeli o našem Matevžku tudi odkrito pogovarjati.

Devetega maja bo Matevžek dopolnil pet let. Čas je minil hitro in z njim se je marsikaj spremenilo. Sprva tako boleče spoznanje, da je moj bratec mongoloiden, je dobilo čisto drugačen pomen. Človek se lahko marsičesa nauči, če se le hoče.

Spomnim se, da sem že kot otrok imela priložnost videti kar nekaj mongoloidnih otrok, saj je del razvojnega centra precej blizu našega doma. In ne morem pozabiti, kako so se mi vsi ti otroci smilili, poleg tega pa sem do njih čutila nekakšen odpor in sem se jih na trenutke morda celo bala.

Zdaj vem, da ni kazen, temveč darilo imeti takšnega otroka v družini. Zdaj vem, da je moj mali bratec nekaj posebnega, nekaj svojega in neponovljivega. Je kot ogledalo človeku - kar mu daješ, to vrača. Zato je pomembno, da otrokom, kot je on, nikoli ne damo vedeti, da so drugačni ali pa celo ubogi. Pokažimo jim, da so zaželeni, da so tudi oni vir radosti, naj čutijo, da so ljubljeni. Poplačani bomo sto- in večkrat, kajti vsak tak otrok vrača več, kot bi lahko katerikoli drugi. Vesela sem, da lahko sodelujem v Matevžkovem vsakdanjiku in z vsakim trenutkom, preživetim z njim, sem bogatejša. Vsak njegov odziv bodisi na moje vprašanje, početje bodisi le to, da se pojavim, je zame nagrada. Je kakor majhno sonce, ki oddaja neverjetno veliko toplote, in kadar je svet siv, je majhna lučka na poti v jutrišnji dan. In naj bo kakorkoli je, si že dolgo nič več ne želim, da bi bil drugačen. Je bogastvo v malem in tega bi se morali zavedati vsi, ki so tako in drugače povezani s temi otroki.

Upam, da bo naša zgodba razvedrila kakšno grenko misel in vlila optimizem tistim, ki včasih obupujejo.

Sabina Klakočer

UPORABA DENARJA

Učenci z zmerno motnjo v duševnem razvoju imajo veliko pravic, kot npr. pravico do odsotnosti grožnje, zasmehovanja zaradi svojega videza, pravico do skrbi za samega sebe, pravico do osebne neodvisnosti, pravico do spoštovanja svojih kulturnih in čustvenih potreb, pravico do zasebnosti in še mnogo drugih. Ena izmed pomoči za doseganje večje samostojnosti in neodvisnosti je tudi uporaba denarja. Zato na 3. stopnji Oddelka vzgoje in izobraževanja zelo veliko pozornosti posvečam uporabi denarja. Navsezadnje je tudi končni cilj vzgoje in izobraževanja čim večja samostojnost in čim uspešnejše vključevanje naših učencev v opravila vsakodnevnega življenja. Vedno sem si želela, da bi naučila učence uporabljati denar, da bodo lahko takrat, ko bodo lačni, odšli sami, brez pomoči, v trgovino in si kupili žemljo, sendvič ali kaj podobnega.

Uporaba denarja je potekala po določenih postopkih, ob upoštevanju individualnih sposobnosti učencev. Učenci so najprej spoznavali številke. Prehodi čez desetice povzročajo našim učencem veliko težav, zato smo prek dvajsetice spoznavali samo številke. Šteli smo didaktične materiale (kocke, kroglice, ploščice...), kroglice na lesenih računalih. Ob narisanih materialih smo napisovali tudi številke. Ko so učenci spoznali številke od desetice do desetice, smo dodali uporabo denarja. Tudi uporaba

denarja je potekala po določenih postopkih:

1. Učenec izbere številko in jo tudi glasno izgovori, zapiše številko v zvezek, učitelj na tablo, drugi učenci pa v zvezke. Tako učenec soustvarja učno uro. To zelo pozitivno vpliva na razvoj njegove osebnosti: ima namreč pomembno vlogo v učni uri, saj prav on določa sošolcem delo, in ne učitelj. Tako je učenec tudi kar najbolj dejaven, sočasno pa doživlja veliko zadovoljstva, potrditev svojih sposobnosti.
   Izbrano številko učenci tudi razstavijo. Npr.:
   57 = 50 + 7 = 57 SIT

   Kovance pišejo z rdečo barvo, bankovce pa z modro.
2. Učenci nastavijo na mizo droben didaktični material (Montessori) v obsegu številke, ki je napisana v zvezku in na tabli, ter označijo kovance in bankovce.
3. Učenec, ki je izbral številko, nastavi številko tudi na lesenem stojalu. Gre za prepoznavanje številk - cene na artiklu in na blagajni.
4. Vsak učenec nastavi na mizo pravi denar v obsegu izbrane številke. Denar nastavljajo po individualnih sposobnostih. Sposobnejši učenci sestavljajo različne kombinacije bankovcev in kovancev, manj sposobni enostavnejše kombinacije.

Npr. 57 nastavi učenec tako, da nastavi:

1 bankovec za 50 SIT,
1 kovanec za 5 SIT in
1 kovanec za 2 SIT.

Ali:

2 bankovca po 20 SIT,
1 bankovec po 10 SIT,
1 kovanec po 5 SIT,
2 kovanca po 1 SIT.

Ali:

1 bankovec po 20 SIT,
3 bankovce po 10 SIT,
1 kovanec po 5 SIT,
1 kovanec po 2 SIT.

Ali:

5 bankovcev po 10 SIT,
7 kovancev po 1 SIT.

Vse je prav in dobro. Vse pravilne nastavitve nagradimo s plusom, ploskanjem, bonbonom. Upoštevanje individualnih sposobnosti je zelo pomembno. Nobenega učenca ne silim prehitro v nove kombinacije nastavitve. Učenčev postopek nastavitve se mora v učencu utrditi. Zato potrebuje veliko ponavljanj in utrjevanj. Če smo prehitri in nestrpni, se lahko zgodi, da se pri novi kombinaciji denarja prehitro zmede in ni več zanesljiv pri svoji izbrani nastavitvi denarja.

5. Učenec, ki je izbral številko, izbere tudi gib, ki ga pokaže učencem. Ta gib vsi skupaj ponovimo. Tako učenec znova soustvarja učno uro in vrednost denarja doživi z gibom. Gibanje učenca sprošča, saj omogoča, da izrabi nakopičeno energijo, sočasno pa ga tudi motivira za nadaljnje delo.
6. V razredu večkrat pripravimo trgovino. Uporabljam prave predmete - artikle, kot so v trgovini (1 kg moke, 1kg sladkorja, mleko, sol, poper, sok, bonboni, čokolada, zobna krema, napolitanke, zobotrebci itn.). Vsak artikel ima pravo ceno.
   Npr. 57 SIT
   Pri tem pride do izraza dramatizacija. Učenci so kupci, učitelj prodajalec, nato vloge zamenjamo. Ob tem so zelo pomembni vzgojni smotri: pozdravljanje, prosim - hvala, nakupovanje, prepoznavanje cen, plačevanje... Učenci nakupujejo s pravim denarjem. Vsak učenec ima svojo denarnico. Ob teh opravilih se sočasno razvija tudi pozitivni odnos do denarja, pomen varčevanja in skrb za svojo denarnico.
7. Končni cilj: nakupovanje v trgovini. Enkrat na teden ali vsakih štirinajst dni odidemo v pravo trgovino, kjer učenci samostojno nakupujejo. Učenčeva naloga je, da pozdravi, da poišče zaželen artikel, da prepozna številko - ceno na artiklu in na blagajni, da plača, se zahvali in pozdravi. Kot vsi otroci tudi naši učenci najraje nakupujejo sladkarije. Da ne bi bilo tega preveč, smo se s starši dogovorili, da svojim otrokom naročijo, kaj naj kupijo v trgovini. Npr. liter mleka, 3 žemlje, 1/2 kg kruha, 1 jogurt, 1 kg moke itn.

Tako ima táko nakupovanje tudi vzgojni pomen, saj učenec čuti, da je tudi on enakopraven in prav tako pomemben član družine kot vsi drugi. To je sočasno tudi njegov prispevek k delitvi družinskih obveznosti. Pa še zapomniti si mora naročene stvari, zato sočasno razvija svoje umske sposobnosti.

Po triletnem delu na tem področju lahko zapišem, da so učenci zelo uspešni. Trenutno uporabljamo denar v obsegu do 120 SIT.

To so zelo veliki in pomembni koraki v življenju naših učencev. Učenci so veseli in zadovoljni, da lahko tudi oni nakupujejo, saj je to nov kamenček v mozaiku njihove samostojnosti. To je sočasno tudi proces njihove integracije, saj jih tako okolica (trgovci in drugi nakupovalci v trgovini) prepozna in spozna za sposobne, uspešne in enakovredne člane naše družbene skupnosti, vredne spoštovanja. Tako se razvija in krepi tudi pozitiven in spoštovanja vreden odnos do naših učencev.

Stanka Grubešič,
profesorica defektologinja,
Osnovna šola Helena Puhar Kranj

ANŽE IZ OSNOVNE ŠOLE

Delo z otrokom, ki je zelo drugačen od vrstnikov, tako od normalno razvijajočih kot tudi od razvojno motenih, je za nekatere specialne pedagoge izziv, pa tudi vir strahu in občutka nemoči.

VZGOJNO-VARSTVENI ODDELKI - TEMELJI INDIVIDUALNE OBRAVNAVE

Anže se je bistveno razlikoval od drugih otrok. Ni se igral z vrstniki, ni se odzival na navodila. Pogosto se je umaknil v kak kotiček, kjer je bil lahko sam. Za vse, ki so v vrtcu delali z njim, je bil uganka.

Prve korake na strokovnem področju je naredila z njim pedagoginja, ko je bil star pet let. To so bili temelji, na katerih sem lahko kasneje nadaljevala, in dobro vem, da je zmeraj najtežje postaviti temelje. Ob strokovni pomoči dr. Elze Sabulič je navezala pristen odnos z otrokom in začela tesno sodelovati starši. Pri svojem delu je uporabljala Domanovo metodo opismenjevanja. V slabem letu je Anže poznal vse velike tiskane črke in znal že nekoliko brati. S tem znanjem naj bi jeseni šel v prvi razred. Po mnenju komisije za razvrščanje naj bi otrok obiskoval osnovno šolo s prilagojenim programom. Avtizem ni bil omenjen v diagnozi.

Starši se z odločitvijo prvostopenjske komisije niso strinjali, zato so takoj napisali pritožbo. Ker se takšne reči ne rešijo čez noč, je začel obiskovati redno osnovno šolo.

SEPTEMBER NA PODRUŽNIČNI OSNOVNI ŠOLI

Anže se nenadoma znajde v povsem novem, zanj zelo neugodnem položaju. Novi sošolci, nova učiteljica, novi prostori, drugačen način dela... To je zanj preveč, zato postane veliko bolj nemiren, kriči in izgublja nadzor nad gibi rok. Postane besedno agresiven posebno do tistih, ki od njega kaj zahtevajo. Teka po razredu, se zmeraj pogosteje umika za okensko zaveso in strmi skozi okno. Težave so velike. Otrok pouk s svojim vedenjem zelo moti, učiteljica pa je obupana, saj ne ve več kako in kaj. Ko se konfliktni položaj tako stopnjuje, da ne gre več, zaprosi ravnatelj osnovne šole vodstvo osnovne šole s prilagojenim programom za strokovno pomoč.

ZAČETKI - IZZIV IN TVEGANJE ALI STRAH IN NEMOČ

Moj prvi stik z otrokom je bil razveseljiv. Pokazal je zanimanje zame, vzel mi je očala in komentiral, da imam "predebele" hlače. Prepričana sem bila, da s stikom ne bo težav, čeprav se človek pri tej motnji tega najbolj boji, le čas si moram vzeti. Vendar sem iz šole odhajala z mešanimi občutki. Dobro sem se zavedala, da ne bo lahko. Bilo me je strah, saj sem vedela, da si napak ob tem ne smem privoščiti. Zavedala sem se, da sem na nalogo slabo pripravljena in tudi časa nimam več veliko. Bila sem brez izkušenj, nisem imela prave predstave, kako naj začnem z delom, pa tudi strokovnega znanja s tega področja sem imela malo. Ker so mi v mojem življenju težki položaji predvsem izziv, in ta je navadno odločilen, se je strah nekako umaknil in odločila sem se, da začnem.

Priprava na delo je potekala malo manj kot teden dni. Opravila sem nekaj pogovorov s strokovnjaki, ki so z Anžetom kakorkoli prihajali v stik, ter prebrala nekaj različne literature in tako poglobila svoje znanje. Pri teh pripravah so mi bili v veliko pomoč dr. Žerovnikova, ki je že nekaj let spremljala otroka ambulantno, pedagoginja iz vrtca in psihologinja iz osnovne šole s prilagojenim programom. Organizacijsko plat pa je odlično zastavila ravnateljica osnovne šole s prilagojenim programom.

KO SKOČIŠ, JE TREBA PLAVATI

Z delom sem začela sredi oktobra. K Anžetu sem prihajala vsak dan po glavnem odmoru. Prvi teden sem otroka opazovala v razredu in si delala kratke zapiske, ki sem jih uporabila, ko sem konec oktobra izdelala precej podrobno defektološko oceno njegovih sposobnosti. Čeprav je na začetku pri individualnih urah komaj kaj sodeloval, se odzival le z risanjem in spremljal moje posnemanje svojega vedenja le po njemu znani metodi, sem kljub vsemu opravila tudi nekaj splošnih testov, ki so mi bili pri oceni v veliko pomoč.

PROGRAM DELA

Program dela sem razdelila na štiri področja: šola, starši, timsko delo in sodelovanje ter področja dela.

1. Šola:
   - sprotno sodelovanje z razredničarko,
   - dnevna obravnava (individualna in v razredu),
   - sprotno seznanjanje kolektiva z delom defektologa na učiteljskih konferencah.
2. Starši:
   - izvajanje programa,
   - govorilne ure enkrat na teden.
3. Timsko delo in sodelovanje:
   - občasni pogovori s tistimi strokovnjaki, ki obravnavajo otroka,
   - sodelovanje s šolsko svetovalno službo osnovne šole,
   - sodelovanje z vodstvi tako osnovne šole kot osnovne šole s prilagojenim programom.

4. Področja dela:
· slovenski jezik,
· matematika,
· grafomotorika,
· pozornost in koncentracija.

INDIVIDUALNI NAČRT

Na temelju prve ocene sem izdelala podroben individualni načrt za dva meseca. Načrt je obsegal spodnjo mejo matematike in slovenskega jezika 1. razreda redne osnovne šole. Ker sem opazila velike grafomotorične težave, sem vanj uvrstila tudi vaje za grafomotoriko, ki so jih v veliki meri z otrokom delali starši, in vaje za pozornost in koncentracijo. Ker mi načrta do konca koledarskega leta ni uspelo uresničiti v celoti, sem delo nadaljevala še januarja prihodnje leto. Nato sem izdelala nadaljevanje načrta za februar in marec. Izpeljala sem ga pol meseca prej, zato sem se z načrtom do konca šolskega leta kar se da približala rednemu načrtu in proti koncu z lahkoto delala po njem.

METODE DELA

Poleg metod, ki jih učitelj uporablja pri učenju, sem uporabljala metodi zrcaljenja in risanja, namenjeni prav avtistom. Namen teh metod je, da otrok predvsem najde stik sam s seboj in posredno tudi z učiteljem. Tako lahko hitreje preide na šolsko delo. Na začetku sem ju uporabljala približno 15 minut, kasneje pa postopno skrajšala na tri minute. Proti koncu šolskega leta sem ti dve metodi povsem opustila. Nadomestila sem ju z metodo vprašanj, ki sva jo z otrokom razvila spontano. Dala mi je dovolj možnost odkriti, da ima sposobnost logičnega prenašanja dogodkov iz enega položaja v drugega in dober spomin. Nikoli ni pozabil, kaj sem mu na vprašanje odgovorila. Odgovor je od mene zahteval šele pri vprašanju, ki mi ga doslej še ni zastavil.

OBDOBJE PRILAGAJANJA: NOVEMBER-JANUAR

Prvi mesec individualnega dela je bil res težak. Njegova pripravljenost za delo je zelo nihala. Vstajal je s prostora, hodil k oknu in se ni odzival na nebesedna navodila. Tekal je po prostoru, kričal in postavljal povsem nelogična vprašanja, na katera ni zahteval odgovorov. Zmotil ga je vsak nenavaden šum, posebno pa nenaden prihod koga v prostor, kjer sva delala. Bili so dnevi, ko ni naredil veliko ali skoraj nič, pa tudi takšni, ko je vsaj pokazal voljo. Čeprav sem v tem obdobju v sebi neštetokrat podvomila o smiselnosti tega dela, so bili to tisti trenutki, ki so mi dajali moč, da sem vztrajala. Šolsko delo, ki nama ga z učiteljico z njim ni uspelo narediti, sva nalagali na pleča staršev. Ti so zatrjevali, da nimajo težav. Takrat sem o tem dvomila, danes pa vem, zakaj so vztrajali in da to zanje res ni bilo preveliko breme.

PRVA ZNAMENJA ODPIRANJA

Po novem letu se je stanje nekoliko umirilo. Otrok je postal mirnejši in bolj vodljiv. Kazal je več zanimanja za delo in postal pri učenju uspešnejši. Začel se je družiti z dvema sošolkama, mesec kasneje pa tudi z enim izmed sošolcev. Proti koncu leta se je igral in družil z vsemi brez razlike. Velike zasluge za to ima razredničarka, saj se je nenehno trudila, da bi otroci Anžeta sprejeli takšnega, kot je. To ji je povsem uspelo in še več. Otroci so se iskreno veselili vsakega njegovega uspeha.

SODELOVANJE Z RAZREDNIČARKO, STARŠI IN DRUGIMI STROKOVNJAKI

Naše tesno sodelovanje in iskanje najboljših možnosti je obrodilo sadove. Vedeti je treba, da pri tako celostnih težavah, kot jih ima Anže, sam ne zmoreš veliko. Z učiteljico sva si vsak dan izmenjali informacije o otrokovem delu in druga drugi pomagali z nasveti. Vedno sva skupaj iskali načine, kako delati, in si upali to tudi uresničiti, čeprav okolje za takšno delo ni bilo zmeraj na najini strani. Težko je bilo zastopati svoje stališče, ko nisva vedeli, ali bo otrok pri tem uspešen ali ne.

Drugo železo, ki sem ga imela v ognju, so bili nedvomno starši. Oče je vsak teden redno prihajal na govorilno uro, z mamo pa sva bili velikokrat v stiku po telefonu, saj je bila zadržana zaradi službe. Starši so se dosledno držali navodil pri delu z otrokom in se z mano odkrito pogovarjali o težavah, pa tudi o uspehih. Česar otrok ni zmogel narediti v šoli, je naredil doma. Prve mesece so doma delali več, proti koncu leta pa vedno manj. Tako je Anže predeloval snov nekako vzporedno z drugimi in je bil le redko v zaostanku.

Tretje železo pa so bili drugi strokovnjaki. Ravnateljica osnovne šole s prilagojenim programom je imela vedno čas za reševanje morebitnih organizacijskih težav, psihologinja osnovne šole s prilagojenim programom ni nikoli skoparila s svojimi nasveti in strokovnim znanjem, dr. Žerovnikova je bila vedno na dosegu, ko nisem več imela zamisli, kako naprej, delovna terapevtka je bila zmeraj pripravljena deliti svoje izkušnje pri delu z otrokom.

USPEH IN PRAVA DIAGNOZA

Zaradi otrokove šolske uspešnosti in odpiranja na področju socializacije je komisija za razvrščanje prve stopnje znova pregledala otroka in postavila diagnozo lažje duševno prizadet z znaki avtizma. Predlagala je, da Anže tudi letos obiskuje redno osnovno šolo, saj je izdelal prvi razred. Ob tem pa potrebuje individualno pomoč, ki mu jo bom dajala tudi v letošnjem letu. Tega dela me ni več strah, saj pričakujem pomoč vseh, ki mi je doslej niso nikoli odrekli, pa tudi izkušenj se je nabralo kar nekaj. Delo bom vsekakor začela z optimizmom in mislim, da mi bo v veselje in zadovoljstvo.

Darinka Pirc,
defektologinja

POSEBNA PRILOGA

SOŽITJE

DOLOČILA PRAVIC, OBVEZNOSTI TER NEKATERIH OLAJŠAV ZA OSEBE Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU

STANJE DECEMBER 1997

KAZALO VSEBINE
DOLOČILA PRAVIC, OBVEZNOSTI TER NEKATERIH OLAJŠAV ZA OSEBE Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU:

ZAKON O DRUŽINSKIH PREJEMKIH	3
ZAKON O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O DRUŽINSKIH PREJEMKIH	3
DODATEK ZA NEGO OTROKA	3
PRAVILNIK O KRITERIJIH ZA UVELJAVLJANJE DODATKA ZA NEGO OTROKA	4
ZAKON O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU	5
PRAVILA OBVEZNEGA ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA	6
PRAVILNIK O RAZVRŠČANJU IN RAZVIDU OTROK, MLADOSTNIKOV IN MLAJŠIH POLNOLETNIH OSEB Z MOTNJAMI	7
ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH	8
ZAKON O DELOVNIH RAZMERJIH	9
ZAKON O DOHODNINI	10
ZAKON O SPREMEMBI ZAKONA O PROMETNEM DAVKU	10
PRAVILNIK O UPORABI ZAKONA O PROMETNEM DAVKU	11
CARINSKI ZAKON	13
UREDBA O UVELJAVLJANJU PRAVICE DO CARINSKE OPROSTITVE	13
ZAKON O IZOBRAŽEVANJU IN USPOSABLJANJU OTROK IN MLADOSTNIKOV Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU	16
ZAKON O VRTCIH	17
ZAKON O OSNOVNI ŠOLI	18
ZAKON O USPOSABLJANJU IN ZAPOSLOVANJU INVALIDNIH OSEB	19
ZAKON O DRUŽBENEM VARSTVU DUŠEVNO IN TELESNO PRIZADETIH OSEB	20
ZAKON O SOCIALNEM VARSTVU	22
ZAKON O POSTOPKU ZA UVELJAVLJANJE SOCIALNO VARSTVENIH PRAVIC	24
PRAVILNIK O STANDARDIH IN NORMATIVIH SOCIALNO VARSTVENIH STORITEV	25
ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU	29
ZAKON O NEPRAVDNEM POSTOPKU	31
ZAKON O TURISTIČNI TAKSI	32

ZAKON O DRUŽINSKIH PREJEMKIH (Ur.l.RS 65/93)

- 33. člen: Za otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju se pravica do otroškega dodatka podaljša do dopolnjenega 18. leta starosti.

- 36. člen: Višina otroškega dodatka za otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju se zviša za 50%.

ZAKON O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O DRUŽINSKIH PREJEMKIH (ZDPre-B) (Ur.l. RS 73/95)

- 1. člen:

Družinski prejemki po tem zakonu so:
- denarno nadomestilo za čas porodniškega dopusta
- starševski dodatek
- pomoč za opremo novorojenca
- otroški dodatek
- dodatek za nego otroka

- 6. člen:

Prva alinea 34. člena se spremeni tako, da se glasi:
Otroški dodatek ne pripada:
- za otroka, ki je zaradi vzgoje, šolanja ali usposabljanja v zavodu, v katerem ima pretežno brezplačno oskrbo v času, ko je v zavodu.

- 7. člen:

36. člen se črta.

- 10. člen:

Za 43. členom se doda novo poglavje z naslovom "DODATEK ZA NEGO OTROKA" in 43.a, 43.b, 43.c, 43.d, 43.e, 43.f in 43.g členi, ki se glasijo:

DODATEK ZA NEGO OTROKA

- 43.a. člen: Dodatek za nego otroka je denarni dodatek za nego, ki se izplačuje enemu od staršev hudo bolnega otroka ali otroka s telesno prizadetostjo in je namenjen kritju povečanih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva hudo bolnega otroka ali otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju.

- 43.b. člen: Upravičenec do dodatka za nego otroka je hudo bolan otrok oziroma otrok s telesno ali duševno prizadetostjo, ki je državljan Republike Slovenije in ima v Republiki Sloveniji stalno prebivališče.

Za hudo bolnega otroka oziroma otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju po tem zakonu se šteje otrok na podlagi mnenja izvedenske komisije, ki jo imenuje minister, pristojen za družino in socialno varstvo.

- 43.c. člen: Komisija iz prejšnjega člena izda mnenje o bolezni oziroma motnji v telesnem in duševnem razvoju na podlagi pravilnika, ki ga izda minister, pristojen za družino in socialno varstvo.

- 43.d. člen: Pravico do dodatka za nego otroka ima otrok iz prejšnjega člena za obdobje, ki ga predlaga izvedenska komisija, oziroma najdalj do 18. leta starosti.

- 43.e. člen: Višina dodatka za nego otroka znaša 30% zajamčene plače.

Če je otrok v dnevnem institucionalnem varstvu, v katerem ima brezplačno oskrbo, znaša višina dodatka za nego otroka 20% zajamčene plače.

Dodatek za nego otroka ne pripada otroku, ki je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu, v katerem ima brezplačno oskrbo, v času, ko je v zavodu.

- 43.f. člen: Glede uveljavljanja in izplačevanja dodatka za nego otroka se smiselno uporabljajo določila tega zakona o uveljavljanju in izplačevanju otroškega dodatka.

- 43.g. člen: Dodatek za nego otroka se uveljavi s 1.5.1996.

- 15. člen:

57. člen se spremeni tako, da se glasi: "Ne glede na določbe 35. člena tega zakona se do 30.4.1996 otroški dodatek dodeli kot družbena pomoč otrokom glede na povprečni mesečni dohodek družine na družinskega člana v koledarskem letu pred vložitvijo zahtevka, in sicer:

1. do 30.4.1996 po dosedanjih predpisih;
2. od 1.5.1996:

pri dohodku na družinskega člana (v % od povprečne plače vseh zaposlenih v Republiki Sloveniji v preteklem letu)	višina družbene pomoči otrokom (v % od zajamčene plače)
do 25,0%	22%
od 25,1% do 30,0%	19%
od 30,1% do 40,0%	16%
od 40,1% do 45,0%	13%
od 45,1% do 55,0%	10%
od 55,1% do 110,0%	7%

Če družina v koledarskem letu pred vložitvijo zahtevka ni imela dohodkov in prejemkov oziroma so se njeni dohodki v tekočem letu bistveno spremenili, se upošteva le-ta iz tekočega leta na način, kot ga določi ministrstvo, pristojno za družino.

Center za socialno delo vsako leto s 1. majem po uradni dolžnosti preverja upravičenost do otroškega dodatka. V ta namen morajo prejemniki otroškega dodatka najkasneje do 31. marca posredovati vsa potrebna dokazila."

- 18. člen:

7. člen tega zakona začne veljati 1.5.1996.

PRAVILNIK O KRITERIJIH ZA UVELJAVLJANJE DODATKA ZA NEGO OTROKA (Ur.l. RS 26/96)

- 1. člen: S tem pravilnikom se določajo vrste hudih bolezni otrok in motnje v telesnem in duševnem razvoju ter kriteriji za delo izvedenskih komisij, ki so pooblaščene za izdajanje mnenj o potrebi po priznanju pravice do dodatka za nego otroka za hudo bolne otroke in otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

- 4. člen: Za otroke z motnjami v duševnem razvoju se po tem pravilniku štejejo:

a) zmerno umsko manj razviti otroci, ki imajo pretežno zmanjšane sposobnosti za samostojno delo, so pa sposobni vzdrževati kontakt z okolico, pridobiti navade in skrbeti za svoje osnovne potrebe ter se priučiti za preprosta opravila (orientacijski IQ 35-49);
b) težje umsko manj razviti, vključno s hudo mentalno subnormalnimi otroci, ki imajo tako zmanjšane umske sposobnosti, da so omejeni v gibanju, govoru in skrbi za svoje osnovne potrebe ter so nesposobni za samostojno delo, lahko pa se priučijo za najbolj enostavna opravila (orientacijski IQ 20-34);
c) težko umsko manj razviti, vključno z globoko mentalno subnormalnimi otroci, ki imajo tako slabo razvite umske sposobnosti, da so tako omejeni v svoji sposobnosti gibanja, govora in skrbi za svoje osnovne potrebe, da potrebujejo celo življenje stalno varstvo, posebno oskrbo in nego (orientacijski IQ pod 20);
d) otroci s kronično potekajočimi duševnimi boleznimi, ki pomembno in za dalj časa spremenijo otrokovo intelektualno, čustveno in socialno odzivanje (psihoze).

- 6. člen: Vlagatelji zahtevka za dodatek za nego otroka vložijo zahtevek z vsemi izvidi in mnenji o bolezni ali motnji v telesnem in duševnem razvoju ter podatkom o otrokovem izbranem zdravniku na centru za socialno delo, ki je pristojen glede na stalno prebivališče otroka. Center za socialno delo posreduje dokumentacijo in zahtevek za izdajo mnenja izvedenski komisiji.

- 7. člen: Komisija izda mnenje o bolezni oziroma motnji v telesnem in duševnem razvoju otroka praviloma na podlagi medicinske in druge dokumentacije, po potrebi pa opravi tudi pregled otroka.

Mnenje obsega:

- podatke o otroku (rojstni podatki, prebivališče, podatek, ali je otrok v zavodu oziroma bolnišnici, koliko časa bo otrok v zavodu oziroma bolnišnici);
- podatke o starših,
- podatke o vrsti bolezni ali motnje in ali ustrezajo kriterijem, določenim v tem pravilniku,
- obdobje, za katero velja izdano mnenje.

- 8. člen: Za kronično bolne otroke, ki jim je bil v dosedanjih predpisih priznan povišan otroški dodatek, komisija na podlagi že izdanega mnenja ugotovi, ali gre za tako bolezen, ki ustreza pogojem iz tega pravilnika.

Za otroke, ki so že bili razvrščeni na podlagi pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. SRS št. 18/77) center za socialno delo ugotovi na podlagi izdanega izvida in mnenja, ali gre za tako motnjo v telesnem ali duševnem razvoju, ki ustreza pogojem iz tega pravilnika.

V primerih, ko center za socialno delo ne more ugotoviti, ali izvid in mnenje komisije za razvrščanje ustrezata pogojem iz tega pravilnika, ta izvid in mnenje posreduje pristojni komisiji v dodatno mnenje.

- 9. člen: Ta pravilnik prične veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporablja pa se od 1. maja 1996.

ZAKON O ZDRAVSTVENEM VARSTVU IN ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU (Ur.l. RS 9/92 in 12/93)

- 15. člen:

tč. 16: Plačilo zdravstvenih storitev v celoti je zagotovljeno osebam s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki prejemajo nadomestilo po zakonu o družbenem varstvu oseb, če niso zavarovane iz drugega naslova.

- 23. člen 1. in 3. odst.: Plačilo zdravstvenih storitev v celoti je zagotovljeno za zdravljenje in rehabilitacijo otrok, učencev in študentov, ki se redno šolajo ter otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

- 30. člen: Pravica do nadomestila zaradi nege ožjega družinskega člana, s katerim zavarovanec živi v skupnem gospodinjstvu, traja v posameznem primeru največ do 7 delovnih dni, za otroke do 7 let starosti ali starejšega zmerno, težje ali težko duševno in telesno prizadetega otroka pa do 15 delovnih dni.

Kadar to terja zdravstveno stanje ožjega družinskega člana, lahko pristojna zdravniška komisija izjemoma podaljša trajanje pravice do nadomestila, vendar največ do 30 delovnih dni za nego otrok do 7 let starosti ali starejšega zmerno, težje ali težko duševno

in telesno prizadetega otroka oz. do 14 dni za nego drugih ožjih družinskih članov.

- 40. člen: Pravica do povračila potnih stroškov v primerih:

- če morajo potovati k zdravniku ali v zdravstveni zavod v drug kraj, ker v kraju zaposlitve ali stalnega bivališča ni zdravnika ali ustreznega zdravstvenega zavoda;
- če jih osebni zdravnik, zdravstveni zavod ali zdravniška komisija napoti ali pokliče v kraj zunaj stalnega prebivališča ali kraja zaposlitve.

- 43. člen: Pravico do povračila potnih stroškov ima tudi spremljevalec zavarovane osebe, če tako odredi osebni zdravnik ali zdravniška komisija.

Za otroke do dopolnjenega 15. leta starosti in starejše težje ali težko duševno ter telesno prizadete otroke in mladostnike se šteje, da potrebujejo spremljevalca.

PRAVILA OBVEZNEGA ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA (Ur.l. RS 79/94)

- 9. člen tč. 7: Lastnost zavarovane osebe v obveznem zavarovanju ob pogoju prijave pridobijo prejemniki denarnega nadomestila po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb z dnem pridobitve pravice do nadomestila.

- 40. člen 2. odst: Pri težjih poškodbah možgan in hrbtenjač otrok, pri katerih je potrebno usposabljanje staršev za kasnejšo rehabilitacijo na domu, ima eden od staršev pravico do bivanja v bolnišnici brez kritja stroškov prehrane. To usposabljanje lahko traja po programu, vendar največ 30 dni.
Pri otrocih s kroničnimi obolenji ali okvarami ima eden od staršev za čas svojega usposabljanja za rehabilitacijo otroka na domu tudi pravico bivanja v bolnišnici brez kritja stroškov prehrane, vendar najdlje 14 dni.

- 62. člen: Zavarovana oseba, ki je napotena k izvajalcu izven kraja prebivališča, ima pravico do spremstva na poti, če zaradi svojega zdravstvenega stanja ali drugih razlogov ni sposobna sama potovati z javnim prevoznim sredstvom. Potrebo po spremstvu ugotovi osebni zdravnik od njega pooblaščeni zdravnik ali zdravniška komisija, v primerih nujne medicinske pomoči pa tudi drug zdravnik.

Zavarovano osebo spremlja zdravstveni delavec, če bi ji bilo med potjo treba zagotoviti medicinsko pomoč, v drugih primerih pa druga oseba.

- 63. člen: Ne glede na določbo prvega odstavka 62. člena ima otrok do 15. leta starosti pravico do spremstva na vsakem potovanju na zdravljenje izven kraja svojega bivališča, težje ali težko duševno in telesno prizadeti otrok in mladostnik pa do 18. leta.

- 137. člen: V primeru zadržanosti od dela zaradi nege ožjega družinskega člana traja taka odsotnost do:

- 15 delovnih dni za nego otroka do 7. leta starosti ali zmerno, težje ali težko duševno in telesno prizadetega otroka. Izjemoma se lahko podaljša, kadar to terja zdravstveno stanje tako, da traja največ do:
- 30 delovnih dni za nego otroka do 7. leta starosti ali za starejše zmerno, težje ali težko duševno prizadete otroke.

- 147. člen: Pravico do pogrebnine ima oseba, ki je oskrbela pogreb prejemnika nadomestila po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb.

PRAVILNIK O RAZVRŠČANJU IN RAZVIDU OTROK, MLADOSTNIKOV IN MLAJŠIH POLNOLETNIH OSEB Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU (Ur.l. SRS 19/76)

- 1. člen: Ta pravilnik določa kriterije in postopek za razvrščanje otrok in mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, postopek za napotitev otroka v organizacije, določa sestavo strokovnih komisij in način vodenja razvida otrok.

- 2. člen: Po določbah tega pravilnika se razvrščajo duševno prizadeti otroci, otroci s slušnimi in govornimi motnjami, slepi in slabovidni otroci, otroci, otroci z drugimi telesnimi motnjami, vedenjsko in osebnostno moteni otroci ter otroci z več vrst motnjami.

- 3. člen: Duševno prizadeti so tisti otroci, ki imajo tako nizko umsko sposobnost, da ne morejo napredovati v osnovni šoli. Ti otroci se na osnovi klinične preiskave razvrščajo v sledeče skupine:

A.) Lažje duševno prizadeti otroci, ki imajo tako zmanjšane sposobnosti za umsko delo, da ne morejo biti uspešni pri rednem vzgojno-izobraževalnem delu in potrebujejo zato posebne oblike usposabljanja (orientacijski inteligenčni kvocient - IQ 51-70).

B.) Zmerno duševno prizadeti otroci, ki imajo zmanjšane sposobnosti za samostojno delo, so pa sposobni vzdrževati kontakt z okolico, pridobiti navade in skrbeti za svoje osnovne potrebe ter se priučiti za preprosta opravila (orientacijski IQ 36-50).

C.) Težje duševno prizadeti otroci, ki imajo tako zmanjšane sposobnosti, da so omejeni v gibanju, govoru in v skrbi za svoje osnovne potrebe ter so nesposobni za samostojno delo, lahko pa se priučijo za najbolj enostavna opravila (orientacijski IQ 21-35).

Č.) Težko duševno prizadeti otroci, ki imajo tako slabo razvite umske sposobnosti, da so tako omejeni v svoji sposobnosti gibanja, govora in skrbi za svoje osnovne potrebe, da potrebujejo stalno varstvo, posebno oskrbo in nego (orientacijski IQ pod 20).

Izjemoma se razvrščajo po določilih tega pravilnika tudi otroci, ki zaradi okrnjenih specifičnih duševnih sposobnosti ali naravnanosti ne morejo slediti delu v osnovni šoli (otroci na meji normalnih sposobnosti).

- 8. člen: Vedenjsko in osebnostno moteni otroci so otroci, pri katerih je zaradi teh motenj ogrožen njihov zdrav razvoj oz. ogrožajo svojo okolico v taki meri, da so potrebni varstva, vzgoje in oskrbe v organizaciji za usposabljanje.

- 9. člen: Otroci z več motnjami so otroci, ki imajo hkrati dve ali več motenj iz 2. člena tega pravilnika. Ti otroci se razvrščajo glede na motnjo, ki v pedagoškem in socialnem smislu predstavlja največjo oviro pri njegovem usposabljanju.

- 10. člen: Strokovna komisija prve stopnje razvrsti otroka na podlagi neposrednega pregleda in na podlagi medicinske in druge dokumentacije.

Strokovna komisija druge stopnje razvrsti otroka na podlagi dokumentacije komisije prve stopnje, lastnih ugotovitev in drugih virov, po potrebi pa tudi na podlagi neposrednega pregleda otroka.

Strokovna komisija lahko zaprosi za mnenje tudi druge strokovne delavce ali ustrezne organizacije.

Strokovna komisija lahko opravi večkratni pregled, če je to v korist boljši oceni otroka. Strokovna komi-

sija sodeluje pri svojem delu s starši, skrbniki oz. rejniki otrok.

- 11. člen: Na podlagi dokumentacije iz prejšnjega člena tega pravilnika izda strokovna komisija izvid in mnenje na obrazcu, ki je sestavni del tega pravilnika.

- 13. člen: Občinska skupnost socialnega skrbstva izda odločbo o razvrstitvi in napotitvi otroka v organizacijo za usposabljanje skupaj s potrebno dokumentacijo in jo pošlje staršem otroka in organizaciji za usposabljanje.

Organizacija za usposabljanje je dolžna sprejeti otroka, ki ga je napotila občinska skupnost socialnega skrbstva.

Organizacija za usposabljanje določi datum sprejema otroka in ga sporoči občinski skupnosti socialnega skrbstva ter otrokovim staršem, hkrati pa prične s pripravami za njegov sprejem.

- 14. člen: Starši oz. organizacija za usposabljanje predlagajo občinski skupnosti socialnega skrbstva uvedbo postopka za ponoven pregled otroka, ko so mnenja, da obstajajo pogoji za odpust.

ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH
(Ur.l. SRS 15/76 in 14/89)

- 19. člen: Zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki je težje duševno prizadeta ali nerazsodna.

- 36. člen: (3) Po prenehanju težje duševne prizadetosti ali nerazsodnosti sme tožbo za razveljavitev zakonske zveze, sklenjene ob času, ko je trajala težja duševna prizadetost ali nerazsodnost katerega izmed zakoncev, vložiti samo eden ali drugi zakonec.

- 69. člen: Sodišče predloga za sporazumno razvezo oziroma tožbe za razvezo zakonske zveze ne pošlje centru za socialno delo, če je eden od zakoncev duševno bolan ali nesposoben za razsojanje.

- 118. člen:

(1) Sodišče lahko izda po predlogu staršev ali centra za socialno delo v nepravdnem postopku odločbo, da se roditeljska pravica podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben, da sam skrbi zase, za svoje koristi in pravice.

(2) Če je oseba že polnoletna in predlog staršev za podaljšanje roditeljske pravice ni bil pravočasno vložen, sme sodišče priznati roditeljsko pravico staršem in jo podaljšati čez otrokovo polnoletnost.

(3) Ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bila podaljšana roditeljska pravica, izda sodišče na predlog centra za socialno delo odločbo o prenehanju roditeljske pravice.

(4) Odločbe po prejšnjih odstavkih tega člena se zaznamujejo v matični knjigi, če ima tak otrok nepremičnino pa tudi v zemljiški knjigi in v drugih javnih knjigah.

- 121. člen:

(1) Center za socialno delo sme sam ali v sporazumu s starši oddati otroka v zavod zaradi njegove osebnostne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebnostni razvoj.

(2) Center za socialno delo odloči o ustavitvi izvrševanja ukrepa takoj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil ukrep izrečen. Ukrep lahko traja največ tri leta.

(3) Na podlagi mnenja zavoda sme center za socialno delo izjemoma podaljšati ukrep iz prvega odstavka tega člena tudi preko roka iz prejšnjega odstavka. Tudi za tak ukrep veljajo omejitve iz prejšnjega odstavka.

(4) Otrok, ki dopolni osemnajst let, sme ostati v zavodu le v primeru, da v to privoli.

- 123. člen:

(1) Starši so dolžni preživljati svoje otroke, če se redno šolajo, tudi po doseženi polnoletnosti.

(2) Če je otrok zaradi težje telesne ali duševne prizadetosti nesposoben za samostojno življenje in nima zadostnih sredstev za preživljanje, so ga starši dolžni preživljati v skladu s svojimi možnostmi in ob pomoči družbene skupnosti.

- 139. člen: Posvojitelj ne more biti oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, ali ki je tako duševno prizadeta ali bolna, da utegne spraviti posvojenčevo zdravje in življenje v nevarnost.

- 157. člen:

(1) Center za socialno delo odda v rejništvo otroka, ki nima svoje družine, otroka, ki iz različnih vzrokov ne more živeti pri starših ali otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi.

(2) Ne glede na določbe prejšnjega odstavka lahko center za socialno delo odda v rejništvo otroka, ki mu je potrebno usposabljanje v skladu s posebnimi predpisi (otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju).

- 206. člen:

(1) Center za socialno delo postavi pod skrbništvo osebe, ki jim je po odločbi sodišča odvzeta poslovna sposobnost.

(2) Sodišče mora takoj poslati centru za socialno delo pravnomočno odločbo, s katero je nekomu odvzeta poslovna sposobnost.

- 208. člen: Skrbnik osebe, ki ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, ima pravice in dolžnosti skrbnika mladoletnika, ki še ni star 15 let.

ZAKON O DELOVNIH RAZMERJIH
(Ur.l. RS 71/93 in 2/94)

- 36.a. člen in 36.d. člen: Delovno razmerje delavca, katerega delo postane trajno nepotrebno in kateri ima otroka zmerno ali težje motenega v duševnem ali telesnem razvoju, lahko preneha samo s pisnim soglasjem delavca.

- 56. člen: Pravico do povečanega letnega dopusta imajo tudi delavci, ki negujejo in varujejo težje telesno ali zmerno, težje ali težko duševno prizadeto osebo.

- 81. člen: Delavka, ki rodi težje telesno ali duševno prizadetega otroka ima daljši dopust za nego in varstvo otroka, kot je določen v drugem odstavku 80. člena tega zakona.

Če delavka neguje in varuje težje telesno ali duševno prizadetega otroka traja daljši dopust za nego in varstvo otroka pri polni odsotnosti z dela do 15 mesecev otrokove starosti.

Če je delavka izrabila pravico do dopusta za nego in varstvo otroka tako, da je delala polovico delovnega časa na dan, ima pravico delati polovico polnega časa na dan do dopolnjenih 23 mesecev starosti težje telesno ali duševno prizadetega otroka.

- 82. člen: Način izvajanja dopusta za nego in varstvo otroka iz 81. člena tega zakona se določi s posebnim predpisom, ki ga izda republiški upravni organ, pristojen za varstvo družine v soglasju z republiškim upravnim organom pristojnim za delo.

- 83. člen: Delavka, ki izrabi porodniški dopust in dopust za nego in varstvo otroka po 81. členu tega zakona ima pravico do nadomestila plače v skladu z zakonom.

- 84. člen: Delavka ima pravico delati polovico polnega delovnega časa na dan tudi, dokler ni otrok star tri leta, če mu je glede na njegovo splošno zdravstveno stanje potrebna skrbnejša materina nega na podlagi mnenja pristojne zdravstvene organizacije, ki jo določi republiški upravni organ pristojen za zdravstveno varstvo.

Delavka ima pravico do plače po dejanskem delu in druge pravice v skladu s posebnim zakonom.

- 85. člen: Eden izmed staršev, ki neguje in varuje težje telesno ali zmerno, težje ali težko duševno prizadetega otroka ima pravico delati polovico polnega delovnega časa na dan.

Delavec ima v takem primeru pravico do plače po dejanskem delu in druge pravice v skladu s posebnim zakonom.

ZAKON O DOHODNINI (Ur.l.RS 71/93)

- 8. člen: Osnova za dohodnino se zmanjša za letno povprečno plačo zaposlenih v Republiki Sloveniji v letu, za katero se dohodnina odmerja, invalidom s 100% telesno okvaro, če jim je bila priznana pravica do tuje nege in pomoči, na podlagi odločbe Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Centra za socialno delo ali občinskega upravnega organa.

- 10. člen: Zavezancem, ki vzdržujejo družinske člane, se prizna posebna olajšava.

Za otroka z zmerno, težjo in težko motnjo v telesnem in duševnem razvoju znaša olajšava 50% letne povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji.

- 11. člen: Za istega vzdrževanega družinskega člana se prizna posebna olajšava samo enemu zavezancu, drugemu pa le morebitna razlika do celotne višine olajšave.

Če se zavezanca ne moreta sporazumeti, kdo izmed njiju bo uveljavil pravico do posebne olajšave za istega vzdrževanega družinskega člana, se prizna vsakemu zavezancu sorazmerni del olajšave.

ZAKON O SPREMEMBI ZAKONA O PROMETNEM DAVKU (Ur.l.RS 57/97)

V zakonu o prometnem davku (Ur.l. RS, št. 4/92, 9/92-popravek, 12/93 - odločba US, 71/93 in 16/96) se v 18. členu 14. točka spremeni tako, da glasi:

"14) od novih osebnih avtomobilov z delovno prostornino bencinskega motorja do 1,8 litra in dieselskega motorja do 1,9 litra oziroma z delovno prostornino bencinskega motorja do 2 litra in dieselskega motorja do 2,2 litra za nove osebne avtomobile z avtomatskim upravljanjem ter od kombi vozil, posebej prirejenih za prevoz invalida na invalidskem vozičku, ki jih največ enkrat v petih letih kupijo izključno za svoj osebni prevoz osebe, ki imajo vozniško dovoljenje ali jim je potrebna pomoč drugih oseb, ki imajo vozniško dovoljenje, neposredno od pravne osebe ali zasebnika, ki se ukvarja s proizvodno ali trgovsko dejavnostjo, ali jih same neposredno uvozijo, in sicer:

- osebe, pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medenice nastala nastala najmanj 80% telesna okvara;
- osebe, ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih;
- osebe z zmerno, težjo ali težko telesno ali duševno prizadetostjo, ki jim je priznana invalidnost po zakonu o družbenem varstvu telesno in duševno prizadetih oseb (Ur.l. SRS, št. 41/83) in po zakonu

o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. SRS, št. 19/76 in 3/80);
- otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki jih zdravstveni zavodi spremljajo kot rizične v razvoju.

Oprostitev po prvi in drugi alinei prejšnjega odstavka se uveljavlja po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju na podlagi odločbe Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

Oprostitev po tretji alinei prvega odstavka te točke se uveljavlja na podlagi odločbe o priznanem statusu invalida v skladu s predpisi iz te alinee oziroma odločbe pristojnega centra za socialno delo, izdane na podlagi izvedenskega mnenja o razvrščanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Oprostitev po četrti alinei prvega odstavka te točke se uveljavlja na podlagi potrdila zdravstvenega doma oziroma
drugega zdravstvenega zavoda, ki opravlja specialistično pediatrično dejavnost.

V prometno dovoljenje tako kupljenega oziroma uvoženega avtomobila se vpiše podatek, da je vozilo namenjeno izključno za prevoz osebe, ki je upravičena do oprostitve
plačila davka od prometa proizvodov po tej točki.

Če invalidna oseba oziroma njeni starši ali skrbniki prodajo osebni avtomobil ali ga brezplačno ali kako drugače odtujijo ali ga dajo v rabo komu drugemu pred potekom petletnega roka od dneva nakupa oziroma uvoza, morajo plačati davek od prometa proizvodov v višini davka, ki ni bil plačan ob nakupu oziroma uvozu avtomobila in pripadajoče obresti od dneva nakupa oziroma uvoza do dneva plačila davka. Ob izpolnjevanju osnovnih pogojev se pravica do oprostitev po tej točki na novo vzpostavi dan po takšnem plačilu. Če je imela invalidna oseba prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti avtomobila na dan nesreče, sme poškodovani osebni avtomobil prodati, ne da bi plačal davek od prometa proizvodov. Če invalidna oseba umre pred potekom petletnega roka od dneva nakupa oziroma uvoza avtomobila, smejo zakoniti dediči prodati osebni avtomobil, ki so ga podedovali, ne da bi plačali davek od prometa proizvodov.

Vojni invalid prve skupine, ki uveljavi pravico do doplačila k stroškom tehničnega pripomočka - osebnega motornega vozila po zakonu o vojnih invalidih (Ur.l. RS, št. 63/95, 19/97 in 21/97 - popravek), nima pravice do davčne oprostitve iz te točke.

Če upravičenci po tej točki niso vozniki, lahko v njihovem imenu za njihove potrebe motorno vozilo po tej točki vozijo starši oziroma skrbnik ali osebe, ki imajo pisno pooblastilo upravičenca, njegovih staršev oziroma skrbnika."

PRAVILNIK O UPORABI ZAKONA O PROMETNEM DAVKU (Ur.l. RS 29/92 in 39/93)

- 26. člen: 4. odst. Po četrti alinei 14. točke 18. člena zakona imajo pravico kupiti nov osebni avtomobil brez plačila prometnega davka:

- odrasle osebe, ki pridobijo status po zakonu o družbenem varstvu telesno in duševno prizadetih oseb (Ur.l. SRS 41/83);
- otroci in mladoletniki, ki pridobijo status po zakonu o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. SRS 19/76 in 8/90) ter po točkah b, c in č 3. člena, 7. in 9. člena pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. SRS 18/77);
- predšolski otroci, ki imajo stalne motnje v telesnem in duševnem razvoju in jih spremljajo mentalno

higienski dispanzerji, pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

Za osebe iz tretjega odstavka tega člena, za katere uveljavljajo olajšave njihovi starši ali skrbniki, se mnenje iz drugega odstavka tega člena izda na podlagi naslednjih izvedenskih mnenj:

a) izvedenjskega mnenja, s katerim odrasla oseba pridobi status po zakonu iz 1. točke tretjega odstavka in ga izda pristojni center za socialno delo;
b) izvedenjskega mnenja o razvrščanju šoloobveznih otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki ga izda pristojni center za socialno delo;
c) izvedenjskega mnenja dispanzerske pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike, s katerim se dokazuje prizadetost predšolskega otroka.

Mnenje pristojne komisije ne sme biti starejše od šest mesecev.

Oseba iz 14. točke 18. člena zakona lahko uveljavi pravico do davčne oprostitve, če kupuje osebni avtomobil izključno za osebni prevoz in če prodajalcu, uvozniku ali carinarnici poleg mnenja pristojne komisije da na vpogled tudi naslednje dokaze:

1) da je sposobna voziti osebni avtomobil, kar dokaže z ustreznim vozniškim dovoljenjem na svoje ime;
2) da ji je potrebna nega in pomoč druge osebe, ki ima vozniško dovoljenje, in bo vozila ta avtomobil, izključno zaradi prevoza zadevnega invalida, če ta ne more imeti vozniškega dovoljenja zaradi navedenih razlogov, kar se dokaže z odločbo, s katero ji je priznana pravica do strežbe in pomoči ali z drugim dokumentom, ki ga izda pristojni organ, in vozniškim dovoljenjem osebe, ki streže invalidu in mu pomaga.

Prodajalec, uvoznik ali carinarnica mora o vseh navedenih dokazih, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do davčne oprostitve pri nakupu osebnega avtomobila, vpisati ustrezne podatke v fakturo oziroma carinsko deklaracijo o prodaji osebnega avtomobila zadevni osebi brez obračunanega davka. Prodajalec potrdi oprostitev plačila davka na računu oziroma carinski deklaraciji, na podlagi česar se lahko osebni avtomobil registrira, na računu oziroma carinski deklaraciji pa napiše organu, pristojnemu za registracijo vozil naslednjo opombo:

"Če invalidna oseba odtuji vozilo v treh letih po nakupu, mora plačati prometni davek, ki ga je bila oproščena."

Če invalid uveljavi pravico do oprostitve davka, se v prometno dovoljenje za ta avtomobil v rubriko Opomba vpiše tole besedilo: "Če se vozilo odtuji do (vpiše se datum, ki bo čez tri leta), se mora plačati davek (14. točka 18. člena zakona). Vozi invalid ali druga upravičena oseba."

Uporabo osebnega avtomobila, nabavljenega brez plačila davka po 14. točki 18. člena zakona kontrolira prometna policija in o ugotovljenih nepravilnostih obvešča davčni organ.

Organ, pristojen za registracijo vozil, ne sme registrirati osebnega avtomobila, ki ga je invalid kupil brez plačila davka, na drugo osebo preden pretečejo tri leta od dneva njegovega nakupa, če invalid ne predloži potrdila davčnega organa, da je vplačal davek s pripadajočimi obrestmi od dneva nakupa do dneva prodaje osebnega avtomobila.

CARINSKI ZAKON (Ur.l. RS 1/95)

- 161. člen: Plačila carine so oproščeni:

tč.8.: - invalidi za specifično opremo in tehnične pripomočke, ki jih neposredno uporabaljajo za življenje in delo, ter za nadomestne dele za uporabo te opreme in pripomočkov, če jih prinesejo ali dobijo iz tujine za osebno rabo.

UREDBA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH UREDBE O UVELJAVLJANJU PRAVICE DO CARINSKE OPROSTITVE (Ur.l. 61/97)

1.POGLAVJE

SKUPNE DOLOČBE

- 1. člen: Ta uredba določa način uveljavljanja pravice do carinske oprostitve ter vrednosti, količine, vrste in namen uporabe blaga, ki je lahko oproščeno plačila carine v skladu s 159. do 164. členom carinskega zakona.

- 2. člen:

(1) Če carinski organ ugodi zahtevku za oprostitev plačila carine in s to uredbo ni drugače določeno, izda odločbo v obliki uradnega zaznamka na carinski deklaraciji.
(2) V primerih, ko je dovoljena ustna deklaracija, lahko carinski organ o oprostitvi določi v obliki uradnega zaznamka na drugi listini, ki je predložena pri carinskem organu v zvezi z oprostitvijo plačila carine ali ustno.
(3) Potrdila, ki jih v zvezi s carinskimi oprostitvami v skladu s to uredbo izdajajo pristojna ministrstva ne vežejo carinskega organa pri odločanju o upravičenosti do carinske oprostitve, razen če gre za potrdila, o katerih ministrstva vodijo uredne evidence.
(4) Potrdila, ki jih izdajajo pristojni organi v skladu s to uredbo se lahko uporabljajo v carinskih postopkih, če od dneva njihove izdaje ni preteklo več kot šest mesecev.

- 3. člen:

(1) Če je to potrebno zaradi izvajanja carinskega nadzora, lahko carinski organ zahteva, da upravičenec označi predmet oprostitve z uradno nalepko. Označitev z uradno nalepko je obvezna za osebne avtomobile, ki so v skladu s carinskimi predpisi oproščeni plačila carine. Nalepko izda carinski organ, ki je odločil o oprostitvi plačila carine.
(2) Deklarant oziroma upravičenec mora v skladu z navodili carinskih organov z nalepko vidno označiti blago in je ne sme odstraniti z njega do preteka rokov iz prvega odstavka 166. člena carinskega zakona.
(3) Vzorec nalepke je v prilogi 1, ki je sestavni del te uredbe.

- 3.a. člen:

(1) Če ta uredba določa, da je mogoče uveljavljati carinsko oprostitev le v primeru, da se blago ne izdeluje v Sloveniji, se šteje, da se določeno blago ne izdeluje v Sloveniji, če se ne izdeluje enakovrstno blago.
(2) Šteje se, da je določeno blago enakovrstno, če se uvršča v isto osemmestno postavko carinske nomenklature, ima enako trgovinsko kvaliteto in je enakih tehničnih karakteristik.
(3) Pri izdaji potrdila o tem, da se določeno blago ne proizvaja v Sloveniji, bodo pristojni organi upoštevali tudi osnovni namen uporabe blaga, manj pa posamezne značilnosti blaga kot so kvaliteta, tip ipd.

10. POGLAVJE

SPECIFIČNA OPREMA IN TEHNIČNI PRIPOMOČKI, KI JIH INVALIDI NEPOSREDNO UPORABLJAJO ZA ŽIVLJENJE IN DELO TER NADOMESTNI DELI ZA TO OPREMO IN TEHNIČNE PRIPOMOČKE

- 33. člen:

Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev iz 8. točke 161. člena carinskega zakona mora skupaj s carinsko deklaracijo predložiti dokaz, da mu je deklarirana specifična oprema oziroma tehnični pripomoček neposredno potreben za življenje in delo oziroma dokaz, da deklarirane nadomestne dele potrebuje za uporabo te opreme oziroma pripomočkov.

Oprostitev plačila carine v skladu s tem poglavjem se lahko uveljavlja le za predmete, ki so navedeni v prilogi 2, ki je sestavni del te uredbe ter za nove osebne avtomobile z delovno prostornino bencinskega motorja do 1,8 litra in dieselskega motorja do 1,9 litra oziroma z delovno prostornino bencinskega motorja do 2,00 litra in dieselskega motorja do 2,2 litra za nove osebne avtomobile z avtomatskim menjalnikom ter od kombi vozil, posebej prirejenih za prevoz invalida na invalidskem vozičku v primeru, da ga uvaža oseba, ki zaradi telesne prizadetosti potrebuje invalidski voziček.

Kot dokazilo iz prvega odstavka tega člena upravičenec predloži praviloma potrdilo pristojnega zdravnika oziroma zdravstvene ustanove.

- 34. člen:

(1) V skladu z 8. točko 161. člena carinskega zakona lahko oprostitev plačila carine pri uvozu osebnega avtomobila uveljavljajo samo naslednje osebe:

- osebe, pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medenice nastala najmanj 80% telesna okvara;
- osebe, ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih;
- osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo;

(2) Za osebe iz tretje alinee prejšnjega odstavka se štejejo:

- odrasle osebe, ki pridobijo status invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb;
- otroci in mladoletniki z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (točka b, c in č 3. člena pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, Ur.l. SRS št. 18/77 - v nadaljevanju pravilnik), otroci in mladoletniki s kombinacijo duševnih in telesnih motenj v razvoju, ki zaradi tega potrebujejo pripomoček oziroma pomoč druge osebe.
- predšolski otroci, ki imajo stalne motnje v telesnem in duševnem razvoju in jih spremljajo mentalnohigienski dispanzerji pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

(3) Osebni avtomobil se lahko v skladu s prvim odstavkom tega člena oprosti plačila carine le, če je namenjeno izključno za prevoz invalida.

(4) plačila carine v skladu s prvim odstavkom tega člena se lahko zahteva največ enkrat v petih letih.

- 35. člen:

(1) Oprostitev iz 34. člena te uredbe se uveljavlja na podlagi pisnega izvida in mnenja invalidske komisije, ustanovljene po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali odločbe o priznanem statusu invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb ali potrdila pristojnega centra za socialno delo, ki ga le-ta izda na podlagi izvedenskega

mnenja o razvrščanju šoloobveznih otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju oziroma v primeru predšolskih otrok na podlagi potrdila zdravstvenega zavoda, ki ga le-ta izda na podlagi izvedenskega mnenja dispanzerske pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike. Vojni invalidi uveljavljajo oprostitev na podlagi pisnega izvida in mnenja pristojne zdravniške komisije po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Namesto pisnega izvida in mnenja invalidske komisije se lahko predloži odločba Zavoda za invalidsko in pokojninsko zavarovanje.

(2) Upravičenec lahko uveljavi pravico do carinske oprostitve, če uvaža osebni avtomobil izključno za osebni prevoz in če carinskemu organu poleg izvida in mnenja komisije, odločbe oziroma potrdil priloži tudi naslednje dokaze:

- upravičenčevo pisno pooblastilo osebi, ki ga bo prevažala, če upravičenec nima vozniškega dovoljenja oziroma ni sposoben voziti,
- odločbo o podaljšani roditeljski pravici ali odločbo o rejništvu ali odločbo o postavitvi skrbnika oziroma odločbo o skrbništvu, če gre za otroke in mladoletnike.

(3) Upravičenec mora poleg navedenih dokazil in carinske deklaracije predložiti carinskemu organu še pisno izjavo, da v zadnjih petih letih ni uveljavil ugodnosti iz tega naslova.

(4) Vojni invalid prve skupine, ki uveljavi pravico do doplačila k stroškom tehničnega pripomočka - osebnega avtomobila po zakonu o vojnih invalidih (Ur.l. RS, št. 63/95, 19/97 in 21/97), nima pravice do carinske oprostitve.

- 36. člen:

(1) Carinski organ mora o vseh dokazilih, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do carinske oprostitve pri uvozu osebnega avtomobila, vpisati ustrezne podatke v carinsko deklaracijo, na kateri tudi potrdi oprostitev plačila carine.

(2) Carinski organ na carinski deklaraciji vpiše naslednjo opombo:

"Če invalidna oseba odtuji osebni avtomobil v treh letih od dneva prepustitve, mora plačati carino v skladu s carinskim zakonom."

(3) V prometno dovoljenje osebnega avtomobila, za katerega je bila uveljavljena carinska oprostitev se v rubriko OPOMBA vpiše naslednje besedilo:

"Osebni avtomobil se ne sme brez plačila carine odtujiti do (vpiše se datum poteka triletnega roka iz prejšnjega odstavka). Osebni avtomobil je namenjen izključno za prevoz invalida."

(4) Uporabo osebnega avtomobila, uvoženega brez plačila carine v skladu z zakonom kontrolirajo poleg carinskih organov tudi policija ter pristojni inšpekcijski organi in o ugotovljenih nepravilnostih obveščajo carinske organe.

(5) Organ, pristojen za registracijo, osebnih avtomobilov, ne sme registrirati osebnega avtomobila, ki ga je upravičenec uvozil brez plačila carine, na drugo osebo preden preteče rok iz drugega odstavka tega člena, če upravičenec ne predloži listine carinskega organa, da je bila carina plačana v skladu s carinskim zakonom.

- 37. člen:

(1) Če je imel upravičenec pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti osebnega avtomobila na dan nesreče, lahko poškodovani osebni avtomobil proda, ne da bi plačal carino.

(2) Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev plačila carine v skladu s prejšnjim odstavkom, mora carinskemu organu predložiti potrdilo o tržni vrednosti poškodovanega osebnega avtomobila, ki ga izda izvedenec za motorna vozila.

(3) Če invalidna oseba umre pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena, lahko dediči osebni avtomobil, ki so ga podedovali, prodajo ne da bi plačali carino.

ZAKON O IZOBRAŽEVANJU IN USPOSABLJANJU OTROK IN MLADOSTNIKOV Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU (Ur.l. SRS 19/76)

- 1. člen: S tem zakonom se ureja izobraževanje in usposabljanje otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb, ki zaradi motenj v telesnem in duševnem razvoju potrebujejo posebne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.

Izobraževanje in usposabljanje otrok traja od predšolske vzgoje do vključitve v delo.

- 2. člen: Za otroke iz prejšnjega člena se štejejo:

duševno prizadeti otroci, otroci s slušnimi in govornimi motnjami, slepi in slabovidni otroci, otroci z drugimi telesnimi motnjami, vedenjsko in osebnostno moteni otroci ter otroci z več motnjami.

V usposabljanje se vključujejo tudi otroci na zdravljenju in okrevanju.

- 4. člen: Usposabljanje opravljajo po tem zakonu organizacije za usposabljanje, ki:

- ublažujejo in odpravljajo motnje oz. posledice motenj v razvoju otrok ter razvijajo otrokove sposobnosti
- izvajajo varstvo, vzgojo in izobraževanje za predšolske otroke, motene v razvoju
- izvajajo osnovno vzgojo in splošno izobraževanje šoloobveznih otrok ter jih v skladu z njihovimi sposobnostmi razvijajo v samostojne osebnosti
- usmerjajo, pripravljajo v samostojne osebnosti za tista dela in poklice, ki najbolj ustrezajo njihovim sposobnostim in nagnjenjem
- pripravljajo otroke, da se bodo lahko koristno in aktivno vključevali v življenje
- vključujejo starše, skrbnike in rejnike v proces usposabljanja otrok.

- 6. člen: Da se zagotovi pravilna vključitev otrok v ustrezno organizacijo za usposabljanje, morajo biti otroci praviloma razvrščeni po določbah tega zakona.

Otroci, ki obiskujejo ambulantne oblike usposabljanja in otroci na zdravljenju in okrevanju, se ne razvrstijo.

- 7. člen: Usposabljanje šoloobveznih otrok je obvezno.

- 10. člen: Vzgojnovarstvena, vzgojnoizobraževalna, zdravstvena ali socialna organizacija, v kateri se otrok izobražuje, zdravi, oskrbuje, mora poslati pristojnemu organu občinske skupnosti socialnega skrbstva ter staršem obvestilo in podatke o otroku, pri katerem ugotovi znake telesne ali duševne prizadetosti. Takšno obvestilo lahko dajo tudi starši otroka, njegov skrbnik oz. njegov rejnik.

Na podlagi obvestila iz prejšnjega odstavka uvede pristojni organ občinske skupnosti socialnega skrbstva postopek za razvrstitev otroka.

- 11. člen: Otroci se razvrščajo na podlagi izvida in mnenja strokovne komisije za razvrščanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

- 13. člen: Strokovna komisija izdela po pregledu otrok izvid in mnenje o vrsti in stopnji otrokove motenosti.

Na podlagi izvida in mnenja komisije izda pristojni organ občinske skupnosti socialnega skrbstva odločbo o razvrstitvi in napotitvi otroka v organizacijo za usposabljanje.

- 14. člen: Kadar je zaradi pravilne razvrstitve potrebno daljše opazovanje otroka, ga skupnost socialnega skrbstva na predlog strokovne komisije za razvrščanje začasno napoti v ustrezno organizacijo za usposabljanje, kjer lahko otrok ostane največ 3 mesece.

- 17. člen: Če je smotrno otroka odpustiti iz organizacije za usposabljanje, ker so se med usposabljanjem pojavile spremembe v otrokovem psihofizičnem stanju ali iz drugih razlogov, predlaga organizacija za usposabljanje ali otrokovi starši pristojnemu organu občinske skupnosti socialnega skrbstva uvedbo postopka za ponoven pregled otroka. Glede postopka za ponoven pregled se primerno uporabljajo določbe 13. in 14. člena tega zakona. Do pravnomočne odločitve ostane otrok v organizaciji za usposabljanje.

- 18. člen: Republiški komite za vzgojo in izobraževanje izda v soglasju z republiškim komitejem za zdravstveno in socialno varstvo pravilnik o razvrščanju in razvidu otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, s katerim zlasti določi kriterije za razvrstitev otrok in podrobneje uredi postopek za razvrščanje in napotitev v organizacijo za usposabljanje in odpust iz te organizacije, določi sestavo strokovnih komisij in način vodenja razvida otrok.

- 22. člen: Organizacije za usposabljanje vedenjsko in osebnostno motenih otrok usposabljajo otroke za življenje in delo ter jim dajejo vzgojo, varstvo in oskrbo.

V teh organizacijah so otroci tako dolgo, dokler se ne usposobijo za vrnitev v svoje okolje, toda ne dalj kot do dopolnjenega 21. leta.

- 23. člen: Organizacije za delovno usposabljanje usposabljajo tiste otroke, ki so si zaradi težje prizadetosti sposobni pridobiti le temeljne socialne in delovne navade.

- 24. člen: V domove za otroke se napotijo otroci, ki zaradi oddaljenosti organizacij za usposabljanje ali zaradi posebnih oblik usposabljanja ne morejo ostati na svojih domovih: tako otroci se lahko napotijo tudi v rejniške družine.

ZAKON O VRTCIH (Zvrt) (Ur.l. RS 12/96)

- 8. člen: (otroci s posebnimi potrebami)

Otroci s posebnimi potrebami po tem zakonu so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, otroci z govornimi motnjami, gibalno ovirani otroci ter otroci z motnjami vedenja in osebnosti, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov za predšolske otroke z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe.

Predšolska vzgoja za otroke s posebnimi potrebami se izvaja v skladu s tem zakonom in drugimi predpisi.

- 20. člen: (vpis in sprejem otrok)

Prednost pri sprejemu v vrtec ima otrok s posebnimi potrebami.

ZAKON O OSNOVNI ŠOLI (Zosn) (Ur.l. RS 12/96)

- 11. člen: (otroci s posebnimi potrebami)

Otrokom s posebnimi potrebami morajo biti zagotovljeni ustrezni pogoji za njihovo vzgojo in izobraževanje.

Otroci s posebnimi potrebami po tem zakonu so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci, otroci z govornimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci in otroci z motnjami vedenja in osebnosti, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene izobraževalne programe oziroma posebni program vzgoje in izobraževanja, ter učenci z učnimi težavami in posebej nadarjeni učenci.

Otroci s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, v prilagojene izobraževalne programe ali v posebne programe vzgoje in izobraževanja, imajo pravico do individualiziranih programov vzgoje in izobraževanja.

Osnovna šola mora za izvajanje osnovnošolskega programa otrok s posebnimi potrebami zagotoviti strokovne delavce za pripravo, izvedbo in evalvacijo individualiziranih programov.

- 12. člen: (izobraževanje učencev s posebnimi potrebami)

Učenci s posebnimi potrebami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov z dodatno strokovno pomočjo, prilagojene izobraževalne programe ali posebni program vzgoje in izobraževanja, se izobražujejo v skladu s tem zakonom in drugimi predpisi.

Izobraževanje učencev z učnimi težavami se izvaja v skladu s tem zakonom tako, da jim šola prilagodi metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dopolnilni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči.

- 18. člen: (prilagojeni programi)

Za učence s posebnimi potrebami se lahko obvezni in izbirni predmeti določijo s prilagojenimi izobraževalnimi programi ali posebnim programom vzgoje in izobraževanja.

- 33. člen: (vzgojno-izobraževalna obdobja)

S prilagojenimi izobraževalnimi programi in s posebnim programom vzgoje in izobraževanja se za učence s posebnimi potrebami vzgojno-izobraževalna obdobja lahko določijo tudi drugače.

- 38. člen: (izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela)

V oddelku, v katerega so vključeni učenci s posebnimi potrebami iz prvega odstavka 12. člena tega zakona, lahko poleg učitelja sodeluje strokovni delavec s specialno pedagoško izobrazbo.

S prilagojenimi izobraževalnimi programi in posebnim programom vzgoje in izobraževanja se za učence s posebnimi potrebami lahko določi tudi drugačno izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela.

- 49. člen: (učenci s posebnimi potrebami)

Starši imajo pravico otroka s posebnimi potrebami iz prvega odstavka 12. člena tega zakona vpisati v osnovno šolo v šolskem okolišu, v katerem otrok stalno prebiva, razen če ta šola ne izpolnjuje pogojev in je zaradi tega otroku s pravnomočno odločbo o usmeritvi, ki jo izda pristojna šolska uprava, določena druga ustrezna osnovna šola.

- 56. člen: (brezplačen prevoz)

Otroci s posebnimi potrebami iz prvega odstavka 12. člena tega zakona imajo pravico do brezplačnega prevoza ne glede na oddaljenost njihovega prebivališča od osnovne šole, če je tako določeno v odločbi o usmeritvi.

- 67. člen: (prilagojeni programi)

S prilagojenimi izobraževalnimi programi in posebnim programom vzgoje in izobraževanja se lahko drugače določi način ocenjevanja ter preverjanje znanja ob koncu obdobij.

- 72. člen: (uspešno dokončanje devetega razreda)

Učenci s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v posebni program vzgoje in izobraževanja, uspešno končajo izobraževanje na način kot je določeno s tem programom.

- 82. člen: (spričevalo)

Učencem, ki so vključeni v posebni program vzgoje in izobraževanja, se ob koncu šolskega leta izda potrdilo z opisno oceno napredka učenca po posameznih področjih.

- 84. člen: (zaključno spričevalo)

Učencem, ki so končali prilagojene izobraževalne programe iz drugega odstavka 72. člena, se v zaključno spričevalo vpišejo ocene iz 9. razreda.

Učencem, ki so končali posebni program vzgoje in izobraževanja, se izda zaključno potrdilo o izpolnjeni osnovnošolski obveznosti z opisno oceno dosežkov učenca.

- 90. člen: (preverjanje znanja)

Za učence s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo na domu po prilagojenih programih izobraževanja ali po posebnem programu vzgoje in izobraževanja, se preverjanje, na podlagi katerega se ugotovi doseženi standard znanja, določi s temi programi.

- 91. člen: (preverjanje znanja ob koncu obdobij)

Za učence s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo na domu po prilagojenih izobraževalnih programih in po posebnem programu vzgoje in izobraževanja, se za preverjanje znanja ob koncu obdobij uporablja določba 67. člena tega zakona.

- 92. člen: (spričevalo o izobraževanju na domu)

Za učence s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo na domu po prilagojenih programih ali po posebnem programu vzgoje in izobraževanja, se pri izdajanju spričeval uporabljajo določbe drugega odstavka 82. člena tega zakona ter tretjega in četrtega odstavka 84. člena tega zakona.

ZAKON O USPOSABLJANJU IN ZAPOSLOVANJU INVALIDNIH OSEB (Ur.l. RS 18/76)

- 1. člen: S tem zakonom se urejata usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb, ki zaradi svoje telesne ali duševne prizadetosti potrebujejo pri usposabljanju in zaposlovanju posebno strokovno pomoč in ki imajo pravico do posebnega družbenega varstva, nimajo pa tega varstva kot invalidne osebe zagotovljenega po drugih predpisih.

Za usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju veljajo posebni predpisi.

- 34. člen: Invalidne osebe, ki se ne morejo zaposlovati v rednih razmerah, niti v invalidskih delavnicah in ki so potrebne posebnih oblik zavodskega varstva, se zaposlujejo v zavodih za zaposlovanje invalidnih oseb pod posebnimi pogoji.

Zavodi za zaposlovanje invalidnih oseb pod posebnimi pogoji so posebni socialni zavodi po zakonu o socialnem skrbstvu (Ur.l. SRS 39-459/74).

ZAKON O DRUŽBENEM VARSTVU DUŠEVNO IN TELESNO PRIZADETIH OSEB (Ur.l. SRS 41/83)

- 1. člen: S tem zakonom se urejajo oblike družbenega varstva zmerno, težje in težko duševno ter najtežje telesno prizadetih oseb, ki se ne morejo usposobiti za samostojno življenje in delo (invalidi) in pri katerih je ugotovljeno, da je prizadetost nastala v otroški oz. mladostni dobi do dopolnjenega 18. leta starosti oz. v času rednega šolanja, vendar najdlje do dopolnjenega 26. leta starosti.

- 2. člen: Oblike družbenega varstva po tem zakonu se zagotavljajo invalidom, ki imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in izpolnjujejo druge z zakonom določene pogoje.

- 3. člen: Oblike družbenega varstva po tem zakonu so:

1. varstvo v splošnih ali posebnih socialnih zavodih
2. varstvo v drugi družini
3. nadomestilo za invalidnost (nadomestilo)
4. dodatek za tujo nego in pomoč

- 4. člen: Oblike varstva v splošnih in posebnih socialnih zavodih so:

- dnevno varstvo
- občasno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu
- stalno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu

Dnevno varstvo se zagotavlja invalidom, ki živijo v svoji ali drugi družini.

Občasno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu se po potrebi zagotavlja invalidom, ki živijo v svoji ali drugi družini.

Stalno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu se zagotavlja:

- invalidom, ki jim je glede na naravo in stopnjo invalidnosti potrebno stalno varstvo v zavodu
- invalidom, ki nimajo družine ali ne morejo živeti v svoji družini in jim ni mogoče zagotoviti varstva v drugi družini

- 5. člen: Varstvo v drugi družini se zagotavlja invalidom, ki nimajo družine ali ne morejo živeti v svoji družini in jim glede na naravo in stopnjo invalidnosti ni potrebno stalno varstvo v zavodu.

- 6. člen: Invalidi, ki uživajo varstvo iz 4. in 5. člena tega zakona oz. osebe, ki so jih po zakonu dolžne preživljati, prispevajo za kritje stroškov tega varstva po osnovah in merilih, določenih s samoupravnim splošnim aktom občinske skupnosti socialnega skrbstva.

- 7. člen: Invalidi pridobijo pravico do nadomestila z dopolnjenim 18. letom starosti oz. z dnem ugotovitve invalidnosti, če je bila ta ugotovljena kasneje.

Invalid, ki ima pravico do pokojnine po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali pravico do invalidnine po predpisih o vojaških invalidih ali po predpisih o civilnih invalidih vojne, ima pravico do razlike med zneskom pokojnine oz. invalidnine in zneskom nadomestila, če je znesek nadomestila višji od zneska pokojnine oz. invalidnine.

V znesek pokojnine oz. invalidnine se pri ugotavljanju pravice do razlike med tem zneskom in zneskom nadomestila po prejšnjem odstavku všteva tudi varstveni dodatek po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, invalidski dodatek po predpisih o vojaških invalidih in dodatna denarna pomoč po predpisih o civilnih invalidih vojne.

- 8. člen: Nadomestilo znaša 36% povprečnega mesečnega čistega osebnega dohodka na zaposlenega v Republiki Sloveniji v minulem letu (čisti osebni dohodek).

- 9. člen: Invalid, ki mu je za osnovne življenjske potrebe neogibna stalna pomoč in postrežba druge-

ga, ima poleg nadomestila pravico do dodatka za tujo nego in pomoč, če takega dodatka ne prejema že po kakšnem drugem predpisu.

Če potrebuje invalid pomoč za opravljanje vseh drugih osnovnih življenjskih potreb, znaša dodatek najmanj 20% in največ 30% čistega osebnega dohodka. Če potrebuje pomoč za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb, znaša dodatek najmanj 10% in največ 20% čistega osebnega dohodka.

Za ugotavljanje upravičenosti do dodatka za tujo nego in pomoč se smiselno uporabljajo kriteriji, določeni s samoupravnimi splošnimi akti skupnosti socialnega skrbstva in pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

- 10. člen: Skupnost socialnega skrbstva Slovenije vsako leto na osnovi uradno ugotovljenega porasta čistega osebnega dohodka valorizira nadomestilo in določi višino dodatka za tujo nego in pomoč.

Novi zneski nadomestila in dodatka za tujo nego in pomoč se izplačujejo uživalcu od 1. aprila dalje.

- 11. člen: Pravica do nadomestila in dodatka za tujo nego in pomoč se uveljavlja po postopku, določenim s samoupravnim splošnim aktom skupnosti socialnega skrbstva.

- 12. člen: Postopek za priznanje pravice do nadomestila in dodatka za tujo nego in pomoč se začne na zahtevo upravičenca, njegovega zakonitega zastopnika, centra za socialno delo ali krajevne skupnosti.

Nadomestilo in dodatek za tujo nego in pomoč se prizna s prvim dnem naslednjega meseca po vložitvi zahteve, če so izpolnjeni pogoji iz tega zakona.

- 13. člen: Nezmožnost za samostojno življenje in delo ter potreba po pomoči in postrežbi druge osebe se ugotavlja na podlagi izvida in mnenja komisije za razvrščanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pri skupnosti socialnega skrbstva ali invalidske komisije skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji.

- 14. člen: Skupnost socialnega skrbstva Slovenije vodi evidenco uživalcev nadomestil.

Strokovna opravila, potrebna za uveljavitev pravic po tem zakonu, opravljajo centri za socialno delo.

- 15. člen: Sredstva za uresničevanje pravic po tem zakonu zagotavljajo delavci in drugi delovni ljudje s prispevkom za socialno skrbstvo.

S samoupravnimi sporazumi o temeljih plana občinskih skupnosti socialnega skrbstva in Skupnosti socialnega skrbstva Slovenije se določi enoten del stopnje prispevka, s katerim se v okviru skupne stopnje prispevka zagotavljajo sredstva, potrebna za uresničevanje pravice do nadomestila in dodatka za tujo nego in pomoč po tem zakonu.

- 16. člen: Skupnosti socialnega skrbstva so dolžne uskladiti samoupravne splošne akte s tem zakonom do 1. junija 1984.

- 17. člen: Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS, določbe o izplačevanju nadomestila in dodatka za tujo nego in pomoč pa se uporabljajo od 1. junija 1984.

CENTRI ZA SOCIALNO DELO - odločajo o izvrševanju javnih pooblastil

Pravicah do socialno varstvenih denarnih dajatev po določbah 3. poglavja ZSV. Po določbi 1. odstavka 132.člena se za uveljavljanje denarnih dajatev ne uporabljajo več zakon o postopku uveljavljanja socialno varstvenih pravic (Ur.l. 23/91.)

Delni ali celotni oprostitvi plačila socialno varstvene storitve, ki bi jo bil dolžan plačati upravičenec ali drug zavezanec (100. člen).

Razvrščanju in napotitvi v organizacijo za usposabljanje po Zakonu o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. 19/76, 8/90).

Družbenih denarnih pomoči otrokom po Zakonu o družbenem varstvu otrok (Ur.l. 1.35/79, 8/90).

Pravicah po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Ur.l. 41/83).

Pravicah in obveznostih po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Če se odloča o pravicah in koristih otroka po 105., 106., 114., 120.,in 121. členih ZZZDR je treba upoštevati posebna pravila določena v 88. členu ZSV.

SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI - odločajo:

1. O izvrševanju javnih pooblastil o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov.
2. O namestitvi, premestitvi in odpustu v zvezi z uveljavljanjem pravice do institucionalnega varstva po 16. členu ZSV.

O pritožbah zoper odločitve centrov za socialno delo in socialno varstvenih zavodov odloča na 2. stopnji Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

ZAKON O SOCIALNEM VARSTVU
(Ur.l. RS 54/92 in 56/92)

- 3. člen: Pravice iz socialnega varstva po tem zakonu obsegajo storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter dajatve, namenjene tistim posameznikom, ki si sami materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati.

- 11. člen: Storitve, namenjene odpravljanju socialnih stisk in težav so:

1. prva socialna pomoč
2. osebna pomoč
3. pomoč družini
4. institucionalno varstvo
5. vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji
6. pomoč delavcem v podjetjih, zavodih, itn.

Storitve se izvajajo po normativih in standardih, ki jih predpiše minister, pristojen za socialno varstvo.

- 12. člen: Prva socialna pomoč po tem zakonu obsega pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi socialne stiske in težave, oceno možnih rešitev ter seznanitev upravičenca o vseh možnih oblikah socialno varstvenih storitev in dajatev, ki jih lahko uveljavi ter o obveznostih, ki so povezane z oblikami storitev in dajatev, kakor tudi seznanitev upravičenca o mreži in programih izvajalcev, ki nudijo socialno varstvene storitve in dajatve.

- 13. člen: Osebna pomoč po tem zakonu obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi posamezniku omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljšanje socialnih zmožnosti.

- 15. člen: Pomoč družini za dom obsega strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani ter pri skrbi za otroke in usposabljanje družine za opravljanje njene vloge v vsakdanjem življenju.

Pomoč družini na domu obsega socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo.

Socialni servis obsega pomoč pri hišnih in drugih opravilih v primeru otrokovega rojstva, bolezni, invalidnosti, starosti, v primeru nesreč ter v drugih primerih, ko je ta pomoč potrebna za vključitev osebe v vsakdanje življenje.

- 16. člen: Institucionalno varstvo po tem zakonu obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini

ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo.

Institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje po tem zakonu obsega poleg storitev iz prejšnjega odstavka še vzgojo in pripravo za življenje.

Institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju obsega poleg storitev iz prvega odstavka tega člena še usposabljanje po posebnem zakonu, oskrbo in vodenje.

- 17. člen: Vodenje in varstvo po tem zakonu obsega organizirano celovito skrb za odraslo telesno in duševno prizadeto osebo, razvijanje individualnosti in harmoničnega vključevanja v skupnost in okolje.

Zaposlitev pod posebnimi pogoji po tem zakonu obsega take oblike dela, ki omogočajo prizadetim ohranjanje pridobljenih znanj ter razvoj novih sposobnosti.

- 20. člen: Socialno varstveni dajatvi, ki upravičencu zagotavljata sredstva za preživetje sta:

1. denarna pomoč kot edini vir preživljanja
2. denarni dodatek

- 21. člen: Do denarne pomoči, kot edinega vira preživljanja, so upravičene osebe, ki so trajno nezmožne za delo, in osebe starejše od 60 let, če so brez vsakršnih dohodkov oz. prejemkov, brez premoženja ter nimajo nikogar, ki bi jih bil dolžan in sposoben preživljati ter živijo doma.

- 24. člen: Denarna pomoč kot edini vir preživljanja znaša 60% zajamčene plače in se izplačuje, dokler trajajo okoliščine, ki so bile podlaga za odločitev.

Poleg dajatve iz prejšnjega odstavka, pripada upravičencu enkrat letno denarna pomoč kot edini vir preživljanja, v funkcionalni obliki.

Upravičencu do dajatve iz prvega odstavka tega člena, ki je trajno nezmožen za delo in mu je za osnovne življenjske potrebe nujna pomoč drugega, pa ne prejema dodatka za tujo nego in pomoč po drugih predpisih, se zaradi dodatnih stroškov dajatev iz prvega odstavka tega člena poveča za 30% denarne pomoči kot edinega vira preživljanja.

- 25. člen: Do denarnega dodatka je upravičena oseba, ki začasno ne more zagotoviti sredstev za preživetje po merilih iz tega zakona, iz razlogov na katere ne more vplivati.

Za merila se upošteva mesečni dohodek družinskega člana.

- 31. člen: Upravičencu, ki je trajno nezmožen za delo in mu je za osnovne življenjske potrebe nujna pomoč drugega, pa ne prejema dodatka za tujo nego in pomoč po drugih predpisih, se zaradi dodatnih stroškov denarni dodatek poveča za 30% denarne pomoči kot edinega vira preživljanja.

- 33. člen: Center za socialno delo lahko upravičencem dodeli denarni dodatek za premostitev trenutne materialne ogroženosti, mimo pogojev, določenih v tem zakonu.

Višina denarnega dodatka se določi glede na materialne potrebe upravičenca, vendar ne more preseči zneska denarne pomoči kot edinega vira preživljanja.

- 35. člen: Denarni dodatek se dodeli za določen čas, največ za obdobje 6 mesecev. Denarni dodatek se ponovno dodeli, če se okoliščine, ki so bile podlaga za dodelitev in določitev višine denarnega dodatka, niso spremenile.

- 51. člen: Posebni socialno varstveni zavod za odrasle (posebni zavod) opravlja posebne oblike institucionalnega varstva za odrasle duševno in telesno prizadete osebe po prvem odstavku 16. člena tega zakona. Posebni zavod lahko opravlja tudi gospodarsko dejavnost, če je ta namenjena višji kvaliteti njihovega življenja in varstva.

- 52. člen: Varstveno delovni center opravlja naloge vodenja in varstva ter organizira zaposlitev pod posebnimi pogoji za duševno in telesno prizadete odrasle osebe.

Poleg storitev iz prejšnjega odstavka lahko varstveni delovni center opravlja tudi institucionalno varstvo odraslih duševno in telesno prizadetih oseb po prvem odstavku 16. člena tega zakona ter pomoč na domu družinam duševno in telesno prizadetih oseb.

Varstveno delovni center lahko opravlja tudi posebne oblike priprav na zaposlitev.

- 53. člen: Dom za otroke opravlja naloge institucionalnega varstva otrok in mladoletnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje po drugem odstavku 16. člena tega zakona.

- 54. člen: Socialno varstveni zavod za usposabljanje opravlja institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju po tretjem odstavku 16. člena tega zakona.

- 100. člen: Upravičenci in drugi zavezanci so dolžni plačati vse po tem zakonu opravljene storitve, razen storitev socialne preventive, prve socialne pomoči in institucionalnega varstva v socialno varstvenih zavodih za usposabljanje, ki so za vse upravičence brezplačne.

Prejemki denarne pomoči kot edinega vira preživljanja in prejemki nadomestila za invalidnost po zakonu o družbenem varstvu odraslih telesno in duševno prizadetih oseb /Ur.l. SRS 41/83) so oproščeni plačila vseh storitev razen storitev institucionalnega varstva po prvem odstavku 16. člena tega zakona.

Vlada Republike Slovenije predpiše merila, po katerih je upravičenec delno ali v celoti oproščen plačila storitev ter določi olajšave za upravičence do institucionalnega varstva.

Na zahtevo upravičenca do socialno varstvene storitve odloči o delni ali celotni oprostitvi plačila storitve Center za socialno delo, v skladu z merili iz prejšnjega odstavka.

- 123. člen: Od uveljavitve tega zakona odločajo o razvrščanju in napotitvi v organizacijo za usposabljanje po zakonu o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l. SRS 19/76 in RS 8/90) centri za socialno delo.

O pritožbah zoper odločbe centrov za socialno delo odloča ministrstvo, pristojno za socialno varstvo.

ZAKON O POSTOPKU ZA UVELJAVLJANJE SOCIALNO VARSTVENIH PRAVIC
(Ur.l. RS 23/91)

- 2. člen: V postopku po tem zakonu se uveljavljajo naslednje pravice:

- denarne pomoči po zakonu o socialnem skrbstvu (Ur.l. SRS 35/79, 13/89 in RS 8/90)
- pravice po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Ur.l. SRS 41/83)
- družbeno denarne pomoči otrokom po zakonu o družbenem varstvu otrok (Ur.l. SRS 35/79 in RS 8/90)
- delna nadomestitev stanarin po zakonu o stanovanjskem gospodarstvu (Ur.l. SRS 3/81, 34/83, 24/85, 1/86, 11/88 in RS/90)

O teh pravicah odločajo centri za socialno delo oz. občinski (mestni) upravni organi.

S tem zakonom se začasno urejajo določena vprašanja postopka za uveljavljanje socialnovarstvenih pravic, dokler ta vprašanja na bodo urejena z ustrezno področno zakonodajo.

PRAVILNIK O STANDARDIH IN NORMATIVIH SOCIALNO VARSTVENIH STORITEV
(Ur.l. RS 52/95)

- 1. člen: Ta pravilnik določa standarde in normative za naslednje socialnovarstvene storitve:

1. prvo socialno pomoč
2. osebno pomoč
3. pomoč družini za dom in na domu
4. institucionalno varstvo
5. vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji

- 2. člen: Standard posamezne storitve se določi z naslednjimi elementi:

- opis storitve
- upravičenci ali strokovno področje, na katerem se uporablja
- postopek izvajanja
- trajanje
- metode dela
- izvajalci
- izobraževanje in supervizija
- dokumentacija

Normativ storitve določa časovne okvire, število storitev na izvajalca ter načela smotrne organiziranosti izvajalcev.

- 6. člen: POMOČ DRUŽINI NA DOMU vsebuje socialno oskrbo in mobilno pomoč

1. Socialna oskrba

a) Opis storitve

Pomoč družini na domu v obliki socialne oskrbe lahko upravičenci uporabijo v primerih invalidnosti in starosti ter v drugih primerih, ko oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo.

Storitev obsega:

- gospodinjsko pomoč, kamor sodijo: priprava hrane, vzdrževanje stanovanjskih prostorov, čiščenje, pranje, likanje, postiljanje, nakupovanje, kurjava in druga dela po dogovoru z upravičencem.
- pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, kamor sodijo: pomoč pri oblačenju, pri hranjenju in pomoč pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb.
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, kamor sodijo: družabništvo, preprečevanje osamljenosti, odtujenosti, strahu in predsodkov, pomoč za samopomoč, vzpostavljanje socialne mreže z okoljem in sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov ter priprava upravičenca ter njegove družine na institucionalno varstvo.

b) Upravičenci do socialne oskrbe na domu so:

- osebe, stare nad 65 let, ki lahko z občasno ali nekajurno dnevno pomočjo ohranjajo zadovoljivo duševno in telesno počutje, tako da jim institucionalno varstvo ni potrebno.
- osebe, mlajše od 65 let, ki so se znašle v stiski zaradi invalidnosti ali akutnega zdravstvenega stanja.
- osebe s statusom invalida po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb oziroma delovni invalidi I. kategorije, ki so po oceni pristojne komisije nesposobni za samostojno življenje, vendar jim uporaba storitve nadomešča varstvo v instituciji.
- družine kronično bolnih otrok ali otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, če jim uporaba storitve nadomešča institucionalno varstvo.

c) Postopek

Socialna oskrba na domu je strokovno voden proces, v katerem odgovorno sodelujejo dva izvajalca, upravičenec, ključni in odgovorni družinski člani, ter izvajalci drugih strokovnih služb.
Storitev se prične izvajati na zahtevo upravičenca in vsebuje dva dela. Prvi del pomeni pripravo za izvajanje storitve, sklenitev dogovora ter izvedbo vseh potrebnih srečanj med izvajalci in posameznikom ali

družino, drugi del pa zajema neposredno izvajanje storitve.

d) Trajanje

Strokovna priprava izvajanja storitve v obliki analize primera, priprave dogovora in kontaktov z udeleženci v procesu nudenja pomoči traja v povprečju 10 ur.
Samo izvajanje storitve traja do 4 ure dnevno oziroma do 20 ur tedensko.
Dogovor o izvajanju storitve se obnavlja vsake 3 mesece.

e) Metode dela

Socialna oskrba na domu se izvaja po metodi socialnega dela s posameznikom in družino na domu in metodo socialnega dela s skupnostjo.

f) Izvajalci storitve

Pomoč družini na domu v obliki socialne oskrbe izvajajo strokovni delavci iz 69. člena zakona o socialnem varstvu z višjo izobrazbo ter laični delavci z najmanj 3. stopnjo izobrazbe in verificiranim programom za izvajanje storitve. Razmerje med strokovnimi in laičnimi delavci znaša 1:20.

g) Supervizija in izobraževanje

Sestavni del storitve sta tudi strokovno izpopolnjevanje in supervizija organizirana na načelu: supervizijski posveti 8 ur na 150 upravičencev strokovno izpopolnjevanje, ki ga določa panožna kolektivna pogodba.

h) Dokumentacija

Osnovna dokumentacija izvajalcev obsega evidenco dogovorov, delovne naloge za laične delavce s podatki, kdo izvaja storitev, komu se pomoč nudi, o vsebini pomoči, evidenco opravljenih poti in supervizijskih obravnav.
Laični delavec vodi dnevnik dela, v katerega vpisuje podatke o upravičencu, datum obiska, opis storitve, porabljeni čas, kar mora biti potrjeno s podpisom uporabnika storitve.

i) Normativ storitve

Posamezni strokovni delavec vodi 20 laičnih delavcev. Posamezni laični delavec opravlja storitve za 4 upravičence. Storitev se organizira po načelu vodja in 20 laičnih delavcev na 120.000 prebivalcev.

2. Mobilna pomoč

a) Opis storitve

Mobilna pomoč je oblika strokovne pomoči na domu, s katero se osebam z motnjami v duševnem in telesnem razvoju zagotavlja strokovna obravnava na domu. Odvisna je od potreb obravnavanih oseb, usmerjena pa je tudi na njihove svojce. Obsega pravila in postopke za korekcijo motenj ter za svetovalno in terapevtsko delo. Namenjena je predvsem specialno pedagoški obravnavi, socialni in psihološki obravnavi ter zaposlitvi.

b)

Upravičenci do mobilne pomoči so otroci, mladostniki in odrasle osebe z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju, katerim ta oblika storitve nadomešča vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ali institucionalno varstvo in pri katerih je s to pomočjo možno pričakovati ublažitev stanja oziroma ohranitev pridobljenih znanj in sposobnosti.

c) Postopek

Mobilna pomoč je strokovno delo, usmerjeno k prizadeti osebi: sodelujejo strokovni delavec, upravičenec ter družinski člani, svojci ter skrbniki.

d) Trajanje

Strokovna priprava za izvajanje storitve z analizo primera, timsko obravnavo in dogovori z udeleženci procesa traja v povprečju 5 ur. V izvajanje storitve se vključujejo:

- specialni pedagog ali defektolog 8 ur mesečno
- socialni delavec 2 uri mesečno
- psiholog 2 uri mesečno

e) Metode dela

Mobilna pomoč se izvaja po metodah dela stroke izvajalca s posameznikom in družino na domu.

f) Izvajalci storitve

Storitev izvajajo strokovni delavci iz 69. člena zakona o socialnem varstvu s triletnimi izkušnjami na področju obravnave oseb z motnjami v razvoju.

g) Supervizija in izobraževanje

Sestavni del storitve sta tudi strokovno izpopolnjevanje in supevizija, organizirana po načelu:

- supervizijski posveti: 8 ur na vsakih 180 obravnav
- strokovno izpopolnjevanje: v obsegu, ki ga določa panožna kolektivna pogodba

h)

Dokumentacija izvajalca obsega evidenco storitev s podatki, kdo pomoč izvaja, komu se pomoč nudi, o vsebini pomoči, datumih izvajanja in opravljenih urah, evidenco opravljenih poti ter evidenco supervizijskih obravnav.

i) Normativ storitve

Strokovni delavec - specialni pedagog opravlja storitev za 20 upravičencev, socialni delavec ali psiholog pa za 85 upravičencev.
Storitev se organizira po načelu 1 specialni pedagog na 60.000 oziroma socialni delavec in psiholog na 240.000 prebivalcev.

- 7. člen : INSTITUCIONALNO VARSTVO

a) Opis storitve:

Institucionalno varstvo je oblika obravnave v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, ki upravičencem nadomešča ali dopolnjuje funkcijo doma ali lastne družine. Obsega osnovno oskrbo, ki pomeni bivanje in organizirano prehrano, socialno oskrbo, ki pomeni varstvo ter posebne oblike varstva ter zdravstveno varstvo po predpisih s področja zdravstva.

Za otroke in mladostnike, prikrajšane za normalno družinsko življenje, zajema institucionalno varstvo tudi vzgojo in pripravo za življenje.

Za otroke in mladostnike z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju obsega institucionalno varstvo tudi vodenje in usposabljanje, ki se izvaja po predpisih za področje šolstva. Odraslim osebam z motnjami v duševnem in telesnem razvoju se v okviru institucionalnega varstva zagotavljajo še posebne oblike varstva.

Kot posebna storitev se upravičencem zagotavlja vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Osnovna oskrba obsega bivanje v ogrevanih, opremljenih in vzdrževanih dvo- in tripostelnih sobah za upravičence, starejša od 65 let, ter v tri- ali večpostelnih sobah za vse ostale upravičence, zagotavljanje sanitarnih prostorov, prostorov za osebno higieno, skupnih prostorov ter prostorov za programe, pranje, likanje in šivanje, čiščenje in vzdrževanje prostorov, objekta in okolice ter druge potrebne storitve. V osnovno oskrbo spada tudi priprava in serviranje celodnevne, starosti in zdravstvenemu stanju primerne hrane in napitkov.

Socialna oskrba obsega varstvo, posebne oblike varstva, vzgojo in pripravo za življenje ter vodenje.

Varstvo je pomoč pri reševanju osebnih in socialnih stisk, kot pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, pri vstajanju, oblačenju, kot pomoč pri premikanju, hoji, komunikaciji, orientaciji ter organiziranje prevozov, ki niso zdravstveno indicirani.

Posebne oblike varstva so namenjene ohranjanju in razvoju samostojnosti, razvoju socialnih odnosov, zaposlitvi, korekciji in terapiji motenj ter aktivnemu preživljanju prostega časa.

Vzgoja in priprava na življenje obsega navajanje na osnovne funkcije oziroma skrb za samega sebe, razvijanje samostojnosti in ustvarjalnosti, razvijanje mišljenja, učnih navad, moralnih norm in socialnih vzorcev, usposabljanje za vključitev v življenje,

razvijanje delovnih sposobnosti in spretnosti, razvijanje interesnih dejavnosti ter korekcijo in odpravljanje razvojnih težav in motenj.

Vodenje obsega oblikovanje, izvajanje in spremljanje individualnih programov, kontaktiranje in sodelovanje s posameznikom ter svojci, sodelovanje z drugimi institucijami in strokovnimi delavci ter organizacijo prostočasovnih dejavnosti.

b) Upravičenci do storitve so:

A) osebe, starejše od 65 let

1. ki ne potrebujejo neposredno osebne pomoči
2. z zmernimi starostnimi in zdravstvenimi težavami z manjšim obsegom potrebne neposredne osebne pomoči
3. z najzahtevnejšimi starostnimi in zdravstvenimi težavami, kar terje stalno neposredno osebno pomoč.

B) odraslo duševno bolne osebe in osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju

1. s kronično duševno boleznijo
2. z demenco
3. s kroničnimi alkoholnimi organskimi psihozami
4. z zmerno motnjo v duševnem razvoju
5. z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju ob dodatnih razvojnih motnjah
6. s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju z dodatnimi motnjami
7. z vsemi stopnjami motenj v duševnem razvoju v kombinaciji z duševno boleznijo ali druge duševno bolne osebe z hudimi motnjami vedenja in osebnosti

C) otroci in mladostniki, prikrajšani za normalno družinsko življenje:

1. ki potrebujejo nadomestilo za družinsko vzgojo in oskrbo
2. ki potrebujejo še dodatno strokovno obdelavo

D) otroci in mladostniki z motnjami v razvoju, vključeni v programe usposabljanja:

1. z zmerno motnjo v duševnem razvoju
2. z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju z dodatnimi motnjami v gibanju
3. s težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju z dodatnimi motnjami
4. z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju in s hudimi motnjami vedenja in osebnosti

E) odrasle invalidne osebe, ki so sposobne aktivnega sodelovanja v programu zaposlovanja pod posebnimi pogoji:

1. z zmerno motnjo v duševnem razvoju
2. z zmerno motnjo v duševnem razvoju z dodatnimi motnjami v gibanju
3. s težjo motnjo v duševnem razvoju in blažjimi dodatnimi motnjami

F) osebe s posebnimi potrebami zaradi gibalnih okvar, slabovidnosti, slepote ter drugih telesnih okvar

c) Postopek

Postopek izvajanja institucionalnega varstva zajema strokovno pripravo na sprejem, namestitev, morebitno premestitev ali odpust upravičenca, ter je odvisen od njegovih potreb in oblik storitve.

d) Oblike storitve

Storitev institucionalnega varstva je lahko zagotovljena v socialnovarstvenem zavodu, v drugi družini ali stanovanjski skupini.
Zavodsko obliko institucionalnega varstva zagotavljajo domovi za starejše, posebni socialni zavodi, domovi za otroke in zavodi za usposabljanje.
Stanovanjska skupina je lahko organizirana kot bivalna enota zavoda, kot dislocirana enota zavoda ali kot samostojna enota.

e) Trajanje

Storitev traja dokler obstoje razlogi za vključitev upravičenca v institucionalno varstvo in dokler je pripravljen storitev sprejemati.

f) Metode

Storitev institucionalnega varstva se izvaja po metodah individualnega in timskega dela, upoštevaje splošna strokovna načela aktivnosti in avtonomije, možnosti izbire in dostopnosti oblik, dominicilnosti, disperzije in integracije, ter posebnih strokovnih načel, kot so: individualizacija, normalizacija, celovitost in kontinuiranost obravnave ter multidisciplinaren pristop.

g) Izvajalci

Osnovno oskrbo v okviru institucionalnega varstva izvajajo naslednji delavci: kuhar, kuharski pomočnik, servirka, ekonom, perica, likarica, šivilja, hišnik, kurjač, vzdrževalec, voznik, receptor in čistilka.
Socialno oskrbo v obliki varstva izvajajo naslednji delavci: strežnica, varuška-negovalka in gospodinja.
Socialno oskrbo s posebnimi oblikami varstva izvajajo: socialni delavec, delovni instruktor, psiholog in specialni pedagog.
Vzgojo in pripravo za življenje izvajajo: socialni delavec, pedagog in psiholog.
Vodenje izvajajo socialni delavec, psiholog in specialni pedagog.

h) Dokumentacija

O institucionalnem varstvu v zavodu ali stanovanjski skupini je potrebno voditi dokumentacijo o osebah v varstvu, o delu strokovnih delavcev in sodelavcev ter o delu zavoda.
Dokumentacija o osebah v varstvu obsega osebni list, evidence o strokovnih in specialističnih obravnavah ter drugo dokumentacijo.
Dokumentacija o delu strokovnih delavcev in sodelavcev obsega individualne programe obdelav, poročila o spremljanju in uresničevanju obravnav, pregled supervizijskih obravnav ter drugo dokumentacijo.
Dokumentacija o delu zavoda obsega razvojne in letne načrte, poročila o uresničevanju načrtov, evidence oseb v varstvu ter drugo dokumentacijo.
Dokumentacija se vodi in hrani v skladu s predpisi o varstvu osebnih podatkov.
Dokumentacijo o institucionalnem varstvu v drugi družini vodi center za socialno delo.

i) Normativ storitve

Kadrovski normativ za posamezne oblike storitve institucionalnega varstva je razveden iz prilog 1., 2., 3.in 4., ki so sestavni del tega pravilnika. Izražen je v številu upravičencev na delavca.

ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU (Ur.l. RS 12/92)

- 21. člen: Za invalidnost, telesno okvaro ali smrt, ki je posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni so zavarovani tudi otroci in mladostniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju pri praktičnem pouku v organizacijah za usposabljanje ali na obveznem praktičnem delu.

- 24. člen: Državljani RS, ki so dopolnili 15 let starosti in niso obvezno zavarovani, se lahko prostovoljno zavarujejo, v času ko:

- skrbijo za otroka, mlajšega od 7 let oziroma za invalidno osebo, ki je nezmožna za samostojno življenje in delo
- so kot invalidi zaposleni v varstvenih delavnicah
- so zaposleni s krajšim delovnim časom od polnega, vendar le za razliko do polnega delovnega časa.

- 78. člen: Otrok, ki postane popolnoma in trajno nezmožen za delo po starosti, do katere mu je zagotovljena pravica do družinske pokojnine oz. po končanem rednem šolanju, pridobi pravico do družinske pokojnine, če ga je zavarovanec oz. uživalec pravice do svoje smrti preživljal.

- 84. člen: Za popolno nezmožnost za delo oz. pridobivanje, ki je pogoj za pridobitev pravice do družinske pokojnine, velja pri otrocih nezmožnost za samostojno življenje in delo, pri drugih osebah pa izguba delovne nezmožnosti.

- 146. člen: Pravico do dodatka za pomoč in

postrežbo imajo uživalci starostne, predčasne, invalidske in družinske pokojnine, ki jim je za osnovne življenjske potrebe neogibna stalna pomoč in postrežba drugega.

- 148. člen: Pomoč in postrežba je uživalcu pokojnine neogibno potrebna za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb, kadar zaradi trajnih sprememb v zdravstvenem stanju ne more zadovoljevati osnovnih življenjskih potreb, ker se niti ob osebnih prizadevanjih in ob pomoči ortopedskih pripomočkov ne more samostojno gibati v stanovanju in izven njega, samostojno hraniti, oblačiti in slačiti, se obuvati in sezuvati, skrbeti za osebno higieno, kakor tudi ne opravljati drugih življenjskih opravil, neogibno potrebnih za ohranjanje življenja.

Pomoč in postrežba je uživalcu pokojnine neogibno potrebna za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb, kadar zaradi trajnih sprememb v zdravstvenem stanju ne more zadovoljevati večine osnovnih življenjskih potreb iz prejšnjega odstavka ali kadar kot težji psihiatrični bolnik v domači negi potrebuje stalno nadzorstvo.

- 149. člen: Mnenje o tem, ali je upravičencu potrebna stalna pomoč in postrežba za opravljanje vseh ali pa le večine življenjskih potreb, da invalidska komisija ali drug izvedenec zavoda.

- 150. člen: Dodatek za pomoč in postrežbo se upravičencu, ki mu je stalna pomoč in postrežba neogibno potrebna za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb, odmeri v višini najmanj 70% najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo.

Dodatek za pomoč in postrežbo pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb se odmeri v višini polovice zneska iz prvega odstavka tega člena.

Za nekatere najtežje prizadete kategorije upravičencev lahko zavod s sklepom določi tudi višji znesek dodatka za pomoč in postrežbo od tistega, ki je določen v prvem odstavku tega člena. Kriterije za določitev upravičencev do višjega zneska dodatka za pomoč in postrežbo določi predstojnik republiškega upravnega organa, pristojnega za zdravstvo.

- 151. člen: Če pridobi upravičenec pravico do dodatka za pomoč in postrežbo po tem zakonu in pravico do tega dodatka po drugih predpisih, lahko uživa le tisto od teh dveh pravic, ki si jo sam izbere.

- 163. člen: Zaradi zagotovitve socialne varnosti imajo uživalci starostne, predčasne, invalidske in družinske pokojnine, ki ne dosega zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, pravico do varstvenega dodatka, če skupaj z družinskimi člani nimajo drugih dohodkov, ko bi zadoščali za preživljanje.

Višina varstvenega dodatka k starostni, predčasni in invalidski pokojnini je odvisna od dopolnjene pokojninske dobe, višina varstvenega dodatka k družinski pokojnini pa je odvisna tudi od števila uživalcev.

- 167. člen: Varstveni dodatek k družinski pokojnini se odmeri od razlike med družinsko pokojnino in zneskom najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo in znaša 70% za enega, 80% za dva, 90% za tri in 100% razlike za štiri ali več uživalcev družinske pokojnine.

Otroku, ki uživa poleg družinske pokojnine po enem roditelju tudi del družinske pokojnine po drugem roditelju, se odmeri varstveni dodatek po prejšnjem odstavku. Del družinske pokojnine po drugem roditelju pa se upošteva med skupnimi dohodki uživalca pokojnine in družinskih članov, ki vplivajo na pravico do varstvenega dodatka.

Če uživajo družinsko pokojnino člani ožje in člani širše družine, pa vsi izpolnjujejo pogoje za varstveni dodatek, se odmeri tisti del varstvenega dodatka, ki pripada članom ožje družine po prvem odstavku tega člena, članom družine - širše pa gre ostanek do zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo.

- 204. člen: Kot polni delovni čas se šteje tudi čas, ki ga prebije v obveznem zavarovanju s skrajšanim delovnim časom:

- invalid, če dela s časom, ki ustreza njegovi delovni zmožnosti
- zavarovanec - zaradi nege svojega otroka starega do treh let oz. zaradi nege in varstva težje telesno

ali zmerno, težje ali težko duševno prizadete osebe, v skladu s predpisi o delovnih razmerjih.

ZAKON O NEPRAVDNEM POSTOPKU (Ur.l. SRS 30/86)

- 5. člen: Sodišče si mora ves čas postopka prizadevati, da se pravice in pravni interesi udeležencev čimprej ugotovijo in zavarujejo.

Sodišče mora po uradni dolžnosti ukreniti vse, da se zavarujejo pravice in pravni interesi mladoletnikov in oseb, ki zaradi duševne bolezni ali drugih okoliščin niso sposobne, da bi same skrbele za svoje pravice in interese.

- 6. člen: V postopkih, ki se lahko začnejo po uradni dolžnosti, ali če gre za varstvo pravic oseb iz drugega odstavka 5. člena tega zakona, sodišče ugotavlja tudi dejstva, ki jih udeleženci niso navedli.

- 16. člen: Sodišče lahko po uradni dolžnosti ali na predlog udeleženca izreče, da ni krajevno pristojno, najkasneje do izdaje odločbe na prvi stopnji.

Če se med postopkom spremenijo okoliščine, na katere se opira krajevna pristojnost, lahko sodišče, ki vodi postopek, s sklepom odstopi zadevo pristojnemu sodišču, če je očitno, da se bo pred tem sodiščem postopek lažje izvedel, ali če je to v interesu oseb iz drugega odstavka 5. člena tega zakona.

- 39. člen: Sodišče dovoli, da udeleženec, ki ni poslovno sposoben, zaradi uveljavitve svojih pravic ali interesov sam opravi opravi posamezna procesna dejanja, če oceni, da je sposoben sam razumeti pomen in pravne posledice takih dejanj.

- 41. člen: Če se s sklepom sodišča spreminja osebni status ali družinsko razmerje, nastopijo pravne posledice sklepa z njegovo pravnomočnostjo.

Sodišče lahko odloči, da nastopijo pravne posledice sklepa že pred njegovo pravnomočnostjo, če je to potrebno zaradi varstva oseb iz drugega odstavka 5. člena tega zakona.

- 44. člen: V postopku za odvzem poslovne sposobnosti sodišče odloča o delnem ali popolnem odvzemu poslovne sposobnosti osebam, ki zaradi duševne bolezni, duševne zaostalosti, odvisnosti od alkohola ali mamil, ali iz drugega vzroka, ki vpliva na psihofizično stanje, niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi.

- 45. člen: Postopek za odvzem poslovne sposobnosti se začne na predlog pristojnega organa občinske skupnosti socialnega skrbstva, javnega tožilca, zakonca ali osebe, ki z osebo, ki naj si ji odvzame poslovna sposobnost, živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, njenega sorodnika v ravni črti in v stranski črti do drugega kolena.

Predlog za uvedbo postopka lahko vloži tudi oseba, o kateri se bo vodil postopek, če je sposobna razumeti pomen in pravne posledice svojega predloga.

Sodišče začne postopek po uradni dolžnosti, če izve za okoliščine, iz katerih izhaja utemeljen razlog, zaradi katerega je potrebno določeni osebi odvzeti poslovno sposobnost.

- 48. člen: Če je uveden postopek zaradi duševne bolezni, duševne zaostalosti, odvisnosti od alkohola ali mamil, ali iz drugega vzroka, ki vpliva na psihofizično stanje, sodišče odredi, da osebo, ki naj se ji odvzame poslovna sposobnost, pregleda izvedenec medicinske stroke.

Sodišče lahko opusti pregled po prvem odstavku tega člena, če je oseba, ki bi jo bilo potrebno pregledati, v psihiatrični zdravstveni organizaciji po odločbi sodišča in če iz poročila te organizacije o zdravljenju izhaja potreba, da se ji odvzame poslovna sposobnost ali če sodišče že razpolaga z ustreznim mnenjem izvedenca medicinske stroke, ki pa ne sme biti starejše kot 6 mesecev.

- 49. člen: Sodišče lahko odredi, da se oseba, ki naj se ji odvzame poslovna sposobnost, začasno, vendar najdalj za 7 dni, zadrži v psihiatrični zdravstveni

organizaciji, če je po mnenju zdravnikov to nujno potrebno za ugotovitev njenega zdravstvenega stanja.

- 50. člen: Če so izpolnjeni pogoji za odvzem poslovne sposobnosti, sodišče glede na stopnjo ugotovljene sposobnosti odvzame osebi poslovno sposobnost delno ali popolno.

- 53. člen: Pravnomočen sklep o delnem ali popolnem odvzemu poslovne sposobnosti pošlje sodišče pristojnemu organu občinske skupnosti socialnega skrbstva in pristojnemu matičarju.

- 56. člen: Če ima oseba, ki naj se ji odvzame poslovna sposobnost, nepremičnine, odredi sodišče, ki vodi postopek, da se uvedba postopka in odločba o odvzemu oz. vrnitvi poslovne sposobnosti zaznamuje v zemljiški knjigi.

- 57. člen: V postopku za podaljšanje roditeljske pravice odloča sodišče o podaljšanju roditeljske pravice čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben, da sam skrbi zase, za svoje koristi in pravice.

- 59. člen: Udeleženci v tem postopku so starši, otrok in pristojni organ občinske skupnosti socialnega skrbstva.

Če je oseba že polnoletna in predlog staršev ni bil pravočasno vložen za podaljšanje roditeljske pravice, sme sodišče priznati roditeljsko pravico in jo podaljšati čez otrokovo polnoletnost.

- 70. člen: V postopku o pridržanju oseb v psihiatričnih zdravstvenih organizacijah ali v drugih organizacijah ali oddelkih organizacij, ki so namenjeni psihiatričnim bolnikom, odloča sodišče o pridržanju osebe v zdravstveni organizaciji v zaprtem oddelku, če je zaradi narave duševne bolezni ali duševnega stanja osebe nujno potrebno, da se ji omeji svoboda gibanja ali preprečijo stiki z zunanjim svetom, ker ogroža svoje življenje ali življenje drugih ljudi, ali povzroča hudo škodo sebi ali drugim.

- 71. člen: Če pridrži zdravstvena organizaciija osebo na zdravljenju v zaprtem oddelku brez njene privolitve ali brez odločbe sodišča, je dolžna pooblaščena oseba te organizacije brez odlašanja, najpozneje pa v 48 urah, o tem obvestiti temeljno sodišče na območju katerega je.

Obvestilo o pridržanju mora obsegati podatke o pridržani osebi, o njenem zdravstvenem stanju in o tem, kdo jo je pripeljal v zdravstveno organizacijo.

Šteje se, da je oseba brez privolitve pridržana v zdravstveni organizaciji, če iz njenega vedenja, strokovnih spoznanj o njenem duševnem stanju in drugih okoliščin izhaja, da zmore izraziti svojo voljo in se dejansko ne želi zdraviti v zdravstveni organizaciji, ali če iz strokovnih spoznanj o duševnem stanju pridržane osebe izhaja, da ne more izraziti svoje volje, ali če gre za pridržanje mladoletnika ali osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost.

- 76. člen: Sodišče na podlagi izvedenih dokazov odloči, ali se pridržana oseba še nadalje pridrži v zdravstveni organizaciji, ali se odpusti; čas pridržanja ne sme biti daljši kot eno leto.

Zdravstvena organizacija lahko tudi pred potekom roka določenega v sklepu o pridržanju, premesti pridržano osebo iz zaprtega v odprti oddelek ali pa jo odpusti iz zdravstvene organizacije, če ugotovi, da so prenehali vzroki za pridržanje.

ZAKON O TURISTIČNI TAKSI
(Ur.l. RS 18/91)

- 5. člen: Plačila turistične takse so oproščeni člani invalidskih organizacij in druge invalidne osebe, ki svojo invalidnost lahko utemeljijo z ustreznim dokumentom.

ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI

Iz glasila Centra za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla - Vojka Vipava

Raz-stava in zakoni naj bi med drugim zagotavljali tudi osnovne človeške pravice. Mednje spadajo tudi zakonska zveza in rojevanje otrok. Svoj kritični pogled na nekatere člene zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je v svoji diplomski nalogi na pravni fakulteti strnila Barbara Ščukanec.

Zakonska zveza in družinska razmerja za zmerno duševno prizadete v kontekstu 19. člena zakona.

Člen 19. Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR) se glasi:

"Zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki je težje duševno prizadeta ali nerazsodna."

Težja duševna prizadetost in nerazsodnost sta torej formulirani negativno, kot oviri za sklenitev zakonske zveze in pomenita t.i. zakonski zadržek.

Razlogi za takšno prepoved naj bi bili, da volja prizadete osebe ni svobodna in da zakonska zveza s tako osebo tudi ne more pomeniti življenjske skupnosti z vsebino, ki ji jo predpisuje zakon (čl. 13 ZZZDR).

Člen 19 ZZZDR že v svoji formulaciji vsebuje vrsto nedoslednosti. Najprej pomeni to enačenje duševne bolezni in duševne prizadetosti. Razlaga ZZZDR namreč pravi, da o duševni prizadetosti govorimo ob duševni bolezni ali slaboumnosti (npr. težja duševna zaostalost, imbecilnost, idiotija).

Znanstvene raziskave jasno povedo, da duševna prizadetost ni duševna bolezen, je življenjsko stanje. Le-to pa ne bo nikoli izginilo, mogoče ga je le omiliti.

Druga napaka razlage ZZZDR so izrazi, kot npr. debilnost, imbecilnost, idiotija, ki so v strokovnih krogih opuščeni že od leta 1973, ko je bil sprejet nov Pravilnik o razvrščanju in razvidu otrok, mladoletnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Ta pravilnik deli duševno prizadete osebe v štiri skupine: lažje, zmerno, težje in težko prizadete osebe. Težja in težka duševna prizadetost (prva izhaja tudi iz gramatikalne razlage ZZZDR) so praviloma res stanja, ki so združena že tudi s precejšnjo stopnjo telesne prizadetosti. Povsem drugače pa je pri osebah z lažjo in zmerno motnjo v duševnem razvoju. Če osebe z lažjo motnjo izpustimo, saj jih tudi ZZZDR ne uvršča v okvir 19. člena (se pravi v okvir nesposobnih za zakon), nam ostanejo osebe z zmerno motnjo. To so čustveno in telesno povsem razvite osebe, ki pa imajo bistveno znižane intelektualne sposobnosti (orientacijski IQ od 36 do 50).

VPRAŠANJE SVOBODNE VOLJE IN ŽIVLJENJSKE SKUPNOSTI Z VSEBINO, KI JO PREDPISUJE ZAKON

Definicija zmerno prizadete osebe nas torej pripelje do razlage člena 13 ZZZDR. Kot smo že omenili, razlaga ZZZDR pravi, da volja prizadete osebe ni svobodna in da zakonska zveza s tako osebo ne more pomeniti življenjske skupnosti z vsebino, kakršno ji predpisuje zakon.

Vprašanje je torej, ali bistveno znižane intelektualne sposobnosti odvzamejo svobodno voljo, se pravi zmožnost oblikovati odločitev ter ravnati v skladu z njo?

Vsak praktik defektolog in starši prizadetih oseb lahko ovržejo teorijo nesvobodne volje. V svetu, v katerem živijo, so takšne osebe povsem svobodne. Ravnajo v skladu s svojimi odločitvami. Bistveno znižane intelektualne sposobnosti ne morejo odvzeti svobodne volje.

Kot argument nesposobnosti se včasih navaja tudi večja sugestibilnost takšnih oseb. Za rešitev tega vprašanja pa se moramo nujno postaviti v perspektivo t.i. "normalnih individuumov". Indoktrinacija ni stvar, ki je a priori pridržana osebam z motnjo v duševnem razvoju. Indoktrinirani smo vsi že od malega. Če to povežemo z večjo sugestibilnostjo prizadetih, vidimo, da so te osebe vse življenje pod pritiskom naših stereotipov o pravilnem, napačnem, dobrem, zlem, se pravi tudi o sklenitvi zakonske zveze. Različno obravnavanje "normalnih" in "prizadetih" na tem področju torej ne vzdrži kritike.

Drug problem je zakonsko opredeljena vsebina življenjske skupnosti.

V svoji perspektivi pogleda na svet so prizadete osebe prav tako zmožne medsebojne čustvene pomoči, podpore, navezanosti ter mogoče še več, ali pa vsaj bolj izražajo ljubezen kot mi drugi. Četudi bi se vse te čustvene prvine kazale in izražale v drugačni obliki (vendar ni tako) kot pri "normalnih" skupnostih, se sprašujem, ali torej drugačnost pomeni deviantnost in onemogoča izenačenje?

V pravu kot eksaktni vedi ne bi smelo biti tako. Upoštevala naj bi se samo dejstva, in če torej se, 13. člen ZZZDR ne izključuje prizadetih od sklenitve zakonske zveze.

VPRAŠANJE OTROKOVE NAJVEČJE KORISTI

Največja ovira za razmišljanje o kakršnikoli zakonsko priznani obliki sobivanja prizadetih oseb je vsekakor rojevanje in skrb za otroke. Zasnovanje družine pa je po členu 3/2 ZZZDR sestavni element zakonske zveze.

Najprej se pojavlja vprašanje svobodne odločitve o otrokovem rojstvu. Otrok v takšnih skupnostih naj po mnenju večine (tudi strokovnem oz. defektološkem) ne bi bilo. Danes se to rešuje s kontracepcijskimi sredstvi in sterilizacijo. To pomeni, da osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju po večini nimajo otrok, zato tudi nisem zasledila nobene raziskave o podedovanosti vzrokov za prizadetost.

Edini nedvoumni primeri glede dednosti so s povsem medicinskega stališča prizadetost zaradi kromosomskih napak v dednem materialu, kot je npr. Downov sindrom, ki niso podedljivi.

Vendar pa razvoj otrokovih intelektualnih, socialnih, kulturnih in drugih sposobnosti ni odvisen le od dedne zasnove, temveč močno tudi od vpliva okolja. Kot zgled takšne trditve lahko navedemo t.i. psevdodebilnost pri otrocih lažje prizadetih oseb (zaradi sociokulturne zanemarjenosti nekateri od teh otrok delujejo na stopnji lažje prizadetosti, čeprav so njihove potencialne sposobnosti večje) in pa ugotovitve ameriške raziskave, t.i. programa Head start. Ta je potekal v dveh skupinah: kontrolni in eksperimentalni, ki je bila deležna dodatne spodbude in institucionalne pomoči. V skupini od 5 do 7 let se je IQ vrstnikom povprečno povečal za 4,5 točke po Stanford-Bineovem testu za merjenje inteligence glede na kontrolno skupino. Še boljši so bili izidi pri nižjih starostih (pri dveh letih je bil povprečen IQ v kontrolni skupini 95, v eksperimentalni pa kar 120 točk).

Navedeni eksperiment jasno kaže velik vpliv okolja na razvoj otrokovih intelektualnih sposobnosti, zlasti v zgodnji mladosti.

To se pravi, da tudi če osebam z zmerno motnjo v duševnem razvoju dovolimo imeti otroke ter jim zakonsko damo v ta namen delno poslovno sposobnost, sami ne morejo ponuditi dovolj spodbudnega okolja za otrokov psihosocialni razvoj. Potrebna bi bila pomoč družbenih in državnih ustanov, zlasti otrokovih starih staršev. Vse to pomeni dodatno obremenitev za družino, družbo in državo.

POVZETEK IN SKLEP

Sodobne težnje v defektologiji so pripeljale do varstveno-delovnih centrov z domskim varstvom. Razvoj gre v smeri celodnevnega varstva, odrasli prizadeti naj ne bi bivali doma, saj je to izjemnega pomena za njihov razvoj in samozavest, prav tako kakor osamosvojitev pri "normalnih" osebah. Bivanje doma je velika čustvena obremenitev tudi za starše.

Takšna skupnost oseb z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju živi v bivalni skupnosti v sklenjenem okolju, je razmeroma samostojna, čim primerneje vodena, in kolikor je mogoče, vključena v okolje.

Eno od poglavitnih načel normalizacije je svobodnejši odnos med spoloma. Spolne potrebe oseb z motnjo v razvoju so večinoma normalno razvite in nezadovoljevanje le-teh lahko v razvoju povzroči čustvene krize in odklone.

V bivalnih skupnostih se torej razvijajo posebne oblike partnerstva med moškim in žensko z motnjo v duševnem razvoju. Družba in pravo sta torej tolerantna do nekakšne "zunajzakonske skupnosti" teh oseb. Vendar pa zakonodaja tem ne zagotavlja zakonskih učinkov na področju družinskega, lastninskega in dednega prava, davčnega prava, pokojninskega prava, socialne varnosti itn.

Iz pregleda zakonodaje izhaja, da vsebinskih, življenjskih, humanih argumentov proti priznavanju takšnih skupnosti ni. Obenem se prizadetim jemlje tudi zakonsko priznane pravice s cele palete pravnih področij (kot je razvidno iz prej povedanega).

Vprašanje največje otrokove koristi (po ZZZDR in Konvenciji o otrokovih pravicah) delno nasprotuje takšnim skupnostim. Vendar bi bila nujna nekakšna zakonodajna ureditev, pa čeprav ne na področju zakonske zveze, ki postavlja prokreativno sestavino. Ne smemo namreč pozabiti, da te osebe lahko imajo svoje naravne otroke, tega jim ne prepečujejo biološke, ampak družbeno-zakonodajne danosti.

Če zakonska zveza pomeni zlasti kavtelo (v Ustavi in državnih zakonih zagotovljena pravica za varstvo) za varstvo otrokovih pravic, pa pri zunajzakonski skupnosti ZZZDR varuje predvsem partnerstvo. Ta oblika bi bila sprejemljiva za urejanje razmerij med prizadetimi partnerji, pojavi pa se vprašanje njenega dokazovanja.

Srednja možnost, ki bi partnerstvom oseb z motnjo v duševnem razvoju (omejujem se na zmerno prizadete osebe) ponudila zakonske učinke s področja finančnih in drugih odnosov med partnerjema, obenem pa bi varovala partnerstvo, bi bila nekakšna oblika "registriranih partnerstev". Svojo zunajzakonsko skupnost bi torej te osebe ali starši registrirali na notariatih ali sodiščih ter si s tem zagotovili določene zakonodajne učinke takšnih skupnosti.

Vsekakor pa naj se de lege ferenda (v zakonu, ki pride ali naj bi prišel) ne bi spremenil odnos do otrok v takšnih skupnostih. Rešitev tega vprašanja naj bi se urejala ločeno od same sklenitve registriranega partnerstva, v posebnih zakonih, ob sodelovanju pravne in defektološke stroke in na temelju natančnih raziskav.

Otroci da ali ne naj bo torej stvar temeljitega premisleka stroke in zakonodajalca.

Kaj torej povedati v povzetku? Prizadete osebe so približno 2 do 2,5% populacije v posameznih državah. Zato jih ne moremo kar "pomesti pod preprogo". Te osebe smo vsaj delno finančno osamosvojili leta 1984 z Zakonom o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih, vsebinsko in osebnostno pa jih nismo, in to je poglavitni problem, ki ga je treba premagati. Registrirane skupnosti bi bile le majhen mozaik v pravnem urejanju problematike prizadetih, ki bi jim moralo slediti urejanje na mnogih drugih pravnih področjih. V tem procesu pa bi se morali vselej zavedati, da ni problema prizadetih, ampak obstaja le problem našega odnosa do tega, kaj je zanje dobro in kaj ne.

Barbara Ščukanec

SVETOVNI KONGRES O DOWNOVEM SINDROMU

Na 6. svetovnem kongresu o Downovem sindromu, ki je bil v Madridu od 23. do 26. oktobra letos, je bilo kar nekaj udeležencev iz Slovenije: strokovnjakov, staršev in celo neka družina. Bilo nas je približno dvanajst. Seveda pa smo med 2000 udeleženci lahko kakšnega tudi spregledali.

Kongres je bil precej špansko obarvan - veliko španskih referentov, veliko španščine, veliko španskega temperamenta in najverjetneje je bila tudi več kot polovica španskih udeležencev (zanimivo: izredno veliko je bilo mladih ljudi - študentov?). Mogoče je bil to, da je bil kongres tako španski, tudi eden od razlogov, da o nekaterih problemih, povezanih z Downovim sindromom (DS), ni bilo veliko govora (splav, vključevanje oseb z Downovim sindromom v šport, glasbo, kulturo...).

Kot starš otroka z Downovim sindromom menim, da sta najpomembnejši sporočili kongresa tile:

1. Strokovnjaki, ki se ukvarjajo z genetskimi raziskavami v svetu, zelo hitro napredujejo pri odkrivanju genov, ki so v kromosomu 21 (ta je "glavni krivec" za nastanek Downovega sindroma). Teh genov je približno 1000, doslej so jih identificirali 27, predvidevajo pa, da bodo vse druge v nekaj letih. To je pomembno zato, ker bodo na podlagi identifikacije in ugotovitve vloge vseh (ali vsaj najpomembnejših) genov lahko nato začeli raziskovati možnosti za zmanjševanje nepravilnega delovanja posameznih funkcij pri ljudeh z Downovim sindromom. Z drugimi besedami: s farmakološkimi pripravki bodo lahko zboljšali delovanje možganov, zmanjšali hipotonost, zmanjšali pogostnost infekcij, nagnjenost k slabovidnosti in slabši slušnosti, izboljšali govorne sposobnosti... Na postavljeno vprašanje, ali bo to mogoče doseči pri odraslih osebah, je bil odgovor: "Verjetno." Torej je upanje na izboljšanje sposobnosti ljudi z Downovim sindromom!

2. Druga ugotovitev, ki je pomembna predvsem za starše z majhnimi otroki z Downovim sindromom, pa je, da inteligenčni kvocient (IQ) ljudi z Downovim sindromom z leti upada, če ne naredimo nič za njegovo ohranjanje. Zelo hitro upada predvsem v prvih letih življenja. Zato je še toliko pomembnejše uvajanje programov zgodnje intervencije, ki (če je pravilna) zadrži otrokov IQ vsaj na isti ravni. Pomembno pri tem je še to, da se pridobljene sposobnosti kljub upadanju IQ ne zmanjšajo, le nove je vedno teže pridobiti. Zato je torej še posebno pomembno, da otroke z Downovim sindromom čimprej naučimo čimveč.

Naslednji svetovni kongres bo leta 2000 v Avstraliji, leta 2004 pa v Južni Ameriki.

Kdor ima kakšno konkretno vprašanje, povezano s kongresom ali Downovim sindromom, me lahko pokliče ali mi piše na spodnji naslov. Če že ne bom mogel odgovoriti, bom mogoče lahko vsaj povedal, kje lahko dobi odgovor.

Jože Končan
Kunaverjeva 2, Ljubljana
tel. doma: 061/15 81 296
tel. služba: 061/17 61 355
E-mail: joze.koncan dz.sigov.mail.si

USTANOVITEV SEKCIJE balonček

Po daljših pogovorih in ugotavljanju, kakšna oblika delovanja bi bila najboljša, smo se dogovorili in odločili, da bomo v Sloveniji ustanovili prvo organizirano obliko delovanja ljudi, ki smo tako ali drugače povezani z Downovim sindromom. Ustanovili bomo sekcijo za Downov sindrom pri Društvu za pomoč duševno prizadetim SOŽITJE Ljubljana. Ne glede na to, da bo sekcija organizirana kot del ljubljanskega društva, se vanjo lahko vključijo ljudje iz vse Slovenije, ki so povezani z Downovim sindromom (starši, strokovnjaki, osebe z Downovim sindromom).

Ustanovni sestanek sekcije za Downov sindrom je bil 10. decembra 1997.

Dodatne informacije lahko dobite pri Zoranu Gromu (naslov je bil v prejšnji številki Našega zbornika) in pri Jožetu Končanu (naslov je zgoraj).

VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

Pravica, možnost in smisel tudi za odrasle osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju

Pravica, možnost in smisel tudi za odrasle osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju

Vseživljenjsko učenje postaja čedalje pomembnejše in pridobiva veljavo. Ob vstopu v 21. stoletje bo postalo celo življenjsko pomembno. Tega smo se začeli zavedati na vseh področjih človekovega življenja in delovanja.

Izobraževanje za 21. stoletje temelji na štirih stebrih: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi se osebnostno bogatili, ter učiti se živeti v skupnosti (poročilo UNESCA).

Izobraževanje se torej ne konča hkrati s koncem formalnega šolanja, ampak se nadaljuje v odraslosti; to nam ponazarja staro ljudsko reklo, da se učimo vse življenje.

Pri odraslih ljudeh, se izobraževanje osredotoča zlasti na učenje znanj, ki so aktualna in s katerimi se človek srečuje vsak dan. Zato je potreba po izobraževanju vseživljenjska.

Človek se ne more usposobiti enkrat za vselej, pač pa se mora izobraževati skladno s potrebami. Isto nedvomno velja tudi za osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju. Morda zanje še bolj, saj ravno teh oseb ni mogoče naučiti vsega enkrat za vselej, saj se, tako kot tudi drugi ljudje, srečujejo z zmeraj novimi položaji, na katere je treba ustrezno odreagirati.

Motnja v razvoju je stanje, ki pa se lahko spreminja, če so dane možnosti, ki to omogočajo. S tem mislim predvsem na zunanje možnosti - materialne in kadrovske, pa tudi na notranjo motivacijo oseb, ki morajo na svoje potrebe dobiti ustrezne zadovoljitve.

Kljub temu da so odrasle osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju ekonomsko odvisne vse življenje, pa vendarle lahko razvijejo svoja "močna" področja, seveda z ustrezno oblikovano in

organizirano dejavnostjo, torej z učinkovitim okoljem.

Vseživljenjsko učenje torej pri osebah s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju zajema:

1. ohranjanje in razvoj socializacije,
2. ohranjanje že osvojenih navad, vsebin, spretnosti, znanj,
3. učenje novih vsebin, spretnosti, znanj, navad,
4. z dejavnostjo ohranjano psihofizično kondicijo,
5. kar največje ohranjanje in razvijanje samostojnosti,
6. premise, ki zagotavljajo kakovost življenja,
7. celostno/sistemsko obravnavo.

Vseživljenjsko učenje 21. stoletja ne pomeni le učenja za usposobitev in razvoj poklicne kompetence, ampak je usmerjeno tudi k učenju. Menim, da je to tudi eden izmed argumentov, zakaj je vseživljenjsko učenje smiselno tudi za osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju.

Stroka, ki naj bi se ukvarjala in razvijala izobraževanje odraslih z motnjo, je "specialna andragogika" (Kranjc).

Tu se postavlja vprašanje, ki ga bo treba še domisliti; namreč, od kod naj bi potekal razvoj specialne andragogike - ali iz specialne pedagogike ali iz andragogike.

Odraslo osebo z motnjo v duševnem razvoju ločijo od otroka vsaj življenjske izkušnje in fizični videz, seveda pa tudi še marsikaj drugega. Pri izobraževanju odraslih oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju je treba izhajati iz njihove odraslosti in zagotoviti zadovoljevanje potreb, ki jih imajo kot odrasli.

Varovanci s Škofljice so ga dobili v varstvo

Izobraževanje odraslih je v Sloveniji še zelo nerazvito.

Podobno je z izobraževanjem odraslih oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju. Tudi tu je predvidenih več možnosti za otroke, odrasli pa niso omenjeni nikjer.

Ta sistem bo treba šele razviti in urediti sistemska vprašanja, kot so:

1. zakonska ureditev,
2. financiranje,
3. izobraževanje specialnoandragoških strokovnjakov,
4. upravljanje,
5. raziskovalno in razvojno delo.

Dejstvo je, da je skrb za osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju sistemsko uvrščena v socialo, kjer naj bi bilo zagotovljeno zadovoljevanje potreb teh ljudi.

Sedemnajsti člen zakona o socialnem varstvu določa, kaj spada pod "vodenje in varstvo". Pod "celostno skrbjo, razvijanjem individualnosti in harmoničnega vključevanja v skupnost in okolje" razumem tudi izobraževanje v skladu s potrebami odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju.

Tudi "ohranjanje pridobljenega znanja ter razvoj novih sposobnosti" je področje učenja ali izobraževanja, ki ga izvajajo učitelji.

Glede na značilnosti oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v razvoju, število defektologov, ki so predvideni z normativi, ter materialne in prostorske možnosti nam preostaja torej zgolj ugotovitev, da za odrasle osebe z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju razen deklarirane pravice ob vstopu v 21. stoletje ni predvidene vzgoje in izobraževanja.

To pomeni, da niti svobode vseživljenjskega učenja nimajo, kaj šele pravice!

Alenka Golob,
Center Dolfke Boštjančič,
Draga pri Igu,
Dom Škofljica

MARICA

Kar veliko nas je že. Med 7. in 8. uro je v našem varstveno-delovnem centru živahno kot v čebelnjaku.
Nekateri si pripravijo jutranjo kavo, drugi poklepetajo o novicah z doma, tretji že sedijo v svojih delavnicah in pridno delajo. Vsi pa vedno z zanimanjem poslušajo, ko jim predstavimo programe izletov, tekmovanj, letovanj in podobnega.
Ko smo letošnje leto strokovni delavci snovali program letovanja na morju, sem predlagala, da vzamemo s seboj tudi "našo Marico". Varovanka je stara 45 let, s težjo motnjo v duševnem razvoju in ima večkrat tudi manjše epileptične napade. Z mamo in sestro se sicer udeležujejo letovanj z Zvezo društev Sožitje, na morju pa ni bila še nikoli. Ker smo v Hiši nasprot sonca prepričani, da se naši varovanci lahko učijo vse življenje, tako kot mi, če jim le omogočimo to, smo se odločili, da Marico popeljemo na morje.
Z našo odločitvijo in mnenjem, da lahko tudi ona veliko pridobi, smo seznanili mamo in sestro, ki je njena skrbnica. Sestro smo povabili, da bi Marico spremljala na letovanju, ker najbolj pozna njene težave in sposobnosti v določenih situacijah.
Osmega septembra smo se iz Leskovca popeljali proti Nerezinam na otoku Lošinju. Z nami v avtobusu sta bili tudi Marica in njena sestra. Da bi lahko videli Maričin veseli obraz! Pot do morja je bila prijetna in veselo razpoloženje v avtobusu se je stopnjevalo. Pred trajektom smo morali vsi izstopiti. Obe z gospo Zvonko, Maričino sestro, sva se spraševali, kako se bo Marica odzvala. Pred trajektom smo se ustavili. Po skupnah smo odhajali na trajekt. Brez vseh težav in kot da je to vsakdanje opravilo, je vstopila tudi Marica. Sedle smo k ograji in opazovale valove, ki so nastajali zaradi trajekta. Tudi izstop nam ni delal težav. Seveda smo te pomembne korake naše Marice posneli s kamero.
Vožnja do Nerezin je bila še prijetnejša zaradi občutka, da smo že nekaj pridobili. Potem ko smo se nastanili v hišice in ko smo pokosili, smo se odpravili na obalo. Sonce je sijalo, temperatura je bila poletna in vsi smo začeli namakati noge v morje.
Povabila sem tudi Marico. S sestro sva jo prijeli pod roke in Marica je brez težav zakoračila v morje. Toda pripravila nam je tudi prijetno presenečenje. Z nogami je začela škropiti okrog sebe in se smejati na ves glas. Počasi smo se začeli odzivati na njeno razpoloženje in čez čas smo se škropili in smejali vsi. Še večje presenečenje nas je čakalo naslednji dan. Marica nam je dovolila, da smo jo peljali v precej globoko vodo, in počasi smo jo pripravile do tega, da je legla na hrbet, ne da bi se branila. Še več. Tako se je sprostila, da je mirno ležala na vodi in jo je ena od nas le podpirala pod glavo. Marica pa se je smejala in smejala. Še dobro, da je bil pri roki kamerman Gusti, ki je vse posnel. "Saj mi drugače doma ne bodo verjeli," je od navdušenja vzdihovala sestra.
Naslednji dnevi so minevali v veselem in prijetnem razpoloženju. Marica nas je vsak dan znova presenečala. Ko smo zvečer posedli okrog Janje, ki je igrala na kitaro, je z nami prepevala tudi Marica.
Zgodilo se je še nekaj. Varovanci, ki so sicer vedno pomagali Marici, so se začeli do nje vesti drugače. Vabili so jo na kavico, jo hodili obiskovat v hišico, se poskušali pogovarjati z njo, predvsem pa so spremljali vse njene odzive na dogodke in se veselili z njo.
Teden nam je kar prehitro minil. Marica ni imela nobenega napada, vreme nam je bilo do konca naklonjeno in prav težko smo se poslovili od Nerezin.
Vožnja domov je bila še prijetnejša prav zaradi izkušnje z Marico. Spet smo dobili potrditev, da moraš spremeniti sebe in svoj odnos, če hočeš, da se spreminja vse okrog tebe, in da moraš veliko dati, da se ti kaj vrne. Izkušnja na letovanju nam je dala nov polet pri vsakdanjem delu z Marico v Varstveno-delovnem centru.

Lidija Žnideršič,
Varstveno-delovni center Leskovec

- otroci in mladoletniki z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (točka b, c in č 3. člena pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, Ur. l. SRS št. 18/77 - v nadaljevanju pravilnik), otroci in mladoletniki s kombinacijo duševnih in telesnih motenj v razvoju, ki zaradi tega potrebujejo pripomoček oziroma pomoč druge osebe;
- predšolski otroci, ki imajo stalne motnje v telesnem in duševnem razvoju in jih spremljajo mentalnohigienski dispanzerji pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

(3) Osebni avtomobil se lahko v skladu s prvim odstavkom tega člena oprosti plačila carine le, če je namenjen izključno za prevoz invalida.

(4) Oprostitev plačila carine v skladu s prvim odstavkom tega člena se lahko zahteva največ enkrat v petih letih.

- 35. člen:

(1) Oprostitev iz 34. člena te uredbe se uveljavlja na podlagi pisnega izvida in mnenja invalidske komisije, ustanovljene po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ali odločbe o priznanem statusu invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb, ali potrdila pristojnega centra za socialno delo, ki ga le-ta izda na podlagi izvedenskega mnenja o razvrščanju šoloobveznih otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju oziroma v primeru predšolskih otrok na podlagi potrdila zdravstvenega zavoda, ki ga leta izda na podlagi izvedenskega mnenja dispanzerske pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike. Vojni invalidi uveljavljajo oprostitev na podlagi pisnega izvida in mnenja pristojne zdravniške komisije po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Namesto pisnega izvida in mnenja invalidske komisije se lahko predloži odločba Zavoda za invalidsko in pokojninsko zavarovanje.

(2) Upravičenec lahko uveljavi pravico do carinske oprostitve, če uvaža osebni avtomobil izključno za osebni prevoz in če carinskemu organu poleg izvida in mnenja komisije, odločbe oziroma potrdil priloži tudi naslednje dokaze:
- upravičenčevo pisno pooblastilo osebi, ki ga bo prevažala, če upravičenec nima vozniškega dovoljenja oziroma ni sposoben voziti,
- odločbo o podaljšani roditeljski pravici, ali odločbo o rejništvu, ali odločbo o postavitvi skrbnika oziroma odločbo o skrbništvu, če gre za otroke in mladoletnike.

(3) Upravičenec mora poleg navedenih dokazil in carinske deklaracije predložiti carinskemu organu še pisno izjavo, da v zadnjih petih letih ni uveljavil ugodnosti iz tega naslova.

(4) Vojni invalid prve skupine, ki uveljavi pravico do doplačila k stroškom tehničnega pripomočka - osebnega avtomobila po zakonu o vojnih invalidih (Ur.l.RS št. 63/95, 19/97 in 21/97), nima pravice do carinske oprostitve.

- 36. člen:

(1) Carinski organ mora o vseh dokazilih, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do carinske oprostitve pri uvozu osebnega avtomobila, vpisati ustrezne podatke v carinsko deklaracijo, na kateri tudi potrdi oprostitev plačila carine.

(2) Carinski organ na carinski deklaraciji vpiše naslednjo opombo:
"Če invalidna oseba odtuji osebni avtomobil v treh letih od dneva prepustitve, mora plačati carino v skladu s carinskim zakonom."

(3) V prometno dovoljenje osebnega avtomobila, za katerega je bila uveljavljena carinska oprostitev, se v rubriko OPOMBA vpiše naslednje besedilo: "Osebni avtomobil se ne sme brez plačila carine odtujiti do (vpiše se datum poteka triletnega roka iz prejšnjega odstavka). Osebni avtomobil je namenjen izključno za prevoz invalida."

(4) Uporabo osebnega avtomobila, uvoženega brez plačila carine v skladu z zakonom, kontrolirajo poleg carinskih organov tudi policija ter pristojni inšpekcijski organi in o ugotovljenih nepravilnostih obveščajo carinske organe.

(5) Organ, pristojen za registracijo osebnih avtomobilov, ne sme registrirati osebnega avtomobila, ki ga je upravičenec uvozil brez plačila carine, na drugo osebo, preden preteče rok iz drugega odstavka tega člena, če upravičenec ne predloži listine carinskega organa, da je bila carina plačana v skladu s carinskim zakonom.

- 37. člen:

(1) Če je imel upravičenec pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti osebnega avtomobila na dan nesreče, lahko poškodovani osebni avtomobil proda, ne da bi plačal carino.

(2) Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev plačila carine v skladu s prejšnjim odstavkom, mora carinskemu organu predložiti potrdilo o tržni vrednosti poškodovanega osebnega avtomobila, ki ga izda izvedenec za motorna vozila.

(3) Če invalidna oseba umre pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena, lahko dediči osebni avtomobil, ki so ga podedovali, prodajo, ne da bi plačali carino.

Dovolite mi zmagati,
toda, če ne morem zmagati,
mi dovolite,
naj pogumno poskusim.

Samova 9/II, Ljubljana
Telefon: 061 13 25 017
Uradne ure:
torek in četrtek
10.00 - 12.00

Specialna Olimpiada
Slovenije

EVROPSKA KONFERENCA SPECIALNE OLIMPIJADE

Od 24. do 28. septembra 1997 je v Luksemburgu potekala evropska konferenca specialne olimpijade.

Program je bil zelo obsežen. Izvedeli smo nekaj svežih informacij o reorganizaciji specialne olimpijade v prihodnosti, ki bo posredno prinesla nekaj novosti tudi za našo specialno olimpijado, saj po novem spadamo v specialno olimpijado Evropa-Evroazija. Veliko besed je bilo izrečenih tudi o primernosti športnikov, ki se udeležujejo tekmovanj specialne olimpijade, saj v vzhodnih državah pogosto tekmujejo tudi športniki z lažjo motnjo v razvoju.

Športni del seminarja je obsegal izbor in registracijo atletov, informacije o pridobitvi certifikata za mednarodnega trenerja, predlagano pa je bilo tudi nekaj zamisli o tem, kako športnikom dati vlogo trenerja ali jim omogočiti čim bolj ustvarjalno vlogo v športnem udejstvovanju.

Drugi, vzporedni del seminarja je obsegal tiste dejavnosti specialne olimpijade, ki omogočajo razvoj specialne olimpijade in športni del zadevajo bolj posredno. Beseda je tekla o stikih z mediji in ozaveščanju širše družbene skupnosti o problemu duševne prizadetosti in o vlogi, ki jo pri tem (lahko) igra specialna olimpijada. Predstavljene so bile družbe, ki denarno podpirajo specialno olimpijado v svetu, dana so bila tudi poglavitna navodila o pridobivanju sponzorjev.

Predzadnji dan smo si ogledali trening športnikov specialne olimpijade, vzporedno s tem pa je potekal tudi t.i. Special Olympics Motor Activities Training Program (MATP), ki mu specialna olimpijada zadnje čase posveča veliko pozornosti, preprosto povedano pa je to razvoj senzomotorike za osebe s težjimi motnjami v duševnem razvoju, ki pri nas v ustreznih institucijah že dolgo (uspešno) poteka.

Nataša Jeršič

UDELEŽILA SEM SE SPECIALNE OLIMPIJADE NA MADŽARSKEM

Dolgih poletnih počitnic je bilo konec. Spet sem se vrnila v Vipavo. Mislim, da kar zadovoljna, saj sem tako spet s svojimi prijatelji.

Še bolj sem bila vesela novice, da se bom tudi jaz udeležila Specialne olimpijade na Madžarskem.

Na pot smo se odpravili osmega septembra, in to zgodaj zjutraj. Pot je bila dolga, saj smo se vozili ves dan.

Nastanili smo se v lepem hotelu. Naš vodnik Marko, prijeten fant, nam je povedal, kje bomo jedli in spali. Zvečer smo kar hitro zaspali, saj smo bili pošteno utrujeni.

Drugo jutro smo zgodaj vstali in pojedli zajtrk. Nato smo odšli na stadion, kjer smo se pripravljali na tekmovanje.

Treningu je sledil potep. Tudi k Blatnemu jezeru smo šli. Joj, kako veliko je! Tam smo zapeli tudi nekaj pesmi.

Potem pa se je začelo pravo tekmovanje. Bili smo kar vznemirjeni in napeti. Tekmovali smo v različnih disciplinah. Jaz sem tekmovala v vožnji z vozičkom. Osvojila sem bronasto medaljo. S svojim rezultatom sem bila kar zadovoljna. No, lahko bi bilo tudi bolje.

Madžarska mi bo ostala v lepem spominu, lepa je. Tudi madžarska hrana in jezik sta nekaj posebnega. Nekatere njihove besede pa sem si vendarle zapomnila.

Spet sem doživela nekaj novega, nekaj lepega in seveda - nepozabnega.

SLAĐANA MARKOVIĆ,
Center za usposabljanje
invalidnih otrok
Janka Premrla - Vojka, Vipava

4. REGIJSKE IGRE LJUBLJANSKO-DOLENJSKE REGIJE

Organizator 4. regijskih iger Specialne olimpijade Slovenije ljubljansko-dolenjske regije je bil Varstveno-delovni center Zagorje ob Savi.

Igre smo izpeljali 10. oktobra na stadionu KRC v Hrastniku (atletika: tek na 100 m in 400 m, suvanje krogle in skok v daljavo z mesta) in v telovadnici KRC Hrastnik (elementi košarke in namizni tenis - igra). Sodili so priznani sodniki v organizaciji KRC Hrastnik.

Tekmovanja se je udeležilo 19 varstveno-delovnih centrov, oddelkov vzgoje in izobraževanja in zavodov s 137 tekmovalci. Nekateri udeleženci so tekmovali v dveh disciplinah. Podelili smo 45 kompletov medalj. Vsi drugi tekmovalci so dobili medalje za udeležbo. Največ zlatih so osvojili varovanci Varstveno-delovnega centra Zagorje (7) in Varstveno-delovnega centra Tončke Hočevar, Ljubljana (7). Medalje so podeljevali: gospa Štefka Kučan, svetovalka vlade gospa Ivica Matko, župan občine Hrastnik gospod Leopold Grošelj, župan občine Trbovlje gospod Janez Malovrh, podpredsednik Sožitja Slovenije gospod Bruno Kocbek, priznani gorski tekač (maratonec) Radovan Skubic, športni plezalec Vili Guček in gospa Ana Režun, direktorica Varstveno-delovnega centra Zagorje ob Savi.

Od leve proti desni: Radovan Skubic - gorski tekač, maratonec, Toni Ravnikar - najboljši tekač na igrah, Vili Guček - športni plezalec

Kulturni program so pripravili učenci Osnovne šole Vitka Pavliča Hrastnik (pevski zbor in recitacije). Družabni del je bil v dvorani KRC Hrastnik. Ob dobri hrani nas je zabaval priznani ansambel Čuki, ki so udeležencem športnih iger podelili svoje plakate z avtogrami in za konec iger ustvarili prijetno razpoloženje.

Pri izpeljavi iger so pomagali številni sponzorji in prostovoljci. Za nemoteno napovedovanje in povezovanje vsega, kar se je dogajalo na igrišču, sta skrbela zasavski radijski napovedovalec Staš Butkovec in televizijski glasbeni redaktor Franjo Bizjak. Posneta je bila tudi video kaseta.

Igre so se končale s predajo olimpijske zastave Varstveno-delovnemu centru Želva Ljubljana.

Sklepni sestanek vodij ekip je vodil gospod Matjaž Florjančič, vodja olimpijskega komiteja za ljubljansko-dolenjsko regijo.

Vreme je zdržalo, čeprav so nam grozili težki deževni oblaki, in menimo, da smo igre uspešno končali.

Milan Bedrač

Čestitamo vsem, ki so sodelovali, in vsem, ki so prejeli medalje.

Uredništvo

Z GOSPO PREDSEDNIKOVO IN ŽUPANOMA

Učenci oddelka vzgoje in izobraževanja so se pogovarjali z gospo Štefko Kučan in županoma Hrastnika in Trbovelj

Učenci oddelka vzgoje in izobraževanja Osnovne šole Vitka Pavliča smo tudi letos sodelovali na atletskem mitingu Specialne olimpijade Slovenije. Tekmovanje je organiziral Varstveno-delovni center iz Zagorja na športnih površinah Kulturno-rekreacijskega centra v Hrastniku.

K nam v Hrastnik se je pripeljalo veliko tekmovalcev, spremljevalcev in gostov. Pred začetkom tekmovanja so učenci oddelka vzgoje in izobraževanja pozdravili in poklepetali z gospo Štefko Kučan in županoma.

Zaradi treme so učencem vprašanja kar ušla iz glav, vendar so zvedeli marsikaj. Gospa Štefka Kučan je povedala, da je že bila v Hrastniku. Kot študentka je obiskala steklarno. Živo se še spominja, kako je opazovala pri delu steklopihalca, ki je s pihanjem oblikoval nek predmet z ročajem, in kako čudežno se ji je zdelo nastajanje izdelka na koncu steklopihalske palice. Ko je bil izdelek končan, ga je vzela med dlani in občutila je njegovo toploto in gladkost. Tako je ugotovila, da ima vsaka stvar svoj ogenj.

Seveda smo jo vprašali, kakšen se ji zdi naš kraj. Rekla je, da je lep. In lep ni samo zaradi narave, hiš in urejenosti. Lep je predvsem zaradi ljudi, ki v njem živimo. Da imamo lep športni park in da bodo novinarji ravno ob takih priložnostih, kot je naše tekmovanje, pisali o lepem Hrastniku.

Zahvalili smo se ji za pogovor, gospa pa nam je zaželela veliko športne sreče. Gospod Leopold Grošelj, hrastniški župan, nam je povedal, da je v Hrastniku že drugič pozdravil tekmovalce Specialne olimpijade. Vprašal nas je, ali smo videli, kako nam je pomahal, ko smo šli mimo v defileju, kajti naš župan nas dobro pozna, saj je pogosto gost na naši šoli. Zato tudi ve, koliko dobre volje in trdega dela tekmovalcev, spremljevalcev in organizatorjev je vloženega v takšno tekmovanje.

Gospod Janez Malovrh, trboveljski župan, pa je bil na tekmovanju Specialne olimpijade prvič. Pohvalil je lep defile in prisrčen kulturni program, ki so ga pripravili učenci naše šole.

Tudi oba župana sta nam zaželela veliko športnih uspehov, mi pa smo ju povabili na obisk k nam, v naš oddelek. Na povabilo sta prikimala z nasmehom. In ko bosta prišla, bosta videla, da nismo samo dobri športniki, ampak znamo tudi brati, pisati, šivati, risati, peti, kuhati...

Ko smo čakali na start, smo poklepetali še z drugimi udeleženci. Vsem je bilo pri nas všeč. Zapisati pa moramo izjavo učiteljice iz Bele krajine. Ta je rekla: "Nisem vedela, da je Hrastnik tako lep in urejen. Pa kako ste lahko srečni, ker imate tako blizu šole igrišče, veliko telovadnico in celo bazen."

Pogovarjali so se Vesna, Polona, Sabina, Aleš in Domen, zapisala pa Helena Kreže.

Domen VESNA Polona EAŠ SABINA

ČRNA '97

PRVI TURNIR V KOŠARKI

V četrtek, 2. oktobra, je v organizaciji Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem potekal 1. turnir v košarki po programu Nacionalnega komiteja Specialne olimpijade Slovenije.

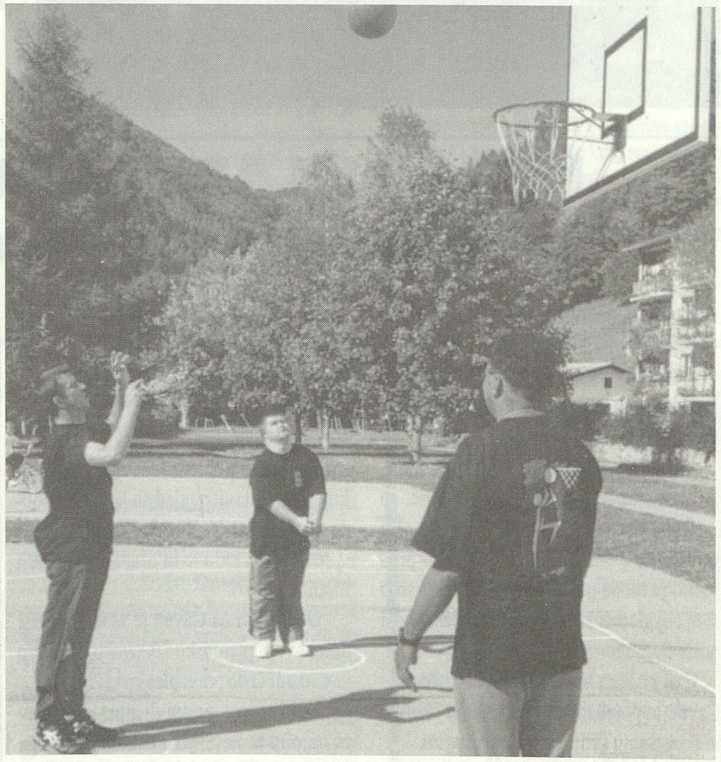
Tekmovanja se je udeležilo 16 ekip s 135 tekmovalci.

Tekmovalne discipline so bile: igra (4 in 1) : (4 in 1), to pomeni 4 varovanci in trener, spretnosti moštvene košarke, tekmovanje v individualnih spretnostih (met v cilj, vodenje - 10 m, met z mesta), hitro vodenje.

Glede na število udeležencev in kakovost igre se potrjuje dejstvo, da je šport - košarka velikega pomena za osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, saj te osebe danes živijo bolj kakovostno življenje, športne prireditve skušajo omogočiti športniku samopotrjevanje in ohranjajo psihofizično kondicijo.

Za konec pa je treba še povedati, da je ekipa Specialne olimpijade Slovenije na evropskem kongresu v Luksemburgu pridobila še dodatno število udeležencev za poletne igre leta 1999 v Severni Karolini v ZDA, in to prav v košarki.

David Paulič,
glavni trener elementov košarke pri Specialni olimpijadi Slovenije

Moštvena igra

TEKMOVALI SMO NA MADŽARSKEM

Kot gostje smo se udeležili Specialne olimpijade Madžarske. Slovensko ekipo je zastopala severnoprimorska regija, in sicer: Slađana Marković, Sanja Cvijetkovič, Marko Mastnak in Branka Filipčič iz Centra Janka Premrla - Vojka v Vipavi, Matej Fabčič iz Varstveno-delovnega centra Ajdovščina in Miran Nuk iz Varstveno-delovnega centra Tolmin.

Nastopili smo v tehle disciplinah:
- tek na 100 in 440 metrov,
- v metanju krogle in žogice,
- v skoku v daljavo z mesta in z zaletom,
- v hitrostni vožnji z invalidskimi vozički.

Osvojili smo štiri medalje: Sanja Cvijetkovič in Slađana Marković - bronasto, Matej Fabčič in Miran Nuk pa srebrno medaljo.

Našli smo tudi nekaj prostega časa, ki smo ga izkoristili za oglede mesta, njegovih znamenitosti in nakupe.

Domov smo odhajali s solzami v očeh, kajti bivanje na Madžarskem je bilo res prijetno.

Erika Čuk, Sonja Vidmar,
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla - Vojka, Vipava

POHOD MLADIH PLANINCEV S ČAVNA NA KUCELJ

Za deset mladih planincev našega Centra je bil 18. september dan prvega pohoda v tem šolskem letu. Večina ga je težko pričakovala, na kar je kazalo pogosto vprašanje "Kdaj bomo kaj hodili?".

Stipe, Branka, Pavle, Mirza, Danijela, Aleš, Sanja, Mojca, Jadranka in Peter so odšli na pot veselo razpoloženi in polni pričakovanj. Planinski izlet, ki je bil pred nami, je bil še posebno zanimiv, saj smo svoj cilj gledali že iz Centra in potem še del poti s kombijem.

Pot z našim kombibusom do koče na Čavnu je potekala ob opazovanju okolice in prenašanju svojih vprašanj drugim.

Na Čavnu smo si oprtali nahrbtnike s planinsko malico in vetrovko in začeli slediti markacijam. Te so nas vodile najprej navzdol, potem naravnost in nazadnje, kot se za planince spodobi, strmo navzgor.

Zaslužen počitek na vrhu, podpis v knjigo in čudovit pogled po Vipavski dolini, v katerem se je skrivalo znanje precej ur spoznavanja narave in družbe iz šolskih klopi.

Ob vrnitvi na Čaven je vsak planinec dobil svojo planinsko izkaznico, v katero je pritisnil čisto pravi planinski žig.

Lepo vreme, pripravljenost planincev za hojo in za nevsiljivo nabiranje novega znanja, nas je malce zapeljalo z načrtovane poti. Ogledali smo si še znamenito Ledeno jamo. V "navezi" en učenec en spremljevalec smo se nekateri spustili do ledu. Največja težava je bila, da smo se pozabili obleči ledenici primerno in je nekatere pač zeblo. To pa je še večje zagotovilo, da si bomo ogled te naravne znamenitosti dobro zapomnili.

Dobro razpoloženi, sproščeni in nekateri prav nič utrujeni smo po vrnitvi nadaljevali s svojimi zadolžitvami v Centru.

Planince smo tokrat na poti spremljale Alenka, Andreja, Lucija in Helena.

Helena Kravos,
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla - Vojka, Vipava

NASVIDENJE V SLOVENIJI

Pohodniki na Peco

Bilo je v februarju leta 1997 v Kanadi. Zima, mraz - velik dogodek, Specialna olimpijada. Gostitelji Kanadčani so se izkazali kot doslej še nihče. Tam, v daljni deželi Indijancev, smo tudi spoznali čudovite ljudi - Kanadske Slovence.

Posebno sta se mi vtisnila v spomin gospa Vera in Ivan. Z nami sta bila dvanajst dni tako rekoč štiriindvajset ur na dan. Gostitelja od glave do pete. Že takoj prvi stik na letališču je pokazal, da sta to prava človeka, ki se znata razdajati sočloveku, pa naj bo ta črn ali bel, zdrav ali bolan. Zato tudi sta se tako globoko vtisnila v srca "našim otrokom", udeležencem Specialne olimpijade v Kanadi. Vzeli so ju za svoja, "mama in ata" so jima pravili.

Težko je reči, kaj je sreča. Nam je bila naklonjena, da smo tam daleč za gorami in oceanom srečali čudovite ljudi, Ivana, Vero in vse druge člane majhne kolonije Slovencev, ki žive v Kanadi. Trudili so se z nami in živeli z nami kot s starimi prijatelji. Pokazali so nam del Kanade in tamkajšnje navade. Slovo je bilo težko, tekle so nam solze sreče, ker smo spoznali te čudovite ljudi. Čeprav niso poznali naših otrok drugačnosti, so jih vzeli za svoje.

Ob slovesu smo dejali: NASVIDENJE V SLOVENIJI, čeprav skoraj nismo mogli verjeti, da bi se kdaj to zgodilo. Je le daleč, skoraj predaleč.

Toda naše želje, sanje, so se uresničile. Ko smo zvedeli (naša črnjanska ekipa), da nam bosta Ivan in Vera vrnila obisk, smo z veliko nestrpnostjo pričakovali njun prihod.

Dvaindvajsetega septembra ob 11.45 sta se pripeljala pred naš Center. Spraševali smo se: sta enaka, ali nas bosta prepoznala? Bilo je tako, kot bi se nazadnje srečali predvčerajšnjim. Polno smeha, tudi solze so bile v očeh. Stiski rok, objemi. Vprašanj ni bilo konca.

Naši športniki so jima razkazali svoj dom, vsak je dodal kaj o sebi, kaj dela, kako živi. Ivan in Vera sta bila zelo presenečena nad Centrom, delom, ki ga opravljamo njegovi delavci.

V popoldanskem času smo ju povabili na značilno koroško kosilo. Ogledala sta si znamenitosti Črne z okolico (rudarski muzej...) in Šentanel s cerkvijo. Dan je bil zelo zapolnjen z različnimi ogledi. Pozno zvečer smo se kar težko poslovili. V kratkih dveh dneh, ki sta jih preživela z nami, smo jima hoteli prikazati čim več.

Naslednji dan - na prvi jesenski dan - smo jima pripravili majhno presenečenje. Pohod na Peco. V zgodnjih jutranjih urah smo se odpravili na pohod, poln pričakovanja. Pot je bila zanju dokaj naporna. Od koče na Peci smo se razdelili v dve skupini. Prva je odšla proti vrhu po zelo težki zavarovani poti (Ivo, Karli, Slavko, Marijan), druga pa po manj zahtevni (Slavica, Vera, Janez in Danijel).

Na samem vrhu Pece je bilo seveda treba krstiti tiste pohodnike, ki so bili prvič na gori. Predvsem Vera in Ivo sta jih dobila po zadnji plati z alpinistično vrvjo. Obvezna malica in vrnitev v dolino. Seveda smo šli budit našega Kralja Matjaža v njegovo votlino, kjer spi že mnogo let in čaka na svojo Alenčico, da ga prebudi in odide s svojo vojsko na pomoč naši demokraciji (HA, HA, HA....).

Polna vtisov o naši prelepi Koroški (pa še to nam morajo povedati naši dragi obiskovalci, ki znajo ceniti slovensko zemljo, kulturo) sta se naslednjega dne poslovila od nas.

Draga Vera in Ivo, hvala, da sta si vzela trenutek časa in prišla med nas pogledat to majhno piko na zemljevidu, a veliko po našem duhu, srcu in gostoljubju. Veliko so nam pomenili vajin obisk, vajine besede in spodbude. Pozdravite tam v daljni Kanadi vse naše prijatelje, ki so bili z nami na olimpijadi, povejta jim, da se jih z veseljem spominjamo in upamo, da se še kdaj srečamo, ko bodo prišli domov v Slovenijo.

In kaj je sreča za naše "drugačne" otroke? Vse te majhne drobne stvari, ki jim polnijo življenje v njihovem svetu.

Hvala vama!!!

Slavica, Karli, Janez, Stanko, Zvonko,
Marijan in seveda Danijel

DENIS JE UMRL

Nikoli ne bom pozabil, kako rad si prihajal v klub in Polža. Čeprav nisi govoril, sem vedno razumel, kaj mi hočeš povedati. Bil si zelo dober in prijazen fant. Spominjal se bom, kako si mi mahal, ko sem odhajal od tebe. Zelo te bom pogrešal, ker te ni več med nami, a vendar boš za vedno v mojem srcu.

Tvoj prijatelj Jure iz Polža

ŠPORTNI DAN

Zjutraj smo prišli v delavnico in tovarišica Aleksandra nam je rekla, da bomo imeli športni dan. Dolfi je predlagal, da gremo v Zatolmin. S seboj smo vzeli malico, ki nam jo je pripravila kuharica Jožica. Ker smo Janka čakali toliko časa, smo bili že vsi živčni, saj ponavadi ne zamuja. Ko je prišel, smo šli proti Zatolminu. Nahrbtnik s sendviči smo nosili vsak malo časa. Ob poti smo srečali krave, srne in fazane. Po enourni hoji smo prišli do cerkvice svetega Petra. V cerkev nismo šli, ker je bila zaprta. Posedli smo na stopnice in pojedli malico. Ko smo se odpočili, smo šli k Palukču. Andrejka je hotela piti kavo. Tovarišica Aleksandra pa ji ni pustila. Od Palukča smo šli na Loče in nazaj v hišo. V hiši nas je čakalo kosilo, tortelini. Po kosilu smo vsi utrujeni zaspali. Bilo je čudovito.

Marija Uršič,
Varstveno-delovni center Tolmin

MOJA BOLEZEN IN ŽELVA

Tako je to. Življenje gre svojo pot in moje je posuto tako z rožicami kot s trnjem. Ko sem bila stara enaindvajset let, se je moje šolanje končalo, ker sem zbolela in odšla v bolnišnico. Že takrat sem bila brezposelna. Ko sem prišla iz bolnišnice, sem se vpisala na Zavod za zaposlovanje. Tam sem dobila nekaj predlogov za zaposlitev, pa me nikjer niso hoteli sprejeti. Čez čas sem odšla delat v Mengeš, kjer sem po dobrih desetih letih prosila, da me premestijo v Želvo. Tu sem sedaj že pet let in imam dobre in slabe dneve. Velikokrat se borim s seboj in z drugimi. Velikokrat imam namreč občutek, da ne spadam med vse te mlade ljudi. Vendar pa moram to premagati. Zaradi sebe in zaradi drugih moram priznati, da je v Želvi na trenutke lepo. Hvaležna sem mentorjem, ki se trudijo omiliti moje občasne muhe. Skratka, z malo volje se mi zdi, da bom lahko rekla: "Želva je super, tu so super ljudje, pa naj se zgodi karkoli. Odgovornost je treba imeti."

Janja iz Želve

IZ CENTRA ZA USPOSABLJANJE INVALIDNIH OTROK JANKA PREMRLA - VOJKA, VIPAVA

EKSKURZIJA IN IZLET V LJUBLJANO

Izleta v Ljubljano so se udeležili učenci oddelkov vzgoje in izobraževanja s prve in druge stopnje iz Centra Janka Premrla - Vojka, Vipava.

V hladnem jesenskem jutru smo se odpravili na pot proti Ljubljani. Oblekli smo se nekoliko topleje, kajti zunaj je bilo hladno. Med potjo nas je spremljala megla, vendar smo vseeno lahko opazovali lepe jesenske barve dreves. Ob prihodu v Ljubljano smo se odpeljali proti tržnici. Ogledovali smo si stojnice in imeli smo kaj videti. Obložene so bile z različno zelenjavo in s sadjem. Večino od tega, kar so ponujale branjevke, smo že poznali, videli pa smo tudi zelenjavo, ki jo manj poznamo: brstični ohrovt, brokoli...

Sadje s stojnic nas je kar vabilo, zato smo si ga nekaj kupili. Dogovorili smo se, da si bomo naslednji dan v zavodu pripravili sadno kupo s smetano. Ogledali smo si tudi pokrito tržnico. Prodajali so suho sadje, orehe, rozine, različne vrste moke in mlečne izdelke.

Po ogledu tržnice smo se peš odpravili skozi mesto do Tivolija. Srečali smo veliko ljudi, si ogledovali velike in bogato založene trgovine, ustavili smo se ob uličnem pevcu, ki je igral na sintesajzer in prepeval pesmi. Ljubljana je res veliko in zanimivo mesto!

V Tivoliju smo opazovali, kako lepa je narava v jesenski preobleki. Barve so bile pisane, nekatera drevesa že na pol gola, pod nogami pa nam je prijetno šelestelo listje.

Ustavili smo se ob tivolskem ribniku, kjer smo imeli kosilo. Po dolgem sprehodu so nam sendviči, piškoti in sokovi zelo teknili.

Ko smo potešili svoje želodce, smo si privoščili še malo zabave. Spuščali smo se po toboganu, hodili po visečem mostu, se gugali na konjičkih, se spuščali z vlečnico, vrteli na krožniku in še in še. Kako lepo bi bilo, da bi imeli taka igrala tudi pri nas v Vipavi!

Dan se je nagibal že v pozno popoldne in utrujeni smo se vračali proti domu.

Erika Čuk

Vipavčani v Ljubljani

TRGATEV PRI BENČINOVIH

Čeprav je bilo jutro hladno in je pihala burja, smo trgatev opravili kot pravi obiralci grozdja. Grozdje je bilo treba potrgati in pri tem pravim trgačem vreme ne sme biti ovira.

Ko smo se s kombijem pripeljali do vinograda, nas je najprej pozdravil gospod Dušan, ki je lastnik vinograda in smo mu pomagali pri trgatvi.

Razdelil nam je škarje in veselo smo se zapodili med bogato obložene trte. Prvi grozd, ki smo ga utrgali, ni šel v zaboj, ampak v naše želodčke. Grozdje je bilo zelo sladko. Nato smo začeli delati: pridno smo polnili zaboje in potrgali vse grozdje.

Odpravili smo se še na domačijo Benčinovih, kjer nam je gospod Dušan pokazal, kako se predeluje grozdje. Iz zabojev ga stresejo v veliko stiskalnico, iz katere potem priteče sladki sok. Sok smo tudi pokusili. Bil je zelo dober. Pokazal nam je vinsko klet, kjer stojijo v vrstah veliki sodi. Nekateri so že polni, nekateri pa še čakajo, da jih napolnijo, kajti trgatve še ni konec.

Po sladkem pecivu, ki nam ga je pripravila gospa Danica, smo se vrnili v zavod. Nekaj grozdja smo prinesli našim prijateljem, ki so se morali ta dan učiti, mi pa smo ga preživeli v vinogradu.

Učenci 5.razreda in oddelka vzgoje in izobraževanja na II. stopnji

NA KARAOKAH

V oktobru je bil teden otroka. V našem Centru smo ga lepo preživeli. Prav vsak dan se je dogajalo kaj novega.

V ponedeljek je bila likovna delavnica, v torek kulinarična, v sredo pohod planincev, v četrtek fotodelavnica, v petek pa karaoke.

V ponedeljek sem slikal z učenci Osnovne šole Otlica. Na koncu smo izdelke razstavili v avli na panojih.

Zame je bil najlepši dan petek, ko smo imeli KARAOKE. Pripravili smo jih skupaj z učenci Osnovne šole Vipava.

Zapel sem pesem Ne bom ti lagal... S to pesmijo sem osvojil srca vseh poslušalcev in seveda zmagal. Dobil sem praktično nagrado, ki jo bom lahko uporabljal v šoli.

Na koncu so me še enkrat poklicali na oder. Moral sem zapeti še enkrat. To pesem sem vedno rad poslušal in zraven pel.

Nikoli si nisem mislil, da jo bom pel na karaokah.

Želim si, da bi pel še na karaokah za otroke, ki jih vodita Alice in Davor.

TINI ŠOSTER,
Literarno-novinarski krožek

V FOTODELAVNICI

V tednu otrok se je v našem Centru dogajalo mnogo zanimivih reči.

V prostem času rad fotografiram, zato so me pritegnili v fotodelavnico.

V četrtek zjutraj so prišli k nam učenci Osnovne šole Dobravlje.

Naš psiholog gospod Torkar nam je razložil in nam svetoval, kako ravnamo s fotoaparatom.

Pomenili smo se, da bomo fotografirali naravo. S tem pa ni bilo žal nič. Takoj ko smo prišli na dvorišče, se je vsul dež. Zato smo se morali takoj vrniti v stavbo. Uspelo nam je narediti kar precej fotografij.

Ko so bili filmi posneti do konca, smo jih dali razvijati.

Dandanes so fotografije hitro nared, zato smo jih lahko takoj videli in seveda razstavili še za druge gojence.

No, tako sem preživel še en lep dan v tednu otroka.

Meksudin Klapič,
Literarno novinarski krožek

MOJE POČITNICE

Junija sem komaj čakala, kdaj bo konec pouka. Seveda, takrat se začnejo dolge poletne počitnice. To je čas brezskrbnosti, igranja in potepanja.

Letošnje počitnice sem morala preživeti nekoliko drugače. Sem namreč malo bolj okrogle postave, kar me že ovira pri gibanju. Zato smo se odločili, da grem v Stično na hujšanje.

Nisem si mislila, da bo tam toliko deklet in fantov. Tako sem dobila naenkrat veliko prijateljev.

Moram pa po pravici povedati, da sem se malo bala šole hujšanja. Mislila sem si, tam me bodo pa pošteno "stradali". Pa ni bilo tako hudo. Kar precej sem shujšala in obenem še spoznala, kakšna je zdrava prehrana.

V spomin na ta čas imam lepe slike z Ireno in Ines.

Ko sem se vrnila domov, sem šla na koncert Vilija Resnika. Lepo je bilo.

Danes mislim, da so bile to kar lepe počitnice, kljub hujšanju. Sedaj imam trdno voljo, zato upam, da bom izgubila še kakšen kilogram.

ANDREJA GOLOB,
Literarno-novinarski krožek

TEDEN, KI JE BIL DRUGAČEN

Resnično je bil in še veliko bolj drugačen, kot sva si s kolegico predstavljali, ko sva na delovni zvezek, ki smo ga sestavili posebej za šolo v naravi, zapisali tak naslov.

Za izvajanje šole v naravi smo si tudi letos izbrali dom Dva topola v Izoli. Uslužbenci doma in še posebej upravnica gospa Irena so nenehno skrbeli, da je bilo našim otrokom prijetno in da smo lahko izpeljali svoj program. Tega smo pripravili vnaprej, vendar smo naredili še veliko več. Dobra gibljivost otrok, pripravljenost za delo in lepo vreme so nas preganjali iz ene dejavnosti v drugo in naš "delovni" dan je brez načrtovanja postal dolg kakih 15 ur.

Vstajanje ob 7. uri zjutraj z urejanjem sebe se je končalo z večernim sprehodom in klepetom v postelji približno ob 22. uri.

Vmes pa:

- vožnja z ladjo Subaquatic, ki omogoča pogled z morja na kopno in pod vodo,
- ogled ribarnice in pogovor s prodajalcem,
- ogled mestne zelenjavne tržnice,
- ogled marine,
- ogled akvarija v Piranu,
- dvakrat na dan kopanje v morju z učiteljem plavanja,
- nabiranje školjk, polžev, alg v pasu ribarnice,
- prepoznavanje rastlin v obmorskem pasu,
- izrążanje svojih občutenj ob stiku z vodo, s soncem, z vetrom (poslušanje morja, zaznavanje vetra, sonca...),
- nemoteče dejavnosti na plaži (ustvarjamo s kamenčki, lovimo ribe, se pogovarjamo, merimo temperaturo morja in zraka...),
- vse našteto in še kaj poskušamo dvakrat na dan zbrati v delovnem zvezku (beležimo z barvo, sliko, miselnimi povezavami, vajami orientacije, ugankami ipd., čim manj z zapisi).

Dokončno drugačnost letošnje šole v naravi za učence 5. razreda našega Centra je prineslo povabilo Dušana Ambroža, lastnika podjetja Mi Vam, na piknik na pravi ribiški ladji. V družbi gostitelja, drugih povabljencev, kapitana, psičke Maše, galebov in pečenih morskih dobrot smo se počutili resnično dobrodošle. Prepričana sem, da tega niso razbrali samo iz besed zahvale.

Naš zadnji dan je bila deževna in vetrovna nedelja. Pogled na morje nam je zelo olajšal polnjenje potovalk in vračanje v tedne pred nami.

Izkušnje že večkrat izpeljanih šol v naravi pa mi zagotavljajo, da en sam teden skupnega bivanja, doživljanja, spoznavanja drug drugega vnaša kanček drugačnosti tudi v vse druge tedne šolskega leta.

Vodja šole v naravi
Helena Kravos

"Pozdravljeni, Vipavčani! Spet ste nam poslali največ pisem. Hvala in posebej za vas pozdrav iz našega uredništva!"

LETOVANJE V NEREZINAH

Varovanci Varstveno-delovnega centra Leskovec smo vse poletje težko čakali 8. september, ko smo se odpravili na enotedensko letovanje v Nerezine.

Čeprav smo ob prihodu dobili nepospravljene hišice, smo jih z veseljem uredili. Veliko smo se kopali in se igrali razne igre. Jože, Nada in Brigita so praznovali rojstni dan na isti dan. Čestitali smo jim in zaželeli veliko sreče. Šli smo tudi na Televrin. Prvič je bila na morju tudi naša varovanka Marica. Z nami sta bili tudi Janja in Andreja, praktikantki. Učili sta nas pesem Adija Smolarja, Dvajset ljubic.

Slabo vreme v nedeljo nam je preprečilo vožnjo z ladjo. Na letovanju sem pogrešal Stanko.

Od naših prijateljev smo se poslovili v upanju, da drugo leto spet pridemo. Ob gledanju kasete o letovanju obujamo lepe spomine.

Sandi Pregl,
Varstveno-delovni center Leskovec

RAZSTAVA CVETJA V SAVINJSKEM GAJU

V septembru smo si ogledali razstavo cvetja v Savinjskem gaju v Mozirju. Najbolj všeč so mi bili nasadi rdečih rož pri velikem belem medvedu iz rož, ki je bil postavljen že kar na začetku. Tudi mlin mi je zelo ugajal, še posebno, ko se je vrtel. Ogledali smo si njegovo notranjost. Všeč mi je bil prostor pod šotorom, kjer so imeli debele, rjave kače. Imeli so tudi avtomobilčke. Tudi tam je bilo vse v cvetju.

Ponosni smo, da živimo v tako cvetlično okrašenem kraju in želimo si, da bi si ta naš lepi kraj ogledali tudi drugi zavodi in uživali v našem cvetličnem bogastvu.

Miha Häfner,
varovanec VDC Mozirja

U[illegible]RINKI Z OTVORITVE
[illegible]KOVNE RAZSTAVE

MAVRICA 97

Se[illegible]ela sem na stopnicah in sp[illegible]emljala prireditev ob odprtju. M[illegible]cke in miške so pele in igrale na [illegible]ritmične instrumente. Po neki pe[illegible]mici v dvorani nismo za[illegible]loskali, ker smo pričakovali, d[illegible] se h[illegible] predstava še nadaljeva[illegible] Neka mucka pa je bila og[illegible]rčena. "Kaj je zdaj to? No, daj[illegible]no, dajmo!" In je kazala z rok[illegible]mi, kaj bi morali narediti. Ko[illegible]čno smo zaploskali. "No, tak[illegible]je treba, tako," nas je deklica [illegible]vedno malo karajoče po[illegible]alila. Za otroci iz Jarš so zel[illegible]epo zapeli in zaigrali še šol[illegible]i iz Osnovne šole Roje pri Do[illegible]žalah. Samo obe učiteljici vesta, koliko truda in vaj je bilo potrebnih za nastop ob odprtju razstave likovnih del učencev osnovnih šol s prilagojenim programom, otrok iz oddelkov vzgoje in izobraževanja ter iz varstveno-delovnih centrov. Umetnine so razstavili v veliki avli Pedagoške fakultete v Ljubljani. In prav je tako. Naj vidijo prihodnji učitelji, vzgojitelji in profesorji, kaj vse znajo ustvariti tudi duševno manj razviti. Iskrene čestitke ustvarjalcem, njihovim mentorjem in hvala gospodu Franciju Mulcu, oblikovalcu in založniku Našega zbornika, za imenitno idejo in izpeljavo razstave.

Urednica
Tereza Žerdin

Na otvoritvi so otroci peli in igrali, mentorji izmenjali izkušnje, nagrajenci prejeli nagrade, ...

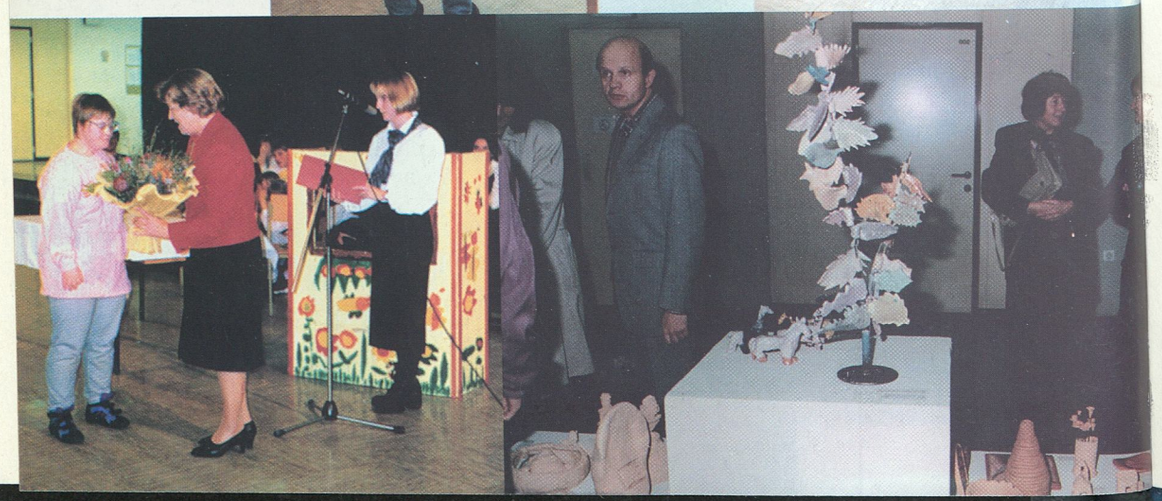

MAVRICA 97

Številni obiskovalci in gostje so občudovali razstavljene umetnine. Slavnostna otvoritev je bila zaupana gospe Štefki Kučan.

376,3
ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM R. SLOVENIJE
LJUBLJANA
2
SOZITJE
INV. ŠT. R 128